

616

D 53

616
D-53

uex

DISPUTATIONES
AD MORBORUM

HISTORIAM ET CURATIONEM
FACIENTES.

QUAS COLLEGIT, EDIDIT ET RECENSUIT
ALBERTUS HALLERUS.

TOMUS PRIMUS.

AD MORBOS CAPITIS ET COLLI

1-1-1
1767
6939

T

LAUSANNAE,

Sumptibus MARCI-MICHAEL. BOUSQUET & Socior.

MDCCLVII

1767

БИБЛИОТЕКА
КИШИНЬСКОГО
Гос. медицинского института

БИБЛИОТЕКА
№ 1344
МЕДИЦИНСКОГО
ИНСТИТУТА

LECTURIS SALUTEM.

Ecce collectionis, quam nuper promiseram primam partem, ex meis unice libris decerptam. Dum re- legi quadraginta Disputationes, quæ hoc volumine continentur, non absque aliquo dolore convictus sum, non perinde bonis verique fructus libellis hujus generis nos abundare, uti quidem in Anatomis & Chirurgicis abundamus, cum tamen multo major sit clinicorum Medicorum turba, quam vel professorum numerus, vel manu sua curantium. Innumerabiles disputationes pene me sunt, quibus morbi vulgari & de trivio sumta methodo utcunque describuntur, eo fere modo, adque eum saporem, qui eo tempore receptior fuerit. Nihil vero videas ibi novi, proprii, aut supra vulgus elati. Alii eruditi viri, nam ejusmodi viri in Germania rari fuerunt, & nunc frequentiores paulo quam olim, literis eleganter docti, lectione bonorum librorum non mediocriter instructi, tamen in suis nitide scriptis libellis non habent id observantis medici Sydenhamianum dixerim ingenium, aut Hippocraticum, quod ego unice requiro, aliis si eruditione ipsis satis factum fuerit, minime vitio versurus. Picturam morbi volo, ad lectulos ægrotantium natam, fido penicillo ita adumbratam, ut qui picturam viderit, morbum non adgnoscerere non possit. Curationes volo, quæ utramque dotem conjungant, nempe neque vulgares sint, neque tamen ex paucis exemplis subito natæ, sed longo rerum usu confirmatæ. Hos enim solos libellos ad posteros perventuros esse per priorum temporum experientiam convincor, qui rebus, suisque rebus graves fuerint. Verum oppido paucas ejus ordinis disputationes licuit conquerere. Alterum genus minus utique eximium, hætenus tamen utile, id fuerit, quo aliqua certe momenti non minimi propria morbi his-
Haller Disput. Medico-Pract. Tom. I. † *toria*

P R Æ F A T I O.

toria continetur, sive sectio fuerit cadaveris aliquo recondito malo exstincti, sive unice non vulgaris ægritudinis diarium. Plurimos hujus generis libellos collegi, quibus condonasse oportet, quidcunque præter veram frugem cassæ habent paleæ, longa nempe ratiocinia, fictas ad sectam rei gestæ interpretationes, collecta undique, ex vulgatis fontibus monumenta. Nolui enim hætenus eam mihi sumere libertatem, ut de utilibus inutilia amputarem; neque enim otium mihi suffecisset, neque forte ea, quibus ego facile careo, aliis perinde supervacua videbuntur. Quare nullam quidem inutilem disputationem habebis, Lector amice, multas vero in quibus sit, quod demere velles, eximias tamen verique saporis aliquas, inter quas pro exemplo propono *Jacobi GRAINGER* castrensis medici libellum. Sequentur continuo disputationes quæ ad morbos pectoris & abdominis pertinent, hæ quidem aliquanto uberior, tunc non exigua ad febres collectio. Tu vero innocentissimis nostris studiis porro fave, laboresque nostros Tua sustenta Benevolentia.

BERNÆ die 24 Septemb. 1757.

D I S P U.

DISPUTATIONUM
A D
HISTORIAM
E T
CURATIONEM MORBORUM
PERTINENTIUM.
P A R S P R I M A
AD MORBOS CAPITIS.

I
JOAN. NICOLAI PECHLIN
DE APOPLEXIA.

Leid. 1667.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

A

T H E S. I.

Nomen apoplexiæ dicitur ab ἀποπλήσσει, quod, ceu bos ictus procumbit ad aram, corruat. Fit autem à gravissimo symptomate denominatio, quin & definitio, prorsus eo modo, ut Græcis à calore febris, non solum appellatur sed etiam definitur, unde est, quod Galenus eam modo per qualitatem activam modo passivam descripserit, & sexcenta alia.

2. Hoc exemplo definitur apoplexia, quod sit *repentina motus & sensus omnisque animalis functionis privatio*: definitio me hercle, non quæ essentiam morbi doceat, sed quæ per signa existentiam, & quæ vel in eo mala est, quod fatali termino pro genere utatur, nam à *privatione ad habitum non datur regressus*, melius esset dicere interceptionem, quia facultatis aut spiritus influxus in partem impeditur.

3. Nobis materialis placet definitio: *apoplexia est compressio cerebri medullaris, qua ad spinam vergit*. Primo partem affectam considerabimus, quæ morbi speciem determinat, tum deinde, essentiam ejus à causis continentibus repetemus, & accidentia in symptomatis proponemus.

4. Cerebrum intelligo partem organicam, *materia & forma talem, ex utrisque subjectum patiens*: etiamne in aliis partibus se habet sideratio? Hippocrati habet, ut *lib. de flatibus* testatur *Tm. nona decima edit. novæ*. Cerebro tamen, de *glandulis*, adscribit *Tm. nona*; sed in quibus ego jam dudum sensum quæro, cum utroque loco causis & symptomatis distinctos affectus eodem nomine appellare religio sit: Cælius intelligit ex mente Hippocratis universi corporis paralyfin.

5. Cerebri *materia* est illud pingue & unguinosum, quod calvaria continetur, partibus constans geminis alba & fusca, quarum ista medullaris hæc corticosa sanioribus audit. *Forma* paulo aliter explicanda venit, ut faciem præluceat causis proximis. Album istud seu medullare surgit e cruribus medullæ oblongatæ & in strias primum se diffundit, inter quas delitescit pars fusca, quibus recollectis facit ventriculorum istud succinctorium corpus callosum dictum, (Vid. fig. 8. CL. Willisii in ea de cerebro Anatome) cujus pars, quæ superius ventriculis imminet, fornix dicitur, antèr basì, posterius cruribus suffultus. Ab hoc corpore calloso & striis medullaribus derivantur rami medullares ad globi circumferentiam, qui meandros parti fuscæ relinquunt distinguendos, & huc iterum ceu in rivum collineant, ut sic merito cerebri contortuplicati, plautinum est in persa, ratio possit deduci. Extremam cerebri limbus est principio proximus, non cognatione, sed connexionione per membranularum & vasorum fibras; ventriculorum figura ab hoc limbo potissimum dependet, nam eo

leviter dissoluto forma perit, ut non primaria intentione naturæ sed per accidens emergere ex cerebro videantur. Fundamentum in hac forma est illud *μέτρον*, quod *ultra citraque nequit consistere rectum*, quia vitium sit.

6. *Formæ*, aut structuræ vitium vulgo dicitur *conformationis*, cujus tres faciunt species. *Superficiem*, *cavitatem*, *figuram*. *Superficies* locum non habet omnium iudicio, sed nec meo *cavitas*, quamvis ea pluribus placeat, & ab obstructione, qui in ventriculis officinam spirituum statuunt; sed esto; quomodo *cavitatis* vitium, cum spatium non mutetur sed spatii modus, rectius, symptoma materiæ ab infarctu; utrumne à compressione cavitatis? Non est, cum cavitas hic nulla sit, ut postea demonstrabimus, aut si vis cavitatem, insensibilem intelligas oportet, quod si licet, jam omnia cum corporibus & poris sint plena, ex compressione morbum cavitatis involverent; ita in arcu, cum adductus est, vitium esset cavitatis, quoniam laxati arcus poris recepta aeris materia crassior, in adducto aut compresso excluditur: quo casu nemo inficias ibit *figuram* mutari & causam esse istius phænomeni in arcu, sicut ego in nostro affectu comparatum esse puto. Cum enim spirituum influxus per insensibiles meatus perficiatur, eorum, per compressionem corporis, figura mutata in noxa erit; per corpus intelligo cerebrum medullare seu principium spinalis medullæ, licet in singulis ejus partibus vitium se reperisse nostri historici testentur.

7. Cur ego morbum in *compressione spinalis medullæ* posuerim, expeditam per symptoma præcipuum. Certe spirituum influxus in partem impeditur, qui est functio cerebri, non qua ventriculis ceu totidem cellis penuariis instruitur, sed qua solidum & medulare, ibi enim vis quædam determinandi insidet, ubi striatum corpus cum principio medullæ spinalis communicat, nam striæ istæ aut fibrosæ coagmentationes tam validæ videntur, quemadmodum notavimus in Nosocomii nostri theatro Anatomico An. 1665. in viro ex sphacelismo meningum mortuo, ut solis adscribendum sit, quod alijs particulis magno conatu adscriptum volunt: quo etiam me inducit striarum istarum ordo, nam à centro medullari se diffundunt ad omnes cerebri partes medullares, unde spiritum accipiunt, & finiuntur ductibus non obliquis; sed rectis transversariis, secundum medullæ spinalis processum, quo spiritum emittunt, ut mechanice fluere videatur in eas partes, quas animæ imperio regi arbitrantur: at quomodo hic influxus impediatur? An à defectu spirituum? sic vita non consistat momentum: an vero à compressione partis porosæ & spiritum transmittentis? ita videtur.

8. Nam, spiritus supponuntur generati, motus eorum intercipi debet, si influxus in partem; motus intercipitur vel *obstructione meatuum* vel *compressione partis*. *Obstructio*, cum ventriculos cerebri exceperimus, quid efficiet in parte, ubi sensibiles pori non sunt? Attamen iustas pro ventriculis obstructis, quod inventi fuerint oppleti pituita viscida; causâ hæc fuit

fuit morbi, non morbus, neque enim ante factus est, quam pituita aut mole sua aut dissolutione à calore humido ventriculorum limbo exsiluit, & in principium spinalis medullæ incubuit; *Compressio* vero figuram partis depravat & secundum eam minimos poros, unde influxus spirituum impeditur, uti in arcu ostendebamus §. 6. At ubi hæc habeat locum? si non principio spinalis medullæ, quo omnes spiritus tanquam ad metam convolant carceribus corporis striati emissi, & ubi angustis limitibus continentur, nam si infra eum locum, non omnes functiones laborarent, uti sit in paralyti ex materiæ comprimentis delapsu versus spinam: si supra eum i. e. in ventriculorum fundo, cum medulla oblongata multis dimensionibus sit major spinali illa, vix opprimi à materia in ventriculis hærente poterit, cum & semper cavitatem limbi quærat materia ventriculis contenta, & ad infundibulum se proripiat, hæc est ad palatum via, uti ea ad medullam spinalem. Habes τὸ *formale* morbi.

9. Nunc *causas* morbi consideremus, *continentes*, *antecedentes*, & harum cum *proximas*, tum *remotas*, tertium etiam *evidentes*. *Continens* est quævis *res comprimens* principium spinalis medullæ, τὸ *materiale* morbi, nam qui physice dicit *compressionem*, medice intelligit rem comprimentem. Ea res comprimens ex observatione practitorum multiplex est: vel enim *pituita* comprimit, aut *sanguis* extra venas emissus, aut desuper vel alibi contundens *res externa*, nisi & *tuberculum* aut *abscessus* infra suprave medullam spinalem obortus similem compressionem faciat. Sed etiam *Φλεγμονώδη διάθεσι* ex Galeno adjiciunt: an ligatura jugularium in cane efficit *siderationem*? caros, non *siderationem*, facit, neque enim recte dixeris eadem adesse signa, cum & sanguinis sufflaminatio symptoma sit hoc loco gravissimum, & spirituum generatio aliquantum intercepta, quæ se motui sanguinis, ut efficienti, & parti ejus, ut materiæ, debet, sive multis partibus malueris spirituum generatione salva ex sanguinis motu impedito influxum in partes continuo impediti, cum absque sanguinis motu nec e cerebro in nervos emissio, neque e nervis in musculos inmissio fieri possit, *non e cerebro in nervos*, quia motus ejus sistitur ab arteriis accidentalibus quidem, sed certo usui destinatus, quem ego consistere putem in spirituum animalium propulsione ad spinalem medullam; *neque e nervis in musculos*, quandoquidem consimilis motus notas in nervis residere non improbabile est, cum totidem accipiant singuli arterias, quot proportionaliter habet cerebrum: huc spectat ligatura arteriæ magnæ prope cor, quæ dictum factum omnem motum & sensum intercipit, & Hippocratis dogma de sanguinis stagnatione in carotidibus, qui ipse est affectus, quem in cane excitari dixi, quicquid alii argute de ista coagulatione aut hæmostasia ratiocinantur, non probabiliter.

10. *Pituita*, ut *continens* compressionis *causa*, agnoscit *causam antecedentem remotam* lymphatici humoris in ventriculis abundantiam, nam pituita inde per accidens conflat, calore aut frigore, si enim super ignem

aut candelam lucentem lympham tantillum teneris, in gelatinam pituitosam abit, sin frigori exposueris, eodem modo sese res habet. Propter hanc lympham in ventriculis hærentem est quod cerebrum ab Hippocrate *de caribus metropolis frigidi & glutinosi* appelletur.

11. Sed quem fontem habet hic latex? meo iudicio glandulas plexus chorioeidis, qui est venularum sinus quarti congeries, arteriis una aut altera instructa; nam inflato sinu quarto A. 1665. mense Decembri vidimus universum illum venularum contextum flatu immediate repleti, glandulamque pinealem eodem motu tripudiare. Arteriolas infusione in crotidas notavi, quæ procul dubio, cum libere in ventriculis natent, glandularum istarum causa factæ sunt, ut sanguinem advectent in iis secernendum à liquore lymphatico, nam aliunde repeti non potest; essent enim arteriolarum extrema, quæ ejus modi humorem emitterent, at nulla corporis parte demonstratum est id fieri immediate, tum etiam nullæ arteriæ sensibiles ad ventriculorum internos parietes propagantur; nam quæ in fundo vasa sunt manifesta & certo ordine disposita, venæ sunt reptitiæ, quæ partim in plexum illum se effundunt, partim in sinum quartum excurrunt, toto autem itinere sub meninge tenui reconduntur, adeo ut cerebri pars interior venis gaudeat, pro natura loci, majoribus, quæ recipiant sanguinem volatili parte truncatum, contra exterior arteriarum furculis minutissimis & copiosissimis signetur, ut ad minimos & omnes cerebri anfractus spiritum secernendum ferant.

12. Merito igitur, cum nulla alia pars in vicinia sit, unde hic liquor secernatur, illis glandulis adscribitur, idque tutius quod experientia anatomica confirmet glandulas istas apprime in conspectum venire, cum lymphâ copiosior in ventriculis fluitat, uti multis casibus, imprimis a gravidine notavit Nobiliss. & Excell. D. Sylvius. Præceptor meus, idem & Promotor semper honorandus: & in eo cadavere, §. præced. hisce oculis vidimus plexum chorioeidem in udo nataffe glandulis majoribus ejus venulas mirifice distinguuntibus, nam ita racematim cohærebant, sicut uva solet, & magnitudine granum cardamomi mediocris æquabant, vel ut intra terminos corporis maneam, glandulam pinealem.

13. Lympha hæc, ut ad *causam antecedentem proximam* veniamus, ob causas evidentes copiosius secreta aut viscidior facta ad infundibulum quasi jurata concedit. Sed cum glandula pituitaria in equestribus sedens non illico propter densitatem substantiæ, humorem transmittit confertim euntem, stagnat, & copia seu visciditate crescit ventriculique replentur, quibus repletis neque contingente solutione per Coryzam aut alias partes, ad posteriora, ubi declivis est sinus, fit decubitus i. e. eam partem, quæ lunatam corporis callosi figuram constituit, & ab Arantio pedes Hippocampi appellantur, quamvis mihi campas narrare videtur Bonus Anatomicus, cum tantopere similitudo disconveniat, quid enim subtile in pedibus Hippocampi, quod huic potius quam solidipedi quadret? Certe aut res tanta

non

non est, aut Plinium præteriit, nisi equum Brassicanum intelligat, erucam dico, quam græci *καμπην* dixerunt, aut gallum marinum, Aldrovando Hippocampum dictum: sed quid inde? corpusculum hoc semilunare alligatur basi cerebri per limbum beneficio vasculorum & membranularum, quarum connexio crescente pondere & copia ex facili dissolvitur, dissoluto aliquantum hoc nexu exundat in medullæ spinalis principium, potissimum intra cerebrum & cerebellum, unde is, quem diximus, morbus.

14. Fundamentum causæ continentis est illa exundatio, & ista limbi dissolutio se habet ut potentia proxima ad actum, quæ omnia confirmantur à symptomatibus proxime morbum antecedentibus, uti est dolor capitis gravans & lacerans, qui imputari debet pituitæ viscidæ carceribus suis i. e. limbo distensione & pondere exitum quærenti, tum etiam postica capitis parte, ubi sphaera fit declivis, summus ante Paroxysmum dolor, quod in cognatorum aliquo, antequam lethali apoplexia corripere, contigit, ipsum etiam dolorem, cum vocem amisisset, manibus testante. Gravedo antica capitis parte antecedit maturius, cum sc. infundibulum carnosius ab humore viscoso premitur & distenditur, quo ipso nervi, qui in confinio sunt, offenduntur, optici illi & alii, unde torpor sensuum externorum præcedere solet & segnities corporis.

15. Secunda *continentis* species à sanguine e vasis effuso *causam* habet *antecedentem*, quando aut *nimia sanguinis rarefactione* venulæ rumpuntur, quæ sunt in plexu chorioeide, minutissimæ, vel *sanguinis copia distendente*, aut *acrimonia* sive *acida* sive *salina* eroduntur aut *causis violentis dirumpuntur*: nam, quod de *diapedesi* dicitur, hic loci colorem non habet, cum alias certum mihi sit per experientiam illam dari, quoniam fit, cum sanguis serofus minutatim per vasorum tunicas transmittitur, per vasa, intellige sis arterias quæ cum capillares fiunt una nudantur, imprimis eæ quæ in cerebro sunt & habitu corporis, nec fallitur in eo Aurelianus, quod *sudationem* appellet, instar enim ejus est: talis fuit affectus virginis apud Tulpium observationum libro secundo cap. 31. cui cerato emolliente in lienem implanato tantum sanguinis poris cutis elicuit, ut necessarium fuerit valido adstringente occurrere, quin nos præterito anno inter Nosocomii nostri ægras unam habuimus, quæ menstrua tribus diebus continuis universo capite sudare solebat fetore & colore valde impudico, quo omnia capitis tegumenta contaminabat & capillorum radices ita humectabat ut lapsi essent sponte, ni lapsum frequenti ratione occupasset: præcedebant illam excretionem eadem molestiæ in capite, quas circa uterum sentire solent naturali fluore affectæ; at quod *diapedesin* hic potius existimem quam *anastomosisin*, inde est, quod sanguen ille serofus per poros cutis transmittitur, qui pori non sunt arteriarum orificia, sed tubulorum, qui à glandulis subcutaneis oriuntur, & unde materia fudoris naturalis repetitur, meo etiam iudicio, sanguinei; nam vitium tam in glandulis quam

san-

sanguine hæere puto, quorum istud prophasis loco est, hoc symptomatis in retento.

16. Cum *sanguinis rarefactio* nimia subinde sit causa ruptionis, imprimis si venulæ sint parvæ multumque invicem intricentur, uti sit in plexu choriocæide, & hoc loco usavenire potest; cujus ego rarefactionis exemplum in musto expressum puto, quando enim istud includitur cadis angustis, vel, ut orientalibus populis vulgare fuit, utribus coriaceis, & fermentatur, propter materiæ subtilis accessum & spiritus volatilis actionem à centro ad peripheriam, siquidem dilatari amplius nequit, uter diffringitur, effunditurque vinum magno possessoris damno; de hac re quisquis dubitat, tam ad fidem experimenti quam cautionem à noxa adeat Sacram historiam, Matth. cap. 9. v. 17. Nec certe alia ratio est rarefactionis in sanguine, si consideramus causas antecedentes, neque alia venarum ad corium istud collatio, uti insequentia symptomata demonstrant, hæmorrhagiæ narium ante morbum, sub finem morbi, vel ad salutem aut perniciem terminantis, tum etiam cadaveris apertiones.

17. *Copia distendens* seu plethora ad vasa ruptionem ejusmodi facit, quatenus sanguinis motus major est, quam ut intra hosce carceres contineri queat; ita frequenter contingit sive casu seu ex proposito syringe liquorem in venulas immittenti, dirumpi eas præ copia & motu; quod equidem in plexu choriocæidis vasculis facilius continget propter subtilitatem & commisionem eorum mirabilem; & quo in loco habuisset *Athletarum τὴν ἐπὶ ἀρχῶν εὐεξίαν*, cum illam protinus jubet solvere, *Hippocrates*? Si non à ruptura venularum aut similibus male metuendum esset.

18. Vasa etiam illa, quantulacunque sunt, erodi possunt ab acerbis acido, ut in aneurysmate & ulceratione uteri cum perpetua hæmorrhagia, falso, ut in hæmorrhagia narium, febrium epidemiarum, ubi nec exquisitissimis remediis venæ conglutinari possunt nec sanguis coagulari. Pro acido suppeditat experientia argumentum, cum spiritus acidus in halitus est resolutus, vitrum non tam facile erodit, at cum in quiete asservatur, ita clam vitro insidias facit, ut aliquoties viderim volentibus contingere e manibus elapsum esse dimidiatum, spiritu omni effuso: nec mirum hoc est, si quis considerat naturam spiritus acidi in eo consistere, ut in salem agat lixiviosum, vitri autem materiam esse alkali arenulis sive lapillulis fluore vehementi commistum. De falso non hæret, qui catharros eorumque variabiles qualitates contemplatus est.

19. *Rumpitur* subinde *vena* à causis violentis, ictu, curs. &c. & vulgare est in bobus securi percussis, quæ est germana apoplexia, cerebrum ejusque ventriculos sanguine coagulato repleri, quamvis contusio hic symptoma est gravius, cum cerebri partes pressa calvaria pressius incumbant principio medullari, & spiritu motum intercipient: hujus generis historiis pleni sunt omnes libri. Quia & causam apoplexiæ multi Authores

&

& ipse Hollerius rejicit in tuberculum aut desuper enatum, aut ad basin Calvariæ, utroque modo premit principium spinalis medullæ: abscessus, cum inflammationem supponit, aliud malum spondet, sicut & inflammatoria dispositio, quam ego cum Platero, si per Galenum licet, non apoplexiæ sed Phrenitidis causam fore existimo.

20. Nunc causas evidentes expendendum est. Apoplexiæ à pituita viscosa vel lymphâ coagulata occasionem dant 1. *Aër calidus*, qui liquidus, quod in lymphâ est, evaporatione aut spirituosi dissipatione consistentiam & glutinositatem ejus auget, aut nimium pro natura lymphæ dissolvit, cui frigus superveniens dissolutas calore particulas conglaciat. Cum frigus dico, intelligo res omnes frigidæ, scholastici dicerent, potentia tales; causam ejusmodi sæpe locum habere observatione sum edoctus. 2. *Humidus*, quia serum & quicquid est succorum glandularium, omnes enim multo phlegmate temperantur, auget, ea re efficit, ut lymphâ copiosius in ventriculos cerebri redundet. Hic aër vel ingenio suo existit humidus, ut Germanis & Britannis, vel situ terræ, ut Florentinis & Bononiensibus in Italia, & omnibus nationibus quæ austris transmarinis vexantur, quibus etiam beneficiis, si beneficia sunt, nos Batavi ornatur & tollimur, quandoquidem ita diis placet. *Aër* tum etiam *calidus* sanguinæ apoplexiæ ansam dat, quatenus sanguinem materia subtili inflat & rarefacit, ut specie abundans videatur, reapse ὑπὲρ μέτρος sit.

21. *Cibus & potus* mutationem quoque adferunt; *cibus* si *quantitate* nimia assumitur, cruditatum auctor est, si *qualitate prima* humidior est, lympham auget, at secunda viscidior pituitam parit multam. *Cibus* boni succi copiose ingestus repletionem facit, hinc plethora ad vasa & protenso sequisipede extans aqualiculus, quibus ab hoc affectu metuendum est male, notante id Avicenna. *Septima quinti. Can. 4. cap. 5. Potus*, non diobolaris iste sed *generosus*, uti complures apud Forestum Historiæ declarant, sanguinis incrementum promovet, tam specie quam effectu, nam, cum spiritu volatili turgeat, nonnihil ad sanguinis rarefactionem majorem confert, cum unctæ & pinguis substantiæ sit plenus, sanguinem adauget corporisque incrementum: sed si vinum copiosius bibitur, pituitosæ apoplexiæ causa existit, quod male digestum pituitam & serum cumulet, nam uti copia nimia replenti cucurbitam contingit, spiritum multo phlegmate perfusum & impurum distillare, ita à vino copiosius phlegma in glandulis omnibus, præsertim capitis, secernitur, uti Coryza potui comes demonstrat.

22. Sed à temulentia apoplexiam venire qui est possibile? Caros venire multo est probabilis, neque enim is somnus duntaxat caros est, qui febri symptomaticus, sed etiam à vino sopor, aut veneno. In iis, quæ temulentiam excitant, uti facit temetum, cum solis gradibus differant à narcoticis, vis est motum sanguinis diminuendi, ut ex pulsu patet, nam à papaveris succo, qui ratione particularum soporiferarum convenit cum vino, reperies in cane isto modo soporato sanguinis motum toto corpore diminu-

Disput. Medico-Pract. Tom. I,

B

tum,

tum, & in carotidum dissectione atratum & inspissatum in modum Syrup. de Mucilagibus. Hæc sane illis germana esset apoplexia, qui *σάσι* Hippocraticam adstruunt, at nos quid ea de re sit decrevimus §. 9.

23. *Vigilia & somnus* causi sunt hujus mali, quatenus *ille* humores reddunt acriores, Salfum, acidum, *hic* augeat in corpore humiditates & viscidam pituitam, unde somnolenti hoc malo facile infestantur, sed & *labor & otium* utraque supra modum naturæ nostræ reddunt humores acriores & viscosiores, uti ex apoplecticorum anteaacta vita observatur. *Evacuatio* nimia subinde huc spectat, quod ex humorum ejectitiorum conditione patet, & si qua alia subjectum affectionis respiciunt. *Retentio* præterea plus nocet, nam, quibus in os aut nares copiosus mucus effundi solet, suppressio malum promittit, aut corpore reliquo sudante caput feriat & friget, hoc ad pituitosam apoplexiam, sed ad sanguineam hæmorrhagiam narium, menstruorum, hæmorrhoidum retenta confert, quatenus massam auget, & ejus orgasmum excitat.

24. *Animi pathemata* huc facere impense existimo, cum cerebro subjecto nostri affectus vix aliud sit damnosius quam animi affectus, imprimis *ira, meror, terror* &c. *Ira* sanguinæ apoplexiæ potissima causa videtur, nam ea sanguinis motum in vasis mirifice conturbat, ut pulsus declarat, deinde, cum corporis viribus vindictam quærat, quicquid auxilii est, valide ad partes solidas contrahit, tam eas quæ voluntate, quam quæ sponte reguntur; nam 1. ad musculos corporis copiose spiritus abeunt, qui contractione sua, dum pancreaticæ simulacrum ciet homo iratus, sanguinis motum in vasis accelerant. 2. Ad cor, unde pulsus est frequentior. 3. Ad arteriarum fibras, unde motus earum peristalticus augetur & humorum motus; Sed cum ea ratione vix fieri possit, quin spiritus etiam in illos nervos raptentur, qui ad viscera viam affectant temperandi humoris causa, levi opera illi, propter spiritum copiose immittum, fluor conciliatur & rarefactio major, dum summa est minimorum agitatio. Hanc apoplexiam lethalem esse arbitror, & pertinere ad eos, qui certo animi affectu victi ceu tacti conciderunt, ut memorix proditum est. Si *meror* in causa est, spiritus abstinentur ab officio i. e. humorum temperatione, fiunt acriores imprimis acidi, qui continuo propter acrimoniam insultant vasis & penetrant: de *terrore* certum est, si humorum in corpore dispositio inspiciatur, similis effectus causam esse posse.

25. *Res fortuitæ* sunt causa *contusionis* vel *simplicis* vel *compositæ*, *simplicis*, quando res contundens pondere intus premit calvariam, quemadmodum patina plumbea duro tractu intus concedit, *compositæ*, quando propter repugnantiam cum fractura corpori contundenti locum dat. *Res* autem fortuitæ duplices sunt, aliæ quæ *forte*, aliæ quæ *casu* contingunt, nam fors victimis competit, & casus, quem *ἀποτυχίαν* Græci vocant, omnibus obtingere potest.

26. Cum vero causæ hæc qua tales multis morborum causis competunt, sup-

supponunt, aliquid quod in se efficientis actum magis convertat, quam quicquam aliud, id vero *πρόφασις* est, cujus consideratio mihi non videtur de nihilo esse 1. in ea apoplexia, quæ pituitosa est. Hippocrates ab experientia hunc affectum senibus magis familiarem asserit, adeo ut tam *hic, senilis*, quam Hercules ille *puerilis* sit nominandus, sc. quod senibus cerebrum debilius sit ratione solidi & humidi, *solidi*, cum medulla est mollior, ad species retinendum difficilior, ad affectus sustinendum commodior; *humidi*, non elementaris sed cum substantia, quod pituitoso humore abundet, quemadmodum infantibus aquoso, unde hæc singula & priva dispositio causas in utrisque paulo aliter determinat: fundamentum in eo est, quod quæ pars ante morbum valetudinaria est, *ἐνταῦθα σπρίζη ἢ νεσθ*.

27. Urget Hippocrates aliam rationem, quare in senibus melancholici potius hoc malo infestentur, & graviter, propter humorum *ἀπόσκηψιν*, & hæc propter calidi debilitatem & impotentiam, qua omnia permanent cruda, unde nec in valde senibus coryzæ nec branchi coquantur, quoniam certo caloris gradu ad eam rem opus est, uti certo ad puris in ulcere digestionem, unde aphoristæ dicitur *θερμὸν τὸ ἐκπυητικόν*. 2. in sanguinea apoplexia, cum omnis originem habeat à sanguine plexus chorioidis, tam qua ad sinum quartum vergit, quam in ventriculis natat, propter tenebrositatem venularum & implicationem araneatam facilius quam alia vasa afficiuntur, quo pertinet frequens gravedo vasa & glandulas istas mirum in modum labefactans.

28. *Signa morbi* à symptomatibus sumuntur, quatenus insinuant conditionem ejus unde fluunt, & aperiunt similitudinis, quam effudit agens dum faceret, representatione, causam: 1. *Motus* sc. & *sensus corporis aboliti*, quod formaliter idem est cum spirituum influxione negata, hujus causam supra citavimus; 2. *Respiratio laesa*, cujus læsionis gradus differentiam in morbi magnitudine ponunt; in exquisitissima ajunt non adesse, saltem non sentiri, in gravi *stertorem* habet conjunctum, cujus iterum numeri aut gradus affectum leviolem majoremve reddunt: de stertoris causa inter se dissident auctores, & nimium deblaterant, paucos non valde offendit respiratio, sola inter omnes functiones salva, unus & alter practici causam miro elogio ornant, naturam copias suas contrahere supremæ facultatis causa, sed quomodo contrahat, absque instrumentis si sit? Fateris utique spiritibus viam esse interceptam: necessarium est dicere spirituum in nervos istos tum & cordis, pulsus enim viget, influxum aut liberum esse quodammodo, aut vi via facta liberum fieri; nam octavi paris nervi processus ob certam dispositionem non videntur involvi ruina reliquorum, sive quod maturius erumpant caudice medullari, sive magis ad latera. Cur igitur sensuum externorum nervi non sunt salvi, cum longius à malo sint remoti? Salvos esse in levi apoplexia quis neget, cum signum in paroxysmo frustra expectemus, post eum sæpius memoria teneant ægri, quid actum sit, non

allunde quam a sensibus, sed in exquisita cum respiratione pariter & omnia intercidunt: diximus etiam violentia quadam liberum fieri aditum in nervos, cum cor a sanguine impulso vehementius inflatur, ista vi promovetur spiritus in fibras, sicut irritatione gravi aut frictione in musculos affolet, cordi in subsidium venit respiratio, idque ex facili, quoniam eadem vi in eisdem paris nervos spiritus concedunt, nam a rarefactione non simpliciter videtur dependere thoracis dilatatio, vidimus enim in vitulo visceribus omnibus ventre & thorace exemptis, etiam corde, musculos ordinem in dilatatione & contractione servasse, ac si aliqua necessitas urgeret, punctura pleurae motum accelerasse & tandem desisse. 3. *Spuma circa os erumpens* aliis difficultatem designat absolute, aliis vero ex ratione causae malum vel bonum promittit, hoc non leviter disputant. *Paralysis* apoplexiam fuisse confirmat, & multa alia, quae apud praticos.

29. *Signa causarum* etiam diversa sunt, nam quae a pituita ejusdem ex ore & naribus eruptio significant, vultus & genae lumen recusant, capitis gravitas sub paroxysmum & multae gravedines ante eum, quicquid in rebus non naturalibus enumeratum est, terminatio in Paralysis &c. si a sanguine, evexia roseus genarum color, sanguinis per nares eruptio, venae refertum tinnientes ipso pulsu respiratio cum gravi stertore, difficilis solutio &c. Contusionem evidens causa significat aut vulnus impressum calvariae, Tuberculum quia ut plurimum oritur ἀντα προφάσι. Φανερός, vix cognoscitur nisi post mortem, ut in Barone illo apud Platerum. Inflammatoria dispositio haec habet signa; Calorem universo corpore, pulsum frequentiore, respirationem difficillimam, oculorum ruborem & faciei &c. Sed quid nos frustra torquemus?

30. *Signa differentiarum* ab aliis sed consimilibus affectibus haec sunt; a *Lethargo* distinguitur quod febris huic sit conjuncta & somnolentia a qua difficulter excitantur: a *Caro*, quod non sit subitaneus insultus uti in Apoplexia, respiratio sit libera, motusque & sensus ad objectum, inquirunt, incitantur, sed summus praticus notavit in hoc affectu saepe aegros non sentire aut moveri: ab *Epilepsia*, quod motus omnium membrorum convulsivus; a *Syncope*, quod faciei color cadaverosus, pulsus languidus aut interceptus comitentur, sudor etiam frigidus & viscidus cum in Apoplexia facies saepe rubeat, pulsus sit plenior, calor & sudor aliquando suboriantur cum febre: a *Catharro Suffocativo*, quod confestim aut solvat aegritudinem aut internecioni det aegrum, propterea quod, ut Aphoristes ait, catharri συντόμως ἀπόλλυτες respirationem opprimant aut effervescentiam in corde aboleant, nam ita quibusdam placet: Multos in Foresti Historiis *Asthmaticos* invenimus, quorum non pauci catharro videntur oppressi potius quam Apoplexia, licet utrisque ab eodem fonte origo sit; jam vero & facile & pronum est confundere Apoplexiam cum hoc affectu & *Syncope Cardiaca*, nam in subitaneis affectibus

bus cum virium amissione, ilico consultum est Apoplexiam crepare, nulla habita accurata ratione symptomatum vel causarum; sive ergo venae sectione seu alio remedio succurrunt, Apoplexiae ex ipsorum voto litatum est, meo, saepius *Syncopae*, aut *imbecillitati virium*, quae vulgo ab oppresso audit, & in evectis metuenda est: Huc refer historiam juvenis apud Aetium & fere omnem, quae plethoricis accidit, imbecillitatem sine causa manifesta.

31. *Prognostica* ejusmodi sunt. Magnam apoplexiam solvere non possumus, levem non facile, inquit Hippocrates; magna est quae specie & effectu talis, uti in qua respiratio & pulsus labascunt, levis, quae cum stertore conjuncta est, & motum recuperat ab irritatione continuata, est etenim signum Facultatis non usque adeo interceptae: Haec prognostica a *Symptomatibus*; a *causa* est, si humor pituitosus incubat medullae spinali, prout qualitatibus secundis aut copia peccat, gravis est sin minus tanto melius res eunt: A *sanguinis effusione* in ventriculos sanitas meo judicio impossibilis; a collisione fere eodem fato laborat, tum quod restitutio cranii sit perdifficilis, tum quod cerebri compressi: ab *affectibus corporis* argumentum petitur ad prognosin, quod senex vix liberetur & morbi magnitudine & aetatis miseria oppressus; quae juvenem idque aetate anni corripit, periclitatur, natura enim non convenit, &c. Ratione *epiphenomenon*, in gravi Apoplexia, si febris acuta prehendat, bonum, si sudor magnus & calidus, si haemorrhagia narium, aut haemorrhoides. Ratione *epiginomenon*, spuma ori insidens morbum laethalem promittit, quibusdam & sudor frigidus vel substillum ἐφιδρωσις Hippocrati dicta, urina cruenta &c. Ex modo terminationis in Paralysis, quo materia mali est remotior a cerebro, eo tutior est Apoplexia, nam si proxime a foco abest, ὑποπροφάνειεν εἰωθε, quam significat sopor gravis insequens Paralysis, a quo omnes metuendum esse suadent.

32. Tempus est, ut *curationis telam* breviter decurramus. Primum, quod *indicat*, est *symptoma gravissimum*, *motus animalis & sensus interceptu*, qui requirit spirituum in partes influxum, & perficitur remedio, cujus materia multiplex est, *irritatione per clamores*, per *fatores acres*, quales a *Tartari sale & Armeniaco* committis oriuntur, aut quod magis in promptu est, *castoreum*, *sentina sinapi*, aceto perfusa. Per *acria* linguae imposita uti *piper*, *pyrethrum* &c. Tactus sensus similiter incitari debet per acria partibus applicata, sed motus animalis & sensus *frictione* adjuvantur & *membrorum quassatione*. *Enemata* ante alia omnia solent adhiberi & acria, duplici intentione ut morbi materiam minuunt & ut spirituum in partes influxum promoveant, quia enim pleraque gradu quarto calida sunt, & tertiis facultatibus excellentia, vim habent irritandi membranas & spiritus convocandi, quo sensu motus continuo in subsidium venit, nam utraque videntur eadem vi spiritus accipere. Haec bene usurpantur, siquidem nocere non possunt, imo adstantium causa

semper tentanda sunt, nam quibus revera subvenire non possumus, necessarium est, colore officium adumbremus, modo prognosticis bene mereamus de ægro & adstantibus.

33. *Secundum indicans morbus* est ratione *causæ continentis* i. e. *pituitæ viscidæ*, unde duæ surgunt *indicationes & remotio ejus*, quod *alienitate peccat & attenuatio* quod *consistentia*, utraque in pituita viscida habent locum. Removetur vel ex parte vel propellitur ex toto in partem. *Materia remedii ex Pharmacia & Chirurgia* petitur. Ex *Pharmacia*, *purgantia decocta*, *enemata*, *infusa*, *pilulæ*; *Purgantia* partem affectam respiciant, unde opus est *determinatione per cephalica aromatica*: sed quid efficiunt cum materia extra venas? Sunt in omnibus rebus particularum effluvia, quæ, quod *vectoriam materiæ subtili* debent, omnia penetrant, ejusmodi sunt *aromatica omnia*. *Decocta* aut *desuper* infunduntur hiante ore, si *facultas deglutendi* est, aut *infra in modum clysteris* subjiciuntur, nisi *sphincter sit resolutus*, hic usu veniunt *Purgantia validissima* *Sp. Hier. Simpl. Logad. Diacoloc. Agar. Senna &c.* omnis generis *Eleuaria* purgantia, quibus accedunt *cephalica* a secundo ad tertium gradum *calida*, &, quod in tertio gradu est *calidum & siccum Castoreum*, nunquam omittendum. Sed si utroque loco *fibræ sunt dissolutæ*, quid tum? *Desperata* ea est & *gravissima Apoplexia*, non tamen *abstinendæ* manus ut ægri manibus *satisfiat* propter *casuum incertam vim*, prognostica data, quicquid sit, conferri, tanquam in *victimam hostiæ* solent, ne imponere videaris aut *artus tuæ imperitus esse*: *infusa* cum aquis capiti accomodatis sunt *paranda*, *Centaurii, Salv. Rorism. Beton. &c.* & tum multum proderunt, quatenus *atomorum jugi suffectione* vim propellendi continent. *Pilulæ Cochis* aut *istæ de Euphorbio* valide *pituita capite* deturbant & *attenuant*. His bene procuratis, alio genere *medicamentorum morbus est debellandus*, nam & *particularia quædam tam intus quam extra* usurpata multum poterunt.

34. *Primi generis* sunt quæ ore & quæ naribus recipiuntur. Ori infunduntur *Spiritus volatiles*, qui *dissoluti calore loci ad caput* evaporant & in *pituitam agunt*, vel etiam *salivæ commiscetur & se ope ejus in massam transmittunt*. *Apoplegmatismi*, apprime *conducent*, nisi *obnuntiaret respiratio*. Naribus recipiuntur *balsama Apoplectica* *practicorum spes unicæ & solatia*, quibus *substituere licet Olea & Spiritus Volatiles, olea stillatitia, Succini illud, Lavend. Rorism. Spiritus* nomine mihi venit omnis *sal volatilis sive siccum seu fluidum intelligas*: omnium primus est *salis armeniæ*, optimus cum *lapide calaminari præparatus*, & *revera antapoplecticus*, nam *illitus internæ narium tunicæ spiritum ciet*, & *sursum mittit halitus*, qui *pituitam attenuent & ad motum aptiorem reddant*: succedunt *Cochlearia Spiritus & Ruta*, quorum & hic *austero temperando in suffocatione Hypochondriaca* valde prodest, hic *continuo naribus* admoveri debent & *subinde instillari*, nec malo consilio *auribus*; quæ

naribus induntur, ut *sternutationem inducant*, fortiora sunt, estque in his hoc *beneficium*, quod *semina mali motu isto*, naribus excutiant; ne *sternutamentum moveant*, *pulveres oleosis* implicantur, tum *sponte* delabuntur *humores*.

35. *Secundi generis* sunt, quæ corporis cuti aut *superinducuntur*, aut *leviter applicantur*. Suntque *vera topica*, cum *immediate in causam agunt* ea via, qua *proxime a parte affecta absunt*, uti *Emplastra, picata, fotus, linimenta*, quæ *habent vino dissolvendi pituitam propter salem volatilem*, nam qui *alio modo vel adstringunt vel emolliunt*, næ illi *nesciunt*, quid opus factum sit in *nostra arte*; *Emplastra quævis aromatica* *rafo vertici implananda sunt*, postquam ea *acueris Euphorbii, Pyrethri, Piperis, urticæ sem. pulveribus*, hæc *similiter in Picem* addi possunt & *capiti imponi*; *Fotus* ex *decoctorum reliquis parari possunt*; *linimenta* recipiunt *quævis olea aromatica*, quibus *pulveres isti inspergi debent*. Sed de *phenigmis* quid restat? *Eodem modo capiti applicari jubent*, constant ex *ficibus pro basi*, in quas *recipiunt subtiliter trita semina, sinap. staphyd. agr. &c. Oxycroceum* trahit *violenter laurino oleo subactum*. Certe cum in hæc *composita multa acria & calida ingredientur*, *magnam attenuandi vim habebunt*, cum etiam *supremo gradu sicca*, *magnam exhalandi vim*: nam cum *materiæ ætheræe sunt plena*, facile ad *locum affectum deveniunt*, ubi *devenere*, *facilius particulas humidi secum in auras abripiunt* aut *colligunt eum in locum*, ubi *aëris sphaera rarefactione est reddita major* i. e. *sub vesicula cutem inter & cuticulam*.

36. *E Chirurgia* sunt *cucurbitulae* cum *scarificatione*, quæ nisi *φλεγμοσία* aut *copia sanguinis id indicet*, aut *status quidem ea in parte sit*, nihil *effectum dabunt principio morbi*; *venam per se secari posse nunc* diffitentur: aliqui ad *pituitam discutiendam sartagine ignitam* super *caput tenent* ex *Arabum dictatis*, cujus *ope pori etiam aperiuntur*. Alii ad *cauterium actuale* in *futura coronali veniunt*, quod *diu patere debet*; cur non in *occipite ustio*? quem *modum etiam Ægyptii servant*, teste *illarum rerum scriptore*, & *pueris Florentinis ad similia mala cavenda* ceu *gentilia nota inuritur*.

37. In ea *apoplexia, quæ sanguinem habet causam continentem*, *conducunt ea, quæ functionibus animalibus excitandis inserviunt*, modo *sanari possit*. Nam *quomodo removeatur causa*, si *sanguis extra vasa in ventriculos & principium spinalis medullæ incumbat*, an *sponte suppurabitur*? at *interim mors obrepit*: & *quomodo suppuretur in corpore mille mortibus frigido*? *Febre superveniente*? nec sic *quidem cum sit extravasa*, extra *omnem activitatis sphaeram cum naturæ tum artis, tum si vertatur in pus, idem, malum superest ni removeatur loco*: *venæ sectionem* pro *causis antecedentibus recte adhibent* ex *Barbarorum doctrina multiplicem, blande, ni periculum in mora, incipiendo, primo in pede venam secant*, hoc *inquiunt*, *revulsionis causa, sic præjudicio mos est* *gen-*

rendus, tum deinde ad brachium ascendunt, mox, ubi summa res agitur, capiti insultant & jugulares aperiunt, ubi effluxus molli digitorum tractu & conglutinantibus temperari potest. A Compressione quodcumque nascitur vitium aut collisione, ex chirurgia auctoribus peti debet.

38. Prophylaxis consistit in recto usu rerum nonnaturalium: apoplecticus aere fruatur temperato, si à pituita vitium est & frigore contractum, calidus & siccus confert, si à sanguine eoque rarefacto, aer frigidior est quaerendus. Dieta priore casu sit medicamentosa sive cibus aut potus; cibus per accidens talis est, qui aromatis conditur, per se, uti tiquicatum cum sale, caepe, allium, nasturtium &c. quæ cum sale volatili turgent, tum ubi morbus diminuitur, tum ubi est ἐν τῷ fieri, profunt quam maxime, & senibus eo conducibilia sunt, quod calidum tam innatum quam connatum corroborant. Item præstant salia volatilia oleosa facta in cœnis guttatim usurpata, nec tamen ad potum referimus, quo etiam pertinent infusa aromatica vino & purgantibus καὶ ἐπίκρασιν, permittâ. In sanguineæ cautione utilis est V. S. quodcumque humores abundant, & caveatur ejus augmentum alimentis temperatis, nec faburra ingluviem placet, nec flore liberi aut cereris sese compleat, nam hinc illæ clades. Somnum diuturnum fugiat qui est pituitosus, similiter vitam umbraticam & sedentariam, itidem & sanguineis nocet. Motus corporis palestrici conveniunt attenuationi pituitæ in senibus, in sanguineis nocet, quatenus rarefactio nimia aut colliquatio in proximo ait: animi affectiones infibulentur, nam imaginatio tristis & fortis quin & terror senibus existit damnosus; sanguineis aut biliosis ira maximum malum creat; in quibus omnibus illud potissimum offendit quod est μετρίῳ μᾶλλον.

F I N I S.

JOAN.

II
+
J. STEPH. DESHAIS
D I S S E R T A T I O
D E
H E M I P H L E G I A
PER ELECTRICITATEM CURANDA.

Diff. pro Baccalauræi gradu
defensa.

Monspeliî 1749.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

C

INter inventa nostro sæculo reservata primum locum tenet electricitas, quæ jucundo quidem sed minus utili spectaculo nostros perstringeret oculos, nisi hanc in medicos usus rapuisset philosophorum quorundam nunquam satis laudanda solertia.

Felicia Anglorum, Saxonum & maxime Genevensium tentamina nos etiam ad vires electricitatis, in hemiplegia curanda, experiundas impulerunt. Ulterius progressi motus sensusque theoriam ex electricitatis principiis enucleandam suscepimus, illa vero principia, otii defectu nondum sufficienter trutinata, raptim proponimus, antequam ad paralyseos theoriam & therapeiam progrediamur.

CONJECTURÆ.

De motu & sensu mechanismo.

Datur in homine *fluidum* tenuissimum, elasticum, mobilissimum corporis interiora velocissime pervadens *electricum* dictum. Docent experimenta D. D. Dufay, Nollet, Hauksbei, Jallabert, Winkler, Gordon, Pivati, &c. Illud fluidum electricum ab attritu vitri juxta positi non generatur, sed extricatur & expanditur; idem est itaque fluidum electricum, quod veluti *sopitum & concentratum* in animalibus continuo præsens est, ac quod singulari electrificationis artificio *rarefactum, expansum* evidentiora sui præbet indicia.

Nec ita in homine & brutis immersum latitante electrificationem illud fluidum, quin ex naturali fluidorum & solidorum attritu, in temperamentis calidioribus adaucto, manifesta sui signa præbuerit, cum & feles & equi, ipsique homines pectiti, confricati lucem scintillasque stridulas olim pluries ediderint. Vide hac de re, dissertationem de rabia Tolosæ nuper editam.

Nec deesse putes vim *attractivam & repulsivam*, quæ electrificatis aliis inest corporibus, cum eas in mytulo & piscibus Halæus, in capillis humanis, & intestinis bovis, citra ullam electrificationem artificialem, observaverit Hauksbeus.

Continuus fluidorum intra vasa elastica trusorum, nec non muscutorum & tendinum in labore & exercitio repetitus affricus, debet haud dubie fluido electrico motum vibratorium conciliare, unde visi sunt homines, qui tantum ambulando scintillas ex tibiis emitterent; atque hoc intestino motu deficiente, languet in animalibus vis ipsa electrica, peculiari encheiresi excitanda, unde felis viva multo vividiores scintillas & crepitus edit quam demortua. Observante Dufayo.

Fluidum electricum constat particulis sulphureo-igneis luci affinibus, quæ in vibratorium velocissimum motum actæ vim obtinent velocitatis suæ qua-

drato respondentem, quæque e corporibus, quibus antea erant immersæ jam partim egressæ, supererminent, & atmosphæram majorem constituunt, ut innumera suadent experimenta.

Si homini valide electrifato tundatur vena in loco obscuro, sanguis fa- liens igneis micat scintillis, & igneum velut imbrem in patella refert, quem si quis non electrifatus summo tetigerit digito, in intima brachii vulnerati parte seu nervo dolor punctorius illico protenditur, ut Argemoratati fuit expertum, testante D. Boeclero, Medicinæ Professore meritissimo.

Filamenta nervea fluido electrico devehendo sunt destinata; demonstra- vit nuper Illustriss. Hambergerus, fluidorum in diversis colatoriis secretorum levitatem specificam, ipsorum in quibus secernuntur colatoriorum levitati specificæ proportionalem esse, verum & ipsa docet experientia specificam cere- bri gravitatem esse omnium viscerum minimam, ea autem se habet ad gra- vitatem specificam hepatis omnium densissimi ut 16 ad 23 ergo & fluidi ner- vei gravitas specifica est omnium minima, sed in homine datur fluidum electricum, fluidorum longe levissimum, ergo sicubi secerni debet, il- lud in cerebro secernatur oportet. . . præterea si canis vivens, nervum majorem nudum & sectum gerat ut sciaticum & electrifetur, ex extremo nervi secti in tenebris lucis penicillus electricus continuo vibrabitur. . . his adde quod succussiones in electrifatis ductum nervorum a brachio ad cer- vicem & occiput sequi constanter videantur. Et quod unguum apices, quos ex papillis nerveis consilii docet Ruischius, fortiores scintillas electricas cieant, quam pulpa digiti vel manus admota, docet experientia.

Corpora, quo tenuiora sunt & longiora, eo uberius & velocius fluidum ele- ctricum propagant: si lamina plumbea crassa & superficie quadrata electrifetur, ejusque vis electrica ope electrometri mensuretur, deinde vero electrifetur, altera æquiponderans, sed in parallelepipedum vigesies longius & to- ties angustius ducta, ejus laminæ vim electricum vigesies majorem fore do- cet experimentum D. Le Monier.

Quoniam fila nervea ab animæ sede, seu cerebro, ad organa sensuum directe fere sunt exporrecta, jussu animæ & impressiones corporum externo- rum per illa facilius, viaque breviori transferri possunt, minime vero per arterias & venas, quæ cum in majores ac majores truncos ac demum in cor coalescant, organorum & cerebri commercio brevi & facili non forent, adde quod fila nervea a cerebro ad partes indivisa protendantur, non vero vasa sanguifera; ac proinde illa ad jussus distinctos & sensationes indivisas transferendas illis sint magis idonea.

Filum trecentos pedes longum tanta velocitate vim electricam transmittit ut celeritas soni trigesies minor sit, quæ tamen 180 fere hexapedas intra mi- nutum secundum absolvit. Fluidum itaque electricum 5400 hexapedas unius pulsationis cordis intervallo suis undulationibus peragere valet, docente multiplici experientia.

Nec obstat electricitatis transmissioni, siue filum ferreum recta protensum siue

siue millies inflexum fuerit, siue funiculis fericeis libere suspensum, siue hu- mi stratum sepes & mollia udaeque prata contingat, modo fuerit fortissime electrifatum.

Dum electrifantur paralytici & fani, ipsi non raro vibrationes ad instar jaculorum tenuissimorum in artubus perferunt, quæ non fluxuosa aut di- varicata, qualis est in vasis sanguiferis, sed recta, solitaria, & longitudinali via, qualis est fibrarum nervearum tractus, protenduntur.

Fibrarum nervearum, ne dicam medullarium, laxitas si adiposa vasa excipiamus, multo major est quam in alia quavis corporis humani fibra: In cane vivo, & in homine recens mortuo, si nervi, arteriæ, & venæ fasciculus tum in collo tum in crure, filo hinc & inde colligetur, deinceps transversim inter utramque vincituram rescetur, illico arteriæ sectæ extre- ma omnium maxime, nervi omnium minime, se retrahunt: verum retra- ctiones chordarum sectarum sunt ut earum tensiones, ergo nervorum tensio nativa minor est quam venarum & arteriarum; sumpta mensura, tensio adeoque elasticitas nervorum, est ad tensionem & elasticitatem venarum, ut 6 ad 11.

Qui itaque sensationum transmissionem ex nervorum tensione & elasticita- te deducunt, falso supponunt in fibris nerveis tensionem maximam, quæ ta- men duplo minor est quam in venis.

Non obstat filorum humiditas electrici fluidi transmissioni, cum fortissi- ma est electricitas, quia tunc temporis, atmosphæra humiditati super emi- nens vibrationes suas libere exporrigit: hoc docent Hauksbei experimenta. sed si debilis sit electricitas, qualis viget in animantibus non electrifatis, aut etiam in filis debiliter electrifatis, tunc aer nebulosus, humidus, & maxime aquæ guttulæ electricitatem interceptant.

Si filo debiliter electrifato, & tamen pappum lucidum altero extremo emit- tenti, aquæ guttula adspargatur, illico cessat pappus lucidus, aqua flu- idum electricum interceptante: existimat tamen D. Nollet, fordes unctuosas aqueis guttulis aptiores esse ad electricitatem extinguendam. Aquam autem fluido illi combibendo & interceptando aptissimam esse docet observatio D. Jallabert, qua constat aquam per 20 ab electrifatione minuta, scintillas electricas conservare, cum cætera corpora, regulis metallicis exceptis, eam citissime amittant vim electricam manifestam.

Fluida specificè leviora solidis specificè gravioribus adhærere docet multi- plex Illustriss. Hambergeri experientia, verum fluidum electricum est ner- veis filamentis specificè levius, ergo ipsis adhæret. Nec ita facile ex ipsis recedit, nisi vi propellatur majori, quam est adhærensionis energia. Sic aqua tubis vitreis adhæret intus & extus, atque inde in capillarium cavum velo- citer rapitur.

Fluida filis specificè gravioribus adhærentia, juxta ipsorum tractum fa- cillime moventur, quia transeunt e locis, in quibus contactus est, adeoque

adhæſio, in loca quibus non minor est contactus & adhæſio, sed difficilius ab ipsis filis remouentur. Sic in tubo capillari vitreo aquæ guttula facile ab uno extremo in alterum delabitur, sed difficile ex alterutro elabatur. Sic juxta laminam ferream magnes facillime movetur, sed difficulter ab ipsa remouetur.

Pulsuum in fluido elastico propagatorum velocitates sunt in ratione composita ex subduplicata ratione vis elasticæ directæ & subduplicata ratione densitatis inuersæ Newton. princ. lib. 2 theor. 38. Si supponamus fluidi electrici gravitatem specificam esse trigefies minorem & elasticam vim trigefies majorem quam aëri communi, quod verosimile videtur, pulsus seu undulationes illius fluidi debent esse trigefies velociores pulsibus aëris seu sono, quod demonstrat experientia.

Jam si spectemus quanta velocitate jussa animæ a cerebro ad pedes mouendos, & impressiones sensiferæ a pedibus ad cerebrum transferantur, non difficile concedetur velocitatem harum transmissionum esse fluidi electrici velocitati æqualem, licet accurata institui non possit mensura; adeoque fluidum electricum ad impressiones sensiferas & jussa animæ motoria satis aptum esse nemo inficiabitur.

Si solam aquæ densitatem & inertiam spectemus, quoniam ejus densitas circiter millies est major densitate aëris, elasticitas millies pariter minor judicari potest: adeoque velocitas pulsuum in aqua millies fere minor censenda est quam in aëre, ac proinde trigefies millies quam in fluido electrico.

Verum non aqua fluxili irroratur cerebrum, sed viscosa lymphæ, quæ per angustissimos tubulos immensos affricus pati debet, adeoque illius viscositatis ratione, velocitas pulsuum debet millies iterum minor censeri, quam in aqua mera libere provoluta, quod si ita sit, lymphæ nerveæ cæteris paribus trigefies millionies tardius movebitur quam fluidum nerveum; adeoque ad nervos nutriendos apta, sed ad sensum & motum transmittendum ineptissima videbitur. Adde quod per tubulos laxos & proinde distensiles provoluta possit eos dilatari, si pressa fuerit, quin ad alterum extremum pertingat impressio.

Incredibilis fluidi nervei velocitas alia methodo demonstrari potest; cum enim, illius sola vi, cordis ventriculus sinister contrahatur & æquilibretur columna sanguinis cujus basis est superficies interna ventriculi, altitudo vero circiter septem pedum & semillis, juxta Halei Hæmast. experimenta, omnino necessum est ex principiis hydraulicis, ut vis in fluido nerveo sit æqualis vi illius columnæ sanguinis, adeoque ut productum ex ejus velocitatis quadrato in sectionem nervorum cardiacorum sit æquale producto ex velocitate columnæ sanguinis ductæ in ventriculi superficiem.

Jam vero cognita altitudine columnæ sanguinis 90 scilicet pollicum, qua velocitate illa altitudo generetur docent hydraulici: aqua enim ex receptaculi 90 pollices alti fundo effluens ea velocitate gaudet, qua quovis secur-

do

do pedes viginti uniformiter percurrere valeat. Et posita ventriculi cordis interna superficie pollicibus 10 æquali, productum quæsitum erit 4000.

Quoniam vero nervorum omnium ad ventriculum illum pertinentium simul sumptorum sectio seu foramen, optimis etiam microscopiis inconspicuum est, illud quantulumcunque sumpserimus, nemo jure refragabitur: esto æquale lineæ unius parti centesimæ, quod si ita esset microscopio videri posset: jam necessum est, ut velocitas fluidi nervei sit 632 pedum intra secundum, inde enim sumeretur quadratum, quod per orificium nervorum multiplicatum priori æquale 4000 productum faceret. Si vero sumamus orificium horum simul nervulorum 51 vicibus minus, tunc sequitur velocitatem fluidi nervei esse 32400 pedum intra secundum, quæ est velocitas fluidi electrici in experimentis Academiæ Parisinæ.

Hactenus supposuimus fluidi nervei densitatem sanguinis densitati æqualem, cum vero multum sit specificè levior v. g. 30000 vicibus, necessum est ut velocitate compenſet quod ex densitate deficit, adeoque ut 176 vicibus major sit ejus velocitas, quæ tamen velocitate lucis multo minor erit.

Sensatio non ideo fit, quod prementi corpori stimulantem cedat fluidum nerveum & sic retrogrediatur, verosimilius est fluidum illud a corpore contingente velut attrahi, nisi tamen in motum ab attritu nervorum agatur. Si limatura ferri in lineam fuerit exporrecta ac liberrime mobilis, atque ad unum illius lineæ extremum magnes admoveatur, alterum extremum illico retrahitur: similem in experimentis electricis penicilli lucidi retractionem cernimus, cum ad extremum alterutrum fili ferrei electrici digitum admoveamus, eaque retractio incredibili velocitate perficitur.

Atque hinc intelligimus, cur a corpore mere contiguo & nullo motu donato, sed fibrarum nervearum apicibus licet lenissime admoto, sensatio exurgat in nobis, ubi tamen nulla est corporis in fibras nerveas pressio. Verum si fibra nervea a corpore duro vividissime prematur, perstringatur aut laceretur, inde per attritum velocior solito motus ipsi fluido nerveo impertitur & pulsus fortiores evadunt, sicque sensatio molesta exurgit. Hinc patet etiam advertente Halæo in hæmastatica, cur si pone aures quis cutem summis digitis scalpat, vibrationes quædam velocissime se per nervos hujus lateris in tibias usque diffundant.

Timendum nequaquam est ne fluidum illud nerveum ex nervis extra corpus facilius elabatur, nisi conatibus & doloribus intensis concitetur, illud enim nervis adhæret, ut explicuimus, & eadem ratione qua ubertim in cerebro secernitur magis quam in aliis colatoriis, illud debet in fibrarum medullarium & nervearum textu retineri, juxta theoriam Hambergerianam.

Si summo Newtono credamus, fluidum nerveum quod esse materiam lucis existimat, non dispari ratione intra nervos ut pote homogeneos, facile movetur, quam qua lux intra corpora pellucida seu homogenea; quod si ita sit, obstructis per lympham heterogeneam nervis, fluidum nerveum eodem

eodem modo intercipi necessum est, ac lux a corporibus opacis intercipitur.

Expedita jam sensationum theoria, ad motus muscularis mechanismum properemus, de quo quæ vulgo circumferuntur hypotheses longius à veritate recedunt, quam ut ipsis adstipulari possimus; in re tam ardua conjecturis indulgere liceat ut sagacioribus viam si non tutam, saltem novam præmonstramus.

Si fila duo cannabina vel chordæ fidium flexibiles & molles parallelæ propendeant, deinceps vero electrica vi imbuantur maxima, fila illa antea à se invicem paululum remota ad se invicem accedunt, ut quisque experiri potis est.

Si cylindrus horizontaliter sitis illa fila distinguat eorumque mutuam contactum impediatur, facta electrificatione, fila ad se invicem accedentia circa cylindrum flectentur, & ipsum hinc & inde amplexata necessario decurtabuntur, seu filorum fasciculus brevior evadet.

Vis est itaque fibris electrificatis, qua ad se invicem accedant & interpositis corporibus apprimantur, vis autem illa in contactu major est & crescit in ratione proximitatum duplicata, verum ab electricitate valida mirum quantum augeatur. Sæpe miratus sum acus magneticas electrificatas accedentem sequi digitum multo majori velocitate, quam si ferrum fuisset admotum: campanulas e filis totidem pendulas cum electrica virtute imbueret Illustriss. Matheseos Professor D. Jallabert, eas ad se mutuo accedere ac se modulate & argute pulsare vidit, deficiente vero vi electrica silebant tintinnabula.

Jubente anima fluidum nerveum vel perniciosissimo motu adigi, vel in citas undulationes concitari, pro confesso sumimus; verum cum vis electrica pro affricus celeritate intendatur, docente experientia, atque cum crescente vi electrica fibræ flexiles ad se mutuo accedant, verosimile videtur fore, ut ab animæ jussu fibræ carnæ musculorum ad se mutuo accessuræ sint, & in densiorem molem compingendæ.

Verum vasa sanguifera fibris carneis musculorum esse transversim vel oblique interposita, docet anatome: eaque non ita facile pressioni fibrarum cedere norunt, qui sciunt impetum cruoris trans musculos contractos adaugeri; si vero fibræ musculares, numerosis cylindris interpositis prius sejunctæ, ad sese fortius accedant, adeoque circum fibras inflexæ eas hinc & inde amplexentur, necessum est, ut in tractu suo musculus corrugetur, ut observavit in ranis Haleus, adeoque simul decurtetur & pondus appensum attrahat.

Inde vero sequitur, molem musculi firmiorem & minorem evasuram in contractione, quod ipsis oculis cernere mihi datum est in emaciato paralytico cujus musculus biceps ita prominebat ut admoto cylindro ferreo & fibris fortissime contractis, undique fere earum fasciculos ad axim musculi appressos viderem, ulna simul sursum tracta.

Ex

Ex hac muscularis motus expositione patet, quod in nulla alia hypothese fuit unquam explicatum, cur scilicet brachio in urceum aqua plenum immisso, aqua descendat contracta manu, laxata vero resurgat.

Verum, quod nostræ magis favet sententiæ, est incredibilis celeritas motus muscularis, quæ admittis vesiculis nequaquam explicari potest, ut sagax innuit Molerius in actis Academiae Parisinæ.

Positis vesiculis, velocitas fluidi nervei intra nervum musculo destinatum, est ad velocitatem ejus in vesiculis musculum constantibus, ut sectio transversa musculi ad nervi sectionem, sed cum musculus transversim sectus sit millionies amplior nervi sui orificiis simul sumptis, velocitas fluidi nervei in vesiculis millionies minor est quam in tractu nervi, seu quam velocitas qua sensatio transmittitur ad cerebrum.

Docet autem experientia celeritatem contractionum in musculis ex animæ jussu vel ex stimulo, non esse minorem velocitate sensationum, adeoque vesiculosa musculorum dispositio ad motum muscularem explicandum admitti non potest.

Frustra objiciebatur olim Willisio, qui fluidum nerveum luci analogum admittebat, nervos ab eo fluido inflammatum iri; quæ certe difficultas eos nequaquam remorabitur qui flores tenerrimos eorumque petala solis radiis exposita simul & illibata viderit, multo minus eos, qui pappos lucidos fluidi electrici cum sibilo & strepitu à ferrea lamina vibratos digitis exceperit, eos enim nequaquam calidos experietur.

Interea tamen lenem calorem à fluido electrico foveri & ab electrificatione intendi non diffiteor, hoc est enim verum *calidum innatum*, quod fluidis liquiditatem, nervis sensum, musculisque motum conciliat.

Si quis vero quærat, quo pacto potentia motrix, quæ humanæ machinæ præest, hoc fluidum in motum velocem, tum progressivum, tum undulatorium adigat, is prius explicet quid corpora gravia deorsum trudat, quid impulsa corpora per medium aera sequatur & urgeat.

THEORIA HEMIPL. G. I. E.

Hemiplegicus dicitur ille, qui in alterutro scilicet vel dextro vel sinistro latere sensus motusque muscularis vel alterutrius imminutione aut privatione laborat.

Hemiplegiam inducit immeabilitas fluidi nervei per nerveos lateri affecto prospicientes, & sive afficiatur alterutrum spinalis, vel oblongatæ medullæ lateris, hinc nervos ac proinde musculos ejusdem lateris affici consequens est.

Immeabile est fluidum nerveum, qua vi minori truditur, quam est repagulorum ipsi oppositorum resistentia; adeoque defectus sensus ac motus, vel debilitati potentie motricis, quæ fluidum nerveum impellit, vel resistentiæ ipsi oblatæ intensitati, vel utriusque simul est adscribendus.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

D

1°. De-

1°. Debilitas fluidi nervei vel ab ejus penuria, vel ab ejus tarditate procedit.

Penuria fluidi nervei est in ratione composita jacturæ prægressæ directe, & reparationis inverse.

Jactura fluidi nervei cæteris paribus est proportionalis *evacuationibus* sensibilibus ut diarrhoeis, vomitibus, hæmorrhagiis, sudoribus &c. & insensibilibus ut perspirationi insolitæ: iterum respondet *conatibus* editis, in quibus ut vires absumentur ita & fluidum nerveum amittitur, unde à doloribus ac pathematis exhauritur fluidi nervei promptuarium.

Reparatio fluidi nervei fit per pastum & somnum, adeoque eo minor est, quo major abstinentia à cibo & potu & quo vigilæ protractiores sunt.

Tarditas fluidi nervei eo major est, quo potentia motrix minores conatus exerit: velocitas enim omnis fluidi est ut radix virium ipsi applicatarum; in infantibus & senibus potentia motrix minores vires exerit ut docet experientia, adeoque minor est in illis quam in adultis, & in convalescentibus quam in sanis, & in pituitosis quam in biliosis fluidi nervei velocitas: verum vires suas non impendit potentia motrix, quæ sanitatis conservationi & restitutioni invigilat, nisi à motivis determinetur, & quo motiva sunt urgentiora cæteris paribus eo majores vires exeri videmus; adeoque contrariorum ratione, si nulla sint motiva ad agendum determinantia, fluidum nerveum torpescet & in partes non immittetur; aut si motiva urgeant ad fluidum nerveum certis partibus impendendum, in alias partes minor aut nullus erit influxus.

Hoc advertendum velim, eum in finem potissimum motus organa animalibus esse concessa, non solum ut sibi necessaria victum scilicet concilient, sed etiam ut noxia fugent & removeant; artus quidem externi, voluntati subditi, sunt eximia instrumenta ad bonorum captationem & malorum remotionem; verum organa interna & nervis sunt prædita ut quod placet sentiamus, & quod nocet noscamus, & fibris muscularibus dotata, ut grata retineamus & in usus nostros vertamus atque ut ingrata rejiciamus: voluptas itaque & molestia sunt potissima, quæ nos ad agendum incitant motiva: sic fames ad alimenta quærenda, masticanda, voranda, digerenda nos determinat, molestia in stomacho ad nauseandum & vomendum nos excitat, atque illa conamina non fortuita sunt nec vana, sed in finem animali utilem vergunt, atque per aptissima organa quasi selecta, exercentur.

Cum itaque potentia motrix vel somno vel sopore obruta, nullam voluptatem, nullamque sentit molestiam, tunc nullum est motivum quo ad agendum excitetur, unde licet vires non deficient, nullus in hoc casu motus muscularis exercetur, & in ipsa vigilia omnis labor, omne negotium negligitur: videmus quotidie infantes ita torpidos & hebetes, ut incuria & negligentia sola detenti motus linguæ ad loquelam necessarios omit-

tant,

tant, sicque muti videantur, usquequo verberibus vel minis excitati, hisce conatibus assuescant, & loquelam exercent.

Sunt qui gravi pathemate detenti, omnes motus musculares supprimunt, imo vix sentiunt impressiones externas, sic narrat Divus Augustinus se vidisse Monachum, qui quoties vellet vi suæ imaginationis extaticus factus, vellicationes quasvis nullatenus sentiret; & observavit Tullius adolescentem, qui passus repulsam ab amasia sua, in morbum soporosum inciderat, e quo non excitatus fuit, nisi cum amasiæ gratiam ipsi restitutam admonerent.

Sunt etiam qui metu doloris, à motu recrudescens, ab omni exercitio abstinent, licet viribus sufficientibus polleant; sic à viro fide digno audiavi quendam podagricum multos annos lectulo suo affixum, & omni motui inhabilem creditum, movendi facultatem illico recuperasse, cum nefarii quidam fanatici lectulo ignem supposuissent, & ipse miser fumo suffocatus & flammis circumdatus, se mortis imminenti periculo per fugam celerem eripere fuit coactus. Similem historiam narrat de paralytico Valleriola Doctor Monspeliensis, libr. 2. obs. 4. nec non docet historia romana, adolescentem dudum mutum vocem illico recuperasse, cum patrem suum à milite mox trucidandum cerneret, a quo militem clamando deterruit.

Mirum certe videtur, quod ubicumque cerebrum & cerebellum vulnere confodiatur, ulcere exedatur, fractura vel infarctu inflammatorio prematur, tunc exoriatur appoplexia, vel hemiplegia; interea tamen organa vitalia ut cor & pulmones, quæ ex locis in cerebro diversis nervos suos mutuuntur sua munia, vires suas fervent, cum cæteri vel totius vel dimidii corporis muscoli in paralytim delabantur, & sensu motuque destituuntur.

Hanc organorum vitalium prærogativam tribuunt multi texturæ firmiori cerebelli, ex quo nervos vitalibus organis prospicientes proficisci tantum existimant, atque ex eo quod cerebellum firmiter sit, ipsum hisce pressio- nibus & infarctibus minus obnoxium pronunciant.

Verum viginti & ultra experimentis compertum est, cerebello non majorem esse quam cerebro firmitatem, præterea falsum est ex solo cerebello cor & pulmones suos nervos mutuari, vel saltem illud gratis assumitur, demum textus cerebelli firmior non impedit quominus inferiatur, inflammetur, vulneretur: imo errant qui experimenta huic sententiæ velificantia citant; aiunt nempe ablato in cane cerebello & pari velocitate in altero cane cerebro, prius illico mori, altero multo diutius superstiti, cum duodenis & ultra canicidiis expertus sim, non citius enecari eos, quibus cerebellum quam quibus cerebrum avulsam est, & ambos per horæ quadrantem & ultra superstiti fuisse.

Memini etiam, quinque ab hinc annis virum quadragenarium, cui occiput à lapsu vehementer percussum fuerat & fractum, octo dies gravi caro

laborasse, quo extincto & aperto abscessum in medio cerebello invenimus digito indici capiendo parem & qui certe vita per aliquot dies superstite cerebellam vitiaverat.

Nonne verosimile videtur, fluidum nerveum tunc temporis, per alios nervos à cerebro oriundos, in cor immitti tanta vi, quæ motum cordis integrum reparare queat, & influxum ex nervis obstructis compensare? certe si potentia motrix, quæ corporis tutelæ invigilat, conamina ad vitam protrahendam necessaria totis viribus exerere debet, ea pressa, vulnerato alicubi cerebro vel cerebello, quidquid habet fluidi nervei in nervos cardiacos & pneumonicos immittere tantum curat, neglectis artuum ad vitam minus necessariorum motibus, quibus tamen exigua vis superstes impendi & incassum exhaustiri posset.

Ast regerent Neoterici potentiæ motrici sensum & intelligentiam ad hoc opus esse supponendam, à quo sunt alienissimi: verum si concedamus ipsis animalia esse mera automata, non tamen inficias ire possunt, quin artificiosa eorum machina à summo Creatore ita aptari potuerit, ut illi motus præcisè sequantur, quos principio intelligenti vel sentienti tribuere videmur.

Interea ne præsumant Neoterici motus illos vitales ut cordis, ex legibus mechanicis & hydraulicis deducere se posse, nisi ad potentiam motricem continuo agentem confugiant; si credant Alphonso Borello mechanicorum principe. „ Sensus evidentiâ demonstrat quod principium & causa „ effectiva motus animalium sit anima, atque id nemo profecto ignorat, „ cum animantia per animam vivant, & durante vita motus in eis perseveret, „ extincto vero animali, id est non amplius anima operante, machina „ animalis omnino iners & immobilis relinquatur.

Interea visum est colendissimo aliunde viro Boerhaavio, cor esse mobile perpetuum, quod scilicet à fluido nerveo movetur ea tantum vi, quam ipsi cor conciliavit, atque sic, ait ille effectus est prior sua causa. Vide orationem octavam *de Honore medici naturæ servitute*. Quam sententiam nemo certe amplectetur qui noverit mechanicam. Ut fluidum nerveum cordi movendo sufficiat, necessum est ut ejus velocitas sit fere 32400 pedum intra secundum, ut vidimus, verum eam velocitatem nequaquam mutuari potest à sanguine cerebrum irrorante, cum ipse sanguis in aorta non ultra semipedem quovis secundo percurrat, atque cognitum sit, ex legibus hydraulicis, & anatomix, sanguinem in ramis ultimis aortæ 5000 vicibus esse tardiores quam in trunco.

Præterea vix decima pars sanguinis à corde emissi ad cerebrum pertingit, sed vis contractiva cordis sanguini impressa per totum sanguinem distribuitur, ergo vis cordis sanguini toti impressa decies major est ea, quæ sanguini cerebri & cerebelli impertitur, quæ si tota in cor movendum impendatur, decies adhuc minor est, quam quæ cordi movendo sufficit; absurdum enim est, ut norunt mechanici, effectum esse sua causa majorem &

& in machina hydraulica perfectissima maximus effectus qui produci potest, est ad vim fluidi moventis, ut 4 ad 27, ut D. Parent, Bernoulli, Pitot, Belidor, demonstrarunt.

2º. Resistentiâ fluido nerveo musculos contracturo opposita, est vel in nervorum tractu, vel in artu movendo.

Nulla est in humana machina, quidquid in contrarium afferant scholastici, resistentiâ insuperabilis in se, & omnis resistentiâ ad molem movendam reduci potest, quæ nisi infinita sit, à corpore quovis impetente in motum agitur: si vis fluidi nervei nequeat sibi viam facere per nervos, etiam si vi consueta protrudatur, hoc indicat resistentiâ in nervis adactam.

Resistentiâ adaugetur, tum in fibris medullaribus, tum in tractu nervorum, vel vitio fluidi nervei, vel vitio fistularum nervearum. Vitio quidem fluidi nervei, si lymphâ nervea, quæ hujus compositionem ingreditur, viscida nimis sit, à vaporibus acidis vitriolicis, qui ex mineris metallorum emanant, unde metallurgi hemiplegiæ sunt obnoxii; si frigore potissimum humido fuerit densata, unde à frigore stupores & paralyses sæpius oriuntur; si sanguis viscidus, serophulosus, rachiticus &c. similem lympham nervis suppeditat.

Vitio ductuum immeabilitas fit, si propter tumores in tunicis nervorum, vel in partibus vicinis adnatos, inflammatorios, schirrosos, serophulosos, varicosos, aut alios quovis molles, aut si propter excrescentias carneas, osseas ut exostoses, si propter distorsiones, luxationes, fracturas, nervi tum in cerebro, tum in spinali medulla comprimantur.

Idem enim nervis compressis accidit ac filiis electrificatis, si corpora extranea majora propius admota fuerint, fluidum scilicet electricum à via divertitur, & in corpora prementia diffusum in filiis deficit. Sic si filum electrificatum quis in tractu presserit, vel digito tetigerit, illico deficient in aliis fili punctis scintillæ, à fortiori vero illud fibris nerveis accidit, quoniam vim electricam multo minorem obtinent.

Notum est fila etiam ferrea debilius electrificata, nullas scintillas emitte, si in tractu humectata fuerint, aut sordibus humidis conspurcata; non mirum itaque fibras nerveas serosa colluvie, ichore, pure effuso inquinatas vim motricem & sensiferam amittere; hinc ab hydrocephalo, non solum comprimuntur fibræ medullares; sed etiam fluidum nerveum absorbetur, proindeque eo nervos defraudari necessum est.

Si demum vulnerentur, transversim secentur, aut ulcere exedantur nervi, soluta continuitate fibrarum, nulla sensifera nec motiva facultas transmitti potest, cum enim fluidum electricum in humano corpore non electrificato, debile sit, nec ultra superficiem fibrarum nervearum promineat, idem accidit ac chordis & filiis debilius electrificatis, & ab invicem dilatis, in quibus vis electrica intercipitur.

Si ea ratione immobilis sit musculus quia resectus, adeoque ulterius

contrahi nequit, vel quia artus pondere immenso, aut rigiditate & ankylosi suæ flexioni resistunt, ea certe vitia paralyfim non constituunt, adeoque in hemiplegiæ theoriam non sunt refundenda.

Sunt qui nervos alios motui, alios sensui tantum dicatos fingunt, ut explicent quare in hemiplegia motus supersit, sensu deficiente vel vice-versa, & quare cum membra convulsive moventur ut in epilepsia, sensu tamen destituantur. Verum contrarium docet experientia, cum enim in statu sano nullum est punctum assignabile & tenuissima acicula pungendum, quod non sentiat; nullum est pariter quod fibris nerveis sensiferis destituatur, verum si nullum punctum fibris sensiferis careat, & corpora diversa eundem locum replere nequeant, nullibi locari possunt nervi motorii, qui simul non sint sensiferi.

In hemiplegia motus partis sæpe viget, ut in manu, licet cutis eam partem contegens sensu careat, nec mirum est, tunc enim nervi cutanei soli laborant, ut sæpe vidi à phlebotomia circa carpum instituta, nervi vero motorii ipsique muscoli manus motores per ulnam diffusi, sunt illibati. Nil impedit etiam quominus nervi ad musculos pertingentes viantur, dum nervi cutanei sunt liberrimi, unde motus deficit, sensu superfluo.

Ad sensum sufficit libertas fistularum nervearum & fluidi electrici continuitas, & tunc à levissimo contactu, fluidum electricum vibratur, concutitur, non secus ac in elastorum tenuissimorum serie, si ultimum vel levissime vibretur primum illico succutitur, verum ad motum muscularem vis multo major & forte translatio fluidi nervei à cerebro in musculos est requisita, cum itaque datur solummodo libertas fistulæ nerveæ, & vis sufficiens ad fluidum immittendum deficit; non mirum est si sensus in eodem nervo supersit per quem motus exerceri non potest.

In apoplexia languent omnes artus, cordis & pectoris motu superstite, in epilepsia vires vitales vigent ac vires artuum intenduntur, atque in utroque morbo nullus in organis externis sensus est. Verum advertas quæso nunquam graviori pathemate percelli animum, quam cum ipsius sedes, cerebrum scilicet subitanea obstructione, labefactatur, tunc metu mortis nequaquam panico mens stupet, & quoniam sensatio major minorem obscurat, aliis impressionibus, externis scilicet, ut pote minoris momenti non afficitur; interea tamen ipse metus mortis, conamina ad vitam perennandam necessaria, & jam ab ortu consueta, scilicet motum cordis & pulmonis suadere videtur; non mirum itaque si quamdiu vires supersunt, tamdiu motus illi perseverent; imo quoniam in insultu apoplexiæ aliquandiu perseverante, fluidi nervei non satis secreti penus fere exhauritur, exigit principii intelligentis, quodcumque fuerit quod œconomix animalis præest, providentia, sive numen summum, sive mentem humanam intelligas, ut quidquid est nervei fluidi adeoque virium, salubri parcimonia in organis vitæ actuandis impendatur, & ab organis ad vitam ac-

tualem minus necessariis detrahatur, unde non mirum si vigente vi cordis & respiratione, nullus sensus supersit.

In epilepsia dantur per pauca minuta conatus convulsivi, quia contractis valide meningibus, forte in eum finem, ut obices in cerebri cortice reperiendi vincantur, & infarctus resolvantur, fluidum nerveum simul in continuos nervos exprimitur; verum principium sentiens in tam gravi pathemate, leves vellicationes artuum non attendit; leves dico, si enim graviores sunt ut ab assumpto emetico, ab scarificationibus, & vincuturis, tum apoplectici, tum epileptici sensum extorqueri videmus. Quod autem grave pathema hos insultus comitetur vix ullum est dubium, cum plures epileptici, accedente insultu, & vocis querulæ accentibus & oculis & toto vultu summum terrorem, quo percelluntur, manifestissime demonstrent.

Nec contra nostram sententiam quidquam facit, eorum quæ in paroxismo perpeffi sunt oblivio, cum haud dubium sit, nos inter dormiendum somnia molestissima, summosque angores perpeti, quorum tamen evigilati sæpe nullatenus recordamur.

Artus paralytici quandoque successu temporis marcescunt & emaciantur; si scilicet fluidi nervei appulsus omnino suppressus sit, fibras nerveas ex quibus fere omnes partes molles constantur exsiccari, adeoque emaciari necessum est; maxime si fluidorum acrimonia concurrat; verum si diathesis serosa fibras relaxet, quoniam deficiente motu musculari, fibræ more solito nequaquam contractæ, sero imbibenti excutiendo sunt impares, & languet partis perspiratio, adeoque vasa laxari & appellentibus fluidis minus contraniti necessum est; unde distenduntur; & pars paralytica in majorem molem excrescit.

Interea tamen si nulla in sanguine fuerit dyscrasia, fieri potest, ut artus paralyticus consuetam firmitatem & molem fervet per aliquot annos, cum etenim sanguis totam quam habet vim ad circulandum à corde mutuatur, & per vasa magis minusve elastica, ut arterias, venas, lymphatica, æque libere prevolvatur, nil impedit quominus circulum suum per artus paralyticos absolvat, adeoque in parte nullum tumorem procreet, & certe si pulsantem in latere paralytico & in sano exploremus arteriam, non illius quam istius debiliorem aut minorem inveniemus pulsum; atque errant illi qui vasorum elasticitatem ad circuitum sanguinis necessariam esse contendunt, cum vasa utcumque elastica nullum novum ea ratione motum liquidis impertiant, atque ut norunt aquileges, per ductus plumbeos æque libere provolvantur fluida ac per coriaceos & vitreos, modo cætera paria sint.

Nullum fere observavi inveteratum hemiplegicum, in quo artus affecti non forent & rigidi & contracti; hemiplegici tamen qui ab epilepsia morbi sui natales ducunt multo minus rigescunt aliis. Atque notatu dignum pendulum esse humerum, ulnam vero à bicipite potissimum decurtato horizontali.

taliter flexam & digitos sæpius omnes ita contractos & rigidos, ut potius frangantur quam explicentur, atque aliquoties ungues intra volam manus foveas suas cudant.

Non immerito itaque veteres methodici paralyfim aliam à laxitate, aliam ab strictura deducebant, atque erronea videtur paralyseos definitio à Neoteriis accepta, scilicet motus sensusque privatio cum partium laxitate.

Hanc autem rigescentiam deducere pronum est, ex eo quod articulorum capsulæ & tendinum vaginæ sua sinovia destituantur, quæ cum à musculorum motu debeat exprimi, & uberius secerni, artus inertia supprimitur.

Contrahuntur vero vi sua elastica musculi flexores fortius extensoribus, quia tum numero tum mole potentiores sunt.

Frigent ut plurimum partes paralyticæ, quia fluido electrico per nervos influxuro, destituuntur, huic autem fluido caloris nativi maximam partem esse tribuendam haud dubium nobis videtur; adde quod partes igneæ defectu motus muscularis minus in artu paralytico extricentur. Hemiplegici tamen ipsi nec frigore hyberno, nec æstu æstivo afficiuntur.

Observavi pluries manus paralyticas interdum valide contractas, noctu & potissimum horis matutinis sponte explicari, cum scilicet calore lectuli fluidum electricum harum partium nervos pervasit, sed hoc phænomenum sæpius paralyticis pridie electrifatis accidit.

Ab aliquot mensibus observavi paralyticam mulierem à sex annis hemiplegicam e sinistro latere, in qua nisi catharsis singulis mensibus instituitur, totum latus sinistrum mire convellitur per plures horas, ac deinde per dies aliquot tremore convulsivo agitur: simile phænomenum plures observarunt Authores, & merito pro epilepsiæ paroxismo hunc insultum reputant.

Inde vero nonne pronum est conjectare paralyfim non à nervorum obstructione absoluta, sed defectu vis sufficientis fluidum nerveum in has partes dirigentis exoriri? unde in gravi epilepsiæ pathemate partes etiam paralyticæ convelluntur.

THERAPEIA HEMIPLEGIÆ.

Dogmaticæ therapeiæ primus canon est, ut causam morbi, quam cognitam supponimus, per ejus contraria destruas: paralyseos causa est immeabilitas fluidi nervei a cerebro in musculos & ab organis ad cerebrum tendentis: adeoque vis fluidi nervei minor quam est ductuum ejus seu fistularum nervearum resistantia: operæ pretium est igitur ut vim fluidi intendamus in majori ratione quam est nerveorum ductuum resistantia, seu quod eodem recidit ut hanc resistantiam imminuamus, vel hanc vim adaugeamus.

Vis fluidi nervei adaugetur, aucta ejus mole & copia; cum deficit propter

propter inediam, evacuationes, ea analepticis, adstringentibus, cardiacis restituitur. Si propter vigiliis, labores, dolores, hypnoticis, anodynis, quiete restituitur: verum ex ea fluidi nervei debilitate, vera non constituitur paralyfis, licet ejus concursu paralyfis intendatur.

Eadem fluidi nervei vis adaugetur sub eadem copia, cum potentia motrix ad agendum stimulat, vel cum ipsi fluido velocior imprimatur motus a causis externis. Potentia motrix torpida, stupida, ad agendum excitatur pathematis vividis, ut ira, furore, vindictæ cupidine, unde ab illis pathematis excussas paralyfes narrant plurimi, & irasci paralyticos jubet Galenus; stimulat & in motum agitur, potissimum vellicationibus & stimulis physicis ut affricu calido, sicco repetito, sinapismis, urticatione, cujus ope aliquot paralyticos sanasse refert Medicus Monspelienfis Arelate Medicinam faciens; fustigatione, quam Itali *battitura*, vocant & in hocce casu commendant; huc puncturæ ex scintillis electricis, fervor & rubefactio ex aquis thermalibus, ammochasia, &c.

Resistentia fistularum nervearum imminuitur, si lymphæ tenax & viscida, quæ ipsos infercit, solvatur, discutiat, spirituosis, aromaticis, thermis sulphureis *de Barrege*, *Banières*, &c. apud Bigerros, *de Bagnols* apud Gabalos, *de St. Laurens* apud Helvios, vel debilioribus ut *de Rennes*, *de la Malou* apud Occitanos, *d'Aix* apud Gallo Provinciales, &c. quæ omnes si materies acres simul & viscosæ, rheumaticæ, colicæ, arthriticæ, syphiliticæ paralyfim foveant, in ægris vividis, siccis, macilentis, sunt anteponendæ. Tum thermis, sale marino fetis, quales sunt Balerucanæ apud Occitanos; *Bourbon-Lancy* in Burgundia, *Bourbonne* in Campania, *Digne* in Gallo-Provincia, aut sale fontano alkalino turgidis, quales *de Vichy*, *du Mont-d'Or* in Arvernia, *de Ste. Reine*, *de Bourbon-l'Archambault* apud Gallo-Boios, *de Pougues* apud Nivernenses, &c. quæ tum præstant, cum temperamentum pituitosum, humores inertes, solida laxa sunt.

Hæ autem aquæ thermales præmissis præmittendis, ut venæ sectione, catharsi, jusculis aperientibus, adhibentur forma potus balnei, tum in fonte, tum in cupa, embrochatione, hypocausto, tum earum lutum cataplasmatis instar applicatur.

Rursus resistantia in fistulis nerveis imminuitur tollendo per auxilia medico chirurgica ossa fracta, luxata, excrescentias carneas, osseas, tumores sanguineos, pituitosos, quibus nervi, spinalis medulla, cerebrum, vel cerebellum comprimuntur, atque si a causa interna oriatur hæc pressio, plethora phlebotomiis, abstinentia; lymphæ, feri copia, catharticis, diureticis, sudorificis, detrahenda.

Cum autem hemiplegia a causis internis orta, apoplexiæ, epilepsiæ, caro succedens, consuetis remediis resistit, atque lympham viscidam & inertem, solidorumque atoniam pro suis principiis agnoscit, ea utcumque hæctenus conclamata, immedicabilis habeatur feliciter vel sanari, vel

levari potest invento nuper artificio, quod *electrificationem* vocant. Globus vitreus circa axim velocissime rotatus manu, vel pulvillo confricatur, juxta ipsum extenditur filum ferreum, vel lamina ferrea prælonga, quæ fluidum electricum excipit, & si quis placentæ e resina confectæ, vel scabello fericeis funiculis suspensio, insilens, vel globum, vel laminam ferream tetigerit summis v. g. digitis, is vi electrica manifesta dicitur imbutus: Hunc si alter non electrifatus, vel debilius electrifatus contingat, illico scintilla lucens & crepitans utriusque dolorem punctorium inferens, vibratur: Hæc est vulgarissima *electrificatio*.

Si vero quis manu teneat vitrum aqua potissimum calida plenum, in qua mergatur filum ferreum electrifatum, altera vero manu scintillam ex filo ferreo cieat, is illico valide succutitur, & ea operatio *commotio* vocatur; sunt qui nuper globum vitreum resinis, gummatibus aliisque hujusce generis medicaminibus, intus obduxerunt, & inde vim resinæ medicam ut catharticam gummi guttæ, scammonii, diureticam balsami, &c. in electrifati hominis, corpus transire contendunt, atque tali methodo tres ægros a se curatos & sanatos refert D. Pivati in epistola ad D. Zanoti, cui titulus est, *electricitas medica*; alii vero hæc medicamina tantum manibus foveri & retineri jubent, cum electrificatio peragitur, atque hac methodo ab scammonio alvum moveri testatur D. Winckler, sed experimentum Taurini, Genevæ, Parisii, Veronæ, & nuper Monspelli institutum nequaquam eo modo successit.

Electrificationem simplicem nos adhibuimus per mensem unum aut alterum singulis diebus ad horæ quadrantem vel semihoram, deinde post tres vel quatuor dies *commotionem* addidimus, quam *partitam* vocamus, quæ scilicet a pluribus simul hominibus manu se contingentibus, & veluti restimducentibus excepta mitior semper visa fuit, quam si unicus homo phialam teneret, & altera manu scintillam educeret. Commotiones autem similes plures quavis die patiebantur nostri hemiplegici.

Tres hemiplegicos (autumno recens elapso, ab artifice quodam strenuo electrifatos observabam sedulo; deinceps vero a mense Januario ad Aprilis usque medium, numerosa hemiplegicorum cohors electrifata fuit, curam, locum aptum, & ministros suppeditante spectatissimo Viro D. Deide de Montblanc, in suprema subsidiorum curia Senatore integerrimo, sepius præsentibus illustriss. Medicinæ Professore D. Haguenot, & Medicinæ Doctore clarissimo Chaptal, ad hæc autem tentamina pro sua humanitate & magnificentia, nos omnes excitabat, tum impensas necessarias sufficiebat hujusce provinciæ Præfectus, Regi a privatis consiliis, omni major elogio D. Le Nain.

Viam autem electrifandis hemiplegicis præmonstraverant Viri peritissimi, ast potissimum, anno recens elapso Professor Matheseos Genevensis supra laudatus, cujus consiliis & suavissima utor amicitia, nuper vero D. Pivati, Medicus Italus, Professor Bononiensis D. Verati, qui felici successu plu-

plures paralyticos & rheumatismo ac sciatico dolore cruciatos sanaverunt; Parisinis quidem Philosophis ac Chirurgis non ita felices esse contigit, forte quia ægros a vulnere vel fractura paralyticos, vel alios a causa interna hemiplegicos, parcius & rarius quam par est, ut per duas vel tres vices, tantum electrifarunt; nos vero qua arte huc in therapeia usi fuerimus, & quisnam fuerit eventus in hac opella palam facimus eo candore, qui probos viros, nequaquam novitatis illecebris delusos, decet.

En itaque quid valeat torrens fluidi ignei, velocissimus, in nervis tenaci lymphæ obstructis, laxis, quos penitissime pervadit, & strenue titillat, & num a sera & matura quondam experientia majores successus expectandi sint, judicent sapientes, qui electricas operationes tentare non dedignantur.

Omnino rationalis est hæc curandi methodus, electrificatione vis additur fluido electrico sopito, & nervos difficilius pervadenti, fit via vi, rumpuntur aditus nervorum viscidis phlegmatibus oclusi; nervis elasticitas, libertas, sensibilitas, eorum fluidis copia, velocitas, electricitas pristina restituntur; unde non mirum si hemiplegia tollatur, vel in inveterato & perditio rerum statu, sublevetur.

Quamdiu fluido electrico per omnes nervos diffuso muscoli omnes æqualiter pervaduntur, nulla singularis contractio, quia si vires æquales æqualibus addantur, omnia remanent æqualia ac in æquilibrio; verum si admoto digito, vel quod præstat, cylindro ferreo, aureove fluidi, electrici impetus in datum musculum determinetur, illico musculus ille contrahitur, succutitur & repetito experimento liberatur.

Hoc speciosum phænomenum primus observavit illustriss. Genevensis Professor in brachio hemiplegici, scilicet pro diversitate musculorum, e quibus eliciebantur scintillæ, diversas partes flecti vel extendi, ita ut (quod milies repetii) pro lubitu philosophi, hemiplegicus licet invitus & mirabundus, hunc vel illum digitum abducat, adducat, flectat, extendat, aut eductis e collo scintillis renuat, vel annuat: quas observationes si quis attente pensitet, is non difficile concessurus est, fluidum electricum nervis implendis musculisque contrahendis aptissimum esse, adeoque pro fluido nerveo habendum esse, quod probandum susceperam.

Observatio prima. Hemiplegia imperfecta cum amblyopia & lumbagine. An. 1749, mense Januario.

Garouste, lecticarius, 70 annos natus, statura procera & habitu corpulento donatus, electrifandus accessit: decem ab hinc annis hemiplegicus erat, ita ut adhibitis omnigenis medicaminibus superesset summa crurum debilitas, nec sine labore, morulis & baculo progredi posset, oculo lateris affecti omnino orbis, altero difficillime videret, nec minuta litterarum elementa legeret, manus affecti lateris debiliter moveretur, & quasi non sua foret, nequaquam corpora in ipsa contenta perferiret, ast tantum fornicationis obscuram perceptionem haberet. His adde *Lumbaginem*, qua ita

urgebatur, ut sedens nulla tenus sine adstantium adminiculo surgere valeret.

29. die Januarii. Electrificatus est, scintillæ, ex manu digitisque stupore affectis, elicita, mox ex oculi cæci confiniis; ad semihoram extenta est electrificatio.

Nocte sequenti solito altius & pacatius dormivit, sopita tussi & excretionem, quæ eum noctu defatigare consueverant.

30. Iterata est ut prius electrificatio. Urgente frigore latus frigidum & debile pannis calidis cubitum iturus sibi confricari curavit.

Noctu oculus cæcus magnam aquarum profudit copiam

31. Iterata est ut prius electrificatio, & commotionem partitam, cum aliis sex hominibus restim ducendo quinquies expertus est. Vespere pannis calidis confricatus.

Februario noctu, ambo oculi multum lachrimati sunt, mane multum lætatus est, quod altero oculo acutius cerneret, imo minutulas precum suarum litteras legeret; mirabundus testatus est se in tribus paralyticae manus digitis sensum tactus recuperasse, stupidis adhuc indice & pollice,

1. Februarii vespere, ut mos est, electrificatio, commotio partita, scintillarum ex digitis excitatio. Per dies sequentes abfuit.

Noctes ambas prægressas anxie, & infomnis transegerat, pulcibus undique vellicatam se reputans in medietate corporis paralytica, ast errorem suum lumen allatum discusserat; interim se leviolem solito & alacriorem persentit, & baculum abjicit.

4. Febr. Iterata electrificatio, & partita commotio. Quæ ipsi visa est multo validior. Sequenti die, visum roborari, incessum facilius peragi, oculos noctu lachrimari.

6. 7. Eadem ut prius. Eo discrimine, quod per biduum, motum in latere sano corporis insolitum, velut ab angue se explicante & replicante persentiret.

8. 9. Frigore tempestatis apud se stetit. 10 electrificatus est & 13, 14 ad 19. eadem ut prius, noctu lachrymarum effluxus, visus ex oculo debili, acutior, & demum lumbago vetus omnino sanata.

23. Omnia ut prius, sed præterea manus lateris affecti, fortior, crura omnino libera & expedita.

26. Index prius stupidus jam sentit, pollex etiam paululum, de cætero sanus veges & expeditus, si oculum dudum perditum excipias.

Aprili mense, quo hæc scribo bene se habere pergit.

En hemiplegiam imperfectam quidem sed pro insanabili antea habendam cum amblyopia & lumbagine in septuagenario, contra omnium spem, sanatam, electrificationes ultimæ alternis fere diebus repetebantur, & vix ultra horæ quadrantem extendebantur, quia ægrotantium numero obrutis, vix ad singulos tempus suppetebat.

Ecce primum exemplum illachrymationis artificialis, cujus ope oculus acu-

acutior evadit ad videndum, simulque materiæ medicæ novum suppeditatur evacuantium genus, ab ophtalmiatri non spernendum.

Mirabar in hoc ægrotante duplicem in digitis sensum, is quidem corpora digitis continua per nervos contactos percipiebat, verum ob stuporem digitorum ipsa ab invicem distinguere non poterat; digiti puncti dolabant, attamen tactus sensus abesse videbatur, qui corporum contactorum exploraret discrimina. Æger degit *au Campnau*.

Observatio II. Hemiplegia vinosa vetus in brachio perfecta cum Pfellismo.

Samuel servus, quadragenarius, vino deditus, dudum hemiplegia dextri lateris detentus, ad nos pedibus progredi nequaquam poterat, vix electo surgebat, interea linteis calidis ad pedes admotis, simulque unctis genibus & pedibus oleo laurino cum unguento de althæa, intra dies paucos melius habuit, & ad jatreiam electricam scipioni innixus pedententim & ægre se contulit. Lingua paralyti imperfecta laborans voces distinctas pronunciare non poterat, sed verba ebriorum instar frangebat, ut vix intelligi possent. Brachium pendulum, ulna tamen horizontaliter inflexa gerebat manum ad angulum fere rectum inflexam, digiti vero ita rigidi, & simul contracti, ut nec manus extendi, nec digiti vi adstantium aperiri valerent, sensus autem nullus, macies in toto brachio summa, color subluteus, frigus qualis atmospheræ, crus ejusdem lateris debillime movebatur, marcidum, sensu aliquali præditum.

29. Die mens. Januarii. Supra placentam e resina confectam, insistens electrificatus est, & brachium linteis calidis confricatum. Ast sine ullo effectu.

30. Iterum per semihoram electrificatus est. Digiti manus minus inflexibiles visi sunt.

31. Idem. Nec non manus & brachium pelle vervecina lanata obducta sunt.

1. Februarii. Tres priores digiti manus paralyticæ extensi sunt, & aliquatenus moventur. Simulque incessus multo firmior. Hoc successu incitati commotionem partitam adhibuimus. Cuneo ligneo intra manum immisso, ut sensim extenderetur.

3. Febr. Quartus digitus semi extensus & mobilis, crura expedita, noctu puncturas vividas in partibus paralyticis persenserat. Lingua expeditius & distinctius voces proferebat. Iterata electrificatio & commotio.

4. Accessit strenue incedens, scipionem non manu, sed brachio suppositum gerens, lætus dixit ita se valere brachio, ut ad folium ludum exercendum paratus esset. Interim dixit sibi pedes digitos noctu doluisse, quod laurino oleo sedaverat. Auricularis manus digitus, qui prius inflexus sub aliis semper latuerat, jam fere explicatus. Color brachii ac manus ad naturalem accedebat, lamina papyracea imam ad ulnam circumposita peripheriam hujus dimensi sumus. Iterata electrificatio & commotio.

5. Melius habebat, aut paralytico brachio identidem dolebat.
7. Lingua & loquela expedita, brachium prius mitella involutum, jam extrahebat & paululum elevabat: usque ad clavicularem altitudinem, ultimi digiti manus flexiliores, magis explicati, levis in crure debilitas. Electricifatus est.
9. Eadem ut prius, sed puncturæ leves in femore paralytico.
10. 11. 12. Puncturæ in utraque tibia, scintillas ex illius ulna eliciebant duo simul adstantes, ut acceleraretur curatio.
14. Digni dudum fere patuli, jam flexibiles sunt, calor & color manuum naturali similis, cuneus ligneus major in dies adhibetur. Elicuntur ex brachio & ex cervice scintillæ.
17. 18. Ita robusta manus evasit, ut cuneum ligneum, quem manus paralytica tenebat, vix ab adstante quovis auferri posset. Lignei loco ferream manu comprehendit, 7 libras pendentem, quo satis valide mensam percussit.
19. 21. 25. Manus multo minorem in dies cum ulna angulum constituit, seu erigitur. Manum apud se exercet æger, ut vires majores assumat.
27. 28. Petasum manu paralytica, jam omnino recta, e capite aufert & reponit libere, sedile hac manu gestat ambulando; iteratur electricifatio.
1. 2. Martii. Petasum tollit e capite satis decenter.
3. 4. Dignus auricularis flexibilior est. Cum æger optime se habeat, jam vino se fere singulis diebus onerat.
8. 9. & 10. Vires crescunt, ita ut manu paralytica baculo armata conjugem strenue castigaverit.
13. 14. Venæ manuum, quæ nullæ antea fuerant, turgere videntur, ut in sanis. Peripheria brachii duabus in ima, quatuor in suprema parte lineis excreverat. Sic sanus recessit.
- Aprili mense vires recuperatas, otiose deambulando & comotando adhibuit, & tum ratione frigoris hiberni, tum ratione, meri quod assatum bibere pergit, crura paululum debilitata sunt, sed vires in manu & brachio perstiterunt. Degit juxta templum multiplicantium,
- Scholium.* Ex hemiplegicis plures sunt, quibus crura restituuntur, aut saltem vires recuperant, cum paucis brachia convalescant, forte quia plus exercentur crura quam brachia, cum utraque crura ad incedendum necessaria sint, & unico brachio quis laborare, aut necessaria sibi capere possit.
- Qui partium laxitatem in paralytico definitione reponunt, magis ex museo, quam ex nosocomio scribunt, cum ex viginti antiquis hemiplegicis, 19 numerari possint quibus artus ægri sunt validissime contracti & rigidi. Contracti inquam, seu in quibus flexores ulnæ, carpi & digitorum rigidi & extensores vix unquam decurtantur. Isti autem sunt numero pauciores, curati sunt, aut crassitie minores flexoribus.
- Observatio III.* Hemiplegia inveterata,

Brun Lecticarius, 56 annos natus, à 18 mensibus hemiplegia laborat, quæ Balerucanis thermis multum imminuta, summam tantum in brachio sinistro debilitatem reliquit, quod ægre ad faciem usque attollere valet, tibiæ vero sunt rigidæ, & inflexibiles adeo, ut ægre baculo innixus, incedat.

Singulis fere diebus per semihoram à die 29 Januarii 1749, usque ad medium Februarii electricifatus est per semihoram initio, additis statim frictionibus calidis, deinde scintillæ e partibus affectis eliciebantur, ac per viginti dies hisce addebatur partita commotio. Primis diebus nulla mutatio. 31 Januarii, se leviores sentit. 1 Februarii, puncturas noctu circa genu expertus est. 3. Leviores se sensit, & artus flexiliores, puncturæ noctu urgent. Commotionem incepimus. 4. Baculum cui prius innitebatur abiecit, pergunt puncturæ nocturnæ, imo dolent pedes. 7. Brachium altius ad caput attollit, dolor ad talum paralyticum & ad genu. Electricifatis musculis crurum anticis, motabatur tibia. Scintillas apprime sentit, & ægre fert commotiones quinquies vel sexies iteratas. 15. Bene se habet, horas pomeridianas ludo trucidulari, *aux boules*, impendit. Sicque sanus recessit.

Aprili mense non omnem vim ab electricifatione recuperatam servavit.

Scholium. Rarissimum est hemiplegicos prima & altera die, electricas scintillas perferre, aut à commotionibus, quæ pluries successive iterantur, affici. Dein vero, valde sensibiles sunt, & eas ægre ferunt. Numquid hoc indicat fluidum electricum per nervos pressos, aut mucos infarctos difficile sibi viam facere, eamque sibi sensim tandem eudere?

Pluries observavi in paralyticis elapso anno electricifatis, puncturas non perferri noctu primam electricifationem sequente, nisi in humeris si brachium foret paralyticum, aut in aditu partium affectarum, quasi fluidum hocce ibi magis vellicaret, ubi major opponitur nervis trajiciendis resistentia.

Cum electricitas est valida, ut apud Lebetum Fabrum sæpius observavi, facta commotione, inter duos tantum homines partita, nocte sequenti uterque acutos in lumbis dolores patitur, ita ut facta prognosi raro faber ille à vero aberraret.

Observatio IV. Hemiplegia imperfecta ab ortu perseverans.

Petrus Lafoux, adolescens, 15 annos natus, ab infantia hemiplegicus, quod pavori nutricis cujus lac fugebat, tribuebatur, multa medicamina, inter quæ amochastam circa quartum ætatis annum, expertus erat, brachium & femur lateris sinistri *macilenta* gerebat, sensu quidem aliquo superstito, sed brachio ita debili, ut nihil manu tenere posset, pollice manus infra alios digitos rigidos, immobiles & inflexos latitante, incedebat quidem, sed ægre atque pollice pedis, sursum reflexo.

8 die Martii mensis, incepit electricifatio, & singulis diebus fere iterata est

est more solito, usque ad Aprilis vigesimum diem, & à quarta die commotiones partitas passus est.

9. Nihil senserat. 10. Noctu puncturas in brachio debili vividas sensit. 11. Commotiones partitas passus est. 13. Robur in brachio enascens, puncturæ nocturnæ pergunt. 17. Brachium *incrassari visum* est, ac *robore vari*. 18. Jam eo vires brachii crevere, ut *scabile minus* manu gestaret. 20. Mirabamur quanta *vi malleum versaret*. 25. Pollex antea incarcerationis, jam liber est, jam manu *urceum aqua* plenum, ad domum attulerat. 1. Aprilis. Status in dies melior, punctura noctu perseverans. 5. Puncturæ ad extremos digitos paralyticos manus repunt. 9. Pollex pedis in naturalem statum sponte rediit, incessus facilius evasit. Manus digiti flexiliores, brachium mobilius; *pondus viginti librarum* libere movet. 17. Ponderus *triginta* librarum movet. 3. Sanus abiit, & brachium sensibilibiter est *pinguefactum*.

Jam arte manuali victum sibi parat, quod hucusque nequiverat.

Observatio V. Hemiplegia ab ortu cum Psellismo.

Antonius Picard, Monspeffulanus, e vico *la Valfere*, 19 annos natus, à secundo ætatis anno hemiplegicus, genua anchiloli contracta, manum ejusdem lateris contractam immobilem, perionibus mire tumidam, rigidamque gerebat, hanc ad mammarum altitudinem difficillime ferre poterat; electrificatus fuit sub finem anni 1748, intervallis distitis, tempore sæpe pluvio, ad 18 vices circiter. Scintillæ ex parotidibus, & cervice pluries elicite, ut lingua blæsa solveretur: inde ita bene se habuit, ut ab aliquot mensibus manuali opificio victum sibi paraverit. Lingua vero, utcumque per mensem unum & alterum noctu potissimum ptyalismus electricitate concitatus fuerit, nondum erat satis expedita.

Scholium. En novum medicamen sialagogum, ex quo majorem successum expectare fas erat, scintillis scilicet ex lingua, & juxta aures elicitis noctu sequenti uber erat salivæ proventus.

Perniones intra biduum ab electricitate evanuerant, quod prior expertus erat illustris amicus D. Jallabert, & in aliis etiam experti sumus.

Mirum quantum valeat electricitas ad œdemata pedum resolvenda; apud artificem qui primus jatreiam Monspelii exercuit electricam, dum pater ipsius sexagenarius œdematosas dudum gerens tibias, ægris electrificandis operam navaret, ipse intra paucos dies sanus evasit.

Memini Doctorem Medicum, tunc temporis, ibi adstantem scintillas sibi elici curasse, ex varo vel tuberculo rubro, quod in manu gerebat, atque intra aliquot minuta ita sensibilibiter intumuisse varum, ut non obscura suppurationis instantis signa præbuerit.

Non prætermittenda *Baptista Granier* Monspeffulani historiola. Hic novennis erat, & ab incunabulis lapsum passus, unde elumbis evaserat, ita ut non nisi subalaribus fulcimentis innixus progredi posset, simulque pedes introrsum flexi, externo tantum latere inter incedendum terram preme-

mebant, totum corpus inter subalaria illa fulcimina velut campana super axim sustentata, movebatur, à 27 Martii ad 13 Aprilis 1749, semel in die electrificatus, eo devenit, ut pedes naturali quoad situm & posituram, statui restituti sint, calorem recuperaverint, & aliquam vim, ita ut inde unico subalari baculo, hinc vero simplici baculo manu gestato, & pedibus multo firmitus innitatur, & sat velociter procedat, corpore toto expeditior.

Pluries experti sumus in *Antonio Picard* & in *Ravise*, quod scintillis ex altero musculo colli sterno mastoideo elicitis, citissime caput horizontaliter versus latus oppositum versaretur, non secus ac si sigillo automato filii ope traheretur, quod animi gratia adstantes repetere amabant, ipsis ægris ridentibus; unde verus illius musculi usus quem flectendo antrorsum capiti aptum credebant, satis evidenter demonstratur.

Observatio VI. Hemiplegia in epileptico.

Ravise, octodecim annos natus, Fabri ferrarii Monspeffulani filius, ex variolis circa tertium ætatis annum, incidit in hemiplegiam dextri lateris: aquæ balerucanæ frustra tentatæ fuerant, latus dextrum macilentum & atrophia confectum est, manus juxta carpum inflexa, angulum cum ulna acutum efficit, digiti quidem immobiles, & in se invicem appressi, non tamen multum rigidi, sed frigidi & paululum contracti, sensu mortuoque, ut brachium, destituti. Tibia ejusdem lateris exsucca frigida, paululum brevior, unde claudicatio. Verum quod pejus, à pueritia adolescens ille frequentissimis epilepsiæ perfectæ paroxysmis convellitur: ita ut ter vel quater in die, & pluries, quavis septimana eos patiatur, simulque mens ita stupida & hebes, ut non nisi monosyllabis respondeat. Patris precibus exoratus D. Deide illum electrificandum suscepit 12 die Februarii 1749. Primo triduo nihil fere sensit, & immobilis ac stupidus ne verbum quidem protulit. 15 die, facies minus superciliosa fuit, & scintillas vividius sensit. 17. Noctu pruritus in partibus affectis sensit, & inde commotiones adhiberi jussimus, scintillis ex collo, manu, carpo elicitis. 18. Pater ipse comes, lætus accessit & gnatum minus esse melancholicum apud se, retulit. 20. Jam facilius firmitusque incedit, & manus digitos paululum explicat. 21. Noctu paroxysmum epilepsiæ expertus est more solito, sed unicum. 26. Alterum expertus est, sed multo brevior solito, & ex quo nullam capitis gravitatem, ut mos erat, retinuit, de cætero brachium expeditius movebat, & firmitus incedebat. Interea ferulam ligneam interiori manus alligavimus, ut sensum in rectum exporrigi posset.

9 & 15 Martii. Epilepsiæ paroxysmum, sed 3 vel 4 minutorum, levissimum expertus est, qui miris modis per horam aut semihoram convelli solitus erat. 24. Nunquam antea manus usum expertus summa cum voluptate petasum capite dimovit, venæ partium paralyticarum conspicuæ evaserunt, expeditius artus movet, & hilariter ac cordate loquitur, nec ullum toto residuo mense epilepsiæ paroxysmum experitur.

Nec ulterius processit curatio, quia D. Dayde iter circa hoc tempus meditabatur, non tamen parvi faciendum putamus, hoc multiplex levamenti genus in epileptico & paralytico.

In suo paralytico illustriss. Jallabert, in tribus vel quatuor nos ipsi, artuum prius emaciatorum impinguationem ab electrificatione promotam vidimus, magno dicendi argumento, fluidum nerveum ad partium nutritionem valere, tum vasculorum explicitione, tum fluidorum prius inspissatorum fusione.

Observatio VII. Hemiplegia in epileptico.

Gevaudan, 20. annos natus, *Montspessulanus*, ab inconvulsi hemiplegicus & epilepticus, eodem modo latus sinistrum infirmum habebat, ac *Ravise*, ulna ad humerum, manu ad ulnam inflexis, ita ut manum & carpo truncatum statim dixisset; manus vero livida & algens immobilis prorsus esset, ac macilenta; claudus erat pede sinistro, ob hujus atrophiam, rigiditatem & debilitatem: electrificatus est à 16 Februarii 1749, ad 21 Aprilis.

Ultra duos menses electrificationes fere quotidianas passus est, & cum antea graves & æque frequentes, ac *Ravise* paroxysmos epilepsie pateret, intra hos duos menses, & ultra non nisi duos eosque brevissimos expertus est; serula post primum mensem ad manum erigendam admodum fuit: hoc tantum iterata illa effecit electrificatio quoad hemiplegiam, ut manus prius omnino rigida & immobilis ac livida, flexibilitatem & mobilitatem, licet non integram, recuperaverit, ita ut hodie mense Aprili, sedile minus hac manu apprehendat & attollat, non tamen eam vim habeat, quæ ad artem manualem factitandam sufficiat; cæterum & macies & livor evanuerunt, venæ naturaliter intumescere, calor rediit, & incessus facillior evasit. Perfecta certe non fuit curatio, cum nec manus in naturalem situm redierit, nec robur integrum recuperaverit.

Hoc certe non contemnendum est emolumentum, quod epilepsie paroxysmi in *Gevaudan* & *Ravise*, multo rariores & leviores evaserint.

Initio alterius mensis plura in toto brachio paralytico erupere exanthemata, rubra, dolorifica, pruriginosa, quæ intra quatrimum evanuerunt, scintillis ex hoc brachio quotidie elicitis; idem in trunco supervenerat, alteri hemiplegico omnino muto, & interdum febrienti, quem vulgaribus auxiliis præparare maluissem, quibus neglectis ab iterata per mensem electrificatione nullum nec emolumentum, nec detrimentum, reportavit.

Aliis ægris puncturæ volatiles, & à parte una in aliam velocissime repentes ab electrificatione iterata exoriebantur, in isto vero aliisque paucis pruriginosa tantum erat sensatio, in paralyticis potissimum artibus.

In calce tractatus de electricitate illustriss. D. Jallabert, editione secunda, addidit editor historiam primi hemiplegici, quem *Montspessulanus* electrificandum in se susceperat, vir in lebetibus fabricandis peritus, sed in morbis dignoscen-

dis minime gnarus; is autem hemiplegicus tussi gravissima sicca, febris exacerbante quotidiana lenta, sudoribus profusissimis nocturnis, & macilentia summa simul laborabat, phthisi in ultimo gradu sic absumtus, aliquoties electrificatus est, quod cum rescivi, ne ulterius electrificaretur præpedivi, cum statim ab operatione sudores profusos & tussim frequentiore pateretur. Ex hoc autem experimento sequitur, electricitatem phthisicis insensam videri; nec mirum hoc idem medicamentum, quo fluidorum viscidorum attenuatio & vasorum torpentium oscillatio promovetur, dissolutorum & acrium intendatur dyscrasia & suppuratio acceleretur. Non minus tamen paralytis fere in integrum sanata est, sed æger phthisi demum occubuit. Sudoris profusionem, sed multo minorem experiebatur juvenis *Picard*, & senex nomine *St. Jean*, quoties per octodecim minuta vim machinæ electricæ validioris experiebantur ipso mense Novembri. Unde liquet, quantum ad perspirationem intendendam ex hoc medicaminis genere expectandum sit. Quæ etiam in plantis expertus erat D. Noller.

Cum septem numero essemus in camera electricitati destinata impulsi animus, ut vim electrificationis in velocitate sanguinis adaugenda experiremur, adeoque ex filipendulo, minuta secunda pulsante, cujuslibet nostrum pulsus frequentiam intra centum pulsationes, aliquoties exploravimus, dein singulis successive electrificationem per horæ quadrantem patientibus, rursus quotus esset pulsuum numerus indagavimus, & sic compertum fuit numerum pulsuum, una sexta circiter parte intendi; licet enim aliis una septima, aliis una quinta cresceret, interea pluribus una sexta tantum crescebat. Ita ut, qui pulsus quovis minuto 72 habebat, is inter electrificandum 84 numeraret.

Non ita accuratam potuimus adhibere, in augmento magnitudinis mensuram; interea tamen visum est ampliationem arteriæ frequentiam proportionalem fuisse, nisi paulo major fuerit.

Unde concludere pronum est, ab electrificatione vim sanguinis crescere, in ratione 216 ad 343 seu ut 73 ad 114 adeoque una fere tertia parte majorem evadere.

Retinendum nequaquam est electrificationem, sine successu quibusdam hemiplegicis adhibitam fuisse, ut D. . . quæstori sexagenario, & alteri qui ex urbe *Vigan*, huc devenerat; verum si phthisicum memoratum excipiamus, novi neminem qui ullum ex electrificatione detrimentum passus fuerit, atque tantus in dies erat hemiplegicorum, aliorumque ægotantium pauperum confluxus, ut plures, vel raptim vel nullatenus electrificati recedere coacti sint; singulis fere diebus, per duos tresve menses viginti circiter ægri, ad jatream electricam pomeridianis horis conveniebant; & successus multiplicis testes oculati, cum viros probitate & religione conspicuos experimentis præesse viderent, non magicis artibus, sed miraculis per fidem proficuis, curas illas ultimo mense, plures præsertim mulierculæ, tribuebant.

Guilielmus Julian, *Gypfarius Montspessulanus*, non paralyti, sed vertigine

gine ab aliquot mensibus ita divexabatur, ut auxiliis vulgaribus adhibitis nequaquam convalescere, & ad sua munia reverti posset, accessit ad jatreiam baculo innixus, & identidem sedere coactus, ne humi procumberet, ille simul objecta duplicata videbat, quoties ad dextras vel sinistras caput horizontaliter vertebat & potissimum, si quid in hoc situ fixis oculis intuebatur; is vero tertia electrificatione absoluta firmius & sine baculo incedere, sine vertigine e lecto surgere, demum suis muniis incumbere coepit; verum eo tempore clausa est jatreia electrica, eadem vero die.

N. Daumas, e vico Baillargues, 49 annos natus, herpes ab anno patiebatur cum genuum dolore acerrimo & tumore, ita ut vix ad sedendum & surgendum flecti posset, 21 Aprilis instanter oravit, ut electrificari se paterentur, quod postridie claudenda jatreia recusabant; interea scabellum piceum mediante baculi fulcimine conscendit, & statim vibrationes ad pedis usque pollices protendi sensit, post septem minuta dimissus est, alit qua admiratione commotus fuerit, vix dici potest, cum se doloribus liberatum, & ad motus tiliarum expeditissimum cognovit; tanta lætitia percitus erat, ut vix se vigilare crederet, & mutationem inexpectatam tripudiando, per semihoram demiraretur; verum cum ea ad hemiplegiam non pertineant, hisce salius recensendis superfedere visam est.

Observationes a D. J. Fr. Pivati Lucensi, Academia Bononensis Socio, desumptæ ex ejus dissertatione italica, cui titulus est, Elettricità Medica.

1°. Notabilis est, tum in luce emissa, tum in sensatione & scintillis varietas, pro ut diversa electrificantur mineralia, ac vegetantia. Si flores, tum plantæ adherentes, tum avulsi electrificentur, & ad pollicis distantiam admoveatur digitus, illico flammula conica, rubro-cærulea, apice petalis insidente, promanat, quæ nullam digito molestiam infert, nec flori nitorem detrahit, quæque indefinenter digitum versus dirigitur, quoquo versum dimoveatur; hic flammeus fonticulus, naribus exceptus, odorem floribus proprium, simulque nitrosum refert. Si vero propius accedat nasus vel manus exiguum vibratur fulmen, quod spinæ ad instar vividissime pungit. Si plantæ ipsius folium digitus fere contingat, illico folium digitum versus infectur, etiam uno pollice distantem, & emittit filum lucis violacæ, apice albicans, quod vix crepitat, vix pungit, si apici folii digitus obvertatur, crepitat vero ac pungit vivide, si disco respondeat. Notandum tamen hujusce filii flammei colorem eundem sæpius esse qui color floris.

Lapides, animaliaque lucem emittunt & dolorem inferunt, pro ut salibus volatilibus vel fixis scatent: unctuosæ & adiposæ nullum effectum edunt, nisi salita fuerint. Lapides bituminosi e Vesuvio projecti, nullum effectum præstant. Nivis jubæ emittit mirabile, quo tota crystalli ad instar pone quam accensa fuerit candela, collustratur, & ictum vividiorum so-

lito

lito vibrat. Glacies exiguum lucem & multo minorem ictum promittit aqua communi.

Nitrum nativum non crystallatum, vividissime radiat, & pulcherrime splendet. Ardens titio lineam tenuissimam flammeam pedem fere longam emittit. Mineræ vividam sensationem & crepitationem inferunt, simulque scintillas diverso colore præditas pro diversitate metalli in ipsis contenti. E plumbo tetra, ex ære rubella cum stimulo acuto, ex ferro fortis & gravis, ex argento albissima, & maxime sensibilis, ex auro suavior, ex regulo martis vividior & fulminea vibratur scintilla. Calamita suis polis armata, & adamas non minus crepitant, sed jubare vividiorum coruscant: Sal marinum crepitat & lucet, lutum e fonte lucensi salitum, phosphorum efformat.

2°. Si globus vel cylindrus vitreus interius obducatur resinis, gummatis, balsamis, aliisque medicaminibus, deinceps vero vel hermetice, vel picis ope foramen claudatur, atque ad electricas operationes adhibeatur; prima & secunda vice vis medicamini propria ubertim exhalat cum effluviis electricis, opacitas vitri discutitur, odorque late diffunditur, ac demum iterata electrificatione evanescit.

Adhibito balsamo peruviano ad cylindrum obducendum, cum quidam hujus ope fuisset electrificatus, is ichiadico dolore prius laborans, nocte sequente placide dormivit, & copiose sudavit, indusia vero & cubiculum, imo dum pectebatur, capilli odorem hujusce balsami suavissimum spirabant. Si medicamina emmenagoga adhibeantur, jamdudum deficientia restituntur mulieribus catamenia. Ita ut pro diversis medicaminum viribus parari possint cylindri diuretici, antapoplectici, hysterici, sudoriferi, cardiaci, asthmatici, &c.

3°. Inter varias observationes nuperrime factas, tres tantum recensere juvat.

Adolescens 26 annos natus, molesto tiliarum dolore laborans, quem balneis repetitis, & humiditati non satis expunctæ tribuebat, vix incedere poterat, sumptis non sine aliquali levamento jusculis viperinis, electrificationem tentare voluit, accessit ad me, & eum cum aptis cylindris, per pauca minuta electrificavi, & scintillas ex tibiis, potissimum e sinistra gravius affecta, more solito, excitavi. Sequenti nocte pacate dormivit, nec consuetas anxietates expertus est; sequenti vero mane, ostendit mihi intumescientiam rubram & pruriginosam, quatuor digitos transversos longam, circa malleolum; unde sensus non tamen molestus, humoris calidi per tibiam divagantis oriebatur: per subsequentes octo dies, horis matutinis profuse sudavit hæc tibia, & sic omnis dolor atque incessus difficultas evanuerunt.

Illustriſſ. Episcopus Sebenicanus, 75 annos natus, digitos manuum ab arthritide conflictatos rigidos, semiflexos gerebat, quos nec ulterius flectere nec extendere valebat, genua non nisi ægerrime flectebat, unde adstantibus brachiis innixus, tantum incedere poterat. Vix electrificatus est per

F 3

duo

duo minuta, cum digitos movere cœpit; iterata electrificatione per alia dieb; minuta, subito coram omnibus, ambas manus libere explicavit, & ita valide constringit, ut brachio Monachi manu prehenso, & compresso, summum dolorem ipsi creaverit: dein pro lubitu, sedit, deambulavit solus, manus invicem percussit strenuissime, genua flexit, pedibus terram quatiit, tanta admiratione percitus, ut somniare se crederet.

Paucis ab hinc diebus, mulier sexagenaria ad me venit, quæ a sex mensibus digitos rubros & tumidos gerebat, atque brachia præ tremore notabili, in nullo situ continere valebat. Ea vero per duo minuta electrificationem passa, & digitos movere & manus stringere cœpit; paucis post diebus ad me reversa, tumore & rubore fere liberatas ostendit manus, quibus pro lubitu utebatur.

Multo plures observationes institui, atque ita mihi compertum est, hocce novo medicamenti genere digestionem juvari, perspirationem promoveri, vulnera brevi consolidari, flatus hypochondriacos discuti, dolores sedari, & sic bene multa similia morborum genera feliciter curari.

F I N I S.

III.

SAM. THEODORI QUELMALZ,

PROGRAMMA

DE

VIRIBUS ELECTRICIS MEDICIS.

Lipsiæ 8 Jun. 1753.

Tertium jam agitur lustrum, quod electricitatis, experimenta, in hac civitate & mercatura bonarum artium celeberrima, non exigua industria adornata, & paribus impensis sensim sensimque amplificata, ple- rorumque oculos & animos ad se rapuerunt, nec levem admirationem in iis excitaverunt. Causas mirandorum phænomenorum illi scrutabantur, qui- cunque frequenter ea coram instituebant. Cæteri de usu, qui hinc in cor- pus redundare posset, solliciti quærebant, quærendoque instabant. Nec vitio illis vertendum esse probe intelligebam, cum, qui mortalium sunt mores, cuncta in suam convertere felicitatem gestiunt. Ego ipse prævide- bam, facile in mera speculatione rem hanc non substituram, sed plurimum, imprimis medicam artem exercentium, animos occupaturam, ut illam fruc- tuosam proficuamque olim hominibus sisterent. Ingenii proin vires in hoc genere exercere, electrica tentamina ad rationes revocare, &, quid ad ægrorum nonnullorum rem olim conferre possint, in scripto: *de homine electrico*, simili occasione, edito, prædicere allaboravi. Ac veluti pluribus his elapsis annis, totque notatu dignis inventis locupletatis electricis appari- tionibus, quod modum, quo contingant, concernit, eandem, uti tunc, teneo mentem, mecumque postmodum alii, ita non minus rem me satis affecutum esse gaudeo, ubi, si ullis unquam partibus corporis, sive soli- dis, sive fluidis, imprimis nervosis, tendinosis ac subtilissimis spirituosis partibus, præternaturaliter affectis, opem laturam esse audacter pronun- ciavi. Factum hinc est, ut ejusdem scripti in observationibus variis de elec- tricis experimentis, hisce annis editis passim mentio fuerit injecta. Lubens novas illas observationes electricas physicas, tempestatum tempore toni- truque imminente institutas, vere admiratione dignissimas, prætereo: quæ rem meam concernunt, propius paulo, & quantum angusti limites scrip- tionis permittent, traditurus. Vix, ne dicam annus, mensis est elapsus, quo non novellis publicis varium eorum ad corporis partes applicatorum successum commiserint. Dedecori profecto cedere videbatur Lipsiæ, si exteris, adeo in rem intentis, scireque cupidis, quid valeat eadem pro sco- po medico, quid ferre recuset, indagare negligeret, cum tamen in insti- tuendis variis curiosis, eam illustrantibus, experimentis strenue satis invigilaverit. Eoque magis, quo minus cæco quodam aplausu ac fide alio- rum promiscue litteris consignatas observationes excipere, sed sollicitius ve- ritati inhiare convenit. Scilicet eum nonnulli servant morem, ut pro ex- citanda aliorum admiratione cunctas circumstantias morbi, personarum, au- xilii inde reportati &c. exaggerent. Quale exemplum paralytici, adeo ad incitas redacti, ut intra universum mensem vix potulentorum guttulam, ac ne vix quidem, assumere potis fuerit, novellis non ita pridem relatum legimus. Machinam igitur pro operis hujus exercitio, propter temporis imprimis ei impendendi penuriam, qua, pluribus distentis negotiis, pre-
Disput. Medico-Pract. Tom. I. G mor,

mor, cogebat instruere, ut ad summam, quoad fieri potest, perfectionem perduceretur. Cum aliarum, quas inspexi, centies, immo ducenties, repetitam rotationem requirant, priusquam talem virtutem electricam, imprimis pro experimento Muschenbroeckiano, ad decentem gradum exaltatam, prodant, satis erit, si mea vicies rotata fuerit. Duplici nimirum fundamento fortiores ejus vires inniti experti fateri coguntur. Altero, ut frictio vitri, ad pulvillum, vel, quod olim placebat quibusdam, ad volam manus rotati, quantum ex proportione magnitudinis machinæ, atque capacitatis rotæ fieri potest, intendatur: Errant enim, quicumque contrarium asserunt, quorum multos esse reperi, & contra experientiam loquuntur. Altero, ut vis electrica in loco hoc frictionis in, quoad modo fieri potest, longissimum spatium perducatur: quod per catenulas ferreas, funiculis fericeis convenientis coloris ex tecto vel parietibus prominentibus annexas, pro conclavis tamen capacitate diversimode diductas, ut plurimum fieri consuevit. In quem finem fila ferrea straminis mediocri crassitie per hiatus catenularum gyris magnis ad stupendam longitudinem ac tamdiu traduxi, donec virtus electrica hinc ultro augeri desineret. Quibus modis id obtinui, ut pro simplicis experimenti demonstratione, vix apprehenso rotæ manubrio, atque ad quartam solum unius rotationis circularis partem moto, scintillæ jam producantur, quæ proin ex rotatione consueta adornata tantum manibus ac digitis, cum clangore acuto imprimunt sensum, qui & leniter ad totum brachium usque se extendit. Quibus sic constitutis, experimentum ad mentem Muschenbroeckii adornatum frequentissimum extitit, quod ad corporis humani partes hæcenus applicatum fuit. Est enim simplex illa, scintillarum ex tubo electrico exeuntium, ad partes & regiones corporis quasdam adactarum, admissio sensum quendam puncturæ subardentem, ceu vellicationis, imprimat, riteque, ut descripsi, constituta machina tam potenter pars ab illis feriatur, ut sexies vel decies percussa, maculam quandam rubore perfusam, quas ipsas sagacissimus harum scrutator, *Schaefferus*, in libello *de Viribus electricis* p. 29. §. 13. prodidit, signum levissimæ sugillationis contrahat, sicque, protracta diutius operatione, nervosas, per cutem distributas, papillas, irritare, eoque ipso commotionem in sanguine ac profectionem ejus ad peripheriam corporis efficere queat: respectu tamen illius imbecillior longe, atque ad notabiles partibus corporis inducendas alterationes impar habenda videtur. Majores hæc mihi adhuc polliceor virtutes de viribus electricis, in corpus humanum, pici, vel reticulo fericeo super scabellum expanso pedibus insistens, ad tempus introductis, aliquoties de die iustoque tempore repetitis, & aliquandiu continuatis. Vix a veritatis tramite aberro, si hanc operationem, ob hominum impatientiam haud satis adhuc exploratam, in posterum curatius indagandam commendem. Illa enim vel toti corpori, vel peripheriæ solum ejus inde inducta dispositio emittendi scintillulas, causas levioris inde productæ sensationis, ubi corpus alienum accesserit,

satis

satis mihi documenti sistit, quanta corpori, etsi non statim ad sensum manifesta, alteratio inducta sit. Hanc mihi ipsi in posterum magis magisque explorandam summam electricam actionem. Frequentius paullo ejusdem experimenti proprietates, admotis ejusdem corporis affectis partibus, rebus extraneis omnique virtute electrica destitutis, ut ibidem scintillulas easdem & una cum illis vellicationem illam subardentem excitarem, tentasse me fateor, veluti ab supra laudato Experimentif. Dn. D. *Schaeffero*, Ratisbonensi, ejusdem methodi mentio quædam facta fuit. Siquis conjecturæ locus erit, illæ mox adductæ species sanguinem & humores magis ad peripheriam allicient, spasmodicis cutis constrictionibus, in plerisque morbis chronicis urgentibus, relaxandis inservient, liberioremq; aperiendo nervos cutaneos, diaphnoen sistent. Nisi me omnia fallunt, inflationem venarum, per dorsum manus distributorum, oculis magis patentem, continuata paullo actione, animadverti. Verum enim vero, quod primo nominavi, experimentum ob validissimam commotionem & alterationem modis reliquis a plerisque præpositum, ejus descriptionem duco supervacaneum hic suppeditare, cum neminem fore putem, qui electricis demonstrationibus semel adstitit, ejusdem ignarum. Nec operandi modum, ab aliis non parum abludentem, rationemque, qua tantos motus in corporis partibus excitet, hic tradere expedit, cum alii, rebus physicis inhiantes, passim, immo ego ipse in supra allegato programme, id negotii susceperint. Nec minus & situm locationemque subjecti ejusque partium diversarum, qua vis electrica illis admovenda sit, tradam, cum & ratio hæc dicat, eoque hodie pervenerint, ut virtus hæc ad locum affectum solum rectius determinari queat, quam olim factum fuit, nec opus sit, partem sanam æque impetuose commovere. Pro quo scopo catenulæ supra allegatæ, cum lagenis pro adducto hoc experimento requisitis connexæ, subjecti parti affectæ præcise applicari, aut manibus ejus comprehendere, aut his vel pedibus circumvolvi, atque pro circumstantiarum qualitate, vel altera ægri manus clavi vel catenulæ, cum machina nostra cohærenti, ad moveri, sicque scintilla atque una cum illa commotio sat valida excitari potest. Sique utriusque manus brachiorumque vel pedum ministerio orbatus fuerit miser, machinæ funiculis fericeis proportionatis instructæ imponendus extranei omnino poscit opem. Quem in finem etiam quatuor columnulis ligneis, quadrato asserculo insertis, æquali mensura distantibus, utor, a quarum superioribus extremitatibus funiculi similes fericei circumducuntur. Quibus in operatione tubulum ex laminis ferreis stanno obductum, alteraque sua extremitate acuminatum, & in globulum minimum desinentem, ulnæ longitudinis, pollicis crassitie, impono, ejusque altero extremo tubo majori, cum globo vitreo connexo, incumbente vis omnis, ope machinæ mox descriptæ dirigenda, vel propria aut alterius cujusdam manu ad punctum requisitum dirigitur. Quæ, cum, ceu plerisque nota, a me præsupponantur, verbo saltem attingere malui, de viribus potius medicis

sollicitus. Quo magis integra sanitate fruuntur homines, quoque sensibilis ac debilius nervorum genus præ se ferunt, eo minus sine tædio ac molestia quadam motum illum tremebundum fulminis instar, nunc utrumque brachium inprimis ob confluxum tendinum ejus olecranon, nunc alterutrum occupantem sentient. Nec reticere fas duxerim, levissimum temporariumque tremorem debilitatemque partibus eorum attactis conciliari, cum elapsis horis aliquot dispereat. Quo magis contra ea labefactati fuerunt artus ac corporis partes, eo fortiolem commotionem eamque repetitam sine ullo incommodo perferunt. Ast tantum abest, ut omnibus, qua parte vis electrica applicatur, dicta etiam sensatio excitetur, ut potius in nonnullis subjectis, etsi paucioribus, truncum fortissime percutiat, sensatione accedente nulla, nec in manu vel, parte tubo electrico admota, ictumque ipsum perpeffa, nec multo minus in manu vel parte vas lagenas continens apprehendente, vel per catenas cum laqueis connexa. Cujus phaenomeni mirandi, vix in trigesimo quovis comparentis, manifestissima exempla tam in sene septuagenario, adolescenteque quindecim annorum, præ nonnullis aliis obscurius eundem verbis determinantibus, inveni. Siquis certe conjecturae locus, ejus in distributione nervorum, per sic dictum naturæ lusum, a regula vel ab ordine naturali, ratione connexionis ac distributionis ramorum recedente, quaerenda videtur, etsi vix rem clarius explicare quis tibi præsumserit. Sponte sic patere arbitror, operandi modum virtutis electricæ beneficio hujus experimenti instituendæ longe alius esse indolis, ac illam, quem professus sum nondum satis experientia firmatum esse. Hæc enim pro varia intentione, seu indicatione medica, jam temperata, jam fortior, immo fortissima, cum scintillis in distans magis minusve erumpentibus, ex machina elicietur. Ut, quid expertus circa hanc rem intra annum spatium fuerim, in medium proferam, superest. Ast omnium, quotquot in adversis affectibus hujus rei periculum fecerunt, quorum certe ingens est numerus, meminisse supervacaneum esset nimisque longum. Insuper vero tam pravis moribus multos eorum esse præditos, ut mutationes in corpore inde productas rarissime sincere profiteantur, immo, quæ ipsorum ingratitude est incredibilis, etsi multum temporis eorum gratia in opere consumserim, vix tamen, nec nisi elapso notabili temporis spatio, effectum, quicumque is fuerit, & non nisi occasione ferente, aut spe majoris emolumenti, ubi experimentum pluries in posterum cum ipsis adornandum exoptant, ad me detulerint. Causas incultæ hujus asperitatis dispiciens, alias inveni nullas, nisi quod occasionem forte fostri quid, vel præmiolum quoddam pro studio & labore adhibito offerendi evitent, quod tamen ego in his nunquam quaesivi, qui potius, adminicula quædam externa medica, pro scopo sanitatis adipiscendo felicius, iisdem procurare lætatus sum. Variis proinde ambagibus, ac magis indirecte, in successuum horum electricorum noticiam, imprudentibus subjectis ipsis, pervenire sum coactus. In quibusdam auspiciati auxilii inde reportati signum evidens ipsum

hoc

hoc silentium hæcque ingratitude extitit. Quidam, non nisi tarde revertentes, ut plurimum fructum operis non contemnendum tulerunt, speque, sine ulteriori electri applicatione fore se sine euphoriae ejus obtenturos incrementum plenus, me certe omni notitia, ceu solo laboris non exigui præmio, privassent, nisi desiderium recuperandæ sanitatis integræ calcar addidisset, genuinamque confessionem extorsisset. Juvenis octodecim annorum phlegmaticæ temperiei ante duos annos, mense Januarii, hemiplexiam totius lateris sinistri una cum aphonia patitur, adeo ut nec pedibus insistere, multo minus gressus formare potuerit. Adhibitis remediis, malo opponendis, balbutire denuo ineipit. Apparente ætate a matre Lauchstadium transfertur, pro aquis soteriis in forma inessus, ex more consueto, adhibendis. Quibus tantum profecit, ut sinistro pedi robur maxima ex parte restitutum fuerit, remanente tantum in eo digitorum flexione involuntaria, ut, solus se calcare impos, alterius indigeret adjumento, qui digitos pedum extenderet, inque calceos una cum universo pede immitteret, brachio ceterum ad motum spontaneum inepto remanente, frigiditate perfusa manu, digitique adeo contractis firmiter, ut non nisi alterius manus ope explicari extendique debuerint, iisdemque ocyus iterum resilientibus, linguaque balbutiente. Ad instantiam matris ipsius, vires electricas adeo decantatas elapsis nondinis autumnalibus superioris anni tentaturus, ante meridiem commotiones in manu aliquoties excito, in tempus pomeridianum actionis repetitionem differens, cujus primo ictu, eoque sat forti, manus & toti brachio applicato, serio eum jubeo extendere digitos, & ecce extendit. Repeto actum, quo factò eundem hac vice dimittens, ut frictionibus frigiditati supra dictæ mirandæ manus digitorumque obviam iret, ac, beneficio chirothecarum appropriatarum, calore decenti illos semper foveret, inque extensione sua, ob eorundem ex diuturna constrictione contractum renisum, per asferculi allegationem ad volam manus pro virili conservaret, negligentiori homini impero. Diebus quibusdam elapsis, revertens universum brachium liberius movebat, distinctius loquebatur, seque pedem extremum sine adjumento alierius calcare confitebatur. Communicata singulis hebdomadibus semel aut bis electrica motione, eo usque se sanitati restitutum affirmat, ut saltem ob digitorum manus requisitæ agilitatis defectum, non æque, ut antea, fidibus canere valeret. Quam tamen ipsis per indefessum manus digitorumque usum restitutam iri spero. In quibus dum occupabar nondinarum tempore tentaminibus, faber ferrarius atque sutor, extranei, mox hinc abituri in patriam, meas pulsant fores, quorum uterque brachium dextrum, ex prævia hemiplexia paralyti affectum, una cum aliis symptomatibus monstrabant; quibus cum primum ictum machinæ beneficio impertuissem, sensationem inde ad regionem carpi aliqualem altero ictu fortiolem, ad cubitum usque, tertio & succedentibus ad humerum usque commotionis perceptio, cum incalescentiæ humeri sensu, & exigui motus recurru, pervenit. Qualem successivum progressum sen-

G 3

sationis

fationis applicati ictus cum in multis aliis similiter affectis, tum in muliere, quinquaginta & aliquot annorum, duodecim abhinc annis brachii totius & pedis sinistri paralyticam impotentiam, faciei in alterum latus retractionem, perpetua animadverti, ut ut parum salutis prædici poterat, tamen digitorum pertinaciter contractorum, varieque introflexorum, quandam mobilitatem, incalescentiam humeri, hujus defectum toto antecedente tempore perceperat, faciei mutationem, immo continuata actione, dolores atroces noctu aliquoties in brachio percipit, spesque affulsisset, fore, ut penitiorum effectum fuisset obtentura, nisi curæ domesticæ varique a parte mariti accedentes animi angores animusque refractarius obtitissent. Senex, octogenario propior, otiosus, laute vivens, vinoque indulgens, rheumatismo humeri dextri non sine acerbis doloribus, qui omnem denegabant membro motum, affectus, ex laudatis electricis pulsibus se mediocrem solum commotionis brachii sensum, a reiteratis vero iisdem eodem tempore eundem magis magisque incrementem indigitat. Ut ut vero se insequenti nocte doloribus strenue vexatum fuisse significaret, insequenti tamen tempore ex hac unica communicata virtute electrica levamen in eum redundavit exoptatissimum. Vir quadragenarius, chiragra cum insequenti tumore, carpo sedem doloris continente, detentus, commotione hac intra hebdomadis unius spatium bis in eum deducta, cum sanitate in gratiam rediit. Quam primum vis electricæ ad oculum ipsamque guttam serenam s. amaurosin feliciter extensæ primum novellæ meminissent, anceps hæsi, subtilissimæ oculi structuræ nervorumque maximo numero ex cerebro ad eundem properantium gnarus, nolui tamen ipse ullam, si qua se modo repræsentaret, prætermittere opportunitatem, facultatem ipsius maxima cum circumspeditione in hac quoque affectione periclitandi. Qua de re cum fusor typorum æneorum me adiret, eamque oculorum, inprimis sinistri, infirmitatem maximam accusaret, quæ justum ipsi incuteret cataractæ proxime instantis metum, annon per famigeratam efficaciam electricam possit restitui, sciscitatus, organum propterea hoc probe introspexi, obque dilatationem immobilitatemque pupillæ concurrentem seu mydriasin lentisque transparentiam, amaurosin potius subesse indicavi. Desiderio interim ejus annuens, cunctisque, uti decet, pro scopo hoc rite adornatis, applico vires electri, satis temperatas, aut sufficientes, (quas sic affecti oculi per experientiam longe melius perferunt, atque integro usu gaudentes,) oculo firmiter clauso ad foramen præcise supraorbitale dictum, per quod nervus ophthalmicus Willisii, per palpebram vicinasque partes dispersus, penetrat, quandoque ad inferiorem temporalis regionis partem angulo oculi propinquam, mutata facie, eas determino. Qua per quartam horæ partem continuata operatione, frictione levi palpebræ præmissa apertoque, post modum oculo, ego mobilitatem quandam iridi inductam, ipse vero claritatem majorem observat. Effluxo dierum quorundam spatio, eadem ratione opus administro, effectus majores in posterum expectaturus. Hebdomade una

&

& dimidia præterita, ipse æger de majori visus acie, non sine gaudio, me certiore reddidit, precibusque instat, ut semel atque iterum remedii indigenti ipsi participem reddam. Quod ipsi, quamprimum mihi tempus suppeteret, facturum me promisi. Juvenis 18. annorum, ante hos 12. annos, variolis laborans, tempore insequenti visus amittit aciem, demumque, pupilla semper dilatata existente, sic in ipsam amaurosin incidit, ut dexter oculus tantillum visionis exerceat, sinister omni potius destitutus sit. Mater atque propinqui urgentes auxilium anxie, id obtinent, ut miserum electricis effectibus committam, quos, semel applicata opera, tam propitios invenit, ut non solum levitatem capitis ac totius corporis, sed visus quoddam exercitium, quamvis valde exiguum, obtinuerit, repetitaque aliquoties actione sensim ipsius augmentum, prædicet, spemque mecum concipiat, fore, ut successive ex voto increseat, ubi, interstitio quodam intercurrente, quod hac in re omnino observandum commendandumque est, repetitio decens, Deo juvante, instituta fuerit. Quibus sic constitutis, ut plura exempla omittam, virtutem electricam in affectu allegato pluris esse faciendam, quam in aliis solutas partes ac membra paralytica sistentibus affectibus, perspexi. Cujus laude dignissimæ virtutis rationem quicumque tam in pluralitate nervorum, oculi membranas perreptantium, sensum atque motum exquisitissimum inducente, quam in connexionem eorum propiori cum thalamis nervorum opticorum, atque sensorio ipso communi intercedente quærit, veritatem nonnisi principiis anatomicis perpetuo innixam exprimit. Quæ namque materia ætherea subtilissima mobilissimaque, per tot nervos invicem connexos, retinamque tunicam celerrime penetrans, validissimas concussionem excitat, fluidi quoque nervosi pressioni ac propulsioni apprimè infervit.

FINIS.

IV.

CAR. LINNÆI ET PETR. ZETZELL

CONSECTARIA

ELECTRICO-MEDICA

Upsal 12 Octob. 1754.

C A R.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

21

D. D.

NEminem fugit *Fr. Privati*, jurisconsultum venetum, primum fuisse qui morborum per electricitatem curandorum fecerit pericula: quod institutum tam prospere cessit, ut maximam omnibus moverit admirationem. Literis enim annis 1747 & 49, clarus consignavit auctor vim electricam in tubis vitreis balsamo quodam obductis excitatam lenimen adtulisse podagræ, arthritidi, paralyti aliisque hujusmodi morbis: immo, quod singulare plane & inauditum, tradidit etiam exempla solutæ alvi, excitati sudoris & motæ salivationis, actis tantummodo in motum vi electrica effluviis medicaminum. Tam mirabilem electricitatis virtutem haud multo post novis etiam *D. Josephus Veratti* partim confirmavit partim auxit experimentis: quibus factis, accidit ut cupiditas novam experiundi medicinam omnium fere ceperit animos. Paucis igitur post videre licuit hinc inde per Europam maximi nominis Physicos experimentis hisce occupatos instituendis; at non omnes pari cum successu. Electrificatione sanarunt quidem *D. Jallabert* paralytin quandam brachii; *Nobiliss. Es. de Sauvages* hemiplegiam, rheumatismum doloremque ischiadicum; ut & *D. Bianchi* morbos paralyticos atque rheumatismi: fuere tamen alii, qui frustra omne adhibuerunt studium: immo, ut dicitur, quorum tentamina infaustos habuere exitus. Hinc tanta orta est opinionum varietas atque fermentum, ut quilibet nescius fuerit, quid de nova teneret re statueretque.

Hæc erat facies medicinæ electricæ, cum ante triennium primus aggressus est *Celeb. Astron. Prof. D. Mart. Strömer* aliquot inter nos hujus generis instituere experimenta. Quorum successu aliquali animadverso, factum est opera *Nobilissimorum Virorum Dni Archiatri Rosen & D. Strömer*, ut ego constitutus sim, qui in novam inquirerem medendi rationem. Ita jam per biennium occasionem habui in variis subjectis & diversis morbis quotidie per horas aliquot electricam in Nosocomio Upsalensi experiundi medicinam; qualem vero hanc invenerim, in animo jam mihi est tecum, B. L., paucissimis communicare, casibus interea in medium relictis, donec ephemerides prodeant Upsalenses.

A M A U R O S I S.

In duobus ægris frustra scintillas ex oculorum viciniis eductas fuisse; frustra quoque commotionem adhibitam vidimus electricam, ut vix aliquid hoc in morbo de electricitate sperare liceat.

A R T H R I T I S.

Ægri tudines articulorum animadvertimus quidem scintillis sæpe cessisse electrici-

electricis; dolendum vero materiam repelli arthriticam, alia intus excitantem mala. Sic crebra animadversione perspeximus, sub usu curæ electricæ, dolores capitis fugaces, vertiginem, nauseam atque tormina ventris ægros afflixisse, quæ incommoda, articulos iterum repetente materia morbi, conquievit. Deprehenfi quidem fuit hac sub cura, qui vesicam sæpius levare coacti sunt, & quorum corpora nocturno manarunt sudore, unde spes animi subit longinquitate temporis & usu frequenti malum longe pertinacissimum minui tandem atque molliri posse; verum enim vero post parvam temporis intercapedinem ægros iisdem, ut antea, malis distineri & divelli tristes sumus experti. Non obscurum igitur est materiam arthriticam ictus elusisse electricos.

CEPHALÆA ET HEMICRANIA.

In morbo hoc chronico, à materia catarrhalis vel rheumatici generis orto, experimenta cum scintillis instituente animadvertimus dolorem, quidem nonnihil leniri & dissipari; absoluta vero cura, eadem, qua antea, acerbitate urgere: cui incommodo ut occurreremus, simul in usum vocavimus medicamenta interne sumenda, præscribendo ægris sub usu electricitatis decoctum quoddam sanguinem mundificans, vel electuarium purificans *Nobil. Dni Arch. Rosen.*, & sic constantiorem nobis præstitit usum medicina hæc externa resolvens.

CONTRACTURA.

Nonnullis hoc in morbo utilitati fuit electricitas, ut haud indigna sit, cujus periculum faciant ægri. Quendam enim vidimus per plures annos à materia catarrhali membris captum usu tandem assurrexisse electricitatis, & aliquot baculo jam diu innitentibus ambulationem conspeximus restitutam; immo, mirum dictu, semel videre licuit in contractura quadam genu rheumatica jam quinquenni, membrum, bis tantum electricitate percussum, ad spatium unius palmæ explicatum. In pravitate vero hac articulorum curanda perquam necessarium est, diligenter exquirere motus membri deficientes, ut pateat, quinam muscoli jam morbo laborent. Illi scintillis, non vero commotione Muschenbrœchiana, convellantur electricis, studiose semper evitando punctiones antagonistarum vi prævalentium. Hi potius vapori aquæ calidæ per horas aliquot quotidie exponi, & tempore intermedio panis laneis unguento emolliente, vel oleo quodam expresso madidis foveri possunt, imponendo hisce dein vesicam, cum lateribus membro adaptatis & calefactis. Observandum vero in malo hoc rheumatici vel arthritici generis, initio curationis implenda esse vasa ægrotantis liquoribus morbo congruis, ne in motum acta materia morbi in nobiliores projiciatur partes.

COPHO-

COPHOSIS ET SYRIGMUS.

Scintillæ electricæ stylo metallico materia per se electrica vestito in meatum deductæ auditorium, irritatione sua solvunt cerumen & purem stagnantem, ut &, in sordiditate à febribus, metastasin digerunt. Quidquid vero in cophosi catarrhali, nativa, & quæ ab aere humido nec non in syrigo efficere visæ sint, solatium fluxum & evanidum fuit.

EPILEPSIA.

Epilepsiam hæreditariam, ut & quæ à timore, nec sustulit, nec exacerbavit electricitas.

FURUNCULUS.

Scintillæ electricæ digerunt.

GANGLION.

In tumoribus hujus generis resolvendis tria capta experimenta belle cedere.

HYSERIA.

Flammulas electricas frustra experiuntur hystericæ.

ISCHIAS.

Aliis in hoc malo contigit sub usu electricitatis doloris lenimen, confecta curatione recrudescens; aliis ne quidem hoc boni commodique evenit; aliis prima quidem satis prospera fuere, sed post aliquot dies conversa est vis morbi ad intestina, unde ventris tormina assidua & quam maxime molesta. Sic quomodocunque sese res habet, victoria certaminis semper penes morbum.

ODONTALGIA.

In odontalgia, quæ dicitur, cariota, catarrhali, arthritica & scorbutica, homines numero insignes, etiam gravidæ, igneam hæc experti sunt curam. Plerisque contingit levamen doloris; pauci vero hoc bono diu perfruuntur; redit enim plerumque acerbitas mali vel intra nycthemeron, & jam per aliquot horas inprimis vespertinas gravius affligens, sponte dein decedit; vel diebus sequentibus, dolor dentes iterum sed mitius fodit, repetito electricitatis usu profligandus. Circa curam observare licet, quod scintillæ electricæ, mediante stylo metallico, continuo communicari solent rivulo cum dente afflicto, ut tremulus, qui sic excitatur, motus æqualis sustineatur usque ad perfectam cessationem doloris.

OBSTIPATIO.

In obstipatione alvi sæpius experimenta repetivimus Italica, & quidem cum variis haud parvi ponderis pharmacis, e. g. jalappa, scammonio & theo; at semper oleum & operam vidimus perditam.

H 3

PARA-

Frustra tam in hemiplegia, quam in paralyfi commotionem adhibuimus Lugdunensem; frustra quoque scintillis paralyticos convulsimus musculos; tandem vero casu, hinc inde supra paralyticam partem spatiola invenimus tam sensibilia, ut actio scintillarum vix tolerari potuerit. Quibus animadvertis, hæc unice loca scintillis aduffimus electricis, & sic haud ita pridem in cive upsalensi paralyfin quandam manus perfecte solutam vidimus. Liceat igitur hoc in morbo suspendere iudicium, donec ansa detur novum repetendi experimentum.

QUARTANA.

Ex paucis, quæ capere contigit, experimentis, nihil certi concludi potest. Bis tamen vidimus morbum hunc lenitum in periodicas solum tensiones mutari, etiam semel expugnatas.

QUOTIDIANA.

Duo solum electricitatem hoc in morbo experti sunt, qui per totum corpus scintillis percutiebantur electricis. In altero febris ad tempus fugata; in altero vero vis morbi in tertianam conversa est non sublatam. Dubium igitur electricitas febrium intermittentiū est remedium, nec adhuc satis exploratum.

RHEUMATISMUS.

Adductum de malo Ischiadico iudicium hic etiam valet.

Coronidis loco hisce sequentia subnectere liceat: 1. In febribus intermittentibus nihil valet commotio electrica. 2. In rheumaticis, arthriticis & sideratoriis morbis rarior sub usu electricitatis est allevatio sine indicis retrogressus cujusdam materiæ. 3. Magna inter morbos sideratorios & rheumaticos adest convenientia; vidimus enim rheumatismum cum surditate, tremore, decubitu & mobilitate difficili unius ejusdemque lateris, nec non hemiplegiam, ubi scintillæ electricæ hinc inde solito majorem excitarunt dolorem, & in qua restituto ad aliquam partem brachii paralytici motui successit ophthalmia, qua frigidis ab ægro repressa, eadem iterum cepit brachium imbecillitas. 4. In paralyfi quadam digitorum annularis & auricularis, semel vidi scintillarum ex parte affecta educationem non successisse. 5. Omnibus sub usu electricitatis continuato accidunt tarditas alvi & aucta ciborum cupiditas, sine dubio ex incremento perspirationis. 6. Eductis scintillis ex parotidibus, ut & ex partibus oris internis, inprimis linguæ, augentur sputa. 7. Si in odontalgia educantur scintillæ ex stylo metallico nervis portionis duræ septimi paris ad auriculam imposito, queruntur ægri ad quamlibet emicantem flammulam de acutissima in afflicto dente punctione, ut bis vidimus. 9. Serpentes commotione electrica percussi moriuntur, cum summa post lethiferum ictum corporis rigiditate.

TANTUM.

MATTHIAS

V.

MATTHIÆ ERN. BORETII

ET

J. GODOFREDI ARNOLDT

DISPUT. INAUGUR.

DE EPILEPSIA

EX DEPRESSO CRANIO.

Regiomonti 18 May 1724.

§. I.

Homo a prima origine, vermis est, non abfimilis illi, quem solers *Malpighius* vidit in ovo incubato, constans solo capite & carina. Id quod *Antonius Leeuwenhoek* & illustris *Frid. Ruyschius* observarunt. Enim vero cum in una gutta feminis, multi vermiculi, omnem sensum fugientes, exacto tamen microscopio facile deprehenduntur, patet hominem a primo suo ortu aliis vix constare quam fluidis, & ea coercentibus vasculis; ita tamen ut reliquæ partes omnes in his contineantur, non aliter ac in gemma, tota arbor. Rem totam accuratius concipies, si fumus tempore opportuno sperma ranarum, ipsum remixtum in vase vitreo ad solem detineas, & sedulus notes, quid omni die eveniat? Quemadmodum enim hic ex tuberibus quatuor, pedes, ita hominis artus prodeunt; Et qua ratione ibi reliquæ partes omnes evolvuntur: Ita hic omnia fieri existimes. Adeo, ut pro figmento inani reputaveris singula, quæ de ranis Americanis non scribuntur saltem, sed elegantissimis figuris delineantur; utpote & analogiæ & autoplæ contraria (a).

§. II.

Itaque multæ parvitatibus homo a matre susceptus, calore fœtus, evolvitur ac explicatur, ita tamen, ut quoad partes firmas singulas, membranas, carnem, ossa, cranium, non sit, nisi contextus vasorum minimorum, id quod Anatomæ Embryonum & artificiosa injectio monstrant.

§. III.

Linquo libenter omne id, quod nobis *Caro* audit, cum omnibus ejus integumentis, saltem ut ad scopum propius accedam, de ossibus verba faciam, utpote corporis nostri fulcimentis. Hæc *Clopton Havers*, Anglus, primus & fere perfecte descripsit. Consideravit ille os homogeneum, quod nec apophyses nec epiphyses habet, viditque illud constare ex plurimis lamellis, quæ in cylindraceam figuram contortæ, & sibi impositæ, cylindrum unum faciunt. Animadvertit præterea lamellas has omnes ita sibi appositas esse, ut inter singulas duas hæreat membrana, quæ vasa arteriosa & venosa sustinet. Hunc in finem os injectione tam artificiose præparavit, ut dissectum, tam transverse, quam per longitudinem, in omni puncto, liquore injecto scateret.

§. IV.

(a) Vid. pecul. tractat. super hanc rem *Alberti Seba* Amstelodamensis, qui est additamentum libri *Merian* in fol. ubi asseritur, ranas Americanas pedes retrahere in corpus, tumque degenerare in pisces.

§. I V.

Ista §. 3. dicta quadrant apprime ad cranium. Hoc enim in prima origine ex ramis minutis arteriarum duræ matris producitur, qui aliis occurrentes plexus subtilissimos constitunt; dum interea rami alii carotidis externæ, integumentis cranii externis, ut & cranio ipsi prospiciunt; atque sic decurrendo dant vasa lateralia, quæ rursus aliis occurrentia, plexus alios formant; hinc in craniis embryonum quasi stratum supra stratum membranarum tenuissimarum conspicitur, quæ per duræ matris, ut & reliquarum arteriarum pulsus ad invicem coguntur, lamellas formant, in quarum medio remanet plexus vasculosus; sed ex eadem causa numerus lamellarum sensim evanescit, donec in adultis craniis, unum solidum os appareat, ex duabus tabulis constans, & in medio sui *diploen* habens, quæ est congeries cellularum medullam gerentium, oriturque ex vasis lateralibus utriusque tabulæ cranii, recta via huc tendentibus, non alio modo ac carotis interna ad solum cerebrum recta via pertingit.

§. V.

Ex hac cranii physiologica Analyfi, patebunt multi morbi, ipsi accidentes. Ex læso enim per externam vim tabula ejus exteriori, lamella mox subjacens comprimitur; intermedia membrana vasculosa quoque: hinc accidit morbus mollibus partibus similis: Vulnus, inflammatio; & si humor vasculosus exeat, putrescit, lamellæ superioris elevatio: si idem lamellæ subjacenti, tertiarum, quartarum &c. ad *Diploen* usque contingat, earum *exfoliatio*, quæ male caries quibusdam audit. Læsa *Diploe*, læditur tabula utraque cranii in sua flexibilitate; exarescit; sequitur caries *diploes* & *exfoliatio* tabularum. Pinguedo enim ibi secreta facit, ut partes terrestres firmiter cohæreant, quæ secus ab invicem secedunt.

Quodsi læsio penetret ad tabulam ejus vitream, fiunt omnia dicta, sed ea notabiliora, quo læsio cerebro & medullæ ejus propinquior.

Si cranium læditur ita, ut pars ejus intro prematur, sequuntur pro varietate loci pressi, pro varia magnitudine, profunditate, hebetudines, sopores, vertigines, tinnitus, caligines, deliria, vomitus bilis, dolores capitis, convulsiones, paralyfes, apoplexia, lotii sæcumque spontanei exitus, epilepsia.

§. VI.

Est autem intropressio seu depressio cranii ista ejus conditio, qua per flexibilitatem suam obstaculo externo cedit, absque fractura, fissura, aliisque.

§. VII.

Patet hinc homines huic morbo eo obnoxiores esse, quo natiuitati suæ sunt

sunt propinquiores. Adeoque infantes præ aliis. Vidi ego infantem decem septimanarum ex fimbria lintheaminis capitis, quam mater imprudens crassiuscule confecit, hæcque caput ejus fortiter constrinxit, totum convulsam; convulsio mox cessavit, lintheamine, me jubente, amoto.

Non minus immunes sunt ab hoc malo adolescentes, quippe hominis viventis ossa decuplo flexiliora sunt, quam defuncti; imprimis, si verberibus ruditer tractentur, aut per petulantiam contra solida corpora capite allidant. Adultis vero morbus hic non est proprius quin, potius fissuræ, fracturæ contra fissuræ iis contingant.

§. VIII.

Mitto jam morbos reliquos ex depresso cranio provenientes, & §. 5. notatos, dum mihi sufficere dirissimi mali, epilepsie, ejusque naturæ, phænomenorum explicatio.

Quotiescunque homo subito prosternitur amissis sensibus externis, internisque, cum concussu violento, involuntario musculorum omnium vel aliorum, reciproco, alterna cum requie, & novo paroxysmo, dicitur epilepsia, ἀπό τῆ ἐπιλαμβάνεσθαι, apprehendere, corripere, supervenire.

§. IX.

Ex hac data morbi descriptione, differt epilepsia a convulsione, atrocitate & magnitudine symptomatum; a spasms, quod hic proprie non sit alterne repetens contractio musculorum, sed eorum rigiditas, sensibus adhuc intactis remanentibus.

§. X.

Ita autem scenam suam ludit: antecedunt capitis dolores, vel gravativi, vel simul aliquando vertiginosi; cardialgia & anxietates maxime præcordiorum, quas interdum ita increvisse scio, ut patientes auram trahere vix possent. Observantur homines præterea solito tristiores; pallet eorum vultus, ut & extrema, quæ plerumque simul frigent vel tremunt, imprimis lingua; vel ab extremis auram veluti acrem frigidamve cerebrum versus elevari sentiunt. Nonnulli sæpe de nullo, ante insultum, conqueruntur symptomate, nisi quod tristiores solito, & ingenio & judicio obtusiores. ac subinde non nihil, absque cephalalgia, vertiginosi existant. Quidam vero solummodo gravitatem occipitis molestant; Alii vero nil nisi visus quandam obscuritatem, scintillas oculis obversantes immediate ante insultum animadvertunt. Illi, qui malo hoc aliquoties laborarunt, sæpe novos paroxysmos incurrunt, quando amici dolorem suum ægrotis manifestant, aut flent, aut si cantus religiosos ejusque affectuosos canunt.

§. XI.

Præsentem paroxysmo, alii sensim, alii subito corruunt. Alii in gyrum aguntur

tur aliquoties, antequam in terram concidant; Hinc *epilepsia rotatorie* notum. Alii currunt velociter & subito cadunt, jam cum, jam absque alvina- rum fecum, seminis ac lotii excretionem; alii terræ affident & corruunt. Quidam una cum paroxysmo vociferantur; unde, *er krähet wie ein Hahn*. Fere omnibus pollices in pugnum imprimuntur. Concurrunt communiter oculorum linguæ & labiorum torsiones, stridor dentium, & respiratio so- nora, cum clamore sæpius ingente. Item violentæ artuum, immo totius sæpe corporis jactationes & concussiones. In quibusdam caput perpetuo agi- tatur, ut fortissime illud, ad sanguinis usque profusionem, terræ allidant. In quo gravi insultu sensibus tam internis quam externis pro tempore privan- tur, ita, ut vellicationes, solutiones, inustiones licet profundiores, do- loresve ipsius partus haud percipiant, omniumque actorum plane immemo- res sint. Quid dicam? Morbus hic tam mirabilis apparet aliquando, ut Diis, dæmonibus, iræ Divinæ, incantamentis, & similibus causis, naturalibus majoribus, adscriptus sæpe fuerit.

§. XII.

Sæpe insultus hi horrendi post se relinquunt sitim vehementem, lassitudi- nem, languorem universi corporis ingentem, quia valde illorum corpora, partesque illius pene omnes præternaturaliter motæ, horum vorum con- tractæ & convulsæ fuere; dolorem omnium pene artuum vulgo ossifragum, ob vehementem membrorum conquassationem; nonnulli de vigiliis nimis, insomniis plerumque horrendis, memoria nonnihil & sæpius valde lesa, nec non de manuum pedumque, immo totius corporis tremore querelas fundunt; sæpe de terrore quodam subitaneo conqueruntur, quare levissi- ma ex causa illico horrescunt.

§. XIII.

Inde ob sævitiam symptomatum & curationis dicebatur olim *Morbus comi- tialis*, quod concidente epileptico comitia mox solverentur. Vocabatur præ- terea morbus *contagiosus*, hinc eo correptos rus ablegabant, ne familias aut alios inficerent teste *Apuleio* (b). Nominabatur morbus *Herculeus*, ob atro- citatem & magnitudinem teste *Galeno*, & quod Herculeo labore opus sit ad eum debellandum. Itidem morbus *sacer* audiebat, ob eandem causam, ma- gnitudinem scilicet. Apud *Poetam* enim sacrum idem est quod magnum, quemadmodum apud *Virgilium* (c): *Auris sacra famas*; aut quod ab irato & sacro Jove immissum malum crediderit veneranda antiquitas; Aut quod caput, veteribus partem sacram, invadat, causamve ejus, utpote peni- tus ignorantes, Ἰδὲ θεῶν vocaverint, teste Hippocrate (d). Dicebatur in-

(b) Apologiarum I.
(c) Libr. 3. Aeneid.
(d) Libr. de morbo sacro text. 1.

insuper morbus *Caducus* ob lapsum subitaneum; *Lunaticus*, quod sæpius circa lunæ phases ingravescat; *Puerilis* denique, quod huic ætati inprimis infestus sit, & familiaris.

§. XIV.

Causa phaenomenorum §§. 10. 11. 12. in nostro casu est *Depressio cra- nii*. Ratio vero effectuum physica hæc est. Cranio intropresso, premitur dura & pia mater, cortex cerebri, ejusque medulla, nervorum origo. Hinc præcisè in hac parte cerebri, in qua premitur, fomes semper hæret; qui a causa quadam physica, eaque minima, in actum deductus, nervos afficien- do suum sortitur effectum. Et initio vertiginem, sensum auræ frigida, scintillarum in oculis, paralyin, apoplexiam, ex compresso cerebro oriri, probant experimenta Virorum *Wepferi* & *Pejeri* in canibus facta; ut & illud recens *Lutecia* parisiiorum observatum: fuit ibi homo stipem ostiatim petens, cui magna pars bregmatis casu ablata erat. Huic si cerebrum paululum pre- mebatur, dicebat sibi scintillas ex oculis egredi; ad paulo fortio- rem compressionem, dicebat se tinnitum aurium percipere. Post observabatur ver- tiginem; tunc sopore corripitur; postremo cecidit apoplecticus; ubi vero sibi ipsi relinquebatur, & pressio remittebatur, sensum restitutus cernebatur. Id quod quilibet quovis tempore experiri poterit, si ad consilium *Wepferi*, ca- ni vivo, cerebrum denudet, istudque successive premat leviter.

At motus epilepticos ita physice concipies, si cogites, partem cerebri in aliquo ejus loco, compressam, reliquam omnem in conditione vigiliarum, seu, quod idem est, liberam ita, ut spiritus in tanto majori copia per aliqua loca fluat. Sed simul admittas oportet, medullam oblongatam esse originem nervorum, esseque canales infinite parvos, tamen pervios, per quos fluunt spiritus, quos *corpora impetum facientia*, dixit *Hippocrates*; ut & illud, quod solerti indagazione observarunt celeberrimi viri *Willisus* & *Viessenius*, nervos quosdam ex theca vertebrarum retrogredi in cranium, ut se jungant nervis cerebri & cerebelli. Ita enim omnes motus, quos in epilepsia miraris, facile explicabis. Medullam autem oblongatam non esse nisi congeriem canaliculorum infinite parvorum demonstravit anatomicae scientiæ hoc seculo facile Princeps, clariss. *Frider. Ruyschius*, Professor Amstelodamensis, dum enim ille portiunculam medullæ, eamque in aqua tepida reponit granum fabu- li haud excedentem assumit, tum illa putrefacta & in aqua agitata, in cen- tenos flocculos dissilit, microscopio conspiciendos. Porro assumit fibrillam nervi non nisi ad illapsum solis conspicuam, hanc capillo suspendit, & arte sua ita præpa- rat, ut stupenda certa ratione in plurimos flocculos dissiliat, halitu evanescentes.

Sed canales hos pro fibrillis haud perviis existimaveris, nisi asserti- veritatem evinceret celeberrimus, multisque mihi titulis colendus *Her- mannus Boerhaave*, Professor Lugdunensis clarissimus. Lege ac relege ipsius verba in institutionibus medicis a §. 274. ad 289. Certe rei

parvitas fecit, ut ridicula appareat veritatis simplicitas. Sed qui anato-
men callet, omnia facillime comprehendit.

Verum dices I. Nullus oculus, nullum microscopium præsentiam
spirituum docet. & Hoc magis meam sententiam firmat. Fieri non
potest, ut crasso sensui hæc subtilissima corpora patere possint; Si
enim acutissimam visus aciem non refugerent, non essent spiritus, &
tunc plane convicti essemus, nos male asserere non eos spiritus esse;
non quidem sensu *metaphysico*, sed longis abhinc annis recepto *medico*.
Non vero inde statim neganda præsentia eorum, quam oculo assequi
nequimus. In hoc musæo, ubi nunc sum, nec aërem, nec aqua con-
spicio, quis tamen audacter pronunciabit? Ergo nec aër nec aquam ad-
est. Constat enim, adhuc plura corpora aëri inhærere heterogenea
plane.

II. Inquies: ligatura injecta nervo, inter cerebrum & ligaturam eum
intumescere debere. & Quilibet nervus bene nudatus & dein ligatus aut
intumescit aut non. Si tumet, argumentum hoc contra nos non militat;
sin minus, confirmat potius sententiam nostram, quam destruit; indicat
enim, ne quidem vasa sanguifera, serifera, lymphatica, quæ quemlibet
nervum ambiunt, semperque & simul cum nervo ligantur, turgere. An
idcirco illa non adsunt, liquidumque non ferunt, ad quorum præsentiam
demonstrandam certissima nobis suppetunt argumenta? Cum ergo nec ab
illis longe crassioribus, quando motus illorum sufflamatur, turgescen-
tia fit, longe minus hæc à spiritibus expectanda erit. Botanici docent, in-
gentem liquidi copiam continuo per pedunculum ascendere ad cucurbitam
Italicam, *Pepo major falcata forma J. B. dictam*. Verum inter ligaturam
pedunculo injectam, & terram, pedunculum minime intumescere. Quan-
do cucurbita recenter abscissa ponderatur, & post 24 horas ad læncem re-
vocatur, multum ponderis amisisse observatur. Sed quod, dum terræ ad-
huc adhæret, æque ponderosa maneat, ac ante, non obstante ligatura,
ratio hæc est: e terra tantum liquoris iterum accipit, quantum amittit.
Ergo pedunculus licet non intumescat, humorem tamen non transmittit.
Arbor plurimas libras succi sursum vehit, quas e terra recipit; ligata ta-
men nullum tumorem exhibet. Chirurgus, dum venæ sectionem instituit,
brachium ligat, tunc quidem venæ majores non vero minores, id est ul-
timæ, intumescunt. Plura adhuc adsunt argumentum hoc confirmantia,
sed omnia hic recensere velle, præsentis non est instituti. Ex superfluo ta-
men illud st. biliunt: corporis nostri in origine, progressu, operationi-
bus, excretionibusque, ratio; insectorum fabrica; ea, quæ manifestis-
sime accidunt plantis.

§. X V.

Adsunt vero præter causam §. 14. Causæ aliæ plurimæ, epilepsiam pro-
ducentes, quas singulas, ordine decenti, ex observatione propria & alio-
rum

rum, accurate collegit, laudatus Clariss. D. Herm. Boerhaave (e), dum
apud alios sparsim solummodo, nec, qua decet, attentione recensitas inve-
nies.

§. X V I.

Prognoses quoque, pro diversitate causæ, institues. In nostro casu,
non est, qui metuas; prudenti enim manu chirurgi, morbus, licet hor-
rendis symptomatibus præditus, intra aliquot dies curabitur, nisi forte
cum intropresso cranio, simul spinas ejus advertas, quæ perforando du-
ram & piam matrem, ipsum cerebrum ejusque medullam, cerebrum in-
flammatione, suppuratione, gangræna, fungo, hæmorrhagia, corrup-
punt; unde hebetudines, sopores, vertigines, tinnitus, caligines, deli-
ria, vomitus bilis, dolores capitis, convulsiones, paralyses &c. producun-
tur. Atque tum pro diversitate circumstantiarum, mali eventus judicabis.

§. X V I I.

Liquet insimul, non unam esse epilepsiarum §. 15. curam, adeo, ut
inanis sit specificorum in epilepsia jactatio. Ille vero solus morbum curabit,
qui ejus causas cognoscit; *nosse enim causam morbi, est nosse arcanum*. Et
in casu depressionis cranii, sola ejus elevatio feliciter curat. Reliqua, quæ
ægroto propinantur, dantur symptomatum mitigationis ergo. Elevatio de-
pressi carni fit solo dropace applicato, præcise in ea parte, ubi est depressio.
Cognoscitur locus applicationis ex sollicita pervestigatione capitis, derasis
capillis; quam adjuvant fovea cranio impressa; dolor capitis præcise in
uno loco; dolor punctorius capitis ex morfu nucis juglandis, aut alius
corporis duri. Loco depressionis cognito, emplastrum ex pice, aliquando
colophonia remixta, in medio sui ansam habens ex filo triplicato, forti,
pro diversitate depressionis & cranii imponitur; emplastrum per sesquidiem
applicatum manet; tum adveniens chirurgus ansam trahit sursum, vel sola
manu, vel bacillo ferreo inter duplicaturam ansæ immisso. Ansa sursum
tracta, trahitur emplastrum, & quia integumentis capitis fortiter adhæ-
ret, sequuntur illud cutis, muscoli & cranium. Succedit curatio aliquando
simplici vice, aliquando emplastrum bis, ter, aut quater est repetendum,
donec plenaria cranii elevatio eveniat. Adultos, quibus raro depressio sola
accidit, sed juncta potius cum spinis, fissuris, cranii *trepanatio* juvat. Quæ,
quid sit, & quomodo instituat, ex chirurgiæ libris petendum.

§. X V I I I.

Atque ita rem bis mihi per *Dei gratiam* in praxi mea successisse, gaudeo.
Est

(e) Conf. ejus Aphorism. de cognoscendis & curandis morbis §. 1075.

Est in suburbio nostro puella nondum 10 annor., quæ ante tempus ali- quod, dum apud amicos cum aliis puellis luderet, spectrum horrendum se vidisse credit, quo perterrita valde clamare, angustiari coepit, ita ut se- nimortua domum matris suæ reportaretur. Paulo perhibuit se idem spec- trum vidisse sub concione sacra in templo supra caput verbi divini Minis- tri, quo aliquoties perterrita, ædes sacras frequentare amplius non potuit. Sed idem spectrum posthac aliquando domi matris ipsi apparuisse perhibuit, atque vocatæ matri digito monstravit, quæ vero nunquam aliquid vidisse falsa est. Interea conquesta est aliquoties de doloribus capitis & caligine ocu- lorum, itemque de lassitudine corporis. Posthæc derepente corripiebatur angustiis maximis cardialgicis & spasms ventriculi, ita ut auram trahere vix potuerit. Mox sequebantur horridi motus epileptici multis vicibus per diem miseram invadentes. Qui haud raro recurrerunt, quando mater de apparitionibus à puella visis erga adstantes verba fecit. Vulgus, superstitiosa, mira fingebat, totumque morbum a Satana provenisse putabat, hinc nesciens, quoniam titulo morbum insigniret, eam obsessam a Dæmone censebat. In qua opinione firmabatur admodum, postquam audivisset, puellam post cantus sacros affectuosos, itemque invocationes de Jesu Christo, novos sæpe incurrisse paroxysmos. Post multas adhortationes & remonstraciones severas a venerando verbi Divini ministro factas di- xit puella, sibi videri totum domicilium stellis fulgidissimis illuminatum, dum insimul matri adstanti hostem suum, spectrum horrendum, digito monstrat, in persona mediocris staturæ, sed lucida veste indata, pre- hensum; nuncque humiliatum. Mater respondet, se nil horum videre. Interim paroxysmos novos quotidie patiebatur. Inter tot angustias ac- cessit me amicus, rogans, ut miseram aliquando inviserem, quidve rei insit, explorarem. Vix domicilium intravi, & statim horrendis insultibus corripiebatur misera, mox cardialgicis, mox epilepticis, iisque di- rissimis. Ego rei causam nondum agnoscens, præscripsi statim antispas- modica, & illa, quæ contra hunc affectum specificè laudantur. Sed si- mul varia rogavi, donec ad quæstionem fateri cogeretur, se inter le- dendum capite allidisse contra ferrum januæ infixum. Hinc advocato chi- rurgo dexterrimo *Ottone Roscio*, caput pervestigavimus, derafis capillis sedulo, moxque fomitem mali deteximus. Erat autem cranium depres- sum in sinistro osse bregmatis oblique, ad futuram versus sagittalem. Applicito dropace, elevatio cranii erat facta, sicque datis interea reme- diis idoneis misera convaluit perfecte.

Sed morbo cessante, cessarunt insimul beneficia Patronorum; cum er- go *egestas sit ingentiosa*, feriæque natalitiorum Christi adventarent, quibus homines, ad misericordiam commoti, liberaliores solito esse deprehendun- tur, puellam de novo, insultibus epilepticis, correptam audivi. Ego adveni- ens, malitiam matris protinus sensi, moxque abii, quæstum po- li.

liticum egenti permittens. Dominica I. post Epiphaniæ inter prandendum rogat mater per epistolam, ut venire, videremque miseram filiam, tantis enim paroxysmis infestata ait, quantis ante correpta nunquam fuerat. Conqueritur præterea de hemiplexia sinistri lateris totius, cum paralyti linguæ, quo malo nunquam affectam fuisse filiam scribit. Ro- gatus accessi ante concionem postmeridianam, & quidem citius, ac spe- rabat mater nequam. Vidi filiam decubentem, & ex linteo lato, ru- bro, propendens brachium dextrum. Ita enim homines sub concione venientes ad benefaciendum commovere putarunt. Quæsi, quid jam cum brachio dextro? cum istud sanum, sinistrum vero affectum per literas nunciaverit. Nullo responso dato, auferre lintheum, brachiumque sinistrum movere jussi. Puella perterrita, quid faciat, nescit; tandem mo- vet brachium sinistrum, itidemque pedem. Sed, ut loquatur, volui; puella aliquot verba, quæ non intellexi, protulit, & chirurgus adstans, de facinoribus sceleratis probe gnarus, joci gratia dixit: Domine loqui- tur Anglice. Mox vero, timore inducto, articulate omnia pronuncia- vit. Advertens ego malitiam hominum, trepanationem crastina die insti- tuendam chirurgo intimavi, non quidem serio, nulla enim aderat causa, sed ut terrore inducto a sceleribus desisterent mater & filia. Mater sin- gula percipiens, flet, rogat, ut operatio differatur. Respondi, alia via nos incedere vix posse, tamen, ut sumeret, jussi, versus noctem pulverem, & alterum crastino mane, cardiacum. Erat autem pulvis alter digestivus, al- ter vomitum creans. Die sequenti post undecimam adii puellam, chirurgus quoque cum suis ministris. Intransibus nobis conquesta est mater de car- diacis; vomuisse enim filiam aliquoties dixit. Respondi, nec sic male; exiisse enim ita malum spiritum penitus, confidat. Chirurgus interim scatulam aperit, instrumentaque ad trepanationem apta ostendit. Mater per- territa flet, summisque precibus contendit, ut operatio adhuc differatur usque crastinum diem. Nos vero persistimus; tandem, quia omnia ar- ticulata voce proferebat, nec de ullo symptomate querebatur, petiti- ni damus locum. Chirurgus interim thecam cum instrumentis ex opposi- to lecti reponit contra oculos puellæ. Sequenti die veneramus ambo, vi- dendi ergo quid contingeret? & statim ad accessum nostrum mater pro præstitis officiis nobis gratias plurimas agit; neque enim insultus epilep- ticos ullos, neque paralytin linguæ, neque hemiplexiam se observasse amplius, ait, quin potius, filiam reconvaluisse penitus autumat. Et ab hoc tempore salva mansit, ad hunc usque diem, & quidem ex metu tre- panationis.

§. XIX.

Casus alter: est in platea, *die Kittelgasse*, adolescens 17. annorum, Memelensis, qui a Præceptore in domo parentis sui, verberibus multis tra-
Disput. Medico-Pract. Tom. I. K cta.

74 M. E. BORETII EPILEPS. EX DEPRESS &c.

status, in epilepsiam incidit. Misso regiomontum, ut curareretur, data sunt plurima remedia, ast in cassum omnia. Ego vocor, dumque ab amicis de omnibus certior eram factus, advocato chirurgo dexterrimo N. Schrædero, nuces juglandes, morsu diffringendas jussi, & statim de doloribus capitis conquerebatur adolescens. Pervestigantes seduli cranium, deprehendimus foveam per baculum forte illatam, qua, dropace aliquoties applicito, elevata ab omni insultu liber hucusque vivit.

F I N I S.

V I
CAROLI AUG. à BERGEN
E T

J. MART. FRIDER. MULLER
A U C T O R I S.

DISP. DE MORBO EPIDEMICO
SPASMODICO CONVULSIVO CONTAGII
EXPERTE.

Francof. ad Viadrum 19 Nov. 1742

CAROLI

K 2

P R O O E M I U M.

INter alia, quae medicum practicum maxime exercent, haud infimum locum merentur morbi insoliti & complicati. Horum enim ut plurimum ea est conditio, ut causas primo intuitu incognitas exhibeant, atque tenebris obruitas: medicus propterea, destitutus experientia, eosdem nodo gordio magis intricatos existimans, in ancipiti continuo versatur, nescius, in quam sententiam abire consultum sit. Hinc mirandum non est, similes adfectus tot curas, tot negotia facessere medico solerti & religioso, omnem in eo operam collocanti, ut veras morborum causas, & his perspectis, demum medendi genuinam methodum probe eruat, quippe auream a Seneca regulam edocto: nihil in eis periculosum esse quam immaturam medicinam. Neque enim quemquam latere poterit, summa hic opus esse cautione, & ad omnes circumstantias probe attendendum, ne in devia flectamur, & cuncta, medicamentis intempestive adhibitis, vertantur in deterius; sed ut observationibus sedulo, crebro & circumspicte insitutus, vera tandem mali causa eruatur, & inimicus corpori adfectus prudenti remediorum & medicamentorum administratione fuisse propulsetur: eum aequo non nocere ego deceat medicum ac opem eidem ferre, ex sententia Hippocratis: Ἀσκεῖν δεῖ περὶ τὰ νοσήματα δύο, ὡς Θελέειν, ἢ μὴ θλαπτέιν. Inter morbos epidemicos, vere & autumno ut plurimum grassantes, sapius observari adfectus insolitos & complicatos experientia docet. Hi, quamvis habeant quandam cum aliis morbis similitudinem, attamen nunc hoc, nunc illo symptomate à morbis regularibus recedentes, semper aliquam praeseferunt anomalam. Quibus vero perspectum est morborum epidemicorum ingenium, & quam omnes ex aëris temperie & mutatione, nec non meteororum varia serie & vicissitudine plerumque trahant originem; illis ratio diversitatis ipsorum perpetua, non dicam necessaria videbitur. Qua in re ipse ego, per exiguum trium annorum spatium, quo ingenii dotes patria consecrare, & praxi clinicae manum admoveere capi, multum ab experientia magistra sum edoctus. Inter alios vero, quos observari, morbos, notatu videtur dignior ille adfectus epidemicus spasmodico-convulsivus, qui mense Augusto anni praeteriti MDCCXLI. in quibusdam veteris Marchiae urbibus & praecipue pagis primum grassari capit, & per integram hiemem usque in Maium anni praesentis in permultos inimice seciit, quemque vulgo ab effectu: Die krumme Kranckheit vel etiam ob rei novitatem: Die neue Kranckheit vocavere. Hinc e re fore duxi, si hancce materiam pro themate Dissertationis inauguralis ventilandam susceperem. Et quamvis non ignorem, huncce morbum aliis jamjam usque doctioribus viris materiam scribendi suppeditasse; non plane tamen inutile vel vituperandum credidi, si, quid ego in hoc morbo observarem, & quomodo ejusdem curam insituerim, exercitii gratia literis mandatum cum eruditis commu-

micarem, eorumque benevolo & amico iudicio me, si quid forte errassem, submitterem. Faxit vero summus Archiater, ut omnia vergant in Divini sui nominis gloriam aliorumque emolumentum.

§. I.

UT morbi historiam, cujus descriptionem jam aggressuri sumus, ordine & methodo, in concinnandis morborum historiis requisita, absolvamus, e re fore arbitramur, eundem secundum varia sua tempora & periodos, tum principii, tum augmenti & status, tum denique declinationis respectum habendo, exponere, simulque ostendere, quibus symptomatibus hic morbus noster cum aliis sui similibus, à neotericis quibusdam descriptis, congruat, quibusve etiam recedat. Grassari vero incepit ingruente autumno anni præteriti circa messem, suamque tyrannidem usque ad veris finem præsentis anni in Stendaliensi veteris marchię tractu æque ac trans Albim in Havelbergenfî ditione per varias urbes & pagos exercuit.

§. I I.

Incipientis morbi symptomata sequentia erant: conquerebantur omnes & singuli in principio morbi de artuum insigni lassitudine, intercurrente sæpius nunc caloris, nunc frigoris & horripilationis sensu, capitis dolore gravativo, anxietatibus præcordiorum, quibus superveniebant subsultus spastici digitorum & pedum, modo hos vel illos dictarum partium musculos infestantes. Hi subsultus tendinum & musculorum sæpe sub cute visibiles erant, quod nostrates exprimunt: *Sie hätten es bey einigen patienten recht sehen können, wie es in ihren gliedern lauffe und sich bewege.*

§. I I I.

Increfcente morbo, non solum exacerbari videbantur cuncta symptomata, ut lecto surgere non possent; sed etiam sub continua febre & æstu accedebant stupor capitis, in aliis deliria convulsiva, pectoris coarctatio & constrictio; indeque respiratio difficillima ac suffocationis metus, sermonis præterea difficultas & plenaria sæpe abolitio. Maxime vero notandum est, sub his diris symptomatibus convulsiones (§. ii.) memoratas fuisse acerbissimas, quarum vehementia ut plurimum fornicationis sensu, (*durch das Kriebeln*) in manibus & pedibus præeunte, indicabatur. Artus tunc temporis tam superiores quam inferiores per suos quosvis flexores musculos spastice, & quidem non sine dolore acuto lancinante convellebantur. In pedibus imprimis flexores tibię, in manibus flexores carpi & digitorum mem-

membra immobili hoc spasmo rigida reddebant. Sub eadem paroxysmi vehementia oris aliarumque partium faciei distorsiones ad spectum reddebant horrendum, raro tamen spasnum cynicum me vidisse recordor. Paucissimos etiam à contorsionibus membrorum plane immunes vidimus, utcumque reliqua signa morbi hujus præsentiam declararunt. Remittente vero difficili respirazione & pectoris adfectu, sermonis usus redibat quidem, contorta vero membra in situ per spasnum acquisito manebant, hac tamen cum differentia, ut rigor non esset adeo insignis, & digiti adstantis ope facilius extendi possent.

§. I V.

In statu hujus epidemici mali, quod in aliis diu & per aliquot septimanas durare, in aliis vero citius transire visum est, prædicta (§. 3.) symptomata, recurrente paroxysmo, modo mitiora, modo graviora, modo hoc, modo alio symptomate novo aucta observabantur. Sic v. g. alii lumbricorum copiam sponte ediderunt, alii inciderunt in diarrhœas, alii durante paroxysmo immodica siti & conatibus vomendi vexati fuerunt vel plane delirarunt. Præcipue vero circa novilunium & plenilunium exacerbantur in infantibus symptomata, ut sæpe convulsiones in totalem epilepsiam degeneratas viderimus. Præterea in junioribus æque ac adultis ingens appetitus & quasi bulimus, qui maxime sub convulsionum paroxysmo vigeat, aderat, ægros, digitorum ministerio destitutos, ita sæpe concitans, ut esculenta in stragulis posita, inclinato corpore, labris & ore, brutorum instar, avidè deglutirent.

§. V.

In declinatione morbi tota symptomatum syndrome mitescibat, ita ut die undecimo, in aliis decimo quarto, in multis vicesimo primo vis morbi remitteret, quod ipsum vero non, nisi copiosis sudoribus & exanthematibus purpureis scorbuticis erumpentibus accidere solebat. Sudores in primis semper symptomata levasse observavi; constantes autem non fuere, sed brevi iterum cessarunt. In aliis symptomatum remissio in plures hebdomades procrastinabatur. Plenaria virium restitutio in omnibus lente successit. Stupor capitis, artuum rigiditas, facillimus in spasnum nisus ea erant symptomata, quibus ad plenariam restitutionem vexabantur ægri reconvalescentes. In quibus vero hic morbus funestum exseruit eventum, iis non solum circa dies criticos symptomata exasperabantur, sed & convulsiones perfecta & totali epilepsia terminabantur. Postquam vero morbus hic, qui initio acuti indolem præ se ferebat, temporis progressu in *Χρονικό* transit, raro id ipsum factum esse meminimus. Quosdam tamen post diuturnos cruciatus tanquam tabe confectos interiisse compertum est.

§. V I.

Tradita morbi hujus epidemice grassantis historia, notasse expedit, quod licet nulli pepererit ætati, infantes tamen frequentius præ adultis corripuerit. Quoad vitæ genus, ruricolos & infimæ plebis homines adeo enter aggreffus est hic morbus, ut ex honoratioribus urbium civibus vel literatis hominibus vix ullum noverimus hoc morbo confictatum, manifesto documento, singularis hujus morbi singularem fuisse causam. Porto memoratu dignum judicamus, quod, licet hic morbus non fuerit contagiosus, nec unquam in honoratiorum civium vel nobilium familias grassatus sit, sed intra plebeculæ domunculas subliterit; nihilominus id commune habuerit cum contagiosis affectibus, quod primis eruptionis temporibus acuti satis morbi, & intra decimum quartum diem homines e medio tollentis, in progressu vero chronici, per solidos menses ægros excruciantis indolem præ se tulerit.

§. VII.

Ad quam morborum classem hic noster morbus jure referendus sit, ex penitatione symptomatum circa hallucinationem determinare licet, quare nil impedit, quo minus morbum hunc nomine *affectus epidemici, spasmodico-convulsivi, non contagiosi* salutare possimus. Nostratibus vernacula veniebat sub nomine *der krummen Kranckheit, des krummen Jammers, der Kriebel Kranckheit*, quamquam cum Longolio adæquate satis etiam *die Kornstaupe* dici possit. Sicuti epidemici morbi nunquam præsentium, sed præcedentium constitutionum producta & soboles sunt, ita inferius, in causarum scrutinio, probatum dabimus, causas hujus epidemici mali in constitutione præcedente, & anomala rerum sic dictarum non-naturalium indole fuisse fundatas. Tanto magis affectus epidemici titulum meretur, quo certius demonstrabimus, quod, licet communissimam & universalem non habuerit causam, sat communem tamen agnoverit. Non minus hic affectus ex genere morborum convulsivorum & spasmodicorum est, quum prædictæ convulsiones (§. 23 & 4) quasi pathognomicum mali signum constituerint. Contagii expertem ideo præprimis vocavimus, quia vitæ generis utcunque rationem habuit, nec in omnes indiscriminatim grassatus est. Plures vero urbanæ plebis & ruricularum familias, uno correpto, hunc in morbum incidisse, nondum miasmatis contagiosi suspicionem involvit, dum id potius communi humorum diathesi ad maturitatem eodem tempore evectæ tribuendum est, non secus ac videmus autumno præsentente fructus eodem tempore maturefcere. Quidam medicorum existimant, hunc morbum arthriticæ simul esse indolis; alii pleraque ejusdem symptomata eo conspirant, ut sedem affectam indicent genus nervosum, cum arthritide magis in articulis & ligamentis articularum sit sita.

§. VIII.

§. VIII.

Populares sive epidemicos morbos à communibus causis progigni, extra controversiæ aleam positum est, quare præsens noster adfectus eadem agnoscat, necesse est. Sunt autem hæc aer, communia alimenta mali succi, aquæ corruptæ, ventorum plagæ &c. quarum aliæ magis, aliæ minus universales dici merentur. Aer inprimis, ceu commune animantium pabulum, si solus epidemicæ luis scaturiginem constituit, nulli ætati, nulli vitæ generi, nec divitibus nec pauperibus parcat, adeoque vix memorati à nobis & descripti morbi auctor esse poterit, quum superius (§. 6.) annotatum fuerit, pauperes & egenos, non æque divites & honoratiores homines hoc malo laborasse. Cibi & potus noxæ etiam suo jure ad causas morborum epidemicorum referuntur, tam universales vero non esse, differentia vitæ generis satis indicat. Disquirendum nunc jam nobis superesset, quibus dictarum rerum noxis præsens hic affectus suos debeat natales, nisi certo constaret, frumentaceum venenum, scilicet secale rubigine corruptum, jure hic accusari, cum ros melleus, sive rubigo, anno præterito, in tractu veteris Marchiæ frequens, & secali præ reliquis frumenti speciebus magis insensus fuerit.

§. IX.

Cum omnes, quos evolvi, scriptores, qui adfectus hujus epidemici causas in alimentorum frumentaceorum noxas rejecere, unanimes non inveniam, multique sint, qui noxas rubiginis partim secali vulgari corrupto, partim secali monstroso, (*dem sogenannten Mutter-Korn*) partim graminibus & Zizaniæ intra secale vegetanti adscribunt, convenientissimum erit, hic paucis exponere, quodnam horum primaria nostri morbi causa extiterit.

§. X.

Inter omnes constat, secalis species usitatas esse *secale hybernum vel majus C. B. (das Winter-Korn)* & *secale vernum vel minus C. B. (das Sommer-Korn)* quorum utrumque, uti aliæ fruges cereales, rubiginis subjectum proprie constituit, in primis vero posterius. Vocatur vero ros melleus sive rubigo (*der Honigthau, Brand*) materia viscosa glutinosa, flavo, saporis primo subdulcis, in acrimoniam postea vergentis, spicis frumenti inhærens. Ipsum autem frumentum rubiginosum (*das Brand-Korn*) in eo consistit, quod in folliculis granorum pulvis nigricans, in cineres conversam fatinam exhibens, inveniatur. Hoc autem, quod solatio esse poterit generi humano, rubiginosum frumentum vim seminalem amittit, nam terræ commissum & fatum nunquam vegetat. Differunt ab hoc secali

rubiginoso aristæ monstrosæ, quæ inter utraq; secalis species quandoque reperiuntur, quarum grana exterius nigricant, interius alba sunt & duriora, si exsiccantur, quam secale ordinario est, neque differunt sapore, sed duntaxat crescendi modo. Plures enim sæpe aristæ, uni culmo adnatæ deprehenduntur. Culmus etiam longitudine excedit reliquos, & hoc est, quod sub nomine *secalis luxuriantis* sub singulari specie recenset *Casp. Bauhinus*, quodque *Clariss. Hoffmannus* (a) vocat secale corniculare nigrum. Peculiarem autem speciem secalis esse non dixerim, quia partim in *secali hyberno majore*, partim in *verno minore* quibusdam annis inveniri solet. Rectius itaque est *varietas*, quam *Tournefortius* pro vera specie non agnoscit, & non nisi priores duas recenset. Quantum vero experientia testatur, conflat, nostrates tum frumentum rubigine corruptum, tum etiam secale illud monstrosum promiscue uno nomine *des Schmidts, Brand-Kornes, Korn-Zapsen, Mutter-Korns, der Wolfes-Zähne*, salutare consuevisse, quod tamen falsum existimo. Sæpe enim secale corniculare s. luxurians vulgari immixtum reperitur, & citra noxam comeditur; cum non nisi una cum reliquo frumento à rubigine cadente venenosam contrahat indolem. A secali rubigine corrupto probe etiam differt *lolium granineum spicatum caput tentans* C. B. *lolium spicis aristatis radice annua* Linnæi, *lolium verum Morisoni* Germ. *Lulch, Tresspen*, quod, quippe teste Ill. Hoffmanno (b), epidemicorum morborum causa existit, si frugibus, quibus vescuntur rusticolæ, vel ex quibus parantur cerevisiæ, immixtum reperitur. Gallico idiomate observamus, nomine *Ergot* partim frumentum rubiginosum, partim frumentum luxurians designari. Nostrates e contrario distinguunt inter rubiginem in cerealibus, quam *den Brand oder Honig-Thau* vocant, & rubiginem plantarum & arborum, quam *den Meel-Thau* nominare solent, quum tamen idem morbus sit.

§. XI.

Postquam itaque probatum dedimus, rubiginis sedem esse in secalis prædictis duabus speciebus, ordinis ratio nunc exigit, ut formalem rationem hujus corruptionis paulo curatius explicemus, & quidem mihi sententia *D. Fagon* (c), admodum veritati consona videtur, nocivam nempe humiditatem, cum nebulis aristis applicatam, primo rodere & penetrare epidermidem grani, qua corrupta & nigrescente sensim substantia grani farinacea vitatur. Interea succi, qui ex radicibus frumenti per culmum ascendunt, ubi granum sua epidermide nudatum inveniunt, sensim in copia accumulatur, & aristam monstrosam formant, utique sanitati insensam & nocivam, quia supponit mixtionem succi cerealium cum humi-

(a) Medic. System. Tom. II. 304.

(b) Medicin. Systemat. Tom. II. p. 303.

(c) Hist. de l'Acad. des Sciences An. 1710. p. 62.

ditate vitiosa. Effigiem vero ejusmodi corruptæ aristæ videtis apud *Scheuchzerum* (d). Non pauci sunt, qui nocivam indolem hujus humiditatis ponunt in venenato quodam rore, cum nebulis cadente & grana exurentem, sapore subdulci & glutinoso inducti, quem utique inveniunt. Sic enim *J. G. Hoier* (e) sequentia tradit - *humor quidam saporis subdulcis & glutinose nature in frumentis, arborum & fruticum frondibus visebatur. Mellea hæc humiditas sive ros grati quidem subdulcisque saporis erat, sed acrimoniam volatilem occultam quasi subvelantis. Curiosi, qui primoribus labris degustaverunt hunc rorem, singularem nauseam & vomendi conatum ab eo sentiebant. Nonnullis ulcuscula labiorum suscitaverat. Pauci, qui diutius eo temporis momento in campis commorati sunt, febribus ardentibus corripiebantur, immo, qui nudis pedibus inceserant, ut rusticolæ solent, pustulis & ulcusculis pedum nigricantibus vexabantur. Ipsa vero frumenta quædam, præcipuis siliginis grana, quibus rorali lymphâ largius inhaeserat, mirum in modum notabantur corrupta & nigricantia. Ortum rubiginis in frumento alii deducunt ex succo frugum cerealium nutritio, viscoso, qui, postquam calore solari rarefactus per earum poros transsudavit, aeris tempestate pluvia corrumpitur, acescit & vascula plantarum non solum obstruit, sed & ulteriorem maturationem plane impedit, sicque insignem plantarum morbum constituit (f). *Christ. de Helwig* (g), ex Huetianis ingeniosam magis, quam veram rubiginis causam adfert, quod nempe pluvia decidens in superficies foliorum & frugum cerealium pulviscula hinc inde latitantia corripit, & horum ope in spherulas coëat, quæ, ubi directe radiis solis penetrarentur, instar lentis ustoriæ, foliis & aristis maculas inurerent.*

§. XII.

Sive nunquid quis rorem, sive nebulas, sive pluviam, sive alias causas accuset, gigni rubiginem foliis frumenti vitio non existimamus. Potius enim statuimus cum *Fagono*, (§. 10) grana ejus prius alterari ex atmosphaera delapsis. Hoc enim aeris receptaculum continuo abundat effluviis omnis generis, salinis, sulphureis, causticis, quæ ibidem solis ardore exaltatæ, modo nobis imperceptibili, in liquores coëant, & vel sub forma nebulæ, vel roris decidunt, plantisque adherent, easque maculis diversis coloris fugillant. Etenim, præter cereales fruges, plantas & arbores hoc morbo affici, testis est *Ramazzinus* (h), propriis verbis: *non solum cereales opes absorpsit hæc pestis, sed omne etiam subsidium, quod pomifer autumnus solet suggurere, sustulit, moxque subjungit: uvarum quoque*

L 2

pro-

(d) In Bibl. Phys. Tab. 104. 11.

(e) Ephemerid. Nat. Cur. Decur. 3. An. IX. & X. p. 172.

(f) Vid. Clariss. *Hilseberi* Programm. de rubigine.

(g) Ephemerid. Nat. Curios. Volum. II. p. 130.

(h) Constit. An. 1692. &c. cap. 6.

proventus ob eandem causam non nisi parcissimus praevidebatur, & alio loco i rubigo, inquit, pessimus omnium frugum morbus est, paulatim augetur, frumenta & omnia legumina, sed praesertim fabas occupavit, neque solum in locis humidioribus, ubi computruerant, sed & in editioribus. Idem auctor (i) curiose observavit, nuces juglandes in illo luctuoso spectaculo, ubi omnes campi circumquaque non virentes sed atrati & fuliginosi videbantur, rubiginis noxam non sensit, cujus phaenomeni causam in corticalem viridem nucum substantiam, sale volatili abundantem & rubiginis acido resistentem rejicit. Quod vero nostram hanc tractationem attinet, non recordamur, nos praeter fecale simul reliquas plantas & arbores hac luce infectas vidisse, quod aliis causis non tribuimus, nisi, quod sine dubio tales nebulae vel talis corruptus ros in has plantas non ceciderit.

§. XIII.

Rubiginem, quoad materialitatem suam, naturae esse acris & corrosivae, ipse testatur sapor ejus, primis quidem labris dulcis, postea vero in constrictoriam acrimoniam vergens, (§. 10. II.) Clariss. Ramazzinus (k) corrosivum hoc non dubitat cum spiritibus acidis corrosivis, spiritu nitri, vitrioli, vel salis, atque stygiis aquis rectius esse comparandum, quam cum acrimonia alcalina, quod ipsum variis experimentis corroborare sustinuit, dum notavit, plantarum folia, liquoribus acidis corrosivis conspersa, petiolas & maculas tales contraxisse; neutiquam vero ex liquoribus alcalicis, cujus sententiae quoque est Celeb. Bohrens (l) quamquam in eo errasse videtur, quod rubiginem meteoris annumeraverit, quae potius est tertium productum ex rore vel alio meteoris corrupto & corrupta frumenti substantia. Clar. Hoffmannus (m) causticam & venenatam rubiginis indolem optime sale subtili caustico, sulphuri viscoso inhaerenti, adscribit, quod peculiari ratione in partes nervosas grassatur, cujus rei rationes sequentes suppeditat:

(1) Quod plantae paludosae, nec non fungi, agarici &c. plerumque sint causticae & virulentae indolis.

(2) Quod symptomata nervosarum partium a salino principio stimulante clarius explicari possint.

Volacilitatem hujus salis caustici inde evincit, quod grana ejusmodi, diu in aere detenta & exsiccata, innoxia observata sint, ejusmodi farinae vero fermentatione & incalescentia haec deleteria vis iterum resuscitata fuerit, quam Hoffmanni sententiam mea utcumque experientia confirmatam vidi.

(i) L. c. §. 38.

(k) H. constit. Ann. §. 58 Op. Lond. 29.

(l) Select. Diatet. Sect. I cap. 3. §. 5.

(m) Med. System. Tom. II. p. 305.

vidi, dum observavi, omnia hujus morbi symptomata graviora fuisse ex pane granorum recentium, quam exsiccatum. Job. Dan. Longolius (n) rubiginis vitiatum succum ponit in putredinosa vegetabilium dulcedine, certumque auctorem Wiltschium allegat (o) qui specificam rationem hujus fermenti in sale volatili corrosivo vegetabili, sale cicutariae, solani furiosi, vel mandragorae simillimo quaerit, quod tamen, an probabile sit, aliis dijudicandum relinquimus, qui norunt, effectum praedictarum plantarum venenatarum esse solere celerrimum & brevi tempore deleterium.

§. XIV.

Nullum itaque est dubium, in aegris nostris hoc sal causticum, cum pane quotidiano simul ingestum, succis ventriculi & chylo solutum, per vasa lactea sanguini fuisse admixtum, sicque sanguinem, hoc peregrino miasmate semel infectum, totum genus nervosum irritasse, & musculos ad convulsiones disposuisse, quod meum assertum sequentibus etiam probatur:

(1) Omnibus iis in locis, ubi feralis hic morbus grassatus est, referentibus id incolis, rubigo in fecali observata est.

(2) A pluribus relatum accepimus, in uno eodemque pago illos, qui antiquo, puro & integro fecali, per priores annos asservato, in conficiendo pane usi sunt, immunes a morbo extitisse, eos vero, qui propter inopiam recens & rubigine corruptum fecale comedere coacti sunt, paulo post finitam messem decubuisse.

(3) Quod supra (§. 6.) notavimus, pestis haec rusticos & vilioris fortis homines, non vero divites, laute viventes & literatos invasit, & sic illos aggressa est, qui maximam partem panem pro alimentis solidis adsumere.

(4) Ipsa morbi periodus, secundum quam paulo post messem primo sub larva morbi acuti, postea vero sub specie chronici adfectus stragem suam edidit, de causa adducta satis clare testari videtur (§. XXII).

(5) Oeconomorum quorundam observatio fuit, fues gravidas fecali corrupto faginatas fere omnes abortuisse, ut & grana corrupta & pulverulenta, lacti injecta & muscis exposita, his mortem intulisse.

(6) Quod Longolius (p) singulari exemplo testetur, hominem, qui ex sola curiositate aliquot frumenti grana rubigine infecta comedit, incidisse in dolores membrorum, non nisi dejectionibus aliquot curatum.

(7) denique huc referas, velim, testimonia scriptorum, luis convulsivae hujus causas ex cerealibus frugibus rubiginosis deducendum, quorum men-

L 3

tio-

(n) In judic. medic. von der Kornstaube.

(o) Vid. §. ultim.

(p) L. c. p. 28.

tionem inferius facturus som. Quibus vero hæc ætiologia insufficienti videtur, in contrarium allegant, inventos fuisse, qui licet hunc panem vitiatum comederint, nullum tamen inde sanitatis perceperint detrimentum, quorum objectioni regerendum ducimus, quod nostra quidem sententia, de hac observatione non certo constat, fuisse & repertos esse tales homines, sed si vel maxime de hac re dubitandum non esset, alia quæstio nunc est, numne ipsæ hæc fruges mitioris fuerint acrimoniæ? numne etiam major puri ab impuro fuerit factus selectus? constat enim, diversos fuisse acrimoniæ in rubigine gradus, alibi etiam ruricolæ optima fecalis grana selegisse, & ab impuris separasse. Tandem etiam valet hic canon physiologicus, quod cuiusvis alimenti, medicamenti, veneni activitas & vis, in corpus animale vivum, neutiquam ex se, sed conjunctim ex se & ex receptivitate corporis animalis, plus minus ad recipiendas & determinandas has vires dispositi, æstimanda sit. Hic prono fuit alveo, non omnes ac singulos, in hac vitiosa diætâ viventes, eodem morbi gradu affectos esse.

§. X V

Quamquam nunc ex antecedentibus (XI. XII. XIII. XIV.) satis superque probatum sit, primariam hujus epidemicæ luis causam latere in vitiatum & corrupto pane & veneno frumentaceo, inficiendum tamen non est, alias, easque diversas causas focias, quæ vel corpus humanum ad majorem receptivitatem §. (XIV.) veneni istius vegetabilis disponunt, vel ipsam corruptelam vitiatum frumenti exacerbant, huc symbolam suam contulisse. Sic enim aëris conditiones hoc malum exasperasse in paludosis locis, refert *Ramazzinus* l. c., in quibus nempe crassus & vitiatum aër epidemicum magis & rebelle hoc malum reddidit. Certum enim est, quod si aër respiratori, & consequenter vitalibus functionibus exercendis idoneus esse debet, necesse sit, ut quandam fervet mediocritatem, nec nimis tenuis, nec supra modum crassus sit, quale quid machina pneumatica ad oculum demonstrat.

§. X V I.

Ad noxas rerum non naturalium, quæ procreando huic malo simul famulari potuerunt, jure referre possumus leguminum varii generis usum, quorum quædam forsitan ejusdem rubiginis noxas perpessa, corpus humanum magis magisque ad hanc litem præpararunt. Præter frumentaceum genus autem, & legumina, & omnem plantarum familiam hoc malo affici posse, superius (§. XII.) a *Ramazzino* (q) æque ac ex testi-

(q) l. c.

stimonio *J. C. Brunneri* (r) relatum legimus, Ut taceam multa legumina, seu causas *προηγυμένως*, propter viscositatem & flatulentiam suam. M. Seam ad visciditatem & corruptionem disposuisse, Constantem aquarum crudarum potum in gente rustica hunc morbum magis promovisse quam imminuisse, quisque vel me tacente perspicit. Intensissimum frigus anni MDCCXL, ejusdemve lentum & paullatinum in corpore humano effectum, pro unica & primaria luis hujus causa præsupponere velle, prorsus insufficienti mihi videtur, & certissimis criteriis, quæ vitiatum accusant frumentum, (§. XIII.) adversum, utcunque non inficiamur, inter causas focias remotissimas referri potuisse. Quoad alimenta denique notat *Longolius*, (s) quod caro suilla & diætâ lactea his patientibus valde nocuerit, id, quod, licet ipsimet non observaverimus, propter coagulabilem lactis naturam, crassum vero, & viscidum chylum caro suilla suppeditat, vero judicamus simillimum.

§. X V I I.

Quas causas ex rerum naturalium constitutione diversa huc trahendas censemus, has tanti momenti non judicamus, quæ eodem gradu & effectu cum prioribus (§. XVI.) fociarum causarum officium præstare potuerint, unicam si exceperis ætatem infantilem, quæ, ut testatur morbi historia, §. VI.) in hunc magis proclivis fuit, cujus quidem phænomeni causa partim a majori generis nervosi sensibilitate, partim a spongiosiori corporis habitu, pleniorum succorum abundantiam supponente, primario vero ab illa huic ætati familiari ingurgitatione & repletionem derivanda venit. Quam etiam rustica gens hoc morbo unice fere confictata fuerit, observare cum *Longolio* non licuit, an hæmorrhoidarii vel mensium obstructione laborantes femine plus perpessæ fuerint?

§. X V I I I.

Superius (§. XIV.) asseruimus, causticas frumenti corrupti particulas massam sanguineam sensim inquinare, eamque vitiatam genus nervosum irritare. Cum ergo causa mediata proxima in irritatione generis nervosi merito ponatur; disquirendum restat, qua ratione sanguis hic vitiatum in systema nervosum agat. Ex physiologicis autem constat, sanguinem esse fontem omnium reliquorum fluidorum, quæ per secretoria organa separantur, quo posito, verum erit, liquidum in cerebro præparatum, & per nervos distributum, sanguinis esse sobolem; ejusmodi autem re vera adesse, non tam experientiis, sensus nostros convincentibus.

(r) in Ephem. N. C. Dec. III. A. II. O. 284.

(s) l. c. p. 61.

mentior. Hinc in his, qui ex esu granorum recentium acuto laborabant morbo, sudores copiosi critici, (§. V.) quibus acres istæ quisquiliæ ex humoribus rejiciebantur, salutare fuerunt. Mirandum etiam non est, materiam hanc acrem & causticam, in ejusmodi excretionibus periphericis, corrosisse & destruxisse fibras cutis, sicque exanthematam, vel potius ulcusculorum generationi animum præbuisse. Successu vero temporis, postquam grana aëri exposita & siccata multum subtilium partium effluviis perdidere, residuum istud, viscositatibus magis obvolutum & fixius, activitate tantum gaudere non potuit, sed lentum effectum & mitiora produxit symptomata. Remediis nihilominus obstinate resistens, in longum protrahatur malum. Eadem erat durationis causa, si tam primæ viæ, quam M. Sea tenaci & viscida humorum saburra scatebant, quæ salia ista obvolvendo activitatem quidem eorumdem refrenabat, plus tamen simul temporis requirebat, quod debito modo attenuari, atque a corpore eliminari posset. Neque eorum relictum assertum, qui putant, corpora continuo & diuturno veneni hujus vegetabilis usu, eidem paulatim ita adsuevisse, ut tandem minus inde perceperint detrimentum, atque sic plures, gravioribus & truculentis symptomatibus, acutis morbis solemnibus, non colluctasse; cum experientia doceat, corpora hominum quorundam, quotidiana & continuata opii vel venenorum adsumptione, ita tandem fuisse disposita, ut majorem harum rerum nocivarum quantitatem absque ullo sanitatis incommodo ferre poterint.

§. XXIII.

Cum in hoc adfectu nervosum genus, ob irritationem a spiculis salinis, in convulsiones adeo proclive sit; mirandum non est, plenariam ægrotorum reconvalescentiam tarde successisse (§. V.) quod in primis in iis deprehensum est, qui ab esu inquinati frumenti, propter penuriam melioris, non abstinuerunt. In novas hinc necesse est, incidant convulsiones & dolores, antequam prioris & antecedentis insultus effectus sublatis plane fuerint. Et sic arbitramur, nos omnia hujus morbi symptomata ad suas causas revocasse. Id unice notamus, fuisse aliquos, qui per contagium hunc morbum propagari contendunt, infamam autem plebem fascino ejusdem ortum tribuisse; uti vero hujus ignorantie indulgendum esse censemus, sic priorum sententiam subscribere pariter non possumus, cum tam subtile miasma huic morbo non insit, quod ex ægri corpore perspiratum, sanorum adstantium corporibus sese insinuare, hancque massæ sanguineæ corruptionem inducere valeat.

§. XXIV.

Cadavera hoc morbo fati cessorum cum nullam secandi & inspiciendi occasionem nactus sim, necquicquam certi de viscerum & humorum conditione asse-

asserere licet. Interea, si nostri historiam morbi conferamus cum ea, quam a Domino Buddeo (u) Domino Job. Dan. Longolio (v) descriptam habemus, quamque parallelam admodum cum nostro affectu deprehendimus, nullum dubium est, quin sub iisdem conditionibus denudata in conspectum prodierint viscera. Hæ autem fuere: vesica fellea magna & plena, bilis copia in venis gastricis loco sanguinis, inflammationes erysipelatodes hinc inde in superficie pulmonum, hepatis, lienis, ventriculi, intestinorum, mucrone cordis. Quod ultimum phænomenon de caustica indole hujus frumentacei veneni satis superque testatur, quum ex plurium venenorum adsumptorum effectu idem sæpissime consequatur. Magna & plena cistis fellea supponit impedimentum excretionis biliosæ per ductum cisticum, quod sine dubio spasticis stricturis tunicarum & fibrarum, a miasmate hocce inductis, tribuendum reor. Imo ex observatis Brumerianis (v) constat, corpora hominum hoc morbo correptorum jam durante advectu sphacelosa (*) reddi cœpisse: unde sepulturam mortuorum, non citra prægnantes rationes, urgendam suadet, ne corruptio ista sphacelosa colliquatione sua effluvia latius per aëra diffundat, & in contagiosam indolem convertat.

§. XXV.

De hujus nostri truculenti adfectus præservatione & cura, sequentia ex propria experientia testamur. Præservatos fere omnes, licet rusticæ gentis fuerint, novi, quibus ingruente malo, loco secalini panis triticeus, vel etiam secalinus bonæ notæ, aliorum advectus, ad comedendum præbebatur. Qui autem aliquoties vitiosum hoc alimentum adsumserant, neque tamen in febriles commotiones & convulsivos motus inciderant, illis interdicto prius ulteriori panis secalini usu, non sine symptomatum jam præsentium levamine, lene vomitorium ex rad. Ipecacuanh. & sale quodam medio combinatum præscriptum dedimus, quo præmissio, jejuno ventriculo, ut & post prandium, in vehiculo calido essentiam ex rad. resolventibus & balsamicis paratam, ut v. g. essent. scord. pimpin. alb. caryophyllat., gentian. rubr. helen. cascar. &c. propinavimus, quibus & similibus medicamentis, tempestive adhibitis, observato simul decenti regimine, fomitem mali in primis sæpe incunabulis suffocavimus.

M 2

§. XXVI.

(u) In consil. medicis.

(v) In Iudic. medic. von der Kornstaube.

(m) E. N. C. l. c.

(*) Esse enim aliud nihil videtur rubigo, quam gangrana vegetabilium, a qua, monente versatissimo quodam rerum naturalium scrutatore, alius adhuc cerealium morbus differt, nempe ubi corruptis & nigricantibus extus granis, interne laudabilis sat farina reperitur, qua nunquam huic morbum producit; quanquam vulgo plures utrumque cerealium huic adfectum invicem confundant.

§. XXVI.

In curatione nostri adfectus, primario ad sequentes indicationes implendas, quantum per artem fieri poterat, respeximus, ut

- (1) symptomata maxime urgentia mitigarentur,
- (2) lymphæ acrimonia dilueretur, ejusdem coagululum expediretur, & acre corrosivum evacuetur.
- (3) debilitatum nervosum genus roboraretur, & membranis ligamentis & tendinibus pristinus restitueretur tonus.

§. XXVII.

Symptomata maxime urgentia in nostro casu erant convulsiones, ad quas mitigandas (§. XXVI, n. 1) non sine laudabili effectu externe adhibuimus frictiones cum pannis calidis, quibus membra contorta & convulsa modeste fricuimus. Interne vero laudabilem effectum edidit liqu. min. anod. Hoffmanni ad gtt. XX. vel per se, vel cum pulveribus antispasticis datus, item, essent. castorei & liqu. C. C. succinatus, Pulveres etiam ex nitro, lap. 69. citrat., C. C. philos. pulv. epil. March. sem. pœon., castoreo, spec. ceph. D. M. aliisque, per se, vel sub forma potiuncularum extemporanearum cum aquis lil. convall., epil. Lang., primular. ver., flor. til., cerasor. n., &c. addito syrup. pap. rh. vel pœon. non sine eximio effectu exhibuimus, quibus sæpe optimo cum successu extr. castor. ad aliquot grana adjunximus.

§. XXVIII.

Secundæ indicationi (XXVI.) n. 2) satisfecimus pulveribus leniter sudoriferis & salinis ex antimon. diaphor., succino, tartar. vitriolat., nitro, lumbric. terrestr., cinnabar. antimon. rad. gramin. zedoar., pentaphyll. visc. quern., addito vel sale volatili C. C., vel viperar., paratis. Sub forma liquida partim reiteravimus essent ex pimp. alb. succin., trifol. fibrin., vincetox., aliis, partim etiam MR. S., liquor bez. Bussi & decocta ex rad. liquir., scorzoner., rad. & herba pentaphyll. hb. meliss. &c. præscripsimus. Non obstante hoc lymphæ coagulo, facile largimur Longolio, acidiuscula vegetabilia, nec non per fermentationem parata, potiunculas cum succo citri, succum cerasorum acidorum, rob. sambuc., aceta bezoardica, hic amplissimi usus fuisse, cum noverimus, hæc & similia sanguinem & lympham non coagulare, sed magis diluere. Interim consiliis viri hujus tunc temporis destituti, quod candide profiteri non erubescimus, hisce & similibus non sumus usi. Inter externa vero remedia, & quæ summam opem præstiterunt, hic non omittenda sunt vesicatoria, quæ suris, brachiis, cervici imposta, acris & corrosivæ lymphæ excretionem mirum quantum pro-

promoverunt. Et ne salutaris ista excretio citius, quam par erat, cessaret, empl. de spermate ranar. pulvere cantharidum conspersum toties applicuimus, quoties feri adfluxus minui, ulcera vero ficcari videbantur, quibus ad tres sæpe hebdomades continuatis, ægris nostris optime prospeximus, hac in re secuti celeberrimorum quorundam medicorum consilia, qui in adfectibus convulsivis & epilepticis eximiam vesicantium medicaminum virtutem experti, eadem justis efferunt laudibus.

§. XXIX.

Sedatis maximam partem symptomatibus, summa ut plurimum ægris supererat membrorum debilitas, ut vix ambulare vel erecto stare corpore possent; quare ad corroborandum genus nervosum (§. XXVI. n. 3) usi sumus elix. visceral. Hoffm., ess. calcar., succin., aurantior., sale volatili oleoso Sylv. &c. Externe vero linimentis, ex oleis destillatis, spirit. serpill., ror. marin., lumbr. terrestr., & aliis balsamis nervinis compositis, articulos membrorum, spinam dorsu inunximus, quibus rite adhibitis, non pauci divino auxilio cum pristina sanitate in gratiam ivere.

§. XXX.

Ex superius dictis patet, adfectum nostrum acrimoniam & coagululum lymphæ pro sua proxima causa agnovisse. Quilibet ergo facile intelliget, venæ sectionem hic frustra adhibitam fuisse, immo plus nocuisse, quam profuisse, quod quippe etiam de purgantibus acris, stimulantibus, drastis intelligendum est. Cui nostræ inprimis sententiæ maximum robur addidit experientia eorum, qui sua sponte, vel ad V. Sionem, vel ad drastica purgantia, ceu ad sacram anchoram confugere, quippe longe abest, ut quicquam profecerint, ut potius fatalem horam acceleraverint.

§. XXXI.

Diætæ & regiminis præscripti regulæ partim patent ex iis, quæ (§. XV. & XVI.) de rerum non-naturalium noxis tradita leguntur. Sed & alia, ut carnes fumo induratas, muria conditas, fructus horæos, veneris immodicum usum, animi pathemata quævis hoc in adfectu omnino interdicienda fuisse, quilibet facile conjicere potest, cui horum morborum natura satis cognita est atque perfecta.

§. XXXII.

Truculentissimum hoc malum (§. II. ad VI.) ab omni ævo mortales infestasse, & pesti aliisque morbis epidemicis coævum esse, adeoque antiquissimum

simum & a Deo, ad puniendum genus humanum, terris illatum, factæ nos pagina docent. Deuteron. cap. XXVIII. v. 20. ita comminatur Deus Israelitis. *Infestabit vos lœva tabe, febre, ardore, æstu, arnis, irredine, rubigine.* quod malum & similia a locustis, erucis, cerealibus fructibus inducitur. LXX. Interpret, per ἀνεμοφθόριαν. verterunt, quanquam alii græcorum scriptorum id ipsum ἐρυσίβην sive rubiginem vocare consueverint, sic & Amosus cap. IV. v. 9. pestis hujus mentionem facit, quod LXX. πυρώσει κζι ἐν κλέγω interpretantur. *Castellio* autem: *adfecit vos irredine ac rubigine*, vertit. Hunc fructuum & frugum cerealium communem morbum adeo exhorruerunt antiqui, ut ad avertendam hanc pestem sibi Deum finxerint, quem Robigum teste *Varrone* (x) nominaverunt, & cujus in reverentiam *Numa Pompilius* Idus Romanorum Rex, undecimo regiminis anno, Rubigalia Festa in XXV. April. condidit, in quibus lactantem catulum litabant, eo, quod à rubigali numine, mediante maligno canis sideris influxu, putarent hanc luem terris immiti, quare *Colu- mella* (y):

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,

Sanguine lactantis catuli placatus & extis

Naso (z) autem, ficulneam hanc rationem false ridens, cecinit:

Pro cane sidereo canis hic imponitur aræ.

Et quare id fiat, nil nisi nomen habet.

Veteres vero etiam serio cogitasse de averruncando hoc malo, ex *C. Galeno* (a) discimus, qui suadet, ut pistores ejusmodi vitiosum frumentum probe cribris expurgent & prava semina seligant. Utcunque vero ex his allatis satis superque constat, morbum hunc cerealem penitus non fuisse incognitum veteribus, nullibi tamen, quantum scimus, morbum, morbique symptomata, ex esu ejusmodi frumenti prognata, litteris consignata legimus. Antiquissimum, quod de hujus morbi natura consignarunt medici, apud *D. Sennertum* legimus, qui hunc morbum sub nomine *spasmi maligni & epidemici cum febre* adeo graphice descripsit, ut talpa cœcior esset, qui eundem nostro multum dissimilem judicaret. Libet *Excell. D. A. O. Goesicke* (b) verbis uti, qui historiam hujus morbi ex variis auctoribus collegit & invicem comparavit: *cepit vero hic morbus in Germania grassari Anno MDXCVI & MDXCVII totumque Archiepiscopatum Coloniensem, Wejphaliam, Comitatus Waldecensem & Witgensteinensem pervagari cum convulsionibus, veterno, delirio ac mentis alienatione, nunc cum nunc sine febre aliisque symptomatibus. Hinc factum est, ut landatissima facultas medica Marpurgensis, ea de re consulta, consilium medicum petentibus subministraverit, eosque de vera methodo instruxerit, qua ejusmodi malo cum ef-*

(x) Lib. de re rustica.

(y) De cultura hortor.

(z) Factor. lib. 4.

(a) Lib. I. de medicament. facult. c. 37.

(b) Exercit. subcissivar. Francofurt. Tom. II. sect. 1.

fectu obviam procedere possint. *Seculo XVI. lues ista spasmodica variis denuo locis recrudit, & prima quidem vice in Voigtlandia anno 1648, 49, deinde vero 1675. Plavia ad fluvium Elystrum, in que toto, qui urbem istam circumjacet, tractu maximam rabiem exercuit. Neque hoc loco reticendum est, quod anno 1702 in toto montano tractu metallifero, preprimis vero circa Freibergam idem denuo malum emicuerit, ut novissima omnium sit lues spasmodica, qua anno 1716. in Saxonia & Lusatia superiori miserrime multavit homines. Toties reiterata luis hujus strages omnino effecit, ut plures auctores huic describendo infudarint. Præterquam enim, quod *Sennertus* & *Fac. Med. Marpurgenf.* hac de re litteris aliquid consignarunt, idque posterius *Gregor. Horstius* in suis operibus annotaverit, *D. Gotl. Buddæus* in consil. medico *Joh. Dan. Longolius* scripto sæpius citato, *Joh. Christ. Haberkornius*, *D. Christ. Gotthart Willischius* scripta de hoc morbo eum publico communicarunt.*

§. XXXIII.

Sicuti vero nunquam morbi epidemici, diverso tempore grassantes, utcunque unam eandemve principalem causam agnoscunt, iidem prorsus symptomatibus sese manifestant, sic pariter ex comparatione hujus nostri adfectus, cum illis morbis, quos citati auctores (§. 32.) describere, licet una eademque omnibus sit causa, constabit, symptomata nec unius ejusdemque indolis fuisse, nec eodem in omnibus gradu sese manifestasse. Morbi v. g. à *Willischio* descripti symptomata, quæ & nostrum comitantur, sunt: (1) spasmus istum non fuisse opisthotonum, vel emprosthotonum, vel tetanum, sed tantum contractionem spasmodicam crurum & brachiorum (§. 3.) (2) convulsiones has, nimis exasperatas & auctas epilepsiæ fuisse simillimas (§. 5.) (3) Appetitum in plerisque non solum salvum permanisse, sed in multis in bulimum & famem caninam mutatum (§. 4.) (4) Plerosque fuisse temulentos quasi & inebriatos, deque debilitate corporis & membrorum lassitudine (§. 2. 3. 5.) conquestos esse. Paroxyfmi recidivam sæpius fuisse insperatam (§. 5.). In quibusdam tubercula quædam, humore seroso viscido plena, in cute in conspectum prodiiisse (§. 5.) Morbum non fuisse contagiosum (§. 6.) Cervos aliasque feras bestias in eodem solo viventes eodem morbo correptos esse (§. 14. n. 5.) Quod vero in nostro morbo non observavimus, fuit, quod *Willischii* descriptus morbus omnem promiscue ætatem invaserit, quod ægri de continuo frigoris percurfantis sensu conquesti sint. Symptomata morbi, à *Cl. Buddæo* descripti, cum nostro congruentia, sunt: invasio cum febrili sanguinis orgasmo, (§. 3.) dolores tensivi & punctorii artuum, (§. 3.) capitis sensus quasi temulentus, (§. 3.) periodum morbi absolvi interdum spatio 7. 9. vel 14. dierum, in aliis vero nonnunquam ad 3. 4. vel plures septimanas extendi, (§. 4. 5.) appetitum in famem caninam transiisse, (§. 4.) morbo in longum protracto diarrhœam tandem accessisse, verio tamen eventu, (§. 4.) sudores rarius emicuisse, (§. 5.) morbo ut-

cun-

cumque superato, relictam nihilominus fuisse capitis debilitatem, & artus r̄-
 gidos tam debiles evasisse, ut iisdem insiltere haud potuerint. (§. 5.) Se-
 quentia, ab eodem auctore relata, observare mihi non contigit, nempe (1)
 ægros, cum doloribus artuum, etiam conquestos esse de doloribus viscerum,
 pulmonis, cordis, hepatis &c. (2) manus pedesque frequentius intumuis-
 se, & in quibusdam, superato morbo, caliginem oculorum, privationem
 auditus fuisse sequutam. Possemus quidem comparationem hanc ad plures
 auctores, super hoc morbo commentatos, extendere; ast cum Exc. D. D.
 Goelicke l. c. hoc labore nos maximam partem jam sublevaverit, vela hic
 contrahimus & specimini huic finem imponimus.

S. D. S. L. E. G. I. S.

V I I
 P H I L I P P I C O N R A D F A B R I C I I
 E T
 J. G E O R G. A L B R E C H T⁺ K I P P I N G,
 D E
 P A R A L Y S I B R A C H I I U N I U S
 E T
 P E D I S A L T E R I U S L A T E R I S
 D Y S E N T E R I C I S F A M I L I A R I.

Helmstadii 31 Jan. 1750.

PHILIP

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

N

P R Æ F A T I O.

Communis inter eruditos eaque haud injusta querela est, tot extare de cuiusvis fere generis doctrinae exercitationes Academicas, quae Disputationum nomine insigniuntur, ut vix Thema quoddam inveniri queat, quod ab aliis nondum ventilatum fuerit, & de quo in utramque partem tam multa alii non jam tum dixerint, ut operam ludere videatur, qui ejus tractationi de novo se accingit. Quod quemadmodum in plerisque artis salutifera capitibus constantissima quoque veritatis est; ita tamen rerum Physicarum & Medicarum tractatio & sedula studii observandi in eis cultura adhuc hoc emolumentum & prerogativarum secum conjunctum gerit, ut in consideratione hominis sani aequae ac morbosissimi & alterum haud raro momentum nobis objiciat, ab aliis vel omnimode nondum adnotatum, vel tamen minus secundum omnes res circumstantes exhaustum adeoque dignum, in quo ingenii & doctrinae periculum instituat. Individua enim humana, ut unicuique constat, diversitate sunt innumera, & in structura Anatomica ac reliqua aconomia animalium hominum subinde aliquid novi se exerit, quod in centum & pluribus aliis frustra quaesiveris. Morborum decursus quoque ratione schematis, quod in uno quovis aegroto servant, mire variant, nec constanti semper symptomatum ordine scenam suam ludunt. Ut de eo jam nihil proferam, quod vires attentionis & intelligentiae humanae tam arctis limitibus circumscribantur, ut haud pauca in artis salutaria tractatione occurrentia illas saepe subterfugiant, a subsequendum temporum Medicis curatius adnotanda examinandaque. Pertinere mihi inter alia haec videtur observatio Pathologico-Practica de paralyti brachii unius & pedis alterius lateris Dysentericis familiari, quam licet pro plane nova haberi minime velim, a nemine tamen, quantum mihi quidem constat, ea peculiari tractatione & ex professo, ut aiunt, examinata adhuc fuit, id quod in causa est, cur nos illam pro Themate hujus Dissertationis nobis sumserimus. Faxit summum numen, ut hi & omnes reliqui nostri conatus literarii in nominis sui gloriam non solum cedant, sed etiam in rem Medicam & aegrotantium salutem commodum inde redundet quam uberimum!

§. I.

Dum *Paralyseos* in fronte hujus Dissertationis mentionem injeci, unicuique artis Medicæ, vel leviter gnaro statim in animum & memoriam incurret, mihi hoc nomine illud morborum genus indicari, quo vitam machinæ humanæ utcumque superflite musculis corporis vel plures vel unus & alter tantum eorum immobilitate afficiuntur, ita ut partem corporis, cujus motui dicati sunt, extendere vel flectere, levare vel deprimere, adducere vel abducere, aut in gyrum agere, comprimere vel dilatari, claudere vel aperire nequeant, facultate sentiendi simul in eis vel omnimode sæpe ablata, insigni tamen modo imminuta.

§. II.

Effectus hujus morbi in sensus incurrentes observantur: si unus vel alter congenerum musculorum tantum eo corripantur, antagonistarum ob æquilibrium destructum spastica (a) contractio; si vero utriusque generis motores musculi labem patiantur, membri & partis movendæ primum, flacciditas, inertia, stupor, frigus & ob Synovix in ligamentis articulationum offium capsularibus accumulationem & spissitudinem ingravescentem plenarius denique artuum affectorum rigor & mobilitatis jactura, ac sudoris non minus quam transpirationis insensibilis in eis defectus.

§. III.

Ad species *Paralyseos* quod refert, tot illius fere observantur, quot musculorum vel partium musculosarum genera existunt, ita ut nulla fere corporis humani pars sit, cujus musculi non aliquando huic vitio subiecti a Scriptoribus Pathologiæ & Therapeutices referantur. Sic verbi gratia Amaurosin seu Guttam serenam a paralyfi fibrarum orbicularium tunice uvæ constrictioni pupillæ oculi inservientium cum nervorum visoriorum relaxatione conjuncta potissimum oriri, insolita pupillæ dilatatio in hoc morbo fere semper conspicua fidem facit. A paralytica musculi elevatoris palpebræ superioris adfectione oritur morbus, quem Chirurghi Phalangosin appellant. Paralyfin utrarumque palpebrarum allegat *Lentilius* Eteodrom. Med. Pr. p. 441. & *Timæus* a Guldenkleee Epistol. Med. I. Paralyfin musculorum oculi describit *Stalpart van der Wiel* Observ. X. Centur. poster. A paralyfi musculorum ossicula auditus movere solitorum furditatem sæpe induci, structura & functio eorum ex Anatomicis & Physiologicis cognita nos dubitare

(a) Rationem hoc suppeditat, cur in omnibus morbis paralyticis medicamenta spasmus lenientia cum roborantibus maritanda, in spasmodicis vero medicamina roborantia & nervina antispastica semper interponenda sint, si Medicus & ægrotus voti compotes fieri desiderant.

bitare non sinit. Paralyfin linguæ adnotavit *Lazarus Riverius* Obsl. communicat 7. p. 692. nec in ægrotis Apoplexia tactis aliquid ea observatu frequentius est. De paralyfi linguæ multoties recurrente videantur quoque Acta Physica Medica Academ. Natur. Curiosor. Volum. IV. Observ. 109. Paralyfin labiorum recenset *Hartmannus* Prax. Chymiatr. Libr. 2. Cap. 68. De paralyfi musculorum œsophagi agit supra laudatus *Stalpart van der Wiel* L. c. obsl. 27. quæ in plerisque ægris febre quadam acuta maligna insanabili decumbentibus ut plurimum adhuc hodie quoque facultate deglutendi penitus ablata se manifestat, & finem vitæ imponit. Prout & musculo sternomastoideo alterius lateris paralyfi adfecto, caput in oppositum latus trahi & insignem deformitatem ab inde induci, experientia constat. Paralyfin vero totius corporis & omnium partium infra caput sitarum, organis vitalibus exceptis, post insultum Apoplecticum sæpe oriri, sicque morbum, quem Paraplegiam Medici vocant, induci, nemo nisi in doctrina salutari plane hospes ignorat. Quemadmodum & Hemiplegia, seu alterius dimidii corporis cum artubus adnexis paralytica tantum resolutio nemini ignota est. Paralyfin musculorum intercostalium & Diaphragmatis & lacertorum musculosorum Tracheæ ac bronchiorum illustris *Morgagni* (b) catarrhum suffocativum inducere; & mortem ipsam nihil fere aliud quam paralyfin cordis esse, nemo nisi, cui circuitus sanguinis & vita humana inde unice dependens haut satis perspecta sunt, inficias facile abire poterit. Ructus cum singultu a paralyfi fibrarum ventriculi oris superioris & sinistri muscularium, cum semi convulsivo diaphragmatis motu conjuncto frequenter oriri, tristis, qui sæpe hoc symptoma insequitur, in Lienteria, Diarrhoea, Dysenteria, morbo iliaco aliisque eventus nos dubitare non sinit, imo totam integri intestinorum canalis muscularem tunicam in his morbis sæpe paralyfin pati, concomitantia & insequentia signa confirmant. Sicut & incontinentia urinx & alvi a paralyfi sphincteris vesicæ anique producta tota die occurrit. De Paralyfi penis videatur celeberrimi *Alberti* Jurisprud. Med. Part. I. Cap. 2. §. 23. not. m. quæ & ab incauto mercurialium medicaminum usu externo nonnunquam producit. De paralyfi vero artuum seu extremitatum corporis vel omnium vel unius alteriusve tantum Auctores Medicarum observationum evoluti, & quotidiana experientia nemini pariter dubitare permittunt, quum hæc corporis humani partes frequentius, quam omnes reliquæ illa labem corripantur; id quod tum calori nativo earum per se debiliori, quam in visceribus & partibus interioribus existenti, tum tono earum sub gressu & labore quotidiano valde debilitato magna ex parte tribuendum videtur. Plerique enim mortalium artuum labore subsidia vitæ sibi parare coguntur, alii vero si vel maxime muros urbis, in qua degunt, nunquam egrediantur, tamen in vita sua quovis anno plura miliaria sub consueta negotiorum quotidianorum expeditione ambulando conficiunt.

N 3

§. IV.

(b) Adversar. Anatom. I. Tab. I. Edit. Ann. 1741.

§. IV.

Causis universales Paralyfin excitantes ille vero facile inveniet, cui ex Physiologicis constat (c) quod ad actionem cujusque musculi perfecta exercendam tum integritas ipsius ratione fibrarum eum componentium, roburque nativum & elasticitas (d) illius illibata, tum liber & sufficiens vegetusque liquidus nervi in eum influxus (e) tum etiam vasorum ejus sanguiferorum, præcipue arteriarum & sanguinis in eis contenti pervia & intaminata constitutio ac sufficiens fluiditas absolute opus sint, adeoque in unius vel plurium aut omnium horum requisitorum defectu illæ namquam non perquiri & inveniri debeant.

§. V.

Causæ paralyseos specialiores vero propemodum innumeræ sunt. Labet tamen præcipuas earum apud *Boerhaavium* in Aphorismis de cognoscendis & curandis morbis §. 1060. in compendio ex parte traditas ex Auctoribus Observationum Medicarum hic paulo uberius indicare, quum illud ad explicandum nostræ dissertationis Thema haud parum conducere posse videatur. Metallorum fossiles, inauratores, aliosque metalla tractare con-

(c) *Bohnus* Circul. Anatom. Progymnasin. XXIX. de motu animali p. 459. & 460. qui experimenta Stenoniana & Bartholiniana hoc scientia & ab aliis toties allegata ex autopsia confirmat. *Bergerus* de Natura humana Cap. XXII. p. 296. & seqq. Conferatur quoque elegans Dissertatio inauguralis rationem paralyseos Anatomiam listens Ann. 1735. a Cl. *Dancwerts* hic *Helmstadii* ventilata.

(d) Illustris post fata *Hoffmannus* Medic. Ration. System. Tom. I. Cap. IV. de motu fibrarum elastico §. VI. potentiam fibrarum elasticarum & robur partium a sufficienti boni sanguinis per vasa, & fluidi cerebri per nervos a fluxu potissimum deducit, & beatorum choro eidem associatus celeberrimus *Schulzius* elegantissima de elasticitatis effectis Dissertatione rigoris & virium tonicarum naturalium fibrarum ex structura earum absque fluidi nervi vel sanguinei concursu resalutantium nullam plane mentionem injicit: ad illas vero in explicatione actionum & morborum musculorum itidem aliquomodo respiciendum esse, vel solus ille rigor emortualis post circuitum humorum omnimode sublatum & mortem, etiam absque motibus convulsivis, dum homo animam agebat, contingens & permanens comprobatur. Consentit quoque immortalis *Boerhaavium* Praelection. Academ. in propr. Institut. rei Medicæ ab illustri *Hallero* edit. Volum. III. p. 351.

(e) Quomodo Paralyseos a fibris medullæ cerebri vel in toto vel ex parte compressis, nervisque ob denegatum fluidi nervi ingressum infirmitatis & ab ordinaria tensione deficientibus contingat, solide explicat *B. Verduisius*, de Equilibrio ment. & corp. p. 100. Hinc a vero minime aberrat *Cl. Drummond Scotus*, dum in Observ. Edinburg. Tom. I. N. 25. paralyseos ab Apoplexia non nisi gradu differre affirmat, cum quo eadem sentit *Eysenius* Compend. Pract. C. p. V. Non mirum itaque, quod in ægrois paralyseos defunctis post mortem vasa cerebri atro sanguine turgida, & illius ventriculi sero repleti deprehendantur, ut fide *Pezoldi* & *Harderi* refert *B. Hoffmannus* M. R. S. Tom. 3. Sect. I. Cap. 18. §. 39.

fuetos artifices ab evaporationibus mercurialibus & saturninis ut plurimum paralyseos adfici elegantissimus *Romazzini* Tractat. de morb. artific. passim indicat. Paralyseos musculorum oculi ab ictu in caput vide sis apud *Foressium* Libr. 10. Obs. 89. Paralyseos corporis inferioris a vulnere sclopentario aliisque ictibus recensetur a *Felice Platero* obs. Libr. I. p. 129. & seqq. Idem pagina 136. paralyseos linguæ ab opio per clystima infuso ortam refert. Paralyseos a sinistro Leucophlegmatia remedio adnotatur a *Rhodio* Obs. Med. Centur. 3. Obs. X. Paralyseos ex opiatibus in colica copiosius adhibitis ortam indicat *Baglivus* Prax. Med. Libr. I. de colica p. 65. & apud *Schenckium* Obs. Libr. I. de paralyseo plura describuntur exempla paralyseos seu pareses ex colica diuturna, mæore, vel a violentia externa ortæ. Idem adnotavit *Lommius* Obs. Med. Libr. 2. p. m. 74. Paralyseos a vulneribus capitis legimus apud *Scultetum* Armamentar. Chirurg. Part. 2. Obs. 9. & 23. Paralyseos ex suppressione lochiorum observavit *Zacutus Lusitanus* Libr. I. Prax. admirabil. Obs. 38. & *Fontanus* Respons. Libr. I. p. 25. Paralyseos ex pleuritide ortam indicat *Riolanus* Encheirid. Anatom. Libr. 3. Cap. 9. Paralyseos seu Paresin vino lithargyrio corrupto inductam recenset *Lentilius* Jatromnem. Med. pract. Part. I. Cap. XII. p. 74. ab exhalationibus piceis Cap. XIII. a frigore externo Cap. XCIX. Paralyseos a frigore ortam quoque considerat meritisimus noster *Brandanus Meibomius* in Dissertatione ægrum paralyseos laborantem exhibente Anno 1720. publicata. Paralyseos ex venæsectione ortæ mentionem injicit modo laudatus *Lentilius* Eteodr. Med. Pr. p. 431. Paralyseos a lapsu & inde inducta spinæ dorsii inferioris fractura adnotavit *Th. Bartholinus* Centur. V. Histor. VIII. Paralyseos a febre tertiana duplici describit *Riverius* Obs. 74. Cent. I. a puerperio Obs. 98. Cent. 2. Paralyseos brachii ab epilepsia Obs. communic. 2. Paralyseos partium inferiorum a luxata vertebra lumborum coxæ proxima videre est apud *Hoeffnerum* Hercul. Med. p. 29. Paralyseos scorbuticam nempe Medicorum ignorat, præut mihi inter alia ejusmodi homo notus est, cui præter robur artuum a Scorbutica humorum dyscrasia penitus fere destructum, tantus insuper linguæ stupor inest, ut non nisi a cibis acerrimo aromate & sale multo conditis saporem percipiat. De paralyseo a medicaminibus volatilibus nimis large propinatis videantur acta Berolinensia volum. 7. Decad. I. p. 11. Paralyseos ab insolita medullæ spinalis exarescentia producta describitur in Ephemerid. Natur. Curiosor. Volum. 2. Obs. 2. Artus podagricorum denique paralyticos feri, quod musculos extensores spectat, flexoribus ob æquilibrium destructum se eo vehementius contrahentibus, res vulgatissimæ experientia est. Paralyseos a vertebrae dorsii octavæ & nonæ carie exhibet *Comperus* Anatom. corp. human. Tab. 93. Similem fere observationem sistit *B. Cyrellii* nostri Programma sectionem puellæ gibbosæ recensens An. 1745. publicatum. Paralyseos a gibbo annotavit quoque *Hildanus* Centur. 5. Obs. 7. Hemiplegiam a suppressione fluxus hæmorrhoidalis idem Auctor libro de conservanda sanitate tradit. De paralyseo ex colica peculiarem

Disertationem scripsit *B. Schelhammerus* noster. Paralyfin scorbutico lepro-
sam videre licet apud celeberrimum *Alberti* in supra citata Jurisprud. Med.
Part. 2. Cap. XLIV. De paresi ex colica & abusu medicamentorum Narco-
ticorum non solum, sed regiminis sudoriferi quoque oriente agit celeberr-
mus *Junkerus* Conspect. Med. Theoret. Pract. Tab. de paralyfi. Post do-
lores atrociore non Podagricos tantum, sed cujuscunque partis, paralyfin
supervenire ex autopsia confirmat ill. *Hoffmannus* Medic. ration. System.
Tom. 3. Sect. I. Cap. X. §. XXVI. Denique paralyfin ex sphacelo artuum
inferiorum corporis in puella 10. annorum a frigore externo inductam des-
cribunt celeberrimi Collectores Actorum Edimburgensium Medicorum Tom.
I. Obs. 36. Paralyfin autem pedis dextri a plurium musculorum in eo de-
fectu descripsit, & elegantissime explicavit *B. Saltzmanus* Præceptor quon-
dam meus post fata venerandus in Dissertatione elegantissima de plurium pe-
dis musculorum defectu. Plures fortasse causæ paralyfin inducentes apud
Auctores reperiri possent, si eos evolendi tempus jam suppeteret. Hinc
illud saltem adhuc adnotare liceat, quod obstructio nervorum ab humore
crasso, viscido, pituitoso, plurimis pro causa stuporis paralytici habea-
tur, illam vero haud facile contingere in nervis, amplitudo eorum exilis
ingressum humorum crassiorum excludens fidem facit. Ex eadem itaque ra-
tione causæ Guttae serena, cujus supra aliqualem mentionem iniecimus,
potius in remissione toni vel compressione externa nervorum ciliarium alio-
rumque ad bulbum oculi deproperantium, qui indice illustri *Winslowio* Ex-
pol. Anatomic. T. IV. §. 224. 225. & 226. ad organum visus & tunicam
retinam constituendam plus, quam sic dictus nervus opticus faciunt, potius
quam in obstructione eorum quaerenda erit.

§. V I.

His de Paralyfi ejusque diversis speciebus & causis generatim præmissis,
ordo voposcit, ut nunc illud paralyseos genus, quod mihi in hac Disserta-
tione ventilandum proposui, & cujus apud Scriptores Pathologicos rarior
(f) mentio injicitur, uberius indicem. Accidit nempe in ægrotis, qui
Dysenteria epidemica, & qualis ut plurimum est, maligna gravius decu-
buerunt, convenientia vero remedia evacuantia præsertim rhabarbarina ini-
tuo incurii vel omiserunt, vel deinde tamen medicamenta adstringentia &
opiata nimis mature & larga dosi assumerunt, ut fluxus ille doloris plenus
& cruentus alvi quidem cesset, & ægri ad qualemcunque orthostadium re-
dite & se colligere videantur, simul vero immobilitate brachii in uno, &
pedis in opposito corporis latere corripiantur, cum quo symptomate non-
nunquam dolores arthritici satis acuti conjuncti sunt, ut plurimum vero
integra fere sentiendi facultas in illis evanescit: cujusmodi tamen ægroti
tam

(f) Apud *Lentilium* Jatrocnem. Med. Pr. Part. 2. Cap. XXII. p. 477. occurrit para-
lyseos brachii sinistri dextrique femoris exemplum in puella 1. anni observatum.

tam facile non restituantur, quam in quibus facultas sentiendi adhuc ali-
quomodo superstes est, influxus liquidi nervei non penitus cessantis nuncia-
vid illustris quondam *Wedelii* senioris Exercit. Medic. Philolog. Dec. 5.
exerc. 2. de paralyfi torquente. Indicat enim hoc phænomenon, quod mi-
nimum per ramos nervorum cutaneos motus fluidi nervei adhuc continetur.
Hoc malum nunc in iisdem membris semel adfectis subsistit, nunc vero al-
ternatim illis relictis membra opposita occupat, & nisi convenienti medela
tractetur, in paralyfin insanabilem frequenter terminatur. Interim tamen,
quum æque ac omnes paralyseos spuria species non in morbosa adfectione
totius principii nervorum, ut infra uberius probabimus, sed in nonnullis
tantum nervorum paribus morbum patientibus consistat, semper facilius
hic morbus quam paralyseos ab insultu Apoplectico productæ curatur. Con-
feratur *Hoffmanni* Medic. ration. System. Tom. 3. §. 1. Cap. III. §. 41.

§. V I I.

Observatur hic morbus ejusmodi potissimum ægrotos corripere, qui a-
bundantia sanguinis cum cacochymia & acrimonia conjuncta laborant, iræ
& potui spirituofo sæpe indulgentes, & insultus arthriticos antea subinde
experti, in confiniis ætatis virilis & senilis constituti, vel ulceribus quo-
que manantibus antiquis infestati.

§. V I I I.

Licet vero in toto Schemate hujus morbi primo intuitu haud adeo mul-
tum insoliti observandum occurrat, ætiologia tamen illius eo explicatu dif-
ficilior est. Constat enim ex Anatomicis (g) quidem, quod a medulla
oblongata cerebri intra cavitatem cranii non solum sic dicta IX. paria nervo-
rum cum intercostali utroque & accessoriiis octavi paris e theca vertebrali
per foramen magnum ossis occipitis reversis formata, & per diversa forami-
na egressa capiti, collo, eorumque partibus nec non visceribus thoracis &
abdominis in innumeros ramos divisa, & sibi mire implicata distribuuntur:
sed quod etiam reliqua medullæ oblongatæ pars per foramen magnum ossis
occipitis ad thecam osseam a XXIV. vertebra & ossæ sacro formatam depro-
perans, 32. nervorum paria per foramina lateralia vertebrarum & anterio-
ra præcipue ossis sacri emittat, reliquis partibus colli & occipitis nec non
eis, quæ cavum thoracis & abdominis efformant, artubusque tam supe-
rioribus quam inferioribus deinde distributa. Novimus quoque, quod me-
diante nervorum intercostalium, paris vagi & portionis duræ nervi acustici
multiplici cum reliquis unione tam intime totius systematis nervorum ne-
xus & harmonia stabilita sint, ut ne minius quidem nervi alicujus ramus
Disput. Medico-Pract. Tom. I. O lædi

(g) Consulantur, si placet, Compendium Anatomicum Heisterianum & Winslowia-
num, aut *Vieussenii* Neurograpia & Tabulæ Anatomicæ Eustachianæ.

& morbose paulo gravius affici queat, quin totum reliquum systema simul in consensum rapiatur, & varii motus anomali & sensationes molestæ in reliquo corpore humano oriantur. Neque nos latet, quod quam plurima machinæ humanæ sanæ æque ac morbosæ phænomena pulcherrime sane & evidentissime sicut ex systematis vasorum distributione, ita ex Anatomico illo nervorum & partium consensu a Medicis diversis explicata fuerint. Prout verbi gratia tot aliis cedro dignis ingenii & doctrinæ monumentis immortalitati sanæ dudum traditus Fridericus Hoffmannus jam Anno 1717. Dissertationem conscripsit & publicavit, de consensu partium præcipuo Pathologiæ & Praxeos Medicæ fundamento, ubi quam plurimorum morborum conspiratio ex principiis Anatomicis & Physiologicis explicata legitur, licet hinc inde ingenio nimis indulgisse, nec veram partium structuram ubique in consilium vocasse videatur, dum inter alia §. XXXIV. p. 37. nervum intercostalem ad crura pertingere, & nervum anticum cruralem & posticum constituere affirmat, & inde consensum inter pedes & caput deducere tentat. Quem præstantissimum virum deinde alii, & inter hos adhuc recentissime illustris Hallerius feliciori successu sequuti fuerunt, & exquisitam, qua polent, structuræ corporis humani cognitionem ad consensionem Pathologicam machinæ humanæ, ejusque singularum partium inveniendam & exponendam accommodarunt.

§. IX.

Sic & experientissimus Baglivi Tract. de fibra motrice, dum de morborum successibus agit, §. 2. jam adnotavit, quod morbi partium e directo positurum dextri cum dextris sinistri cum sinistris infra supra & contra converti, & ad invicem mutari soleant, hujusque rei testem ipsum Hippocratem Epid. 6. Sect. 2. excitat, de simultanea tamen & singulari superiorum & inferiorum artuum oppositi lateris adfectione morbose nihil ibi expressis verbis adnotatum deprehendas. Et tota die Hemiplegias, hemicranias aliosque morbos dimidium tantum corporis vel capitis latus infestantes observamus vel apud ingeniosissimum Pechlannum Libr. II. Obs. LIV. uberius adnotatos legimus.

§. X.

Singula tamen hæc ad explicandam nostri morbi causam specialio rem partium vel nihil lucis adfundere poterunt. Etenim autopsia Anatomica optimorum auctorum suffragio corroborata unumquemque quidem convincit, quod ex medulla spinali utrinque egrédientia 4. inferiora cervicalia paria & primum dorsale nervorum par musculis & reliquis partibus 2. artuum superiorum fere maximam partem impendantur, & cuilibet brachio, plexu quodam insigni formato, VI. sortes satis nervos suppeditent, quorum 2. in cute pro organo tactus & papillulis nerveis sensoriis constituendis disperguntur, reliqui vero musculis ibi sitis, tunicisque vasorum sanguivehorum, perioestio & medullæ ossium potissimum dicati manent. Quævis vero extremitas cor-

poris

poris inferior, cultro Anatomico illud itidem confirmante, nervos suos a crureo & ischiadico omnium nervorum maximo accipit, quorum ille a primo, secundo, tertio, quarto & quinto lumbari & tribus vel quatuor superioribus nervis sacris oritur, hic vero ab inferioribus lumbaribus & superioribus nervis sacris componitur. Quilibet vero ex jam prolatis perspicit, quod horum nervorum ex medulla spinali exortus & principia, tam longe a se invicem remota distent, ut nulla ratione comprehendi queat, quomodo a causa quadam communi morbose uno eodemque tempore ita adfici queant, ut reliquis corporis partibus & artibus integris, solum brachium unius & pes oppositi lateris exinde paralyti affligatur. Et licet simul ex Anatomicis constet, quod nervi intercostales per totum suum decursum cum omnibus medullæ spinalis nervis communicent, adeoque optimo jure inde ratio petatur, cur post colicam diuturnam & canalis intestinorum ac plexuum mesaraicorum, qui nervorum intercostalium soboles sunt, spasmodum vehementem nonnunquam vel omnium extremitatum vel, quod ob vicinitatem majorem sæpius accidit, pedum tantum paralyti exoritur. vid. illustr. Vateri Dissertatio de consensu partium corporis humani Wittembergæ 1741. habita: in nostro tamen morbo in contrarias partes actio nimis determinata est, quam ut a vaga ejusmodi causa commode deduci queat, quum unicuique constet, quod inter intestina & oppositi lateris artus nullus specialis consensus intervenientibus nervis constitutus sit. Ob eandem rationem elegantissima illa observatio Anatomico-Chirurgica doctissimi Petiti (b) vi cujus in læsionibus capitis extravasationem sanguinis medullam oblongatam comprimentem inducentibus ut plurimum oppositi lateris corporis humani membra paralyti afficiuntur, huc trahi nequit, quum in nostro, quem explicandum summus, morbo caput intactum maneat, & nulla ægritudine incommodetur, sed causa mali in longe remota corporis regione quærenda sit.

§. XI.

Nec ab altero communicationis partium corporis humani remotiorum inter se invicem medio, Systemate vasorum sanguivehorum nempe hic morbus certiore ratione causæ illum producentis explicationem lucratur. Arteriæ enim brachiales & crurales quam maxime distitis locis ex trunco communi arteriæ aortæ producuntur, venæ vero brachiales venæ cavæ superioris; & crurales inferioris soboles sunt, adeoque a nulla quoque causa communi morbifica simul & solitariæ, reliquis salvis, affigi possunt. Et licet quod alias paralyseos particularis species spectat B. Hoffmannus M. R. S. T. 3. S. 1. Cap. III. §. 41. rem acu tetigerit, dum Hæc scilicet spuria, inquit, paralytis quoque in colicis, cardialgicis & spasmodicis gravioribus passionibus, si præsertim a sanguinis restagnatione in plethoricis sunt, originem suam sæpissi-

O 2

me

(b) Vid. Winsorwii Exposit. Anatom. Tom. 4. §. 110. conferatur vero simul Morgagni Epistol. Anatom. Operibus Valsalvæ subjunct. XIII. §. 14. & seqq. ubi observatio illa Anatomica de decussatione fibrarum medullæ oblongatæ aliquomodo limitatur.

§. XIX.

Adhæc ex *Physicis* certum est, quod in quovis corpore naturali cohesio partium ejus in nulla alia re, quam in communi quodam omnium materiæ illud componentis particularum versus se invicem nisu consistat.

§. XX.

Formatio corporis humani sani exterius spectata nos quoque convincit, quod omnia in illo quam maxime symmetricè constructa sint, ita ut dimidium & latus alterum hominis cum artubus adnexis dimidio opposito perfecte ut plurimum mole & figura æquale sit. Prout ex *Anatomicis* quoque manifestum sit, quod singulum corporis dimidium totidem fere vasa sanguiveha & nervos numero & diametro, directione & distributione, æqualia quam alterum accipiat, & totidem ac similibus mole pondere & figura ordinario musculis & ossibus, quam alterum instruat, reliqua vero viscera quoque ita distributa sint, ut nullum corporis dimidium alteri facile præponderet.

§. XXI.

Fluit ex his, nisi omnia me fallunt, consequentia quadam naturali, quod corpore humano in situ erecto ad perpendiculum constituto, vel ad horizontem decumbente, cor in propellendo sanguine per vasa unius lateris seu dimidii corporis tantumdem renifus experiatur, quam in altero, id quod de principii nervorum in systema suum actione pariter valebit.

§. XXII.

Quodsi jam ex *Anatomicis* nobis insuper in memoriam revocemus, quod moles medullæ oblongatæ unius dimidii capitis æqualis sit moli medullæ alterius dimidii capitis, adeoque tantundem liquidi nervei quam alterum ex massa sanguinis secernat, & quod fibræ medullares & nervi e dextro dimidio medullæ oblongatæ orientes sint æquales mole & numero fibris & nervis medullæ oblongatæ sinistri lateris corporis, facile convincimur, aliter fieri non posse, quam ut tanta sanguinis inertia existente, ut spiritus pro repletionem systematis nervorum necessarij ex illo secerni nequeant, hic defectus in uno corporis latere eodem gradu quam in altero se exferat & conspiciendum deinde se præbere debeat, ita ut vel utraque brachia, vel ambo pedes, vel manus alterius & pes oppositi lateris facultatis sentiendi movendique imminutionem vel totalem abolitionem patiantur.

§. XXIII.

Causa genuina hujus mali, defectu scilicet liquidi nervei, ex principiis
Ana-

Anatomicis & *Physiologicis* demonstrata, non difficile erit symptomatum illud comitantium rationem reddere, cur scilicet a fluxu alvi in dysenteria nimis mature cohibito hic novus morbus paralysis sæpe oriatur? Nulla enim alia hic causa subest, quam quod sic materia acris, impura, corrodens in canali intestinorum non solum incarceretur, sed etiam virium immunitio ab opiatibus incaute propinatis insigni modo augeatur. Hunc enim verum medicamentorum opiatorum præstantissimorum de reliquo, si recte adhibeantur, remedium agendi modum esse, ut visciditate sua mobilitatem fluidi nervei impediant & illud quasi ligent, sicque sensum doloris quidem ad aliquod tempus obtundant, de reliquo vero maximam Naturæ humanæ vim in ægrotis debilioribus inferant, nemo negare poterit, qui suis oculis ad lectum ægroti sæpius observavit, quanta totius habitus corporis immutatio & vigoris oculorum jactura viriumque superstitum immunitio post opiatum intempestive assumptum in plerisque ægrotorum se spectandam exhibeat. Prout & alterius & contrarii priori phænomeni ratio non minus in propatulo est, cur nempe fluxu illo alvi cruento copioso nimis diu durante absque opiatibus adhibitis similis effectus paralyticus insequatur? dum hoc modo una cum evacuatione illa cruenta insignis simul fluidi nervei deperditio per nervos intestinorum fauciatos contingit.

§. XXIV.

Dolores, quibus hæc paralysis sæpe stipatur, ut supra monuimus, ab aliquo fluidi nervei in nonnullas fibrarum nervearum & musculorum influxus libertate superstitæ, & eorum ob antagonistarum inertiam spasmodica crispatura facta procul dubio derivandi sunt, adeoque spem felicioris sanationis in talibus ægrotis non solum sustinent, sed etiam in curatione Medicum eo magis admonent, quod ille in formatione indicationum non minus ad partis affectæ atoniam, quam ad spasmos complicatos respicere debeat.

§. XXV.

Amisio facultatis sentiendi conjuncta indicat, quod nervi cutanei non minus, quam illi, qui ad musculos ablegantur, morbo correpti sint, hos ultimos enim prioribus salvis, & illos ordine verso nonnunquam solos corripit, probat observatio illustris *Heisteri* perelegans monumentis *Academiæ Naturæ Curiosorum* quondam inserta.

§. XXVI.

Sic quoque frigus membrorum ægrotorum in paralyticis nostris obvium a motu sanguinis tam circulatorio quam intestino per vasa illorum retardato & immutato; eorum flacciditas vero ab influxu liquidi nervei intercepto, & rigor

F A B R I C I I,
 animalibus recentibus, medulla castorei & oleis nonnullis destillatis cephalicis & nervinis combinatum, & juncturis membrorum paralyfin patientium calide illicum hic egregie se gerit, præsertim si sacculi ex herbis nervinis & paregoricis confecti & calefacti aut alia epithemata calida sicca quavis vice superaddantur.

§ XXXII

Ad quartam indicationem pulveres nitrosi lumbricales bezoardici fixi cinabarini liquori cornu cervi succinato inter positi, & per aliquod tempus continuati, subjuncto leni regimine diapnoico, quam maxime præstantes sunt, prout experientia in universon confirmatur, quod sanitatis redire incipientis signum sit, si ægroti his adsumtis in parte adfecta æque ac in toto corpore leni sudore perfundantur.

§. XXXIII

Juvat quoque membra paralyfi affecta prævia frictione linteis fumo gummatum anticatarrhalium imbutis calidis instituenda leni subinde flexionis extensionisque motu reciproco exercere, tum ad Synoviam in articulis membrorum resolutorum collectam & inspissatam attenuandam, & ulteriorem ejus coagulationem impediendam, tum etiam ad motum progressivum sanguinis per vasa illorum promovendum. (1) Quibus non sufficientibus & contractura membrorum cum articularum rigore ingruente ad Thermas denique confugiendum esset ab illustri Hoffmanno de convenient. element. ac vicarium in Thermis & acidulis §. XXXVI. ad hunc finem impense commendatas, quas tamen in ægrotis hoc morbo laborantibus mihi notis adhibere haud opus fuit, utut morbo exantlato usus Acidularum Schwalbacensium ad pristinum Naturæ vigorem recuperandum in eis adprime contulerit.

Et hæc est simplex, vera & brevis illa hunc morbum curandi ratio, quam autopsia confirmatam hac vice cum benevolo Lectore communicare voluimus, missis eis, quæ ex aliorum eorumque præstantissimorum virorum penu Pathologico & remediorum adparatu hinc inde colligi & subjun- gi potuissent.

(1) Vid. Nicolai post fata celeberrimi Diff. de Directione vasorum §. 19. Celsus Cap. XXVII. in paralyfi præter sanguinis detractionem potissimum commendat evagationem frigoris ac ut membrum, quod deficit, si potest fieri per se, sin minus, per alium moveatur. Reliqua quæ laudat, sunt: æria torpenti membro imposta, unctio veteri oleo facta, fofus.

VIII

SAM. THEODORI QUELMALZ

P R O G R A M M A.

D E

MUSCULORUM CAPITIS

EXTENSORUM PARALYSI.

Lipsiæ 20 Dec 1754.

Tristem dixeris aspectum hominis, qui, dum cœlam tueri & ad sidera tollere vultum jubeatur, semper tamen contrarius faciem terræ obvertere nitatur. Pellio urbis cujusdam vicinæ, quinquaginta aliquot annorum, quibusdam abhinc annis eam incurrit debilitatem sensim sensimque incrementem, ut vel ipsis laboribus, ab ipso suscipiendis, inhærens strenue capitis pedetentim insequentem demissionem inferiora versus adeo experiatur, ut oculi pariter ac universa facies ab opere avertantur, terram potius ac proprium corporis truncum versus flectantur. Quod cum se elevare inque priorem erectum statum ope musculorum restituere nequeat, manuum opera semper indiget. Ac tametsi ceteras corporis functiones satis commode exercent, immo aliquot milliarium itineri pedestri sustinendo aut colloquendo cum aliis par sit, capiti tamen hunc suum naturalem situm erectum manus alterius auxilio reddere, aut supposita eadem, ne denuo invito procidat, idem sustinere tenetur. Quam ob rem ne opificio ipsius, quod exercet, affectus obsit tædiosissimus, loro cuidam ex parietibus conclavis eum in finem utrinque excurrenti mentum ac mandibulam inferiorem applicat, sicque suspensum tenet caput, ut laboribus strenue magis præesse possit. Nec absimilem affectum, dum annis abhinc pluribus alius ægrotantis in hac urbe curam gero, in futuro, sene sexagenario & ultra, ex apoplexia paralytico, reperio. Hic namque sedendo de die, miseram transigebat vitam caput sensim ac eo usque demittens, donec, facie pectori proprio propemodum obversa, ac trunco ejusdem in globosam pæne figuram immutato, metum faceret, ne pronus præcepsque de sella, caput solo illidens, prolaberetur. Qua de re, sonum quendam musitando edens, aphonus uxorem de iterum erigendo capite monebat, quæ præcepto obtemperans accurrebat ocyus, dextramque fronti applicans caput una cum universo trunco erigebat, totiesque ipsi labor actus redibat in orbem, quoties idem capitis prolapsus, qui intra horæ unius spatium pluries repetebat, humanitatis hoc officium denuo efflagitaret. Cuius cum pertinacissimus gravissimusque morbus limites artis medicæ maxime emensus esset, me haud distinebat, in priorem potius oculi animusque convertebantur. Equidem ea est capitis cum prima colli vertebra connexio, ut condylis suis occipitalibus glenoideæ atlantis cavitati insistens, cum ponderosior ipsius pars anteriora versus maxime inclinaret, æquilibrium exacte servare nequeat. Fieri hinc aliter nequit, quam ut in ipso statu secundum naturam, extensoribus musculis minus agentibus, antè flectatur, faciesque terræ obvertatur. Quod ipsum somno profundiori appressis obvenire, quotidie animadvertimus, quippe qui sedentes, capite maxime declinato, prolapsum de sella præsentibus minari non raro consueverunt. Nec minus illos, quibus vires per senectutem fractæ sunt, demisso capite obversoque terræ, cui proxime exuvia eorum committendæ sunt, ex eadem musculorum extensorum

rum impotentia incedere conspicimus. Quisquis porro dictos musculos cum ipsis ejus flexoribus comparat, hos quidem numero illis cedere, nihilominus tamen ob mox allegatam rationem, scilicet ob præponderantem capitis molem, magis, quam viribus suis propriis multis partibus illos vincere reperiet. Paulo aliam rei faciem conciliari videri poterat, si mastoideum, seu alio nomine sterno clino mastoideum musculum flexoribus surripiam, eumque, pace Anatomicorum contrarium asserentium, extensoribus, potiori jure adscribere annitar. Scilicet primæ colli vertebræ superior cavitas, condylos occipitis excipiens, accedente ligamento firmissimo, eorum hypomochlium, nemine contradicente, constituit. Oriuntur jam iidem a clavicula & sterni ea incisura, quæ illius extremitatem rotundam excipit, duplici quasi principio ceu a puncto fixo, progrediuntur utrinque, longi satisque crassi, ductu obliquo, ad proxi- cessus usque mastoidei ossis temporum superiorem ac posteriorem partem, ejusque lateri externo, ceu puncto mobili, notabili post hypomochlium indigitatum spatio, inferuntur. Fieri hinc aliter nequit, quam ut constrictione suarum fibrarum, seu actione, caput elevent erigantque. Ne quis dubitationis relinquatur locus, ego anatomen olim discipulis tradens, sequens non semel in sceleto institui experimentum: Reperi duo lintea vel funiculos, ejusdem & laticudinis & decentis longitudinis, alterisque extrinsecus eorum ope emplastri glutinantis seu catagmatici, origini seu sterno cum clavicula connexo, alteris insertionis loco indigitato, seu post processum mastoideum agglutinatis manuum digitis postmodum applicatis ambobus funiculis lenique tractione, æqualibus viribus suscepta de capitis inflexione, per auxilium abunde convictus sum. Alium paullo futurum esse effectum cum alterater saltem actioni præsit, altero quiescente, cum æquilibrio sic sublato, moles capitis propria inclinatur in latus, largior lubentissime. Quibus sic constitutis, reliquis caput extendentibus musculis tantum accrescere roboris, quantum continua eorum actio interdum vigiliarumque tempore postulet, sicque proportionatas magis moli sustinendæ existere vires putare quis posset, quo hoc pacto id obtineretur, quod in indigitatis præcise musculis, præ ceteris plerisque, prætendimus, ut nimirum, sive pedibus insistentes, sive sedentes erectum corporis situm teneamus, illi tamen utcunque sine intermissione actioni sufficiant. At quæ tunc obtinet difficultas, si actio quædam ope musculorum ad eandem præstandam conspirantium diutius paullo, absque antagonistarum relaxatione protrahi debeat, quamque ab eadem sæpius inviti desistere cogamur, tunc perspicue deprehendimus, ubi manibus brachiisque exporrectis pondus vel molem quandam elevatam diu in suspenso tenere suscipimus. Illa namque a tergo succedens sanguinis quantitas, a corde in arterias propulsa, eam efficit in vasis arterialis ac venosis musculi expansionem, quæ nervis comitibus, sive perpetuo simul excurrentibus, perque musculorum substantiam una cum dictis vasis sanguinis distributis, pressionem, per hanc

hebe-

hebetudinem, insimulque ab officio remissionem inducere potis est. Quæ mecum curatius perpendens, quam dicti muscoli, capiti extendendo dicati, muneri tamdiu sustinendo partes existere queant, vix intelligerem, nisi aliqualem eorundem remissionem ex situ capitis, jam ad dextram jam ad sinistram partem, jam antrosum, jam retrorsum mutato, ad quem mechanica necessitate quadam idem disponi videtur intercurrere, sanguinisque circuitum ea ipsa liberiore reddere animadverterem. Fallor ego, aut eo ipso præ aliis perennans magis actio indigatorum musculorum, indeque inducta major debilitatio, prolapsus illius capitis apertam constituit rationem quæ, præsentem ac incrementum virium quadam per morbos aut per senectam prostratione, non obscure deprehenditur. Attamen graviores in adductis exemplis obtinuisse causam, eamque, quæ paralyti tantum non producendæ sufficiat, extra dubitationis aleam est positum. Cum interim alterum, de quo imprimis scribere suscepi, ex adductis subjectis nec sensu nec motu in affectis partibus destituatur, sed caput semel erectum per breve tempus in hoc ipso situ conservet, donec sensim sensimque prolatur anteriora versus, imo sermones cædendo cum aliis, voluntate efficaciter resistente, tardior eadem demissio accidat, non obscure patescit, dicendam esse paralytin gradu leniore. Plenariam enim nervorum obstructionem, quæ omnem per eos ad musculosas partes interceptum spirituum influxum, accusare, nec non sanguinis per arterias ad easdem propulsionem ex allegatis rationibus prorsus in dubium vocare nolim, eoque minus, cum nec ullum ariditatis in hac colli regione, vel manifesti frigoris vestigium percipiatur. Satis proinde est, insignem musculorum sæpius allegatorum atoniam, aut quandam modo resolutionem, vel, ut aliter exprimam, destructum elaterem allegasse ad effectum hunc morbosum inducendum, ut non vanis ex rationibus metuendum, ne successive magis magisque incrementum ætate obfirmetur affectus, inque perfectissimam, convulsis simul flexoribus colli, degeneratur sit paralytin. Qualem miserimum conspectum laterarius ille, qui annis abhinc sedecim & quod excurrit adeo deflexo capite ac collo hic incedens, ut magis horizontali linea & vere infra eandem prominere, ut nullo unquam tempore erigi potuerit offerebat, cujus iconem una cum affectus tristissimi descriptione commercio literario norico tunc inferui. Sunt nimirum nonnullorum hominum, frequenter cum morbis consuetudinibus, imprimis hypochondriacorum ac hystericorum corpora striata minus firma, ac instar amurcæ, discolora, sæpe post mortem instituta in iis anatome practica, reperta, nec nisi striis fere extinctis oblitteratisque apparentia. In nostro subjecto haud parum malo ansam præbuisse naturalem frigidioris temperiem, abundantemque serosorum fluidorum lentorem, seu pituitæ copiam, signa evidentissima comonstrant. Cui si jungantur vapores humidi pinguesque, quibus officio huic dediti crebro exponuntur, cæteraque subinde vitia, quæ rerum non naturalium indecenti applicationi debentur, quæ accumulati-

neo-

nem & inspissationem seroform efficiunt humorum, quæque jam si brillas nervosas inundare quasi, jam comprimere valent, ægritudini pertinacissimæ perniciosissimæque porta facillime pandi potuit. Qui vero integris relictis ceteris partibus, illa præcise nervorum paria, quæ a medulla spinali colli prodeunt, quæque ramificationibus suis dispersis quaquaversum, uti universis capitis musculis, sic speciali modo saltem extensoribus illis prospiciunt, labefacta sint, obscurum magis videtur, exactissimamque vitæ generis ac consuetudinis cognitionem pro sui reclusionem postulant. An porro multum ab hoc affectu abludat capitis tremor senibus nonnullis infirmisque aliis post superatos morbos familiaris, dubito eoque magis, cum toties interceptam extensorum musculorum actionem denotet, quoties anteriora versus proprio pondere caput ruerit nititur, totiesque restitutam horum actionem indicet, quoties a demissione remittit caput, iterumque elevatur. Ex ante dictis satis appa- rere puto, quare flexorum musculorum capitis mentio hic sit injicien- da prorsus nulla, cum a parte anteriori sola præponderans capitis mo- les extendentium musculorum robur subinde vincat, flexorumque actio- nem repræsentet. Quid ergo impedit, quo minus & hic antagonismum sine musculis oppositam in actionem nitentibus subesse declaremus? Cui affectui partim inopiam liquidi nervosi, partim laxitatem nervorum cau- sam sufficientem præbere, vinum, decenti modo copia assumtum, evincit, cujus nempe usum hujus ipsius tremoris capitis cessatio, mirando modo, excipit tandem, donec virtus spirituosus hujus liquidi avolaverit. Qua occasione meminisse expedit senis, ultra septuagesimum annum ætate provecti, qui, tremulum insignem manuum pariter ac capitis mo- tum præ se ferens, post mediocrem tamen vini usum firmum obtine- bat caput firmaque manus, ut, quod antea vacillatio denegabat, li- brum canticorum in templo manibus firmiter satis tenere, vel cyathos decoctum Caffæe vel infusum foliorum Thææ continentes apprehendere, orique admovere jam rectius valeret. Quid? quod cum angusta res vix generosum huncce potum ulterius ei concederet, ad spiritus fru- menti sicque dictarum aquarum vitæ moderatam assumptionem progredi coactus, non ablimilem inde virtutem experiebatur. Quodque simul observatu dignissimum mihi semper habetur tantam, determinatis ho- ris perdurantem, systematis nervosi stricturam idem inde percipiebat, ut elapsis isdem, partibusque spirituosus ac subtilissimis exhalatis infamis ille tremor repeteret, novamque subinde toni partium roborationem ex isdem spirituosus efflagitaret. Ut ad casum, in medium allatum, revertar, qui æger a majori mali incremento; vel nova ejus exacerbatione, quod tamen in apoplexiæ speciebus sæpe obvenit, tandem immunis vixerit, mirum videri poterat. Nec inficias eundem, illarum partium solutiones paralyticas, quarum nervorum causa in cerebello at- que cerebro latitat, quarumque materies nervos partium vitalium, cor-

dis puta & respirationis, vel functionum naturalium, manducationis, de- glutitionis, chyficationis, secretionum variarum, vel etiam faciei mus- culorum obstruit atque invadit periculo majori, eique ut plurimum præ- sentissimo, minimum repetitioni graviore ægros exponere certissime. Quo- rum contra ea capitis solum motioni dicatos musculos tangit, qui ner- vos suos colli paribus debent, nec adeo repentinam, nec repetitam per- niciem subire deprehenduntur. Mitius adeoque prognosticum etiam de no- stro formari quidem poterat, difficiliorem vero ipsius medelam futuram non minus intelligebam. Allectus igitur rumore, quem tot electricæ com- motiones hisce annis fecerant, undique ad nos allato, ex me sciscitatus est, annon ex valida hac vi, nuchæ ac partibus affectis applicita, sa- lutis quædam ipsi affulgeat spes. Ego vero multiplici experientia edoctus, quid valeant electricæ hæ vires, quid ferre recusent, dubium sincere professus sum hoc, quicquid est, remedii genus, de quo certi quid præ- dicare haud liceat, utut sine metu, vel offensa sanitatis, vel alicujus periculi, ad partes ægras dirigi queat. Ipsi nihilominus fiduciam omnem collocanti in illam commotionem, sat validam eandem in partibus, a- tonia oppressis, excito, eamque aliquoties insequenti tempore repeto. Cum- que se parum inde adjutum profiteretur, verendumque esset, ne proli- xioribus paullo medicationibus, requisita cum patientia, minus morem sit gesturus, autor ipsi extiti suavorque, ut, faventi anni tempore, thermas adeat Tœpliceses, isque, ut decet, ac sufficienti tempore, utatur. Quibus, ex parte, quod ex eo percepi, sic profecit, ut ul- teriori, non minus efficaci, medelæ se subicere hætenus minus gestiat. Tantum interim abest, ut animo excidere, omnemque, nisi integræ sa- lutis recuperandæ, majoris tamen solutarum partium refectionis spem deponere debeat, ut potius varia a summo Numine nobis concessa me- dia supersint, quibus, non semel, haud ablimili mortalium fragilitati multum subvenire datum fuit. Nec omnes illi gratias denegandas esse opinor, qui præsentem leniorem affectus molestissimi conditionem, in- crescentibus magis magisque annis diutius tueri ipso opere, ac expe- rientia fretus studet.

F I N I S.

IX
 HENR. LUDOLPH. HARMES
DISSERTATIO
 IN CAUSAS MORBORUM
 ET
 MORTIS SUBJECTI CUJUSDAM
 MANIACI.

Regiomonte 30 Jun. 1744.

HENR.

Q 2

D E F I N I T I O.

§. I.

Mulier *Maniaca*, dicitur ea quæ mania laborat. *Mania* vero audit ille morbus, quo homines perpetuo delirant, & nunquam se delirasse sentiunt.

S C H O L I O N.

§. 2. *Vocabulum mania* grecos agnoscit natales, & latine *furorem* significat, sumiturque pro quovis delirio, sive sit melancholicum, sive in majori gradu, quod a medicis *maniacum* vocatur. Qui igitur hocce morbo laborat, *μανιακός*, *maniacus*, *insanus*, *furibundus* appellatur.

D E F I N I T I O.

§. 3. *Delirium* est morbus, quo rectus rationis usus impeditur. *Delirare* is dicitur, qui delirio laborat.

D E F I N I T I O.

§. 4. *Inflammatiō*, est sanguinis arteriosi in minimis canalibus congesti, illosque obstruentis pressio & attritus, vel à vasorum coarctato diametro, vel à nimia sanguinis densitate ortus.

D E F I N I T I O.

§. 5. *Vermes quos intestina C. H. in se continent*, sunt insecta, ex semine verminoso ab extra in illa delato, ibidem per aptum humorem & calorem fota, ex ovulis exclusa, ac nutrita, suntque triplicis generis: alii enim vocantur *Lumbrici*, qui longa sunt, teretia, & lumbricis terrestribus simillima insecta, alii iterum lati & aliquot ulnas longi, qui *Tenia* nominantur, alii denique sunt teretes & brevissimi, vermiculis in caseo habitantibus, *den Kaseaden* similes, qui *Ascarides* audiunt, & tantum in intestino recto latitant.

S C H O L I O N.

§. 6. *Plura quidem adhuc in C. H. vermium dantur genera, in aliis autem partibus domicilia sibi exstruentia; nec quoque me fugit, intestinorum vermes ab aliis auctoribus in plures dividi species; de his autem omnibus hoc loco*

mentionem facere supervacaneum & a scopo nimis alienum arbitror. Sufficit tantum de intestinorum vermibus dixisse.

DEFINITIO.

§. 7. Purulentum dicitur id, quod pure repletum est, Pus autem vocatur pulcra illa lenta, quæ ex vasis minimis obstructis & materia ipsa obstruente, sub actu suppurationis ita contritis & mixtis constat. Suppuratio autem est inflammationis per lenem putrefactionem & vim vitæ in pus mutatio.

DEFINITIO.

§. 8. Pus bonum audit, si album & ab omni rodente acrimonia & foetore liberum est. Malum vero, si alium colorem, foetorem, & indolem limpidi-acrem corrosivam acquisivit, aliasque etiam Ichor, Sanies nominatur.

DEFINITIO.

§. 9. Scirrhusum est illud, quod scirrho laborat, Scirrhus autem est tumor præternaturalis, non dolens, in parte glandulosa, aut in folliculis arteriolarum excretoriis, ortus à materia inflammante, crassa, obstruente, omni liquido orbata.

DEFINITIO.

§. 10. Oedema pedum fit, quando pedes ab infima extremitate versus superiora tumore elevantur molli, æquali, pallido, frigido, aquoso, digito cedente, impressionis tenaci, in abolita etiam corporis mole hærente, ubi nullus jam humorum per vasa motus adest, cujus mole & pondere minora comprimuntur vascula, quique originem ducit ex collectione feri sub cute in substantia cellulosa panniculus adiposus nominata, ut & in ejus prolongationibus in interstitiis musculorum.

SCHOLION.

§. 11. Vocem oedema, non nisi à græco οἰδεμα, tumeo, derivandam, nemo credo inficias ibit, quod autem pedum tumor imprimis sibi hoc nomen vindicaverit ejus ratio in eo latere videtur quod apud veteres græcos, homini cuidam, nomine oedipus funis per pedes trajectus fuerit, cui immortalis est, unde Græci per longum tempus pedum tumorem oedipum vocarunt, quæ tandem vox in oedema mutata proprie magis dictum morbum denotat. Incidenter hic mentionem facio oedema dari duplicis generis, aliud est frigidum quod sub calore disparet, sub frigore autem augetur, & ab impedita transpiratione oritur, hacque restituta cessat; aliud est calidum quod sub calore increfcit,

à frigore autem imminuitur, & potius ex atonia cutis provent, quæ in tali statu appulsui humorum resistere adeoque impedire nequit, quo minus sub illa serum separetur & colligatur. Hanc œdematis differentiam magna certe in praxi clinica utilitatis nemo tam bene observavit ac Celeberrim. Scharfchmidt. (a) qui optimas ex hac distinctione elicit cautelas practicas.

OBSERVATIO.

§. 12. Offerebatur Anno hoc 1744. d. 11. Jan. Excellentissimo in Academia nostra anatomes Professore ordinario Christ. Theoph. Büttnero, in theatro anatomico cadaver mulieris maniacæ, in nosocomio demortuæ, quod sequentia notatu digna exhibuit; (1) in cavitate intestinorum continebatur ingens copia tæniarum, & pauci lumbrici, (2) glandulæ mesenterij obstructæ & induratæ videbantur, (3) ingesta in ventriculum & ex eo in intestina protrusa, usque ad eorum exitum, ab admixto chylo nondum secreto, alba prorsus apparebant, (4) intestina ipsa à flatibus mirum in modum expansa in quibusdam locis inflammata erant, (5) cerebrum similiter inflammatione affectum cernebatur, (6) in cujus ventriculis anterioribus serum extravasatum fluctuabat, (7) totumque fere sinum falciformem longa carnosâ sanguinis concrecentia replebat, ut & lateralem sinistram, nec minus dextrum licet parvus tantum in cujus sine grumofus coagulatus sanguis hærebat, (8) pulmonum tota substantia purulenta, & facculis scirrhis, pus in se continentibus obfessa, & superficies eorum externa nondum quidem rupta, pleuræ autem accreta erat, (9) pedes œdemate turgebant, (10) totum denique corpus aliqua adhuc pinguedine in tunica adiposa gaudebat.

SCHOLION.

§. 13. Ferax est hic casus utilissimarum observationum, quæ explicandis multis phenomenis, & intelligenda vera morborum origini apprimè inserviunt. Occasionem igitur præbet, inquirendi in veram morborum originem quibus hæc persona in vita sua afflicta fuit, & in causam mortis, & ostendendi artem medicam firmissimam inniti fundamentis, medicumque rationalem quorumvis etsi maxime complicatorum morborum causas ac rationes reddere posse. Ordinem servabo in explicatione horum morborum eandem quem §. 12. secutus sum, sicque à vermibus jam initium capio.

DEFI-

(a) Scharfchmidt medicinisch. und chirurgisch. Berlinisch. wochentliche Nachrichten 3ter Jahrgang, 2tes Stück, in der fortgesetzten Untersuchung der Frage: ob und wie es zur gesuntheit diene, die fusse beständig warm zu halten.

DEFINITIO.

§. 14. *Causa proxima*, est illa quæ propria vi, nulla alia insequente causa, effectum suum edere valet. *Remota*, in qua ratio causæ proximæ latet.

AXIOMA.

§. 15. Vermes intestinorum, nutrimentum suum capiunt, vel ex alimentis semidigestis, vel his deficientibus, ut ipsa arrodant intestina necesse est.

AXIOMA.

§. 16. Ingesta, quæ in intestinis hærent, constant ex chylo, qui corpori nutrimentum præbet, & lacti simillimus est liquor, & ex fecibus, quæ nutrimentum dare nequeunt.

COROLLARIUM.

§. 17. Vermes nutrimentum capiunt ex ingestis in intestinis hærentibus, (§. 15.) hinc vel chylo, vel fecibus aluntur.

EXPERIENTIA.

§. 18. Uti alia insecta, sic quoque vermes intestinorum lacte dulci libenter fruuntur. Sumas enim lac calidum, fac ut ejus vapor intestinum rectum attingat, observabis vermes, si adsunt, statim illinc delabi, magnumque ibi excitare pruritus, vel injiciatur clystima lacteum, cum quo iterum eliminato, vermes quoque prodibunt.

COROLLARIUM.

§. 19. Chylus cum sit lacti simillimus humor, (§. 16.) vermes quoque libenter lac capientes (§. antec.), chylo nutrimenti loco uti, sequitur.

COROLLARIUM.

§. 20. Adeoque corpori humano nutrimentum detrahunt (§. 19.).

THEOREMA.

§. 21. Vacuo ventriculo, augetur (1) appetitus & fames, quæ si magna est, homo (2) vorax fit, & oblatos quoscunque cibos cito in magna copia devorat, absque justa eorum in ore præparatione, (3) Chymus inde

inde non rite præparatur, & semel malus in intestinis non corrigitur, (4) non bonus inde nec satis subtilis generatur chylus, sed crassus, crudus.

DEMONSTRATIO.

(1) Stomachus à cibis vacuus eundem exercet motum peristalticum, quem plenus (*per princ. physiol.*) & cum præterea cibis non distendatur, magis sese adhuc contrahit, & coarctatur, villi tunicæ ejus internæ propius ad se invicem accedunt, & sub continuo motu sibi mutuo affricantur. Cum vero in his multæ nervorum extremitates contineantur, (*per princ. anatom.*) maxime sensibiles, oritur inde dolor, vel saltem molesta sensatio, quæ non nisi ventriculo cibis iterum repleto finitur, & hæc medicis dicitur appetitus, cujus major gradus audit fames. (*per princ. physiol.*) Ergo vacuo ventriculo augetur appetitus & fames Q. E. P.

(2) Hominem jejuno stomacho fieri voracem, ut quosvis oblatos cibos cito & in magna copia deglutiat, quotidiana comprobatur experientia. Cibis autem cito deglutitis, nec dentibus satis comminutis, non sufficiens affunditur salivæ copia, adeoque dum homo vorax non diu masticat, non satis cibos in ore ejus præparari necesse est: *hic ille quoscunque oblatos cibos sine justa eorum in ore præparatione deglutit.* Q. E. S.

(3) Saliva chymo in sufficienti copia non affusa, nec cibis in ore prius dentibus sat comminutis, deferuntur in ventriculum crassiores justa admixtæ salivæ copia carentes ciborum partes, quas ventriculus subtiliores nunc reddere nequit, intestina similiter: *hinc chymus non rite præparatur, & semel malus in intestinis non corrigitur.* Q. E. T.

Cum chymus crassus non rite præparatus in intestinis non corrigatur, chylus vero ex chymo per vasa lactea separatur, hæcque vim non habeant crassiorem chymum subtiliorem reddendi, necesse est, ut una cum chylo ab heterogeneis partibus non satis liberato hæ ipsæ vias lacteas intrent, adeoque crassus oriatur chylus, quem medici crudum vocant. (*per princ. physiol.*) in homine igitur voraci, in quo non bonus generatur chymus, malus quoque produci debet chylus. Q. E. Q.

DEFINITIO.

§. 22. *Atrophicus* is est, qui atrophia laborat. *Atrophia* autem est defectus nutrimenti, ob glandularum mesenterii obstructionem crasso chyle factam, corporis marcorem inducens.

THEOREMA.

§. 23. Obstructio glandularum mesenterii, propria vi, nulla alia insequente causa, atrophiam producit.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

R

DEMONS.

Obstructio mesenterii propria vi, nulla alia insequente causa, efficit ut debitum corpori nutrimentum non adferatur. Hoc autem ubi deficit, & quidem ob dictarum glandularum obstructionem, atrophiam constituit, (§. 22.) Adeoque illa obstructio propria vi nulla alia insequente causa, atrophiam producit. Q. E. D.

COROLLARIUM.

§. 24. Hinc ista obstructio est causa proxima atrophix. (§. 14. 23.)

THEOREMA.

§. 25. Vermes atrophix causam remotam constituere possunt.

DEMONSTRATIO.

Vermes detrahunt corpori nutrimentum, (§. 20.) cujus defectu appetitus & fames augetur, (per princ. physiol.) & homo vorax fit & quosvis oblatos cibos cito in magna copia sine iusta eorum preparatione in ore deglutit, unde chylus generatur crudus, (§. 21.) crassus, qui majorem adeptus crassitiem ac diameter vasorum lacteorum requirit, in illis impactus hæerere debet immeabilis, eaque vi novi à tergo urgentis chyli magis magisque obstruere, sicque sibi ipsi transfluxum ad receptaculum chyli præpedire. Cum vero notum sit per hoc receptaculum, plurimam imo fere omnem nutrimenti partem corpori humano advehi; quilibet jam perspicit, denegato per idem chyli transfluxum, corpus marcore affici debere. Cumque præterea hinc affectus à glandularum mesenterii obstructione originem trahens atrophix nomine insigniatur, (§. 22.) ejusdemque ratio in vermibus lateat, (§. 20.) id vero, in quo effectus cujusdam ratio quærenda est, causa remota appelletur; (§. 14.) Patet jam vermes atrophix causam remotam constituere posse. Q. E. D.

COROLLARIUM.

§. 26. Ob repertos in nostro atrophico subjecto vermes in intestinis, (§. 12.) conclusio valet illos fuisse causam remotam atrophix (§. 25.)

AXIOMA.

§. 27. Per obstructas glandulas mesaraicas chylus transire nequit, sed in intestinis remanet.

COROL-

COROLLARIUM.

§. 28. Cum in nostro cadavere glandulæ quoque mesaraicæ obstructæ fuerint, (§. 12.) non mirum est, chylum in intestinis fecibus admixtum remansisse (§. 27. 12.)

EXPERIENTIA.

§. 29. Intestina gaudent multis subtilissimis nervorum extremitatibus in tunica villosa, nervea & musculari, hæ si vel punctura, vel rosione, vel alio modo læduntur, varios statim producant dolores, non solum in illa parte ubi afficiuntur, sed etiam per consensum in aliis.

DEFINITIO.

§. 30. Spasmus est præternaturalis musculorum contractio, tam vehemens, ut illa durante antagonistæ affectorum vi resistere, & partem movendam in contrarium flectere nequeant.

THEOREMA.

§. 31. Irritati nervi, partes quas percurrunt, fortius contrahunt, & spasmus non solum in iisdem, sed & in vicinis vasis sanguiferis aliisque humores vehentibus, causantur, sicque varias efficiunt congestiones.

DEMONSTRATIO.

Motum partium contractorium à motu nervorum pendere, (per princ. physiol.) constat, hinc, quiescentibus nervis nullus fit motus in partibus movendis, illis autem commotis, moventur & hæ contrahunturque. Si vero nervi irritantur, fortius sese movent, ergo quiescentes partes tunc quoque in fortiorem motum rapiunt contractorium, qui si tantus est, ut affectorum musculorum vi antagonistæ resistere, & partem movendam in contrarium flectere nequeant, spasmus dicitur, (§. 30.) hinc nervi irritati spasmus efficere possunt. Contracta autem per hunc vasa, minorem in se recipiunt humorum quantitatem, quæ adeoque in illis legitimo modo contineri debebat, jam ad alia loca fluere cogitur. Et cum omnia vasa ita sint constituta, ut certam tantum proportionatam humorum copiam in se recipere queant, à quibus majori quam par est copia affluxis magis semper distenduntur, donec tandem tonum amittant, & relaxentur, ut humores postea per illa non rite circulent, sed in motu suo ibidem retardentur, & aculentur; in hoc autem consistat congestio humorum, (per princ.

R 2

princ.

princ. patholog.) quæ ab irritatis nervis originem ducere potest; (*per ante. ced.*) Patet nervos irritatos posse congestionem efficere. Et cum præterea notum sit, (*per princ. patholog.*) nervos irritatos non semper spasmus, sed quandoque tantum majorem humorum affluxum ad loca affecta causari, sequitur illos tam in loco affecto, quam in vicinis congestionem producere posse.

Q. E. D.

EXPERIENTIA.

§. 32. Vermes non solum intestina & ventriculum arrodunt, sed quandoque plane perforant.

SCHOLION.

§. 33. Hoc non solum in intestinis factum esse testantur *Act. N. C. Dec. 1. 1. obs. 145. ap. p. 35. sed etiam in umbilico & inguine, qua de re legitur meretur, Blegni 20d. Gallic. 30. 1679. jan. obs. 3. 4. & Plater. obs. L. 3. p. 831. item Zac. Lusitan. P. A. L. 2. obs. 40.*

COROLLARIUM.

§. 34. Cum vermes ventriculum & intestina arrodant, (§. 32.) adeoque nervos irritant, (29) qui tunc dolores procreant, sequitur eos in intestinis & ventriculo magnam excitare titillationem & dolorem.

COROLLARIUM.

§. 35. Cum nervi irritati, dolorem quoque in aliis partibus per consensum producant, (§. 31.) patet hinc ratio, cur ab arrosione intestinorum à vermibus facta oriatur pruritus narium, quem ægri frictione illarum manifestant.

SCHOLION.

§. 36. Dicta hæc ut eo clarius elucescant, notandum est, nervum maxillarem superiorem distribui per omnes maxilla superioris partes, nasum, labra, palatum, uvulam, gingivas, & dentes, hincque alium exhibet ramum, qui cum furculo quodam nervi abducentis unitus magnum illum nervum consensualem, nempe intercostalem format. Hic iterum varios dispergit furculos ad thoracis & abdominis viscera fere omnia, ubi variis plexibus cum pari nervorum vago iisdem partibus ramulos suos exhibente conjungitur; quod etiam in ventriculi plexu cardiaco fit. Quando igitur in intestinis vel ventriculo extremitates nervorum paris vagi irritantur, fieri aliter non potest, quam ut ob descriptam arrosionem horum nervorum connexionem nervus intercostalis in similem ducatur motum, qui cum nervo maxillari superiori coherens eidem motum

hinc

hinc communicat, & simul & iis ejus ramulis qui ad nasum tendunt, unde tunc pruritus narium producitur.

COROLLARIUM.

§. 37. Vermes irritant nervos ventriculi vacui, (§. 32. 34.) quæ molesta sensatio inde producta appetitus & fames audit; (§. 21.) Ergo appetitum & famem augent.

COROLLARIUM.

§. 38. Patet hinc ratio, cur subjecta à vermibus afflicta, ventriculo tempore matutino & nocturno vacuo, nausea, siticulositate & appetitu vago afficiantur (§. 36. 37.).

COROLLARIUM.

§. 39. Nervi irritati producant spasmus, (§. 31.) adeoque intestinorum nervi a vermibus excitati, in ipsis spasmus efficere valent.

THEOREMA.

§. 40. Ex spasmo intestinorum, oritur (1) flatulentia, (2) intumescencia abdominis, cum doloribus torminosis, (3) alvus obstructa, (4) spasma remittente excernuntur crebrius & majori quantitate excrementa, quæ durante illo accumulata & retenta sunt, alvusque antea adstricta tunc redditur laxa.

DEMONSTRATIO.

I. Cum intestina spasmo constricta aërem tamen semper in se continentia contrahantur, ut nil transmittant, necesse est ut aër, cui liber exitus denegatur, à calore interno magis semper expansus, latera intestinorum vehementer distendat, & remittente spasmo & lateribus intestinorum majori vi se iterum contrahentibus ad loca aëre vacua maxima vi penetret, vel quoque cum strepitu exeat; hæc autem passio flatulentia vocatur à medicis: hinc ex spasmo intestinorum oritur flatulentia. Q. E. P.

II. Flatus expandunt intestina, ita ut majorem quam antea locum occupent, adeoque abdomen distendatur & elevetur, quem affectum medici intumescenciam abdominis vocant. Tunica igitur nervea intestinorum, ob violentam horum distensionem dolorem procreat intolerabilem. Hinc in propatulo est, cur spasmi intumescenciam abdominis cum doloribus torminosis excitare possint. Q. E. S.

R 3

III. In-

- III. Intestinis spasmis constrictis, fecibus exitus denegatur, adeoque spasmus causatur alvum obstructam. Q. E. T.
 IV. Nulla eget demonstratione, quia per se fat clarum est.

COROLLARIUM.

- §. 41. Liquet hinc, cur homines à vermibus vexati mox spasmos, mox status, mox intumescant abdominis cum doloribus torminosis, alvum modo obstructam, modo laxam pati [§. 39. 40.] debeant.

COROLLARIUM.

- §. 42. Cum ab irritatione nervorum vasa spasmis constringantur, & humores ad alia loca ab illo libera majori copia ferantur, quam par est; [§. 31.] vermes autem nervos irritent; [§. 32.] sequitur illos congestionem versus loca à spasmis libera causari posse.

COROLLARIUM.

- §. 43. Congestio fieri potest in illis locis ubi nervi irritantur, (§. 31.) ex qua stagnatio, obstructio, inflammatio oritur; [§. 4.] hinc nervi intestinorum a vermibus irritati, congestionem, obstructionem & inflammationem efficere possunt.

COROLLARIUM.

- §. 44. Cum in hoc cadavere intestina multo aëre & vermibus repleta, in quibusdam insuper locis inflammata visa sint, [§. 12.] vermes vero spasmos causentur, [§. 31.] quibus diameter vasorum constringitur, [§. 40.] ita ut nil transmittant, unde inflammatio producitur, [§. 4.] patet hoc subjectum in vita spasmis intestinorum & flatulentia vexatum esse, quæ mala à vermibus originem traxerunt.

THEOREMA.

- §. 45. In inflammatione sanguinea fortius atteritur sanguis, & major oritur intestinus calor, & partium rubicundarum cohesio.

DEMONSTRATIO.

In inflammatione sanguinea fit congestio in minimis vasis, i. e. major illis advehitur sanguinis copia, quam in naturali statu transire potest, dilatantur vasa & distenduntur, hæcque distensio cum quovis novo sanguinis

à corde vecti impulsu augetur; quo magis vero vasa dilatantur, eo magis contractione sua in sanguinem reagunt, [per princ. physiol.] qui, cum versus angustiores canales propellatur, majori tamen sua copia omnis simul exire nequeat, & à vasis ipsis reprimatur, retropellitur versus cor, unde non nisi fortis oriri potest attritus. Ex physicis autem constat per attritum augeri calorem, ita ut attritæ particulæ sibi invicem adhæreant. Ergo in congestione dicta hæc omnia fiunt. Si vero particulæ plures coherant, moles earum augetur, ita ut per vasorum orificia transire non possint; cum autem cordis actio semper continuetur, sanguis tamen ex obstructis arteriis effluere non possit, adeoque appulso novo sanguini semper resistat, in quo inflammatio sanguinea consistit [§. 4.] non nisi fortius in illa sanguis atteritur & major intestinus oritur calor, & partium rubicundarum cohesio. Q. E. D.

EXPERIENTIA.

- §. 46. Ubi plures particulæ coherant, ibi moles earum augetur, sunt crassiores, spissiores.

COROLLARIUM.

- §. 47. Ergo partes rubicundæ sanguinis in inflammatione sanguinea, spissiores evadunt, [§. 45. 46.]

COROLLARIUM.

- §. 48. Cum una pars cum alia coherens, vim habeat plures semper attrahendi, [per princ. phys.] sequitur tali modo in inflammatione diutius protracta omnem sanguinem fieri spissum [§. 47.]

HYPOTHESIS.

- §. 49. Sanguis in uno loco contentus, brevi tempore per omnia alia C. H. loca eundem continentia, transfuit.

COROLLARIUM.

- §. 50. Ergo sanguis in uno loco spissus, mox ad alia defertur. [§. 49.]

DEMONSTRATIO.

- §. 51. Quo spissior est sanguis, & quo magis semper condensatur, eo facilius minima & numero plura vasa obstruit.

THEO-

THEOREMA.

Orificia extremorum vasorum diametro gaudent transluentibus humoribus proportionato, [per princ. anatom.] si igitur sanguis spissus est, i. e. si partes ejus rubicundæ majorem diametrum possident, ac orificia minorum vasorum, transire per illa nequit, sed immobilis & impactus in illis hærens, eadem obstruit; [v. Boerhaavii aphorism. cap. de obstructione] obstructis vero paucis vasis, sanguis eo majori copia ad reliqua fertur, adeoque in illis iterum congeritur, & in congestione magis semper condensatur, [§. 45.] hinc quoque eadem facilius obstruit, & quidem si in pluribus vasis congestus sit, numero quoque plura minima vasa obstruere potest. Verum igitur manet, sanguinem, quo spissior est, & quo magis semper condensatur, eo facilius minima & numero plura obstruere vasa. Q. E. D.

AXIOMA.

§. 52. Vena caret tunica musculari qua arteriæ gaudent, adeoque & pulsu.

THEOREMA.

§. 53. Circulatio sanguinis in venis multo fit tardior, ac in arteriis.

DEMONSTRATIO.

Omnis sanguis movetur motu cordis, [per princ. physiol.] & ex eo propellitur in arterias, quæ sunt vasa conica in progressu suo semper minoris diametri, [per princ. anatom.] hinc necesse est, ut sanguis cordi propior, in majori semper existat motu, quam ab illo remotior, sicque in fine arteriarum angustissimo & pauciore sanguinem transmittente tardius ac in illarum principio movetur, cum & latera vasorum conicorum semper in sanguinem reagant, eumque reprimant. Cum vero principium venarum sit in fine arteriarum, adeoque via sanguinis à corde iterum remotior, & venæ quoque valvulis gaudeant, [per princ. anatom.] quæ etiam liberum sanguinis circulum quodammodo retardant, & tunica musculari, ope cujus sanguis arteriosus celerius movetur, careant, [§. 52.] sanguisque venosus in extremitatibus arteriolarum per varias secretiones plurimam subtilissimorum humorum partem amiserit, quæ multum ad ejus fluiditatem confert, adeoque spissior sit ac in arteriis; patet circulationem sanguinis in venis multo esse tardiore ac in arteriis. Q. E. D.

COROLLARIUM.

§. 54. Ergo sanguis per congestionem spissus factus, in venis semper magis condensatur [§. 53.].

COROLLARIUM.

§. 55. Cum sanguis per congestionem jam spissus, in venis semper magis coaguletur, [§. 54.] brevi vero tempore ad alia loca vehatur, [§. 49.] & quo spissior sit, eo facilius plura vasa minima obstruat; [§. 51.] patet, talem sanguinem ad alia loca delatum, ibidem facile novas causas obstructiones & inflammationes.

COROLLARIUM.

§. 56. Non mirum igitur est, sanguinem in nostro subjecto ab inflammatione jam spissum, ad caput & pectus delatum, novas ibi congestiones, obstructiones & inflammationes produxisse.

DEFINITIO.

§. 57. Phrenitis vera, est cerebri ejusque meningum inflammatio, juncta cum delirio perpetuo & febre acuta, inde ortis. Paraphrosyne, autem est phrenitis symptomatica ab alia inflammatione originem duçens.

SCHOLION.

§. 58. Phrenitis, quæ alias phrenesis aut phreniasis audit, est vocabulum græcum a substantivo $\Phi\eta\nu$, mens, ortum, & significat morbum mentis, quando enim veteres græci partes corporis quæ animæ inserviunt, læsas observarunt, mentem egrotare dixerunt. Quoniam autem prisca medici duplicem animæ adscripserunt sedem, nempe in cerebro & diaphragmate, factum inde est, ut diaphragmatis inflammationem cum delirio junctam, paraphrenitidem, cerebri autem phrenitidem vocarint.

PROBLEMA.

§. 59. Explicare quomodo delirium a causa materiali oriri possit.

RESOLUTIO & DEMONSTRATIO.

In medulloso cerebro fit secretio liquidi nervi, (per physiol.) quod
Disput. Medico-Pract. Tom. I. § n

a reliquis omnibus C. H. crassioribus liquidis per minutissima vasa separatur, quibus illud per vasa serosa advehitur, hæc autem humores suos accipiunt ex lymphaticis, hæc iterum ex sanguiferis; his vero ultimo loco nominatis obstructis, impeditur secretio tenuioris liquidi, reliqua dicta vasa nullum accipiunt humorem, adeoque nec illa, quæ liquidum nerveum vehunt. Cum autem istud quod ante factam obstructionem secretum fuit continuo corporis motu dissipetur; patet in obstructione & inflammatione ejusdem oriri de-
fectum, ita ut obstructis paucis vasis, exigua ejus quantitas, vel si plurima obstructa fuerint, nullum fere secernatur. Eadem hæc omnia fieri palam est, in obstructione lymphaticorum, serosorumve vasorum; sanita-
autem consistit in justa administratione omnium actionum animalium, vita-
lium, & mixtarum, cujus contrarium morbum significat, & anima corpo-
ris gubernatrix cerebro utitur ad producendos motus & cogitationes, tan-
quam medio, quo finem obtinere debet, adeoque hoc in justa atque sana
constitutione esse oportet, si motus & cogitationes ab anima legitimo modo
institui debent. Medio igitur perduto, finis imperari nequit, i. e. deficientem
te liquido nerveo in quodam loco non justa ejus sit circulatio & secretio in ce-
rebro, actio quædam vitalis & animalis læsa est, adest morbosa cerebri af-
fectio, medii quo anima utitur ad producendos motus & cogitationes, hinc
nec finem adsequi valet, cogitationes non justo modo cum vera ratione in-
stitui potest, similiter nec alias vitales, voluntarias, & morales actiones.
Si vero cogitationes sunt perversæ, & sine vera ratione producuntur, ho-
mo delirare dicitur. Patet adeoque quomodo delirium a causa materiali produ-
ci possit. Q. E. D.

A L I T E R.

Si magna humorum est velocitas, qui cerebro secernendum liquidum
nerveum exhibent, & alio in loco cerebrum obstructum est, tunc fluidi
nervei circulatio in uno loco est velocior, in alio autem deficit. In tali ergo
statu cogitationes in una parte cerebri celeriter excitantur, in alia vero pla-
ne institui nequeunt. Inde igitur delirium utpote a causa materiali oriri potest.
Q. E. D.

S C H O L I O N.

§. 60. Superfluum duxi hoc loco pluribus ostendere, qua ratione delirium
a reliquis materialibus causis derivari possit, quia omnia quæ de istis dicenda ef-
sent, his jam insunt demonstrationibus: inter materiales enim refero obstructio-
nem & inflammationem cerebri, depravatam circulationem sanguinis per cor
& encephalon, aut plane sublatam, ut & nimiam humorum per illud velocita-
tem, vel quicquid nervos comprimit, & circulationem liquidi nervei impedit.
De origine autem delirii ab immaterialibus causis sermonem facere, a scopo meo
alienum est, dum tantum ab obstructione pronati explicationem dedisse, mihi
sufficere videtur. Forasan tamen aliquis objiceret explicandum mihi hoc omnino
fuisse.

fuisse, quia sepe mania, de qua in hac dissertatione agitur, ab immateriali
causa originem ducere solet. Respondeo autem, supervacaneum hunc esse labo-
rem, cum me fugiat, an hocce subjectum a causa quadam immateriali mania-
cum factum sit nec ne; inquirendum potius erit, an in illo materialis quadam
causa delirii adfuerit, & quanam? Ceterum optime persuasum habeo, ne-
minem facile fore, qui explicare poterit, quomodo delirium ab immaterialibus
causis pronasci queat.

C O R O L L A R I U M.

§. 61. Cum nervorum a causa quadam externa compressorum eadem sit
ratio, ac obstructorum, patet serum extravasatum nervis incumbens eos-
que comprimens, eodem modo delirium causari posse.

C O R O L L A R I U M.

§. 62. Cum phrenitis sit inflammatio, ex qua delirium oritur, (§. 57.
58.) & modus, quo hoc ex illa producat, (§. 52.) explicatus sit, patet
simul, quomodo phrenitis delirium causetur.

C O R O L L A R I U M.

§. 63. In inflammatione magnus est sanguinis attritus & calor, qui cohæ-
sionem partium rubicundarum sanguinis efficit, (§. 44. 45.) Ergo in illa
serum cum sanguine mixtum ab illo segregatur, adeoque majori copia ad
vasa serum secernentia deferri potest.

C O R O L L A R I U M.

§. 64. Obstructis quibusdam arteriis, serum advectum transfluere ne-
quit ad vasa secretoria, ergo ad alia magis patula loca properat.

C O R O L L A R I U M.

§. 65. Ubi serum, cui in uno loco transfluxus denegatur, ad alia pa-
tula loca defertur, in quibus tamen præter solitam quantitatem, major ad-
huc (ob cohæsionem partium sanguinis rubicundarum) secreta copia continetur,
(§. 63.) ibi vasa a nimia ejus abundantia magis quam par est expanduntur.

C O R O L L A R I U M.

§. 66. Quo magis vas quoddam distenditur, eo magis quoque pori
ejus dilatantur.

COROLLARIUM.

§. 67. Quo magis pori vasorum dilatati sunt, & quo majori humorum copia repleta hæc existunt, eo majori quantitate humores in illis contenti per patulos poros transudare possunt.

COROLLARIUM.

§. 68. Quo magis vas extenditur, eo facilius rumpitur.

COROLLARIUM.

§. 69. Cum in inflammatione, pori vasorum multo sero distentorum, nimis sint patuli, hæcque serum in se magna abundantia contineant, (§. 63. 65. 66.) eo major quoque ejus quantitas per poros vasorum dilatatos præsentem inflammatione exhalare potest.

COROLLARIUM.

§. 70. Cum in vasis cerebri serosis, ob inflammationem arteriarum sanguiferarum, magna adsit feri copia, (§. 63.) illa dilatans, (§. 65.) & per poros eorundem transudans, (§. 67. 69.) quæ tamen per cranium exhalare nequit, (per princ. anatom.), transudatum serum in ipsis cerebri cavitatibus colligi debere.

COROLLARIUM.

§. 71. Vasa serosa cerebri ob magnam dilatationem facile rumpuntur: (§. 63.) Ergo serum in illis contentum effluere potest, tuncque in cavis cerebri colligi.

COROLLARIUM.

§. 72. Cum in nostro subjecto obstructions & inflammationes cerebri adfuerint, (§. 12.) unde reliqua feri quantitas in pauciora vasa recepta est, (§. 63. 65.) quæ inde nimis dilatata facile rumpere potuerunt, (§. 68.) non mirum est, serum extravasatum, in ventriculis cerebri anterioribus collectum esse repertum.

COROLLARIUM.

§. 73. Serum extravasatum in cerebri cavitatibus collectum, nervis incumbens, gravitate sua illos comprimit, unde justa liquidi nervei circulatio turbatur, (per princ. physiol. & pathol.) ex qua compressione delirium oriri potest; (§. 61.) Ergo serum in cerebro extravasatum symbolam quoque aliquam ad delirium confert.

C O-

COROLLARIUM.

§. 74. Cum inflammationem auferre possibile sit, minime vero serum in cerebro extravasatum, (per princ. med. pract.) patet delirium ab inflammatione ortum, hac sublata, tolli quoque posse, non autem, quod a sero extravasato originem duxit, hocque adeo perpetuum esse.

COROLLARIUM.

§. 75. Ob repertam in nostro subjecto inflammationem cerebri, per consequens & obstructionem, nec minus magnam feri extravasati copiam, (§. 12.) patet jam causa materialis delirii, quæ illud delirasse, colligendi ansam præbet.

SCHOLIUM.

§. 76. Revera autem subjectum hoc fuisse insanum confirmant illi, qui hujus personæ in nosocomio custodes fuerunt.

COROLLARIUM.

§. 77. Cum in illo adfuerit delirii causa non tollenda, nempe serum extravasatum, (§. 12. 74. 75.) elucescit jam ratio, cur perpetuo usque ad mortem deliraverit.

COROLLARIUM.

§. 78. Cum inflammatione intestinorum & phrenitide laboraverit, (§. 12. 57.) quæ posterior a priori oriri potuit, tuncque paraphrosyne dicitur (§. 57.) concludere licet, illud paraphrosynen passum esse.

DEFINITIO.

§. 79. Polypus est concrecentia sanguinis in massam quandam carnosam, orta ex sanguine spisso omni fere liquidiore parte orbato, coagulato, & semper plures similes attrahente moleculas.

SCHOLIUM.

§. 80. Sermo mihi tantum hic est de polypo in vasis sanguiferis, non in aliis partibus C. H. reperibili. Quod etymologi in vocis attinet, nullum est dubium, quin illa a grecis ortum traxerit, & quidem ab adjectivo πολλός, multus, & substantivo ὀπίς, pes. Deductum est hoc vocabulum tropice a pisce ejusdem fere figuræ, qui ob pedum multitudinem, hoc nomen adeptus est, & in eo cum polypo C. H. convenit, quod hic ratione figuræ multis gaudere pedibus videatur, qui tantum tamen appendices & elongationes hujus massæ sunt & figuram a vasis in quibus latitant, accipiunt.

S 3

SCHO-

§. 81. In sensu improprio nomen polypi imponitur homini stupido, stolido, rapaci, furio, vario, incomposito, qui pro diverso tempore & occasione diversos induit mores, germanice, der den Mantel nach dem Winde hängt; proprius sensus vocabuli hujus duplex est, prior est latus, in quo omne animal multis pedibus instructum polypus vocatur, posterior est strictus, in quo tantum piscis marinus in mari Adriatico habitans denotatur, a quo per metaphoram polypus C. H. nomen adeptus est.

C O R O L L A R I U M.

§. 82. Cum in inflammationibus sanguis semper sit spissus, & quarum si plures adsunt, & quo diutius durant, eo magis condensetur (§. 54.) unde tandem polypus generatur, (§. 79.) patet, hunc facile oriri posse, ubi plures simul adsunt inflammationes, & quo diutius durant.

C O R O L L A R I U M.

§. 83. Cum sanguis in venis tardissimum habeat circulum, (§. 53.) in hisque semper fiat spissior, (§. 54.) liquet polypum in iisdem facile generari posse.

L E M M A.

§. 84. In cerebro circulatio sanguinis multo est tardior, quam in reliquo corpore.

D E M O N S T R A T I O.

Cum sanguis ex corde ad caput perpendiculariter fere ascendat, (per princ. anatom.) ob suam gravitatem vero semper versus inferiora nitatur, (per princ. physic.) & in ipso cerebro per secretionem liquidi nervei, subtilissimo fluido privetur, quod in reliquo corpore non contingit, & viæ, quibus vasa sanguifera ad cerebrum tendunt, indeque recurrunt maxime sint tortuosæ, quæ adeoque circulationem sanguinis maxime retardant, (per princ. physiolog.) necesse est, illam multo esse tardiores in cerebro ac reliquo corpore. Q. E. D.

A L I T E R.

Cum cerebrum sit mollissima totius C. H. solida pars, (per princ. anatom.) sequitur illud non tanta vi in vasa sanguifera reagere posse, ac reliquæ duriores C. H. partes, quas arteriæ percurrunt. Vasa vero cerebri æque bene distenduntur a sanguine, ac reliqua, sed non iterum sic comprimuntur, hinc ibidem magis expanduntur, cum non tam bene sua contractione, nullo adjacentis cerebri auxilio fruente in sanguinem reagere possint, unde ille non tan-

ta

ta vi propellitur, sed in cerebro multo tardius ac in reliquo corpore circulationem suam absolvit. Q. E. D.

C O R O L L A R I U M.

§. 85. Ergo in cerebro polypus facilius ac in reliquo corpore generari potest.

C O R O L L A R I U M.

§. 86. Cum vasa magna venosa majorem sanguinis spissi copiam in se recipiant; polypus in illis facilius componi potest.

C O R O L L A R I U M.

§. 87. Sinus longitudinales & laterales cerebri sunt vasa magna venosa; (per anatom.) ergo major in iisdem polypo nascendi occasio præbetur.

C O R O L L A R I U M.

§. 88. Cum causa proxima sit illa, quæ propria vi, nulla alia insequente causa, effectus suos producit, (§. 14.) sanguis autem spissus & inflammatio tali modo polypum generent, (§. 86. 87.) patet in his consistere causam polypi proximam.

C O R O L L A R I U M.

§. 89. In quo ratio causæ proximæ latet, est causa remota, (§. 14.) sanguis vero spissus & inflammatio est causa proxima polypi, (§. 88.) cujus ratio in eo quærenda, quod sanguinem spissum & inflammatorium reddit. Ergo omne id erit polypi causa remota, quod sanguinem spissum & inflammatorium efficit.

C O R O L L A R I U M.

§. 90. Cum in nostro subjecto, inflammatio, sanguis spissus & polypus adfuerint, (§. 12.) priores autem hujus sint causæ proximæ (§. 88.) patet in his quærendam esse polypi in eo reperti causam remotam.

T H E O R E M A.

§. 91. Polypus in cerebro, impedit & turbat in illo justam humorum circulationem.

D E M O N S T R A T I O.

Cum polypus oriatur ex sanguine spisso, solidamque habeat carnosam substantiam

stan-

stantiam, (§. 79) qua vasa in quibus latitat, replet, (per autopsiam) sequitur, per vas eodem obsessum sanguinis justam quantitatem transire non posse. Et cum a tergo plus semper adferatur sanguinis, oritur inde attritus, calor concretescentia sanguinis, (§. 44.) Serum quod ibidem fecerni nequit, majori copia ad alia patula loca penetrat, (§. 64.) ibidemque vasa ultra modum distendit, (§. 65.) quandoque etiam rumpit, ut serum extravasetur (§. 68.). Adeoque *circulatio humorum justa impeditur & turbatur in cerebro a polypo.* Q. E. D.

COROLLARIUM.

§. 92. Cum a turbata justa humorum circulatione in cerebrum, delirium oriatur, (§. 3.) sequitur polypum idem causari.

LEMMA.

§. 93. Polypus in cerebro tolli nequit.

DEMONSTRATIO.

Si auferri debet, vel sanguis coagulatus ad justam fluiditatem remediis resolventibus & diluentibus redigendus, ejusque abundantia V. S. imminuenda, vel polypus instrumento extrahendus esset. Alius enim modus non datur (per princ. med. pract.). Resolventibus autem tolli nequit, (per experientiam) multo minus per diluentia, quæ prioribus quoad vires non æquales, (per princ. mat. med.) similiter V. S. polypum non imminuit. Instrumento autem polypum extrahere ex sinibus duræ matris impossibile est, quia hæc apertis lethalis oritur convulsio & hæmorrhagia; (per princ. anatom.) adeoque polypus in cerebro tolli nequit.

COROLLARIUM.

§. 94. Ergo delirium a polypo ortum tamdiu ac ipse polypus durare debet.

COROLLARIUM.

§. 95. Polypus in cerebro non est tollendus, (§. 93.) ergo nec delirium ab illo ortum; hinc perpetuum est.

COROLLARIUM.

§. 96. Cum mania tantum sit major delirii gradus, in quo homines perpetuo delirant; sequitur, eam causas agnoscere easdem, sed graviores, quam delirium,

C O.

COROLLARIUM.

§. 97. Polypus igitur est causa delirii gravior, quæ perpetuum causatur. (§. 92. 95.)

COROLLARIUM.

§. 98. Ergo potest efficere maniam, sive est causa ejus proxima.

COROLLARIUM.

§. 99. Et mania ab eo orta, non est tollenda, (§. 93. 94.)

EXPERIENTIA.

§. 100. Non solum in hoc subiecto, sed jam in duobus aliis maniacis in theatro anatomico hoc anno dissectis, polypos in cerebro reperire licuit.

SCHOLIUM.

§. 101. Minime hic silentio præterire possum, quæ in his notatu dignissima fuerunt; nempe invenimus in quodam maniaco subiecto, in ventriculis cerebri serum extravasatum in magna copia, arterias carotides offuscatas, ut & vertebrales, splenicam cartilagineam, in dextro cordis ventriculo polypum magnum, in sinistro minorem, in aorta iterum magnum, similiter in vena cava, in vena splenica etiam latebat polypus, bina vena iliaca externa polypo in totum fere repleta erant, & maxime varicosa, pulmo dexter pleura valde accretus, hepatis maxime infarctum, vesicula fellea admodum parva, lien maxime parvus & flaccidus, renes in superiori superficie ichore repleti, glandula pancreas indurata, in venis spermaticis calculi varia magnitudinis, vasa spermatica inflantata, ovaria valde parva, omentum, mesenterium, renes, pericardium, & facies multa pinguedine gaudebant, in pedibus tumor adematosis, reliquum corpus etiam maxime pinguedinosum.

COROLLARIUM.

§. 102. Cum polypus quandoque sit causa maniae, (per princ. pathol.) & jam in tribus subiectis maniacis, repertus sit, (§. 100.) probabile mihi omnino videtur, illum cujuslibet maniae esse causam proximam.

SCHOLIUM.

§. 103. Optandum omnino est, ut plures dentur occasiones lastrandi defunctorum maniacorum capita, quo eo certius de causa polypi proxima convincamur.

COROLLARIUM.

§. 104. Cum inflammatio sit causa delirii, [§. 3.] qua longius durante oritur mania, [§. 1. 96.] & in nostro subjecto tot repetæ sint inflammationes, [§. 12.] non mirum est, id tanto gradu delirasse, & ob accedentem polypum, [§. 12.] causam delirii non tollendam, [§. 92. 93.] perpetuo delirio, maniacum factum fuisse.

SCHOLION.

§. 105. *Revera illud mania laborasse, i. e. delirasse, idque nescivisse, inde colligi potest, quod stercus ex sterquilinitis magna copia devoravit.*

COROLLARIUM.

§. 106. Mania ergo in hoc subjecto, præsentem polypo, curari non potuit. [§. 99.].

COROLLARIUM.

§. 107. Polypus est causa proxima manix, [§. 98.] cujus ratio in inflammatione & spisso sanguine latet, [§. 88.] in his igitur consistit causa remota manix hujus subjecti [§. 14.].

COROLLARIUM.

§. 108. Cum ratio inflammationum & sanguinis spissi in hocce subjecto lateat in vermibus: [§. 42.] hi quoque inter causas manix remotas referendi sunt.

DEFINITIO.

§. 109. *Peripneumonia*, est inflammatio pulmonum, vel in extremitatibus arterix pulmonalis, vel arteriarum bronchialium, vel in utrisque simul.

SCHOLION.

§. 110. *Oritur vocabulum peripneumonia, a græco πνευ, circa, & πνευμων, pulmo, unde vox illa conflatæ est, qua græci affectum pulmonum & quidem in specie eorum inflammationem denotarunt.*

DEFINITIO.

§. 111. *Resolutio inflammationis*, est inflammatæ partis, vel naturalis

vel artificiosa mutatio, qua materia inflammans per partem inflammatam in circulum redigitur, meabilisque redditur, sine ulteriori corruptione & absque alio morbo inducendo.

DEFINITIO.

§. 112. *Gangrena*, est illa inflammatæ partis corruptio, ut intercepta sit communicatio in & refluxuum humorum cum incipiente leni putrefactione & ardore intolerabili, abolitaque actione à læsa jam parte in statu sano exercenda, junctæ.

LEMMATA.

§. 113. Omnis inflammatio, vel in resolutionem, vel in pus, vel in gangrænam vel scirrhum abit.

DEMONSTRATIO.

Legi potest in commentario in aphorismos *Boerhavi*, §. 386. 387. 388. 392.

COROLLARIUM.

§. 114. Cum hæc [§. 111. 7. 112.] dictæ mutationes inflammationi tantum sint propriæ, [§. 113.] illa autem & in pulmonibus locum inveniat: [per experient. & §. 12.] hinc istæ quoque in nostro subjecto suboriri debuerunt.

COROLLARIUM.

§. 115. In suppuratione conterantur partes in pus, [§. 7.] adeoque in illa fit solutio continui.

AXIOMA.

§. 116. Ubi suppuratio adest, ibi antecedere debuit inflammatio.

COROLLARIUM.

§. 117. Cum in nostro subjecto, suppuratio pulmonum adfuerit, [§. 12.] in illo quoque horum inflammationem antecessisse, necesse est.

COROLLARIUM.

§. 118. Cum inflammatio pulmonum sit peripneumonia, [§. 109.] & quoque nostri subjecti pulmones occupaverit, [§. 117.] liquet, illud laborasse peripneumonia,

§. 119. In suppuratione fit solutio continui, [§. 115.] ergo in peripneumonia in pus abeunte eadem contingit.

COROLLARIUM.

§. 120. Cum omne pus bonum, mora, & alia causa possit fieri malum, [per experient.] idem quoque in suppuratione pulmonum suboriri potest.

DEFINITIO.

§. 121. *Ulcus* est solutio continui partium exsanguium, ex antecessa suppuratione orta, continens pus effusum ex disruptis partibus, estque vel *Apertum*, in quo pus nulli sacculo inclusum est, vel *Clausum*, si illud sacculo scirrholo involvitur.

DEFINITIO.

§. 122. *Ulcus purulentum*, sive *apostema*, vel *abscessus*; est ulcus apertum, pus bonum, sanguineis quandoque striis mixtum, continens. *Ulcus proprie sic dictum* etiam est apertum, in quo autem sanies colligitur.

DEFINITIO.

§. 123. *Vomica pulmonum* est ulcus illorum clausum, in quo aliquando bonum, aliquando malum pus reperitur.

COROLLARIUM.

§. 124. Cum ulcus contineat pus, [§. 121.] ex inflammatione ortum, [§. 7.] patet inflammationem antecedere ulcus.

COROLLARIUM.

§. 125. Cum in peripneumonia in pus abeunte, solutio continui fiat, & pus, [§. 115. 119.] sequitur, ex illa quoque oriri ulcus pulmonum.

COROLLARIUM.

§. 126. Ulcus pulmonum oritur ex peripneumonia in pus abeunte, ulcus itaque pulmonum in nostro subjecto adfuit, [§. 12.] ex peripneumonia originem ducens.

COROL.

COROLLARIUM.

§. 127. Cum in illo quoque pus pulmonum propriis sacculis inclusum, repertum sit, [§. 12.] in quo vomica consistit, [§. 123.] patet illud etiam hoc morbo afflictum fuisse.

COROLLARIUM.

§. 128. Vomica ergo pulmonum in nostro subjecto ex peripneumonia producta est.

EXPERIENTIA.

§. 129. Vomica ad maturitatem perventa, vel sponte vel adhibita externa quadam vi, rumpitur, & pus suum in pulmones effundit.

THEOREMA.

§. 130. Pus bonum e vomica rupta in pulmones effusum, fit malum.

DEMONSTRATIO.

Omnis humor extravasatus & motu suo intestino carens, putrescit, [per experient.] pus vero bonum e vomica rupta in pulmones effusum, est humor extravasatus motu intestino carens, qui dum in suppuratione jam lenem subierit putredinem, [§. 7.] extravasatus eo magis putrescit. Humores vero C. H. putrescentes acquirunt indolem saniosam; [per experient.] patet adeoque *pus bonum e vomica rupta effusum in pulmones, indolem acquirere saniosam, sive malum fieri.* Q. C. D.

COROLLARIUM.

§. 131. Cum sanies in ulcere aperto constituat ulcus proprie sic dictum, [§. 122.] pus vero e vomica rupta in pulmones effusum nulli includatur sacculo, adeoque ulcus apertum efficiat, malum redditum exhibet ulcus pulmonum stricte sic dictum.

DEFINITIO.

§. 132. *Febris lenta*, est chronica, symptomatica, orta ex alia febre, & dispositione visceris cujusdam ad suppurationem, noctu magis quara die affligens, nisi quod aliquando & die phlogoses febriles oriantur, juncta cum calore præternaturali non admodum sensibili, sudore præsertim sub

somno largiori, urina crassa, rutila, sedimentum accipiente roseum, supernatante liquore claro, cum extenuatione corporis, vel in febrim ex qua ortum traxit, vel in hecticam ambiens.

DEFINITIO.

§. 133. *Febris hectica*, est symptomatica, chronica, orta ex ichore subtilissimo visceris cujusdam per vasa resorbentia ad sanguinem delato, crasque ejus turbante, arido & mordaci calore sese manifestans, symptomatibus omnibus ac in febre lenta acrioribus, cum successiva corporis extenuatione, virium consumptione, sudoribus colliquativis, diarrhæis, œdemate pedum & facie hypocratica scenam claudens.

SCHOLION.

§. 134. *Derivatur vox hectica à græco ἥκτις, habitus, nempe veteres græci effectum hujus morbi denotare voluerunt, qui in mutatione habitus totum corpus consistit.*

DEFINITIO.

§. 135. *Phthisis* est vel vomica pulmonum, vel eorum abscessus, vel ulcus stricte sic dictum, cum respiratione difficili, febre lenta & hectica, tussi vel sicca, vel humida, bonum aut malum pus ejiciente.

SCHOLION.

§. 136. *Vocem Phthisis originem traxisse à græco Φθίσις, contabesco, inter omnes fere constat auctores. Cum vero idem nomen a contabesco deduction, multis aliis morbis conveniat, permoti sunt ii, qui absque æquivocatione loqui amant, phthisin [§. 135.] descriptam, pulmonalem vocare, quo eo melius ab aliis morbis discerni queat. Illi autem qui græca vocabula latino civitatis jure condecorare nolunt, eundem morbum latino verbo tabes expriment, & cum bene perspectum habeant, idem quoque nimis esse generale, & sub eo cujusvisque partis tabem intelligi posse, distinctionem fecerunt inter tabem pulmonalem, renalem, abdominalem &c. Sed quid opus multis distinctionibus, cum sub voce phthisis ab omnibus medicis tabes pulmonalis intelligi consuevit, & præterea illius paragrapho antecedente data definitio nulli alii applicari possit morbo, ut adeo quilibet primo hujus definitionis intuitu tabem pulmonalem descriptam esse videat. Dividitur autem phthisis ratione incrementi, & durationis, in incipientem & consummatam, ratione modi quo homines affigit, in intermittentem & continuam. Sed ut de his quoque phthiseos speciebus L. B. distinctam habeat ideam, easdem definire necesse est.*

DEFI-

DEFINITIO.

§. 137. *Phthisis incipiens*, est collectio & infarctus scirrhusus materiæ tenacis viscidæ, vel mucidæ in pulmonibus, quæ discussis fluidioribus sanguinis partibus in duritiem abit, & tarde corrumpitur, vel etiam vomica pulmonalis in ortu adhuc existens, nondum matura & rupta, in qua semper tussunt, aliquando fortius, aliquando lenius. *Phthisis autem Consummata*, est illa, ubi vomica jam rupta, seu ulcus stricte sic dictum adest, & sanies cum tussi, vel tantum bonum pus, vel mucus glutinosus, interdum etiam ipsa pulmonum substantia frustulatim ejicitur, totus pulmo successive ab ichore consumitur, & febris hectica reliquum corpus contabescere facit.

DEFINITIO.

§. 138. *Phthisis intermittens*, illa dicitur, quæ ex vomica oritur, cujus sacculis pure plenis, aut ruptis, tussis & reliqua symptomata affligunt, his vero inanitis & pure iterum in vasa resorbentia recepto, vel per os fere omni ejecto, plane evanescent, & nil nisi respirationem difficilem relinquunt, collecto autem in relictis sacculis novo pure, pristino rursus modo exacerbantur. *Continua*, medicis illa audit, ubi dicta hæc non eodem modo fiunt, sed symptomatum quidem remissio, nunquam vero plenaria intermissio adest, quæque tam diu durant, usque dum febris hectica & mors superveniant.

COROLLARIUM.

§. 139. Cum ex peripneumonia, vomica [§. 128.] & ulcus pulmonum oriri possint, [§. 125.] & in his consistat phthisis, [§. 135.] hinc peripneumonia phthisin efficere potest.

COROLLARIUM.

§. 140. Cum in nostro subjecto adfuerint vomica, & ulcus pulmonum, [§. 12. 126. 127.] & peripneumonia antecesserit: [§. 128.] patet illud phthisin laborasse.

COROLLARIUM.

§. 141. In pulmonibus præter vomicas latitavit sanies nulli sacculo inclusa, [§. 12.] ergo hæc in illo subjecto ulcus stricte sic dictum constituit [§. 122.].

COROL-

§. 142. Ergo in illo jam phthisis consummata fuit. [§. 137.].

SCHOLIUM.

§. 143. Cum morborum & peractæ vitæ generis hujus subjecti historia à ne- mine sit observata, affirmare nec possum, an intermittente, aut continua, la- boraverit phthisi: quia autem ex vomica plerumque intermittens oriri solet, probabile mihi videtur, eandem hic adfuisse, quæ uno paroxysmo nondum pe- nitus absoluto, dum vomica rupta est, in continuam & consummatam perma- tata est. Cunque huic semper febris hectica sit juncta, non dubitandum quoque de ejus presentia, quam tamen diu durasse, mortisque causam constituisse, uni- ca circumstantia credere prohibet, de his autem in sequentibus agendum.

COROLLARIUM.

§. 144. Cum febris hectica semper successivam corporis extenuationem, virium consumptionem & faciem hippocraticam efficiat, si ad mortem jam tendit, [§. 133.] necesse est, ubi hæc post mortem non inveniuntur, illa tamen adfuit, eam non diu durasse, nec causam mortis proximam consti- tuisse.

COROLLARIUM.

§. 145. In nostro igitur subjecto, cum nec corporis extenuatio, sed po- tius aliqua pinguedo, [§. 12.] adeoque nec virium consumptio, nec facies hippocratica animadverterentur, hectica tamen febris ulcus strictè sic dictum semper concomitetur: [§. 133.] sequitur hanc quidem in hoc corpore ad- fuisse sed brevissimum tempus, neque causam mortis nominandam esse.

EXPERIENTIA.

§. 146. Oedema pedum, vel ex obstructis mensibus, vel febre acuta, vel hectica, vel ab aliis multis externis causis suboriri solet.

COROLLARIUM.

§. 147. Cum hoc subjectum tot afflictum fuit inflammationibus, [§. 12.] ex quibus facile obstructio mensium subnascitur, [per princ. patholog.] hæc quoque illud passum esse, probabile est.

COROLLARIUM.

§. 148. Cum ex obstructione mensium oedema pedum provenire soleat, [§. 146.] colligere licet, hoc quoque in nostro subjecto ab illa ortum traxisse.

COROL-

COROLLARIUM.

§. 149. Cum febres acutæ semper inflammationes viscerum concomiten- tur, [per princ. pathol.] quas posteriores & hoc subjectum sustinuit, necesse est, ut febribus acutis quoque afflictum sit.

COROLLARIUM.

§. 150. Hinc oedema pedum, à febribus acutis quoque originem duxisse, colligere licet [§. 146.].

COROLLARIUM.

§. 151. Solet idem nec minus ex febre hectica oriri, [n. 146.] hinc nisi ex illa originem duxerit, saltem ea auctum esse constat.

COROLLARIUM.

§. 152. Cum & ab aliis causis externis proveniat, [§. 146.] mihi autem peractæ ab illa persona vitæ genus ignotum sit, nullas quoque earum allega- re possum, quæ oedemati pedum ansam præbere potuerunt.

SCHOLIUM.

§. 153. Permulta enim dantur externæ causæ, ex quibus oedema pedum sub- nasci potest, ex gr. si quis vitam agat sedentariam, diu sellis durioribus insideat, quibus venæ crurales comprimuntur, paucis hebdomadibus oedema pedum experie- tur, quod tamen electo mobiliori vita iterum evanescit. Nec minus hoc illi con- tingit, qui ligamenta sub genubus nimis fortiter constringit, vel diu super equo latoris dorso equitavit, & diuturna pressione femorum, liberam humorum cir- culationem ex interioribus ad superiora impedit. Vel si ancilla sub menstruali fluxu nudis pedibus in aqua frigida linteamina lavavit, sicque mensium obstruc- tionem procuravit. Vel etiam femine gravida ultimo gestationis tempore à com- pressis per nterum venis iliatis pedes accipiunt oedematosos. Et Paracelsus sicut jam tempore annotavit, ex vulneribus remediis refrigerantibus tractatis, pedum oedema oriri. Datur quoque oedema quod ab incongrua scabiei curatione ortum trahit. Plures præter has causas allegare nimis longum & supervacaneum esset; opera magis pretium videtur, perspectis jam morbis, eorumque causis, quibus hoc subjectum afflictum fuit, etiam in causam mortis inquirere, hanc autem tan- tum ex rationibus pathologicis concludere licebit.

EXPERIENTIA.

§. 154. Prohibita modo aliquatenus respiratione, circulatio sanguinis im- peditur, arteriæ inaniuntur, venæ replentur, cor se rite evacuare nequit, & palpitat. Si autem in totum prohibeatur, tollitur omnis circulatio & vita ipsa.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

V

SCHO.

SCHOLIUM.

§. 155. Optime hoc perspicere licet in suspensis, quam primum enim illis *cr-
seria aspera laqueo constringitur, vena statim in facie & reliquo corpore tument,
color naturalis à transparente per cutim sanguine, in lividum mutatur, & si
gule constrictio diu durat, respiratione non restituta, deficit motus cordis, qui
per pulsus arteriarum cognoscitur, & adest mors.*

COROLLARIUM.

§. 156. Ergo impedita respiratione, & libera pulmonum actione, impe-
ditur quoque sanguinis circulatio, cum qua penitus sublata ipsa quoque vi-
ta tollitur.

HYPOTHESIS.

§. 157. Vomica diu quieta, tandem rumpere, & pus tanta copia in
bronchia effundere potest, ut non omnis brevi tempore tussi ejici queat,
adeoque respirationem impediat, imo penitus tollat.

COROLLARIUM.

§. 158. Ergo vomica rupta brevissimo tempore vitam, si pus in bronchia
effunditur, tollere potest, [§. 154.].

COROLLARIUM.

§. 159. Ob praesentiam tot vomicarum pulmonum in nostro subjecto,
[§. 12.] verosimile est, illarum prius aliquas ruptas esse, & ulcus effe-
cisse apertum, dein autem plures simul, sicque suffocationem & subitam
mortem induxisse.

SCHOLIUM.

§. 160. Confirmat hanc meam hypothesein, autopsia, quae docuit externam
superficiem pulmonum non fuisse exulceratam, internam autem totam purulen-
tam, & vomica obsessam, adeoque eo facilius bronchia exulcerata pure repleti
potuerunt. Ivo eo magis persuasum habeo, vomicam huic subjecto mortem in-
ducere potuisse, quando ad auctoritatem atque experientiam Celeberrimi Junckeri
provocare licet, qui in suo conspect. med. theor. pract. tab. de vomica pul-
monum, sic scribit: quo magis vomica in profundo latitat, eo graviori
periculo ruptura illius contingit, vel enim patiens, sub ipsa eruptione suffo-
catur, praecipue si febris acuta hectica suppurationem antecesserit, vel bre-
vi post jugulatur, si ipsa suppuratio copiosior fuerit.

COROLLARIUM.

§. 161. Suppurationem in hoc subjecto adfuisse copiosiore quae illud suf-
focare

focare potuit, [§. 160.] testatur substantia pulmonum intra omnis purulenta
[§. 12.].

COROLLARIUM.

§. 162. Dum vomica pulmonum in illorum profundo latitaverit, [per
autopsiam.] hujus vero ruptura eo graviori periculo contingat, [§. 160.]
probabile simul est, hanc aegram inde esse mortuam, vel saltem vomica
ad accelerandam mortem multum contulisse.

LEMMA.

§. 163. Phrenitis a peripneumonia orta, est lethalis.

DEMONSTRATIO.

Invenitur in Boerhaavii aphorismis & commentario in eosdem §. 774.

COROLLARIUM.

§. 164. Paraphrosyne cum sit phrenitis ab alia inflammatione pronata,
[§. 57.] quae à peripneumonia producta, lethalis est, [§. 163.] liquet pa-
raphrosynem à peripneumonia originem ducentem, esse lethalem.

COROLLARIUM.

§. 165. Cum nostrum subjectum paraphrosyne laboraverit, [§. 12. 57.]
quae à peripneumonia ortum dicit, [§. 56.] & tunc lethalis est, [§. 164.]
patet jam alia mortis causa.

HYPOTHESIS.

§. 166. In hocce subjecto peripneumonia sedem prius in arteriis bronchia-
libus habuisse mihi videtur, quibus suppuratis etiam fines arteriae pulmona-
lis occupavit.

LEMMA.

§. 267. Peripneumonia, quae fines arteriae pulmonalis occupat, mortem
producit

DEMONSTRATIO.

Vide Boerhaav. Libr. citat. §. 826. ubi simul modum, quo mors à tali
morbo inducitur, optime describit.

COROLLARIUM.

§. 168. Cum in nostro subjecto peripneumonia arterias bronchiales ob-
fesset [§. 166.] alia iterum mortis causa probabiliter evinci potest.

H. L. HARMES,
L E M M A.

§. 169. Si talis peripneumonia utrumque pulmonem simul & valde infecerit, erit cita & insuperabilis mors.

DEMONSTRATIO.

Vid. in citato libro Boerhaavii §. 827.

COROLLARIUM.

§. 170. Cum in nostro subjecto similis peripneumonia utrumque pulmonem valide infecerit, quod magna eorum suppuratio testatur, patet illud citius animam efflare debuisse, [§. 169.] ac alias a febre hectica jam præ-sente mortuum esset.

SCHOLIUM.

§. 171. *Hæc sicut, quæ tibi L. B. de mania & causis morborum hujus subjecti communicanda duximus. Deus interim T. O. M. conatibus nostris semper benigne adesse velit, efficiatque ut in sui ipsius gloriam proximique salutem redundent.*

F I N I S.

JOAN.

X.

J. WOLFFG. FRID. BOENNEKEN

B I G A

CASUUM MEDICORUM

ἀπὸ

Τῆς ΜΑΝΙΑΣ ΝΟΣΗΜΑΤΩΔΕΟΣ

OBSERVATORUM.

Werthemix 1744.

V 3

CASUS PRIMUS.

Cum anno 1732. & sequentibus annis in Civitate *Ducatus Geldriae Arnhem* dicta praxin medicam exercerem, singularis hic mihi casus obvenit: vocabar nempe die 28. Januarii ejusdem anni ad rusticum, qui appellabatur *Henrich van de Klap*, & ducentos circiter passus ab urbe habitabat; hic pridie morbo quodam laborare coepit, quem, cum viderem, statim icterum esse cognoscebam. Uxor ejus, femella tenera, temperamenti choleric-melancholici, ætatis annum agens circiter quadragesimum, septimo jam die febre catharrhali benigna erat afflicta, quã non obstante, ex amore erga maritum, cujus mortem pro rei domesticæ & familiæ conditionibus nimis præmaturam, ne eveniret, valde metuebat, è lecto, ut mecum eo distinctius de statu morbi mariti & prognosi sermonem facere posset, egrediebatur, ægrota, inquam, sudore critico septimo morbi die per totam corporis peripheriam erumpente, madida. Dictis dicendis, & præscriptis adversus morbum mariti necessariis me discedentem usque ante portam domus prosequitur, nudis pedibus, nec vestibus, uti deceret, induta, tempore hyemali austero, ubi terra, ad minimum iis in confiniis nive obducta, intensumque frigus erat, quam urbanitatem ipsi in hoc statu cum reprehenderam, & periculosam esse prænuñciaveram, eamque domum suam non solum sed & lectum cito citius ut intraret, jusseram, abii.

Altera die 29. Januarii rursus ægrotum rusticum visendi causa ad domicilium ejus me contuli, inscius quid præteritã die post meum discessum contigerit; sed totam familiam aliosque vicinos copiosissimas fundentes lachrymas offendi; hoc inopinatum tristitiæ spectaculum, quid indicet interroganti mihi responderunt: uxorem rustici à meo discessu usque adhuc in deplorabilem insaniam esse delapsam, ita ut sine intermissione vehementissime deliraret. Ad lectum ejus itaque terrore quodammodo perculsus, licet de ejusmodi eventu nonnihil prædixerim, properavi, in quo ægrota ab aliquot hominibus tenebatur, ne exsultaret, & sequentia in ipsa ægrota apparebant phænomena: facies ejus tumida & admodum rubicunda erat, oculi pervicaces, feroces, rubentes, scintillantes apparebant, lingua arida, pulsus celerrimus & frequens, parvus, & tendinum subsultus percipiebatur, ægrota simul anxia & inquieta erat, quæ omnia conjunctim sumpta phrenitidem indicabant. Suasi itaque venæ sectionem, sed hæc non poterat institui ob nimiam ægrotæ inquietudinem, ideo præscripsi medicamenta temperantia & antispasmodica ex aquis Ceraf. nigr. fl. Til. plantag. pulv. polychr. Pelarg. epil. nigr. Tartar. Vitriol. Tachen, Nitr. dep. Bez. min. Wed. Cinnabr. nat. ppt. Syr. Citr. M. omni b horio cochl. ij sumenda, deinde, ut alvus de officio suo per aliquot dies neglecto moneretur, tres jussi bibere scutellas infusi Theæformis laxantis pro marito compositi ex sequen-

sequentibus speciebus. Rhab. Or. rad. Curcum. chelid. maj. SS. ft. Cort. Or.

Insequente die 30. Januarii adstantes referent, ægrotam nostram præterita nocte quodammodo tranquillior se habuisse, nihil autem penitus dormivisse; pulsus adhuc celer, frequens & parvus erat, urina involuntario exercebatur. Continuanda ergo heri præscripta medicamenta.

Die 31. Januarii agrypnian præterita nocte continuasse, & delirium circa auroram esse exacerbatum intellexi; ægrota, cum illam viserem, defixis oculis me intuebatur, tandem sese erigens voce clara, sed canora, tremulaque ita me alloquebatur: *Gy kunt my niet helpe*, i. e. *me non posse auxilium ipsi adferre!* & hoc plus quam decies repetebat. Præscripsi pulveres antorgasticos in deliriis apud Autores celebres, ex pulv: epil. nigr. de Gutteta Majerni, Spee. ceph. Michael. &c. sumatur sing. quadrihor. dos. ad scrup. i. vel drachm. sem. sed nullum præstiterunt effectum, ratio: quod causa hujus adfectus in primis viis, in acida nempe saburra ibi latente, non erat quærenda, idcirco hæc medicamenta, licet famigeratissima, plurimam partem vero e terra inertis confata, evidentem & salutarem effectum edere non valebant, utpote quæ nec oscula vasorum lacteorum, multo minus venularum chyli solum defæcatissimi partem resorbentium penetrare possunt, conf. Tractat. Meus vernacula conscriptus: *von denen Erbhafften Mitteln §. V. und dessen Anmerckung* Lit. O. p. 40. Pro potu ordinario decocto hordei citrato utebatur; Urina hodie pauca erat & aquosa. Ad derivandam sanguinis versus caput congestionem vesicatoria ad furas, sinapismos & rubefacientia ex rad. armoraciæ recenti, fermento, pipere & sale, composita, ut & haleces disiectas ad plantas pedum applicare permisi.

Primo Februarii die delirium & omnia augebantur symptomata, agrypnia, inquietudo, tremores artuum, stridor dentium, alvi strictura, ingens sitis; largum itaque exhibere jussi potum decocti hordei citrati, interponendo pulveres ex epil. nigr. & antispasmod. *Stablii* cum MP. de Cynoglossa compositos, parva sed repetita sæpius dosi propinandos, & ad alvum aperiendam denuo infuso supradicto laxante utebatur, successit effectus cum aliquo delirii & symptomatum mitigatione; post meridiem enim hora prima ad somnum redibat propensio, & insequente nocte plus quam per totius morbi decursum tranquille satis dormivit.

Secundo & tertio Februarii die omnia mitiora apparebant, licet nullum criseos nec per urinam, sudorem aut hæmorrhagiam, nec per alvum indicium sese manifestaverit, pulsus tamen non ita celer, magis vero debilis ut & adhuc frequens percipiebatur; circa vespertam tertii Februarii de recuperanda sanitate valde desperabat ægrota nostra, ex hac ratione anxia totam noctem sine somno transiegit. Postero

Quarto Februarii die delirium de novo ita recrudescerebat, ut adstantibus vim inferre tentaret, nisi eorum vi retenta ob defectum virium morbo consumptorum illis cedere coacta fuisset, quod vero cum animadverteret om.

omnibus adstantibus amarissime conviciabatur. Cum advenirem, delirantem nostram furibundam offendi, quæ ab aliquot hominibus robustis in lecto tenebatur, fulgebant oculi, quorum pupilla, quia uvea undique æqualiter retracta, valde dilatata erat, uti in furiosis ordinarie observatur, pulsus durior, majorem & fortior, sed longe tardior quam antea percepi, verbo! aspectus ejus terrorem mihi ipsi incutiebat, quem hæc verba: *De Duyvel zal my 't hoofd vermossele*, item *de Zatan trekt my den Arm uyt*, i. e. *diabolus caput meum franget, item Satanas brachium meum à corpore discerpit!* voce dura & distincta ejecta non nihil adaugebant. Cum vero nec febris, nec æstus, nec sitis adesset, attonitus ægrotam adpexi, junior sive non nisi per olympiadis spatium medicinæ practicus, quidque consilii fere nesciebam, meditabundus in magno rei medicæ oceano fluctuans, tandem vero collectis iterum cogitationibus meis hinc inde dispersis, ac ponderatis omnibus circumstantiis in ægrota observatis, *mania* speciem nunc esse morbum judicavi, ideoque sequens præscripsi infusum Thæforme ex herba anagallidis cum flore Puniceo decantata in ejusmodi deliriis, & herba millefolii, nec non tincturam refrigerantem *Pelargi* sing. quadrihor. ad gtt. XXXV.-XL. Imprimis hoc singulare in nostra ægrota animadvertēbam, quod, si propius ad lectum ejus accederem, illa haud levi iracundiæ adfectu me intueretur, & nisi retenta, summæ illi fuisset voluptati, si vim mihi inferre ipsi licuisset. Hoc phænomenon mihi illud confirmavit, quod legi in *Valentini Prax. med. infall. Sect. III. p. 228.* ubi dicit: *Maniaci Medicis sunt insensissimi*; & hoc certe verum est, siquidem & alia vice Arnhemæ hoc mihi contigit, cum rusticus in pago vicino etiam maniacus catena in pede munitus, forcipe ferrea, qua eo lecto ad reponendum lignum super focum uti solent, cranium mihi frangere tentabat, si illi juxta intentionem successisset, sed cum opportuno tempore propositum ejus animadvertēbam, discessi, & illum postea usu aquæ felteranæ sanavi, conf. huc *Fabrit. Hildani Observ. Med. Cent. IV. obs. 8. p. 18.* Imo observavit *Olaus Borrichius*, quod delirio melancholico vel alio sanati Medicum suum postea odio prosequi soleant. vid. *Thom. Bartholini Act. Med. Hassn. Vol. IV. obs. XLV. p. 148.* Insequente à 4°. ad

sum. Februarii nocte nihil dormivit, eademque ut heri urgebant symptomata, alvus heri deposuit scybala dura fusci coloris, hodie denuo stricta est, ideo adsumsit sæpius citatum infusum laxans. Dirus autem & atrox hic adfectus mirum in modum me fecit sollicitum, & consilii quærendi causa ut celeberrimorum practicum libros evolverem me impulit, licet parum solatii apud plerosque invenerim, donec tandem *Bæcleri Cynosur. Mater. Med. Tom. III. casu in meas incidit manus, ubi Part. II. p. m. 870.* sub titulo *Sanguis asini* sequentia legi: *Medicum quod concernit usum, sanguis asini multum celebratur in delirio, in melancholia, in epilepsia, apoplexia, defectu loquelæ &c.* Sipienti fat, ajebam, in casu tam difficili consilium quærenti! legi ideo & relegi aliquoties dicta verba, deinde

& alios practicoꝝ libros adduxi, & an consentientes invenirem inspexi, nonnullosque reperi. Cur igitur dubitarem, me ipsum alloquebar, qui tentarem in casu tam desperato & extraordinario etiam remedium extraordinarium? probe gnarus triti: melius est in casu desperato tentare remedium anceps quam nullum! anceps quidem hoc mihi non videbatur. Difficillimum nunc erat illum sanguinem Arnheimæ acquirere, ast horis aliquot præterlapsis tandem cura ac studio Pharmacopœi ibi famigerati Dom. Kroop, illum accepimus; hic juxta præscriptionem meam sequentem in modum præparavit medicamentum:

Rp. Panni lintei sangu. albu. imbuti & sicc. trium digit. latit. & unius digiti longit.

Herb. anagallid. fl. punic (ob defectum aquæ destill. ejusdem herbæ)

Manip. Sem. Inf. in aquæ font. fervid. q. s. Colat. Rec. Uncias IV.

D. ad Viir. S. sumatur ter de die sing. vicib. tertia pars.

Hujus medicamenti hodie hora nona vespertina prima vice hauriebat ægrotans tertiam partem, & insequente nocte nonnihil dormiebat & satis tranquille.

6°. die Februarii cutis huc usque arida & sicca jam mollior tactu apparebat, ad madorem quoque disposita, urina cocta sedimentum fuscum post moram quandam ad fundum vitri deponens, pulsus hesternæ æqualis, timida magis & speculabunda videbatur ægrotans, tandemque meticulosa adstantes exhortabatur his verbis: *Gy lieden de waerelt vergaat i. e. O homines mundus perit!* Interim continuabatur medicamenti heri præscripti usus hora septima ante meridiem & tertia post meridiem, ut & vespere hora nona; tussiebat hodie ægrotans, quod inde ortum esse judicabam, quia pridie corpus præcipue pectus sub delirio plus justo denudaverat. Sequenti nocte licet parum dormiverit, tranquilla tamen & mere speculabunda permanfit.

Postero die septimo Februarii urina emittebatur turbida ejusmodi sedimentum ut hesternæ deponens, sudor quidem præterita nocte non copiosus tamen mador prorupit; continuetur usus potiunculæ specificæ more solito jussi.

Sequenti octavo Februarii die urina ejusdem ut hesternæ conditionis erat, & sat bene dormivit ægrotans, alvus stricta nimis aperiebatur usu infusi sæpius memorati laxantis; adsumsit insuper porro medicamentum specificum. Hodie ante meridiem singularis nostra cum ægrotans accidit casus: adveniebat enim lanarius vitulum emendi causa, quare ægrotans nostra surgebat, cum illo stabulum inibat, & vitulum, prout decebat, illi vendebat. Quæ actio licet e voto quoad rem domesticam successerit, tamen laudanda non erat, siquidem aëri liberiori sese exponere debebat, & eventus deinde sane comprobavit, quod consultius fecisset, si in conclavi suo & lecto mansisset, cutis enim laxior, porique patuli magis aëris austeri tactu constringebantur, & materies, quæ per emunctoria excerni debuisset, retro-

pelle-

pellebatur, deinde simul menti ipsi peregrinæ prorsus & protinus ideæ imprimebantur, hinc duplici ratione hac venditione vituli ad delirii novi accessum ansa dabatur, id quod etiam eventus paulo post testatus est; post meridiem enim de novo delirare cœpit, & quod fere ridiculum, me ipsius medicum & soltrum, si sanata esset, mihi solvendum, quod ad 200. florenos taxabat, (etsi quinquagesimam horum vix ac ne vix quidem partem postea acceperim) pro objecto habuit; quo tandem effluxo, adesse quendam, vaccam ejus qui vellet occidere, animo effingebat, ad quod prohibendum omnes impendebat vires; duravit vero hoc delirium duntaxat usque ad mediam noctem, sumto deinde remedio specifico quietior facta est.

Alterâ die Februarii nona in totum ad se redibat, & de susurrâ ac strepitu, quem in capite persentisceret, conquerebatur, eaque de re tristis erat, & remedium adversus hoc incommodum ex me pettebat; pulsus erat naturalis, excepto eo, quod paululum debilis esset. Præscripsi mixturam roborantem cum camphoræ pauxillo, quo medicamento, interposito si necessitas postulabat laxante infuso, continuavit usque ad 16. Februarii, interea sensim sensimque tristitia quoque evanuit, & ægrotans nostra pristinam recuperavit cum corporis tum mentis sanitatem, pro qua conservanda, atque præservanda, ut venæ sectio in pede circa æquinocium vernale proximum instituat auctor fui, obtemperavit meo consilio, & nunquam per quadriennium, quo Arnheimæ domicilium meum erat constitutum, morbo correpta est, & anno 1738. quoque in bona sanitate vixit.

C A S U S A L T E R.

In hoc anno 1744. mensis Maii die tertio vocabar Werthemæ hora circiter decima ante meridiem ad pissorem quendam hujus civitatis, nomine *Jac. Phil. Lange*, cujus uxor, femella statura parva sed robusta, temperamento sanguineo phlegmatica, ætatis annum agens vigesimum secundum, matrimonii alterum, gravida, & juxta mariti femellæ & obstetricis calculum partui proxima, licet uterus stricte clausus, nec aliud appropinquantis partus indicium adesset, ante aliquot dies erysipelate faciei cum atrocissimis capitis doloribus stipato, infestata, huic adfectui molestissimo ab incunabulis fere adsueta, hora quarta matutina subito epilepsia, cum plenaria rationis, visus & auditus abolitione correpta est, quam cum debita attentione adspicerem, sequentia animadvertēbam phænomena: facies ejus rubebat, oculi huc & illuc vagabundi, scintillantes, eorum palpebræ superiores retractæ, pupillæ valde dilatatæ apparebant, situ erecto sedebat in lecto, omnesque adstantes anxie intuebatur, quasi desideraret aliquid ab illis, aut quasi aufugere vellet, sæpissime ex imis cordis penetrabilibus ingemiscens. Præterea totus corporis habitus tumidus, leucophleg-

maticus, colore pallidus erat. Fœmina hæc ante aliquot dies aliarum mulierularum consilio dextræ manus venam cephalicam inter pollicem & indicem secare permisit. Ante meum adventum jamjam accersitus erat Honoratissimus Dom. Collega meus Dr. Assum, Civitatis & Comitatus Physicus meritissimus, qui clysterem emollientem & carminativum, ut & misturam analepticam & temperantem ex Aquis Ceras. n. Fl. Tif. Lil. conv. Scorzon. Meliss. S. V. Cinnam. cydoniat., Liqu. anodyn. Hoffm. Liqu. C. C. Succin. Pulv. epil. March. Specif. ceph. Mich. Nitr. dep. Antim diaph. Syr. acetos. Citr. compositam præscripserat, cujus cochl. 2. jamjam ægrota adsumserat. Pulsus ejus durus, magnum, plenum, & non admodum celerem persensit, hinc ob urgentem & turgentem plethoram, deinde ob nimiam versus caput factam congestionem venæ sectionem in pede, de qua Doctiss. Dom. Collega jam ante adventum meum locutus erat, suavis, aut impossibile erat hanc instituere, ob tumorem pedum œdematosum; ideo venæsectionem jugularem proposuimus, sed & hæc in ægrota tam inquietata, quæ ne momentum quidem caput quietum tenebat, & ubi ab epilepsie insultu sub ipsa operatione securi non eramus, non poterat celebrari, nec prius, quam revulsoria aut depletoria præcesserit, suadenda, hinc, cum quilibet nostrum quid agendum sit hæsitaret, clysterem præscriptum applicandum prius judicabamus, & expectandum ab eo effectum. Post meridiem hora prima iterum apud nostram ægrotam in priori adhuc statu constitutam conveniebamus; referebant maritus ceterique adstantes, quod epilepsiam aliquoties sustinuerit singula vice vehementiorem, cum spumæ sanguine tinctæ ex ore protrusione. Enema applicatum operationem suam præstitit, ad venæ sectionem, quocunque modo fieri possit, properandum esse cito citius uno affirmabamus ore. Accersitus itaque Chirurgus hujus civitatis hac in re versatissimus, & pedes & brachia & collum inspexit, ubi secare venam securissimum sit, tandem brachium dextrum elegit, venamque medianam uno ictu consueta sibi promptitudine aperuit; ægrota quid ageretur nesciebat, usque dum Chirurgus venam incidere subito perterrescebat, interim sanguinis uncie X. vel XII. detrahebantur. Quo facto consentiente ælimatiss. Dno. Collega præscripsi egregium illud sæpiusque expertum antispasmodicum & nervinum medicamentum oleum nempe destillatum Cajeput, ejusque guttulas V. cum misturæ cochl. 1. sumendas præcepimus, deinde discessimus expectaturi & venæsectionis & exhibiti medicamenti effectum. Concedente Deo salutaris hic fuit, etsi enim aliquoties insultus epilepticos passa sit, mitiores tamen prioribus fuere, & hora sexta vespertina tandem ex improvise sub epilepsie paroxismo uterus antea clausus sese protinus aperuit, & fœtus fœminini sexus, quoad structuram corporis maturus & bene conformatus, sed proh dolor! mortuus inscia ægrota est exclusus; diu tamen è vivis ereptus non fuerat, siquidem admodum recens erat, nec signa putrefactionis in corpusculo ejus animadvertimus, in secundinis vero uti obstetrix referebat, jamjam putredinis

dinis indicia quædam sese manifestarunt. Puerpera nostra nihilominus mansit mente capta, & post partum unicum adhuc epilepsie paroxysmum est experta; hora nona vespertina denuo adsumsit olei Cajeput gutt. V. cum misturæ cochl. 11. & insequentem noctem tranquille satis transegit.

Altera die, quarta nempe Maji, hora circiter quarta matutina rationis plenarie compos facta est, & sic per 24. horarum intervallum sanæ rationis usu privata fuerat, assurgere & in conclave se conferre tentabat, nesciens quid heri ipsi contigerit, mariti vero & adstantium enarratione, quod pridie scilicet puellam mortuam sit enixa, certior facta, ut & cum lochiorum fluxum ipsa animadverteret, valde mirabatur, se cuncta hæc ignorare, postea vero tranquille & placide, ut puerperam summopere decet, ad lectum se accommodavit. Lochia autem minus sufficienter fluere mihi videbatur, idcirco pilularum polychrestarum dosin ad scrupulum unum vesperi sumendum commendavi, hac nocte parum quidem dormivit puerpera, ceterum vero quæta.

Quinto Maji die optime valebat nostra puerpera, & nihil amplius metuebat, hinc & ipsi judicabamus, si diæta & regimen, prout puerperæ convenit, observabitur, non amplius hic opus esse cum medicis tum medicamentis; interim pro abstergendis cruoris in utero hærentibus recrementis, & promovendis paululum lochiis, tandemque excretionem alvina, (cum à die partus alvum nondum habuerit apertam) facilitanda, hodie vesperi adsumsit pilul. polychrest. scrupulum. Priusquam vero discessi conquerebatur puerpera de dolore vulneris sectione venæ infligti, quod cum inspicerem pustulas nonnullas miliarias albas circa illud effloratas animadverti, hinc marito purpuram adventuram esse indicavi, licet jam dum uxor ejus & corpore & mente sana videretur. Insequentis vero

Octavi Maji die hora quarta matutina cito vocatus puerperam nostram delirantem offendi, facies ejus apparebat pallida, fluxus lochiorum erat parcissimus, sed non in totum suppressus, nil nisi de morte appropinquante loquebatur, multa tamen etiam confuse, voce clara, multisque exclamationibus proferebat, mirasque faciei, brachiorum, manuumve torsiones & tensiones faciebat, tandem in tremores desinentes; quæ phænomena adstantibus terrorem incutiebant, licet veræ convulsiones non essent, sed solum motus ex phantasia læsa, prout objecti imaginati ratio exigebat, sponte quasi facti, nam magis tales motus producebat, si adstantes de his inter se loquebantur, ad omnia enim exquisitissime attendebat ægrota. Interdum e lecto exultare tentabat, ingentibusque viribus pollebat, pulsus erat celer, & frequens, acutus & parvus; purpura, ut heri prædixi, magis magisque erumpebat, præcipue in curvatura brachiorum, circa carpum, metacarpum & in pedibus, circa collum vero, humeros, & pectus non admodum copiose; præscripsi Emulsionem ex sequentibus: Rec. Sem. Card. ben. card. mar. Aqu. dest. Scorzon. Cichor. Camph. Syr. cap. ven. f. l. a. Emuls. adde Spir. Bez. Bussii, sumatur singulo bihorio cochl. 11.

Remittebat nonnunquam delirium pro febris vehementiori vel mitiori gradu, ita ut una aut altera hora mentis compos esset, erumpente interim purpura rubra albaque interspersa.

Nono Maji die purpuræ efflorescentia paululum cunctabatur, æstus tamen & anxietates præcordiorum augebantur, ideo sequentem præscripsi mixturam. Rec. Oc. cancr. ppt. Acet. Vin. simpl. efferv. postea adde Aqu. dest. Card. ben. Fl. scabios. Syr. Rub. Id Spir. min. anodyn. Hoffm. & Bez. Buil. Antim. diaph. non elix. M. D. S. Sing. 3. hor. cochl. ʒi. post hujus mixturæ usum purpura copiose satis, sed non excedente numero effloruit, cum inquietudinis & præcordiorum anxietatis levamine, delirium cessabat, & ægrota insequente nocte per horas aliquot dormiebat. Somno vero finito multo majori impetu delirium invadebat, & purpura retrocedere videbatur, quod certe à nimia ægrotae inquietudine & corporis volutatione, hinc liberiore aëris admisione ortum est, rebus sic stantibus sequens præscripsi.

Decimo Maji die medicamentum ex Oc. Cancr. ppt. Acet. vin. simpl. efferv. postea adde Aqu. dest. Card. ben. Fl. scab. scord. antim. diaph. non elix. Extr. Croc. Gall. Camph. c. pin. subact. Spir. min. Hoffm. Bez. Buil. Ess. scord. Syr. Rub. Id M. d. f. Sing. 3. hor. cochl. ʒi. Ufu hujus mixturæ purpura retrocedens de novo est expulsa, delirium mitius fiebat; nihil autem dormiebat, urinam & alvum in lectum deponebat.

Undecimo Maji die purpura deflorescere incipiebat, & squamulæ ejus quasi furfuraceæ hinc & inde decidere, febris fere cessabat, pulsus enim naturali haud abimilis nisi quodammodo debilior percipiebatur, & omnia meliora videbantur. Post meridiem vero puerpera nostra, licet quoad aspectum externum sanitati proxima appareret, nihilo tamen minus oculorum ejus splendor, vultus audax & ferox, ac furiosæ manus, quibus adstantes arripiebat, & ad se trahebat, firmiterque tenebat, contrarium indicabant. Medicamenta adsumere abnuebat, nec persuasionibus neque vi, (quam quidem semper prohibui) cogi poterat, prona enim erat admodum ad iracundiam, & adstantium officia ipsi præstita alapis, nisi sibi prospiciebant, remunerabat; noctem versus delirium furiosum augebatur, ita ut in lecto retineri non poterat, sed de eo exiit, in conclavi nudis pedibus obambulavit & mirum in modum stulte se gessit, mox cantabat, mox orabat, mox ridebat, mox morosa erat, aliaque proferebat.

Die duodecimo Maji, hora nona ante meridiem subito ad se redire videbatur, actionum suarum paucissimam partem gnara, pulsus erat naturalis, purpura sensim deflorescebat, & ægrota soliti eo tempore cutis pruritus scapendo leniendi maximam suscipiebat curam. Gaudium vero hac ægrotae mutatione in animis sanguine propinquorum exortum diu non durabat, hora enim quinta post meridiem ægrota de ingenti præcordiorum anxietate, dolore capitis, palpitatione cordis, nubecula ob oculos volitante conquerebatur, sibi tamen exacte præsens erat, pulsus autem magnus &

& durus; quibus circumstantiis ponderatis venam secare consultum duxi in pede sinistro, (tumor enim œdematosus ante partum putrefens omnis evanuit, ad Uncias X-XII. post venæ sectionem tranquilla fuit & rationis compos, & ad mediam usque noctem quiete dormivit. Quam primum vero somno expergeret, de novo delirabat & anxietates enormes sentiebat, hinc sæpius profunde suspirabat; cum vero alvus per triduum jam fuerat clausa, ad illam referendam exhibui.

Die 13mo Maji post meridiem pilulas ex Extr. Panchym. Croll. Sap. aliant. Gumm. ammon. acet. scill. sol. diacryd. sulph. pro una dosi compositas, quæ postea quinquies alvum aperuerunt.

Die 14. Maji. Præterita nocte nihil ægrota nostra dormivit, sed continuo anxiosa fuit & suspiriosa, mox e lecto egreditur, mox iterum in illud sese reclinat, & magno nisu, corporisque vario motu absurda profert, omnes vero personas accedentes probe movit, & cum illis loquitur, licet confuse admodum, pulsus magnus est & fortis, nec æstus, nec sitis urget; hodie venæ sectionem reiteravi in altero pede ad lipothymiam usque, successit quoque multo antea adhibito labore tamen feliciter ad Unc. circiter XII-XV. sanguis extractus in aquam demissus gelatinæ seu spermatis ranarum ad instar concretus, tenacissimus, ut valde elongari poterat, apparebat. Post venæsectionem cessata lipotyhmia pulsus celeriore & paululum minorem quam antea percipiebam, nihilominus tamen more solito delirabat; præscripsi 2. pulveres antispasmodicos cum aliquot granis sacchari saturni mixtos, quos etiam adsumsit, sed omnia in cassum instituebantur. Maritus tandem & parentes uxoris ejus tædiosi fiebant, & a medicamentorum usu penitus abstinendum nunc esse, & Deo solum hoc opus committendum judicabant, arbitantes: per totam ægrotae vitam desipientiam ejus duraturam, siquidem singula fere hora magis aufereret, nec ullum lucusque exhibitum medicamentum desideratum præstitisset effectum. Verum est! res videbatur fere conclamata, augebatur enim delirium ita ut gestus, & actus absurdissimos efficeret, ridiculosque non nunquam faceret sermones; v. g. mox summo cum impetu obstetricem advocare jubebat, reiteratoque clamore ne cunctarentur cum periculum esset in mora ad stantes adhortabatur, quo partui ista ejus proxime excludendo, qui jamjam instaret, succurreret; mox genua flectebat, quasi videret personam, cui summam deberet reverentiam, mox e contrario hæc femella τυφομανίς ipsa ab aliis præsentibus ejusmodi humilitatis ac venerationis cultum, ut genua nempe erga illam flecterent, postulabat, mox sanguinem e vena jam diu consolidata effluere sibi repræsentabat, mox filium Dei, angelos, diabolum & nescio quid amplius videbat, mox maritum ejus amplectabatur, firmiter que tenebat fere uti *ερωτομανία* laborantes solent, &c. Cum vero delirium tandem in furorem abiret, ita ut omnia, quæ in conclavi offenderet, in terram projiceret, & ipsa aliquoties e fenestra prosilire contenderet, suasi, ut nostram ægotam in conclavi, fenestra & janua prius probe

be munitis, omnibusque, quibus vim sibi inferre queat, e medio sublatis, tenebricosum solam includerent, probe memor ejus, quod dixit *Celsus Lib. III. de Med. cap. XVIII. p. m. 149. Dari nempe insania affectos, quorum unum alium lux, alterum tenebræ magis turbent, tertium nihil harum afficiat, optimum itaque esse utrumque experiri, & habere eum qui tenebras horret in luce, eum qui lucem in tenebris; at ubi nullum tale discrimen est, æger si vires habet, loco lucido, non habet obscuro continendus.* *conf. Cæl. Aurel. Tr. de morb. acut. Cap. XV. p. 49.* Huc usque enim in conclavi admodum lucido solaribus radiis nimis exposito jacuerat, ergo tentandum, utrum hæc mutatio nonnihil ad mitigandum delirium conferat. Rebus autem sic stantibus quid porro agendum dubitavi, usque dum reminiscebar casus ante recensiti, cujus historiam statim in diario meo aliquoties perlegebam, & cum in una & altera circumstantia analogiam inter utrumque delirium, animadverterem, de exhibitione ejusdem remedii cogitabam; aperui autem meam resolutionem marito uxoris, quod ex hac ratione facere debebam, quia à medicamentorum usu desistere antea, ut supra dixi, decreverat, hocce unicum tantum, ut permitteret, illam exhortabar; consensit libentissime, quo facto sanguinem asinnum adferre curavi, & sequentem in modum apud Pharmacopolam hujus civitatis peritum Dn. *Bekker* præscripsi.

Rp. Panni Lint. Sangu. Asin. imbut. & sicc. longit. unius digiti, & latit. 3um digit.

Herb. Anagall. fl. punic. pug. 1.

Inf. Aqu. dest. flor. Til. fervid. Unc. III. usque dum sanguis in totum ex linteo panno sit extractus, tum coletur & D. ad Vit. f. pro una dosi, sumatur talis mane & vesperi.

Altero die 15mo Maji, hora circiter octava prima vice hanc dosim multis persuasionibus, cerevisiam esse, ægrotæ nostræ dederunt, & vesperi pari modo, sequentem noctem admodum tranquille transegit, & circa matutinam diei 16. Maji sudor erupit, urina quoque excreta est fusci coloris post moram ejusmodi sedimentum deponens; delirat autem adhuc, sed longe mitiori gradu; adsumsit mane hora septima dosim potiunculæ præscriptæ tertia vice. Post meridiem vero hora quarta ex improvise in totum ad se rediit, & sanæ rationis usum recuperavit, in summum mariti & parentum gaudium, actionum suarum non in totum ignara, Deo Trinitati gratias humillimas persolvens pro clementissima sanitatis & rationis restitutione. Licet vero hæc, & mihi jucunda, mutatio in nostra ægrotâ contigerit, tamen ea propter nondum ab usu potiunculæ statim desistendum esse judicavi, sed ad minimum circa hujus diei vesperam, & altero die continuandum; obtemperabat consilio meo, & dosim vesperi hauriebat, sequente nocte quiete dormiebat, & sudabat.

Alteroque die 17mo Maji bis medicamentum sumsit, urina hodie hesternæ erat similis. Jam actionibus & sermonibus nostra femella, quod in

in pristinum sanitatis statum sit restituta, comprobatur; redit appetitus, somnus, & propensio ad subeundas res domesticas, alvus quoque officio more solito respondet, & excepto aliquo lassitudinis sensu nihil mali superest.

Die Maji 19no curiositatis gratia hanc femellam visitavi, ut certior fierem, num recuperata ejus & mentis, & corporis sanitas duratura esset ne? Offendebam illam, præter omnem opinionem circa res domesticas occupatam, & quam primum me videbat, lætabunda exclamabat: *Deo Maximo sit laus & gloria, qui & medicamentorum præscriptionem, & eorum operationem ad sanitatis & præcipue usus rationis meæ restitutionem clementissime cedere jussit!* Deinde mihi multis verbis pro sedulo adhibita cura & patientia gratias egit. Interrogavi vero eam, utrum temulentiam vel gravitum capitis dolorem persentisceret, aut susurrum vel tinnitum aurium? illa respondit, quod præter lassitudinem aliqualem, (nam debilitas non erat stricte vocanda,) visusque imbecillitatem nihil percipiat incommodi. Alvum autem per aliquot dies esse solito stricteorem; ideo & hisce incommodis sequentibus succurrere volui: Rp. Extr. Scord. Cochlear. Cent. min. Sapon. Alicant. Aloës succotr. Gumm. ammon. acet. scill. sol. Sal. polychr. Seign. M. f. pil. pond. gr. 11. D. S. Sing. Vesp. X. & Rp. Herb. anagall. fl. punic. Meliss. Fl. Stœchad. arab. Anis. stell. M. C. C. D. S. Thea cephal. ter in die scut. 4-5. Post meridiem vero priusquam hæc medicamenta e pharmacopolio acceperit, menses sine ullo incommodo eruperunt & postea per aliquot dies more ipsi solito effluerunt, & adhuc pancreaticæ vivit.

E P I C R I S I S.

Enarrata nunc utriusque delirii & circumstantiarum illud antecedentium, concomitantium, & consequentium historia, operæ pretium judicavi, nonnulla momenta paulo accuratius exasciare & dijudicare. Quæ, ut eò melius elucescant, certis sub quæstionibus pertractabo. Cuilibet vero, nisi in arte medica hospes sit, constat, duplex in praxi clinica animadverti deliriorum genus, acutum nempe & chronicum, cujuscumque vero diversas species in schola medica recenseri & explanari; exinde autem omnium hic prima oritur quæstio:

I. Ad quodnam deliriorum genus tam primi quam secundi casus delirium pertinet?

A. Delirium prioris casus,

(a) Si ad primum ejus ortum attendimus, accensendum esse deliriis acutis exinde patet: morbus ille, cui accidit, uti ex historia apparet, erat ex acutorum classe, febris nempe catharrhalis benigna; deinde sub ipso delirio observabatur pulsus celerrimus, frequens, parvus, anxietas & inquietudo, lingua arida, subsultus tendinum, rubor genarum, sitis, febris inflammatoria, ut & delirii ipsius pro gradu febris majori vel mitiori vix sensibilis remissio, ergo παραφροσύνη, seu phrenitis symptomata mihi

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

X

aud.c.

audiebat, ad acuta deliria numeranda. Mutatis vero circumstantiis allatis, adscribitur etiam.

(b) alteri deliriorum generi nempe chronicorum; sublata enim febre, & pulsu in majorem & tardiorum ordinario tamen vegetiorem & fortiorem mutato, durante nihilominus delirio, imo augete eo, uti in priori casu evenit, tunc delirium chronicum est. Hinc apparet, cur utriusque casus delirium mihi vocatur ἡ μανία νοσηματώδης aut νοσηματική. i. e. Mania sive infania morbum non ut symptoma concomitans, nec quæ sine prægresso morbo sua sponte, sed, quæ ex morbo quodam præcedente, eoque jam superato, oritur.

B. Alterius casus delirium pari ratione in primo ejus ortu pertinebat.

(a) ad acutorum genus, siquidem puerpera nostra tempore intermedio post partum, usque dum purpura efflorescere cœpit, sibi perfecte constabat, nec ullum delirii vestigium sese manifestabat; cum vero morbo exanthematico se adlocavit, præcipue in ejus primordio, simulque pulsus celer, frequens & acutus, anxietas & inquietudo adfuit, ideo etiam deliriis acutis hoc adnumero; licet priori esset mitius, tantus enim non urgebat ardor, nec linguæ siccitas, nec faciei rubor, multo minus tendinum subsultus, nec ferocia, neque febris inflammatoria, hinc tale erat delirium, quale morbis acutis solum familiare frequentissimum est symptoma. Postea vero quoque

(b) ad chronicorum genus referri meretur, quando deflorata purpura, sublataque febre, & pulsu antea febrili in magnum, tardum, lentumque, qualis in subjectis cachecticis & leucophlegmaticis observatur, mutato, tamen continuat imo augetur delirium, tunc chronicis accensendum puto. Nunc ad quæstionem alteram:

II. In quibus circumstantiis deliria recensorum casuum inter se erant distincta?

Differabant inter se

A. Ratione causæ proximæ:

(a) In priori enim casu non solum præcurrerat mæstitia ob morbum mariti, ejusque metuendam mortem, sed, &, quod maximum, accessu aeris liberioris austeri hyemalis ad corpus negligenter vestibus cinctum, nudosque pedes, sudor criticus, septimo febris catharrhalis die jam jam partim eruptus, partim adhuc in extremis arteriolarum cutanearum finibus, cum in intervalla papillarum cutanearum, tum in ipsas papillas delinentibus, extrorsumque patentibus, hærens, constrictione cutis repente profusus reprimebatur, & sic materies excernenda denuo humorum massæ diffundebatur, imo caput versus plus justo ferebatur, id quod partium inferiorum refrigeratio eo magis adauxerat: Qua materies morbificæ μεταστάσι intra ἐγκέφαλον facta, continuante insuper majori per arterias carotides, vertebrales & cervicales sanguinis appulsa, tardeque nimis, & huic minus respondente per venas jugulares & vertebrales refluxu, nihil aliud oriri

po-

poterat, quam vasorum cerebri & meningum inflatio, sanguinisque stagnatio, & a materia morbifica excrementitia sanguini vero denuo mista, acri, fibrillas nerveas vellicante, inflammatio, hinc læsa mentis sede, lædantur & mentis functiones necesse est.

(b) Delirium alterius casus oboriebatur sub eruptione purpuræ tali modo: sanguis ante & sub partum, motibus congestoriis ad finem legitimum scetus nempe exclusionem haud adæquatis, imo etiam post eum quodammodo lochiis insufficienter fluentibus, ad caput majori quam par erat quantitate propulsus, ibique in vasis cerebri & meningum sinibusque collectus, tardiorque progrediens, liquidi nervei intra medullam cerebri secretionem, motum & influxum in fibrillas nerveas reddidit inordinatum, a quibus tamen integre conservatis maximam partem mentis actio, sensuumque interiorum dependet, conf. *Ettmuller Op. med. T. II. p. m. 769. Boerhaave Inst. med. §. 284. & 286. &c. Hoffmann med. conf. T. V. p. 3. 4. Haller Præd. Boerhaavii T. II. p. 588.* quibus vero ita læsis, certe oritur confusa idearum combinatio, & ex hac confusa perceptio, & tale judicium, ergo delirium; accedit, quod, cum delirium sub purpuræ efflorescentia urgeret, simul massæ sanguineæ materies illa subtilis halituoza, purpuracea nervoso systemati admodum inimica mista esset; Ex his itaque elucet differentia inter prioris & posterioris casus delirium; quorum alterum, ex materies morbificæ excernendæ μεταστάσι, hoc vero ex sola sanguinis ante morbum intra caput collecti, posteaque per accidens materia purpuracea mixti, ortum est.

B. Differunt deinde deliria hæc vehementiæ gradu.

(a) Licet in primo casu morbus ipse delirium antecedens benignior esset altero, attamen, ipsum delirium atrocius & vehementius erat, quam in secundo casu, quod a repente facta μεταστάσι materies morbificæ ad caput, hinc ab adfectu corporis subito admodum periculoso in ipsam mentem redundante ortum esse censeo.

(b) In altero autem casu delirium mitius erat (1) quia tam repentina μεταστάσι non præcesserat, (2) ante partum venæ sectio & quidem larga instituta erat; (3) post partum quoque lochiorum fluxus tam sanguinis quantitatem diminuerat, quam congestorios motus a capite quodammodo derivaverat, & sanguinis a capite refluxum sublevaverat; (4) quia systema nervosum epilepsia, quam puerpera ante, sub & post partum sustinuerat, valde debile factum erat.

C. Differunt etiam ambo deliria ratione morbi.

(a) Morbus enim in casu priori natura sua quidem, ut antea dixi, benignior erat altero, siquidem febris catharrhalis benigna sine magno periculo, sine medico & medicamentis sæpe decurrere solet, & tamen huic atrocius superveniebat delirium nempe phrenitis.

(b) Alterius casus morbus (1) ex sua natura & indole longe pe-

triculosior erat, ob materiæ ejus qualitatem admodum nocivam; quæ in corpore animali putredinosam corruptionem facillime introducere valet, ideoque febris miliaris a celeberrimis medicinæ practicis ut *Foresto*, *Riverio*, *Estmullero* aliisque ad morbos malignos, imo pestilentiales accenseri solet, idque multo magis, si (2) puerperæ sese adfociat, (quibus etiam in hac nostra civitate Wertheimensi perquam familiaris est,) siquidem hæ tanquam vulneratæ considerandæ & tractandæ sunt teste. *Junckero in consp. med. pr.*, maxime igitur veritati illud consentaneum deprehendi, quod ex *Epiphanii Ferdinandi hist. seu cas. med. in dissert. de purpura puerper. Ao. 1729. Erfordia habita Resp. Latio Part. ejus pract. §. 1. p. 9.* allegatur, *grave est in arte Medica infantibus & gravidis Mederi*, *Epiph. Ferdinandus l. c. hist. XIII. p. m. 33. sequ.*; cum sequela sequentis tenoris: *non minus grave, si non gravius, erit mederi puerperis.* Ex his autem apparet symptoma gravius se se adjunxisse morbo benigniori, & levius morbo maligniori, quod *παράδοξον* videtur, cujus vero rationem ex antecedentibus facile potes colligere.

D. Porro differunt sæpius memorata deliria inter se ratione durationis.

(a) In priori casu enim delirium phreniticum remittente febris impetu vix sensibilibiter remittebat, sed eodem fere vehementiæ gradu durabat.

(b) In secundo vero casu remittente febris impetu mentis rediit conscientia & ejus usus, more delirii febrium acutarum. cf. *Celsus de re med. l. III. c. XVIII. p. 148. Mercurialis med. pract. l. I. c. 15. p. 76.*

E. Animadvertenda nunc est differentia methodus medendi utriusque delirii.

(a) Ratione delirii acuti in priori casu potissimum sequentes formavi indicationes: (1mo) ut inflammatio cerebri & meningum discutatur, & (2do) diaphoresis subito cohibita & repulsa restitatur. Primæ indicationis finem obtinendi gratia adhibui, quæ adfluxum humorum motusque congeltorios a capite derivant, infusum nempe laxans reiteratis vicibus adsumendum, & vesicatoria ad suras pedum, rubefacientia vero ad plantas eorundem; alterius indicationis finem obtinui medicamentis æstum maris microcosmici temperantibus, sanguinem spissum sive stagnantem discutientibus, & diluentibus, quibus diaphoresin simul magis magisque excitare contendebam, licet hæc non e voto successit, verumtamen post aliquot dierum intervallum inflammatio sublata est & delirium sopitum. Delirii autem acuti secundi casus curam juxta unicam tantum indicationem instituentem esse sum arbitratus, ut nempe purpuræ rubræ & albæ placida promoveatur eruptio: quid quod felicissime obtinui medicamentis sanguinis nimium orgasmum temperantibus, & materiæ summe agilis & perniciosæ malignitatem, ne nempe cito citius corpori putredinem inferat, coercentibus, addito simul leni stimulo, quo natura ad expulsionem ejus a centro ad peripheriam incitabatur.

(b) Utriusque vero casus delirium chronicum diversimode in methodo medendi tractavi. In priori enim casu venæ sectionem non celebravimus,

(1)

(1) quia ista femina ob summam ejus inquietudinem ad illam non poterat disponi, nisi summa vi illam cogere voluissimus, quod quidem, ob ejus ad iracundiam proclivitatem, metuendas hinc turbas valde noxias, dissuasi; (2do) quia non adeo necessariam in tam tenera & enervata femella æstimavi, juxta monitum *Coel. Aureliani tr. de morb. acut. libr. I. c. X. p. m. 28. &c. c. XV. p. m. 47.* ubi in phrenitica passione venæ sectionem intra primam *διάρτησιν* adhibendam esse sequenti tamen cum clausula judicat: *si vires nempe permittant.* Ideo multo minus in delirio chronico, quod femina morbo antea acuto, & ob phrenitidem conjunctam admodum periculoso debilitatæ superveniebat, venam secare ausus sum. Alterius vero casus delirium chronicum vix auferri posse, si venæ sectio omitteretur, putavi, siquidem ad lochiorum fluxum nimis præmaturæ cessatum iterum promovendum mihi erat respiciendum, & ægrotæ vires, ætas florida & humorum abundantia permittebat, ideoque illam bis intra triduum secare, & die intermedia laxans assumere jussi, vid. *Boerhaave aphor. de cogn. & cur. morb. §. 1127.* Quod, licet artis imperitis ambiguum quodammodo videatur, me talia tentasse purpura vix deflorata, squamulisque ejus & maculis super cutem hærentibus, illis tamen scire necesse est, me non fage-re illud effatum in praxi medica haud contemnendum *Ciceronis nostri medici Celsi*, dicentis, *multa in præcipiti periculo recte sunt alias omittenda loc. cit. p. 150.* Rationi itaque supra dictæ confidens, insimulque ægrotæ nostræ dispositionem considerans, omnis venæ sectionem instituendi timor ex mente mea discessit; dixi enim in antecedentibus, habitum corporis nostræ ægrotæ ante partum tumidum, leucophlegmatico similem fuisse, post partum vero, licet parum vel nihil sudaverit, nec magnam urinæ quantitatem emiserit, nec fluxum lochiorum largum habuerit, neque pustularum miliarium ingens numerus proruptus sit, sensim tamen sensimque eum detumuisse. Non equidem negandum est, perspiratione Sanctoriana, & insequente purpura multum superflui humoris e corpore decessisse, sed & hoc credibile mihi est, quod magna si non major humoris serosi copia in superficie corporis cute nempe & membrana cellulosa coacervata, per venu-las resorbentes ordini arteriarum decrefcentium exacte respondentes, resorpta, de hinc in venas sanguinisque massam infusa atque mista sit; quid igitur mirum, si hac ratione sanguinis quantitas adaucta & sic plethora orta sit? quam si quis etiam negare vellet, hoc tamen in dubium vocare non poterit, quin materies hæc, quod maximam partem excrementitia, sanguinis massæ infusa ejus effecerit expansionem, eundem effectum in corpore vivo animali producentem, quem producit simplex plethora; hæc enim, ut constat, vasorum atque cordis extensionem majorem, hinc horum reactionem in sanguinem quoque majorem, & deinde ab his, si plus justo diu durant, vasorum & cordis debilitatem, sanguinisque difficiliorem & tardio-rem circuitum, nisi forte sufflaminatum, hinc alterationem ejus *κρίσεως*, (id quod cruor emissus spermatis ranarum vel gelatinæ similis satis su-

perque testatus est,) aliosque in corpore noxios producit effectus non nisi larga & reiterata venæ sectione præcavendos, conf. *Hamberger Dissert. de venæ sect. quatenus sangu. motum mutat*, ita quævis materies, quæ sanguinem rarefacit sive expandit, licet non adsit plethora, tamen eundem in corpore uti plethora producit effectum. Et hæc quoque est ratio, cur tam ad promovendam plus justo tardiorum februm acutarum exanthematum v. g. variolosorum, miliarium, &c. eruptionem, quam si ea retrocedant, vel jamjam retrogressa sint, ad illa in corporis peripheriam revocanda V. S. præ ceteris omnibus conducat & suadenda sit, siquidem exinde sanguinis in corpore oritur rarefactio eisdem in illo producens effectus, uti plethora, hinc pari remedio, venæ sectione nempe, removenda. Qua de re conf. *Ballonius epid. I. p. 37. it. I. II. p. 141. 142. it. B. J. labyrinth. med. extric. p. 515. Sydenham oper. med. p. 92 & 122. Nic. Chesneau obs. med. I. IV. cap. V. p. 481. Schumacher dissert. de nov. meth. præf. variol. Duisburgi 1729. hab. §. XIV. p. 30. Tralles tr. german. de venæ sect. in variol. Eurchard in epist. ad D. D. Tralles satyr. Siles. spec. I. Mantiff. Kortum diff. de exanthem. febr. acut. retrogress. V. S. restit. §. VII. sequ. Hal. 1742. Frid. Gottl. Mulleri dissert. pererudite elaborata de V. S. etiam reiterata usu in febr. inflammat. imo exanthemat. Argent. 1743. hab. cap. II. §. XVII. p. 35. & cap. III. §. X. sequ. Tandem mihi quoque in mentem veniebat, quod quondam apud *Mercuriales* l. I. prax. cap. XVI. p. m. 89. legeram, ubi dicit: *totam curationis vim in mania positam esse in celeritate medicorum, & præsertim missionis sanguinis*, quo cum plures celebres medici consentiunt, conf. *Paracelsus l. I. de orig. morb. cap. IV. Capivaccius meth. med. præf. p. 140. Riverius prax. med. l. I. cap. XIII. pag. 30. Hoffmann med. rat. system. t. IV. p. IV. p. 208.**

F. Superest adhuc unica differentia deliriorum ut chronicorum nempe, non quidem inter se (cum quodlibet horum fuerit delirium maniacum,) sed solum in eo, quo unum medicis audit delirium idiopathicum, alterum symptomaticum; prius, quod absque concurrente morbo, nec præsentis accidit, alterum, quod præsentis sese adfociat; in utroque autem casu indicavimus, delirium maniacum sese non conjunxisse morbo, sed eo jamjam propulso ortum esse, (nisi, quod puerperium morbus sit, statueret velis,) quo respectu symptomaticum vocari non potest, nec tamen idiopathicum mere appellare illud audeam, quia morbus paulo ante delirii accessum, præcesserit. Indeque potius ut morbi antecedentis consuetudinem considerandum esse utriusque casus delirium chronicum opinor. Indicatis jam omnibus circumstantiis, quibus utriusque casus delirium ab altero differebat, parallelismi eorum explicatio nunc tertie quæstionis erit scopus.

III. In quo tertio conveniebant deliria utriusque casus, siquidem quodlibet horum specifico remedio sublatum est?

Priusquam hanc quæstionem solvam præmonendum est: (I) quod mihi sermo non sit de deliriis acutis, sed solum de chronicis, quorum unum-

quo-

quodque specifico remedio ablatum est. (2) Quod experientia docente nihil novi sit, si morbus aliquis transeat, vel terminetur in alium, speciatim vero in maniam & melancholiam, conf. *Coel. Aurel. l. c. l. I. cap. 5. p. 19. Sennertus prax. med. l. I. p. II. p. 416. Ettmuller op. med. t. II. p. 964. Hagedorn hist. med. phys. cent. I. p. 37. Winckler A. N. C. cur. dec. I. Ao. VI. VII. obs. 4. Michelottus A. N. C. Vol. I. obs. 102. Binninger obs. med. cent. I. obs. 44. Id. cent. II. obs. 46. Schenck observ. med. lib. I. obs. CCLXI. sequ. Dodoneus obs. med. cap. X. p. 21. Plater obs. med. l. I. p. 68. Et hisce præmonitis elucet in quo ambo casuum recensitorum deliria maniacæ conveniant:*

(a) Quod nempe morbum acutum antecedentem sint subsecuta; in primo enim casu, post febrem catharrhalem benignam & phreniticam, quam ultimam sæpissime in maniam transire observarunt celeberrimi medici testantibus Hippocrate, *Coel. Aurel. Aretæo, Willisio, Ettmullero, Blankardo, Boerhaavio, Hoffmanno* aliisque; in altero vero casu post febrem miliarum, purpuram scilicet rubram & albam.

(b) Alius autem adhuc observabatur in utroque delirio maniacæ parallelismus, transitus nempe ejus in melancholiam; adhibito enim & assumpto secunda vel tertia vice remedio specifico furor in tristitiam, & meticulositatem, verbo in delirium mitius seu melancholiam est mutatus; quæ adfectuum παραλλαγή pariter frequenter in praxi occurrit, & observatur, & melior est, quam si melancholia transeat in maniam conf. *Fabr. Hildanus obs. med. cent. IV. obs. 9. p. 20. Duncan. Liddel. op. med. p. 149. River. obs. XXXII. Ettmuller op. med. t. II. p. 964. Wepferi obs. de aff. cap. obs. LXXXIV. p. 324. Forest. obs. L. X. p. 179. Willis op. tr. de anim. Brutor. p. 182. Neuter fund. theor. Med. t. II. p. 756. Stahl. cas. maj. p. 776. Hoffmann med. rat. syst. t. III. p. 229. Alberti jurispr. med. t. II. p. 379. dissert. mea inaugur. de melancholia. ao. 1728. Erford. hab. §. 19. p. 15. Nunc ad ultimam me accingo quæstionem:*

IV. Quid me ad usum remedii specifici nempe sanguinis asinini impulit, & quænam in eo latet virtus specifica, cujus ope deliria maniacæ sunt profugata, & rationis sanæ usus restitutus?

(a) Ad primum quæstionis membrum quod attinet, respondeo: quod, cum animadverterem, adhibitis remediis ne unquam latum cessasse malum, ad specificum igitur a celeberrimis medicis laudatum quoddam remedium fugiendum esse judicaverim, priusquam malum profundas ageret radices, quo tandem ex inopinato reperto, uti in primo casu narraui, bona fiducia futuri salutaris eventus illud propinavi, licet mihi haud ignotum esset, fore, ut multi & artis osores & artis periti, qui, etsi salutarem effectum præstaret remedium, tamen illum ab eo ortum esse negarent, & famæ meæ maculam facere tentarent, quippe quod revera etiam ita mihi *Arnhemie* contigit; sed vita, recuperata ægrotæ sanitas, ejusque propria, ut & *pharmacopæi* confessio, facti veritatis testimonium omni exceptione majus dederunt,

quæ-

runt, & sane! nisi eadem in novissimo casu adessent circumstantiæ, vix deficerent tales, cui effectum nostri remedii adhibiti in dubium vocarent & totam morbi historiam pro ficticia venditarent.

(b) Alterum quæstionis punctum in eo consistit, ut virtutem specificam sanguinis asinini, quantum fieri potest, quæ medelam præstitit indicarem, cum apud eruditos in genere nihil hodie valeat, quam sufficiens rerum ratio, in foro autem medici non sola hæc, sed simul cum experientia conjuncta; ideo, ut medice procedam, primo rationem efficaciam nostri remedii specifi- ci explanare, deinde illam experientia aliorum medicorum confirmare, necesse esse arbitror.

(1) Lubentissime quidem fateor, me adgredi difficillimum opus, & in magnum offensionis lapidem impingere, siquidem nullibi in celeberrimorum Medicorum libris practicis quos evolvi rationis sufficientis nedum probabili de efficacia hujus remedii vestigium deprehendi; *torporem enim asini sistere furorem maniacum* juxta *Etmullerum op. med. t. II. p. 967.* vel, quia *asinus est animal melancholicum, ergo propter analogiam in mania & melancholia ejus sanguinem conducere* juxta *Hartmannum Prax. chymiatr. cap. 3. p. 49.* (licet non audeam negare, quod ille, qui primus fuit hujus medicamenti virum tentator, ex hac ratione ægrotto illud exhibuerit!) Porro, quod sanguis asini virtute acidum volatile in maniacorum sanguine latitans destructiva polleat, qua microcosmetor ignitus antea factus, mirum in modum placari possit, juxta *Doleum encycloped. med. pract. p. 48. tandem sanguini asinino inesse virtutem sedativam* juxta *Hoffmannum med. rat. syst. p. 4. p. 219.* hæc omnia quæsitam mihi non accenderunt lucem, qua rationem sufficientem efficaciam remedii nostri satis perspekte cognoscere queam; neque in eo sufficiens latet ratio, quia asinus, teste *Jo. Bapt. Porta, contra atram bilem* (nam veteres maniam & melancholiam a bile atra oriri crediderunt) *vescatur herba asplenii, vid. ej. mag. nat. p. 110.* Licet vero hucusque occasionem dictum sanguinem examini chymico subjiciendi, ejusque productorum vires & operandi rationem singulatim intimius explorandi non habuerim, hoc tamen in genere notum est, quod ex omnibus animalis corporis partibus arte chymica eliciatur phlegma, spiritus, oleum empyreumaticum, sal volatile & parum salis fixi, pro modo instituendi laborem unius aut alterius horum plus vel minus, testantibus *Boerhaave Elem. Chem. p. II. Hoffmann observ. chym. phys. Stahl fund. chym. dogmat. & exper. Neumann Pral. chem. digbeana medic. exper. p. II.* quæ dictæ partes procul dubio sanguinem asininum etiam constituunt, hinc summam ejus *ἐνέργειαν* in spiritu ejus, oleo, & sale volatili contineri judico. Sales enim animalium volatiles, inquit celeberrimus *Boerhaave, recepti in cavis vasorum nostrorum, ibique acti tam calore vitali, quam impetu sanguinis circumducti, acri, rodente, stimulant virtute, quam validissime agunt, imprimis in fibrillas irritabiles systematis nervosi, quas in motus majores cient, simulque humores fundendo, diaphoresin, sudores, urinas, salivam movent; vid. ej. elem. chem. p. II.*

II. p. 369: simulque spiritus & olea animalium corporis quoque partes egregie penetrant, hinc *obstructiones præprimis autem cerebri & nervorum referant, teste Joerdens in commerc. lit. Norimb. Ann. 1736. p. 4.* utpote quæ principalem sive proximam mania causam constituunt, uti ex anatome hoc morbo defunctorum docemur; cerebrum enim in his apparet siccum, durum, friabile, in suo cortice flavum, vasa turgescencia, varicosa, atro tenaci cruore distenta, nervorum origines sicca & interdum excrecentia quædam scirrhusa, cerebellum flaccidum, vid. *Boneti sepulchretum anat. T. I. L. I. S. VIII. obs. I. p. 205. obs. VI. p. 209. Wepferi obs. anat. hist. apopl. XV. p. 415. Henr. ab Heers obs. med. III. p. 45. Boerhaave aph. de cogn. & cur. morb. §. 1121. Hoffmann med. rad. syst. t. IV. cap. VIII. §. V. p. 191. Act. Berol. decad. I. vol. VII. p. 9. VIII. p. 52. dec. II. vol. III. p. 41. 42.* Et sane experientia diu jam docuit, quid sales volatiles, spiritus, & olea ex regno animali producta decenterque purificata in affectibus pertinacissimis & pro incurabilibus habitis præstiterint, unicum solum oleum animale *Dippel* hic adducere lubet, in epilepsia cum mentis & sensuum etiam extra paroxysmum alienatione relicta efficacissimum, conf. *Christ. Democrit. vite anim. morb. & med. p. 89.* sequi item in melancholia hysterica motibus convulsivis stipata, conf. *dissert. Jo. Junckeri de medicina quadam efficaci in motibus naturæ exacerbatis, Hale 1740. habita in mania, melancholia, & apoplexia, vid. Commerc. lit. Norimb. Anno 1736. p. 4. 5.* Plures equidem allegare possem casus speciales de egregia virtute salium volatilium, spiritus, & oleorum e regno animali arte chemica elicitorum, in morbis chronicis & inveteratis, si multus esse animum haberem, sed ex dictis satis superque elucescere opinor, quod partes in sanguine asinino contentæ maxime volatiles, sive salinæ, sive oleosæ, eæ sint, quæ in mania medicamentum edunt effectum, quam sententiam *M. Hoffmannus* quoque jamjam tenuisse videtur, conf. *EJ. not. in Hartmanni prax. chymiatr. I. II. cap. III. not. I.* Præterea vero eam sequentes confirmant rationes: (1) Quia eundem effectum in corpore præstitit, quem præstant sales animalium volatiles & olea, nempe perspirationis augmentum & urinæ excretionis turbulentæ cum sedimento fulco; (2) Quia & alia dantur subjecta, quæ maniam specifica virtute faciunt, quorum tamen partes etiam maxime volatiles sunt & oleosæ, ut v. g. (a) Camphora, cujus usu maniacum restituit celeberr. *Werlhoff vid. commerc. litterar. Nor. 1733. p. 221. it. 1735. p. 28. & celeb. Joerdens l. c. Ann. 1736. p. 5. conf. etiam Paracelsus de morb. ament. tr. II. c. 2. ubi camphoram tanquam præsentissimum in mania remedium commendat, vid. dissert. inaugur. celeberr. Jo. Adolph Wedelii An. 1697. Jenæ habita. Doleus encycl. med. pract. cap. III. p. 40. it. dissert. de salut. & noxio camphoræ & camphorat, usu sub præf. D. Juch aut. & resp. Menshengen. Erford. 1737. Boeckler. cynos. nat. med. t. I. p. 618. 619. Neumannii pral. Chem. p. 666. plura vide in Zornii Batanologia medica p. 156. sequi. (b) Lapis felleus tigris.*

gridis maximæ Africanæ, qui aliquoties ad grana XXX. vel XL. datus, maniacis atque infanientibus mire conducere fertur, uti in *commerc. lit. Norimb. ex Sebæ Amstelod. accurata descript. locupletiss. rerum naturalium thesaur. enarratur. Anno 1736. p. 248.* Sed hic aliquis sequentem in medium adferre possit objectionem: quæ de productis ex animali regno, eorumque efficacia dixerim vera & comprobata esse, sed superesse adhuc dubium, quin idem effectus, ejusque causa, pari ratione a sanguine asinino puro & nondum chymice tractato sit probabiliter expectandus. Huic autem respondeo: objectionem ad rem nihil efficere, nec effectum ab usu ejus expectatum & observatum reddere dubium, siquidem factum in aprico sit, & simul experientia aliorum medicorum comprobatum, quod nempe diversorum quoque animalium sanguis cum *εὐδοξία* in morbis atrocibus medicamentorum ordinariorum vires eludentibus usurpetur, licet specifica ejus virtus & huc usque, in quo nempe proprie consistat, sit incognita, tractu vero temporis medicorum curiosorum industria distincte forsitan eruenda; Sic legimus v. g. quod sanguis humanus, cervi, felis, pulli, aliorumque animalium in epilepsia, apoplexia, mania, aponia &c. felici cum successu adhibitus sit, vid. *Plinius hist. nat. p. 683. 689. Jenston Thaumatochr. class. X. cap. III. arr. 3. Ranchini opusc. med. p. 497. Jo. Langii epist. med. p. 103. Ettmuller op. med. tom. I. p. 789. Sitonius misc. med. p. 321. sequ. Dolæus Encyclop. med. pract. p. 48. 101. III. Stahl prax. med. a Pelargo edita p. 309.* Et quis quæso sanguis in medicina frequentior & majori cum ægotantium solatio præscribitur, quam sanguis hircinus, v. g. contra calculum, pleuritidem, sanguinem congrumatum a casu ab alto &c. confer. *Riverium prax. p. 218. Milii antidotarium med. chym. reform. p. 41. Helmontium tr. pleura fur. §. 32. p. 396. Boecklerum mat. med. tom. II. p. 11. p. 29. cui eadem virtus diaphoretica & diuretica attribuitur, quæ sanguini asinino vid. Ettmuller op. med. t. I. p. 387. it. diss. med. de sangu. hirc. usu & præst. in med. Erford. 1730. habita, quæ vero *ἐνέργεια*, licet non semper & ubique intentioni medici & ægri desiderio respondeat, conf. *Triller comment. de pleurit. p. 19. 48.* si modo ut plurimum id præstat talis naturæ esse debet, ut causæ morbi adhuc latitanti in corpore, siue consistat in materia quadam, siue in motuum perversa directione, contraria sit, & vim vitæ ita excitare valeat, ut quod adhuc restat materiæ peccantis tam corrigatur, quam motibus congruis & proportionatis expellatur.*

(2) Denique experientiam celeberrimorum quorundam medicorum, qui sanguine asinino vel maniam sanaverunt, vel ad minimum illud pro efficaci remedio habent, & ejus usum commendant, hic in medium adferre fas erit; primum itaque locum meretur *Hartmannus qui in praxi chymiatrica p. 48. se fabrum lignarium eo mania laborantem restituisse asserit, post eum Ettmullerus qui in oper. med. t. I. p. 767. ita scribit: sanguis asini præmissis præmittendis est specificum egregium in mania, id quod non tantum Hartmannus*

expertus est, sed & D. Michaelis in aula Altemburgensi & in multis aliis locis, ubi multos hoc ipso curavit remedio. Laudatur etiam nostrum specificum a *Gabriele Claudero in M. N. C. dec. II. Ao. III. obs. LXXXIV. p. 186. & a B. Frid. Hoffmanno in med. rat. syst. t. III. p. 583. §. XII.* Huc quoque quadrat allegare illum potum nigrum Brunsvicensem dictum ex sanguine asini & aceto compositum, qui frequentissime haud infelici successu in mania usurpatus est, quem etiam haud improbat *Hoffmannus med. rat. syst. t. IV. p. IV. cap. VIII. §. 21. p. 218.* Nec silentio præterire possum id, quod *B. D. D. Timmermann*, professor Academiæ Duysburgensis, fautor & amicus meus dum viveret æstumatissimus, sæpissime mihi narravit de medico quodam felici civitatis Düsseldorfensis practico *D. Boehmer* dicto, illum per plures maniacos & melancholicos sanguine asinino sanavisse. Plura de hoc specifico invenies in *Senterti prax. med. L. 1. p. 11. cap. XV. p. 421. Veccher Forness. med. p. 37. Dolæi Enc. Burnet thes. med. pract. p. 262. Bierling thes. med. pr. p. 1041. Weinhard nucl. univ. med. pr. p. 1. p. 81. Boeckler l. c. t. III. Nenter fund. theor. & pr. med. t. II. p. 787. Juncker consp. therap. gen. p. 502.*

Dicta autem hæc jam sufficient de virtute specifica sanguinis asinini contra maniam; superest solum hoc unicum, ut hoc a me avertam præjudicium, quasi crederem, quod remedium hoc specificum indiscretim omnem & singulam maniam, ex quacunque causa ortam, vel recentem vel inveteratam idiopathicam vel symptomaticam, vel etiam τὴν νοσηματικὴν profligare valeat, cum ejusmodi medicamentum infallibile, seu panaceam cum *Gerh. Goris in med. contenta p. 54.* dari haud mihi persuadeo, & ratio & experientia docet, quod etiam usum & effectum probatissimorum medicamentorum minima morbi circumstantia variare possit ac soleat, cui infirmitati procul dubio etiam nostrum specificum obnoxium est, sicuti testatur celeberr. *Stablius prax. a pelargo edit. §. 45. p. 1312.* qui illud sine effectu salutari adhibere vidit; quæ vero observatio ejus efficaciam specificam sæpius laudatam minime gentium tollit, cum culpa non in medicina, sed potius vel in morbi natura, in ægro, vel in ipso medico sit quærenda, quare, si quis hoc medicamentum in usum trahere apud animum constituit, semper regulam a celeberrimis medicis, ratione usus specificorum præscriptam, ut nempe præmissis præmittendis & conjunctis jungendis debito modo exhibeantur, curæ cordique habeat necesse est; conf. *Ettmullerus l. c. Stabl. diss. de remed. alterant. & specif. cap. II. p. 32. Hoffmann med. rat. system. t. II. cap. II. §. XIII. Schol. p. 24. & t. IV. p. IV. cap. VIII. §. XIX. p. 218. Juncker consp. therap. gen. tab. XX. p. 505.* Ceterum vero omnes artem *ιατρικὴν* exercentes exhortor, ut etiam cum specifico nostro data occasione, experimenta facere eaque deinde in lucem edere ne intermittant. Interim Deo ter optimo terque maximo humillimas devotissimasque persolvo grates, quod huc usque conatibus meis clementissime assistere vo-

luit, quos ut impoſterum cūprimis in ſui nominis gloriam, deinde in con-
ſervandam *Sereniſſimi Principis*, Domini mei clementiſſimi ſanitatē, &
multorum ægotantium ſalutē, ad ſanctiſſimum ſuum nutum dirigere
velit, eſt quod ardentiffimis exoro precibus.

F I N I S.

J. JAG

XI

JOAN. JAC. HARDERI

ET

JOAN. HOFERI,

DISSERTATIO

DE

NOSTALGIA

Bafil. 22. Jun. 1678.

Z 3

Q. D. B. V.

T H E S I S I.

DUm ego nuper post intermixta, ut fieri par est, studiis gaudia, ex hortatu & consilio magnorum virorum de exhibendo specimine quodam publico sollicitus, incomprehensibilem rerum medicarum varietatem attento inspicerem animo, dubius omnino hæsi, quamnam disserendi materiam eligerem, quodve argumentum disputatoriæ exercitationis gratia ventilarem? Varia enim sese statim obtulerunt, in quibus enodandis vires ingenii sufficienter explorare potuissem, themata, de quibus hinc diu multumque cogitabam. Subinde etiam istas interruptit cogitationes tenuitatis meæ, leviumque in sublimioribus his studiis profectum conscientia, quin eadem me primitus a tali proposito absterrere conabatur, idque potuisset omnino, nisi persuasus mihi fuisset, conatus hos qualescunque & patronis, & Præceptoribus & amicis æqualiter placituros. Inter has vero curas oppido in mentem venerunt historiæ quorundam juvenum, ita afflictorum, ut nisi in patriam reveci essent, sive febrî, sive tabe consumti, supremum in exteris oris diem obivissent. Morbum hinc judicavi, qui quo minus a medicorum ullo hucusque explicatus est, eo magis describi & exponi mereretur: quod equidem dissertatione hac a me utcunque præstitum credo, non tamen ita, ut vel mihi promittere, vel lectori benevolo persuadere auisim, me narrationem affectus sive adcuratam, sive perspicuam, sive perfectam erroribusque vacuam exhibuisse; deficiunt certe plura ad historiam morbi pertinentia, multa confuse tradita, neque pauca erronea; singulorum nihilominus veniam & peto & spero, modo lectoris æquitas perpendere dignabitur, & juvenem hæc scripsisse, & primum de nova materia disseruisse, ut saltem experiretur, non quantum jam ferre recusent humeri, sed quantum olim valituri sint.

T H E S I S I I.

Negotium itaque hoc ut decenti animo aggrediar, nomen ipsum ante omnia se se considerandum offert, quod equidem Helvetii vernacula lingua affectui dudum imposuerunt, ex dolore amissæ dulcedinis Patriæ desumptum, dum appellarunt *das Heimweh*; quasi doleant hoc morbo decumbentes, non nisi, quia aura patriæ jucunda destituuntur, aut se ea nunquam amplius usuros sibi imaginantur. Hinc & cum Helvetii in Gallis affectu hoc sæpeprehendantur, apud eandem quoque Nationem appellari meruit *la Maladie du Pays*. Caruit autem hucusque peculiari nomine in medicina, quod a nullo, quantum quidem ego novi, medico hactenus vel probe ob-

observatus, vel studiose expositus sit; adeo ut de eodem primus ego prolixius dicturus primus simul nomen indere necesse habuerim, quale quid ante me quoque fecisse novi omnes, quibus res quædam nova exponenda incubuit. Neque vero de nomine deliberanti convenientius occurrit, remque explicandam præcisius designans, quam *Nostalgia* vocabulum, origine græcum, & quidem duabus ex vocibus compositum, quorum alterum *Νόσος* Reditum in patriam, alterum *Ἄλγος* dolorem aut tristitiam significat: Ut adeo ex vi vocis *Νοσταλγία* designare possit tristem animum ex reditu in patriam ardenti desiderio oriundum. Si cui vero magis arrideat *Νοσομανίας* aut *Φιλοπατριδομανίας* appellatio, perturbatum animum ob impedimentum in patriam a qualicunque causa reditum denotans, per me omnino licebit.

T H E S I S I I I.

Nostalgia autem, quantum quidem ego in ei obscuritate percipere possum, est symptoma imaginationis læsæ, a spiritibus animalibus unicas fere vias motu suo per albos striatorum cerebri corporum, tractus centri-que ovalis tubulos repetentibus, hincque unicam potissimum eamque perpetuam repetendæ patriæ ideam in anima excitantibus, oriundum, variis simul aliis nunc vehementioribus, nunc mitioribus symptomatibus stipatum. In qua descriptione adfectum inter symptomata imaginationis læsæ colloco, neque enim existimo, quenquam accurate attendentem alio melius relegare posse. Imaginationem autem lædi, facile patet ex eo, quod homines ita laborantes a paucis objectis externis moveantur, nihilque fortiorem impressionem efficiat, quam patriæ repetendæ desiderium. Cum enim illa animæ facultas in naturali statu indifferens sit, ad quævis occurrentia objecta excitari, mo veri ideasque formare, sequitur omnino, eandem imminui, si ad pauca excitetur, sicque spiritus animales unos saltem cerebri tractus continue permeando, solum quoque unius objecti ideæ formandæ occasionem præbeant. Neque litigabo multum, si quis hic delirii melancholici & quidem fixi aliquid admisceri contendat, dum enim spiritus diu multumque circa unam saltem ideam in mente suscitandam sunt occupati, vix aliter fieri potest, quin tandem iidem aut fatigati, aut ex partè exhausti perturbentur, inconcinne moveantur, phantasmataque varia sive circa unum, sive circa diversa objecta commoveant.

T H E S I S I V.

Explicata morbi essentia, proximum est, ut illiusdem sic descripti existentiam demonstrarem; sed quomodo hoc melius, quam exemplis & historiis? quorum equidem proximum numerum audire, cuicumque cum copiarum in Gallis Helveticarum centurionibus paulisper conversari datur. Nuper &

& ex viro fide dignissimo percepi, in Basiliensi hac civitate olim studiorum causa degisse juvenem egregiæ indolis Bernatem, qui per aliquantillum tempus tristem se præbens, tandem in morbum incidit, continua sed non adeo ardente febre stipatum, anxietates cordis sese miscuisse, indiesque pejora symptomata advenisse, e quibus domestici imminentem brevi mortem suspicantes publicas jam pro eo preces fundere curaverint; tandem vero Pharmacopœum advenisse, ex præscripto medici clystma infusurum, eumque, quamprimum ægri statum, dicta factaque cognoverat, consuluisse, ut lectica statim conducenda æger, quantumcunque imbecillis & moribundus videatur, in patriam remitteretur, morbum non esse alium, quam Nostalgiam, quæ nullum admittat remedium, præter reditum in patriam. Quo audito consilio, observataque simul eidem obediendi promptitudine in domesticis, æger jam semimortuus spiritum liberius ducere, ad quæsitam commodius respondere, animique majorem tranquillitatem ostendere cœpit. Vix autem miliaribus aliquot ab urbe nostra fuit, cum symptomata jam omnia tantum penitus non remitterent, remiserunt certe in totum, integræque sanitati restitutus fuit, antequam Bernam ingressus esset. Neque diu abhinc est, ex quo rustica quædam agri Basiliensis ex alto delapsa, adeo graviter lædebatur, ut pro mortua sublata, atque in Nofodochium deportata, per aliquot dies sine sensu & motu jaceret: tandem autem usu remedium tam pharmaceuticorum quam chirurgicorum ad se rediit paulatim, cumque videret, inter aniculas se versari rixosas & querelas, Nostalgia statim correpta, cibos atque medicamenta singula, quibus ob virum magnum languorem maxime indigebat, respuit, frequenti ejulatu nihil aliud ingeminans, quam, *Ich will heim, ich will heim*, neque ad interrogationes quascunque aliud respondens, quam idem illud *ich will heim*. Tandem ergo a parentibus licet maxime imbecillis domum est delata, ubi intra paucos dies, nullius fere medicamenti ope integerrime convaleuit. Nota sunt & alia exempla, quæ pariter adducere possem, nisi rem sufficienter jam demonstratam crederem, aut alias brevitati studerem.

T H E S I S V.

Ex dictis haud difficulter conjicitur, subjecta hujus affectus imprimis juvenes esse, atque adolescentes exterarum in regiones missos: neque tamen eos omnes & singulos, nec multos quoque esse notamus, sed eos præprimis, qui domi sibimet vivere tenebantur, omni in publicum prodeundi aut honesta etiam sodalitia frequentandi libertate destituti. Hoc enim educationis more fit, ut liberi bene alias nati, probeque habiti, sed nullo hominum consortio assueti, cum ad exterarum nationes emittuntur, peregrinis moribus, ac vivendi rationibus adsuescere, maternique lactis oblivisci nesciant, timidi præterea existant, atque unice dulci patriæ memoria

ria delectentur, donec tandem peregrinæ auræ tædio capti, vel diversis incommodis afflicti, noctu diuque reditum in patriam meditentur, & cum ab eo prohibentur, sensim ac sensim in eum affectum incidant. Sunt qui hunc morbum nationi Helveticæ, inque ea imprimis Bernensis reipublicæ civibus & subditis Endemium esse perhibent; sed enim falsum hoc esse, partim exemplum superius allatum docuit, partim observationes aliorum commostrarunt. Quamvis non negarim, plures omnino ex hoc, quam ex illo nationis pago malum illud pati. Sed & in reliquis Europæ gentibus aliter affectos crediderim, apud quos alias haud pauci, ut observatores medici celeberrimi adnotarunt, ex sola mortis imaginatione constanti & pertinaci vel in morbos periculosos inciderunt, vel vitæ terminum profus accelerarunt. Si tamen Helvetica progenies omnium frequentissime hoc symptomateprehendatur, nescio an jusculi matutini in peregrinando defectus, aut lactis gentilis, qua saginata natura subinde carere nescit, penuria, aut quod his potius est prohibitus libertatis patriæ usus, aut quid aliud accusandum veniat.

T H E S I S V I.

Partem quod concernit affectam, eam non aliam esse cuius patet, quam ubi imaginativæ animæ facultati in actus deducendæ occasio datur. Cum vero mens nihil imaginari possit, nisi corporeum, ac imaginando ad corpus se convertat, objecti que corporei imaginem contempletur, bene hinc consequi arbitror eam cerebri partem, in qua tales objectorum imagines per certum spirituum animalium motum repræsentantur, primario affici: Hæc vero pars cerebri a quibusdam centrum ovale vocatur, quod per me quidem licet, ego vero hæcenus dicere malui, intimam cerebri partem infinitis ex fibrillis nerveis constantem, in quibus spiritus continuo undulantur, affligi.

T H E S I S V I I.

In causis Nostalgicæ enodandis, proximæ & remotiorum habenda ratio, singulas enarrabo, prout unam ex altera fluere ac derivari concipio. Et quidem proximam existimo esse spirituum animalium continuam fere vibrationem per eas medullæ cerebri fibras, in quibus vestigia idearum patriæ impressa adhuc hærent. Hæc autem vestigia adeo fortiter a frequenti patriæ meditatione, ejusque repræsentatione impressa credo, ut spiritus animales dein sponte eadem jugiter sequantur, sicque animam ad contemplandam patriæ imaginem continuo suscitent. Non secus atque observamus in somno frequenter suggeri ideas rerum, quæ vigilantibus obvenerunt, impressionemque profundiorum fecerunt. Spiritus nimirum ani-

animales si vias quasdam cum aliqua contentione penetrarunt, easque tantillum dilatarunt, suæ relictæ libertati, quod in somno contingit, pristinas vias facile inveniunt, pristinos motus alacriter edunt, pristinasque sic ideas jugiter regerunt. Neque tamen in somno tantum hoc contingit, quin & vigilantes, si diu multumque circa idem objectum imaginativam animæ facultatem exercuerunt, & spiritus ad frequenter percurrendos eisdem tractus adfueverunt, porosque ac tubulos, in quibus spiritus iidem acceptum ab objectis motum determinatum exerunt, dilatarunt, idem plane objectum sibi vel ultro sæpissime obversans deprehendent, dum spiritus consuetos suos motus tantum non continue edent. Atque ubi hæc ita fiunt, spiritus ipsi ab aliis objectis vix amplius movebuntur, vel etiam si moveantur, anima tamen circa patriæ ideam unice occupata, ad eos motus, vel nihil vel parum, aut obiter saltem attendit; plane sicut illis accedere solet, qui ex profunda meditatione in ecstasim rapti minus sentiunt, non vident adstantes, nec audiunt eosdem obloquentes, etsi enim ab hisce motibus externis sensoria vellicentur, anima tamen alienis occupata ad illos motus minime attendit.

T H E S I S V I I I.

Causæ remotiores sive antecedentes internæ, aliis præogumenæ, variæ omnino sunt in corpore latentes, quæ animum ad repetendas patriæ ideas suscitare valent. Imprimis autem hic morbus aliquis præcedens, qualiscunque is sit, modo vel periculum vel diuturnitatem minuitur, occasionem Nostalgicæ præbet, in quibus morbis I. male tractati, vel commodo ministerio destituti, facile tristes redduntur, patriam continuo meditantur, ac ob perpetuam illius repetendæ cupidinem tandem in hoc malum incidunt. Causæ antecedentes externæ, sive procatartice ex mutata vivendi ratione derivari debent. Aëris primum varietas haud parum ad dispositionem sanguinis & spirituum pervertendam contribuit: plurimum faciunt peregrini mores, diversissima victus ratio, quibus & varia alia obvenientia incommoda injurias illatas, & sexcenta alia addere liceret. Juvenes enim si patrios mores, delicias, aliasque vivendi consuetudines ita imbiberunt, ut iis tenaciter, obhæreant in exteris regiones emissi, alienis moribus victuique adfuescere nesciunt: plures eorum, tamen quandoque sibi vim inferre conentur, id tamen a se impetrare haud valent, quin a levi malo aut incommodo occurrente non nisi patriæ dulcedinem sibi ob oculos ponant, ad animum revocent, ac sic ex continuo in patriam revertendi desiderio ad affectum disponuntur, imo eodem plane corripuntur, nisi brevi reditus concedatur.

T H E S I S I X.

Signa diagnostica, quæ Nostalgiam imminentem indicant, ex ipsa juve-

venum conditione petenda: si enim tristes frequenter obambulent, si peregrinos averfentur mores, si fastidio externarum conversationum capiantur, si natura ad melancholiam inclinent, si jocos aut levissimas injurias, vel exigua incommoda alia ægerrimo ferunt animo, si patriæ delicias jactitent frequenter, atque omnibus peregrinis præferant, & quæ sunt alia: certe ij ad Nostalgiam maxime dispositi sunt judicandi, imo si injurias pati cogantur, si morbo aliquo afficiantur, & inde tristes ac meditabundi patriam auram anhelent, affectum jam imminere probabile est. Quæ autem præsentem jam morbum indigitant signa, sunt varia, imprimis tristitia continua, patriæ meditatio unica, somnus perturbatus vel vigiliæ etiam continuæ, virium dejectiones, famis sitisque sensus imminutus, anxietates, vel etiam palpitationes cordis, f. spiria frequentia, stupiditas quoque animi, ad nihil pene quam patriæ ideam attentum: quibus dein accedunt morbi varii sive affectum præcedentes sive consequentes, prout sunt Febres continuæ & intermittentes, contumaces satis in ægri desiderio satisfiat.

T H E S I S X.

Neque difficile est modum explicare, quo symptomata Nostalgiam consequentia fiant; quantum non ad morbos antecedentes spectat, eorum ætiologiam hic tradere nihil attinet. At reliqua v. explicanda præsupponimus in Nostalgia animum unice intentum esse in reditum in patriam; hoc objectum dein continuo repræsentatum, tandem spiritus animales quasi fixos reddit, aut potius ad unum semper motum non nisi illius objecti ideam excitantem, directos. Quo fit ut ad occursum aliorum objectorum segnes, debitam in sensorio communi vibrationem fibrillarum animæ actus suscitaturam perficere nequeant. Quin ob eandem rationem spiritus in cerebro nimis occupati, sufficienti copia & justo cum vigore per nervorum invisibiles tubulos ad omnes partes influere, earumque actiones naturales juvare nequeunt. Adeo ut hinc sensatio appetitus non recte procedat, aut etiam appetitui qualicumque alimenti assumptione satisfiat, menstruum tamen stomachicum, ob spirituum animalium defectum, iners redditum cibos imperfecte solvat, crudiorique chylo ansam præbeat; qui crudior chylus postmodum in sanguinem intromissus, serum viscidum producit, ex sero tandem viscido parci spiritus animales gignuntur, lymphæque tenacior evadit, Spiritus vero animales ubi in parca copia generantur, simulque ob continuantem mentis quasi Ecstasim in cerebro consumuntur, sensim ac sensim motus voluntarii partim, partim & naturales torpescunt, languor totius oboritur, circulatio sanguinis hebescit, sanguis, ob particularum insufficientem volatilitatem, crassior redditur, sicque ad coagulationem recipiendam aptus, cor segnius movendo, vasaque distendendo, anxietates procreat. Febres etiam imprimis lentas, glandularum obstructionibus (a sero minus volatili, viscido, crudo, & si placet, acido oriundis) ansam dando, produ-

ducit. Tandem & spiritus nimium consumendo, actionibus omnibus hebetatis, mortem accelerat. Hæc certe vires solius imaginationis esse possunt, quas qui credere nescit, legat saltem eos, qui de imaginationis viribus scripserunt, imprimis autem Observationes egregias *Henrici ab Heers*.

T H E S I S X I.

Ex dictis facile est colligere, qualisnam in hoc affectu prognosis sit instituenda. Sanabile malum est, si remedium debitum adhiberi potest; insanabile & lethale, vel saltem maxime periculosum, ubi media desunt, quibus ægri desiderio satisfieri licet. Symptomata comitantia augent sæpe periculum; imprimis si febris continua eaque ardens aut maligna simul adfit. Si æger recuset iter, malum diuturnum pronuntiandum, lenta remedium operatione tollendum.

T H E S I S X I I.

In curandi methodo ad indicationes est attendendum, quarum duas præcipue facio, imaginationem læsam corrigendam, & symptomata mitiganda. Quantum ad imaginationem læsam, si nondum radices egit profundas, si malum in principio saltem, aut imminens, si vires adhuc constantes, si febris abest, nihilque aliud impediatur, purgans ante omnia exhiberi poterit, quo saburra cruditarum in primis viis collectarum e corpore eliminetur, si ve dein illud sub forma pilularum cephalicarum, aut mercurialium, si ve sub forma pulveris, si ve etiam sub forma vini medicati per vices sumendi, fiat, parum interest. Nausea tamen præsentem, & ubi ventriculus animadvertitur viscida blenna onustus, præstat vomitorium aliquod imprimis antimoniatum exhibere. Posthac si æger plethoricus existat, venæ brachialis majoris sectio conducit. Symptomatibus autem pro re nata occurrendum, ubi vires disjectæ, mixtura cardiaca sola cum conf. Alkerm. complet. aut confect. catechu cochleatim haurienda præscribatur; præsentem autem febre continua, diaphoretica fixa cum cardiacis mixta frequenter sunt exhibenda; non omittis volatilibus, ubi sanguinis ad coagulationem dispositio, cum anxietate præcordiorum, cordisque palpitatione animadvertitur. Inquietudines perpetuæ, vigiliæ continuæ, internis quidem emulsionibus hypnoticis, externis vero balsamis cephalicis, hyosciam. ol. atque opio alteratis, quibus tempora ac vertex illiniri possunt. Si febris sit intermittens, ea suis remediis fragenda, tollenda. Inter hæc spes facienda reditus in patriam, quamprimum vires aliquantulum resarcitæ peregrinationis molestiæ ferendæ pares videantur: confortia frequentia sunt addenda, quibus imaginatio ægri a pertinaci illa idea avellitur. His tamen & pluribus aliis ad eundem scopum collinantibus, si phantasma repetendæ patriæ nihil minuatur, Æger si ve Rheda, si ve Lectica, si ve quacunque alia commoditate, quantum-

cunque imbecillis & debilis in patriam confestim mittatur. Certum enim & plurimis hactenus exemplis comprobatum, omnes sic dimissos, vel in ipso itinere, vel statim post reditum convaluisse, ac e contrario plures, quibus media in patriam redeundi defuerunt, sensim exhaustis spiritibus, animam efflasse, alios etiam in deliria, tandemque maniam ipsam incidisse. Quin haud ita pridem a Parisiensi mercatore mihi relatum, se famulum Helveticum habuisse, aliquando tristis & melancholicus fuerit, ut appetitu prostrato laborare inceperit, tandem eum ad se venisse atque instantibus precibus dimissionem, cujus spem sibi nullam antea facere poterat, petiisse. Quam cum mercator statim concederet, famulus ex subitaneo gaudio multum mutatus, phantasma hoc intra aliquot dies animo excussit, atque postmodum Parisiis mansit, affectu hoc nunquam amplius correptus.

F I N I S.

X I I

FRIDER. LEBEGOTT PITSCHER

D E

HYDROCEPHALO INTERNO.

Lipsiæ 1741.

Cum sæpius ego sollicitus optassem, *Excellentissime Kulme*, ut essent extra Lipsiam nonnulli rerum medicarum periti viri, ad quos de iisdem rebus litteras nonnunquam mihi dare liceret; hujus sane ut denuo compos fierem voti, felicissima nunc mihi præberi videtur occasio, quam ego eo lætiori mente arripio, quo certius mihi persuasum habeo, me talia non plane inutiliter esse suscepturum. Quantum enim exinde utilitatis ad nos redundet, id & omnibus, qui doctis viris litteras communicant, & mihi, ex eo tempore, quo mihi tam felici esse contigit, ut binis, tribusve medicis artis suæ eximie gnaris dubia nonnulla, vel observata alia, litteris proponerem, satis & abunde constat.

Duplex autem est, de qua dixi, occasio, quæ causam mihi suppeditat, ut hanc ad Te, Vir doctissime, darem scriptionem. Cum enim libellus iste, quo anatomiam omnem doctè, breviter, eleganterque Germanice complexus es tabulis, nunc denuo tua emendatior lima, nitidior, multisque rebus auctior, hoc anno in lucem prodiret; essetque a tuis, quibus plurimum decoris Germanicæ litteræ acceptum referunt, id mihi datum munus, ut novæ editionis ejus libelli curam aliquam haberem; id ipsum munus meum statim a me postulare visum est, ut tibi sive peractos labores, sive monumentum illud eorum, quod nunc extat, splendidissimum, gratularer. Quod jam serius quidem, propter negotia nonnulla, facio, sed non minori cum integritate mea, nec, ut spero, alieniori tua voluntate. Neque tamen votis prolixè addendis opus esse censeo. Cum enim ejusmodi laboris scriptio non possit non tum auctori suo honori esse, tum his, qui ea rite utuntur, insigne præbere emolumentum, supervacaneum fere videtur, in iis rebus vota consumere, in quibus, sponte sua dicam, an necessitate aliqua, justus labor paratum sibi pretium habet.

Quæ autem altera scribendi mihi sive causa, sive occasio est, ea, Vir experientissime, vel sola sufficere ad me impellendum poterat, ut has ad te darem litteras. Cum enim, de qua modo dixi, eruditissimi tui libelli cura mihi demandaretur, id simul mihi relatam est, te ipsum quoque epistolæ ad conjunctum tradidisse, qua ratione caput infantis recens nati monstruosum perlustrasses, atque graves ob causas in eam incidisses sententiam, monstruosam istam capitis figuram ab hydrocephalo aliquo interno, qui in utero adhuc rumpendo evanuisset, ortum traxisse. Sed plura, quæ ad hanc tuam infantis monstruosi historiam pertinent, hic repetere non lubet, partim, ne tua tibi rursus tradam; partim, ne aliorum laboribus velle videar inclarescere.

Id unum dicere sufficit, mihi, cum ista monstri tui mihi referretur historia, statim in mentem incidisse rem ante aliquot annos gestam, scilicet & curam, cui aliquamdiu interfui, & sectionem infantis, qui hydrocephalo interno diu laboraverat. Quare cum in eo nonnulla observata fuerint, quæ & per se notatu digna, & forte etiam roborandæ tuæ, de capite monstruoso ex hydrocephalo orto, sententiæ apta videri possint; neque tibi, vir doctissime, neque

aliis, qui hancce fortassis legent commentationem, plane displicitura esse ea, quæ his litteris sum traditurus, judicavi. Quamvis enim haud pauci sint, qui hydrocephalorum nobis historias reliquerunt, inter quos primum locum Licetus occupat, qui de monstris scripsit; eos tamen vel à nostris multum diversa, vel externa saltem tradidisse, omnes intelligent, qui eorum libros perlustrarunt.

Ne quis vero putet, me hic ea forte tradere, quæ, quo vidissem ipsa tempore, vel minus curate, vel præjudicata deceptus opinione, esse contemplatus, unum adhuc monendum puto. Nimirum, quæ ego tum notavi, ea, mihi ipsi non satis fidens, contuli postea cum illis, quæ post mortem de eodem hydrocephalo scripta reliquit vir omnis medicinæ apprimè gnarus, Guilielmus Rudolphus Schæffenberg, Medicinæ Licentiatus. Erat enim multæ varietate in rebus artis experientiæ, quam continuus quadraginta annorum usus per Electoralis & Vinariensis Saxonie loca dederat: mihi autem cum alias, tum hac de causa, erat carissimus; ut qui multum me illi debere profiteor, & etiamnum pios illius manes colo. Atque hic ipse est, cui, & cum misellum infantem adhuc curaret, & tum quoque, cum, hoc mortuo, in enormem istum capitis tumorem inquireret, adfui. Tu vero, Vir celeberrime, benevolo animo ea accipe, quæ nunc, quam fieri poterit brevissime, de hydrocephalo isto tradam.

Sic autem res habet. Anno 1734. Dorndorfii, quod vico Thuringico nomen est, ad radicem oppidi Dornburgi, sub ditione Vinariensi, sito, e futoris uxore, partu sat felici, duo nascebantur filii, quorum alter tertio post die epilepsia obibat, alter autem superstes ultra unum annum vivebat & dimidium.

Mulier hos partus enixa e cauponum familia, à matre non solum lenociniis suspecta, sed & febre scorbutica, ut vocant, tumores pedum œdematosos excipiente, tandem mortua, ortum trahebat: ceterum ad visum satis robusta atque sana. Totum autem graviditatis hujus tempore parum, vel nihil habebat incommodi, nisi, quod ventre erat supra modum tumido, & in ipso partu ingentem aquarum vim profundebat.

Infans ex ea natus is, qui adhuc superstes erat, satis apta membrorum conformatione, formæque pulcritudine quadam, ut in illa ætatula, conspicuus erat, & quantum quidem ex habitu corporis externo judicasses, perfecta fuit sanitate primis duabus hebdomadibus videbatur. Hisce præterlapsis sensim ipsi caput intumescere; quapropter à laudatissimo Schæffenbergio, quem tum ad misellum parentes vocabant, medicamenta adhibebantur laxantia, diaphoretica, & diuretica. Artis enim vocabulis ad te utor, brevibus scilicet atque commodioribus, etsi non semper antiquissimis. Medicamenta ergo hæc adhibebantur, sed irritò conatu, & eludente eorum vim tumoris pertinacia.

Fasciæ, emplastra, cataplasmata nervina atque discutientia, vina medicata herbis cephalicis superinfusa, aliaque, quæ huc maxime pertinere videbantur, non solum proficiebant nihil, sed ipsum capitis tumorem haud obscure videbantur augere.

Alius

Alius medicus, isque haud incelebris, & rerum valde peritus, ad misellum accedebat, & malo probe perspecto æstimateoque haud leve sperabat auxilium à fonticulo, quem etiam in apertura pulsatili excitabat quidem, sed hac quoque spe sua fallabatur. Igitur consilium capiebat de colluvie aquarum, incisæ capitis tegumentis, elicienda. Roborabatur ipsum ejus consilium & permisso, & insuper etiam mandato serenissimi Ducis Saxo-Vinariensis. Sed rite perpenso, adstantibusque proposito à Schæffenbergio nostro periculo, quod ægrotanti puello immineret, ob vulnus vel in corpore ceterum sano ut plurimum lethale, multo autem magis debilitato jam corpusculo mortiferum futurum, medicina hæc manu faciendâ omittebatur.

Puellus, præter hunc prægrandem capitis tumorem, reliqua satis sanus, bene appetens atque assumens alimenta, novem nunc menses vivebat.

Post annum autem præterlapsum dentes prorumpebant, idque accedentibus convulsionibus, & febre, quam inflammatoriam vocant, quæ pertinacia valde erant, infantemque multum debilitabant. His tandem cessantibus, tenelli corpus in partibus inferioribus ad rhachitidem dispositum esse, haut levibus apparebat signis, cum interea tumor capitis indes magis magisque augetur. Ceterum infans, quantum ejusmodi fert ætas, subridendo, ludendoque sæpiuscule, ad mortem usque indolis rationalis, animique bene sibi constantis signa edebat.

Binis ante obitum hebdomadibus in angulis oculorum, naribus item, atque ore, materia aliqua purulentæ simillima conspiciebatur. Quo tempore sic consumto, nihilque antecedente morbi cujusdam alius mortem, miser tenellus, cum dimidia ante fatum hora largiorem cerevisiæ haustum cepisset, brevi post subitaneo correptus letho obibat.

Ea ratione mortuo infante, id nobis curæ erat, ut inciso capite morbum curatius perspiceremus. De magnitudine itaque tumoris primum eramus solliciti: cui si perintenso filo, apparebat, ambitum ipsius capitis ita tumens superiorem, menso spatium ab una aure, supra fontem pulsatilem, ad alteram pertingente, 28 esse pollicum, diametrum autem 14 circiter pollices æquæ.

Remotis post communibus capitis tegumentis, videbamus, locum istum, quem futura coronalis occupat, spatium inter frontis & bregmatis ossa relinquere trium pollicum, eum vero, qui sagittali, eidemque prolongatæ, dictatus est, novem pollicum distantia calvarie ossa, quæ huc pertinent, à se discernere. Quin eadem hæc res, vivo adhuc misero tenello, manifeste apparebat, cum manu capiti superne admota, id ipsum aliquatenus inumbraretur. Quo factò simul id animadvertere licebat, qua ratione aquæ in calvaria contentæ moverentur.

Illud autem tegumentum, quod pericranium est anatomicis, internumque illud, cui duræ matris nomen est, tam arcte cum ossibus bregmatis & frontis unita erant, cohærebantque, ut ipsæ hæc partes, omni licet adhibita cautione, vix absque duræ matris laceratione à se invicem possent separari.

Hæc itaque incisa remotaque, ipsa nunc apparebat pia mater, sub qua eo loco, ubi dexter cerebri lobus est, tanquam in vesica quadam libra una & plus aquarum continebatur.

B b 2

Præ.

Præterea sub eadem pia matre alia quædam in conspectum prodibat membrana, duræ matri & aspectu, & crassitie haud absimilis, interno autem habitu nonnihil fungosa. Quamvis itaque hæc res nobis persuadere videretur, tumorem aliquem ad cytticorum genus accedentem, qui aquas hæc extra cerebrum in peculiari quadam capsâ contineret, ab hac membrana formari: eam tamen nihil aliud esse, nisi fibratam cerebri substantiam, in ejusmodi corpus mutatam aquarum pressione, harumque colluviem continentem, brevi post comperiebamus.

Aperta enim ipsa hac tunica, cavum quoddam detegebatur plenum aqua crystallina, cujus ex eo libræ sex & ultra effundebantur. Omnis autem cerebri substantia, quæ superiores occupat partes, absumta erat, nihilque ejus, nisi in parte inferiore paucula vasa, anfractuūque minimæ reliquæ conspiciantur. Ventriculum tamen nominabimus hocce cavum, ob ejus situm; quamquam omnis ventriculi disparuerat facies.

Eadem res erat cum ventriculo sinistro. Is enim initio non minus aquis expansus conspiciatur, quando omnis superior cerebri pars in tunicam priori similem mutata, & sine valis sanguiferis anfractibusque erat. Postea vero sinister hic ventriculus, aperto dextro, omnem tumorem aquarūque colluviē amittebat.

Pars medullæ oblongatæ ea, quæ cruris sinistri nomine appellatur anatomicis, una cum corpore striato, in hoc ipso ventriculo aliquatenus, quamvis obscure satis, apparebat. Eadem e contrario partes ad dextrum ventriculum pertinentes plane disparuerant. Neque aliter habebant, quæ ex medulla fornicem constituunt. Ea enim ita plane colliquefacta erant, ut infundibulum, absque ulla aliarum partium remotione, una cum partibus ad id pertinentibus, libere conspici posset.

Quamvis autem omnis ista propemodum cerebri substantia partim liquefacta esset, partim in membranam aliquam spongiosam, ceterum satis tenuem, mutata: ista tamen ipsa membrana libræ unius & dimidiæ pondus superabat. Eaque tunica, aqua omni effusa, antequam eximeretur, sic collapsa in media calvaria apparebat, ut quasi glomerē aliquem plurimis conspicuū plicis fingeret.

Hæc itaque sunt, Vir experientissime, quæ de hydrocephalo interno, scripto tradenda, tibi que dicanda putavi. Brevitatem enim sectatus sum, qua rarius, quam laxitate & copia peccatur. Neque superesse videtur, quod de his rebus aut judicem, aut præterea addam; cum prudens quisque, rerum suarum gnarus medicus facili negotio ea inde colligere queat, quæ conducere sibi, & utilitatis aliquid afferre possunt. Eam enim potissimum ob causam me hoc scripturæ genus suscepisse professus sum, ut proderem aliquid, quod tibi in pervestigando illo monstro tuo, nisi & utile, saltem non esset injucundum. Quamquam in partem consilii mei venit etiam ea cogitatio, ut, si fieri possit, plures excitarem ad scribendas morborum historias, qua in parte, magno & artis, & ægrotorum detrimento, magnam scis esse penuriam: quam tamen tollere cuique & jucundum, & honorificum esse debet. Quorum si quid ero consecutus, vehementer mihi gratulabor. Multo autem id agam vehementius, si insuper tuo in re mea edito iudicio, de voluntate in me tua factus ero certior. Vale, Vir doctissime, meque in posterum favore tuo dignare. Scribam Lipsiæ, prid. Kal. Jun. 1741.

F I N I S.

ALEX.

XIII.

ALEX. CAMERARII

DE

APOSPASMATE PIÆ MATRIS.

Respond.

THEOPH. FRIDERICO FABER

DEFENSA DISPUTATIO.

Tubingæ 24 Apr. 1722.

B b 3

Σ. Θ.

IN publicum prodeunti rursus, & eruditorum censuræ pagellas hæc submittenti, proœmio prolixo certe non est opus. Iustæ mihi sunt scribendi causæ; Est etiam qua me tuear, autoritas. Scilicet iubentibus ita statutis Academicis sub auspiciis professionis ordinariæ consuetam sisto disputationem pro loco in facultate obtinendo. Scribendi argumentum vero, quia liberum omnino fuerat, selegi *apospasina*; Non illud membranarum in obtuso *ovi*, de quo scriptam olim ad *Vallisnerium Belini* epistolam ex *Giornal. d'Ital.* citavi quondam in disput. inaug. Coroll. 4. Sed aliud, in homine mihi oblatum, *Piæ matris*, futurum proin non curiosum modo, verum insuper in medicina etiam usus forte non nullius. Quod ipsum dum aggredior, secedentis membranæ mentionem toties factururus, aliud potius agendum mihi prius adhuc esse sentio; scilicet venerari Deum, velit sua gratia constanter nos fovere, nec a nobis unquam recedere!

Thema considerationis nostræ est meningis tenuis, *piæ mater* dictæ, recessus a statu naturali singularis, consistens in hoc: vasorum illam perreptantium *plenitudo* non tantum ad infarctum usque, verum membranæ ipsius diffusa *rubedo*, super lobum cerebri dextrum anteriorem inprimis & posticam sinistram, cum *incrassatione* ejusdem tali ac tanta, ut perquam facile a cerebro potuerit elevari, ex gyris ejus *extrahi*, hiantibus inde anfractibus ab invicem, absque eo ut vel sanguis vel serum ibi fuerit effusum.

Non ita desuper *dura mater*, quippe rubedinis istius expertus, cruore tamen adhuc fluido sub cranio extravasato obruta; nec subtus *cerebrum* ipsum ita inflammatum, etiam in ventriculis suis vacuum, vasculis tamen plexus choroïdis plenis turgidis insigne, sed cum *cruore* iterum in basi quoque extravasato.

Phænomenon hoc anatomicum fuit oblatum in cadavere humano: *Peregrinus*, annorum cc. 40. æstimatus, in sylva inventus, dubiæ relationis & suspicionis, utrum percussus, vel æger, derelictus, ab itinere & morbo fuerit collapsus, in vicinîæ ptochodochium fuit delatus, sui non compos, *delirus*, *convulsus*, post 24. horas demortuus, anno 1720. mensè Julio, erat inspiciendus.

Observabantur ergo extus per corpus undique *livores*, super utrumque humerum aliquot *vibices*, magis adhuc cœrulescentes, cum areola quadam super sinistram *macularum*, petechiis similium subnigricantium. De cætero nec vulnera, nec fracturæ, nec luxationes, aut alia externæ violentiæ indicia. Vix autem commoto & ad sectionem deportato cadavere, effluebat statim *cruoris* ex ore & naribus nigricantis multum.

Cute detracta *pericranium* cruore suffusum, spatio vix palma tegendo; cum prius externe tumor non fuisset conspicuus; *cranium* ipso integro, non fîsso, nec fracto.

Non

Non intermissa fuit apertio thoracis; cui *pulmones* undique accreti, plane turgidi, coloris intus & extus obscure fulci: in *cordis* ventriculo sinistro nihil fere, in dextro parum sanguinis non grumosi; sed in *pericardio* non parum turbidulæ aquæ.

Imi tandem ventris inspectio obtulit substantiam *lienis* mire quam digito friabilem; *omentum* tenue, fere consumptum; Dum in cæteris visceribus non occurreret notabilis a statu naturali recessus.

Transiant hæc, nisi in quantum cum themate nostro connexionem habent; membranæ modo illius pr. nat. crassiæ & abstractæ rationem habebimus, quia in statu naturali aliter cum ista comparatum esse solet. Hæc totum cerebrum, quoad omnes ejus etiam minimos anfractus, involvit, obducit & investit, gyros autem ejus connectit, & anfractuam atque interstitiorum summities colligat, insimul sanguinem cerebro advehit & ab ipso revehit, dum arterias quæ ad ipsum tendunt, vel juxta recentiores corticalem ejus substantiam constituunt, & venas, quæ inde iterum emergunt, suffulcit. Hinc non modo duræ matris instar laxè cerebro superjacet, sed undique firmiter ipsi cohæret & affigitur; arcus inter ipsam atque cerebrum nexus est, qui non facile solvitur, nisi forsan in casibus mox dicendis.

Confirmant hoc & quotidiana cadaverum sectio, & communis Anatomicorum consensus. Ita *Heisterus* in suo comp. anat. dicit: Connexio ejus cum cerebro sano arcuata est & firma; in hydropicis laxa. *Verheyen* anat. corp. hum. substantiæ, inquit, cerebri adhæret arcuissime, sic ut vix ulla parte distrahi aut cultello separari queat, nisi cerebrum prævie fuerit aliquatenus putrefactum, aut serosis humoribus longo tempore inundatum. Et *Blancardus* tandem seqq. undecunque habeat, nec enim id solet addere, supeditat: hæc non modo τῆ ἐγκεφάλου superficiem laxè circumambit, prout dura mater; sed arcuè admodum ita complectitur, ut difficillime separetur; Insuper in omnes anfractus & sulcos ejus se insinuat, eorumque intima investit. Et alibi: cerebro sano & sicco pia mater ita arcuè cohæret, ut vix in ulla parte distrahi aut cultello separari queat; quibus autem cerebrum multa humiditate scatet, retinacula, quibus hæc meninx cerebri substantiæ affigitur, laxantur, adeo ut membrana vasorum plexibus facile abstrahi, ac fere integra avelli poterit, qua quidem avulsa cerebri plicæ nudæ apparebunt.

Hanc igitur piæ matris conditionem singularem placuit vocare *Apospasma*, quod in genere nihil aliud est, quam duorum arcuè connexorum divulsio, uti etiam in nostro casu fuit membranæ istius a suo cerebro secessus, non spontanea quidem ex gyris expulsio, sed digitis demum obtinenda facilis separatio, aut potius jam separatæ & incrassatæ totalis extractio, ad gyrorum & plicarum cerebri notabilem hiatus; qualis incrassationis & abstractionis exempla suppetunt passim in observationum medicarum libris, quorum roin quædam licebit excerpte.

In *Sepulchreto Boneti* (præter alias plures huc spectantes, & imprimis p. 13. an *Wepferi*, & p. 211. an *Kerkringii* obs.) p. 1496. *Fantonus* recenset

set *pictoris*, febre non satis agnita, maligna demortui, pulmonis & lienis dissoluti corruptelam, & addit: ulterius metastasin in capite conjiciebant aliqui, quorum gratia cerebri tentavimus dissectionem, ideoque secato cranio crassissimo futurisque adeo compactis, ut deesse viderentur; Ablata dura meninge, tenuis occurrit admodum crassa, ut attoniti suspicaremur, an tenuior aliqua inferius lateret, triplicique cerebrum illud involveretur meninge, quod non successit, sed hoc unum observabile, piam matrem crassitie & densitate duram æquare: ablatis itaque duris hisce meningibus, corticales cerebri anfractus ita pulchre distinctos detegimus, hoc est, inter se adeo separabiles, ut notabilia vacua remanerent, cum in aliis capitibus aucta contiguitate anfractuose copulenter: anfractuam ergo hæc conformatio vere indultria, dum æque bene ac intestinorum gyri semetipsis distinguenter, & ideo si pia mater per corticales cerebri ambages undiquaque se insinuat, cum illa crassa adeo extiterit, per consequens illa ablata notabile remaneret spatium inter anfractus, tanto magis considerabile, quanto copiosiores gyri: substantia vero cerebri universa naturalis omnino & sana, præter solitam serositatem in minima quantitate, & corporis colorem nonnihil flavescens.

In *miscell. nat. cur.* Dec. II. ann. 5. O. 62. *Hartmannus* sistit anatomem *Phrenitici*, de quo inter alia hæc habet: matre dura circumcirca recisa & sublata, pia occurrit illæsa, multis vasis turgida; stagnante in interstitiis anfractuam copia subcærulei humoris. Curiositatis ergo piam accurate separans, illam alteram duram matrem exhibui, non solum quod crassitiem tunicæ, sed & quod amplitudinem vasorum, eademque a cortice cerebri facilius quam unquam dura a pia auferebatur, cum nullo adhæsu cortici esset annexa, quo ipso subcæruleus per piam translucens humor effusus se lympham intuentibus probavit. Anfractus vero corticis cerebri, pia hac matre semota, nudè prorsus, omni membrana destituti, præclaro spectaculo, intestinulorum vel funiculorum seriem quandam dispositam, digitis ordine explicandam offerebant, nullis in ipsorum superficie conspicuis vasis, sive sanguineis sive lymphaticis.

Et in dec. 2. ann. 6. observationem *Anhorni* communicavit *Zwingerus*, anatomem scil. *Maniaci* triginta annorum, de quo p. m. 546. Pia mater, inquit, duræ matri arcuè adhæsit, & solum obiter perreptabat cerebrum, secus ut alias contingit, dum intra cerebri anfractus se insinuat. Dicuntur autem insuper omnia circa basin cerebri sero fuisse inundata; & plexus choroïdes vesiculis lividis sive hydatidibus pisiformibus conspurcatus &c.

In actis *Acad. sci. Gall.* ann. 1706. (p. 662. edit. belg.) in anatome *furiosi*, præter abscessus hepatis, calculos fellis, lamellas duræ matris osseas, dicitur etiam pia mater crassa, ex anfractibus cerebri facile extrahenda, cerebri inde gyri intestinis similes. &c. *La pie-mère étoit plus épaisse qu'à l'ordinaire, elle avoit presque la même fermeté, qu'à coutume d'avoir la dure mere dans les autres sujets. On la levoit avec facilité de dessus la substance du cerveau, même dans les anfractuosités, & elle étoit toute parsemée de vaisseaux*
Disput. Medico-Pract. Tom. I. C c Jun-

sanguinis fort' engorgés de sang. La substance du cerveau étoit fort desséchée, & beaucoup plus ferme qu'elle ne l'est ordinairement. Ses circonvolutions, qui imitent assez bien celles des menus intestins, y étoient d'autant plus distinctes, que les sillons entre ses circonvolutions étoient devenus larges & profonds par le dessèchement du cerveau &c.

Tandem in *schedis Paternis* invenio casum, viri post diros animi angores *maniaci*, intra duas septimanas confecti, de quo inter alia: *Pia mater*, scribitur, non tenuis, sed crassa admodum, & sero albicante concreto, quod intime quasi imbiberat, adeo turgida, ut abstrahi facile a subjacente cerebro potuerit; hiabant sub ipsa flaccidæ cerebri plicæ, similes fere intestinis, prout mesenterio annexa vendi solent, nullo tamen in anfractibus his externis contento sero.

Exemplis hinc desumptis ex anatomia practica, quam ob insignes in medicina usus philiatris tantopere commendatam legimus in Scholio ad obs. 15. annot. I. misc. nat. cur. & apud *Baglivum* in praxi lib. I. c. 5. liceat pro illis quidem, quibus uti physica, sic etiam medicina *tentativa* & *experimentalis* est ad palatum, subjungere & recensere modos aliquot, quibus incrassationem & abstractionem istam piæ matris, sed artificialem & extemporaneam, a cerebro etiam sano procurare tentavi. Possè digiti istam a cerebro separari, & ex gyris ejus extrahi, si modo hoc in aqua feruida detineatur aliquandiu, vel *coquatur* etiam, culinare quidem est phænomenon, anatomicis tamen non minus cognitum, qui in sectionibus suis, ad demonstrandam ac a cute separandam cuticulam, aqua etiam utuntur fervida, cui forte manum alterutram cadaveris immergunt, atque ita facile detrahunt integram digitorum, cum unguibus quoque, cuticulam, quasi dactylotheam; coctione autem a basi cranii, ab osse petroso, quocum firmiter alias connectitur, facile admodum uti notum est secedit dura mater. Quemadmodum vero hæc ipsa tum mollis est admodum & mucilaginosæ; ita certe pia coquendo notabiliter incrassatur: num ab imbibita aqua, unde abbreviatur, & dicta *Blancardo* retinacula rumpit?

Alia videtur esse ratio *spir. vin. rectific.* quem pro admiranda cerebelli structura & divisione in lobulos minimos, fere innumeros, detegenda adhibet *Heisterus*, juxta obs. 82. *E. N. C.* cent. 5. certe a portione tam cerebri quam cerebelli in hoc per noctem macerata, separatio processit multo & facilius & liberius, quam a coctione quidem; firmata simul & quasi solidata ipsa cerebri substantia, similiter autem duplo ad minimum crassior facta membrana. An hic sticulosus vini spiritus dicetur humidum, tam cerebri quam membranæ, potius ad se rapere, ipsam siccare, contrahere & retinacula, *Italorum* chordas, abrumpere?

Jucundum porro fuit phænomenon, quod exhibuit *candela flammula*, per tubulum ad cerebri superficiem directæ. Scilicet a primo ejus appulsu membrana statim manifesto cœpit contrahi, coarctari & abbreviari, cerebrum

brum vero in extremitatibus circum circa (erat enim resecta quædam lobi portio, quæ candelæ fuerat admota) ac si manu premeretur, turgere, prominere ac in convexum, uti fere labia ulcerum cancroforum solent elevari; interim membrana ex gyrorum meandris & anfractibus soluta libere potuit extrahi. Similis fere est alter ille cuticulam separandi ac demonstrandi modus anatomicorum, quibus sola fortior vis candelæ sufficit ad excitandam etiam in cadavere vesicam, qualem frustra expectaveris a cantharidibus, corpus vivum alias toties vesicantibus, non quod ipsis (mortuis, ac in particulas discerptis) facultas sit distinguendi corpus vivum a mortuo, uti vivæ plantas melius, ac ipsi quidem botanici, discernere dicuntur in *Giorn. d'Ital.* T. XVI. sed quod cum ipsarum spiculis concurrat, vel ad & adversus spicula accurrat vita, non aliter quidem, quam per nervorum & arteriarum influxum, explicanda.

Tandem *statu*, primum diu atque fortiter in arteriam carotidem utramque, inde sub pia meninge, inter ipsam & cerebrum adacto, *aëris* etiam separanda ista membrana efficaciam tentavi. Sed hic expectationi non respondit eventus; prius enim factum fuit omnino frustra; posterius autem non nisi in suprema gyrorum superficie parum elevavit, & a cerebro separavit membranam, nihilo tamen facilius inde extrahendam, quippe in interioribus & inferioribus firmiter adhuc connexam. Quantum vero penetrare, & in partium, inprimis vero membranarum, interstitia sese insinuare aër alias valeat, patere potest ex *Emphysemate*, sive intumescencia illa corporis universi flatulenta, post acceptum in thorace vulnus exorta, lethali, quam prolixè legimus in *act. acad. sci. Gall.* an. 1713. Quo magis miramur novum, quod in *Eph. nat. cur.* cent. I. obs. 12. *Mauchartus* proposuit, & in cent. 4. obs. 84. repetiit *experimentum pinguefaciendi boves*, & vaccis procurandi lactis augmentum. Scilicet facto juxta utramque scapulam foramine, *insufflando* fortiter aërem, ad turgentias subcutaneas, manu etiam ad alias sub cute partes quaquaversum protrudendas; ita subtumidum videri bovem, brevi tamen tumorem omnem rursus evanescere, impinguationem vero eo citius atque feliciter procedere.

Nequitia autem humanæ specimen est stupendum, attentione tamen medica dignissimum, *Hydrocephalus arte* non tam factus, quam *fictus*, quem ex *Hildano* citat *Hoffmannus* *disquis. corp. hum. anat. pathol. specim. XV.* §. 18. productum ab ipsis parentibus, qui infantuli sui cutem, circa nucham, ad musculos usque inciderant parvo foramine, per quod mediante fistula cutem paulatim *inflaverant*, hacque dein extracta, & foramine cera artificiose obturato, infantuli caput in tantam molem extenderant, ut puero, quasi hydrocephalo laboraret, per Galliam deducto, quæstum lucrumque fecerint turpissimum, capite ob eam causam re perspecta multati.

Dicta hæcenus experimenta instituenti superstes mansit cerebri quidam lobus

lobus, propter curas & occupationes alias neglectus, interim nupero aëri frigido, nivoso & pluvioso, ultra septem fere dies expositus, quem cum forte fortuna conspexissem iterum, non sine animi voluptate vidi confirmari verba superius ex Verheyneo citata, scilicet separari membranam posse, si quidem cerebrum aliquatenus fuerit *putrefactum*; noster enim hinc lobus fuerat omnino putredinose resolutioni proximus, totus emollitus & tantum non pultiformis, poteratque ab ipso levi digitorum opera detrahi integrà, qua investiebatur, membrana. Mentionem vero huius etiam modi factam postea deprehendi apud *Bonetum*, in cuius *Sepulchreto*, postquam (*Wepferus*, uti videtur) similem piæ abstractionem recensuerat, p. 109. subiungit: Id vero aliis etiam vicibus præstare potui, quoties madidius cerebrum debito fuit, aut si per biduum vel triduum cerebrum frigido & humido aëri exposui.

Non inherebo hisce diutius, nec, quod huius utique loci esset, operose conquiram analogas, aliarum membranarum hoc modo separatarum & incrassatarum, historias, quas nominare saltem liceat, a *L.* quem optamus *B.* si placet, evolendas, quippe huc omnino spectantes. Scil. vasorum lymphaticorum, viscerum atque partium tantum non omnium, atque membranarum tandem illas succingentium *hydatides*, *saccatum* peritonæi, uteri ejusque tubæ ac ovarii *hydropem*, uti passim in obs. medd. libris, ita in specie apud *Nuckium* in adenographia. *Membranas* etiam imi ventris hydropticorum *incrassatus*, in d. sp. *B. Avi*, anat. hydropticorum atque *apospasina* membranæ vaginæ uteri internæ, quod post partum difficilem frequenter a se observatum fuisse dixit *Wepferus* in *misc. nat. cur. dec. 2. ann. 5. p. 311.*

Hisce ita se habentibus, quænam igitur *causa* piæ a cortice ita secedentis? in nostro casu non fuit incipiens *cadaveris putrefactio*; non intercessit tantum tempus inter mortem & inspectionem, ut per moram istam potuerit dissolvi nexus. Nec ante mortem, per morbum, adhuc facta fuit talis corruptio; non enim aderat sanies, aut liquamen quoddam putrilaginosum, sed sanguis adhuc integer & fluidus.

Non *flatus*, iterum nostro in casu, quos observasse non memini: *Wepferus* tamen loc. cit. de dura matre dicit, istam fuisse elatam, ac si flatibus distenderetur; & in cit. sched. *parentis desideratissimi* invenio aërem, in visceribus & vasis tam mediis & imi ventris, quam ipsius etiam cerebri, conspicuum & erumpentem. Ut quod olim ab ipso sub *B. Avi* præsidio, de vi aëris elastica in tensione cordis lypothymicæ causa scriptum, atque ad *misc. nat. cur. dec. 2. ann. 2.* transmissum fuit, quemadmodum ad alias partes, sic & ad cerebrum extendi & applicari possit.

Non *serum*: cerebrum peregrini non fuit hydropticum. Quanquam conformiter experimento Loweriano sanguini refluxo positus obex subterfugium querere cogat in membranarum interstitiis, quod egregie demonstravit *Socer* venerandus, *D. D. Zeller*, in d. vas. lymph. admin. concl. ult. Quin pultus & importunus sibi ipsi tandem impedimento esse possit, ut conse-

qua-

quatur albi a rubro secessus, cum fatiscente membrana, & dehiscente cortice, a laud. autoribus observatus.

Quid ergo superest? Quid? Nisi *sanguis*, & copia & impetu majore huc delatus; raptus termino vet. ad caput, termino recentiore congestus, accumulatus, ad vasorum, imo vasculorum alias non conspicuorum, repletionem, distensionem & membranæ inflammationem. Mirum quod non eruperit, si non fuerit extravasatus s. inter duram & piam, s. inter piam & cerebrum: *An*, quod in vicinia invenerit exitum, supra duram, & sub imo cerebri?

Neque vero sic excluditur supra ex anatomicorum libris allegatus cerebri status *serosus*, *hydropticus*, & qui ad latus huic meretur jungi mucosus, mucilaginosus, catharrhalis. Quemadmodum enim in recensitorum casuum quodam crassa modo fuit & mucosa pia mater, sine sero sub ipsa, sine sero in ventriculis; In altero autem circa basin cerebri sero omnia dicuntur inundata, & plexus choroides vesiculis lividis, siue hydatidibus pisiformibus, conspurcatus; Ita huc omnino spectat, qui in eodem, quo peregrinus iste occubuit, pago mihi etiam obtigit casus alter, æque memorabilis & rarus. Scil. de *infante* recens nato, qui magnam ex ano propendentem habere vesicam dicebatur, pervenerat ad aures nostras rumor, expirasse ipsum ad meridiem. Ecquid igitur monstri infans alet inquirere, & cum auditoribus excurrere, operæ videbatur pretium. Deprehensa autem, præter alia curiosa, de quibus forsitan alibi, vesica ista fuit vera & genuina *spina bifida*, scil. tumor aquosus, mollis, pugni majoris magnitudine, ab angusta basi, super ultimum ossis coccygis articulum posita, ampliatus in saccum quendam, quasi utrem (qualem, sed multo majorem, hydropticis saccati aliquando dedi in *biga obs. med.*) concludens lympham claram, limpidam, pulchre flavam & subdulcem; spinali medulla usque ad vertebrae lumbares deficiente & consumta &c. In huius igitur infantis capite conspectus iterum fuit singularis ille a statu naturali recessus *piæ matris*, quæ turgidis vasculorum ramis pulchre picta, neque tamen inflammata, similiter autem ab imbibito humore multum *incrassata*, digitis facile potuit tota a cerebro *detrahi*, dum hoc subtus gyros quidem adhuc servavit suos & exhibuit, molle tamen adeo fuit & mucilaginosum, ut tantum non pultis instar (quod *Platero* in vetula obtigisse notum est) super tabulam distlueret, colore pallidum, subluteum,

Sollicito autem de apospasmatis illius causa possit utique opponi inscriptio observationis *Fantoni*, apud *Bonetum* p. 1486. & quid de illa videatur queri: *Industrii pictoris industria cerebri conformatio*. Suspicio enim fuit, raram illam piæ matris crassitiem, & diductam anfractuam cerebri contiguitatem multum contulisse perfectioni in pingendo, cum in hac arte excellens fuerit, si quis alius. Præmissis igitur discursu, quantum cerebri & cordis, sanguinis & spirituum, ratio contribuat organice ad operationes animæ, ingenii vires, & qualis concipiendus sit in fatuis illorum re-

cessus, tandem concludit: „ Quapropter piam meningem crassiores ef-
fecit natura, ut illos (spiritus) retineret facillime dissipabiles, à ni-
mis laxa cerebri structura, tum etiam ut cerebri anfractus sua interpo-
sitione dilataret, ad faciliorem sanguinis instillationem: copiosi ergo spi-
ritus, cum libere per diductos cerebri anfractus permearent, libera etiam
fluiditate per corpus callosum exspatiari poterant. Unde ita ingeniose ima-
ginabatur, ut pura tantum originalia, per Italiam celeberrima, imagina-
tionis suæ viribus abstracta depinxerat, nullis unquam deditis exemplari-
bus”. In re obscura aliena certi quid statuere non ausim, auctori vel
subscribere vel contradicere; quandoquidem tamen pictor febre maligna,
à pulmonis & lienis sphacelo, quorum sola tunica superstes fuerint, de-
cesserit; non potest non oboriri dubium, *num* ille status piæ matris fuerit
naturalis, annon potius febris & raptus humorum ad caput productum, ci-
tata ipsi Auctori metastasis? Videtur enim spectare casus ad classem illorum,
de quibus suas dubitandi rationes in systemate Cautel. Medic. nuper dedit
Patruus Exc. *Dn. D. El. Camerarius*.

Succedat quæstio alia, *utrum* ab hoc apospasmate quid desumi possit
pro *media* quadam duram inter & piam matrem membrana, dicta *Arach-
noide*? Quæstio autem & dubium solet esse magis de supero, quam imo
cerebri, ubi hæc tertia distincta est certior & clarior. *Heisterus* distinctam
eam proponit, cujus connexio in superiori parte cerebri cum pia matre sit
stricta, in inferiori vero, circa cerebellum, medullam oblongatam & sp-
nalem laxa. *Ridley* autem, in Anat. cerebri, quam ab *Etmullero* Jun.
latinitate donatam vid. in *Misc. Nat. Cur. Dec. III. Ann. IX. & X. App.*
cum *Compero* in Anat. Corp. Hum. descriptam à *Bidloo* atque *Bohnio* istam
arachnoidem non habet nisi pro externa piæ lamella, provocans ad scru-
tinium ejus controversiæ gratia summa industria institutum, in cerebro
humano hydropico, in quo ne minima conspiciebatur cavitas vel intersti-
tium, quod non aquam extravasatam abunde contineret, in quo proin non
agnovit interstitium duarum diversarum membranarum, sed unam eandem-
que membranam, ex duabus tamen consistentem laminis.

Quæritur porro, *numquid* ex tali recessu desumi possit pro ratione *gy-
rorum cerebri*? Cum hoc sit primum, quod in oculos incurrit, quo ce-
rebri humanam antecellit cerebra brutorum quæcunque, magnitudo sci-
licet ipsius & gyrorum multitudo (de quibus vid. omnino figur. elegant.
Heisteri ad obl. 82. *Eph. Nat. Cur. Cent. V.*) nec frustra hæc ita se ha-
bere quisquam temere dixerit, in genere quidem excellentiam humanam
ex parte in hoc quoque fundari, organice, ratione scil. dispositionis or-
ganicæ, ad actus requisitæ, facile asseruerim, sed speciatim sedem facul-
tatis cujusdam, vel ipsi supervenientis habitus, ibi constituere non ausim.
Non in interstitio contiguorum duorum corticis lobulorum; quippe quod
ipsa pia mater occupat: non in extante ibi corticali substantia, quippe
quæ dignitatis talis tantæque sedes non est, sed destinatur alteri intimiori
prin-

principaliori. Quanquam ergo sub ista confusione facultates ita lædi soleant,
ut aliæ aboleantur, aut imminuantur ad minimum, aliæ depraventur &
utrum tamen in specie *memoria* habitet in istis anfractibus, ex læsione &
perturbatione talium ægrorum discat qui potest; interim attentus legat in
Misc. Nat. Cur. Dec. II. Ann. VI. obl. 147. subitanam memoriæ, sal-
vo tamen intellectu, abolitionem à casu, ejusque felicem restitutionem;
in *Giorn. d'Ital.* autem T. XVIII. oblivionem, ab accepto & male curato
capitis vulnere inductam, iterumque feliciter sublatam, vulnere reaperto
& ex arte curato. Rara est, quæ ibi additur, Papæ Clementis VI. me-
moriæ, nescio an dicam felicitas, an infelicitas, qui ab ictu in capite ac-
cepto, cujus testis superstes ingens in supremo vertice cicatrix, quicquid
vel semel legerat, oblivisci amplius, etiam si voluit, non potuit. Suspecta
vero clausula: *casus memorabilis, si modo verus: hoc enim habet inter multa
clarorum admiratio: viam fabulis aperire solet.*

Quo cum sensu autem fiet talis piæ recessus, quantumve importabit do-
loris? Judicandum id erit ex conditione cerebri à quo meninx avellitur, &
meningis ipsius, quæ avellitur. *Cerebro* quidem sensum omnem cum Ar-
plerique denegant, unde etiam illud non ut sentiat, sed ut sentiendi fa-
cultatem præstet, factum esse, organum non sentiens, cum Galeno dixit
Diemerbroek: tanquam sensus quidem & motus expers, de omnibus au-
tem judicans; nec in substantia nervis donatum, omnibus autem præ-
bens originem. *Bellinus* tamen in d. morb. cap. præterdit, ex Anatom-
icis & experientia chirurgorum patere, cerebri medullam & corticem,
etiam si concedatur non sentiens &c. tamen quia vasis innumeris implica-
tur, quæ sunt ex membranarum seu villis sentientibus, manifestum esse,
corpus cerebri totum posse ac debere in dolorem cogi, non secus ac ossa &c.
ita dolent, ut suum sibi proprium dolorem vindicaverint. *Meningibus* au-
tem (non enim hic in singul. sed in plur. loquantur Auctores) sensum alii
tribuunt omnem, & ab hoc cerebrum prorsus excludunt; unde *Helmont.*
tr. d. Lithias. cap. 9. Cerebri substantiam, dicit, sensu tactus orbam,
nec moveri arbitraliter; membranam vero istam duplicem, meningis no-
mine dotatam, acutissimi esse tactus, licet immotam; hinc & nervos il-
lam mutuari; & excellentiam hanc esse meningum, sicut membranarum
aliarum, uteri, stomachi &c. Et alibi: sensus cerebro cum nullus, vel
saltim furdus sit, acutissimus vero meningibus; ergo lumen sensus non
defuit per substantiam medullarem ac centrale nervi, ejusque tubum;
sed anima sensitiva sensum diradiat à meningibus, per membranas nervo-
rum tegmina &c. (Miror, quod hæc non allegaverit, qui hanc senten-
tiam adeo acriter defendit Auctor observationis de infante sine cerebro &
calvaria nato in *Act. Med. Berol. Vol. VIII.*) De pia matre tamen in
specie loquitur *Viussens*, quando in *Nevrogr. L. I. c. 5. p. m. 59.* Pia,
inquit, quemadmodum & crassa, nerveis quam plurimis fibris intertexta
est, ejusque acutissimo sensui immanes cephalalgias adscribendas esse ne-
qui-

quaquam ambigimus. Verum enim vero hoc posterius tali experimento non probavit, uti in præced. cranio perforato, si detecta crassæ pars speculo vel leviter attingatur, admotum instrumentum statim perfentire ægro- tantem: prius autem illud, nervos substantiam piæ intrantes, in dubium adhuc vocat, imo nullos observatos ait *Heisterus* in comp. anat. cum dura, etiam nervorum à cerebro procedentium involucrium, exterius, ut illa interius, nervos accipiat a pari quinto & septimo.

Vincant, qui poterunt; in casibus enim propositis hoc symptoma *partim* desideratur, scil. in ipso primo, cum æger non amplius fuerit in statu conquerendi de dolore, & in infante, qui rationis usu adhuc dum destitutus conqueri etiam non potuit (ut taceam illud, quod legitur in *Misc. Nat. Cur.* Dec. III. A. I. l. c. sensim, sine sensu, feri in cerebro posse fieri colluviem) *partim* non observatur, cum maniaci fuerint facti, de prævio capitis dolore non queruli: in malignis tandem *febris* plerumque tristis hic invalescit ordo, *dolor, delirium, spasmi.*

Sed ab apospasmate quid in præjudicium *sensuum internorum*? Alias ab inflammatione membranarum cerebri communiter statuitur delirium cum febre furiosum, phrenitis; quod in dubium quidem à quibusdam vocatur, ab aliis tamen novis usque probatur exemplis, quale etiam est illud in *Eph. Nat. Cur.* Cent. VI. obs. 22. *Cel. Meuglingi*, Conf. & Arch. Würt. Primus casuum recensitorum sistit ægrum mentis suæ non competentem, non cum furore tamen: ex descriptione adstantium magis lethargicum, stupidum, quam phreneticum, nisi cum *Hippocrate* in Epidem. phrenitidem quandam velimus nuncupare obscuram, qua correpti non valde insaniant, sed veteriosa ad somnum inclinatione gravati pereunt, cujus etiam, sed alio nomine, mentionem facit *B. Avicenna* in disp. d. phrenit. Cæteri meningis incrassatæ & abstractæ, sed non inflammatæ casus fuerunt plerique maniacorum; ubi dux suboriuntur quæstiones: altera, an apospasma fuerit causa læsarum mentis actionum? quod vix credibile. Vel coeffectus, consequens, productum impetus illius, qui concipitur in vehementia commotionis maniacæ? Altera: *num* inflammata pia delirii fiat causa, qua sedes animæ ipsa? quod quidem proluxa illa evolutione obs. cit. probari voluit in *Act. Med. Berol.* Vel ob consensum vicinæ sedis, & communem, quam cum cerebro sustinet, dictum casus impetum? quod vero quidem longe est similis. Conf. si placet, quæ de sede cogitantis animæ *Lancisus* tam in *Giorn. d'Ital.* T. XXI. quam in *Theatr. Anatom. Manget.* Libr. 4. c. 2. Superest unicus infantis, cum spina bifida, casus sed peculiarem meretur tractationem; spectat autem omnino ad hydrocephalum, proin conferri poterit cum illis, quos in *Misc. Nat. Cur.* Dec. III. exhibuit *Biga Vir. Illustr. Schroeckius* quidem Ann. IV. obs. 115. *L. B. à Brum* autem A. I. obs. 152. & *Salzmannus* in *Disp. d. Tumor. Serof. Ext.*

Quid

Quid inde *convulsivi* per externum subjectum corpus? uterque ægrorum nostrorum, & peregrinus & infans, ante & ad mortem dicebatur *convulsus*. Et ultimum inflammationum internarum maligne terminandarum est utique tristi modo spasmodicum, ut jam notavimus; vel solo *tendinum subsultu* ad primam pulsus explorationem obvium. Sed maniacorum motus vehementes durant forte diu, invalescunt ad extremum roboris gradum, absque convulsione; Nec hoc symptoma legitur in casibus recensitis. *Hipp.* tamen epid. L. 6. f. 8. §. 49. Epilepsiæ meminit cum melancholia alternantis: „Melancholici plerumque consueverunt fieri epileptici & epileptici melancholici. Horum autem quidvis præcipue sit, in alterutrum infirmitas inclinaverit, si quidem in corpus epileptici, si autem in mentem, melancholici. Brevis ad hunc locum est commentator *Vallesius*, qui postquam *Galenus* adduxisset interpretationem; Epilepsiam fieri ab humore obstruente, melancholiam vero ab intemperante, atque mentis sedem obtenebrante, paucis modo subjungit: Itaque fiunt ab eodem humore eandem partem, sed non eodem modo afficiente. Non sine cautela tamen: non æque omnem epilepsiam paratam esse in melancholiam, nec melancholiam in epilepsiam.

Cujus vero præcise partis, cerebri an meningis, læsio ad producendos spasmos sit potentior ac certior, inter se non conveniunt autores. Pro cerebro stat *Ridley*, cujus prolixum in cane institutum experimentum legitur in *misc. nat. cur.* Dec. 3. A. 9. & 10. app. ubi duræ meningis perforationem non sine sensu quidem, absque tamen omni convulsione factam scribit, mucrone cultri in cerebrum adacto horribiles jactationes atque convulsiones producente. *Baglivus* contra pro meningibus ad propriam quoque experientiam subinde provocans, tandem quasi concludit: „Diximus jam supra, medullares cerebri fibras obtuso esse sensu præditas, & e contrario fibras meningum acutissimo. Quapropter in capitis vulneribus animadvertere est, cum cerebri pars medullaris puugitur, ægro- tum non exhorrescere, non excitari, non concuti, immotis quidem totius corporis partibus; Sed si pungatur vel dura, vel pia mater, illico totum corpus repentino gravique horrore concutitur, succedentibus subinde motibus involuntariis & convulsivis. „ Utrique sese opposuit, & ad- versus tam cerebri medullium, quam meningis ipsum investientes, rationes & observationes suas proposuit olim *Willisus*, ut suam modo spiri- tum explosionem pro epilepsiæ causa stabiliret. Verum, quanquam illa ipsius argumenta omnino mereantur considerationem, vix tamen asseclas habuit, sed cum sua explosione fere explosus fuit, nisi quod *Leibnizius* corpus animale machinam dixerit hydraulico-pneumatico-pyriam, in eo impetus oriri prætendens ab explosionibus, quæ sint pyriis similes, uti videre est in negot. otios. *Stablii*. Posset tamen occasione *Willisianorum* benigna interpretatio sic proponi: primum & ultimum illud cerebri, quod irritari solet, quod moveri, tanquam terminus ad quem in sensu, a quo in motu omnia, respectum tamen non habere nisi instrumentalem, ad illam, quæcunque sit, causam principalem, actum corporis organici.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

D d

Pro-

Proxima his est quæstio proprie medica: *Utrum*, ille status & recessus piæ sit adhuc *curabilis*? *Præservatio*, ne fiat, respiciet omnia illa, tam appulsum largiorem & fortiorem, quam reditum sanguinis difficiliorrem præcavere valent. Congestio enim & detentio circulabundi sanguinis sanguinis tam infarctui rubro, quam secessui aqueo dant occasionem. Ubi diversionis per revulsionem & derivationem atque evacuationis doctrina præcedet alteram, sive temperationis sive concitationis & resolutionis intentionem. Nec *curationis* alia concipitur ratio quicquid sit de deductione in actum, aut obtentione finis. Difficultas judicandi de his occultis nascitur & augetur vel inde, quod de apospasmate tali non constitisset, nisi oblatum fuisset in sectionibus cadaverum: signa autem in ægro, vivo tamen adhuc, cerebro illud demonstrantia vix suppetant, nisi quod præsumatur aut metuatur in casu simili, qualem in illis observasse meminimus.

Uterius, cum sint exempla tam acuta paucorum dierum, unius & alterius septimanæ, intra quod breve temporis spatium obierint, quorum pia sic recessit; quam chronica, e. g. maniacy illius triginta annorum; nec hæc evitari aut declinari poterit quæstio: *utrum diu consistere cum illo recessu possit vita? an vero sub extremum vite demum credatur fieri?* Tardiores quidem sunt omnes progressus feri & lentoris pituitosi, mucosi, quod ad probandam quoque apoplexiam ferociam allegavit *Brunnerus* loc. cit. Non æque moras tales fert sanguis inflammans, qui nisi cito resolvatur, vel in pus convertitur, vel corruptionem subit adhuc graviolem. In nostro tamen casu nondum ad necrosin processerat inflammatio.

Quandoquidem vero nec omnes cum febre furiose delirantes phrenetici, nec absque febre melancholico-maniacy, occumbunt, sed & eorum quidam evadunt, si non omnes, aliqui tamen, ad mentem constanter sanam redeunt, non potest non suboriri etiam hæc quæstio: *Utrum* in his non factum fuerit illud *apospasma*? vel num *connekti denuo* membrana suo cerebro & colligare gyros possit concipi? Imo quæ in cadavere concipi *signa* debeant fuisse olim piam crassiolem, separatam, sed postea tenuatam iterum cerebroque conjunctam suo? Si quando piam duræ coherentem conspicimus, inflammationem aut excoriationem, exulcerationem quendam præcassisse conjicimus. In disp. *B. Parentis de vom. cer.* ipse locus connexionis talis fuit operculum vomicæ; non erat tamen ille casus de præterito, verum de præsentis. In exemplis allegatis piæ sic abstractæ cum dura coalitum non invenimus, nisi in maniacy *Anborni*; sed ibi, uti in cæteris etiam, feri quam sanguinis imbibiti potior fuit ratio.

Cæterum ultro fatebor, respectu mei quidem esse adhuc in desideratis: quibus in cerebri læsis dispositionibus & actionibus observetur recessus talis? Ex adverso: quibus tenrior, siccior, arctius cerebro suo adhærescat membrana? Adeo plures hæc requirunt observationes, majore ac vulgo fieri solet commoditate & sollicitudine capiendas. Interim tentasse aliquid licuerit!

T A N T U M,

XIV.

JO. VALENTINI SCHEID

ET

MARCI MAPPI,

DISPUTATIO

DE

DUOBUS OSSICULIS

IN CEREBRO HUMANO MULIERIS.

APOPLEXIA EXTINCTÆ REPERTIS

Argentor. 12 Jun. 1687.

D d 2

H I S T O R I A.

Cum superiore anno, ineunte vere, cura medica Nosocomii majoris Professori Anatomico demandaretur, nihil post ipsam agrotantium curam magis commendatum nobis duximus, quam, ut exercitia Anatomica ob copiam cadaverum, quam nobis Nosocomium subministratum foret, redderentur quae frequentissima, tum, ut in morbis causae, locique affecti diligentior fieret inquisitio, tum, ut studio Anatomico in Facultate nostra medica majus accederet incrementum. Unde, cum inter plura alia, praeterito anno dissecta, corpora humana, diversis morbis extincta, mulieris etiam, apoplexia demortua, cadaver sese obtulerit, illud pro inquirenda sede affectus cultro nostro in Theatro Anatomico fuit subjectum. Ejus, prout in actis ejusdem Theatri habetur, quantum ad hoc exercitium pertinet, haec est historia: A. C. 1686. mens. Jun. die 15.

Vidua quaedam etate ultra quinquaginta annos proventa, postquam per totam, quantum ipsa narravit, fere vitam diuturna Cephalaea, quam Clavum appellant, circa futura coronalis cum sagittali coitum laboravit, neque omnino praesentis animi semper fuit, demum apoplexia tacta, intra tertium diem expiravit. Caput apertum ostendit vasa meninges perreptantia, sanguine admodum turgida: cerebrum flaccidum, cujus quae duplicata membrana medulla distinguit, falx appellata, haud procul ab osse cribriformi, cui adnata esse solet, ossiculum intra duplicaturam continere observata fuit; sed & aliud, longe tamen minus mole, quae instar cruris ei jungitur, membrana cerebrum à cerebella dividens in latere dextro annexum habebat. Ambo ista ossicula, quae adhuc una cum membranis, quibus adherent, servamus, duritiem fere lapidis obtinent, unde pro calculis in cerebro enatis, quorum historia quandoque meminimus, venditare potuissemus, nisi accuratum deinceps examen ossa ista demonstrasset. Praeterea ventriculi cerebri omnes grumis sanguinis concreti repleti erant; imo & grumus sanguinis inter meninges mediocris pollicis magnitudine, spinalis medullae principio incubuisse, repertus est.

Q U A E S T I O I.

Qua ratione corpus ejusmodi solidum in cerebro generari potuerit.

Cum firmum liquido, ac durum molli adeo contraria existant, merito quis miretur, qua ratione corpus ejusmodi solidum atque durum in corporis humani parte, si non omnino fluida, mollissima tamen generari potuerit. Sive enim Peripateticæ Philosophiæ qualitates primas, elementares vulgo dictas, in scenam producamus, sive Chymicorum salerni soliditatis

ditatis omnis causam allegemus, sive antiquiorum atomos, recentiorum corpuscula causetur, ubique supererit, de quo amplius quaeratur. Equidem quod illud attinet, solidum in liquido generari, aut durum in molli, non adeo naturae inconsumetum est, quin potius fere solenne, quando lapidum etiam in macrocosmo plurimorum generatio illud abunde demonstrat. Siquidem solidum naturaliter intra solidum non continetur, quam quod prius liquidum fuerit; atque e fluido productum, uti Stenonis *dissert. prodrom. de solido intra solidum contento* prop. 1. & 3. declarat. Gemmas certe, corporum naturalium solidissima, in materia liquida & ex materia prius liquida generari, verosimile est. Et quid de aquis, ut ita loquamur, petrificantibus sentiendum, quae non obstante liquida sui substantia, obvia quaevis injecta, uti graves & fide digni auctores testantur, in lapideam, adeoque solidam substantiam convertunt. Ita nec mollis, atque ex parte liquida fructuum arboreorum substantia obest, quo minus durum satis ac solidum ossiculum intus generetur: imò in ipsis arborum fructibus, antequam maturescant, duri istius interni nuclei corticis rudimentum, velut gluten quoddam liquefcens, observatur. Eadem fere ratione probabile quoque redditur, ossa, corporis animalis partes solidissimas, medulla, substantia quoad qualitates istas elementares, tum primas, tum secundas, adeo diversa nutriri. Quae cum ita sint, non tam de loco generationis, quam de modo, causisque, tum efficiente, tum materiali, ut loqui solent, sollicitis esse convenit, praesertim, cum de loco generationis inferius dicendi supersit occasio. Quod ergo causam effectricem attinet, illa certe nec in frigore, nec in calore videtur quaerenda esse, cum sint corpora naturalia, & quidem in specie lapides, ubi neque calor, neque frigus soliditatis causae allegari queunt. Ossa sane in corpore animalis soliditatem illam, qua satis nota sunt, nec calori debent, nec frigori; alias homini primis pueritiae annis, in quibus calor abundat, non adeo ductilia essent, neque senibus adeo solida, in quibus tamen ejusmodi frigus, quali opus foret, loquuntur, actuale non est. Verum dicet quispiam, jungendas esse qualitatibus istis, ut vocant, primis activis etiam, passivas dictas, humiditatem atque siccitatem. Hic vero, ut controversiam, an mere, an potius, quam calor & frigus passivae sint, praetermittamus, dubium sese sistet humidum, an non magis pro materia, quam pro effectrice causa venditari debeat. Siccitas autem non tam solidi videbitur causa, nisi, ut loquuntur, per accidens, quam ejusdem veluti inseparabilis qualitas, quando quidem, praeterquam atomi Epicureae, quo solidius corpus naturale est, eo quoque siccius esse solet. Unde & Aristoteles *l. 2. de gen. cap. 2.* dum *ἔμπροσθεν εὐοριστον μὲν οἰκείω ὄρω, δυσόριστον δὲ* dixit, magis firmum ac solidum, quam siccum definit, uti recte notat Gassendus *Phys. s. 1. l. 6. c. 7.* Humidum tamen, sed certa ratione sese habens, inter effectrices causas locum mereri potest, nempe, si viscosos non solum liquores instar glutinis particulas connectentes in memoriam nobismet revocamus, sed &

corpo-

corpora alia solida humido liquidissimo jungi, observamus. Hippocrates certe *l. 4. d. morb. s. 28. t. 20.* calculi generationem non aliter fieri putavit, quam, quod sedimento mista pituita velut gluten sese habeat. Unde ea ratione humidum, & causae efficientis munere fungi posset, & materiam una suppeditare, licet alia ratione, quam, qua semini genitali Galenici utrumque tribuunt. Cum enim solidi ratio in eo potissimum consistat, ut partes partibus quam maxime cohaereant, consequitur, ut ejus conformationis particulae debeant, ut facieculis illis suis exacte sibi invicem respondeant, sive nunc cubicae illae ipsae particulae, ut in sale supponantur, atque observentur, sive alterius cujuscunque figurae, qua mediante particulae sese invicem velut amplecti queant, statuuntur, uti ossium in ramenta discissio probare videtur. Profecto lapides factitii, caementum, ac vitrum illam suam soliditatem non tam glutini cuidam, quo jungantur particulae, quam exactissimae earundem connexioni, quae liquatione humidum constat, debere videntur. Unde sicuti succus quidam, aut spiritus petrificans in generatione lapidum, aut induratione rerum petrefactarum primas tenet in illa corporibus istis concilianda soliditate, ratione si non omnino pari, saltem non multum ab simili succum quoque ejusmodi causari possumus, qui in animalium corporibus soliditatis, tum naturalis partium nonnullarum, tum corporum, praeter naturae consuetum morem in corpore, inprimis humano, genitorum sit auctor. Nam, ut nunc de lapidibus in animalibus procreatis, aut in variis humani corporis partibus reperiatis taceamus, quae naturae lege partes corporis nostri sunt solidissimae, ossa ab ejusmodi succo, veluti glutine consolidari, videntur, nempe, quo & per accessionem continuam, continuatumque appulsam ramenta velut extendantur, sibi invicem jungantur: Unde tam diu, quam iste, ut ita loquamur, succus ossificus in ossa distribuitur, ossa majorem sui acquirunt molem, imo adnatæ epiphyses, cum succus ille in ossium substantiam amplius penetrare nequit, vel quod nimis solida jam sint, vel succo isto saturata, ossiam forsitan duritiem acquirunt: quod calli, substantia ipso osse solidioris, generatio indigitare potest. Cartilaginee alias bene multae in corpore nostro in ossa degenerant, inprimis in capite, uti hoc os occipitis & maxillae inferioris abunde declarat; imo membranae in ossa transeunt, uti istud os frontis ac pectoris demonstrat. Quod sane neque calori, neque frigori tribui potest, neque partium resiccationi tantum, sed succo cuidam paulatim sese, ut ita dicam, insinuanti, & quovis istarum partium meatus subeunti, particulasque disponenti, ipsasque in solidam, quae ossibus solennis est, substantiam conversas agglutinanti. Quae cum ita se habeant, in nostro hoc casu forsitan ejusmodi succi, ut ita appellitemus, ossifici eo, ubi ambo ista ossicula reperta fuerunt, portio quaedam devenit, quae deinceps, subinde nova accedente, atque appellente, aucta ossicula ista, inprimis majus, in eam, qua adhuc conspicitur, molem extendit. Necessum tamen est omnino, quandam à primordiis nativitatis ad-

fuisse

fuisse dispositionem. Nam, uti in renibus, quibus tamen adeo familiares calculi sunt, non semper calculi generantur, etiam iis hominibus, qui nephriticis minus conveniente dixta λιθίασι sibi conciliaturi videri possent, nisi adsit illa, statuente Fernelio *l. 6. Pathol. c. 12.* insita renum arena calculosaque constitutio, pari modo, vix videtur, alibi in corpore calculum, aut etiam os præter naturam generari posse, nisi quoddam ab ipsis incunabulis supersit rudimentum. Quanquam enim, uti jam dictum, membranae sunt, quæ in ossa transeunt, tamen vix citra aliquod ossis rudimentum idem contingit; quandoquidem, quod ossa cranii attinet, fibrillæ istæ, ossa illa primum constituentes, quibus in embryonibus intertexta apparent, & quæ velut glutine intermedio accedente coalescere videntur, per membranas usque radiis illis velut suis, ex centro ad circumferentiam tendentibus, pergunt, seseque circa locum, in adultis futuris destinatum, mutuo contingunt; unde quoque, prout hic, vel alibi magis, aut minus ex hoc, vel illo latere excurrunt, processuum istorum, futuras constituentium, & mutuo sese excipientium est varietas, quando quoad ordines istarum, pectinatum calvam in sex aut septem ossa dirimentium crenarum inter, nescio, quot crania vix unum alteri respondet, cum & os frontis, quod in plerisque unicum est, haud raro in duo, futura, ut vocant, sagittali ad ossa narium usque penetrante, distinctum observatur. Proinde, ut ad id, unde digressi sumus, redeamus, videtur, jam inde à primordiis nativitate eo loci in membrana falciformi ossis aliquod rudimentum, uti sunt fibrillæ istæ modo memoratæ, ex materis seminalis portione, ossibus generandis destinata, confedisse, quod deinceps succum istum ossium nutritium appellentem subinde admisit, donec ambo officula ad eam, qua nunc cernuntur, magnitudinem atque soliditatem excreverunt. Excipiendo autem ejusmodi ossis rudimento membrana ista idonea videtur, quando non tantum istis membranis foetu & partu, recens edito, ossa cranii jungentibus, quæ deinceps, uti jam dictum, in ossa transeunt, similitudine substantiæ respondet, & confinio jungitur; sed &, quod perinde, ut istæ ordinaria naturæ lege, ita hæc præter naturam etiam in os degenerare potest, sicuti tota ossea aliquando in Theatro Anatomico Patavino, teste Olfredo in *Ephem. Acad. Nat. Curios. dec. 2. ann. 1. obs. 127.* fuit deprehensa: ut nihil nunc de membrana, cerebrum à cerebello dividente, in qua alterum officulum, minus scilicet, in casu hoc nostro repertum fuit, dicatur, quæ in nonnullis animalibus, ut canibus, vulpibus, consueto naturæ more ossescit. Sane portiones cranii abscedentes, seseque immergentes, officulis istis ortum dedisse, dubium reddit, quod citra meningum, imprimis duræ, læsionem atque exinde secuturam inflammationem, &, quod maximum rei est, insignem dolorem illud idem contingere non potuerit. Sicut & cranium quoad internam sui concamerationem atque fundum undique lævigatum, nullius ejusmodi portionis, quæ pridem abscesserit, ostendit vestigium. Quod si vero quærat quispiam, quodnam primum

num movens sit, quod ejusmodi ossis rudimentum eo loci adegerit, ille rogatus esto, tantum prius declaret, quæ variantium in craniis humanis futurarum sit ratio, ne illustriore naturæ ludentis in aliis humani corporis, imprimis faciei, partibus varietate indaganda explicandaque gravetur.

Q U Æ S T I O II.

Utrum ossa potius ista duo corpora sint, aut ad calculorum genera reduci queant?

Cum plures auctores, imprimis Kentmannus, Hildanus, Cattierus, alique, uti Academici Curiosi lapidum, in capite humano genitorum, meminerint, imo iidem Academici *Eph. ann. 1. obs. 26. § 130.* & Bartholinus *hisor. 9. cent. 6.* cerebri bovini lapidescentis historias recensent, dubii primo aspectu in nostro hoc casu hæsimus, utrum ista nobis reperta corpora ossa sint, an pro calculis venditari debeant. Unde nihil tutius indagandæ veritati duximus, quam exactum discriminis, quod os, lapidemque intercedit, examen. Quod licet difficile videri posset; quando, quod solidam substantiam attinet, ossi cum calculo quadantenus convenit; quando & quoad materiam, terram nimirum juxta veterum placita, non adeo os ac lapis differunt; attamen, vel hæc ipsa, accuratius tum sensibus examinata, tum ratiocinio perquisita, ossa illa duo corpora demonstrarunt. Quando quidem, cum calculi, juxta quod solidam obtinent substantiam, friabiles esse soleant, ossa vero ductilia quadantenus sint, nempe quæ non ita, ut lapides in frustra, externa vi percussa diffiliant, licet in schidia quandoque rumpantur, experimento facto, cultelli acie, ramentorum portiunculas, quam fieri potuit, ne figura læderetur, minutissimas abscidimus, ubi interna facies ordinem velut fibrillarum, uti in ossibus observamus, recta excurrentium, & coagmentatarum seriem ostendens, oculis nostris osseæ quoque substantiæ fidem fecit. Verum, cum notante inter cæteros Cartesio *princ. phil. p. 1. §. 70. § seqq.* sensuum judicium non semper tutum sit, quando & ipsa quoque, quæ rerum magistra audit, experientia magno nostro Hippocrati *aph. 1. s. 1.* dicatur σφαλερή fallax, non contenti illo visus dictamine, aliud, quod & olfactus simul probaret, inquisivimus, dum abrafa illa schidia prunis ardentibus injecimus, ubi non tantum fumo, licet exiguo ob minutissimam molem, emissio oculi certiores redditi sunt, sed & foetore, qui crematis ossibus familiaris esse solet, naribus persuasum fuit, ossa ista duo nobis reperta corpora esse. Nempe ita juxta illud Lucretianum *l. 2. d. rer. nat. vers. 479.* invenimus,

— primis à sensibus esse creatam
notitiam veri. — —

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

E e

Quæ

Quæ cum ita sint, certiores quoque nos de materia, & modo generationis, superiori quæstione propositis, relinquunt. Siquidem, quod experimentum modo narratum attinet, licet juxta Peripateticæ Philosophiæ placita terra, tum ossi, tum lapidi assignetur materia, unde & è seminis crassamento magis terrestri ossa in corpore animali gigni, Galenici asseverant, tamen diversa omnino calculi, imò etiam in corpore, sive hominis, sive alterius cujuscunque animalis geniti, atque ossis, ut substantia, ita materia est. Ossa enim, licet non omnia pari copia, abundant oleaginosi partibus, etiam resiccata, unde crematis fumus & fœtor est; calculis si quid inest olei, valde exiguum est. Quamvis enim lapidibus, inprimis nonnullis, suum sit sulphur, unde Chymicis laboribus oleum elicitur, tamen illud ab eo, quo ossa abundant, multis modis differt, etiam in calculis, in animalibus genitis. Etenim, quemadmodum sulphur & bitumen iter succos, quos concretos pingues appellant, & pinguedo animalium diversæ sunt substantiæ, pari quoque ratione, ab ossis oleaginosi partibus differt, si quid pingue admistum lapis obtinet. Certe qui lapis Gagates audit, & qui vulgo carbo Petræ, seu fossilis dicitur, licet an proprie lapidum familiæ annumerandi sint, dubitari queat, cum pingui succo terræ admisto quam maxime abundant, imò fere nihil aliud sunt, quam terra, bitumine a natura velut subacta, longe alium fumum atque odorem spirant, ac vel lapides, vel ossa; imò flammam concipiunt, quod neque lapidibus contingit, neque ossibus, dispari licet ratione. Quandoquidem ne ipse quidem pyrites, aut silex inflammabilis est, qui tamen percussus scintillis emicantibus sulphur suum prodit, licet nullum, aut vix observabilem fumum, & odorem non adeo tetrum emittat, etiam igni commissus. Ossa vero in animalibus, etiam quæ pinguedine magis referta esse videntur, uti sunt femoris, ac tibiæ, aliaque, ob copiosam, quam continent, medullam, in ignem conjecta, non quidem flammam emittere solent, sed fumum satis spissum, & fœtorem insignem spirant. Unde apparet, cum ossa & calculi adeo diversam obtineant & substantiam, & materiam, visum atque olfactum a nobis recte, ceu judices, ac certissimos exploratores, ossa ne, an calculi ista duo corpora sint, in supra memorato experimento fuisse adhibitos.

Q U Æ S T I O I I I.

An aque facilis calculi, ut in alia corporis parte, ita in cerebro sit generatio.

Quamvis superiore quæstione demonstraverimus, ossa, non calculos, ista due nobis in cerebro præter naturam corpora reperta esse; tamen, quia plures de lapidibus in capite inventis historiæ circumferuntur, exer-

exercitii gratia & hanc quæstionem lubet excutere. Equidem si dicendum quod res est, de nonnullis, quæ extant, si non de omnibus historiis lapidum in capite, aut speciatim in cerebro genitorum, dubitari potest; quando non tantum, ut fieri solet inter auctores, alter ex altero unam vel alteram observationem æque perfunctorie, imò interdum falso, transcribit, sed & accuratum examen plerique omisisse videntur. Kentmanni certe, ab ejus præceptore Florentis observatum, & ex ejusdem narratione primum inter calculos in corpore humano innatos descriptum, lapidem omnes fere ex æquo repetunt, uti inter alios Gemma *Cosmocrit. l. 1. c. 6.* qui tamen & apud suos in cerebro inventum lapidem, Kentmanni calculo non ab similem testatur, quem etiam haud secus, ac ille, non tam rudi minerva depingit, quam obiter describit. Imò duo isti Schenkii, alter observationum, alter lithogenesis auctor, ipsius Kentmanni verbis uterque casum repetunt, adjectis licet aliis nonnullis, haud diligentius recensitis, historiis, præter unicam, quam *lib. 1. obs. med. de dol. cap.* refert observationum collector, nostræ, ut videtur, persimilem, Botalli observationem; nempe, qua quatuor officula, inter utramque cerebri partem, dextram videlicet & sinistram, recta sub sagittali commissura posita, & sub torculari septo ipsi affixa adnataque, inventa à semet auctor ille testatur. Quod enim præcedentes Botalli observationes, a Schenkio *l. c.* recitatas attinet, quarum altera repertum intra cerebrum calculum nude memorare dicitur; altera quatuor lapides in cerebro inventos narrare annotatur, ambæ non sufficienti partium, ut loqui solent, enumeratione omnino laborant. Si non hæc de quatuor lapidibus, cum illa priori de quatuor officulis, una est & eadem observatio. Quod alteram concernit, ex Culmanni cujusdam observatione communicatam, de lapide ejus duritiei, qua cultelli cujusvis acutissimi aciem elideret, validiori nares emungenti nisu ex iisdem extracto, non liquet, ex isto hemicranico dolore gravativo, partem anteriorem capitis circa frontem occupante, ipsum lapidem intra cranium fuisse generatum, consideranti transitum ejus per os cribriforme impossibilem. Alterius lapidis, paulo quidem accuratius, locum & figuram *l. c. de narib.* describit, qui prope basin cerebri compressus, lateri nummi instar, sed non omnino rotundus, cinericei coloris, os cuneiforme (forte cribriforme) & olfactus meatus plane impediens, à Garnerio quodam Venetiis fuit observatus: ipse tamen consistentiæ, qua lapidem esse constiterit, mentionem non facit. Unzero *l. 1. de nephrit. c. 5.* postquam ipse insigni paroramate calculum istum Kentmanni, in civis Lipsiensis cerebro repertum esse, falso transcribit, satis est, tantum allegasse Brasavolum, Hollerium, & Thomam à Veiga, negligentiores sane, uti apparet, nec sufficientes rei testes. Brasavolus enim *comm. in Hippocr. aph. 79. s. 4.* lapides in omni fere corporis parte ortum habere, etiam in capite, tantum nude asserit; & Thom. Roder. à Veiga *comm. in l. 1. G. loc. affect. c. 5. ad verb. in colo.* solummodo à quibusdam Anatomicis intra calvarian conspectos lapides, citra, quod ipse viderit,

rit, narrat. *Hollerius schol. in l. I d. morb. int. c. 48.* observatos quidem à semetipso concretos in capite lapides testatur, sed figuræ, aut magitudinis, aut coloris, aut substantiæ aut loci cerebri vel capitis, in quo reperti sint, ne verbulo quidem meminit, nimirum perinde ac cæteri; cum tamen omnium momentorum, imprimis autem loci cerebri, in quo latuerint præcisè isti lapides, uti & connexi ne cum aliis partibus, an soluti fuerint, exactam debuissent facere mentionem. Proinde omnino est, ut *Hildanus cent. 5. obs. 1.* dicat, tum *Kentmanni*, tum *Hollerii* historias non immerito in dubium vocari posse. Imo si veritatis amore loqui fas est, non tantum de hisce modo memoratorum Auctorum, sed & de reliquis historiis, uti jam supra diximus, dubitari potest. Ut enim de *Kentmanni* historia, quæ prout manca, tamen absolutior aliis est, primum dicamus, multa sunt, quæ eam dubiam reddunt & incertam; saltem an calculus fuerit. Nam nec loci cerebri, ubi latuerit, nec substantiæ, nec aliorum momentorum, nisi solius magnitudinis, figuræ, atque coloris, fit mentio. Hæc vero lapidem non probant, quod magnitudine atque figura fructui mori responderit, sicut nec color iste pullus aut cinereus, quo præditus fertur, lapidem demonstrat. Potius hæc ipsa declarant, tantum obiter fuisse spectatum. Accedit, ut, quod adeo miram historiam reddit, ipsius quoque fidem faciat dubiam; nempe ex esu mori contractus capitis dolor, ejusque deinceps post mortem inventa causa, mori speciem referens lapis. Quis enim hic causarum nexus est? si, uti omnino videtur opus esse, causæ physicæ advocandæ sunt. Nunquid phantasiæ istud tribuemus? nimirum, quando adeo heterogenea atque heteroclitica, ut ita loquamur, quandoque à prægnantibus, vi imaginationis, embryonibus imprimis, in memoriam nobis revocamus. Profecto ejusmodi phantasiæ effectus, quantum quidem constat, hæcenus observatus non fuit, & fortasse nunquam continget, licet imaginationi illa sua, non satis in morbis, vel procreandis, vel curandis admiranda, vis minime denegetur. Putarem potius, ut fides historiæ ad minimum salvetur, cum ille putatitius lapis os non fuisse videatur, quod figura & color negant, fuisse eum ejusmodi fere corpus, strumæ instar, scirrhum, quale *Platerus l. I. observ. in ment. conf. tern. & vis les.* calculum appellare non audens, bis observavit ac descripsit, quod deinceps successu temporis r. siccatum ulteriorem duritiem, sicut in strumis sæpius fieri solet, adeptum fuit, ut pro calculo venditari potuerit; imprimis, ubi accurato examini, ut probabile est, minime fuit subjectum. Idem forsitan judicium, de illis quoque, quos supra *Gemmam* atque *Garnerum* observasse recitavimus, calculis ferre licebit. De quatuor illis, qui a *Schenkio* annotantur in cerebro repertis a *Botallo* lapidibus, jam supra dubitavimus, utrum non sint, quæ satis accurate *obs. anatom. 2.* describit idem auctor ossicula. Sicut etiam omnino est, ut dubitemus de altero illo ejusdem auctoris a *Schenkio* notato calculo, quando nimirum in illo a *Schenkio* allegato *Botalli* tractatu de Catarrho nihil, vel de hoc unico

unico calculo, vel de illis quatuor lapidibus occurrit. Sed, &, qui accuratius ab *Hildano l. c.* depingitur, atque *cent. 1. obs. 11.* describitur, lapis in cerebro repertus scrupulum movet, utrum lapis fuerit, quando, qui ipsius generationi ansam præbuisse videtur, casus, occipitii nimirum ad gradus scalæ allisio, potius portiunculæ cuidam ossis, quæ vehementi isto ictu abscesserit, seseque intra meninges ad eam, quam notat auctor, cerebri partem immerfit, locum dare potuit, quam novæ alieni corporis generationi. Quamvis enim ex gypseæ materia concretum describat, perinde ac prope cor in eodem cadavere calculos invenerat, tamen, cum, quantum ex narratione colligere licet, interiora non adeo diligenter examinavit, non omnino liquet, lapidem fuisse, quando & os abscedens, successu temporis cariem adsciscens, fere instar calculi, aut gypseæ ejusmodi substantiæ, imprimis circa externum ambitum friabile reddi potest. Ita nec *Cattieri*, quæ adeo eleganter materiam istam, uti putatur, lapideam, crassæ meningi adnatam, depingit observatio *observ. Medicinal. XV. Petri Borell observat. annex.* omnino illam ipsam materiam lapideam revera esse demonstrat. Vix enim observatores aliud quam visus, judicium adhibuerunt. Certe, quod reperta fuerit illa materia instar rupis cujusdam inæqualis, & aspera, aculeis multis, & velut cati unguibus, conchyliis, variisque figuris distincta & variegata, non obest, quo minus ossæ esse potuerit. Inæquale namque & hoc nostrum majus ossiculum est, & ex parte asperum, & cuspidè acutum: nimirum quando ejusmodi corpori, ut ita loquamur, fortuito nulla certa est figura. Accedit, quod & in ista *Cattieri* historia, materia illa crassæ meningi firmiter, ut in nostro casu, adhærescens, & venulæ, quæ inter ejus inæqualitates ferebantur, ipsamque rigabant, magis persuadeant, ossæam istam potius, quam lapideam fuisse. Pari ratione, qui a *Schelhamero in Ephem. Acad. Cur. dec. 2. ann. 1. obs. 131.* describitur calculus cerebri, ad falcis dextram partem situs, parvus quidem mole, pisum non æquans, sed silicem duritiæ & candore æmulans, depressior, ubi adhærebat, rotundior versus cerebrum, non propterea ex albo ossium planè sese eximit, siquidem hæc ipsa fere ossiculo nostro minori tribui possunt; sicut & quod calculus iste in depressiore latere duo signa punctula rubentia, habuisse dicitur, ac si venæ & arteriæ, cum nondum lapis esset, huc in nutritionem vestigia referrent, magis pro ossis requisito militat, imprimis, quando & in nostris hisce ossiculis, ejusmodi puncta rubentia observare licet. Sic &, qui a *Kerkringio spicil. anat. obs. 35.* describitur & depingitur, calculus, in dextro cerebri fatui cujusdam ventriculo colore albicans repertus, dubius reddi potest, an verus lapis fuerit, nempe, quando pondus granorum tredecim isti moli, qua pictus adumbratur, non respondet, meritoque in observatore carpi potest, ob varium lapidum pondus, planum de calculi istius consistentia silentium. Quod demum *Borelli* observationem *LXI. Cent. secunda* attinet, de lapide, e vulnere cranii militis, ictu tormenti bellici læsi, exeunte, non est, ut quippiam dicatur, quando

quando ipse eum externa vi per vulnus intrusum putat; illud potius dicendum nobis est, quod ipse subjicit, nimirum, si in alia parte corporis contigisset, potuisset, omnibus insciis, lapis carne obtegi; imo addamus nos, si intra calvariam, consolidato vulnere, mansisset, quid non miraculi peperisset, quando post mortem, in dissectione cadaveris repertus fuisset; tunc enim, ut pergit Borellus, omnes existimassent, illum ibi genitum, & non ab extrinseco venisse. Hæc certe omnia, si expenduntur, dubium satis reddunt problema, utrum unquam in cerebro calculus fuerit progenitus. Forsitan & hæc ipsa moverunt Offredum, ut quem duritie insignem in Theatro Anatomico Patavino observavit, cujusque descriptionem Academicis curiosis *dec. 2. ann. 1. obs. 127.* communicavit, processum cerebri falcatum non lapideum, sed osseum venditarit. Sicut & ab iisdem Academicis idem processus, seu membrana falciformis ad dimidiam sui longitudinem ossæ deprehensa fuit. *ann. 6. obs. 71.* Proinde non est, ut quis pro facilitate generationis calculi in cerebro, alibi in corpore tum hominis, tum aliorum animalium, lapides genitos objiciat, aut etiam alias res petrefactas opponat. Cerebrum sane bovinum, utrumque in lapidem conversum, tum, quod à Bartholino *l. supra cit. ex aliorum relatione*, tum, quod pari testimonii genere, ab Academicis Curiosis *l. alleg.* describitur, nihil, aut parum probat. Dubium etenim est, utrum accurato, inprimis in eo, quod à Bartholino descriptum est, examine exploratum fuerit, lapideam fuisse substantiam. Eadem, si conjecturæ dandus est locus, forsitan facilitate ossæm aspicere duritiem potuit, qua lapideam adeptam dicitur. Certe, cum ossa bovis cerebrum complectentia, respectu ipsius cerebri contenti satis magna, atque inprimis circa radices cornuum, inter quæ fere maxima cerebri moles continetur, admodum porosa sint, quale prius istud lapidescens cerebrum describitur, dubitare saltem licebit, utrum non ossa luxuriantia compressum, atque ex parte absumptum, cerebrum in suam converterent substantiam. Quod idem etiam in altero illo ab Academicis Curiosis descripto, examen Celeberrimi Malpighii non obscure arguere videtur, quod nimirum, non tota substantia cerebri petrefacta, sed tantum exterior cortex, salva interiore medulla, inventus fuit, sicuti iidem Academici *append. ad obs. 26. § 130. ann. 1.* notant. Licet, quod maximum rei est, ratio, ex qua petrefactum & non osseum istum cerebri corticem fuisse constiterit, addatur, qua tamen opus esset, nulla. Verum esto, cerebrum bovinum in lapidem obriguisset, tamen illud idem calculi in cerebro humano generationem non adeo facilem reddit. Nimirum, cum a calculis, qui homini v. g. in renibus, aut vesica, non adeo rari sunt, non concludere possumus, etiam eosdem aliis animalibus ab uno ad aliud genus, nedum ad hominem, in hoc quaesito inprimis, argumentum. Capris Perficis atque Indis certæ speciei, ubi certis pascuis aluntur, frequens in ventriculo pretiosissimus lapis, Bezoar dictus, conerescit: aliis etiam ejusdem generis, aliud nutrimentum ob pretium funestum non est.

Nem-

Nempe, ne quidem in eodem genere ab uno ad aliud, uti loquuntur, individuum argumentari licet. Sed nec sufficiunt, ut pro generatione calculi in cerebro ipsius etiam hominis aliæ partes, in quibus lapides reperti dicuntur, allegentur: v. g. lingua, pulmones, cor, ventriculus, intestina, hepar, folliculus felleus, lien, uterus. Nam ut controversia, utrum omnes illæ de calculis, hinc inde in corpore humano inventis, observationes fidem historicam mereantur, prætermittatur, hoc argumentum non aliud est, quam si quis à crebriore calculi, in renibus ac vesica, tum urinaria, tum biliaria, generatione, ad crebram etiam calculi in ventriculo procreationem concludere velit, qui non tantum rarissimus, sed & omnino incertus est; cum tamen ratione materiæ, calculo generando suppeditandæ, plus commercii, ventriculum inter atque renes, quam quidem inter cerebrum, atque alias partes intercedere videtur. Proinde, licet non omnino calculum in cerebro generari posse, negemus, quando topi ad articulos, partes nervosas, ac propterea cum cerebro communione gaudentes, prognati, illius possibilem etiam in cerebro generationem persuadere possunt, tamen, uti forsitan rarissima, ita quoque difficillima, lapidis in cerebro est generatio. Non enim hic inter alia petrefacta, etiam testæ, atque ossa, aliæque animalium partes allegatæ valent, uti est illud admirandum, quod Romæ in Villa Ludovisia ostenditur, petrefactum sceleton humanum. Siquidem, quæ ita petrefacta hinc inde in Museis monstrantur, vel ex aquis extracta fuerunt, vel ex terra eruta, ubi alia vis lapidescens, ut ita loquamur, accessit, quæ a corpore vivo exulat. Ne dicamus, multa narrari in lapides conversa, quorum fides suspecta est; imo, à sequioribus quandoque ea affirmari, aut falso transcribi, de quibus primi auctores dubitarunt. Exempli loco esse potest, quæ a pluribus ex celebri antiquitatum Germanicarum indagatore, Aventino *annal. Bojor. l. 7.* descripta circumfertur, historia, qua ingenti terræ motu A. C. 1348. quinquaginta amplius homines, villicas mulgentes, cum vaccis diriguisse, & corpora a spiritu terreno in salarias statuas redacta, apud Charinos, ex relatione Conradi de Meidenberg, ejus tempestatis Philosophi & Mathematici, qui ea simulacra, una cum Cancellario Austriaco conspexerit, laudatus modo historicus memorat. Hanc vero historiam, Unzerus *l. c. 4.* forsitan, ut suo salino spiritui patrociniū pro lapidum coagulo firmet, non tantum repetit, sed & ab ipso Aventino illa simulacra conspecta asseverat, insigni certe historici, qui tantam a veritatis studio laudem meruit, injuria; nec magis, quam quo supra notatus fuit, excusando paroramate, cum plus centum annis ista fabula junior fuerit ipse Aventinus. Et quod magis est, Unzerum errasse satis non fuit, quando eam æque, ut reliquas, uti videtur ex Unzero, licet eodem haud, ut deceret, allegato, repetit Schiræus *dissertat. de caus. probab. lap. exp. 1. hist. 17.* Imo, quod non satis mirari possumus, qui judicio Celeberrimi Redi *in exper. nat. semper veridicus est Illustris Boyleus, hist. fluid. § firm. p. 2. f. 72.* de fide licet

licet historię dubius, *αυτόπτην* Aventinum constituit. Verum enim vero, ut alii, si quæ adhuc extant, historiis omissis, finiamus, non quidem veri lapidis in cerebro neganda omnino videtur procreatio, quando & materia, & ut ita loquamur, coagulum ipsi suppeditari cum sanguine potest. Siquidem sanguini, tum in vasis adhuc contento, tum extra vasa emissio, calculi rudimentum inesse valet: sicut hoc non tantum ratio perferre potest, sed & experientia, de qua forte aliquando differendi dabitur occasio, confirmat. Quæ cum ita sint, non equidem omnino impossibilis calculi in capite generatio statuitur, attamen, uti jam dictum, difficillima, & inter monstra numeranda videtur. Uti est, quam recitat *αὐτόπτης* Cl. Wepferus *hif. 2. apoplectic.* historia, qua in plexus choroidei medio, calculus gypseus candidus, asper & inæqualis, seminis lupini magnitudine, aliique in utraque plexus parte seminis milii & majore magnitudine hinc inde dispersi, reperti narrantur. Ita nec aliter æstimandæ sunt Sylvii observationes, qui, recitante Diemerbrokio *anat. l. 3. c. 6.* in ipso veluti cerebri centro, glandula nimirum pineali, non tantum aliquoties arenulas, sed & semel exiguum subrotundum calculum, pisi quartam partem æquantem, invenisse dicitur. Sic &, quod idem etiam Schuyt *præf. in tr. Cartes. d. bon.* testatur; qui a semet ipso quoque calculum in eadem glandula plusquam dimidium occupantem, adstantibus duobus discipulis, repertum fuisse, asseverat. Quod certe eo magis mirandum est, cum modo dictus auctor conarium cerebri, seu glandulam illam, præceptorem Cartesium secutus, animæ sedem principalem constituit. Ambo tamen horum in glandula pineari repertorum calculorum observatores de accuratiori instituto examine, quod merito desideratur, tacent. Unde pariter, ac reliqui, nihil nos morantur, ut veri calculi in cerebro generationem æque ac alia in corporis parte facilem negemus; ossium vero in membranis, imprimis cerebri generationem non adeo difficilem statuamus. Nimirum quando non tantum ratio prima quæstione indigitata hoc suadet, verum etiam experientia confirmat: adeo, ut potius eorum plerique, qui calculos in cerebro sese observasse putarunt, accurato examine neglecto, decepti fuisse, videri queant, quam ut dubitandum sit de ossibus in membranis, præcipue autem in falce, cerebri præter naturam generatis. Inprimis quando & Botalli historia, supra narrata, duabus nostris haud absimilibus ab Hornio *in not. ad Botall.* augetur, quarum una a nostra vix, nisi numero ossiculorum discrepans, æri incisa, ab eodem quoque figura exhibetur; imo, quando Offredus, uti supra relatam, totum istum processum falcatum osseum observavit.

QUÆS.

QUÆSTIO IV.

An ossicula ista duo, imprimis majus causa fuerint cephalæ, qua mulier dum in vivis erat, laboravit?

Calculorum, aut aliorum corporum peregrinorum in cerebro observatores nonnulli una annotarunt, eos, in quorum cerebro ejusmodi talia reperta fuerunt, dum in vivis essent, capitis doloribus tentatos fuisse fere continuis: Unde etiam Schenkus in observationibus sub titulo de capitis dolore eas historias recenset. Kentmannus enim eum, in cujus cerebro ipsius Præceptor lapidem post mortem invenisse dicitur, diuturno atque intolerabili capitis dolore adeo fuisse excruciatum, memoriæ prodit, ut dies noctesque nullam prorsus quietis caperet partem. Sic & Hildanus eum, cui mortuo calculum se e cerebro extraxisse, ait, continuo capitis dolore laborasse testatur. Platerus quoque alteri illi, in cujus cerebro post mortem globum quendam, glandulæ seu strumæ instar, ovi gallinæ magnitudinem superantem, inæqualem, & formam pineæ nucis exprimentem, interiore substantia albida & æquali, ovi albumen, coctione induratum referentem, illo tamen duriorum invenit, cephalalgicæ, qua primum insequente febre correptus fuit, reliquias remansisse observat. Ita & Catterius testis est, matronam illam, in cujus post mortem aperto cranio Chirurgus sub crassa meninge, juxta canalem anteriorem seu torcular utrinque induratum quandam materiam, & uti putatur, lapideam, ipsi crassæ meningi firmiter adhærescentem invenit, dolore capitis acutissimo, eoque pungente admodum, instar acuum vel telorum parti infixorum, interdum vehementius, interdum minus divexante, diu fuisse conflictatam. Quis enim negabit, in hoc casu, aculeos istos instar unguium cati, ut describuntur, acutos pupugisse tenuem cerebri meningem, nunc magis nunc minus, prout cerebri moles magis, vel minus tingeret, ex quo iste acutissimus & periodicus capitis dolor promanarit, Sic & in Plateri modo recensita observatione, istas cephalalgicæ reliquias, à nulla potiore causa, quam a compressione cerebri, ejusque membranarum, tum etiam nervorum opticorum, quibus illo suo drachmarum quatuordecim pondere globus iste molestus erat, provenisse, omnino verisimile est. Unde in nostro exemplo, cum fœmina, quantum ex ejus narratione constitit, licet non semper omnino præsentis animi fuerit, per totam fere vitam dolore capitis acuto & periodico, & quidem, sede doloris, exiguum spatium circa futurarum coronalis atque sagittalis congressum occupante, laboraverit, ut sicuti vulgo loqui solent, vel dimidio scutato nummo locum doloris obtegi posse dixerit, qualiter Practici, clavum dictum, capitis dolorem describunt, dubium non est, quin ossiculum istud majus, quod eo in loco, ubi

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

F f

crucia-

cruciatu istos misera quam maxime sensit, cerebro latuit, illius quoque cephalææ diuturnæ fuerit causa. Pondere enim licet exiguo ipsum ossiculum membranam aliquatenus deorsum, trahere atque tendere potuit, unde sinus Willisii *anat. cerebr. c. 6.* longitudinalis appellatus, falci continuus, ea inprimis parte angustior redditus, regurgitanti sanguini non sufficientem transitum concedendo, doloris continui sensum, qui membranis istis adeo exquisitus est, excitasse, verosimile videtur: quamvis nunc magis, nunc minus, prout vel major, vel minor sanguinis redeuntis copia transiret. Sic & periodi istius, quam observavit dolor, idem ossiculum causa esse potuit ratione quidem ipsius cerebri, nempe prout illud nunc magis, nunc minus turgeret: Unde haud secus ac in Cattieri historia contigisse suspicari fuimus, ossiculum hoc nostrum, tum ista sui inæqualitate, tum duritiæ, ob partes meningis tenuis, lateribus ipsius utrinque contiguas, compressas, atque ita læsas, acutissimum istum dolorem conciliavit. Platerus equidem *l. c. obs. d. ment. constern.* meminit tumoris alicujus scirrholi, fungotique, uti jam supra innuimus, cerebrum ejusque inprimis partem, quæ corpus callosum dicitur, comprimentem, stuporis atque torporis causam deprehensum fuisse, citra quam quod insignem pepererit dolorem, quo iste mente alienatus fuerit correptus; unde cum processus iste falciformis usque ad corpus callosum vocatum tendat, & foemina, quæ in isto processu ossiculum istud gestavit, non omnino sanæ mentis, sed fatua ac stupida quadantenus dum viveret, fuerit, posset quispian ratiocinari, utrum non istius desipientiæ causa, etiam in hoc ossiculo, membranam istam seu processum usque ad corpus callosum detrahente atque ita istud comprimente sit quærenda: verum non tantam videtur vim corpori calloso factam fuisse, si qua ratione ossiculo isto fuit affectum. Si enim iste effectus adscribi deberet istiusmodi corpori peregrino, in falce cerebri contento, majus omnino illud idem mole, & ponderosius, quam nostrum hoc ossiculum esse oporteret, quando ad eum effectum edendum, major certe vis comprimens requireretur; sicut ex modo allegata Plateri historia constat, in qua nimirum tumor iste, pomi mediocris magnitudine describitur. Sicut & in altera illa ejusdem auctoris *l. c. de vis les.* globus iste, nervos opticos opprimens, ovi gallinæ magnitudinem superasse, dicitur; uti & qui a Schenkio recensetur, olfactus meatus impedivisse, thaleri nummo amplitudine respondisse fertur. Proinde, quod foemina ista, quæ ossiculum sæpius dictum in cerebro gestavit, non semper præsentis omnino animi fuerit, non tam videtur causa fuisse ossiculum istud, in falce hærens, quam ipsa cerebri substantia admodum flaccida, qualis in mortua reperta fuit. Siquidem ea mente captis ut plurimum familiaris esse solet, sicut eam non solum haud raro in maniacis deprehendimus, verum etiam Kerkringius *l. c.* in adolescente, qui ætatem inter rationis stultitiæque confinia traduxerat, post mortem invenit. Cæterum ut ad cephalææ, de qua jam diximus, causam redeamus, dubitare quis posset, utrum,

trum hæc, quam innuimus, sit alleganda: nempe si quis ad ea attendat, quæ de processu toto osseo falcato, itemque de calculo in eo reperto Academici curiosi *dec. 2. ann. 1. obs. 127. & 131.* observant. Nimirum quæ totam osseam falcem habuit meretrix Patavina, obstinati capitis fuisse legitur, & qui calculum in ea gestasse dicitur homo robustus admodum animo atque corpore prædicatur, nulla de capitis quocumque dolore facta mentione. Verum cum in posteriore historia calculus non tantum mole, qua ipsum non æquabat, exiguus, sed & depressior, ubi adhærebat, rotundior versus cerebrum describatur, quale alterum illud nostrum in dextro falcis crure reperitur ossiculum est, mirandum non est, nullum ab eo excitatum fuisse dolorem, quando nec magnitudine, nec pondere, nec figura tenui meningi adeo molestus esse potuit. Certe in nostro casu, ne hoc quidem ossiculum, cujus modo meminimus, dolorem gestatrici, quantum quidem constat, conciliavit, dum nunquam in specie de dolore in dextra occipitii parte fuit conquesta. Cum tamen si situs illius membranæ naturalis, horizonti fere parallelus atque etiam ossicali ipsius, quod superiore sui parte protuberans eminebat, consideretur, non citra molestiam cerebri molem incumbere potuisse, ratiocinari quis posset. Nimirum necesse est, ut tenuis meninx istos cerebri anfractus ambiens, sese ita adaptaverit, ut semper eidem eodem modo incumbens, nullam passâ sit læsionem. Sane in statu naturali, cerebrum inferiori sui parte tot hinc inde exasperatis processibus ossium frontis, temporum, occipitis, cuneiformis & cribriformis, citra ullum dolorem incumbit. Imo in cane, vulpe, aliisque animalibus osseo septo cerebrum a cerebello distinctum est, citra quod animalia ista inde doleant, cum natura ea æque ac hominem *ἀερωαθήρας* condiderit immunia. Unde non est, ut miremur, in illa Patavina meretrice falcem totam osseam, nullum peperisse, quantum quidem ex narratione colligi potest, dolorem; cum ita æqualis esse potuerit, ut noxa exinde meningi contiguæ inferri, aut alia pars cerebri ob firmam, qua forsitan junctâ, atque immobiliter suspensâ fuit cranio adhæSIONem comprimi aut lædi nequiverit. Proinde ratione nequaquam destituimur, ut nostro in casu ossiculum istud majus cephalæam illam diurnam & periodicam pauperulæ isti foeminae peperisse causemur.

QUÆSTIO V.

Utrum ossicula ista ansam dederint affectui, scilicet apoplexiæ, qua mulier fuit extincta?

Si facultatis animalis influxu in partes capite inferiores prohibita, atque inde apoplexiæ efficientis, causa cum Galeno *comment. 2. in hip. aph. 42. & l. 2. de sympt. caus. c. 7.* in pituitosi succi multitudine in cerebri ventriculis, eo humore oppletis, collecta, quærenda foret, supervacanea omnino hæc quæstio videri posset, cum nihil aut parum falciformi septo cum

ventriculis, inprimis quod eorum oppletionem attinet, commercii juxta ipsam veterum doctrinam intercedat. Sed & licet Galenus *l. 4. loc. aff. c. 2.* admittat, in sopore & morbo comitiali ventres magis, cerebri corpus minus: in apoplexia vero corpus magis affici nullus fere exinde, aut perobscurus causarum nexus deduci potest, qua ratione in nostro casu ansam nacta fuerit sideratio. Veruntamen, cum & Galenus *comment. supr. cit.* agnoscat apoplexiæ causam *Φλεγμονώδη τινὰ Διάθεσιν*, inflammatoriam quandam dispositionem, quam nimis generaliter Plantius affectionem aliquam a calida materia interpretatur, in cerebro consistentem, secus, ac ejus fauaces plerique observant, forte erit, ut quis argumentari possit ex dolore acuto, cujus causam superiore quaestione officulum istud majus demonstravimus, sanguinem in unam partem impetuosius ruentem secundum Galenicis attrahente, illam *Φλεγμονώδη Διάθεσιν* cerebro conciliari, atque ita, si non immediate ipsum affectum, causam tamen, aut saltem occasionem eidem vel secundum ipsum Galenum subministrari potuisse. Verum, ut nunc de hac inflammatoria dispositione, utrum apoplexiæ causa esse queat, non disputetur, quando vel ex mente veterum dubitari potest, qua phrenitidis parens potius statuitur; illud tantum non ita nude concedendum esse videtur, a dolore ejusmodi capitis hac ratione apoplexiam procreari. Si enim hac ex causa in casu nostro sideratio promanasset, tunc sane citius, quam quidem accidit, illa ipsa contigisset, inprimis quando continuus fere iste capitis dolor periodico reditu magis fuit exacerbatus. Sed nec liquet, qua ratione juxta veterum placita officulum istud aliquid conferre potuerit ad grumos illos sanguinis generandos, quibus ventriculi cerebri scatentes fuerunt inventi. Illi certe grumi, si uspiam apoplexiæ causa in cerebri ventriculis quaerenda est, potiori jure, quam ista Galeni inflammatoria dispositio advocabuntur, inprimis cum apoplexia docente Willisio *p. 2. d. an. br. c. 8.* etiam a sanguine, intra cerebrum effuso, sive extravasato, ibidemque in grumos concrecente, oriatur. Cæterum, cum spirituum animalium tum defectus, tum torpor, tum conturbatio vehemens proxima secundum Sylvium *prax. Med. l. 2. c. 21. §. 43.* apoplexiæ causa, a sanguinis motu laeso proficisci queat, quando & in statione sanguinis ipsius apoplexiæ causæ essentiam consistere, ipsum Hippocratem affirmasse, Martianus *ann. in l. 2. d. morb. vers. 64.* notat, hic nobis præcipue quaerendum erit, utrum ista duo officula, inprimis majus, sanguinis motui ita officere potuerint, ut inde si non causa, saltem occasio apoplexiæ fuerit subministrata. Equidem Cl. Wepferus *exerc. d. loc. aff. in apopl.* qui, promerito Willisii *l. c.* iudicio perquam exacte morbi hujus theoriam tradere videtur, vel propter sanguinis per arterias affluxum, ad cerebrum denegatum, vel ob spiritus animalis effluxum, ex cerebro & cerebello per nervos & spinalem medullam prohibitum, vel ob utramque causam, in quibusdam casibus concurrentem, apoplexiam produci opinatur; quæ quidem causæ non admodum liquido in nostro casu ab ejusmodi officulo in corpore falciformi detento fluunt,

fluunt, si non ob impeditum ex cerebro sanguinis reditum ad cor, affluxus quoque ad cerebrum sanguinis præpeditus statuendus est. Unde erit omnino, ut cum Willisio dubitemus, utrum tantum modis a Wepfero notatis apoplexia oriatur. Nimirum, cum uti Willis observat, plus periculi sit a nimio sanguinis in cerebrum incurfa, & intra illud extravasatione, quam Etmüllerus *prax. p. 2. c. 8.* ex impedito sanguinis per venas refluxu rationabiliter deducit, patet, si quam in nostro casu apoplexiæ ansam præbuerint ista officula, eam non aliam esse potuisse, quam qua sanguinis reditus ad cor fuit impeditus. Denegatum enim sanguinis regressum, eumque insecutam cerebri repletionem, hancque excipientem extravasationem sanguinis, in nostro casu, tum venæ, sanguine admodum turgidæ, tum sanguis grumofus intra ventriculos cerebri concretus, inprimis autem ille in occipitio insignis, qui non exiguum nobis sui peperit admirationem, spinalis medullæ principio incumbens, & intra meninges detentus sanguinis grumus satis abunde declaravit. Unde, cum lege circulationis, sanguis e venis, meninges perreptantibus, ex cerebri poris exceptus in sinus, interque eos, longitudinalem dictum, eructetur, contingere potuit, ut officulum majus, nimirum pondere suo, licet exiguo, membranam detrahendo, atque ita sinum utrumque, tum superiorem, tum inferiorem angustando, transitum sanguinis reddiderit difficiliorem. Necessum tamen est, ut sanguis vel copiosior influxerit, vel transitu in vasis jugularibus fuerit impeditus, inprimis tum temporis, cum apoplexia primum mulier corrui. Alias certe, cum, tantum ultimis annis istud majus officulum incrementi demum cepisse, rationi consonum non sit, quamcunque cephalææ exacerbationem, quam supra etiam a pondere officuli inter alia deduximus, apoplexia esset insecuta. Laxatio enim quædam ipsius membranæ, ob serum abundans in flaccido cerebro vix videtur, pro sanguinis transitu retardando advocari posse. Quæ cum ita sint, aut saltem esse possint, non omnino videtur negandum esse, in casu nostro officulum majus ipsi affectui, nempe apoplexiæ, aliquam saltem occasionem præbere potuisse, aut forte subministrasse.

Q U E S T I O V I .

An signa sint calculi aut ejusmodi officuli in cerebri quacunque parte latentis?

Cum unius affectus plures esse possint causæ, non mirandum est, adeo arduam quandoque earum esse inquisitionem, inprimis, ubi signa non tam dubia sunt, quam nulla. Equidem in quibusdam morbis, uti certa habemus mortis ac sanitatis indicia, propterea Galeno *comm. 3. in Hipp. progn. t. 39.* teste, Græcis *τακμήρια* appellata, ita & in nonnullis affectibus causarum quoque signa satis certo habemus. In nostro tamen hoc casu, cum, si de signis quaerendum est, non tam prognostica apoplexiæ, quam diagnostica causæ,

cephalæam generantis ac foventis, signa intelligantur, dubia omnino signorum, etiam ratione ipsorum, fontium e quibus signa causæ morbificæ hauriri solent, est investigatio. Nempe, ut nunc de ista causarum varietate, a quibus capitis dolor, etiam periodicus atque inveteratus, dependere potest, nihil dicatur, satis manifestum est, neque ex rebus, quas medici naturales, neque ex iis, quas nonnaturales dicunt, neque demum ex illis, quæ præternaturales appellantur, ullum potuisse in casu nostro certum deduci indicium, imo nec, quod a juvantibus & lædentibus peti solet, signum ullius certitudinis fuisse. Quis enim ex anatome, cæterisque physiologiæ, uti vulgo audit, medicæ capitibus divinare potuisset, foeminam istam in falce cerebri gestare ossiculum, cæphalææ illius causam. Aut quis ex aère, victus ratione, aliisque, de quibus medicinæ pars ὀψευθὴ dicta præcipit, conicere quicquam de isto ossiculo potuit. Cui denique pathologia rebus istis tribus, præternaturalibus vocatis, lucem ad ossiculum istud detegendum præferre valuit. Imo, ne quidem ex juvantibus & lædentibus certus fuit conjecturæ locus. Juvabatur quidem misera nonnihil, ubi dolor quam maxime exacerbatus erat, venæ sectione, juvabatur etiam, sed minus, crebriore instituta purgatione. Verum hæc nihil aliud, quam repletionis vitium indigitabant. Unde nulla, nisi admodum obscura, & profus incerta, corporis ejusmodi solidi, in cerebro latentis esse potuit suspicio. Imo, ne minimæ quidem suspicioni locus datur, si ossicula in falce hærentia nullum capiti dolorem inferunt, uti Hornius *annot. ad Botall. obs. 2.* notavit, & Offredus Patavii integrum processum salcatum in foemina, plures annos nata, sed quæ capitis dolore non laboraverit, imo præfrictæ potius fuerit frontis, observavit. Ita & qui calculum aluisse in cerebro dicitur a Schelhamero, robustus admodum animo, atque corpore describitur. Unde, ne ἔδοξα quidem, uti vocantur, seu probabilia hisce in casibus vel ossis vel cujuscunque corporis peregrini, in cerebro absconditi, ulla sunt signa. Certe, si quid hic de signis dicendum est, illud observandum esse videtur, quod ex nostra hac, qua occupati sumus, observatione, aliisque supra memoratis historiis pateat, rationi consonum esse, cephalææ ejusmodi diuturnæ, adeo pertinacis, neque ullis remediis cedentis, & nunquam plane remittentis, causam forte aliquando in alieno quodam cerebri membranarum intertexto corpore, v. g. ossiculo ejusmodi latere posse, quod non tam perspicacissimum Medicum in inquirendis causis fallat, quam remediorum apparatus instructissimum quemcunque fatiget, & in exoptato successu vel felicissimo in curando frustretur. Unde liquet, inter cæteras, quæ adeo variæ esse possunt, capitis doloris causas, hanc, nisi post mortem ἀυτοψία per ἐγχεσησιν anatomicam fidem faciat, demonstratu esse difficillimam; cum nulla ejusdem, quæ quidem certi quid persuadere diligentissimo experientissimoque naturæ scrutatori possint, probabilia ne dum indulgata, sint signa.

QUÆS.

QUÆSTIO VII.

An cura aliqua sit ejusmodi ossiculi, aut etiam calculi in cerebro hærentis?

Quamvis hæc quæstio, illi, qui ad ea, quæ superiori quæstione diximus, respicit, supervacanea videri queat, cum ignoti nulla sit curatio morbi, tamen, ut mori medicorum solenni, quo morborum causarumque speculationem quoque subjungere solent, satisfiat, paucis quoque de ea disquirere lubet; non tam, quod in deploratis etiam casibus consilium a Medico expecti soleat, quam quod inventio post mortem causæ morbificæ frequentissimum moveat ratiocinium. Nimirum, quicumque nostræ observationi interfuisset, inprimis ex iis, qui rei physicæ medicæque minus gnari sunt, absque dubio a nobis quævisisset, utrum nullam ergo hic natura admisisset curationem, aut saltem, utrum omnino nulla hic locum alia cura habuisset, qua ejusmodi ossiculi generatio impediri potuerit? Verum, ut huic quæsitio respondeamus, utrumque merito negandum esse videtur: quandoquidem ex nulla remediorum penu quicquam auxilii huic casui superest. Quæ enim diæta opus fuisset, qua ossiculi ejusmodi generatio præpediri potuisset, nisi ea, quæ ossium ipsorum generationi atque nutritioni officeret, qua vero non tam naturæ parsimonia, quam benignitate destituimur. Et, si vel maxime ejusmodi alimenta prostant, quæ ossibus omne idoneum nutrimentum denegarent, illa ipsa tamen vires suas non ita facile in cerebrum, & quidem præcisè in eam, in qua ossicula nostra latuerunt, partem extendere possent. Imo, licet alimenta sint, quæ nullam calculo materiam præbent, eorum tamen usus, si quis in cerebro calculus generandus est, etiam frequentissimus vix ejus concretionem impedit. Et quid ex fonte pharmaceutico hauriemus, quod ossis in ea corporis humani parte latentis generationem impedire, vel generatum auferre queat. Certe, cum tot habeamus, quæ jactantur lithonriptica, ne unicum quidem sufficere posse videtur, quo calculus, si quis in cerebro procreatus est, diffringi atque comminui possit: ut non dicatur ossis ejusmodi, licet duritie & soliditate calculo cedentis, ob novum subinde accedens nutrimentum difficiliorem, quæ per interna mollienda esset remedia, videri posse comminutionem. Ita nec demum in casu suppeditate valuit. Nimirum hic Hippocratis *aph. 6. s. 8.* dictum locum non habet, quod quæcumque medicamenta non sanant, ferrum sanet, quæ ferrum non sanat, ignis sanet, quæ ignis non sanat, incurabilia putanda sint, nisi quod neutrum horum feliciter adhiberi nequiverit. Quæ enim arte chirurgus etiam exercitatissimus ex membrana, cui tam arcte cohæret, ejusmodi ossiculum eruere potuisset. Certe, si etiam in externo isto cerebro complectentè meningis ambitu ejusmodi ossiculum aut etiam calculus adnatus hæreret, locusque ipse, in quo præcisè lateret, ad amissim cog-

gnitus foret, ne quidem artificiosissima chirurgi dexteritate illud ipsum officulum, vel calculus posset evelli: ut taceamus de presentaneo, quod illa chirurgica operatio minaretur, vitæ periculo. Quæ cum ita se habeant, omnino est, ut concludamus, neque diætetica cura, neque pharmaceutica, neque etiam chirurgica tum calculum, tum ejusmodi officulum e cerebro auferri, nec ut non generetur, ulla ratione præverti posse. Unde & nostro in casu per aliacunque remedia nulla omnino succedere potuit curatio. Nimirum merito verbis Th. Rod. a Veiga l. supra cit. dissertationem nostram obliquamus, dum ait: Hæc rara præter doctrinæ utilitatem etiam ad excusandos Medicos conducunt, ubi nihil curanda proficiunt. Quis enim scit, an ejusmodi monstra impediunt.

ICONISMUS membrane faliformis naturali magnitudine, que eam resiccatam una cum ambobus officulis Theatrum nostrum Anatomicum servat.

Fig. I.

- a. b. c. Sinus longitudinalis Willisii dictus.
- a. Portio membranæ ossi cribriformi adhærens.
- c. Pars membranæ ad locum cerebri, torcular dictum.
- D. Ipsum officulum a sinistra versus respiciens.

Fig. I I.

Exibet officuli partem dextram versus.

Fig. I I I.

Membranæ cerebrum à cerebello in dextro latere dividens cum annexo officulo portiozem ostendit.

F I N I S.

JUSTI

XV.
JUSTI GODOFREDI GUNZII
PROLUSIO QUÆ
LAPILLOS GLANDULÆ PINEALIS
IN
QUINQUE MENTE ALIENATIS
INVENTOS PROPONIT.

Lipsiæ 31 August. 1753.

Cum certitudinis artis salutaris ea sit ratio, ut, si quidem haberi possit, de quo vel ex ipsis medentibus non pauci subdubitant, non tam per ingeniose excogitatas hypotheses, quam potius per observationes atque experimenta, quæri debeat, non satis laudibus efferri queunt, atque tironibus artis commendari, qui tum historias morborum, tum factas in corporibus mortuorum observationes in lucem edunt. Quo nomine etsi celebratur ab omnibus *Theophilus Bonetus*, qui ejusmodi observationes, ab aliis factas, atque sparsim editas, in unum collegit, usuique publico accommodavit, longe tamen majori laude atque honore dignus futurus ejus labor esset, si partim in seligendis atque ad singulos morbos, tanquam capita, referendis observationibus aliquanto accuratior fuisset, partim in scholiis, annotationibusque monuisset, quæ hinc inde incerta, aut prorsus falsa, atque ab autoribus suis parum recte exposita fuerint. Ea enim, neque injusta, sapientissimorum virorum querela est, qui historias morborum describunt, plerosque minus diligentes in signis, symptomatibus, aliisque ad morbum & ægrum pertinentibus rebus consiguandis esse, ex quibus maxime natura mali cognoscitur, quam in indicandis laudandisque auxiliis, quæ cum persæpe nimis composita dederint, atque etiam nimis facile variaverint, quid maxime juverit, aut qualem hæc vel illa auxilia effectum eiderint, intelligi ex ejusmodi historiis non posse. Neque fere aliter cum observationibus comparatum est, quæ in dissectionibus corporum mortuorum factæ habentur, & quarum ad sedes morborum inventiendas permagna utilitas est. Ut enim de illis non dicam, quas medici, in secandi arte parum versati, fecerunt, tamen ex ceteris quoque permultæ tam negligenter factæ sunt, aut saltem descriptæ, ut illis uti cum fructu non liceat; tum quoque nihil frequentius est, quam causas morborum invenire cum horum effectibus, mutationibusque inter moriendum factis, præcipue si homo lenta morte extinctus est, confusas; quod tamen non admodum difficulter evitare potuissent, modo historiam morbi cum rebus, in dissectione corporis animadvertis, diligenter comparassent. Nolo equidem hæc longius prosequi, neque animus mihi est, multis ostendere, quantum ejusmodi observationes ad cognoscendos curandosque morbos valeant: illam potius utilitatem commemorabo, quam eadem observationes in corpore sano habent. Qui enim hac nostra ætate vivi sanique corporis actiones exponunt, observationibus ex corporum, morbis confectorum, dissectionibus desumptis, ita frequenter utuntur, ut priorum auctorum de his actionibus sententias vel comprobent atque illustrent, aut etiam non raro convellant, & quam vere utilitatem singulæ partes toti corpori præstent, luculenter commonstrent. Neque minus ad fabricam singularum partium corporis humani cognoscendam ejusmodi observationes permultum faciunt, modo iisdem caute utamur; namque abunde constat, quot etiam

quantique errores ex iisdem in anatomen irrepperint. Quare uti bene de arte salutari meritori essent, qui, quas observationes de morbis faciendi occasione in dissectionibus habuerint, publicarent, ita etiam optandum esset, ut multi ex illis nudas potius observationes ederent, quam ad hypothefes suas sepe male accommodatas. Quam cum mihi semper scriptam legem habuerim, statim ac mihi jam aliquid edendum esse intellexi, de ejusmodi observationibus cogitavi, quarum proinde nonnullas hoc loco sic publicabo, ut aliquot tantum conjecturas subjiciam. Ex multis autem, quæ à me olim factæ, non in senibus tantum, molles partes indurari fucosque vel in lapideam substantiam non raro concrefcere, comprobare possunt, nunc illas selegi, quas de ejusmodi mutatione in glandula pineali facta habebam, reliquas alio tempore editurus. Nimis longum foret, si vellem de natura omnium concretionum hic agere, quæ contra naturæ ordinem, in corpore humano fiunt, quæque mihi videntur ad osseam, lapideam, atque callosam revocari posse, quarum lapidea fere, si distinctio quædam facienda sit, in arenosam dispesci queat, calculosam, atque tophaceam. Neque à me aliquis desiderabit, ut hoc loco singulas humani corporis partes recenscam, in quibus ejusmodi concretio sive ab aliis, sive à me inventa fuerit. Itaque ea tantum exempla indicabo, quæ apud varios auctores de glandula pineali, per ejusmodi concretiones mutata, occurrunt. Neque enim à me primum talis mutatio observata fuit, neque in univcrsum rara illa exempla sunt, quin potius longe frequentius, quam illa reliquarum cerebri partium occurrunt, de quibus, calculo obsessis, nulla satis idonea observatio habetur. Imo peculiaris *Salzmanni* (a) de glandula pineali lapidescente dissertatio est, ut de *Georg. Franco* (b) qui olim, & *Schurigio* (c), qui nuper aliorum de hac re observationes collegit, non dicam. Ex omnibus autem, qui ejusmodi observationes fecerunt ac publicarunt, primum equidem *Franciscum de le Boe Sylvianum* invenio, qui, ut illas, secundum varios auctores (d), aliquoties fecit, ita seorsim *Olao Borrichio* (e) teste, anno 1661. tres lapillos, iterumque durissimas aliquot arenulas (f), & duobus annis post, grandiores arenulas, in glandula pineali vetulæ, invenit, atque discipulis demonstravit, quæ, quod *Brechtfeldus* commemorat (g), pulmones ulcere exesos habebat. Eodem

(a) Hæc dissertatio Argentorati habita fuit 1733.

(b) In dissertat. de lapidina microcosmi in capite §. 33-37. Heidelberg. 1688.

(c) In lithologia, seu calculi humani historia, cap. 2. §. 1. & 66.

(d) Videlicet *Paulum Barbette* oper. chirurg. anat. Part. 3. lib. 2. cap. 2. p. 484. *Dion. Merbroeckium* Anatom. lib. 3. cap. 6. & *Thom. Bartholinum* Anatom. reform. lib. 3. c. 6. p. 496.

(e) In epistola ad *Bartholinum*, quæ est inter hujus Epistolas medicinales cent. 3. 85. p. 362.

(f) Loc. cit. epist. 97. p. 420. Conf. Acta Hafn. Vol. V. observ. 81. p. 194.

(g) In Act. Hafn. Vol. II. obs. 14. p. 34.

dem fere tempore *Florentius Schuyt* (h) lapillum invenit, atque adstantibus ostendit, qui plus quam dimidium glandulæ pinealis occupabat. Eandem glandulam figuræ irregularis, & calculis refertam vidit *Henricus Meibomius* (i) atque *Regnerus de Graaf* (k) testatur, se calculos, plus quam vigesies, in hominibus lento morbo, vel violenta morte extinctis, in hac glandula invenisse, tum in epistola ad *Elfnerium* (l), inter alia memorabilia, in virginis cujusdam cadavere reperta, plurimas asperas arenulas memorat, in conario deprehensas, quarum aliquæ, propter magnitudinem, calculi dici potuerint. Circa idem tempus *Christ. de Cock à Kerckwyck* (m) calculum, dimidii fere pisi magnitudinis, in fene quodam deprehendit. *Wepferus* (n) etiam ipsam aliquando lapideam glandulam æmulari scribit, atque album, angulosum, lente majorem calculum memorat (o), quem cum aliquot arenulis pellucidis angulosis in infanticida invenerit. In eadem glandula duo vel tres calculi, imo quatuor aliquando à *Paulo Barbette* (p) inventi sunt, & unus magnitudine grani cannabini in muliere à *Stalparto van der Wiel* (q). Idem etiam quatuordecim diversæ magnitudinis & formæ duriosculos calculos vidit (r) à *Nuckio* (s) in glandula pineali hominis cujusdam deprehensos, qui se scribit sæpius præterea tales eo loco reperisse. Videtur etiam huc pertinere *Brunneri* observatio (t) de multo sabulo in glandula pineali capite plexi, & altera *Barbeckii* de calculo ibi invento (u). Idem de se testatur, & duorum calculorum in puerpera (x) & totidem in fene quodam (y) repertorum meminit à *Meehren*. Eadem pinealis glandula viridibus lapillis referta inter *Justi Vesti* (z) observationes est, & memorabilis maxime *Edmundi Kingii* (a) observatio, qui

(b) Quod ipse refert in præfatione ad *Cartesii* Tract. de homine, Lugd. Bat. 1662. 4.

(i) In observ. Anatom. medic. quas *Schradervus* cum observat, & histor. de generatione animal publicavit Dec. 1. obs. 3. Amst. 1674.

(k) In tract. de succo pancreat. cap. 7.

(l) Videas Miscell. N. C. Dec. I. Ann. I. obs. 127.

(m) Memorat hoc in Disput. Anat. Sylvæduc habita 1676.

(n) In tractat. de Apoplexia observ. 22. p. 496.

(o) De cicuta aquat. p. 116.

(p) Loc. cit.

(q) Observ. med. anat. chirurg. rar. cent. 1. obs. 12.

(r) Loc. cit. p. 54.

(s) In epist. de inventis novis, quæ exst. cum Adenographia, p. 151.

(t) Vid. *Franzi* dissert. supra citat. §. 33. Conf. quoque *Brunnerius* de glandula pituitaria cap. 1. ubi nimius est in hoc, quod glandulam pinealem dicit, eam ut plurimum esse in hominibus sabulo conspersam.

(u) Apud *Herfultum* in Philof. Homin. cap. 16. §. 386.

(x) Observ. med. chirurg. cap. 58.

(y) Observ. med. chirurg. posthum. cap. 3.

(z) Observ. med. rar. Dec. I. obs. 1. exst. cum *Casp. Crameri* Colleg. Chimico.

(a) Habetur in Act. Erudit. Lips. Ann. 1688. p. 234.

qui lapidem, membrana involutum, in hac glandula vidit, aut verius, ut ait, glandulam petrefactam in membrana. Dux etiam huc pertinentes *Beni. Bened. Petermanni* observationes sunt, altera de glandula pineali in lapillos, granis milii similes, coagulata (b), altera de duobus calculis, cubi minoris figuræ, in virginis sedecim annorum glandula inventis (c). *Dionis* (d) quoque se lapillum ait aliquando intra illam invenisse, aliumque in cadavere juvenili *Bartholomæus Krugerus* (e). Tota petrosa glandula fuit, & nucem avellanam magnitudine adæquans in eo ægro, quem *Berlingerus Gipsens*, professor Bononiensis, secuit, quemadmodum à *Jo. Bapt. Contulo* (f) memoriæ proditum est. Tres calculos minimos, vel potius arenulas crassiores sublavas in glandula pineali à se deprehensas habet *Laubius* (g), totidemque *Quina* medicus Amstelodamensium in fæmina quadam invenit, uti *Ruyfchius* (h) refert, qui figuram horum corpusculorum adjecit, quæ tamen pro officulis habet. *Morgagnius* autem scribit (i): exiguum corpus durum, sublavum, & nonnihil asperum pluries in ea invenimus, qui præterea in viro quodam Bononiensi totam fere glandulam ex flava duriuscula sed friabili materia constantem deprehendimus, cui demum *Salzmanus* (k) addendus est, qui altero anno lapillos satis notabiles in duobus subjectis, & altero in alio cadavere, non multum friabiles & magis minusve flavescens in theatro anatomico Argentoratensi inventos habet, atque *Mauchartus* (l), qui glandulam pinealem in calculoso-sabulosa substantiam in viro quodam concretam memorat, ne de *Vieussens* (m), de *la Charriere* (n), *Winslovio* (o), & *Lieutaud* (p) dicam, qui æque ac multi alii ex nostræ ætatis dissectoribus scribunt, glandulam pinealem per sæpe exiguis lapillis refertam esse, vel exiguum corpus durum, sublavum & nonnihil asperum sæpissime in ea reperiri. Omnium vero maxime notabile illud exemplum est, quod *Mangetus* (q) narrat à *Carolo Drelincurtio* visum; hic enim glandulam pinealem dicitur in virgine,

vigin-

(b) Observ. med. Dec. I. obs. 1.

(c) Ibid. obs. 10. p. 16.

(d) Anatom. Demonstr. VII. p. 354.

(e) Anatom. curios. cap. 17. p. 38.

(f) In libro de lapidibus, Podagra & Chiragra in C. H. productis Rom. 1690. 4. vid. Act. Er. L. Ann. 1699. p. 396.

(g) In Ephemer. Nat. Cur. Cent. IX. obs. 63. p. 150.

(h) Theat. Anat. V. N.º 63. Tab. 3. fig. 5.

(i) Advers. Anat. VI. Animadv. 9. p. 10.

(k) Loc. cit. p. 27. sq.

(l) Dissert. de lumbico in ductu pancreat. reperto p. 7. Tubing. 1738.

(m) Neurogr. Libr. 1. cap. 11. p. 71.

(n) Anat. de la tête de l'homme p. 155.

(o) Expos. Anat. Tr. de la tête N.º 83.

(p) Ess. Anatom. p. 394.

(q) Theatr. Anat. Lib. 4. cap. 2. p. 309.

viginti circiter annorum, non tantum faxeam invenisse, sed etiam ovi galinacei magnitudinem æquantem. Quamvis igitur ex tot tantorumque virorum observationibus abunde constare queat, ut in aliis quibuscunque corporis humani partibus, sic etiam in pineali glandula, lapillos, vel aliquid his simile, sæpe concrefcere, tamen, quas olim de eadem re observationes feci, hoc loco subjungere, eo minus dubito, quo certius est, priores auctores observationes suas partim tribus tantum verbis, partim ita proposuisse, ut, quæ inde in functionibus corporis humani mutationes consecute, vel cum eo malo conjunctæ fuerint, parum appareat. Ex quinque autem, quæ mihi occurrerunt, exemplis primum juvenis viginti quinque circiter annorum fuit. Is à patre genitus, qui, quadragesimo circiter ætatis suæ anno, sensim aciem perdidit, à prima fere infantia de visus quadam debilitate conquestus est, cui siccus justoque tenerior totius corporis habitus accedebat. Fuit autem illa visus debilitas, procedente tempore, ita aucta, ut duodecimo ætatis anno, sinistro oculo uti amplius fere non posset. Itaque non sine causa metuens, ne & dextro oculo perduto, omnem lucis usum amitteret, variorum medicorum auxilia contra gravissimum hoc malum, ejusque metum quæsit. Accidit vero, ut in tales maxime incideret, qui omnem amaurosin ponentes à variæ indolis atque ut plurimum corruptis humidis proficisci, quæ circa opticum nervum, ad quem concurrerint, hæreant, contra ipsam non nisi ejusmodi auxiliis punandum esse existimant, quibus mobilia illa humida reddi queant, atque per varias vias ex corpore eliminari. Quapropter cantharidibus, fonticulo, fetaceo, variisque modo alvum, modo sudorem fortiter motantibus, vomitumque etiam cientibus medicinis, per plures annos vexatus, sensim magis magisque minui visum in dextro oculo sensit, totumque simul corpus extenuari. Hinc ubi meo consilio uti voluit, equidem si oculus dexter fervari, aut ejus videndi facultas plene restitui possit, id non nisi per nutrientia atque leniter aperiencia cum humectantibus conjuncta, & quæ revocare utiles succos ad hunc oculum queant, obtineri posse, ipsi protinus declarabam. Quo ubi se absterrere passus non est, pugnatum quidem ejusmodi auxiliis contra hunc morbum, per annum fere, sed frustra fuit, quod ægrum, aliorum suavis accedente, permovit, ut, quamvis id dissuaderem, ad aquas Pyrmontanas abiret. Sed ab his quoque melius se non habuit. Quare omnem fere spem sanationis abjicere coactus, magis quam à natura, tristior factus est, hominumque confortio raro usus, idque potissimum post, quam celeberrimi cujusdam medici jussu, valentissimi generis auxilio, quod *άνω*, & *καίω* purgabat, bis usus, tum oculi dextri tum quoque totius corporis vim atque robur solutum magis & quasi fractum sentiebat. Factum tamen aliquandiu post est, ut me denuo in consilium vocans, argenti vivi usum proponeret, quo ab *Hoffmanno* aliiisque ita adhibito, ut salivæ fluxus concitaretur, nonnulli amaurosi laborantes restituti sint; respondi equidem, de quo certo persuasus sum, argenti

genti vivi nullam contra hunc morbum vim esse, nisi à venerea causa profectus fuerit, cujus cum ne levissimum quidem in ipso signum sit, pessime sibi consulturum esse, si hoc auxilii genere uteretur. Ea vice persuadere sibi passus est. Quia vero paulo post iterum atque tertio rediit, idemque urset, ne se homini crederet, qui parum sciens, quam caute eo auxilio utendum sit, id in ægri perniciem adhiberet, illius mercurium ita feci, ut neque salivæ, neque alvi fluxus, aut sudor consequeretur, verum ut resolvendi tantummodo potestatem exercere posset. Quamvis autem, quæ tamen, ut fere solet, suborietur, levissimam sputationem nullo modo cohiberem, aut profus supprimerem, quin potius ad plures septimanas protraherem, nihil tamen in illo morbo mutatum fuit, mœror autem atque tristitia aliquantum aucta. Cumulum huic paulo post adjecit de morte inopinata dilectissimæ fororis nuntius, ita, ut duos circiter menses post in veram maniam cum febre incideret, qua etiam nono die moriebatur. Flagrans equidem sciendi cupiditate, an non in cerebro aliquid sit, quod, ut olim amaurosin facere potuerit, ita demum maniam producere, operam dedi, ut caput aperiendi potestatem obtinerem. Qua impetrata in membranis cerebri investientibus nihil, quod præter naturam esset, inventum est, hoc ipsum autem admodum siccum, atque compactum. Seorsim vero in dextri hæmisphærii eo margine, qui sinum duræ matris superiorem, in longum ductum, contingit, duo, digitum transversum lata, sed paulo longiora, loca erant, in quibus cortex cerebri, etsi non totus, fere callosus fuit. Hinc singulis cerebri partibus examinatis, quas omnes sanas vidi, tandem ad glandulam pinealem perventum est; eaque turgidior paulo, quam solet, & inæqualior apparuit; tandem de lapillis vix cogitarem, nisi, dum plexum, quo ipsa tota velatur, choroideum lente separabam acies scalpelli in lapillum aliquem prominentem obiter incidens, sonum edidisset. Attentius igitur rem examinans, tres in ipsa glandula lapillos, variæ magnitudinis, inveni, quorum maximus pisum minus æquabat. Præter hos dura quædam calculosa substantia inerat, quam tamen eximere non potui, quin, ex quibus coaluisse videbatur, granula secederent, quorum decem numeravi. Tum hæc tum majores illi lapilli flavi asperique erant, flavedo tamen illa, ubi sicci facti sunt, fere evanuit. Præter hæc igitur nihil morbo in cerebro deprehensum est, ut etiam uterque opticus nervus sanissimus esset. Oculos ipsos examinare non licuit. Quo longior in hoc primo exemplo recensendo fui, eo me breviorẽ oportebit in ceteris esse. Primum illud exemplum mihi ante octo annos occurrebat, alterum, de quo nunc, tribus annis post. Vir sexaginta circiter annorum erat, fatis, ut videbatur, robustus, qui postquam varia peregerat, quæ sanæ mentis hominem fatis non decent, propter jacturæ alicujus rei familiaris metum vim sibi laqueo inferre voluit. In quo facinore deprehensus in carcerem ductus fuit, ubi post quinque vel sex dierum abstinentiam à cibo potuque, ita periit, ut aliquot horis ante mortem, cujus nulla antea indicia aderant, sensuum

usu

usu privaretur, & in lethargi speciem incideret. In hujus corpore, quod in theatrum anatomicum delatum fuit, insolitum prorsus duræ matris cum cranio nexum, præcipue in adversa & laterali parte, inveni, tum adversos cerebri lobos, deficiente ibi processus falciformis parte, arcte connatos, & piæ matris processus utrinque, magis tamen in dexteriore latere, præter modum densos crassosque. Eadem membrana granulofam sed friabilem & molliusculam quamdam substantiam accretam habebat ibi, ubi venæ sinum superiorem duræ matris in longum ductum, subingrediuntur, quas pia mater comitari solet. Sed hanc quidem substantiam in multis aliis corporibus inveni. Hinc ubi ad cerebrum ipsum ventum est, ventriculi laterales aqua flavescente turgidi deprehensi sunt, illosque apertis & fornice ablato, plexus choroideus justo pallidior apparuit, & glandula pinealis solito fere major. Quam ubi proinde attentius examinabam, septem in ea quasi arenulæ asperæ inventæ sunt, quæ glandulæ non procul à basi inhærebant. Hæc in capite deprehensa sunt. In ventre duræ circiter uncia biliosi humoris effusæ erant, coloris ex flavo ad rubrum inclinantis, adeoque obscuri, atque ilei portio cum omento, in dextro latere, cum peritonæi sacco, in scrotum descenderat. Eodem anno similem observationem de lapillis glandulæ pinealis faciendi occasio mihi nata est. Cadaver militis erat, viginti octo annos nati, qui in flumine suffocatus periit, in quod se, ut ferebatur, nescio, quam ob causam, præcipitaverit. Nolo nunc ea recensere, quæ manifesti suffocationis effectus erant, neque quæ in pectore atque ventre animadversione digna inventa sunt, ex quibus nihil fuit, quod vel suspicari licebat, mentis alienationi occasionem dare potuisse. Dubito etiam, an præter glandulæ pinealis mutationem, inter ea, quæ in cerebro vidi, aliquid sit, quod ad illum animi, ut sic dicam, morbum, tamquam ad effectum causam, referri queat. Primum vero in exteriori duræ matris facie, qua parte ossi frontis subjacet, à latere superioris sinus, plura quasi fungosa, attamen firma, corpuscula occurrebant; singulis foramen laminæ exterioris duræ matris, tanquam foveola, ita respondit, ut per illud partim interiori laminæ inhærent, partim super illud exstantia, à totidem cranii foveolis exciperentur, quæ, ut tenuissimum ibi cranium esset, efficiebant. Ut vero corpuscula illa, sic quoque cranii foveolas in permultis vidi, ut proinde non mirer *Pacchionum* aliosque duræ matri glandulas adscripsisse. Per medium corporis callosi tum sulcum aliquem, tum à latere sulci modo unam, modo duas quasi chordas in longum ductas esse, notissimum est. Tum hæc tum ille in hoc corpore fluctuose procedebant, & sulcus potissimum hinc inde quasi deficere videbantur. Thalami nervorum opticorum solito angustiores inventi sunt, & canalis à tertio ventriculo ad quartum pertinens, aquæ ductum *Sylvii*, vel canalem intermedium vocant, saltem ibi clausus, ubi sub commissura cerebri posteriore, & tuberculis quadrigeminis, vel

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

H h

potius

potius ante hæc ad ventriculum quartum descendit. Partim igitur ad hoc, quod nunquam videram, partim, propter duo priora exempla, ad glandulam pinealem attentus fui. Hanc itaque super corporibus quadrigeminis ad horizontem positam, inuenio, atque dum ejus interiora rimor, in quinque distinctos lapillos incido, qui flavi, & asperi erant, & quorum maximus milli seminis granum fere superabat. Ceterum in substantia glandulæ, ut in prioribus duobus exemplis, nihil mutatum inventum est. Quartum exemplum mihi ante hos quatuor annos occurrit in puellæ cadavere, cujus caput saltem secandi potestas data est. Paupercula erat, viginti, quantum accepi, annorum, de qua, antequam moreretur, nihil inaudiveram. Neque multum fuit, quod post mortem, ab affinis expiscari licuit, parum ut solent, in ejusmodi rebus curiosis, tum de valetudine affinium non multum sollicitis. Hoc tamen relatam fuit, non tristem tantummodo, ab aliquot annis, fuisse, atque ut plurimum taciturnam, verum etiam aliquoties nemine salutato de suis, ad aliquot dies aufugisse ita, ut deprehensa iterum ægre ac renitens domum reduceretur, qua occasione cum etiam de vi loqueretur, quam sibi illatura esset, aut saltem ex ejus vultu gestibusque affines metuerent, ne hoc faceret, ipsam domi continuerunt sic, ut semper aliquis adesset, qui custodem ageret. Sed hoc quidem interdum neglectum est, adeoque puellæ quasi occasio facta, fuga sibi consulendi; quod quia vespertino tempore fecit, an viam ignorans, an studio, nescio, in rivum incidit, ex quo tamen ab homine quodam extrahabatur, qui strepitu, quem in aquis faciebat, excitatus occurrit. Hinc ad suos iterum delata, atque ob frigus, quo tenebatur, hyems enim erat, in lectum collocata tranquilla per aliquot dies mansit, & nescio sub quibus symptomatibus, mortua est. Capitis igitur, præcipueque cerebri sectionem, aggressus, in quo nempe aliquid inventum iri, judicabam, quod puellæ mentem alienaverit, utut omnes ac singulas ejus partes, magna cum cura atque studio, examinabam, nihil tamen, quod non in sanissimi cujusque cerebro inveniatur, deprehensum est. Ad morbosa enim referre neque lobos cerebri adversos, super corporis callosi averfa parte, inter se concretos, satis audeo, qualem concretionem memini & in aliis nonnullis, mente non alienatis, etsi fortassis leviolem, vidisse, neque valvulam cerebri magnam totam cineream, quam in aliis utique ex medullaribus & corticalibus fasciis, in transversum ductis, compositam inuenio. Quo magis autem omnia cum naturali & consueta harum partium fabrica convenire videbantur, eo diligentius glandulam pinealem examinandam esse, existimavi. Quæ etsi non aliter posita, atque figurata erat, quam solet fere in omnibus esse, tamen cum illa parte, qua tuberculis quadrigeminis incumbit, tum etiam opposita, aut superiore, plana atque compressa fuit, & solito etiam aliquantum longior. Hinc autem secta inventa est corpusculum du-

durum inæquale & asperum continere, quod grano fabuli simile, adeoque lapillus erat, coloris ad flavum proxime accedentis. Latebat autem in media corticali aut cinerea potius glandulæ substantia ita, ut basin ejus medullarem videretur attingere. Quintam denique observationem licuit in cadavere viri facere, qui dicebatur quinquaginta quinque annos habere, quique macilenti satis habitus erat. Inventus fuerat in sylva, non procul ab urbe, ex laqueo suspensus in arbore, neque ulla suspicio erat, mortis ab alio illatæ, qui, quo celaret scelus, mortuum suspenderit, ut videretur ipse sibi manum intulisse. Quod vero sibi ipse gulam laqueo fregerit, vero simillimum & tantum non certum faciebat hoc, quod aliquot dies ante, eodem circiter loco, deprehensus est in iis parandis, quæ ad hoc facinus patrandum necessaria sunt. Quæ prægressa sint, & quid ipsum eo adducere potuerit, ut vitam sibi eriperet, de his resciscere equidem parum potui. Accepi tantummodo, stupidi semper ingenii fuisse, atque litem habuisse cum suis super vili quadam re, & quæ nullius quasi momenti esset. Plena mihi libertas erat, mortuum hoc corpus ita dissectandi, ut singulas ejus partes diligenter examinarem. Ventre inciso, ventriculus inventus est præter modum amplus, simulque in sinisteriore parte multum relaxatus. Contra coli intestini insignis angustia erat, quæ medio loco illius partis, quæ fere ante magnam ventriculi curvaturam, in transversum fertur, incipiens, omnem coli sinisteriorem partem, atque rectum intestinum ipsum occupabat. Sed hoc quidem inter frequentissima vitia, etiam eorum hominum, est, quibus mens perfectissime constat, quamvis negare noli, hypochondriacum malum, quod cum magna, præsertim coli, inflatione conjunctum est, atque aberrare interdum mentem leviter facit, sæpe ab ejusmodi angustia provenire. Ad hæc duo vitia aliud omenti accessit, cujus particula in dextro latere, in scrotum devoluta erat, quod tamen extus parum apparuit. In pectore nihil inventum est, quod hoc saltem loco memorandum esset. Nemo enim facile crediderit, posse pulmonis aliquot nexus cum pleura, aut glandularum bronchialium indurationes, quæ in provecæ ætatis hominibus nunquam fere non sunt, ad mentis alienationem aliquid conferre; cerebrum quoque, primo intuitu sanissimum fuit, si à firmitate recedas, quæ utique tanta erat, ut paulo siccius, quam secundum naturam, esset. Ex partibus cerebri non, nisi tubercula quadrigemina, fuerunt, quæ nempe à naturali statu ita recedebant, ut inferiora, quæ alias superioribus minora inveni, ejusdem fere ac hæc magnitudinis essent. Contra glandulæ pinealis situs, figura, magnitudo, nexus atque fabrica naturalis erat, ut non nisi dissecta ipsa, tres lapilli asperi atque subflavi in conspectum, prodirent, qui in cinerea glandulæ substantia hæserunt, & quorum unus pellucidus fuit. His denique addendum est, aliquanto plus aquæ ventriculos cerebri laterales continuisse, quam alias solent, etsi hic forte

laquei effectus fuerit, qui, vasa à cerebro ad cor pertinentia comprimendo, effecerit, ut aqua in ventriculis partim hæreret, partim in eos, sub ultimis cordis & arteriarum ictibus, exprimeretur. Hæ igitur meæ de calculis glandulæ pinealis observationes sunt; quas etsi eo potissimum animo proposui, ut alios ad similes sive faciendas, sive jam olim factas publicandas excitarem, quæ vel confirmandis vel convelendis iis inservire queant, quæ de usu illius glandulæ proposita habentur, nonnullas tamen circa hanc rem factas animadversiones hoc loco subijciam. Earumque prima de natura hujus particulæ erit; quæ etsi parum scio à quoniam ex dissectoribus inter glandulas relata sit, hoc tamen novi, id jam olim à Galeno factum esse, quem anatomici, usque nostram ætatem fere omnes, in hac re, sequuti sunt. Idque ab iis factum esse, qui ante Sylvii & Stenonis tempora floruerunt, propterea mirandum non est, quia, quidquid de glandulis in universum tenebant, non tam ad fabricam earum, structuramque internam pertinuit, quam ad notas aliquot externas, atque de cerebro ita locuti sunt, ut viderentur duplicem ejus substantiam non natura, sed colore tantum distinguere. Accedit, medullarem illam particulam perspectam non habuisse, per quam conarium cum lamina vel tractu medullari cohæret, qui à parte thalamorum laterali interiore utrinque procedens, ante tubercula superiora & super commissura cerebri posteriore, quodammodo arcuatus, positus est. Has vero duas cerebri particulas postquam primus, ut videtur, Sylvius (r), demonstravit, etsi anatomici post hunc omnes, descripserunt, conarium tamen, æque ac antea, in numero glandularum habitum est. Primus, quantum scio, pro particula cerebri potius, quam pro glanduloso corpore Collins (s) habuit, post quem Winslovius (t) de hac particula ita locutus est, ut vix pro glandula habere videretur, Hallerus (u) autem glandulosam esse plane negavit. Contra à Morgagnio (x) factum est, qui etsi nexum conarii cum tractu illo medullari non negat, tamen propter observationes quasdam, in morbois corporibus, factas, eo inclinatus, ut pro glandula potius, quam pro cerebri particula habeat. Atque colorem equidem conarii non tam albidorem invenio eo, quem corticalis cerebri substantia habet, quam potius obscuriorem & à corticis cerebelli colore parum diversum; neque, si esset, desumi inde argumentum posset, ad glandulosam conarii substantiam probandam. Ut enim non dicam, cerebelli corticem, qui tam ejusdem ac cerebri cortex, naturæ est, colore

(r) Diff. medic. 4 §. 22.

(s) System. Anatom. Lib. 3. c. 45.

(t) Loc. cit. N°. 82. sq.

(u) In Not. ad Boerhaavii Prælect. Academ. Vol. II. p. 658. r.

(x) Loc. cit.

ab hoc satis differre, glandulæ totius corporis diversissimi coloris sunt, & nullæ ex illis admodum albicantis. Dubito etiam an multum tribui illi argumento possit, quod ab aqua desumitur, qua conarium in multis, non aliter ac reliquæ plexus choroidei glandulæ, turgidum fuerit. Nam ut ceteras fere omnes corporis humani partes, sic vel ipsum corticem cerebri memini aqua turgidum vidisse, atque fere illis accedo, qui, quas illi pro glandulis plexus choroidei habent, ad hydatites referunt. Sed Morgagnius etiam quosdam quasi loculos in conario invenit, qui, cum in naturali statu, ne quidem in maximis glandulis, in conspectum veniant, debuissent utique concretam ibi materiam continere, cujus tamen Morgagnius non meminit; fortassis igitur voluit lobulos nominare, in quos memini conarium aliquando leviter distinctum vidisse. Quos, si verum est, glandulas conglomeratas constituere, conarium saltem inter conglobatas referri non poterit, sed posset hæc observatio potius ad confirmandam eorum opinionem aliquid valere, qui, ut cetera fere viscera, sic quoque cerebrum, pro glandula habent, modo externus habitus naturam glandulæ constitueret. Gravissimum vero argumentum videtur id esse, quod à calculis, in conario concretis, desumptum est, quodque movere me hanc de natura conarii quæstionem fecit. Videntur enim ejusmodi concreciones loculorum vel folliculorum præsentiam probare, in quo, qui Malpighium sequuntur, naturam glandulæ in universum ponunt. Attamen ne his quidem plena ad probandum vis est. Ut enim id omittam, quod per innumeras observationes confirmatum est, si ossa, & cartilagine fortassis excipias, nullam corporis humani particulam esse, in qua non lapidosæ concreciones fiant, illæ etiam partes, quæ vulgo pro glandulis habentur, rarius fere ceteris, talem mutationem patiuntur; quod disci ex observationibus à Wincklero (y) collectis potest; neque videtur conarium cum bronchialibus glandulis adeo convenire, ut, quia ex adultis fere nemo est, qui non harum glandularum aliquot lapidosas habeat, colligi inde queat, debere conarium glandulosæ structuræ esse; in renibus etiam, quos permulti inter glandulas referunt, utut frequentissime in iis calculi nascantur, tamen in corticali substantia, in qua vulgo glandulæ poni solent, vix unquam calculus inventus est, sæpiissime in tubulosa parte & infundibulis, in quibus partibus ne quidem Malpighii affectæ glandulas ponunt. Quodque maximum est, permulta hominum exempla habentur, in quorum cerebro lapilli inventi sunt. Quæ etsi tam negligenter descripta habentur, ut auctorum, quantum scio, nullus medullarem substantiam à corticali distinxerit, atque ipse olim Parisiis cerebrum pueri secui, in cujus medullari substantia undeviginti globuli, quasi ex pulvere parati, dispersi hærebant, quorum alii pisum majus æquabant alii superabant; tamen quia etiam corticem cerebri

H h 3 indu.

(y) Dissert. de vasor. C. H. Lithiasi p. 25. Gotting. 1747.

induratum callosumque vidisse memini, inter illa de cerebri lapillis exempla fuisse non dubito, in quibus cortex etiam sedes mali fuerit. Accedit præternaturales illas concretiones in universonum frequentius, ac fere semper in celluloso contextu fieri, qui insignior sine dubio in cortice cerebri est, quam in medulla. In exemplis autem à me visis lapilli semper in ea parte glandulæ pinealis hærebant, quæ cortici cerebri non absimilis est. Supra de nexu conarii cum tractu seu lamina medullari thalamorum arcuata dictum est; qui cum nonnisi tunc videatur per duos pedunculos vel nervulos, ut alii dixerunt, fieri, quando conarium levatur, atque retrahitur, dubito equidem an non dici potius debeat basis ejus medullaris tota tractui illi medullari proxime adhærere, quæ videtur etiam *Stenonis* (z) sententia fuisse. Isque etsi conarium oblongæ paululum figuræ esse ostendit, impedire tamen non potuit, quo minus à *Willisio* (a) magisque à *Vienssens* (b) &, qui hos sequuti sunt, anatomicis rotundum describeretur & pingeretur. Ut hos errores partim mollior conarii partim arctior cum plexu choroideo nexus peperit, ita per hunc quoque fortassis factum est, ut plures, ex nostræ etiam ætatis dissectoribus, conarium ad perpendicularum fere positum esse scriberent; si enim plexus ille caute lenteque separatur, conarii basis videtur ad partem cerebri adversam conversa esse, apex vero ad aversam. Hactenus de fabrica conarii; superest, ut de usu hujus particulæ aliqua proferamus, quæ saltem monere naturæ humanæ scrutatores possint, ut plura super hoc re experimenta capiant. Neminem fugiet, qui conarium pro glandula habuerunt, partim hunc ipsi usum tribuisse, ut vasa & plexum choroideum ipsum firmaret, vel in ventriculis lateralibus contentam aquam in se reciperet, & tamquam janitor aperturam cerebri posteriorem quodammodo clauderet, quæ veterum maxime opiniones fuerunt, partim vero existimasse, lympham cerebri in ipso secerni. Quæ omnia quam longè à veritate absint, patere ex illis potest, quæ supra de fabrica conarii disputata sunt. De eo potius videamus, quod *Cartesius* proposuit, mentem in conario residere. Quod si nude proposuisset, effecisset fortassis, ut naturæ scrutatores in fabricam conarii diligentius inquirerent, contra dum explicare etiam volebat, qua ratione mens omnes actiones suas in conario exercent, adque hunc finem machinam sibi quamdam fugebat, confutandi rejiciendique illam hypothesein de glandula pineali occasionem nacti sunt. Unus *Stenonius* (c) est, qui *Cartesii* machinam ab humano cerebro plurimum discrepare ostendit, ceteri omnes contra modum disputarunt, quo mens actiones suas exercent, eoque affectas *Cartesii* potius confutarunt, quam hunc ipsum. Nolo jam de singulis argumentis agere, quibus Cartesianorum sententiam impugnarunt, sufficere de eo videre, quod à morbis ac læsionibus conarii desumptum fuit.

(z) Discours sur l'Anatomie du cerveau p. 20. Paris 1669. 12.

(a) Cerebri Anat. fig. 3. F. fig. 4. G.

(b) Loc. cit. fig. 7. H. fig. 8. G. fig. 9. e.

(c) Loc. cit. p. 14. 599.

fuit. Atque hic utique argumento in universonum maxima vis inest, modo id ejusmodi observationes præbeant, in quibus præter illam, de qua quæritur, partem, nullæ aliæ læsæ aut per morbum mutatæ inventæ sunt. Sed in hoc quidem plurimi peccant. Quare ut seorsim de conarii usu videamus, doleo equidem, non paucas ex illis observationibus, quæ apud auctores de morbis conarii habentur, ita comparatas esse, ut uti ipsis plane non liceat. Atque si vellem per experimenta quærere, quantum possit, *Cartesii* opinionem de mentis in conario sede tribui, primum equidem eorum observationes rejicerem, qui hanc particulam in hydrocephalicis abfuisse scribunt (d), aut saltem fatentur, se, an vere abfuerit, an errore ablata sit, dicere plane non posse (e). Vix *Kerckringii* (f) observationem admitterem, qui in juvene quatuordecim annorum, somnolento per omnem vitam, & capite obtuso, glandulam pinealem non vidit, aut vix saltem ad *Cartesii* opinionem confirmandam uteretur, quia in eodem puero calculus in cerebri ventriculo repertus est. Neque multum me *Murali* (g) experimenta, et a *Lentilio* (h) confirmata, moverent, in quibus animal uno ictu trucidatum est, stilo ad glandulam pinealem adacto; præterquam enim quod hoc experimentum, quomodo sine aliarum partium cerebri læsione fieri potuerit, animo non comprehendo, non quæ vitæ sedes sit, eam quoque mentis domicilium esse, sequitur. Qui vero contra *Cartesium* dixerunt, maxime illis observationibus usi sunt, secundum quas lapilli in glandula pineali concreverunt. Ut igitur has potissimum examinemus, ex omnibus illis, quæ de hac re habentur, quarumque tantum non omnes superius allegavi, *Cockii* tantum atque *Nuckii* sunt, secundum quas mente alienati illi homines certe non fuerint, in quorum conario hæc mutatio inventa sit. Atque ex his quidem *Nuckii* testimonium rejicere aliquis propter hoc posset, quia *Cartesio* infensus fuerit. Neque fortasse illa *Schuylii* observatione multum moveretur, qui dum dicit, moriendum homini non fuisse, quia calculus conarium ita occupaverit, ut in altero latere integrum maneret, non videtur mentis, cujus non meminuit, sed vitæ domicilium hic posuisse. Ex reliquis observationibus etsi multæ tum in universonum negligenter nimis, tum vero ita factæ sunt, ut cum nihil fere de illis adderetur, quæ mortem prægressa sunt, uti illis, neque ad revellendam, neque ad confirmandam *Cartesii* sententiam, possimus, tamen non paucæ habentur, quæ huic sententiæ vel ex parte vel omnino favent. Ex prioribus illa *Graafii* est, in virgine facta, quæ olim capitis dolore vexata fuerat (i), tum altera *Petermanni*, etiam in virgine facta (k), quæ ante mortem toto

cor-

(d) Qualis est observatio *Alard Herm. Cunnii* in Miscell. N. C. Dec. I. An. I. obs. 47. & *Cockii* à *Kerckringii* loc. cit.

(e) Hoc à *Paisenio* factum est Miscell. N. C. D. I. An. IV. & V. obs. 196.

(f) Spicileg. Anat. obs. 35.

(g) Vid. Miscell. N. C. Dec. II. An. II. obs. 29.

(h) Ibid. An. IV. obs. 156.

(i) Miscell. N. C. Dec. I. A. I. obs. 127.

(k) Loc. cit. obs. 10.

corpore convulsa est, & omnem sensum motumque voluntarium perdidit, neque non illa *Gipsei* apud *Contulum* in ægro ex continua cephalalgia denotato. Eiusdem generis videtur ea esse, quam *Wepfferus* (1) in infanticida, *Bramerus* in capite plexo, & *Barbeckius* quoque in infanticida fecit, tanquam in eiusmodi hominibus, quos saltem suspicari licet, mente alienatos fuisse. Quod etiam de illo valere potest, quem *Laubius* secuit. Ad confirmandam vero Cartesianam sententiam facit ea, quam *Mauchbartus* publicavit; in quo enim glandulam pinealem invenit, in calculoso-fabulofam substantiam concretam; fatuus erat, tum vero maxime illa *Edmundi Kingii*, qui, in quo eundem morbum invenit, omnibus rationalibus facultatibus destitutum fuisse scribit. Addi etiam his potest, quod *Aubornius* (m) in maniaco vidit, conarium nempe solito firmiter atque solidius, tumque in balbutiente atque fatuo, quæ *Lancisii* observatio est, adeo exile ut vix cannabinum semen æquaret; quæ observatio videtur propterea magnum pondus habere, quia in ea dissertatione habetur, in qua *Lancisius* sedem animæ cogitantis in corpore caloso ponit (n). Atque ceteris quoque auctoribus fides eo magis haberi potest, quo minus *Cartesio* addicti fuerunt. His demum meæ observationes addendæ sunt, quæ videntur ad Cartesianam hypothesein confirmandam plurimum valere. Non enim mente tantum alienati illi fuerunt, in quorum glandula pineali lapilli inventi sunt, verum etiam tanto magis à ratione aliena, eique contraria fecere, quanto plures, majoresque in ea glandula lapillos habuerunt, quibus mentis actiones videntur quasi prorsus interceptæ fuisse. Nihil tamen fecius aliqua sunt, quæ ut plena ipsis ad probandum vis non insit, efficiunt. Præterquam enim, quod non in singulis quinque exemplis, omnes totius corporis partes attente examinare potui, inventa etiam, præter glandulæ pinealis mutationem, nonnulla sunt, quæ credi fortassis possent, mentem, æque ac calculi illi, turbasse. Et hoc quidem in primo exemplo credere aliquis tum de siccitate cerebri, tum de callositate corticalis substantiæ possit, maxime si maniaco illius recordaretur, in quo, *Boneto* (o) auctore, cerebrum in superficie flavum & siccum inventum est. Similis suspicio, in altero exemplo, de processibus piæ matris, de ventriculis cerebri aqua turgidis, tumque de hernia scrotali oriri possit, atque in tertio de *Sylvii* aquæ ductu. Quorum omnium etsi nulla etiam ratio habenda esset, hoc tamen negligi nullo modo potest, à *Nuckio* (p) potissimum plane affirmatum esse, se quatuordecim calculos in glandula pineali hominis invenisse, qui, dum vixerit, non minus, ut ait, ingeniosus fuerit, quam quorum glandula naturaliter disposita. Tum enim nimis durum esset, hanc observationem negare velle, tum quoque intelligi non potest, quomodo conf-

(1) De cicut. aquat. p. 116.

(m) Vid. Miscell. N. C. Dec. II. An. VI. obs. 234. p. 547.

(n) Oper. Tom. II. p. 107.

(o) Sepulchr. Anat. p. m. 290.

(p) Loc. cit.

constare homini mens potuerit, in cujus glandula pineali tot lapilli hæserint, si vere mens in ea resideat. Quare cum omnes hæc observationes neque ad redarguendam *Cartesii* opinionem, neque etiam ad eam confirmandam plane sufficient, exhortandi quam maxime medentes in universon sunt, ut quotiescunque mente alienatorum corpora secandi occasionem nacti fuerint, ita in glandulæ pinealis structuram inquirent, ut simul, quidquid in cerebro, aut in aliis visceribus, præter naturæ ordinem, invenerint, accurate annotent. Ex pluribus enim utilitatibus, quas videtur certa cognitio sedis mentis, atque etiam earum mutationum corporis, per sua signa, habitura esse, quæ mentis actiones turbant, hæc una medentes ad illud studium excitare debet, quæ se in eo loco medicinæ forensis ostendit, in quo de melancholicis & furiosis quæritur.

F I N I S.

DE TABUL. IN LV. N. J. P. I. DE
ABRAHAMI VATER

DE

PLICA POLONICA RARISSIMA

PROGRAMMA.

Witteberg 7. Febr. 1748.

Inter affectus quidem rarissimos in nostris regionibus pertinet, qui plica a complicatione capillorum præternaturali appellatur, & polonica, quoniam in Polonia frequentissima & endemia observatur, audit. Hæc non tantum in capite, verum etiam in barba aliisque corporis locis, sub axillis, & in ipsis inguinibus & pudendis ab autoribus observata fuit, ipsis ne quidem brutis, equis atque canibus, ab ea liberis existentibus. In hujus productione notatu præprimis dignum est, eandem quandoque adeo subito oriri, ut illam unica nocte generatam fuisse observaverint. Hæc etiam est causa, quamobrem eandem non causis naturalibus sed incubo, aut ipsi diabolo adscriperint. Differt autem plica ratione numeri, siquidem interdum plures contorti cirri hinc atque inde a capite instar caudarum glirium pendentes, quæ mas dicitur, observantur: interdum autem omnes capilli contorti & complicati, pileum quasi villosum, totum caput cingentem, aut mitram repræsentant, quam fæminam appellant, quarum illam mitiorem, & frequentiore, hanc rariorem & contumaciorem æstimant. De quo *vid. obs. D. Simonis Schulzii de plica explicata, quæ habetur in misc. nat. curios. dec. 1. annot. 5. & 7. obs. 138. p. 190. sqq.* Magnitudine itidem variat quammaxime plica, quæ diversa esse solet. Non possum non hic commemorare plicam illam enormem, quam Cl. Dn. D. Floercke, Principis Radzivil antea Archiater, nunc Consiliarius Aulicus Regius ex Polonia secum attulit, mihi que videndam præbuit, antequam eandem Regio Tameo traderet. Hujus historiam tunc temporis ad Regiam societatem Londinensem misi, quæ digna judicata fuit, ut *Transactionibus philosophicis* infereretur, cum icone simul transmissa fæminæ plicam gestantis, quæ eadem adhuc vivente delineata fuit, quam ex *Transactionibus* dictis defumtam in *Commercium litterar. Norimbergense* transtulerunt. Quoniam uterque liber in paucorum manibus est, non ingratum fore spero lectori, si historiam hic adjecero. *Femina rustica in Polonia, in terris Principis Radzivil, anno ætatis decimo quinto viro nupta, incidit decimo octavo in morbum Poloniae endemium, qui*

(251)

qui Plica Polonica capillo inenodabili vocatur. Hanc plicam per quinquaginta annos fæmina gestavit, ac per totum fere illud tempus dolore arthritico & contracturis, tandemque marasmo universali corporis afflicta, lecto affixa fuit. tandemque senio confecta, anno ætatis 78. diem suum obiit. Erat autem plica quatuor ulnas longa, palmum lata, duosque pollices crassa, sed altero tanto longior foret, nisi magna ejus pars, temporis, quo ægra decubuit, diuturnitate, referente laudato viro, squalore & attritu consumpta fuisset. De hac plica Cl. Kleinus, Secretarius Dantiscanus ad Baronettum Sloane, tunc temporis dictæ societatis Præsidem, singularia quædam perscripsit, quæ itidem in *doctis Transactionibus* consignata atque inde in *Commercium litterarum* translata leguntur. Vidi plicam hanc Dresdæ; notatu autem dignum est, fæminam hanc per 52. annos, quibus malo illo laboravit, non nisi bis in anno habitationem mutasse, vere scilicet ac hieme. Hac adveniente frigoris adeo patiens fuit, ut nullum calorem, ne quidem illum candela accensæ, ferre posset. Neque unquam liquore usa fuit fortiori, sed pane male parato, herbis crudis & aqua, ad septuagesimum usque ætatis annum, victitavit. Verno tempore talem in locum transferri solebat, ad quem calori difficilis erat aditus. Tandem ante duos fere annos e vivis excessit. Cui placet, conferre potest *philosophical Transactions* Vol. 37. nro. 417. 7. & n. 426. 3. & *commerc. litterar. physico-techn. med.* anno 1737. hebdom. 1. p. 7. & 1734. hebdom. 12. p. 415. In dictis *Transactionibus* nro. 8. judicium additur, quo asseritur, plicam ad morbos nullatenus esse referendam, sed potius effectum esse sordidæ vivendi rationis in Polonia usitatæ, dum nec capillos comunt, nec aqua caput abluunt; idque confirmatur testimonio Anonymi in litteris ad Linckium Lipsiensem datis, & ex *annalibus Breslaviensibus* anno 1724. art. 17. mens. Augusto p. 126. huc translatis, qui simul addit, se virum vidisse, qui propter 70. plicas, laqueorum instar e capite pendulas, caput Medusæ repræsentaverit. Contrarium tamen autores medici defendunt, & plicam morbis, ex intemperie humorum maligna oriundis, accensent. Testantur id quoque morbi a resecta improvide Plica ab autoribus observati, & ipsa constitutio morbofa fæminæ nostræ, Plica laborantis. Propterea tamen nullatenus inficias ibimus, multum neglectam capillorum culturam tribuere posse.

FINIS.

GEORGII

XVII.
GEORGII FRIDER. STABEL
ET
STEPHANI MACKII
DISSERTATIO
EXHIBENS SINGULARES OBSERVATIONES
DE
PLICA POLONICA.

Halæ menf. Octob. 1724.

I i 3

P R O O E M I U M.

Perniciosissima & generi humano maxime infensa tria hæc morborum genera jure vocari possunt, quæ mediante contagio ex aliis mundi partibus in Europam sive transferuntur, sive translata fuerunt & contagio propagantur; quippe quæ nocendi vi, sive virulentia, reliquos fere omnes morbos, quibus corpora nostra affliguntur, sine dubio longe superant. Ex his primum est hoc mali genus, quod pestilentiæ veræ nomine venit, & quod ex Oriente, maxime Ægypto, Barbaria, Syria, Græcia, Valachia & hisce vicinis locis, ubi veluti domesticum ac fere perpetuum est, consensu omnium fere medicorum modernorum, unice per contagium in Europam transfertur, dum miasma hoc virulentum hominibus aut rebus etiam aliis, quæ propter molliem ac pororum copiam ad recipiendum ac retinendum illud aptæ sunt, ibidem communicatur, & ad nostras oras cum hisce defertur, ubi sæpius brevi tempore venenum hoc subtilissimum penetrantissimum, non tantum ex uno subjecto in aliud, sed etiam ex uno loco in alium, ex una regione in aliam, migrat ac propagatur, atque tum nonnunquam, divina sic concedente justitia, populosissimas quoque urbes celerrime funeribus exhaurit, usque dum tandem serpendo elanguescat & affligere desinat. Alterum valetudini ac vitæ humanæ summe adversum atque molestissimum malum est Neapolitanum, quod alias lues vocatur veneræa. Hocce quod fuerit advectum primum ex Indiis occidentalibus per insectum Christophori Columbi exercitum in Europam, & quidem primum in Hispaniam, postea vero in Italiam, & inde per Galliam, Germaniam cæterasque Europæ partes propagatum, nec ulli forte jam est ignotum; quam crudeliter vero venenum hoc venereum miseros homines, quorum corpora intrat, excruciet, quam pessimos atque periculosos sæpius hoc effectus sive operationes præstet, quando cum variis corporis humani succis commiscetur, quam diversimode, quam frequenter, fontes æque ac infantes, palam non tantum, sed etiam clanculum, sub specie aliorum morborum, virus hocce affligat, prudentes & attenti medici optime norunt; ita ut clandestina generis humani pestis, jure lues hæc vocari etiam possit. Idem enim, quamvis tardius ac mora, quam quod prius malum celerrime præstat, dum continuo hoc durat, successive magis magisque propagatur, & nusquam locorum cessat. Tertium quod hisce accedit est malum illud Polonicum, quod communi nomine plica nominatur Polonica. Hocce itidem prius quidem in Podoliam, postea vero in reliquam Poloniam, est nunc quoque in alias vicinas regiones, præsertim in Hungariam atque in Silesiam superiorem, aliasque etiam oras, contagio est delatum atque propagatum. Cum itaque inquinamentum hoc con-

tagiosum diversimode corpora humana intret, variis ejusdem humoribus immisceatur, tam perniciosos atque funestos sæpius in variis præstet effectus, & tam longe lateque jam virus suum diffundat, præterea palam non tantum, sed etiam clanculum, sub larva aliorum morborum vim suam exerceat, uti per plures annos ibidem locorum *Experient. Dn. Prasfes* sedula observatione annotavit, & denique etiam indoles ipsius & effectus inde resultantis haud accurate explorati, neque satis cogniti sint; non inutilem sane nos suscepturos esse laborem confidimus, si hujus mali naturam & causas examinaverimus, methodumque ac media indicaverimus, quibus hoc ipsum non tantum cognosci, ab aliisque morbis distingui, sed etiam, qua ratione tuto ac prudenter tractari, imo feliciter extirpari possit. Quoniam itaque de re ardua generique humano maxime utili nobis agendum est, ante omnia Deum T. O. M. ardentibus invocamus precibus, ut hoc in labore mentem nostram in omnem veritatem dirigat, cujus ipse unicus fons est & auctor.

O B S E R V A T I O I.

Per plicam Polonicam, quæ Polonis Koltun sive Koltek, aliis etiam Gosc, Germanis autem Wichtel-Zopff, sive Weichsel-Zopff, audit, id mali genus intelligimus, in quo, post specificum quoddam inquinamentum contagiosum, corporibus humanis diversimode communicatum, non tantum fluida & solida partes, plus vel minus, graviter leduntur aut corrumpuntur, sed etiam functiones œconomiae humanae vario modo turbantur, speciatim vero simul crines hocce conspurcati, in cirros & funiculos, diversæ figuræ ac longitudinis, conglutinantur & concresecunt.

Distingendum itaque probe hoc malum est ab aliis complicationibus pilorum, quæ nonnunquam à causis quibusdam oriuntur externis, præsertim à neglecta pectinatione, ab immediata applicatione inviscantium &c. quippe, quas nulli alii effectus, sive perniciosi, sive etiam salutares, adeo notabiles sequuntur. Distingui etiam probe debet ab aliis morbis, quibus cum nonnunquam convenientiam aliquam ratione indolis ac symptomatum habet, v. g. à scorbuto, à cachexia, à lue venerea, à tineæ capitis &c. uti postea indicabimus, quoniam ab illis non tantum ratione causarum, sed etiam ratione invasionis, indolis, effectuum primariorum, sive symptomatum, & secundariorum, nec non ratione methodi medendi, multum distat. Præterea in eo etiam ab aliis differt malis, dum in Polonia hocce est endemiam, ubi nempe plurimi non tantum eodem affliguntur, sed ubi continuo etiam per aliquot jam secula illud grassatur, reli-

reliquis vero in regionibus unum vel alterum tantum successu temporis corripuit.

O B S E R V A T I O I I.

Malum hoc speciale chronicum, ex Indiis orientalibus per Tartaros, qui in Poloniam irruerunt, in hanc regionem circa annum 1687. contagio fuit translatum.

Unanimiter veteres, qui de malo hoc scripserunt, illud confirmant, quamvis de tempore diversas foveant sententias, *Vid. Joachim. Pastorius in Floro Polon. & Eberh. Gochelius in Gallic. Medic. pract. &c.* Adeoque minus audiendi sunt isti, qui originem hujus mali à causis domesticis derivant, & ab antiquissimis jam temporibus morbum hunc in regione ista notum fuisse statuunt, multo minus attendenda est fabula *Job. Prætorii*, quæ in *nova mundi descriptione* recensetur, de spectro plicato, quod ad Jacobum IV. Scotiæ Regem in templo accesserit &c. quippe qui plures tales pro veris memoravit historiis.

O B S E R V A T I O I I I.

Malum hocce unice nunc propagatur per inquinamentum quoddam specificum contagiosum, quod jamjam aliis corporibus communicatur, (1) dum hocce corpusculis tenellis in utero matris, hoc malo afflicta, mediantè succo nutritio quasi implantatur; (2) dum alii immediate hoc inficiuntur, quando nempe quidam proxime cubilibus, miasmate tali conspurcatis, corpus, inprimis caput, superimponit, vel quando alii in eodem lecto proximius cum plicato tali dormiunt, vel quando alii etiam caput cum pileo aut mitra tali tegunt, sub qua hospes ejusmodi suum habuit hospitium.

Multos non tantum infantes cum talibus funiculis, sive plicis, ex utero prodisse, sed quam multos etiam, dicto modo per illud inquinamentum infectos, & præter omnem aliam datam causam hoc malo correptos fuisse, *Experient. Dn. Prasfes* sedula & firma experientia edoctus confirmat. Præterea vero communi suffragio incolarum hujus regionis veritas sententiæ nostræ corroborari potest, quippe qui malum hoc contagio, & quidem dicta ratione propagari, omnes quidem concedunt, diversæ autem hujus inquinamenti operationis causas aut ignorant, aut fingunt.

OBSERVATIO IV.

Reliquæ causæ, quæ à variis aliis, præsertim medicis, accusantur, ad generationem hujus mali in Europa nihil, sive mediate, sive immediate, contribuunt, sed tantum in infectis ad diversimodam effectuum modificationem, uti postea examinabimus, faciunt.

Quicumque enim hisce in locis accurate propagationem hujus mali observabit, facile cognoscere poterit. (1) Quod malum hocce sine discrimine adoriatur homines cujuscunque ætatis, sexus, ac constitutionis, morbos non tantum, sed etiam sanos, in quibus omnes functiones naturaliter, ac legitime perficiuntur; quod tamen fieri non deberet, si dispositio quædam morbida certa, sive causæ illæ internæ, à quibus alias morbi hujus origo derivari solet, ad genesein hujus mali quocunque modo facerent. (2) Quod in locis nonnunquam salubribus, quæ optima gaudent aëris temperie, uti v. g. Bilicium in superiori Silesia, tam multi, imo forte plures, hoc malo corripiantur, quam in aliis insalubribus, humidis, uvidis, non procul inde distitis; adeoque vana etiam est hæc causa, quando vitium quoddam aëris accusatur. Neque miasma hoc mediante aëre ex uno subjecto in aliud, uti in peste, transfertur; tantæ enim non est subtilitatis, ut exhalationes istæ per aërem longe lateque dispergi possint, adeoque nemo etiam exempla talia proferre poterit, quibus alium, præter dictum communicandi modum, propagationis hujus inquinamenti, demonstrabit, præterea multæ sunt domus, in quibus plurimi hoc laborant malo; & reliqui non tantum illarum, sed etiam proxime adjacentium domiciliorum incolæ, per longum tempus sæpius manent, vel manserunt ab eodem immunes. (3) Quod multi heluones, qui spiritus ardentis, aut alium potum spirituosum largiter satis ingerunt, hoc malo quandoque quidem corripiantur, quandoque vero etiam multi illorum plane ab eodem liberi maneant. (4) Quod loca quædam sint, in quibus incolæ solam ex flumine Vistulæ bibunt aquam, quorum tamen nullus unquam plica laboravit; multa vero etiam dentur loca, in quibus homines, ibidem degentes, hanc aquam neque gustarunt unquam, nihilominus tamen sæpius hoc malo corripiantur; adeoque diætæ non tantum causæ, sed etiam reliqua populorum istorum diætæ, effectus tales minime præstant. (5) Quod contra omnem sanam rationem, sive animi pathemata, sive nimius somnus, sive nimix vigilix, sive nimius corporis externus motus, sive etiam incantationes, pro mediatis, aut immediatis hujus mali habeantur causis. Itaque merito concludimus, quod neque ulla dictarum causarum per se immediate, neque omnes, aut plurimæ collectim sumtæ, ad producendum hoc mali genus hisce, & aliis Eu-

Europæ in locis quicquam conferant, sed quod unice jam in iisdem per contagium hoc propagetur.

OBSERVATIO V.

Cujus indolis specificæ subtile hoc inquinamentum sit, vix determinari quidem ita accurate potest; ex effectibus autem quibusdam, quos in corpore humano præstat, concludere licet, quod salino-sulphureæ acris sit indolis.

Omnes enim fere illius effectus de indole hac testantur; hinc, quando euti, qua caput tegitur, communicatur, porrigo oritur, constrictio illius sequitur, unde larga sudoris glutinosi tum ex hac fit promanatio: ad pericranium & ad alias capitis membranas delatum, spasmodicam illarum inducit crispaturam, unde dolores capitis, irregularisque per vasa cerebri oritur humorum circulatio, imo convulsiones nonnunquam accedunt, quando nimirum meninges occupat, & sic in reliquis etiam sensibilibus membranaceis partibus, uti postea examinabimus. Præterea humores ferolo-lymphatici inde non tantum nimis viscidi, sed acriores etiam fiunt, cartilaginee & ossa eroduntur, friabilia & fragilia redduntur, imo quandoque consumuntur &c.

OBSERVATIO VI.

Cum itaque tam diversissimi in corpore humano hujus inquinamenti sint effectus, quos plurimi quidem admirantur, rationem vero illorum vix percipiunt, vel intelligunt; itaque ut distinctius illi proponantur & speciatim singuli examinentur summe necessarium est.

Certe medicus, qui differentiam hanc bene cognitam non habet, neque in diagnosi, neque in prognosi, quicquam certi scire aut statuere potest; multo minus, quid hoc in malo agendum, vel omittendum, aut quibus remediis, quaque methodo medendi malo huic succurrendum sit, percipere unquam valet.

OBSERVATIO VII.

Differunt itaque effectus hujus inquinamenti (1) ratione modi communicationis; alii enim observantur oriri effectus, quando immediate per contagium externum, alii, quando embryoni in utero materno hoc miasma communicatur.

Sedula profecto didicimus observatione, venenum hocce per hæreditatem infantibus communicatum, multos sæpe per annos delituisse, & sine notabili noxa cum massa sanguinea permixtum, atque partibus illius gelatinosis aut oleosis involutum mansisse; inprimis quando dietam ac vitæ regimen juxta regulas, quæ ad conservandam sanitatem in genere proficua sunt, prudenter, ac circumspicte observarunt, adeoque in aliis vix ullos adeo notabiles, in aliis, non nisi post multos annos demum, perniciosos effectus secutos fuisse novimus.

H I S T O R I A I.

Sic uxor Kobielaë cujusdam rustici viginti annorum, per totum vitæ tempus vix ullum morbum experta, robusta ac sana, sine manifesta quadam causa tandem dolore lancinante capitis, & artuum continuo per totum annum torquebatur, postea in faucibus ac naribus oriebantur ulcuscula sordida, manus vero & pedes occupabant nodi ac tubercula dura passim dispersa. Implorabat hæc prius auxilium balnearioris hujus loci, qui remediis mercurialibus tam internis, quam externis, malum hocce extirpare conabatur; sed frustra ac male: paucos enim intra dies narium non tantum ossa squamosa, sed etiam uvula, corruptione putredinosa ferme erant consumpta, reliquaque symptomata magis magisque augmentabantur, eaque propter meum postea implorabat auxilium. Examinavi tum reliquas circumstantias, inquinamenti venerei suscepti nulla aderat suspicio, ex matre plicata fuerat nata, singulis fere noctibus ex capite sudor manabat viscidus, phantasia quodammodo corrupta, & appetitus depravatus erat, unguis apparebant scabri &c. ideoque sequentem adhibui methodum medendi. Primo ordinavi hoc decoctum incidens & laxans singulis diebus ad unciam cum dimidia sumendum v. g. Recipe ras. lign. guajac. unc. duas, rad. sarsapar. unc. sem. hermodact. drach. l. liquor. nitri fixi unciam l. spirit. vini rectific. uncias duas, infusa per noctem leni exponantur digestioni, postea adde fol. fenn. uncias duas. Vini gener. mens. ii. coqu. leni calore, atque tandem colentur. Huic junxi magnesiæ albæ singulis diebus vesperi ad scrupulum unum pro dosi sumendam, postea adhibuimus præter decoctum aquosum ex ras. lign. sassafr. rad. sarsapar. & lapath. acut. compositum, ejusmodi pulveres: recipe sulph. antim. fix.) quod nostra methodo cum aqua simpl. destill. præcipitatur) gr. ii, reguli antimonii medic. gr. vj, cinnab. gr. viij. m. f. pulv. pro dosi de hisce alternis diebus vesperi dosin unam cum regimine diapnoico sumebat. Externe vero utebamur hoc decocto v. g. Recipe herbæ lycopod. M. V. coq. in mens. iij. aquæ comm. coletur, cum quo calide bis vel ter per diem caput foveri jussimus, partim etiam aquam viridem Hartm. quam chirurgus ad consolidanda ulcuscula, adhibebat. Quo facto, brevi non tantum plica sese explicavit, atque in sat magnam longitudinem crevit, sed ulcuscula etiam con-

consolidata & nodi, tuberculaque disparuerunt, ac reliqua tandem symptomata plenarie cessarunt, per pluresque annos jam bona gaudet valetudine.

Contra vero diversi ut plurimum non ita diu post resultant effectus, quando inquinamentum hocce alio modo corpori communicatur, uti postea videbimus.

O B S E R V A T I O V I I I.

Differunt (2) effectus hujus inquinamenti ratione diversitatis succorum corporis humani, quibuscum commiscetur.

Primo enim virulentiam suam ut plurimum illud manifestat, quando cum seroso lymphaticis humoribus commiscetur; unde tum illi non tantum magis magisque inviscantur aut glutinosi etiam fiunt, tardiusque ac difficulter per glandulas ac ductus alios, præsertim angustiores, transferuntur, atque facile postea in hisce subsistunt, unde sudores glutinosi manifesti, juncturarum molestiæ, varii nodi, multa tubercula in externo habitu corporis conspicua inprimis derivanda, sed acrimoniam etiam illi inde concipiunt, quæ quidem ratione gradus longe major tum esse solet, quando in capite secretum jam hoc miasma, post turbatam hanc secretionem, iterum ad interiora regurgitat, unde capitis dolores lancinantes, artuum cruciatus insignes, pleuritides, hæmoptyses, dysenterix, unguium scabrities, ossium fragilitas maxime deducenda.

H I S T O R I A I I.

Sic notabilis fuit casus, quem *Dn. Praeses* observavit in vico quodam Polono, qui vocatur Biala. Pharmacopœus nempe hujus loci sanus ac sobrie vivens praxin medicam passim in Polonia exercens, in cubiculis plicatorum incaute dormiens, hoc inquinamento inficiebatur, plicaque tum statim in capite sese explicavit, præterea vero nulla adeo manifesta inde percepit incommoda, propter deformitatem autem plicam istam statim abscindebat, varia simul purgantia aliaque pro sanguine mundificando adhibuit medicamenta. Sed non ita multo post doloribus capitis, & artuum molestabatur gravissimis, in manibus pedibus nodi ac tubercula, in reliqua vero corporis externa superficie ulcuscula oriebantur satis molesta, deficiebat nutritio, vires consumebantur, tandem ossa etiam arrodebantur, ac fragilia evadebant. Hinc, cum aliquando ex lecto surgeret, ossa tibix ac fibulæ per transversum frangebantur, ita ut una harum extremitas supra alteram emineret, & alio tempore, dum cum manibus operam quandam levem suscipere tentabat, os scapulæ magno cum strepitu, ac

si maxima vi esset suffractum, dissiliebat. Varia quidem adhibuit auxilia medica æque ac chirurgica, sed omnia frustra, usque dum mors calamitati huic finem fecit.

Deinde effectus iterum alios inquinamentum hoc præstat, quando humoribus salivalibus subtilibus unitur, fermentescentemque tum assumit simul indolem, unde faucium non tantum musculosam ac glandulosam partem, sed ossa etiam squamosa brevi tempore erodit successiveque consumit, vid. hist. 2. recensita. Tandem sanguini communicatum, diu quidem sine notabili quodam damno, cum gelatinosa illius parte commixtum per corporis compagem vasculosam transfertur, vid. hist. 1. nonnunquam vero & succus iste corruptionem aliquam inde nanciscitur, unde nutritionis actus læditur, corpus decrescit, ungues decidunt, nonnunquam etiam succus iste inde nimiam contrahit spissitudinem aut visciditatem, unde stagnationes aut stases illius variis in partibus oriuntur, vel dum lentius tum per minora vascula transfertur, irregularis illius fit circularis motus, unde tum dolores capitis, apoplexiæ, aurium tinnitus, cæcitas &c. sæpius sequuntur.

OBSERVATIO IX.

Differunt (3) effectus hujus inquinamenti ratione diversitatis partium humani corporis, quæ adnotantur.

De effectibus, quos præstat in cute externa quæ superficiem capitis tegit, nec non ipsis in crinibus, postea agemus, in præsentiarum tantum de illis imprimis effectibus agendum erit, qui oriuntur, quando sive post conceptum contagium, sive post secreti illius retrocessionem, hoc ad interiora corporis devolvitur: quamvis enim lege circulationis per omnes partes indiscriminatim illud circumferatur cum humoribus, modo tamen hanc, modo illam, præ altera citius ac magis aggreditur, unde diversissimi tum resultant effectus. Pro illustranda ratione diversorum effectuum, quare nempe hoc fiat, non incongrue sane hic citamus *Baglivianum* nostrum, qui eleganti sane observatione in suo *de praxi Med. lib. 1. p. 97.* docuit, qua ratione venereum inquinamentum, propter certam quandam dispositionem, hanc vel aliam partem magis affligat. Sic observamus etiam, quod nostrum inquinamentum ad periostrium, quod cranium circumdat, delatum, spasmodicam inferat illius constrictionem, unde dolores in hac parte oriuntur gravissimi. Meninges irritando, causa fit convulsionum, quæ sæpius, imprimis post retrocessionem secreti jam hujus inquinamenti, oriuntur, nonnunquam & stasis sanguinis in hac parte crispaturam hanc sequitur, unde phrenitidem tum oriri observamus.

HIS-

HISTORIA III.

Sic Bilicii femina 36. annorum sanguinea, quæ per plures jam annos plicam in capite gestaverat, ex persuasione vero aliorum illam absciderat, prius quidem crudelissimis torquebatur capitis doloribus, tandem vero affligebatur periculosa phrenitide, cum febre acuta ac summa mentis abalienatione, ita ut deliria, cum furibunda audacia stipata, per aliquot dies sine intermissione fere continuarent, cum reliquis symptomatibus. Administrabantur venæ sectio prius quidem in brachio, postea vero etiam sub lingua, ubi tum furor aliquantum quidem mitigabatur, non tamen penitus cum reliquis symptomatibus prius cessabat, usque dum plica successive in capite sese explicaverat, quo facto perfectam iterum sanitatem recuperavit.

Membranas hæcæ pariter ac reliquas capitis irritando, spasmodicamque crispaturam illis inducendo, causa fit irregularis sanguinis per vasa cerebri motus, unde sæpius furorem maniacum tum oriri observamus.

HISTORIA IV.

Sic itidem Bilicii femina quædam quinquaginta annorum, plethorica, fortissimo corripiebatur furore maniaco, cum summa agrypnia; cui accedebant insolentes convulsi motus, inconsueta murmura, ac borborygmi in ventre, jungebantur blasphemationes, præternaturale robur, aliaque stupenda symptomata, adeo ut omnes, qui triste hoc spectaculum cernebant, firmiter crederent, eam a Diabolo esse obsessam, eoque in statu fere per totum annum sine intermissione permanebat. Varia quidem adhibita fuerunt remedia antimaniaca, sed frustra; tandem vero utebantur decocto lycopodii, quocum frequenter caput ægrotæ lavabant amici, ubi intra octiduum plica in capite crescere incipiebat, remittebat tum vis furoris, reliquorumque symptomatum, atque successive penitus hæc cessabant, liberaque ab aliis etiam morbis multos per annos permanebat. Alia vice autem, cum plicam imprudenter abscidisset: in capite & spina dorsi acutissimos patiebatur dolores, phantasiaque valde erat depravata, statim vero cum plica sese explicasset, modo dicta etiam mala desierunt.

HISTORIA V.

Pariter ibidem femina quadraginta annorum, magnam spissorum humorum in corpore copiam fovens, prius quidem in melancholiam incidebat gravem, quæ vero postea mutabatur in maniacum furorem, data fuerunt huic, instituta larga venæ sectione, varia antimaniaca, & uterina; furor vero cum reliquis symptomatibus increvit. Postea suspicio etiam oriebatur

de

de suscepto inquinamenti plicosi contagio, unde antea nominatum decoctum calidum capiti frequenter applicabatur externe, quo facto, non ita diu post plica totum occupabat caput, & furor iste cum reliquis symptomatibus penitus tandem cessavit, & bona posthac usa est valetudine.

Nonnunquam ad membranas, & vasa cerebri, quando hoc defertur inquinamentum, sanguis in partibus illis nimirum crispatis stagnat, & quandoque etiam extravasatur, vel feri ab illo fit secessio, unde multoties, si ve affectuum soporoforum, si ve paralysis, si ve inopinatae subitanæ mortis fit causa.

HISTORIA VI.

Quemadmodum ex *observ.* *Mocci Semertus* notabile recenset exemplum, quod nempe vetula quædam post abscissionem plicæ, & post materiæ hujus malignæ ad interiora capitis retrocessionem, tridui decursu supremum clausit diem. Sic ex irregulari humorum per vasa capitis transitu, qui quandoque oritur, quando inquinamentum hoc ad illas partes penetrat, derivari etiam potest turbatio operationum animæ, unde sæpe in illis imbecillitatem judicii, vel phantasie etiam depravationem, quæ per appetitum quendam depravatum maxime sese manifestat, dum anxie res quasdam absurdas, aut nocivas appetunt, observare licet.

Præterea in auribus molestissimum sæpe hoc excitat tinnitum; oculis vero lippitudinem, quandoque etiam cæcitatem, inducit, quando hoc sanguini aut lymphæ, immixtum ad tunicas, & ad humores illorum pervolvitur.

HISTORIA VII.

Sic pannifex quidam Bilicensis, vir triginta fere annorum, laxioris habitus corporis, & multos serofos humores in corpore fovens, per duos annos patiebatur graves dolores capitis nullis remediis cedentes, molestæ simul affligebatur oculorum lippitudine, oculorum humores apparebant turbidi, & jamjam objecta externa tanquam per nigrum pannum cernebat, difficulterque distinguebat, nostrum tum implorabat auxilium, adhibitis auxiliis, tam internis, quam externis hoc in casu alias summe proficuis, malum augmentabatur. Confirmatus itaque per multiplicem experientiam, effectus tales ab inquinamento plicoso alias etiam originem traxisse, superius dictum decoctum capiti, externe applicandum, ægro commendabam, quo factum, ut plica non tantum intra paucos dies formari inceperit, sed magnam etiam in molem successively excreverit, ex quo statim dolores capitis cessarunt, oculorum vero vitium pristino in statu permansit. Postea circumforaneus quidam cataplasma, quod ex floribus sambuci, mica panis, & cerevisia, componebatur, fronti calide frequenter applicare jubebat, quod largum satis sudorem circa regionem oculorum ipsi elicuit, quo factum est, ut, nostris simul

simul internis adhibitis discutientibus, ac roborantibus, oculorum vitium notabiliter imminuebatur.

Hi potissimum sunt effectus, qui variis in capitis oriuntur partibus, graves autem, ac periculosi sæpius sequuntur, ubi venenum hocce regionem pectoris occupat: primo enim fibras membranaceas si ve pleuræ, si ve pulmones cingentes, crispando, statim sanguinis hinc in partibus causatur periculosam.

HISTORIA VIII.

Ita foemina viginti quatuor annorum, ex matre plicata nata, sine aliis manifestis causis, gravi affligebatur dolore pleuritico in latere dextro; vocabatur in auxilium *experient. D. D. Piscareck*, qui venæ sectionem in brachio suadebat sinistro, remittebat dolor in dextro, & sinistram vero iterum occupabat latus. Secari ita jussit venam in sinistro brachio, simulque adhibuit interne varia discutientia, sed translata tum fuit materia ad interiora pulmonum, in quibus suppuratio nullo modo præcaveri potuit, ita ut per biennium materiam purulentam, quandoque sanguine tinctam, ex aspera arteria mediante tussi molesta, ejiceret, corpusque antea succulentum tabe fere consumebatur. Adhibita hoc in tempore fuerunt varia decocta, ac juscula aliaque antiphthysica, quæ dictus modo *Vir excellent.* commendaverat, sed sine singulari fructu, qui tamen tandem fuit egregius, postquam inopinato varii cirri in capite apparebant, ac crescebant, plenarie vero a malo isto desperato successively liberabatur. Post duodecim circiter annos, propter junctam molestissimam phthiriasin hæc plicam abscidit, ubi brevi post tumor, ac dolor molestissimus oriebatur in dextro hypochondrio cum febre hæctica, ac corporis consumptione; ideoque nostrum sed fero implorabat auxilium, sequenti enim die diarrhœa accedebat colliquativa, sequebantur purulentæ alvi dejectiones, frequentia sub situ corporis erecto animi deliquia, tandemque mors.

Deinde acrimonia sua quandoque vascula subtilissima pulmonum erodit, unde sanguinis oritur extravasatio hocce in viscere.

HISTORIA IX.

Sic chirurgus quidam nomine celebris, vir triginta circiter annorum, strictioris habitus corporis, magnamque intra vasa sanguinis copiam possidens, plicoso in Polonia inficiebatur inquinamento, oriebantur capitis dolores & sudores in illo glutinosi, paulo post, accedente refrigeratione quadam corporis, tempore nocturno corripiebatur horrore, atque angustia præcordiorum, mox sanguinem sincerum, floridum in magna satis copia cum tussi per os ejecit, vires dein prosternebantur, capitis iterum affligebat dolor & corpus valde consumebatur. Adhibita fuerunt prius quidem varia de-

rivantia, & resolventia, postea vero abstergentia, & nutrientia analeptica, sed sine notabili quodam bono effectu, deinde externe simul utebatur limimento ex lycopodio parato, quod frequenter calide capiti applicavit, tum dolores capitis remittebant, plica in capite apparebat, & ingens hujus moles brevi totum caput circumdabat, tandemque æger sanitatem, ac vires iterum recuperavit, per multosque annos vitam vixit sanam, quamvis propter depravatum appetitum, qui continuo postea permanebat, sat largiter vinum, hujusque spiritum quotidie biberet.

Quando in abdomen materia hæc virulenta penetrat, vel retrocedit, gravissimos etiam; imo quandoque periculosissimos ibidem præstat effectus. Ita in hepate eandem inflammationis ejusdem ac exulcerationis subsequenter causam fuisse *Hist. 8.* recensita confirmat, si vero sensibiles intestinorum tunicas adoritur, spasmodum, dolorumque gravissimorum, fit genetrix, imo etiam membranas illas arrodit.

HISTORIA X.

Sic puella quædam in confiniis Poloniæ, octo circiter annorum, magnam mucosorum varii coloris, tandemque sanguine tinctorum excrementorum, copiam cum ingenti intestinorum dolore, atque molestissima depressione per frequentes alvi disjectiones excrevit, quæ excretio præternaturalis per sex septimanas durabat, quo tempore ex consilio nostro temperantia, atque pilulas balsamicas in dysenteria ab aliis causis orta, alias summe proficuas, adhibebat, iisque usurpatis aliqualis spasmodum, ac dolorum observabatur remissio, non multo post tamen iisdem iterum affligebatur. Postquam itaque tenellum corpus, ac vires ferme essent consumptæ, mater illius unguentum ex lycopodio paratum, nec non vinum calidum, capiti applicabat, & præter omnem spem plica veniebat in apricum, continuavimus hinc cum dictis medicamentis, tandemque analeptica, ac nutrientia in auxilium vocavimus, sic vis hujus morbi, antea insuperabilis, imminuebatur, & ægra tandem convaleuit.

Præterea ad artus varios, quando materia hæc pervenit, rosione sua imprimis ligamenta tendinosa-nervosa affligit, unde juncturarum variarum, præsertim manuum, ac pedum, oriuntur cruciatus insignes, nonnunquam, & hæc in partibus tendines musculorum nimium relaxantur, unde sive semiluxationes, sive luxationes variæ, tum oriuntur.

HISTORIA XI.

Sic vir quidam nobilis Polenus triginta annorum robustus & sanus plicam per dies vitæ gestaverat, postquam autem eandem ex persuasione aliorum extirpasset, prius quidem capitis, postea vero arthriticis doloribus, modo vagis, modo fixis, affligebatur crudelissimis, qui per aliquot annos tantum

non continuo duraverant. Nostro itaque implorato auxilio; quoniam causa horum pathematum erat manifesta, sæpius laudatum decoctum lycopodii capiti applicandum externe ordinavimus; interne vero decoctum dilutum aquosum ex radice sarsaparillæ, lapathi acuti & rasura ligni sassafras compositum loco potus ordinarii adhibere jussimus, quod & ipse diligenter adhibuit; post tres septimanas ad nos iterum redibat, & cirrum in capite productum satis magnum nobis prius monstravit, postea vero dolores molestissimos penitus etiam cessasse læto ac grato animo simul nuntiavit. Nonnunquam in collo scrophulæ oriuntur, & strumæ, quando viscosi humores in tubulis glandularum istarum constrictis stagnant. Ad substantiam ossium quando hæc materia cum humoribus penetrat, tubercula dura, exostoses dicta, in illis oriuntur, tumque illa partim fragilia reddit, partim exedit atque consumit, quod sæpius lugubria testantur exempla, vid. *Hist. I. & II.* allegata. Nonnunquam etiam dorsi vertebrae afficiendo, gibbositas fit causa, quod pariter quam multi hæc in locis lugubri testantur exemplo. Tandem ungues quando materia hæc obsidet, illi modo lividi, modo incurvi & scabri fiunt, modo decidunt, dum laudabile conveniens nutrimentum illis detrahatur, & ipsi a materia hac acri consumuntur.

OBSERVATIO X.

Differunt (4) effectus hujus inquinamenti ratione specialis constitutionis corporis

Non tantum dispositio hujus, vel illius partis, dum una illarum præ altera majori laborat atonia, sive flacciditate, aut nimium est constricta, multum contribuit, ut inquinamentum hocce magis, aut citius hanc, vel illam partem, occupare possit, tum sive diutius in illa hæret, sive difficilius cum humoribus aliis, quibus est commixtum, eandem pertransit, sed nullum etiam est dubium, quin ratione mixtionis etiam corpora talia gravius, atque periculosius hoc affligat, quæ impuris jam antea scatent succis, unde scorbuticos & cacochymicos gravissime sæpius hac lue affligi observamus, acrimonia quædam aut dyscrasia alia jam in humoribus præsens est. Nec dubitandum est, quin corpora etiam plethorica citius ac majus periculum inde reportent, quippe in quibus lentior humorum fit progressus, adeoque maxime tum illi, ad stases, ad stagnationes humorum, & inde oriundos malos effectus, nec non ad ruptiones vasorum, sive ad hæmorrhagias, maxime sunt proclivia, quæ facile tum in iisdem oriuntur.

OBSERVATIO XI.

Differunt (5) effectus isti ratione causarum externarum accedentium.

Sic (1) ærem frigidum materię hujus peccantis secretionem, quæ in plu-

rimis salutariter in externa capitis superficie contingit, valde nonnunquam retardare observamus, dum poros, ac meatus cutis constringit, unde retrocedens, & membranas capitis irritans, hæc materia dolores illius & irregularem humorum per vasa capitis motum, indeque oriundam phantasie depravationem, aliosque perverfos parit effectus. Et sicuti fetus calidus multum ad productionem cirrorum istorum contribuit, ita nimium frigus, hisce partibus libere admissum, impedit etiam illorum generationem. Sic (2) vitæ genus varium vario etiam modo effectus hujus, inquinamenti in corpore latitantis, vel ad interiora retrocedentis, diversimode modificat, & vim ejus adauget, inprimis autem effectus tum ac periculum maxime augentur, quando transpiratio insensibilis turbatur, aut impeditur, dum homines tales tempore verno, autumnali, hyemali, aut nocturno etiam æstivo frigido, corpus frigori libere exponunt, unde majorem acrimonie gradum humores hoc inquinamento corruptos tum acquirere observamus. Sic (3) nimia copia esulentorum, nec non potulentorum nutrientium, dum humores nimium inde augentur, remote etiam ad mali hujus exacerbationem faciunt. Ita (4) ex abusu spirituum ardentium, acidorum, ciborum crudorum, induratorum &c. actum digestionis, chylificationis & sanguificationis variæ lædentium, succi omnes corporis dyscrasiam concipiunt, adeoque effectus pessimi inde & oriuntur & augentur hisce in corporibus, in quibus materia hæc maligna residet; citius enim, ac gravius tum in illis fluida non tantum, sed & solida corrumpuntur, unde nonnulli per causas tales quandoque, non quidem malum hoc aut hujus causam, sed exitus funesti causam contrahunt, quamvis illis quidem, in quibus secretio materie per plicam in capite formatam legitime procedit, minus vel non adeo graviter quidem, hæc noceant. Sic (5) virulentia inquinamenti plicosi in corpore latitantis maxime exacerbatur, quando alia postmodum miasmata contagiosa in illud adhuc superinferuntur.

HISTORIA XII.

Cum ante decem annos Bilicii petechiales febres epidemice affligerent, miasma hoc contagiosum adoriebatur medicinæ practicæ quendam, qui breviter, aute invasionem hujus febris, plicam absciderat. Hic crudelissimis torquebatur capitis doloribus sine ulla remissione, quibus jungebatur delirium phreniticum; tertio die accedebat coma cum stertore; & tumor capitis, circa vesperam sparsim in collo; & pectore quædam apparebant petechiæ, & hac in nocte expiravit; capitis tumore post mortem mirum in modum adaucto, adeo ut triplo fere majus appareret. Pariter etiam inquinamentum venereum, quando subjecta talia corripit, quæ in interioribus corporis materiam plicosam latentem fovent, citius ac longe gravius virulentiam suam exercet, & valde difficulter, imo difficillime nonnunquam extirpatur, id quod satis notum est omnibus medicis praxin ibidem locorum exercentibus.

O B.

OBSERVATIO XII.

Differunt (6) effectus ratione temporis.

In aliis quidem subitanei periculosi aut molesti ab hoc inquinamento oriri solent effectus; in aliis autem successive magis magisque virulentiam suam hoc exercet; non statim enim durissimas corporis partes adoritur, sed prius quidem humores, tum partes solidas, molles, denique cartilagineas, & ossa corrumpit, & sic malum evadit chronicum, quo per plures annos, nisi legitimis tollatur auxiliis, homines quandoque affliguntur, & malignitatis gradus successu hoc temporis exacerbantur, effectusque perniciosiores sequuntur. Vid. *Hist. I. & II.* allegata.

OBSERVATIO XIII.

Differunt (7) effectus ratione salubritatis, & insalubritatis.

Hactenus examinavimus effectus perniciosos, quos diversimode inquinamentum hoc specificum in œconomia humana præstare solet. Præterea vero singularem, atque accuratam considerationem imprimis meretur effectus quidam primarius, ac principalis, qui in plurimis post conceptum hoc inquinamentum oritur, & maxime salutaris est. Effectus autem iste est novum in capillitio, deinde etiam nonnunquam in aliis corporis partibus pilosis oritur, vel formatur, & proprie plica vocatur. Quando enim inquinamentum hoc cuti, quæ cranium investit, sive ab extra per contagium immediatum communicatur, sive ad eandem, nec non ad cavos crinium bulbos per minima vascula, quæ cutim transeunt, pervenit, levis quædam constrictio in hac membrana, maxime in corpore illo, quod a *Malpighio* reticulare vocatur, & ex nervulorum extremitatibus est conflatum, oritur, quem deinde immediate major vel minor humorum serosorum, æque ac lymphaticorum affluxus ad has partes sequitur, qui stagnantes ibidem humores prius quidem per poros hujus cutis transeunt, & tum externe, prouti magis, vel minus ab ambiente aëre externo coagulantur, sive glutinosos sudores in superficie capillitii conspicuos, sive furfures etiam partem illam obsidentes constituunt. Postea vero, quando successive ab affluentibus copiosis istis humoribus pori non tantum cutis illius, sed bulbi etiam crinium, nimis ampliuntur, & latera illorum nimium distenduntur, pili non solum in majorem excrescunt longitudinem, ruptis plurimorum illorum bulbis, largior quoque liquorum istorum fit effluxus, unde crines tum in tricas, cirros & funiculos inexplicabiles variæ figuræ, ac magnitudinis conglutinantur, com-

L 1 3

pli-

plicantur & concrefcunt. Per meatus itaque cutis illius non tantum, fed ex difruptis etiam pilorum bulbis, humores ifti continuo partim promanant partim, fub vaporis madidi forma exhalant, ibidemque plurimi fine dubio iterum colliguntur, ac coeunt, tandemque inter, atque per interftitia illa, aut cavitates, quæ intra concretos illos crines remanent, opeque microfcopiorum fati evidentè obfervari, ac difcerni poffunt, perfluunt, atque in extremitate illarummodo fenfibiliter fati, modo infenfibiler, excernuntur. Cum hæcæ autem fimul, mediante hoc actu fecretorio-excretorio, inquinamentum hoc fpecificum, a reliqua maffa humorum optime fecernitur.

O B S E R V A T I O X I V.

Itaque fecretio & excretio illa in omnibus individuis, in genere, qui cum hoc inquinamento fuerunt infecti, eft falutaris.

Hoc fequentia inprimis demonftrant argumenta: (1) certa & confans docet experientia, & teftimonio etiam aliorum medicorum confirmari poteft, quod homines tales, qui plicas per multos annos, imò quandoque per totum vitæ tempus in capite portarunt, & actum hunc fecretorium nullo modo turbarunt, ab omnibus fere hæcæ noxiis præternaturalibus effectibus, quos alias inquinamentum hocce in corpore humano præftare folet, maneat liberi, id quod vel centum exemplis, aut pluribus probari facile poffet. (2) Per eandem edocemur, quod iidem non tantum a talibus effectibus, de quibus modo diximus, fed etiam ab aliis morbis, fi non femper, tamen ut plurimum, immunes vivant, qui alias originem trahunt five a nimia copia humorum ferofo mucolorum, five a dyfcrafia illorum falino sulphurea, five quæ tranfpirationem infenfibilem neglectam, aut imminutam fequuntur. (3) Eadem luculenter fati confirmat, & ex fupra recensitis hiftoriis evidentè etiam conftat, quod in graviffimos, ac periculofiffimos morbos homines tales, & quidem certo ac femper, quamvis in diverfos, incidant, qui fecretionem & excretionem hanc plenarie cohibent, dum plicas tales radicitus ac penitus five abfcindendo, five abradendo extirpant. (4) Accurata etiam obfervatio docet, quod fæpius, quando negotium hoc fecretorio-excretorium aliquatenus tantum turbatur; dum nempe five ab aëre ambiente nimis frigido, five poft imprudenter applicata varia linimenta adftringentia, aut refrigerantia, pori cutis nimium constringantur, five poft adhibita unguenta invifcantia obliniuntur ac obftruuntur, pro diverfo læfionis hujus gradu in illis fubjectis modo majora, modo minora, ftatim oriantur incommoda v.g. dolores capitis, variique in illo fpafmici effectus. (5) eadem experientia teftatur, quod effectus varii perniciofi, qui ab inquinamento hoc in corpore præfente jam orti fuerunt, imò quandoque diu hominem jam afflixerunt, fine adhibito alio auxilio medico, fine fubfequente etiam alia quadam notabili

bili critica evacuatione, fæpius plenarie, & quidem quandoque intra breve tempus remittant, ac cedant, quando plica legitime feffe explicat, & actus fecretorius ifte continuat. (6) Nec non tandem, quod varii effectus perniciofi ac periculofi, qui ab inquinamento ifto jam fuerunt orti, citius non corrigi legitime, multo minus morbi varii chronici inde originem trahentes, plenarie ac radicitus extirpari, five per alia hunc in finem adhibita medicamenta curari perfecte poffint, antequam fecretio & excretio illa materiæ hujus peccantis hac via debite iterum perficiatur, id quod inexperti medici & incauti fæpius maximo cum damno experiuntur.

O B S E R V A T I O X V.

Actus itaque hic fecretorio-excretorius, quamvis fit extraordinarius; nullo tamen modo in fubjectis fpecifico hoc inquinamento infectis turbandus, multo minus imprudenter fupprimendus eft.

Ex ante dictis quivis facile intelliget (1) Quod fecretio, & excretio illa fumme fit falutaris, & quidem omnibus, qui hoc inquinamento quocumque modo fuerunt infecti. (2) Quod omni tempore eadem fit utilis, ac neceffaria, & (3) quod graviffima mala & periculofiffimi effectus in œconomia humana oriantur, quando actus hic diverfimode five turbatur, five cohibetur. Ut vero hæc, quæ de falubritate hac hæcenus dicta funt, eo melius intelligantur, & quo eo evidentius etiam innotefcat, quod & quare actus hic minus turbandus, aut fupprimendus fit, quæftiones aliquot merito ad hoc examinari debent.

Primo itaque quæritur, cur & quomodo fecretio & excretio illa fit falutaris? Respondemus itaque, quod eadem ideo inprimis fit falutaris (1) Quoniam indoles hujus inquinamenti plicofi omnibus corporis partibus maxime eft infenfa, dum fimulac ad pericranium tantum, multo magis dum ad interiora capitis, aut ad alias etiam hujus partes defertur, in fingulis hoc, modo citius, modo tardius, virulentiam fuam exercet. (2) Quoniam reliqua corporis œconomia a perniciofis effectibus, qui ab ifta materia alias oriri folent præcavetur, dum nempe eadem ftatim eodem in loco, nempe in cute, qua cranium investitur, ubi principaliter primario per immediatum contagium hominibus communicatur, non tantum ab affluentibus humoribus ferofo-lymphaticis excipitur, atque cum illis commifcetur, fed mediantibus etiam illis immediate ftatim hac via fecernitur atque excernitur. (3) Quoniam per alia ordinaria fecretorio-excretoria organa, nempe neque per alvum, neque per renes, neque etiam per tranfpirationem, infenbiler eliminari poteft. Et licet mentis acie fpecielem mechanismum hujus organi extraordinarii percipere nemo poffit; negari tamen hic non poteft. Si enim organon fecretorium aut excretorium respondere debet materiæ fecernendæ, (quem in finem diverfa etiam talia in corpore funt conftituta) ideo dum pe-

ordinaria alia minus tuto neque convenienter, multo minus perfecte, hæc materia fecerni atque excerni potest, uti superius jam demonstravimus. Mechanismus hujus organi necessario debet esse specialis, dum commode, sine omni noxa, optimo cum successu, ac fructu per hoc ipsum hæc materia, & fecernitur & excernitur. Secundo queritur: quare in aliis hominibus hæc non contingant? Respondemus; quod hoc fieri non possit: nam causa, quæ effectum hunc in corpore producit, non est generalis, sed specialis, nempe speciale hoc inquinamentum plicosum, ad alias vero causas morbificas generales fecernendas, & excernendas ordinario constructa sunt organa, non itaque opus est, ut alii hoc deformi organo sint instructi. Tercio in questionem venit: numne aliquod periculum, vel perniciosus effectus ex hoc actu metuendus sit? Respondemus: nullum unquam, modo non turbetur, aut supprimatur, nimia enim excretio nunquam sequitur, nec humorum seroso lymphaticorum nimia profusio inde metui potest, uti nonnunquam præternaturaliter, sive per renes, sive per sudores hoc contingere alias solet. Quarto queritur de tempore; quam diu nempe hic actus continuet? Respondemus: continuo & quidem ordinario per totam vitam, quando organon hoc quocumque modo non destruitur. Est enim inquinamentum hoc instar fermenti, quod successive, sicuti priores. ita & denuo accedentes humores, in similem motum abripit, dum illis commiscetur, ideoque quamvis priores quidem fecernantur & excernantur, relictæ tamen in hac parte ejusdem manent indolis, & eandem nocendi vim, quando ad interiora corporis regurgitant, servant. Adeoque ex dictis nunc patet, quod salutaris hic actus nullo modo, & nunquam etiam sive turbandus, sive supprimendus sit.

OBSERVATIO XVI.

Actus hic secretorio-excretorius potius tuendus, atque nonnunquam etiam in subjectis hoc inquinamento infectis, quando deficit, promovendus est.

Nonnunquam inquinamentum hoc plicosum per multos annos in corpore delitescit, tandemque modo minores, modo majores ac periculosiores, pro diversitate ante dictarum circumstantiarum, in corpore præstat effectus, ubi quidem, præter nocivos istos, aliquando salutaris etiam iste, nempe secretio & excretio illa salutariter simul oritur; aliquando vero perniciosi effectus successive & augentur & periculosiores fiunt, sine subsequente hoc salutari effecto. Nonnunquam immediate, quando contagio hoc miasmata hominibus commutatur, repente per nimis amplos atque apertos poros, ac tubulos statim interiora capitis, & corporis intrat, & hoc penetrat, vimque nocivam luculenter manifestat; plicaque nulla ibidem oritur. Nonnunquam etiam imprudenter homines propter deformitatem, aut alia de causa plicas istas sive ab-

abscindunt, sive cultro abradunt, tumque tubuli ac meatus in cute aperti concidunt, ab aëreque ambiente constringuntur, vel a coagulatis istis humoribus simul etiam obstruuntur, & materiæ hujus secretio, tum plenarie supprimitur, partimque ibidem subsistit, partim vero ad interiora corporis cum reliquis humoribus devolvitur, sive regurgitat, unde pessimi ac periculosissimi, & quidem breve post temporis spatium in corpore oriuntur effectus. Ratio est evidens, omnis enim materia peccans secreta, vel in partibus quibusdam stagnans, majorem mora concipit acrimoniam, aut virulentiam, & retrocedens ad interiora, periculosissima sæpius excitat symptomata, uti hoc in variolis, morbillis, scabie, tinea capitis &c. quotidie evenire observamus. Hisce itaque in casibus, ut œconomia humana a perniciosi effectibus sive præservetur, sive liberetur, ante omnia eo potissimum allaborandum est, ut actus hic secretorio-excretorius restituaatur, sive, ut productio plicæ promoveatur, quod fieri potest *experient.* D. *Præsidis* methodo simplicissima quidem, sed certa & optima. Paratur nempe ex herba lycopodii cum aqua simplici decoctum saturatum, quocum lintea imbuuntur, quæ aliquoties de die capillitio calide applicantur; fotu enim calido hujus decocti dolores, ac spasmi hujus partis sopiuntur, cutis rigida & arida emollitur, pori ac meatus obstructi & constricti referuntur, humores glutinosi hisce impacti diluuntur, atque ad exitum disponuntur, adeoque hisce cussis, quæ productionem hujus plicæ evidenter alias impediunt, legitime remotis, dicto antea modo, cirri postmodum isti facile ac brevi sese explicant & actus iste salutaris incipit, atque successive magis magisque melius succedit, ac continuat. Præterea prudenter etiam actus iste conservandus nec quodammodo turbandus est; hinc frigus maxime externum & refrigerantia omnia, nec non constringentia & unctiosa, viscosa poros obstruentia, quæ male sæpius huic parti applicari solent, summo studio vitanda sunt: alias confirmante hoc quotidiana experientia, statim dolores capitis, & varii in illo spastici oriuntur effectus, tum materia hæc membranas capitis sensibiles occupat.

OBSERVATIO XVII.

Diagnosif hujus mali modo satis manifesta, modo valde occulta est.

Quando crines incipiunt complicari, vel quando plica jam est producta, tum quidem manifeste satis malum hocce cognosci, illudque, nec non specialis hujus causa ab aliis morbis ac causis morbificis, facile distingui potest, imprimis ab illis, qui unam tantum vel alteram plicam talem jam viderunt. Quando vero inquinamentum hocce internas corporis partes occupat, & virulentiam suam in illis exercet, valde difficile hæc morborum, ac symptomatum inde oriundorum causa ab aliis causis morbificis, pares effectus in

corpore præstantibus, discerni potest, difficillime autem præsentia illius cognoscitur, quando sanguinis massæ immixtum hoc inquinamentum, & quasi inviscatum, sine notabili quodam effectu in corpore adhuc latitat. Quibus in casibus ex sedula observatione depromptas sequentes commendamus cautelâs sive notas: (1) ante omnia examinanda hæreditaria dispositio, non facile enim, imo forte nunquam, infans ex parentibus præcatis natus, ab hoc inquinamento manet immunis. (2) Utrum forte in aliis corporis partibus pilolis plica quædam hæreat occulta, sæpius enim in inguine plicas observavimus varias. (3) Attendenda est phantasiæ corruptio, quæ per appetitum depravatum maxime manifestatur, dum anxie res quasdam absurdas aut minus salutes appetunt; sic nota sunt exempla quorundam, qui, ex anxio desiderio hauriendi spiritum ardentem inopinato, sine ulla alia causa sæpius lipothimias incurrebant, & solo deinde hujus spiritus odore, vel sapore, iterum excitabantur, sæpe hinc sub pica latet plica. (4) Inter signa ista referri quoque possunt sudores capitis viscosi, glutinosi, capillitii spurcitiæ & orti in illo furfures. (5) Nec omittenda sunt signa, quæ ex unguibus desumuntur: hinc consideranda est illorum deformitas, incurvatio, scabrities, color, livitas, nec non corruptio. Circumstantiæ dictæ sedulo semper examinandæ sunt, quando suspicio quædam de inquinamento plicoso præsto est; signa enim hæc, imprimis collectim sumpta, semper specifici hujus inquinamenti præsentiam indicant. Magis vero de rei veritate medicus confirmatur, quando ex iusta quadam suspicione dictis antehac in casibus, remedium illud externum laudatum, alias innocuum, ægrotis commendabit, ubi tum ordinario in illis, qui hoc inquinamento infecti sunt, brevi tempore plica formari incipiet, aliis vero etiam totus talis calidus minime nocebit, quamvis talis effectus inde non oriatur.

OBSERVATIO XVIII.

Circa prognosin medicus effectus, qui ab inquinamento hoc specifico virulento oriuntur, quando ad interiora corporis fuit delatum, prudenter distinguere debet ab effectibus, qui ab actu hoc peculiari secretorio-excretorio originem trahunt, priores enim omnes præternaturales, ac perniciosi, posteriores vero maxime salutes sunt.

Itaque circa prognosin sequentia potissimum sunt notanda: (1) Quamvis inquinamentum hoc per multos sæpe annos sanguini involutum, sine notabili quodam malo subsequente effectu, remaneat, attamen, nisi hoc per dictum actum secretorio-excretorium ab illo separatur, tandem, sive citius, sive tardius, sui juris fit, & pro diversitate partium varios tum noxios præstat effectus, uti ex supra dictis satis patet. (2) Citius, ac

gravius hoc periculum minatur, quando seroso-lymphaticis humoribus est immixtum. (3) Materia secreta in capillitio ad interiora iterum regurgitans brevi tempore pessimos, ac periculosissimos edit effectus, de quibus itidem videantur historiæ supra recensitæ. (4) Prout partes internæ magis, vel minus sunt nobiliores, ac sensibiles, quas adoritur, eo plus vel minus perniciosi aut periculosi sunt effectus, qui in illis ab hoc inquinamento oriuntur. (5) Quo diutius hæc materia humoribus seroso-lymphaticis internis est commixta, eo majorem visciditatis, & acrimonix gradum assumit, eoque pertinaciores, periculosiores, curatu difficiliores, imo interdum lethiferos, post se trahit effectus. (6) Et quidem eo citius, quando fermentescentibus salivalibus commiscetur humoribus vid. *observ.* 8. (7) Quo magis partes solidæ molles jam sunt corruptæ, eo majus imminet periculum. (8). Eo minor vero reconvalescentiæ spes superest, quando duriores, nempe cartilagine, & ossa, jam valde sunt erosa aut corrupta. Plura vid. in recensitis historiis.

OBSERVATIO XIX.

Quamvis hoc inquinamentum actu secretorio & excretorio ante nominato optime à massa humorum secernatur, & simul ibidem excernatur; nihilominus effectus præternaturales perniciosi, in œconomia humana à virulenta hac materia orti, dum diversimode, sive mixtio, sive structura illius læditur, sive motus regulares illius turbantur, auxilium requirunt medicum, ut illi corrigantur, aut tollantur; quapropter sequentes commendamus cautelâs practicas, in cura horum malorum summe necessarias, & prudenter adhibendas.

Conducunt itaque hoc in malo (1) alterantia, & quidem partim decocta aquosa diluta, quæ ex rasura ligni sassafras, radice sarsaparillæ & radice lapathi acuti componuntur, locoque potus ordinarii per longum tempus copiose satis adhibentur, quando humores sive lymphatici, sive salivales, sive serosi, propter inquinamentum diutius hisce immixtum, corrupti, nimis viscosi & aciores sunt facti, ut per dicta incidantur, corrigantur, fluxiles reddantur atque ad exitum disponantur. (2) Eundem etiam in finem prodest mixtura ex tincturæ antimonii & essentix pimpinellæ albæ æquali parte composita, priori decocto combinanda, quæ secretionem & excretionem simul per vias urinarias promovet, potest hæc ipsa ter quotidie ad guttas 40. pro dosi propinari. (3) Scopo non tantum corrigendi dictos humores, sed successive etiam ac blande per alvum excernendi, hoc præstantissimæ virtutis decoctum vinosum, quod *experient.* D. Praes. *observ.* 7. *hist.* 1. communicavit, optimo cum fructu adhibetur

interne, de cuius usu itidem locus citatus videri potest. (4) Tandem diaphoretica antimoniata, inprimis autem pulveres singularis efficacæ, quos loco modo citato commendavimus, quippe qui blandè ac tuto humorum dictorum corruptorum secretionem per superficiem corporis promovent, atque motum illorum progressivum per minimos corporis tubulos adaugent. (5) Profunt & nonnunquam sanguinis evacuationes artificiales, vario modo instituendæ, quando nempe sanguinis progressivus motus irregularis est, dum in quadam parte illius sive stagnatio, sive stasis, oritur (quamvis à nostra causa trahant originem) vel quando plethora maxime urget, ut impetus sanguinis à locis nobilioribus maxime à capite & pectore ad alia derivetur, copia illius nimia imminuatur & circulatio illius regularis restituatur. (6) Reliqua auxilia interna & externa, nec non methodus eadem prudenter adhibendi & applicandi, ex supra recensitis historiis repeti atque desumi possunt. Ceterum, quicquid positive agit medicus, semper tamen simul, ut secretio excretioque hujus inquinamenti per actum superius dictum promoveatur, respicere debet; nostra enim sententia corrupti quidem humores corrigi per auxilia ante nominata & expurgari possunt, inquinamentum vero hoc indolis fermentescens minime alterari, sed unice per dictum actum fecerni atque excerni debet. Unde etiam, quamvis motuum irregularium cause mediatae, nempe humorum nimia copia & spissitudo, tollantur, nunquam tamen vitiosi in ordinem legitimum rediguntur motus, nisi materia hæc peccans prius hoc actu sufficienter eliminetur.

OBSERVATIO XX.

Sicuti inconveniens atque imprudens medendi methodus, malum item regimen, ac perversa diæta, multum ad exacerbationem mali istius sepius contribuunt; ita cautela etiam quædam, quid partim medicus, partim agrotus, omittere vel fugere hoc in casu debeat, summe sunt necessariae.

Normam quidem ac leges tam medici, quam infecti, aut ægroti, ex hætenus dictis formare sibi facile quivis potest, quid agendum vel omittendum sit; interea autem paucas adhuc cautelas hunc in finem placet addere: itaque (1) damnamus consilia atque auxilia illa superstitiosa, atque diabolica, quæ passim ac multoties hæc in regionibus sive commendantur, sive adhibentur & applicantur, quorum quidem mentionem aliquam facere, pietas non concedit. (2) Rejicienda etiam est farrago illa medicamentorum, atque imprudens illorum, inprimis infidorum, commendatio & applicatio, quæ passim in scriptis quorundam medicorum, inprimis D. Spærlingii, Bonfiglii & Binningeri reperitur, plus detrimenti, quam emolumenti præstans. (3) Mercurialia, ab aliis quidem hoc in malo laudata, plus nocuisse, quam pro-

profuisse, observavimus. (4) Quamdiu actus secretorio-excretorius legitime continuat, nihil temere à medico suscipiendum est, nec sive derivantibus, sive alterantibus, sive evacuantibus, iste turbandus est; quando vero sive iusta suspicio, sive certa indicantia, de mixtionis graviore læsione subsunt, tunc ante commendata methodus medendi prudenter applicetur. (5) In regimine, plicosi corpus, inprimis caput, calide semper foveant, atque à frigore externo defendant, ut actus ille eo melius procedat. (6) Diætã vero nimis lautam ac plenam, omniaque acida, acria, nimium salsa, cibos crudos ac duros, aut fumo induratos, spiritus per fermentationem parati copiam nimiam, aliaque quæ ad visciditatem & acrimoniam humorum alias conferunt, illi inprimis summo fugiant studio, quorum humores à latente in corpore, vel à retrocesso inquinamento, valde jam sunt corrupti, ne propter dictas causas mali vis magis exacerbetur. (7) Præservativa auxilia medica positiva, ab Excell. D. Bonfigli inprimis commendata, inter lusus otiosæ phantasiæ jure referuntur; qui vero caute ac studiose contagium hoc evitabit, nisi per hæreditatem fuerit infectus, ab hoc malo semper manebit immunis. (8) De præservatione agentes, circumstantia illa adhuc brevissime examinanda est, utrum nempe, juxta mentem modo citati D. Bonfigli, infectio fieri, aut inquinamentum plicosum propagari possit, dum impii quidam homines, plicam abscissam, in cerevisiam, aut in alium immittunt prius liquorem, & hospitibus advenientibus postea conspurcatum hunc propinant potum? Nostra quidem sententia, neque quidem illi, quorum fuit hæc plica, ab isto malo ex voto inde liberantur, neque alii quidem specifico hoc malo, quando infectum & nauseabundum talem potum ingerunt, vere inficiuntur; utrum vero post ingestum illud inquinamentum potui immixtum, plicæ postea in ventriculo oriantur, aut producantur, vel formatae jam cum cibo aut potu à quibusdam, maxime ab ebriis, ingerantur, quales per vomitum ex faucibus ejectos, viri alias fide digni se vidisse mihi retulerunt ac firmiter confirmarunt, & quales etiam per alvum excretos fuisse acta medicorum Berol. Tom. IV. p. 71. perhibent, de rei veritate non plenarie convicti, modo latius hæc examinare nolumus. (9) Quod vero de prima mali hujus origine nihil diximus, nemo nobis vitio vertet. Ignota adhuc manet pestilentia veræ & luis venereæ origo primo-prima; sic & mali hujus prima origo, propter ignorantiam causarum verarum, quas in remotis illis mundi partibus accuratius examinare occasio non permittit, nobis est ignota, melius enim est nihil, quam ficta, & falsa dicere aut statuere.

F I N I S.

GEORGII ERNESTI STAHL,

PROGRAMMA

DE FISTULA LACRYMALI.

Halæ 1702, Julio.

Quemadmodum ætas nostra recentior de felicitate temporum suorum in eo præcipue non immerito gloriatur, quod Anatomix atque Chymix luculentioribus occasionibus impetratis, multarum rerum, quas veteres minus assequi potuerant, mechanico-organicas rationes atque conditiones, nunc melius perspicere atque deprehendere queat; ita omni utique studio in illud omnes nervos intendere convenerit, ne hæc Anatomiam omni *ἀξιόβητα* administrandi libertas, in otium nos, & nudam admirationem simplicium phaenomenorum, devolvat, & nulli iusto usui nobis esse videatur. Sane vero, cum studium Anatomicum immediate magis assiduitatem & memoriam, quam aliud quicquam, respiciat atque poscat; quatenus nempe nudum factum concernit, quænam partes, ubi hæreant, qualem figuram, magnitudinem, structuram visibilem, &c. habeant: ita potest etiam non improbari oblectatio, ejusmodi ingeniis, in tractandis atque retractandis ejusmodi inspectionibus: At vero subsistere in sola hujusmodi historica notitia, esset profecto negotium ab omni utilitate alienum, adeoque Medico scopo, qui totus Practicus est, minime dignum propositum. Reminiscor quam sæpissime hujus negotii, quando conspicio, hodierno usque dum tempore, quo e talibus subsidiis, omnia potius meliora expectare iustissimum apparere debebat, has easdem adhuc acceptiones atque interpretationes foveri atque retineri, quæ illis temporibus, ubi talium non nisi plena regnabat ignorantia, formatæ atque suppositæ fuerant. Imo vero, angit tanto magis, Arti, sanitatem humanam juvandi atque sublevandi, intentam mentem, si etiam facillimæ comparationis atque connexionis, neglectus, circa ejusmodi negotia sese offerat. Ubi sæpe numero certè exopto, ut essent, qui exquisitius talia observarent, nosque de illis instituerent; cum abunde nota mihi sit incommoda illa interpretatio, qua monita quantumcunque vera atque fida, de diversis rebus sæpius suscepta, in odium perpetuo taxandi atque reformandi detorquentur. Quando vero, neque quiritando, nec optando, hic aliquid usu atque consideratu dignum impetratur, sed sola, vires suas ipso opere experiendi, restat semita; insistam hanc sane ulterius, & insuper habitis, quæ

quæ avocare animum forte possent, hoc agere perseverabo. Considerabo itaque præsentem Schediasmate, veram constitutionem illius pathematis, quod aliquoties jam *Fistula lacrymalis* nomine salutari, & ita tractari expertus sum, ut non solum in melius converti impossibile sit, sed etiam in deterius potius, non tam prolapsus, quam præceps actus videretur patiens. Est autem affectus, sequens Historia seu constitutio. Incipiunt patientes, & sæpius quidem ex affectibus circa nares primo sese exerentibus, coryzam, modo simpliciore, modo acriorem referentibus, imprimis autem oculi illius lateris consensualem, quasi falsum ardorem & complorationem una commoventibus, tandem denique perentiscere, madorem oculi frequentiore, &, si vel maxime non continuum, per vices tamen largius erumpentem: imprimis autem nocturno tempore ita oculum illum irrigantem, ut finito somno, conglutinatus velut, ulcerosa sanie, compareat oculus. Progreditur hoc incommodum citius apud alios, apud alios tardius, ad illum effectum, ut loco gelati nosæ illius substantiæ, quæ in crustaceam talem consistentiam transit, verum purulentum recrementum exhibeat; quod quidem paulo rarius, per diem, quam fluidius illud, sponte sese exeret: interim, quando post aliquot horarum intervallum, præcipue vero mane, post somnum, spatium ab interno oculi angulo ad nasum excurrens, digito, præsertim infra oculum, sursum stringendo, comprimitur, apparet mox circa angulum oculi interiorum, portio guttam unam vel alteram quantitate sua referens, crassius purulentæ saniei. Evenit etiam aliquando, præcipue si sponte sæpiuscule hujus substantiæ talis effusio contingat, ut reliquus oculus incommoda aliqua, imprimis autem ardorem quasi falsum, inde perentiscat: intra angulum etiam atque nasum, si attentius cum altero latere faciei comparetur, turgidius apparet illud interstitium; glandula etiam lacrymalis istius oculi, communiter altera paulo tumidior atque rubicundior apparet. Imo vero, quo magis plorat, sive humorem suum effundit, pars hæc ita affecta, eo majora incommoda, circa superficiales oculi tunicas, adeoque ipsam corneam, perentiscunt patientes, donec magis magisque graviorum obscuratorum metui exponantur. Affectum ita comparatum, nunquam alio nomine appellari audivi, quam *fistula lacrymalis*; indolem atque sedem ipsius collocari in *fistuloso* aliquo *ulcusculo*, ab *angulo oculi interno*, ita versus nares excurrente, *juxta*, aut forte *per* illam ipsam *carunculam* lacrymalem sive *glandulam*, atque ad nasi *cavum*, si quidem non statim terminato, eo tamen vergente atque tendente. Hac itaque consideratione, tota semper intentio eo directa fuit, ut per ipsum *angulum oculi*, *per* aut *juxta* glandulam lacrymalem, medicamenta applicarentur; quæ quidem, cum *turundis* etiam eo adigenda atque imprimenda, non solum insignia incommoda, *dolores*, *irritationes*, *rubores*, *inflammationes*, glandulæ istius *intumescuntiam*, imo totius faciei exterioris, capitis vero interioris cruciatus, &c. post sese traxerunt: sed tandem Chirurgos harum rerum administratores, plane ad *erosiones*, & *extirpationes* glandulæ hujus, invitarunt atque

que animarunt: sic, ut etiam citra directum consilium extirpationis, plus semel, modo medicamentorum efficacia, modo deligationis & profundius impressarum turundarum violentia, sincerum sanguinem ex angulo prorumpere, nihil sit novi aut insoliti. En verò scenam, quæ non solum in robustioribus, forte annosioribus & quadratis subjectis, sed in tenera etiam ætate, plus semel luditur, sicut ante paucos annos, in subjecto tenerioris sexus, ætatis, &, ex generis indole, etiam educationis delicatioris, factum esse, prolixius mihi relatum recordor: quis vero facile sibi moderetur, quin vitio mihi vertat, si edicam, *totam talem hujus talis affectus & considerationem & tractationem, & a vera ejus indole, & consequenter a vera, qua ipsi occurrere atque resisti debebat, ratione, penitus alienam esse?* Et tamen si illud dicere velim, quod ipsa res est, atque infert, ita sanè, & non aliter, constanter sonabit verum de hoc negotio iudicium. Nititur autem error bonam partem in *Anatomico defectu*, quasi hoc loco reliquis fundamentum præbente; dum e glandula lacrymali nullus transitus ad vel in nares, ita patet, ut per illum ejusmodi exitus ad oculum exoriri possit. Imò vero, qui merito *secundus*, quamvis in ordine ad medicationem, *primarius*, est error, plane non ita se habet negotium, quod *pirulenta* illa excretio, ex isto angulo, juxta vel retro, nedum per *glandulam* dictam lacrymalem, in oculum effundatur; sed prorumpit illa unice atque ordinariè, ex ita dicto *superiore puncto* lacrymali, in *palpebra superiore*, ubi *caruncula* seu *glandula* lacrymali dictæ proxima est, hiante atque patente. Hoc foramen, continuo ductu tendit atque vergit ad *canalem* membranaceum capaceum, qui secundum longitudinem narium deorsum procurrens, paulo inferius, quam ubi cartilago narium ab ossa substantia procedit, in ipsas nares dehiscit. De hoc quidem ductu, quantumvis etiam alterum ita dictum lacrymale punctum, ad eundem pergat eique inseratur, notatu tamen dignum videtur, quod nondum observare potuerim, quidquam hujus materiæ in affectu, de quo loquimur, per *inferius punctum* lacrymale, hinc emitti. Hæc res cum ita vere sese habeat, & ductus hic, qua *caruncula* lacrymalis ipsi adjacet, crassioris texturæ sit, quam arteria quæcunque ejusdem cum ipso magnitudinis: facile jam erit iudicatu, quid illa intrusio medicamentorum, imo *turundarum*, in *angulum* oculi, commodi vel utilitatis, vel contra incommodi, imo damni, inferre, apta nata sit. Unde quidem oblato mihi hujusmodi casu in *fœmina* 40. annorum, habitus sanguinei, carnosæ, quæ jam per trimestre spatium, a *Balneatore*, ipsis usque *catharticis*, audacius exercita fuerat, ut non solum graves, *oculi*, imò ipsius *genæ* dolores, sed tanto vehementiores *capitis* cruciatus, aliquoties & *odontalgici hemicranici*, acciderent (pro quo symptomate tollendo, non solum absumpti dentis unam & alteram residuam radiculam, sed duos insuper illæfos molares, ipsi evulsit) propterea diversè methode insistere, necessarium duxi. Præparato itaque corpore (quales etiam medicationes, sub ipsa cura, quando necessarium videbatur,

batur, iterabantur) & explorato prius, per ipsum illud punctum lacrymale, (quod facile tolerabat patiens, mediante chorda chelyos, cera in apice imbuta) flexu illo, quo ad sinum usque seu communem capacitatem ipsius primarii ductus sese recipit; & distinctis sanguiferis in hac persona conspicuis vasis, incisionem, directa cultelli cuspide oblique, ab oculo versus nasum, fieri curavi, ad os usque nasi penetrando; quam, uti nimis latam adornare non convenerat, turunda dilatari feci: & impositis dehinc eximiè mundificantibus balsamicis, donec fundus, qui initio nigricabat, (nempe ex aliqua carie illius superficiæ ossis narium,) æque atque totus ambitus incisionis, legitime mundificatus compareret, neque ullo modo, ad & per punctum lacrymale quicquam saniei ad oculum amplius propelli posset, (quod primis duabus septimanis adhuc eveniebat, obligato vulnere) tunc demum successive, & e fundo extrorsum, breviorè indies turunda, consolidari permissum hoc foramen: Adhibita denique trochlea compressoria, proportionate, prout ipsa cicatrix coibat, ad majorem indies compressionem adducta. Ita per Divinam Gratiâ, convenientè rationali methode, non modo sublatum, sed ita restitutum est hoc malum, ut hodie in septimum jam, favente Deo, annum, non solum ab hoc, sed omni etiam alio oculorum, & hujus præcipue, pathemate immunis vivat.

XIX.
ALEXANDRI CAMERARII
ET
JULII FRIDERICI BREYER,
DISSERTATIO
DE
OPHTHALMIA VENEREA,
ET PECULIARI IN ILLA OPERATIONE.
Tubing. mens. Junii 1734.

ALEXAN

Na 2

Oculorum tam mirabilis est fabrica, tam multiplex partium exquisito artificii genere effectuum in illis apparatus, tam excelsus illorum usus, ut iure optimo Orpheus Naturæ Speculum, Alexander Peripateticus animæ fenestram illos appellaverint. Multarum & variarum partium concursus in causa est, ut nulla corporis nostri pars adeo numerosis tentetur morbis quam oculus: recentiorum enim multi plus quam ducentos in illo numerant morbos. Mirari hinc satis nequeo, quod Ophthalmiatria hætenus non solum nimis digne exculta, sed etiam balneatoribus, balsamariis, circumforaneis, aniculis reliquisque hujus farinae hominibus fuerit tradita & in illorum manibus relicta, quos tamen omnis Matheseos, Physiologie, Anatomie, Chirurgiæ &c. cognitione destitutos esse scimus, cum tamen hæ scientiæ ab illo requirantur, qui in tractandis hisce morbis non temeritate, non ignorantia, sed conscientia & cognitione plane sufficienti niti volunt. Sed uti hæc ars ita etiam universa Chirurgia, quæ tamen Medicinæ pars est antiquissima (a) & evidentissima, à plurimis Medicis adeo despicitur, ut minus necessarium immo infra illorum dignitatem esse credant, vel Operationes Chirurgicas callere, vel illis admovere manus. In quos Medicos Joh. Muys (b) ita invehitur: Medici sibi dedecoræ esse existimant, Chirurgiæ operam dare, perinde ac si ignobilius foret externis quam internis humani corporis morbis mederi, o miserum ac male fundatum Medicorum præjudicium! Chymicis operationibus intenti manus ac faciem atris carbonibus denigrare non recusatis, sed gloria vobis ducitis, & hucusque bene, verum cur Chirurgiam contemnitis? Nonne externæ corporis humani partes nigris carbonibus existunt nobiliores. Præclarum est exercere Chymiam, sed longe præclarior circa morbos versari Chirurgicos. Ab his verbis haud multum abluunt illa Cel. Joh. Adam Kulmi, Anatomici Gedanensis (c). An vero Jac. Berengarius, Carpenis (d) nimis acriter de hisce Medicis loquatur, dijudicare nolo. Optandum, ergo utique optandum, ut Chirurgia à Medicinæ corpore nunquam fuerit divulsa. Quis, quæso, enim Chirurgiam à Medicina separatam concipere, & se verum Medicum dicere poterit, qui integram curandorum humani corporis morborum cognitionem non habuerit, & Chirurgiæ peritiæ

(a) Omnes enim Medicarum rerum historici filum historiæ à Chirurgia sumunt vid. Herm. Conring. *Introduct. ad Medic. C. I.* Joh. Bohn de *Offic. Medic. dupl. C. XXII.* Cœlicke *Diss. de Mutuo Medic. Corpore refarciendo per Chirurgiam.* Hal. 1709. Cels. l. I. & VII.

(b) *Præfat. ad Praxin Chirurgiæ rationalis.*

(c) *Diss. de quibusdam præjudiciis Medicis.* Gedani 1732.

(d) *De fractura Cranii.* Lugd. Batav. 1715. p. 89. Equidem credo multos de prædictis Medicis operaturos, si scirent modum operandi, sed potissima causa, ob quam non operantur, est, quia nesciunt operari.

peritia fuerit ornatus. Si nulla sane argumenta alia Medicos ad excolendam Chirurgiam excitare deberent, sola imperitia & temeritas illorum Chirurgorum, quos hanc inmerito Lippos & tonsores cumque Berengario (e) Chirurgulos vocare licet, sufficerent. Inter omnes enim constat, quantum dedecoris & damni arti tam salutari hi vulgo sic dicti Chirurghi inferant, ut illa etiam hodie adeo contemnatur, & aliis vilioribus opificiis aequi pareatur (f). Omnia itaque encomio digni sicut isti Medici, qui Chirurgiam & callent & exercent, quorum etiam nostra Germania plures celebriores habet. Has aliasque ob causas rite exantlatis Examinibus Academicis Medicis Thema hoc Chirurgicum elegi. Tu B. L. de hisce juvenilibus laboribus equam sparge censuram ac errores, quorum plures esse nullus dubito, tolera vel emenda. Faxit Deus ut omnia feliciter.

DISSERTATIONIS

CAPUT I

De Ophthalmia,

§. I.

MULTIS inhære descriptioni Anatomicæ partium oculi superfluum duco, quum pleræ jam oculi structuram exacte nobis exposuerint, imprimis autem Jac. Benjam. Winslow Anatomicorum nostræ ætatis facile Princeps (g) de Saint Yves Ophthalmiater Parisiensis famigeratissimus (h) Antoine Maitre Jean (i) tam accuratam nobis hujus organi dederunt expositionem, ut aliquid novi & operæ dignum superaddere nemo facile fuerit ausus.

§. II.

Quare statim pergo ad tractationem de Ophthalmiis i. e. inflammationibus oculorum in genere: Ophthalmia jam brevi definitur, quod sit sanguinis serique stagnatio arteriosis in canalibus mininis tunicarum oculi cum attritu a reliquo sanguine continuo vi cordis huc moto. (k) Quo minus autem

(e) l. cit.

(f) Illustr. Stahl. Diff. De perpetuo Medicinæ & Chirurgiæ nexu. Halæ. Schwarz. 201. verserret Narren-Kappe zwischen denen Rädern und Balbieren.

(g) Exposition Anatomique de la structure du corps humain. Paris 1732. T. IV. p. 2. à §. 202. ad 315.

(h) Nouveau traité des Maladies des Yeux & avec de nouvelles découvertes sur la structure de l'œil. Paris 1722.

(i) Traité des Maladies de l'œil. Paris 1707.

(k) Illustr. Herm. Boerhaave. aphorism. de cognoscendis & curandis morbis. §. 347.

autem stagnatio, obstructio, inflammatio fiat in vasis venosis, prohibet venarum fabrica, quæ tanquam arteriæ replicatæ ex arcto in amplum definiunt canalem, & ita humores in ampliores semper diffundunt canales, qui obstructioni minus apti sunt. Impeditur autem transitus humorum per minimas arteriolas tam sanguiferas quam lymphaticas, quæ contraria ratione ex amplis in angustiores terminantur ductus, & ita nisi impetuive sanguinis ex corde tanquam ex antlia humana protrusi magis patent, & facile sanguini viscidis, crassis particulis & salium acidorum particulis & salium acidorum particulis prægnanti, progressum per arteriolas in vasa has excipientia præcludunt. Inflammationum duplex observatur genus: 1. si humor stagnet in vasis sibi propriis, in finibus sc. arteriosis sanguiferis (l) 2. si vascula imprimis eorum officia sint ampliora facta, ut globulis majoribus & diametrum vasculi superantibus in statu naturali introitus quidem non autem progressus detur, & huc inflammatio errore loci facta à Boerhaave dicitur (m), & locum habet in vasis arteriosis lymphaticis, maximeque in inflammationibus oculorum observatur.

§. III.

Ophthalmiarum causas ad 4. commode refero classes, quarum

(1.) Omne id involvit, quod fines vasculorum arteriosorum tunicas oculi percurrentium arctat, constringit, & ita sanguinis transitum inhibet ex. gr. frigus siccum, infixa acria extus occurrentia & particule acres liquidis immixtæ.

(2.) Comprehendit illas causas, quæ vasculorum parietes laxant & dilatant, ut globuli his vasculis non proprii intrare quidem non autem transfluere possint, huc refer aerem & ventos humidos fibras vasorum relaxantes, motum cordis auctum & resistantiam vasculorum superantem, calida & aquosa extrinsece applicata, transpiratio insensibilis suppressa vel impedita, hinc senes calvi præ aliis senibus obnoxii sunt oculorum inflammationibus.

(3.) Sub hac recensentur omnes causæ fluidorum corporis humani naturam immutantes, & illa crassa, viscida, coagulata fluxuque per vascula minus apta reddentes, quarum in censum veniunt acida humorum acrimonia, motus sanguinis nimius tenuiora dissipans, vigiliæ & lucubrationes intensiores, somnus nimius, transpiratio aucta, plethora, tenacitas nimia humorum, aer æstuans & siccus, qui humidiora aufert, adeoque ad majorem lentorem disponit.

(4.) Includit causas solidis & fluidis communes, ex. gr. calor exsiccat humores, fibras constringit, frigus coagulat & arctat &c.

§. IV.

(l) Boerhaave. Aporism. 372.

(m) Aphor. 118.

§. IV.

Inflammationes oculi multis sed omni fere inflammationi communibus stipantur symptomatibus, quorum

(1.) *Dolor*, humores enim congesti majus affectant spatium (§. 2.) inde membranæ distensionem & expansionem patiuntur, nervuli adjacentes à tumidis, vasculis premuntur, & adjuvantes digladiantium particularum acrium stimuli punctiois sensum inferunt.

(2.) *Rubor* tunicis oculorum conciliatur nimia vasculorum sanguiferorum repletionem, & cruoris in vascula pellucida lymphatica admissionem. Stes ex. gr. ante speculum, liges fortius collare, brevi albedo oculi in rubedinem mutatur, quæ soluto collari rursus brevi ope palpebrarum nictitationis evanescit.

(3.) *Tumor* ab obstructis, distentis & nimio cruore infarctis vasculis.

(4.) *Calor* à justo majori attritu & renixu partium solidi & fluidi.

(5.) *Pulsatio major* & molesta ab impetu humoris arteriosi à corde propulsi & vasculorum fibras distendente, ob harum resistantiam summe sensilem pulsatio tam gravis sæpe & molesta, à pulsu fatis distincta ipsa sensus & circumstantiarum ratione. (u)

(6.) *Durities* à causis tumoris. (§. 3.)

(7.) *Febris symptomata* ab irritatis fibrillis nerveis, & sanguinis circuitu & mixtione turbatis.

(8.) *Facies rubicunda*, *vigilia*, *itis*, *alvus sicca*, *urina tenuis* &c. partim à derivatione humorum ab inferioribus ad superiora, partim à consensu nervorum oculi cum illis abdominis & capitis oriuntur.

§. V.

Symptomatum brevis hæc explicatio cuicumque facile *Signa diagnostica* supeditabit, ita ut labore ista (§. 4.) repetendi superfedere liceat. Ad ophthalmiarum itaque proprio differentias.

§. VI.

Quarum quidem cum aliis innumeras fere afferre possem, sed istæ omnes ad quatuor classes & gradus referri possunt.

(1.) *Conturbatio* græc. *Ταραχίς*, quæ est lenior & incipiens oculi inflammatio nullo fere dolore, rubore mediocri & partem minorem tantum adnatæ tunicæ occupante stipata: hæc est vel sicca absque ullo lacrymarum effluxu, l. humida, uti in Epiphora.

(2.) *Ophthalmia* (hactenus vocabulo Ophthalmiæ late pro omni inflant-

(u) Vid. Eliæ Camerarii nuper demum piissime defuncti & de universa re Medicinam insigniter meriti Systema Cautelarum Medicarum. Tub. 1721, p. 248.

flammatione oculorum usus sum, hic vero stricte illud cum (o) aliis accipio) quam comitantur dolores punctorii, rubor, & tumor, si non semper omnem, plurimam tamen conjunctivæ occupat partem, febricula adest cum reliquis symptomatibus (§. 4.). Hæc species (α) est vel sicca, vel humida (§. 6. n. 1.) (β) l. periodica, qualem in menstruatibus ex. gr. observarunt Galenus (p) Joh. Scheuck (q) Ludov. Mercatus (r) Gabelkoverus (s) Helwing (t) vel continua, vel vaga. (β) est vel simplex, vel complicata abscessibus, hydatidibus, vasis turgentibus. (γ) vel critica, uti St. Yves (u) in pleuritide observavit, vel non critica. (δ) vel sympathica ex gr. in dysenteria (x) Georg. Wolffg. Wedelius vel idiopathica. (e) vel epidemica vel sporadica; (ζ) vel contagiosa. (γ) Galenus, vel contagiosa (η) vel interna Choroides dicta, quæ aspectu levior apparet, sed inflammatae sunt tunicæ interiores oculi, quarum inflammationem iris rubicundior, pupilla dilatata, dolores ad summum caput, & impatientia lucis clarioris indigitant.

(3.) *Χημωσις*. *Chemosis*, quando symptomatibus communibus summa exasperatis, palpebris tumefactis & inversis tunica adnata ita intumescit, ut ejus crassities illam duarum linearum adæquet, & cornea pellucida in fossula quadam circulari delitescat: hæc classis multas prioribus communes differentias habet, & plurimum Chemosis est, si ophthalmia critica (n. 2. l. V.) adfuerit.

(4.) *Έκχυμωσις*. Lat. *Sugillatio*. In hac conjunctiva tunica tota rubra nulloque albo colore distincta est, nec dolores intensi nec impatientia lucis, sed tumor major observatur. Oritur ab effusione cruoris in cellulosam membranam intra adnatam & scleroticam, quum sc. diuturna mora infarcti humores acres fiunt, & perpetuo motu magis magisque atteruntur, tandem vasculorum nonnullorum fines rumpuntur & dilacerantur, ut sanguis contentus effluat. Si quidem rem rite consideremus, hæc ultima species effectus est inflammationis, sed quia semper ophthalmia simul adest, hic omnium Auctorum sequimur ordinem.

§. VII.

Ex iisdem fontibus, ex quibus Ophthalmiarum causas diagnosim & differenten-

(o) Joh. Maur. Hoffmann. Syntagma Patholog. Therapeuticum ad Joh. Hartmanni Praxin Chymiatr. Lips. 1728. p. 202.

(p) De differentia febrium. Lib. II. Cap. 2.

(q) Lib. IV. Obs. 275. &c.

(r) De Mulierum affectibus. L. I. Cap. VII.

(s) Observat. Cent. III. obs. 61.

(t) Observ. 40.

(u) Maladies des Yeux. p. m. 186.

(x) Diff. de Ophthalmia. Jenæ 1684.

(y) de febr. L. I. & III. de Method. L. II.

Disput. Medicæ-Pract. Tom. I.

ferentias hausi, *prognosis* haurienda est. Uti omnis inflammatio vel in supurationem vel gangrænam & sphacelum &c. definit, nisi mature illi remediis occurras, sic præ aliis oculorum inflammatio, si remediis incongruis vel minus conveniente methodo adhibitis illam velis auferre, varios tristes immo tristissimos ludit eventus. Nascuntur enim inde facile visus obscuratus, cornea transparens obfusata, cicatricibus ulceribusque defigurata & exesa, partium internarum & externarum suppuratio, interdum visus oculique jactura. Præ aliis autem ophthalmiis multum alunt periculi *Chemosis*, *Choroides* (§. antec.) (quæ posterior visum deperditum & cataractas inducit membranaceas, quarum existentiam alii negant, alii vero affirmant.) (2) *Ecchymosis* à causâ interna plus sæpe alit periculi, quam à causâ externa contundente. Ophthalmiæ vulneribus cranii, meningibusque cerebri læsis supervenientes mortis ut plurimum sunt prodromi. Secundum *Hippocratem* Ophthalmia laboranti alvi profluvium bonum est. (a)

§. VIII.

Devolvor jam ad Ophthalmiarum *curant*, quæ non obtinetur, nisi stasis illa resolvatur inflammatoria (§. 2.). Resolvere a. dicitur humorem concretum & solida eo adaptare, ut liquidum commode per vasorum angustias fluere queat: Quæ vero resolutio fit vel in vasis ipsis infarctis, vel in latoribus; in quæ reducitur humor: tria hinc sunt observanda.

(1.) Materiam obstruentem in ampliores reducere canales, ut ibi resolvatur, quod fit evacuatione vasorum, quæ sanguinem obstructis dederrant vasibus, & derivatione humorum ad alia loca impr. inferiora.

(2) Stasin inflammatoriam discutere & in loco resolvere.

(3) Symptomatibus gravioribus occurrere & oculum præservare a malis gravioribus.

§. IX.

Evacuant & derivant humores ad alia (§. ant. n. 1.) impr. præsidia Chirurgica: inter ea autem

(1.) Venæsectiones, quæ vel in oculis ipsis affectis vel in aliis corporis partibus instituuntur: illæ à *Felice Platero* Basileensi (b) non vero à *Dn. Woolhouse* Anglo illo Ophthalmiatro, uti quidem præterdit (c) primum descriptæ vocantur *Phlebophthalmotomia*: quomodo autem *Phlebophthalmotomia* instituatur vid. *Felic. Platerum* (d) & *St. Yves*. (e). Venæsectiones in aliis partibus primis diebus instituuntur emittendo sanguinem mul-

(2.) Sca-

(2) *St. Yves des Malad. des Yeux*, p. 319.

(a) *Sect. VI. Aphor. XVII. Coac. præn. Sect. II. §. 133.*

(b) *Præseos Med. LI. de Visus læsione. C. VII. p. 240. edit. Basileens. 1666.*

(c) *Catalogue des Instrumens.*

(d) *l. c.*

(e) *Malad. des Yeux. p. 195.*

(f) *Medicinæ Ration. Systemat. T. IV. P. I. Sect. II. C. XI. Caut. II.*

rum per vulnus amplum: de usu harum venæsectionum vid. *Frid. Hoffmannum* (f).

[2.] Scarificationes, quæ etiam in oculis ipsis vel in aliis locis celebrantur. Illæ divertis instrumentis & modis fiunt, quorum exactam & fidelissimam descriptionem exhibet Excellentissimus *Dn. Mauchartus* Med. & Chir. D. Archiater Württembergicus Primarius P. P. O. Tub. Patronus pie colendus (g) ubi docet illam scarificationem optimam esse, quæ vegetabili illo *Blepharoxysto* instituitur. Cui vero inter scarificationem & venæsectionem oculorum primas deferant, nondum inter se conveniunt Ophthalmiatri hodierni. Sed utraque operatio multiplici & quotidiana experientia in multis gravibus ophthalmiis & aliis oculorum morbis præstiterunt effectus haud spernendos. *Evolv. Dissert. mox laudatam & St. Yves.*

[3.] Arteriotomia *Egyptiis* (h) *Hispanis* & *Gallis* usitata in diuturnis oculorum ophthalmiis divinum est remedium (i). Quam vero in nostris regionibus tanquam nostratium Chirurgorum manibus inexpertam & ignotam rarissime in usum vocamus.

[4.] Vesicatoria in cervice vel pone aures applicita laudat *Gregor. Hoffm.* (k)

[5.] Setacea laudat *Hildanus*. (l)

[6.] Cucurbitulas, Hirudines ad tempora appositæ *Frid. Decker*. (m)

[7.] Alii etiam laudant fonticulos, frictions, pediluvia &c. Ex fonte Pharmaceutico evacuationis & revulsioni scopo prima sunt purgantia leniora & fortiora secundum *Celsum* (n) & *Pechlinum*. (o) quorum usus diversitati corporum est accommodandus. His præmissis motum temperiemque optime corrigunt diaphoretica, temperantia & diluentia diuutis continuata.

§. X.

Secundo scopo inserviunt remedia impr. externa Ophthalmica, quorum quilibet Ophthalmiater singularia prædicat. Præ aliis autem se commendat *Camphora* legitimo modo usurpata, quem docet *Illustr. Stahl*. (p) impr. si præmiferis epithema ex relaxantibus: Commendant se porro tutia, saturnina, aq. dest. *Euphras*. Aq. fl. *Cichor*. [q] aliaque, quorum catalogum & usum addere non est instituti. Nec chartarum angustia permittit tertio

scopo

(g) *Diss. Ὀφθαλμολογίας Nov. Antiqua Woolhusiano - Hippocratica. Tubingæ 1726.*

(h) *Prosp. Alpini de Medicina Ægyptiorum. L. II. C. XI.*

(i) *Ibid.*

(k) *L. II. Observ. Med. 14. 19.*

(l) *Cent. IV. Observ. 6. Ex. 2. 3. 4.*

(m) *Exercitation. Practic. p. m. 107. Lugd. Batav. 1694.*

(n) *L. II. C. 8.*

(o) *Tract. de Purgantibus.*

(p) *Diss. de Morb. Oculorum in genere. §. ult.*

(q) *Syntagma Pathol. Therapeut. J. Maur. Hoffm. ad Joh. Hartmanni Praxin. p. 201.*

scopo satisfacere i. e. Symptomatibus gravioribus occurrere, multo minus singularum ophthalmiarum methodum medendi addere.

Diæta hic etiam observanda est, æger sc. aeris æstuantis, fumorum, vaporum accessum ad oculos arceat, delectetur tenebris, cibos assumat paucos eupeptos alvumque solventes, potus sit aquosus, diluens ex. gr. decoctum avenæ, motus corporis & animi non nimius sed tranquillus. Hæc jam sufficiant de Ophthalmiis in genere.

C A P U T I I.

De Ophthalmia venerea.

§. I.

Pervenio tandem ad illius Ophthalmicæ tractationem, quæ Dissertationis nostræ thema est, & ab origine Ophthalmia *Venerea* vocatur. Verum enim vero tristis hujus & maligni morbi nulli fere & Veterum & Recentiorum Auctorum nobis reliquerunt vel historiam accuratam vel veram medendi methodum, si sequentes excipias auctores. *Antonium Musium Brasavolan (r)* *Bernhardum Tomitanum (s)* *Prosp. Borgarutium (t)* *Alexandr. Trajen Petronium (u)* *Joh. à Stephane (x)* & recentiorem *St. Yves (y)* qui morbum vel solum nominarunt, vel illum haud exacte descriperunt, & illius veram curam reticuerunt, uti fecit *St. Yves*. Cum tamen hic morbus non inter rarissimos recensendus sit, tres enim observationes Cap. huic annexas duorum annorum spatio collegi, & Bernæ ab Operatore Xenodochii dexterrimo *Dn. Häberle* relatum accepi, quod plures hoc morbo infectos annotaverit, quos vero nunquam pristino statui oculorum ob operationem ipsi ignotam restituere poterat.

§. II.

Ophthalmia *Venerea* est inflammatio Conjunctivæ à morbo Venereo producta & versus noctem ingravescens. Antequam autem plura de hac Ophthalmia tradam, pauca dicam de *Luis Venerea* natura.

§. III.

(r) Aloysii Luisini Utinensis Aphrodisiacus. Edit. Lugd. Batav. 1727. p. 665. 727.

(s) Ibid. p. 1053.

(t) Ibid. p. 1125.

(u) Ibid. p. 1225.

(x) Observ. Medic. Dec. VII. Cent. 5.

(y) Traité des Maladies des Yeux. p. 187. & 209.

§. III.

Cujus *Luis* causa est virus illud venereum, quod per contagium communicatum (nam in nostris regionibus non nisi ex contagio hic morbus oritur, an vero in illis terris, in quibus lascivi quidam Europæi illum contraxerunt, solum contagiosus sit venereus morbus, maxime dubito) cuticulæ poros ingreditur, vascula cutis ad cellulas usque adiposas perficit, in iis hæret, obviæ pinguedini immiscetur, quæ tanquam materia maxime viscida venenum retinet, calore fovet, & mora magis magisque malignum & quasi corrosivum reddit. (2) Hæc materia stagnans circumfusas per ambitum lamellas pinguedinis inquinat, cutim illas obtegentem corrumpit, acridine corrodit, & semper latius serpens hoc virus latiore etiam plagam in corpore celluloso, quam in cute superposita occupat. Cutis enim substantia dura longe difficilior, quam illæ membranulæ tenuissimæ cellulas efformantes, corrumpitur. Unde semper maculæ pulicum morsus tam colore quam magnitudine referentes & plurimum levem caloremque molestum generantes conspiciuntur. (a)

§. IV.

Quod autem virus venereum in membrana adiposa vim maximam exerat, sequentia probant argumenta:

(1.) Autopsia & experientia quotidiana; quod si enim correptum ulceribus aspicias corpus, musculos omnes rubicundos & illæfos, sed illorum interstitia purulenta & infecta reperies: quid jam præter textum hoc cellulosum inter cutim & musculos observatur.

(2.) Quare Ulcere Venereo consolidato musculi cuti adnascuntur? ob textus cellulosi per acrimoniam virus corrosi absentiam & defectum: musculi etiam actio sæpe inde multum impeditur.

(3.) Pinguedinis natura, quæ totius corporis nostri maxime tenax viscidum est inter omnes humores nostros, minime circulans est corpus, hinc etiam mora præ aliis aptum redditur materiam virulentam fovendi & magis iniet extendendi.

(4.) Substantia ipsius corporis cellulosi, quod ex pluribus irregularis figuræ componitur cellulis, hæ cellulæ ex membranis telæ aranæ instar tenuibus formatæ omnes fere corporis partes concomitantur, superimpositæ cuti firmiter adhærent, in musculorum interstitia sese insinuant, illorum tendines investiunt, horum insertionem ad ossa sequuntur, inde Periosteum communicant, atque cum vasis ossium intrant substantiam & cavitates, uti demonstrant *Illustr. Boerhaave (b)* *Frid. Rtyfch. (c)* *Jac. Benj. Wins-*

(2) III. Boerhaave Præfat. ad edit. Lugd. Batav. Aphrodisiaci Aloysii Luisini.

(a) Ibidem.

(b) Præfat. cit.

(c) Thesaur. III. §. LXXIX.

Winslow (d) & illustrat illorum fraus, qui brutorum corpora in visus fallaciam flatu replent. Itaque non mirum omnes Corp. humani partes affici & infici posse Lue Venerea.

(5.) Quod venenum venereum tamdiu sæpius in abdomine infimo prope partes genitales hæreat, donec alias partes infestet, ibi enim tanta panniculi adiposi observatur copia, si flatu illam distendas, ut *Excell. Dn. D. Salzmanus*, Præceptor meus sua fidelitate nunquam satis à me deprædicandus, in Theatro Argentoratensi Anatomico mihi monstravit.

(6.) Medendi methodus, nisi enim convenientibus remediis liquidum cellularum oleosum resolvatur, & ex corpore ad ultimam usque quasi guttulam eliminetur, malum nunquam non recrudescet.

§. V.

Doctrinæ gratia addo diversos *Luis Venereæ* gradus, quæ tres habet:

(1.) Si materia virulenta solas partes generationi dicatas, & illas vicinas contaminaverit. Qui gradus diversimode nominatur pro affectarum partium differentia: si ex. gr. Virus venereum ulcera produxerit in pene & partibus illis continuis dicitur *Gonorrhœa Virulenta*, in vagina vero muliebri appellatur *Fluor albus*: Prioris cum *Ill. Boerhaave* (e) quinque numeramus species, quarum.

(α) Si glandis textura spongiosa & cellulosa ulcusculis tentata materiem foetidam subluteo-viridescentem, instar feri fusi splendentem & minus coherentem sudat, quæ species liquore respectivo minus crasso intra glandem & præputium hærente, & post glandis pressionem extus transfudante cognoscitur.

(β) Cum virus penetrat ad cellulosi corporis urethræ partem superiorem usque, sibi que canaliculos in urethram hiantes format, ex quibus materia continuo destillat, quam cognosces, si mane ante urinæ excretionem penem antrorsum premas, notabilis enim tunc effluit materiæ copia per pressionem in urethram derivata: hæc est frequentissima, quæ præ aliis in gonorrhœam mutatur inveteratam, nullis sæpe remediis auscultantem.

(γ) Ubi materia glandulas *Cooperi* sive *sec. Ill. Winslow* Prostatas inferiores (f) infestat & exedit, & se in cavum urethræ exonerat materia purulenta.

(δ) Si venenum per memoratas vias ad prostaticorum corpora perlatum illas tabefacit & corrodit, quam tumoribus hisce in locis, urinæ interceptionibus &c. cognoscimus.

(ε) Si virus ad vesiculas feminales penetraverit, illas exederit, & profluvium largum foetidæ materiæ, magis tamen albicantis, cum variis fistulis,

(d) *Exposit. Anatomiq. T. III. Traité des Integumens. §. 68.*

(e) *Præfat. cit.*

(f) *Expos. Anatomiq. T. IV. p. 1. §. 555.*

tulis, sinibus scroti, ani, vesicæ &c. produxerit. Fluorem album malignum, quomodo à benigno dignoscas docuit *Georg. Baglivi* (g) si scilicet fluor durante menstruo non cessat signum est fluoris albi maligni. Quod tamen signum non pro pathognomico & infallibili habendum esse monuit *Ill. Zellerus* p. m. P. P. O. & Archiatrorum Senior (h) idque variis observationibus confirmavit. Hinc alia signa in auxilium simul vocanda sunt, effluxus materiæ subluteo-viridescentis (§. hoc. l. α) doloris versus noctem exacerbationes, impr. confessio ægrotæ.

§. VI.

Alter *Luis* hujus gradus est, cum materia Venerea præter partes genitales aggreditur etiam remotiores impr. membranaceas & officula tenuiora, cujus signa tanquam ubique descripta prætermitto.

§. VII.

Ultimus gradus est, ubi virus non solum partes membranaceas & tenuiora officula sed etiam firmiora, majora densioraque infestat. Hic enim omnis pinguedo medullaris in rancidissimum putridumque mutatur oleum, cui vero exitus negatur, quod inclusum cariem generat, lamellas offium elevat, periostium distendit, exedit, atque sic topfos, exostoses generat. Infestantur præ aliis offibus ossa claviculæ, humeri, cubiti, radii, tibiæ, ossa Calvariæ, uti in Theatro Anat. Argentorati Anno 1732. fœmina juvenis cranium fere omni ex parte cariosum cum reliquis hujus *luis* in partibus muliebribus signis suppeditavit.

§. VIII.

Ophthalmia Venereâ est vel *Symptomática* vel *Metastatica*. *Symptomática* ophthalmia venerea est illa, qua à morbo venereo tanquam à causa producit, ita tamen, ut morbus ipse & materia virulenta non mutant locum & sedem. Hæc *symptomática* rarius observatur, & si adest ut plurimum secundus jam *luis* venereæ gradus (§. 6. C. II.) ægrum infestat.

§. IX.

Symptomática Opth. cognoscitur & à reliquis dignoscitur:

(1.) Ab Ophthalmiis non venereis (de quibus Cap. I.) hæc omni tempore ægrum excruciant, illa autem i. e. *Symptomática Venerea* vespertino tempore incipit, cum nocte ingravescit, adventante autem diluculo remittit,

(g) *Præcos Medic. L. II. Cap. VIII. §. 3.*

(h) *Diff. de gonorrhœa virulent. in utroque sexu. Resp. Gmelino. Tub. 1706.*

tit, porro symptom. venerea absque ullis remediis ægrum tandem deserit, sed sæpius redit, reliquæ autem semel absentes sine causis novis, exceptis periodicis, non redeunt, denique in ophth. symptom. venerea remedia dicta ophthalmica nullum, in reliquis autem congrue exhibita optatum edunt effectum.

(2) Ab ophthalmia venerea metastatica, illa i. e. symptomatica versus auroram remittit, hæc vero non remittit, versus auroram, illa nunquam hæc autem semper in 3um & 4tum ophthalmiæ gradum mutatur, porro in illa materia morbifica sedem non transmutat (§. 8. c. 2.) sed in metastatica, in illa dolores non tam graves quam in hac, illa denique aufertur malo venereo curato, hæc vero non.

§. X.

Symptomata hujus ophthalmiæ quilibet facile ex §. antec. extrahere poterit, ita ut superfluum sit illa repetere. Unicum notabo symptoma, quod sc. dolor & rubor versus noctem ingravescat cum aurora autem vel plane cesset vel remittat: quid vero hujus rei causa sit nondum demonstratum est. Saum symbolum hic conferunt calor lecti, quies, digestio & concoctio assumentorum, quæ circuitum velociorem reddunt, denique aeris condensatio dirigens motum humorum interiora versus.

§. XI.

Quod autem lues venerea symptoma hoc causare possit, non est; quod miremur, si tantum paulo accuratius consideremus consensum illum inter oculos abdominisque reliqui corporis viscera, quem à nervis eorumque ramificationibus oriri certum est, uti etiam docuerunt *Georg. Ern. Stahl* (q), *Frid. Hoffmannus* (r) b. m. *Elias Camerarius* (s), aliique. Nervus enim *sympatheticus magnus* (uti illum *Ill. Winslow* vocat, alii autem falso hucusque illum vocarunt *intercostalem*) communicat imprimis cum nervis in visus organo distributis. Nam hic nervus in sinibus duræ matris ad latera sellæ equinæ ossis cuneiformis sitis jungitur;

(1) Per fibram sexto nervorum cerebri pari, quod solum musculus oculi sacrum est.

(2) Per duas fibrillas nerveas ramo orbitali quinti paris (qui aliis *ophthalmicus* Winslowio autem ob egressum in orbita *orbitalis* audit) qui ramus in tres minores dividitur, qui ad externas oculi partes abeunt, & vocantur *frontalis*, *nasalis* & *lacrymalis*. Non ignoro quidem nonnullos recentiorum *sympathetici magni* cum quinto pari in cranio communicatio-

(q) Diff. de consensu partium.

(r) Medic. ration. syst. T. III. S. I. c. 5.

(s) System. cautel. medic. p. 155.

nem in dubium vocare, quorum autem opinioni accedere nequeo. Præter omnium enim anatomicorum veterum tam quam plurimorum recentiorum auctoritatem, ex gr. *Vesalii* (t) *Meussenii*, *Jac. Benj. Winslowii* (u), *Celeberr. Laur. Heisteri* (x), *Car. Aug. à Bergen* Med. D. & P. P. O. *Francofurti ad Oderam* (y) autopsia Anatomica hancce communicationem confirmat, quodsi enim suspensa manu huncce concursum profecutus fueris, invenies illam semper, uti pluries in theatro Argentinenfi dirigente Præceptore fidelissimo & Patrono meo singulari *Henrico Alberto Nicolai* Anat. & Chirurg. Prof. celeberr. cujus præmaturam mortem Respublica medica litteraria fat lugere nequit, non mentis nec suspicionis sed oculorum acie observavi.

§. XII.

Ophthalmia quidem *symptomatica venerea* haud multum alit periculi, & ordinario aufertur, si malum illius causa sc. fuerit extirpatum convenienti methodo, quodsi autem materia venerea nimis diu in corpore niduletur, & frequentiores inde oriantur tales ophthalmiæ, hæc facile oculos ad illam metastaticam prædisponere possunt.

§. XIII.

In methodo medendi & curatione ipsius morbi venerei primum indicatum est materiæ virulentæ ex corpore expulsio, quæ ut expellatur, duo requirit. (1) Materiæ corpus cellulosum imp. occupantis in tenuiores & subtiliores resolutionem, (2) hujus resolutæ ex corpore excretionem. Quæ ut fiant ex duabus tantum viis & methodis una eligenda est in gravioribus hujus mali speciebus, quæ viæ sunt vel medicamina mercurialia, vel summe sudorifera. Quod Mercurium & ex illo parata medicamenta spectat, notandum quod insignis differentia intercedat, an mercurialia extus vel intus applicentur, illa enim externa pessima sæpe generant symptomata, uti notavit *Balth. de Lindern* Med. D. & Practicus Argentoratensis, Patronus meus colendus (z). Quomodo autem mercurius virus resolvat, & ex corpore sub specie feri, salivæ, urinæ &c. eliminet, non jam inquiram, nec illius usum multis exponam. Sufficiat nobis paucis annotasse, Mercurium non in omnibus luis venereæ speciebus optatum & malo parem edere effectum. Nam in altero Gonorrhææ gradu (§. 5. c. 2.)

(t) De humani corporis fabrica. Basil. 1543.

(u) Exposit. Anatom. T. III.

(x) Compend. Anatom. p. 148. edit. meæ.

(y) Diff. de nervo intercostali. Francof. ad Oderam. 1732.

(z) Speculum veneris, oder *Venus-Spiegel*, Strasbourg, 1732. p. 347.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

salivatio rite instituta non aufert malum, uti observarunt *Il. b. m. Zeller (a)*; *Herim. Boerhaave (b)* aliique. Nec tertius luis venereæ gradus semper & secure profligitur. Cujus rei causam indigitat *Il. Boerhaave (c)*. Quæ seq. est: Mercurius quidem humores corporis resolvit, olei tenacitatem dividit, & serosas particulas imminuit, cum vero particulae mercurii ter decies graviores sint illis sanguinis, ut quidem illæ particulae vi cordis arteriarumque ad cryptas illas spongiosas penis, vaginae uterinae, osiumque medullam deferantur, sed ibi nullam aut minimam exerant virtutem, arteriolae enim membranulas harum cryptarum percurrentes ita subciles sunt, ut etiam subtilissimis injectionibus vix appareant: hinc in his cryptis sæpe numero Mercurius crudus collectus invenitur, cujus rei exemplum refert Excell. D. D. *de Lindern (d)* & ipsemet nonnunquam in ossium cranii substantia diaploica Argentorati adinveni impr. in cranio illo de quo §. 7. c. 2. Has ob rationes veteres jam aliam sibi viam hanc materiam ex corpore eliminandi quaesiverunt, quam exsiccationem vocarunt, i. e. corpus diæta medicamentisque plane quasi exsiccaverunt, quæ verò methodus plane fere abolevit, donec *Il. Boerhaave (e)* necessitate coactus illam in usum revocaverit; ut vero illa rite instituat, plura veniunt attendenda, quæ omnia ex *Hutteno* (uti fatetur) *Boerhaave* desumpta in brevem sed exactam contraxit historiam, quam venia lectoris apponam, cum hic liber rarior in paucorum manibus versetur.

§. XIV.

Consistit artificium in eo, ut omnia pingua resolvantur, corpusque ita emaciatur, nihil ut oleosi retineat. Hic sc. æger. loco calidissimo includendus, ut fere sponte ibidem ad sudandum pronus sit. Abstineat ab omni cibo, potuque pingui. Unico biscocto pane, uvisque passis alendus. Nullo reficiendus potu, nisi sincero & paulo leviori Guajaci decocto. Quater interim interdiu potet decocti meracissimi ejusdem tantum, quantum potest, ut minimum sorbeat octo vel 10. uncias. Postquam ergo continuato aliquot dierum decursu impletus hoc liquore quasi hydropicus evadere incipit, jam cogitandum, corpus hoc plenum liquore, cujus penetrabilis acrimonia, & acuta balsamica virtus talis est, ut omnem fere pituitam solvat, pingue diluat, tenax attenuet, putridum à fracedine posteriore præservet. Restat jam ut velocissime per omnia vasa trajectus intima quæque abluat, detergat, & pingua infecta accuratissime e corpore

(a) Diff. citat. de gonorrhœa.

(b) Præfat. cit.

(c) Ibid.

(d) Spec. veneris p. 347. & 348.

(e) Præfat. cit.

pore eliminet & tandem sanet. Igitur vacuo jejunus ventriculo mane impleat se, qua potest maxima copia æger, ut turgeat, dein in cistella erectus sedens lignea, vel in lecto sub craticula sub incensorum spirituum vini flammam ardentem sudet nudatum corpus adeo diu & fortiter quam ferre potest. Spatium dimidiæ horæ summa fere mensura est, tum in lecto remota flamma continuet sudorem ultra per horulam. Dein octo vel 10. uncias juris macilentæ vitulinae cum pauca oryza cocti calide exhibeatur. Surgat æger. Qui sic quatuordecim diebus tractatus & mane & vespere sudet, ita semper reficiatur, detergatur, & repleatur decocto. Tum denique quatuordecim diebus iterum sudet mane. Interea dum hac arte in sudores resolvitur corpus, si quæ pars ossis malo infecta venereo, hæc eo tempore obvolvenda pannis calidissimis fortissimo Guajaci lixivio madentibus, quin & præcipua ardentium spirituum flamma inter sudandum eam versus partem dirigitur.

§. XV.

Memoratis jam (§. 13. 14.) remediis si morbum profligaveris, symptomata hæc ophthalmia simul cessat. Ut denique illa, quæ de ophthalm. symptomatice vener. retulimus, exemplo confirmemus, sequentem adjicio casum, ex benevola communicatione practici cujusdam Argentoratensis felicissimi: ruricola quidam juvenis ex pago *Bischof* natus biennio ante gonorrhœa virulenta laboraverat, quæ à chirurgo quodam urbis per adstringentia præpostere adhibita sistebatur, biennio elapso varicæ pustulæ venereæ circa frontem apparebant insigni capitis dolore in occipite præpripis & ophthalmia stipatæ, quæ symptomata cum nocte exarcebantur, cum adventu autem & ortu solis ita mitescabant, ut nullus fere tumor, & rubor in oculis observaretur. Hic rusticus opem hujus medici efflagitat, qui illum medicamentis mercurialibus illi arcanis & congruo regimine pristinæ restituit sanitati, ita ut profligato morbo etiam symptomata hocce evanuerit.

§. XVI.

Progredior ad alteram ophthalm. venereæ (§. 8. c. 2.) speciem *metastaticam* scil. quæ est materiae virulentæ ex partibus genitalibus in oculum transpositio, & aggregatio; hæc species est vel plenaria, ubi sc. omne virus ex partibus genitalibus in oculum transponitur, vel minus plenaria, ubi aliqua tantum pars transponitur. Materia virulenta colligitur in corpore illo celluloso, quod flatus ope in oculi parte anteriore inter tunicam sc. conjunctivam & expansiones illas tendineas musculorum oculi detegitur, detegitur etiam cellulosum textum inter membranam internam palpebrarum & musculos illarum.

§. XVII.

Materia hic collecta virulenta sequentia creat symptomata, quorum.

(1) Est tantus tumor, ut cornea transparens in unam vel duas lineas profunda fovea deliteat. Omne enim virus venereum ex systemate liquorum secretum in panniculo adiposo anteriori oculi colligitur; quod autem conjunctiva corneam pellucidam obtegens non simul tumescit, ratio est, quia illa circulo extremo corneae pellucidæ firmiter annexa est, & nullum cellulosum corpus inter has duas tunicas adest.

(2) Dolor est vellicans & insigniter lancinans, materiae enim hic aggregatae acrimonia corrosiva suppositas expansiones tendineas & superpositam adhatam membranam arrodit & corrumpit, hinc quo acrimonia major eo majores etiam dolores.

(3) Color ex livido viridescens, quem colorem oculis morbo hoc infectis conciliat latitans ibi virus venereum, quod ejusdem est coloris, cuius est illud in gonorrhœa effluens. Vid. observ. fini cap. annexas.

§. XVIII.

Symptomata hæc signorum vices simul gerant. Quomodo autem à reliquis differat ophthalmiis, ex §. 9. cap. huj. dilucescit.

§. XIX.

Inquiramus jam in causas illas, ob quas metastasis hæc ad oculos nonnunquam & non ad alias partes fiat. Huic metastasi in genere & in specie ad oculos ansam præbent.

(1) Remedia repellentia & adstringentia præmature & præpostere adhibita interne & externe in utraque gonorrhœa venerea: hoc nomine famosa sunt ossa sepiæ, pinguis, martialia, saturnina &c. Assumpta præpostere & nimia quantitate calidiora sudorifera balsamicaque huc etiam faciunt, dum virus agilius reddunt non vero eliminant. Hinc sæpius certe vidimus gonorrhœæ malignæ, ait *Erid. Hoffmann (f)* nimio balsami Peruviani vel de Copaiva usu cohibitæ pustulas in facie, ossium dolores & in inguine bubones successisse.

(2) Communicatio & concursus nervorum oculi cum nervo sympathetico magno (§. 10. c. 2.).

(3) Oculorum structura vasculosa: ex observationibus enim discimus, illas præ aliis nostri corporis partes metastasibus obnoxias esse, quæ præ aliis etiam vasculis perferuntur sanguiferis, hinc tam frequentes metastases ad viscera fieri experimur.

(4) Con-

(f) Syst. ration. med. T. III. Sect. I. c. 8. §. 34.

(4) Continuus fere labor oculorum, & omnibus aëris mutationibus expositio, quæ uti alia hujus organi totum ac robur valde affligunt & debilitant, ut dein humores in has partes, ubi minorem resistentiam & renisum inveniunt, facilius irruant.

(5) Frequentes antegressæ ophthalmiæ imprimis ophthalm. symptomatice venerea oculi structuram ad hanc metastasin prædisponunt.

§. XX.

Præsentibus his causis metastasis sequentem in modum fit: virus cum venereum per remedia incongrua vel alias causas massæ sanguinæ remiscetur, quæ circulans omnia corporis humani puncta perfuit, & iis in locis i. e. hic in oculis materiam hanc heterogeneam deponit, in quibus si non omnes plurimæ tamen ex causis (§. antec.) allegatis concurrunt. Non mirum autem parva vasculorum orificia humorem tam crassum viscidumque admittere, & ad alias corporis regiones transportare posse, si consideremus vascula hic statum naturalem mutasse, & ampliora aptaque evasisse, ut materia crassa in sanguinem regurgitare possit. Suffragatur etiam experientia, quod si etiam abscessus, tumores, ulcera materia purulenta plena fortioribus adstringentibus tractaveris, pus deserit locum & in alias transfertur partes; solum immo frigus ad ulcera vel abscessus admissum insignes sæpe movet turbas repellendo materiam crassam ad interiora corporis. Quæ mala oriuntur ex scabie suppressa? Nec desunt nobis exempla metastaseos in gonorrhœa virulenta ad alia præter oculos loca, de quibus evolve *Zacutum Lusitanum (g)*. *Job. Willis (h)*. *Rudolph. Huberum (i)*. *Erid. Hoffmannum (k)* aliosque.

§. XXI.

Ut tandem rectum de morbo hoc formemus ratione exitus judicium, non opus erit, multis Lectori persuadere, illum esse periculi plenissimum, materia enim venerea, in oculis collecta acrimonia sua & maligno caractere brevi expansiones tendineas & scleroticam membranam exedit & perforat. Conjunctiva enim jam aliquam contraxit duritiem, uti docent observat. nostræ. Nec hic morbus tantum corporis permittit, ut materiam vel corrigas, vel ad alias derives regiones, & nisi festinante manu chirurgi stagnanti huic veneno exitus paretur, certo certius non solum amittet

P p 3

tet

(g) Præceos med. admirab. L. I. obs. 105. de aphonia ex retenta gonorrhœa virulenta. L. II. obs. 127.

(h) De medicamentorum operationibus p. 2. Sec. I. c. 5.

(i) Diss. inaug. exhib. doctrinam de glandulis, & tumorem scrophulosum maxillæ inferioris à retropulla gonorrhœa virulenta oriundum. Basil. 1713.

(k) Syst. pract. med. T. III. S. I. c. 8.

tet visum, & illius organum, sed malum latius serpens etiam nervum opticum invadet, sicque cephalalgias intolerabiles, abscessus cerebri, omnemque tragædiarum scenam producet. Ophthalmias venereas symptomatice frequentiores oculum ad hunc morbum disponere dixi (§. 19. c. 2.) Solatio adhuc est ægro, quod gonorrhœa virulenta omnemque facie opem eludenti liberetur, si scilicet metastasis fuerit plenaria.

§. XXII.

Ordinis jam ratio postulat, ut curationem morbi subjungamus, quæ duobus absolvitur, (1) ut oculus à materia virulenta evacuetur & (2) residua materia virulenta eliminetur. Primæ indicationi satis fit sequenti operatione & deligatione chirurgica: æger & chirurgus eundem hic observant situm & collocationem, quam in cataracta observant, de qua vide Dionis, Heisterum &c. Minister autem ægri caput retro parum reflexum firmiter tenet, alii, si opus fuerit, brachia pedesque ægri tenent, ne ille æger doloribus agitatus chirurgum operantem turbet: post chirurgus pollice & indice inter palpebras elevatas & reflexas collocatis scalpro acutissimo vel lanceola chirurgica conjunctivam tunicam prope cornæ transparentis marginem circulaem incidit, & exitum virus parat, quam incisionem tam diu in circulo quasi continuat, donec nulla amplius infarcta hæreat virulenta materia: incidit etiam palpebras longitudinaliter, si intumescere simul fuerint, caveat autem sibi chirurgus, ne illas profunde nimis incidat, facile enim muscoli & cartilagine læduntur, hinc transversalis incisio dissuadetur, quia hæc nimis profunda paralyin palpebræ generat. Finita operatione & materia virulenta bene evacuata oculus digestivo ex albumine ovorum & aq. rosarum impleatur, & fascia sic dicta oculi simplex, si in unico tantum oculo malum, vel oculus duplex, si in utroque, applicetur, quam fasciam describunt inter alios *Garengeot* (1) & *Henr. Bass. P. P. Hallensis* (m). Operationem, si tempus & materiæ acrimonia non verat, antecessant remedia sic dicta generaliora impr. purgantia, antivenerea decocta, & si subjectum sit plethoricum venæ sectio largior, de quibus generalioribus vide *St. Yves* (n).

§. XXIII.

Secundæ indicationi satisfacimus decoctis sic dictis antivenereis, impr. Decocto Guajaci meraciori: & si metastasis non fuerit (§. 16. c. 2.) plenaria, recurrendum ad ipsius mali venerei extirpationem, quomodo autem illud extirpetur, paucis jam indicavimus (§. 13. 14. 15.)

§. XXIV.

(1) *Traité des operations de chirurgie. T. II. p. 75. Paris 1720.*
 (m) *Bericht. von denen Bandagen. Halle 1720. p. 108.*
 (n) *L. cit. p. 208.*

§. XXIV.

Antequam autem tractationi nostræ de ophthalmia venerea metastasica finem imponam, aliquot observationes annectam illam illustrantes, quas partim mihi communicavit b. m. *Nicolai*, ad ultimum vitæ halitum ob paternum in me amorem etiam post mortem colendus, partim ipse illis interfui.

C A S U S I.

Vir quidam ætatis circiter triginta sex annorum, temperamenti sanguineo cholericis per impuros amplexus gonorrhœam contraxit virulentam, sequæ Chirurgi cujusdam sanæ methodi medendi ignari curæ commisit, qui præmature medicamenta adstringentia intus, extusque exhibens materiæ fluxum simul cohibuit. Paulo post æger conqueritur de Ophthalmia sæpius cum vespere redeunte, ad mediam noctem crescente, cum aurora ita decrescente, ut omnis dolor omnisque rubor fere evanuerit: hæc Ophthalmia nullis nec externis nec internis remediis audiebat, sed ordinario nullis etiam assumtis remediis deserebat ægrum. Semel autem & simul una nocte ita invaluit Ophthalmia, ut mane uterque oculus imprimis autem dexter adeo intumuerit, ut cornea pellucida in foveola duas lineas profunda latuerit. Quem tumorem oculi ille palpebrarum & dolores vellicantes punctorii lancinantes concomitabantur. Æger accersit Dn. *Helwig* Chirur- gum Ophthalmiatrumque Argentoratensem dextrimum, qui ex primo statim intuitu causam quandam rariorem hariolans ægrum rigorose examinat, hic consistetur sibi quindecim jam ante annis gonorrhœam virulentam suppressam fuisse. Statim operationem modo descriptam ægro proponit Chirurgus, ne se. virus internas oculi partes corrodât, imprimis cum oculi dextri cornea jam parum læsa apparebat, æger autem illam operationem sustinere recusat. Quare omnia tentans Chirurgus ter venas pedis secât, vesicatoria applicat, purgantia & decocta mercurialia ægro exhibet, quæ vero morbum plane non imminuebant. Altero autem die æger persuasionibus commotus operationem tranquillo animo sustinuit præsentem b. m. *Nicolai*, cujus favore & egomet præsens eram, quam felicissimo cum successu peregit Chirurgus. Observabat Chirurgus in operatione duritiem quandam Conjunctivæ, & materia effluens illi gonorrhœæ ratione coloris, odoris, consistentiæ simillima erat. Post vulnus rite deligavit, & decocta antivenerea præscripsit, sicque ægrum per *Dei* gratiam visui & sanitati integre restituit.

C A S U S I I.

Femina juvenis viginti quatuor annorum nata, & conjugii malo gallico infecto per matrimonium juncta, per aliquot annos fluore albo maligno, & sæpius

pius ophthalmiis symptomaticis laborabat. Nihilominus gravis reddita legitimo tempore infantem morbo contaminatum venereo enixa est. Septima à partu nocte matris oculus sinister ophthalmia venerea metastatica illi Cas. I. simillima tentabatur. Altero hinc die vocatus supra laudatus *Helwing* operationem in oculo puerperæ haud infeliciori cum successu instituit, matricque & infantis nutrici decocta & remedia mercurialia exhibuit, & sic matrem & infantem curavit. Fluxus etiam albus cum lochiis cessabat.

C A S U S I I I.

Ut fidelis observatoris exequar officium, addam hanc dispari cum eventu institutam curationem. Mulier quadraginta quatuor annorum jam ætatis anno decimo sexto fluorem album malignum experta, qui ad ætatem notatam duravit. Ad extirpandum hoc virus Salivationem mercurialem rite institutam sustinuit, sed fluor inde sistebatur, nam antegressis venereis Ophthalmiis *symptomaticis* successit Ophthalmia gravissima *metastatica*; cum vero mulieris domicilium aliquot leucas ab urbe Argentinensi distaret, & Chirurghi illius oppidi morbi essent ignari, materię acrimonia corneam jam plane exeserat & perforaverat, donec Dn. *Helwing* nimis sero vocatus operationem tamen perfecit ad rescindendam ulteriorem bulbi corruptionem. Sed visus non redibat.

• Hæc sunt, quæ de Ophthalmia Venerea Speciminis Academici loco conscribere volui, plura omissa minusque dextre elaborata esse scio. Cœterum Deo T. O. M. humillimas ago gratias, cui Laus sit honor & gloria.

F I N I S.

A B R A-

X X.

A B R A H A M I V A T E R

E T

J. C H R I S T I A N I H E I N I C K E

D I S S E R T A T I O

Qua visus vitia duo rarissima, alterum duplicati, alterum dimidiati physiologicæ & pathologicæ considerata exponuntur.

Wittenberg 25. May 1723.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

Q 9

Quemadmodum omnia & singula corporis humani, organa visceraque ita comparata sunt, ut propter elegantissimam structuram ac dispositionem, tot viventium actionibus perficiendis aptam, admirationem nostram excitare queant: ita inter illa maxime organa sensoria, adeo diverso partium componentium, artificio exquisitissimo elaboratarum, apparatu instructa deprehenduntur, ut quo diutius & attentius eadem consideramus, eo major atque frequentior nobis nascatur occasio, illorum intuitu obstupescendi, ac ineffabilem summi opificis sapientiam admirandi celebrandique. Gaudent hæc singula conformatione speciali, ipsis propria, atque ad sensationem determinatam perficiendam adaptata, qua non tantum inter se differunt, sed mutua quasi emulatione invicem certant, ut difficillimum sit statuere, quodnam eorum structurae elegantia, ac symmetria mechanica excellentia, reliquis antecellat. Quoniam tamen oculi supremum in capite locum occupant, nitore & pelluciditate singulari ab aliis se distinguunt, tam vario partium delicatissimarum apparatu gaudent, lucis atque colorum, & imaginum diversissimarum perceptioni inserviunt, ac quod palmarium est, intimam cum anima nostra rationali communicationem obtinent, adeo ut ejusdem indoles, propensio, singulique affectus vivis quasi coloribus in iis depingantur, ab omni tempore principem inter organa sensoria locum haud immerito occuparunt. Eas ob causas Orpheus oculos naturæ speculum, Plato partes divinissimas, Alexander Peripateticus anime fenestras, Hefychius solis partem nominavit. & uti sol Aegyptiis mundi oculus salutatus est, ita oculi microcosmi lumina recte audiunt. Invenere hic anatomici, de vera partium structura solliciti, invenerunt physici, observationibus naturæ effectuum invigilantes, habuerunt mathematici, in explicandis lucis & colorum proprietatibus ac visus phenomenon occupati, habuerunt tandem & medici, affectibus oculorum medendis intenti, in quo ingenii vires exercere potuerunt. Ut ut vero physici ac mathematici, examinando lucis proprietates, & refractionum leges, ac comparando imprimis oculum cum camera obscura, in visionis natura illustranda, industriam nunquam satis laudandam collocarint, tantum tamen abest, ut negotium omnino confectum sit, ut potius, quo intimius illi penetrarunt, tanto pluribus difficultatibus rem istam implicatam esse sentiant. Nemo in hunc usque diem certas & apodicticas rationes dare potuit, qui fiat, quod, cum oculi in omnibus fere cum camera obscura conveniant, & in illis æque, ac in hac, objecta omnia situ inverso depingantur, hæc tamen a nobis erecta videantur. Taceo nunc reliqua visus phenomena singularia, ubi objecta alienis coloribus infecta, erecta inversa, recta curva, quieta in motu constituta, remota propinqua, & viceversa, oculis interdum apparent. Attentionem imprimis meretur symptomata illud rarissimum, cuius ex Hermanno Cunnio mentionem fecit Bone-

tus, quando Theologus, plaga dolorifica, a rupta instrumenti musici chorda accepta, nocte subsequente jam adulta, e somno evigilans, cuncta clare, ac si de die esset, vidit, adeo, ut minimos picturarum & tapetum tractus observare, characteresque ex libro legere posset. Oculo vero laeso clauso, tenebras densissimas adesse, ille percepit, eodemque iterum aperto, conclave illustratum visum est, lucem tamen candela allata, solisque splendorem de die, aegre tulit oculis affectus, quod per aliquot dies duravit, tandemque sensim remisit. Convenit cum hoc casu sequens historia, quam Tachius, archiater quondam Hasso Darmstadtinus, ac Medicina & Eloquentia professor in Academia Gieffena celebris, de se ipso ad Reisselium perscripsit, qua refert, sibi, ingruente crepusculo, meditationibus intensioribus inherenti, subito flammam ex oculis suis erumpere, ac in subjectam chartam expandi, visum fuisse, qua haec adeo illuminata fuit, ut luminis istius usura duas integras lineas scribere potuerit, antequam lux ista evanesceret, uti videre est apud Bonetum Med. septentr. L. I. Sect. 22. cap. 46. 47. Rerum harum intelligentes facile judicabunt, affectus hos ex nimia pupille dilatatione originem traxisse: ob quam lux per atmospheram dispersa, intra oculum collecta illuminationem hanc mentita est. De hoc tamen pluribus agere, non est animus, quoniam novum plane & inauditum visus phenomenon, a nemine auctorum hactenus consignatum, admirationem nostram nunc postulat. Est hoc visus rerum dimidiatus, in tribus agris a nobis observatus, quo illi objecta omnia, per medium quasi secta & dimidiata, atque dimidiam tantum eorum partem viderunt. Dignum hoc judicavimus argumentum, quod speciminis inauguralis loco orbi erudito exponatur. Ob materiae tamen affinitatem, & ut visus dimidiati ratio magis pateat, praemittere constituimus visum rerum geminatum, in alio agro a nobis observatum. Faxit Deus T. O. M. ut singula cedant in sui honorem, & agrotantium emolumentum.

C A S U S I.

Visus geminatus, terrore, a fulgure concepto, excitatus.

ANno 1721. mense Majo, minister ecclesiae in pago, duobus abhinc lapidibus distante, mediae aetatis, hypochondriacus, atque catarrhis, doloribusque imprimis capitis obnoxius, percepto tempestatis appropinquantis fragore, aedes suas egreditur, coeli constitutionem contemplaturus. Hoc ipso momento, in ostio stans, fulguris splendore, oculos ino pinato feriente, ipse vehementer confunditur, adeo ut totus timore percussus, quid sibi accidisset, ignarus in conclave se reciperet. Haud ita multo post, elapsa circiter hora una vel altera, vertigine graviter afflictum se sentit noster, simulque objecta omnia dupliciter videt. Quamprimum vero ille oculum alterutrum claudit, oculo uno bene & accurate videt, sed utroque aperto, sta-

statim vertigine & duplici objectorum conspectu perturbatur. Inspectis jussu ejus, a domesticis oculis, manifesta eorum distortio, & pupillarum ad diversas plagas directio apparet. Ipse propterea, affectu hoc singulari perterritus, malum eventum, ipsamque apoplexiam metuens, auxilium a nobis anxie postulat. Praescripsimus eidem, praeter laxantia blandiora atque vesicatoria interponenda, interna resolventia nervina antispasmodica, & externa discutientia, cephalica, roborantia, temporibus ac nuchae applicanda. His tamen malum ab initio parum cedere visum est, ut potius, aegro imprimis moerori vehementer indulgente, in eodem fere statu permanserit. Quamobrem consilium ipsi dedimus, ut animo a curis & anxiiis meditationibus abstracto, remedia praescripta continuaret, Deoque confusus, meliora speraret. Ita ergo factum est, ut elapsis paucis septimanis, affectus sensim evanesceret, aegerque pristinae sanitati restitueretur.

C A S U S I I.

Visus objectorum dimidiatus, moestitia contractus.

VIt juvenis plethoricus, animo ingenuo, liberali ac jucundo praeditus, & liberiori vitae generi, conversationibusque assiduis affuetus, ante aliquot annos, in loco, a conversatione amicorum grata remoto, contra naturae instinctum, per aliquod tempus commorari cogitur. Aegre hoc tulit noster, a solitudine plane alienus, animumque propterea solitudinibus tristibusque cogitationibus mire defatigavit. Accedente praeterea vini novi, asperi atque austeri abusu, affectionibus hypochondriacis, obstructionibus alvi, anxietatibus praecordiorum afflictum se sensit, adeo, ut eo tempore vix per horae quadrantem, etiam si stando, quicquam attente legere ac meditari valuerit. Hoc rerum statu factum est, ut ille, qui alias pingendis punctatim imaginibus, (Mignature) deditus erat, dum aliquando in pingenda tali imagine minutissima, obuli magnitudinem haud excedente, occupatus, aciem oculorum nimium intendebat, subito visum confundi, oculisque caliginem offundi perciperet. Hoc ipso omnia, quae oculis obversabantur, objecta dimidiata, ac per medium secta vidit, adeo, ut, sive ambobus oculis, sive alterutro clauso, quicquid intuebatur, quoad dimidium tantum videret, dimidia rerum parte visum plane fugiente. Affectu hoc inusitato ac extraordinario, haud parum perturbatus fuit aninus ipsius, imprimis, cum eundem ad aliquod tempus continuare sentiret. Duravit tamen hoc symptoma vix ultra horam unam, vel alteram, ac postmodum per se, absque ullius remedii usu, evanuit. Eandem tamen affectum, in foemina hypochondriaca & scorbutica, vini pariter crassioris potui, ac animi affectibus gravioribus indulgente, a moerore diuturno, flutu-

tuque frequenti inductum, per sex integros menses durasse, & postea, animo a curis liberato, sensim remissile novimus. Tertium hujus visus dimidiati exemplum, hoc ipso tempore, quo in dissertatione hac elaboranda occupati sumus, præbuit nobis matrona nobilis, ex cujus ore habemus, sæpidime ipsi contingere, ut objecta omnia, quoad dimidiam tantum eorum partem videat, imprimis hoc tempore, quo utero gerit, symptoma tamen hoc non diu durare, sed mox transire.

THESIS I.

Nemo non videt, binas has vitiatæ visionis species, uti e diametro sibi oppositas, ita non vulgares, sed rarissime obvias, simulque explicatu esse difficillimas. Visio quidem duplicata adeo infrequens non deprehenditur, ut potius vel sola ebrietate, vel distortis studio oculis, excitetur, causa tamen hujus rei obscura satis est, in cujus expositione auctores parum inter se conveniunt, imò, uti ex sequentibus manifestum fiet, rem acu non tetigerunt. At visio dimidiata adeo rara atque extraordinaria est, ut etiam hujus rei nil quicquam, ab auctoribus consignatum, reperire liceat, quamobrem nos ipsi de hujus affectus existentia dubitaremus, nisi veritatem ejus, ex ægrorum ipsorum fide dignorum, propria relatione cognovissemus. Mirum omnino est, nullam hujus affectus mentionem, in libris physicorum atque mathematicorum factam esse, unde forte quispiam concluderet, phantasiæ potius, quam visus, læsioni eundem adscribendum esse. Quoniam tamen ille in tribus ægris, sat diu durans, ac per intervalla reperens, a nobis observatus est, in animum induximus, in causas ipsius inquirere, ac demonstrare, eundem ad visus læsiones vere pertinere. Potuisset quidem nos a proposito hoc detertere summa hujus rei obscuritas, nisi satius duxissemus, in re tam ardua & nova aliquid experiri, quam phænomenon illud curiosissimum & ad alia visionis vitia melius intelligenda utilissimum, diutius in tenebris absconditum relinquere. Dabit tamen, uti speramus, benevolus lector veniam, si quidem rationes, a nobis in medium adductæ, ipsi non in omnibus satisfaciant. Nascetur forte exinde occasio, Physicis & Mathematicis celebrioribus, accuratius in hujus rei fundamentum inquirendi. Nobis interim sufficiat mentem nostram de ea in præsentem exposuisse, atque ex principiis Anatomicis & Medicis in ejus causas inquisivisse.

THESIS II.

Præquam tamen ad casuum nostrorum considerationem nos conferamus, præmittenda quædam erunt, de oculi structura, visusque naturaliter constituti œconomia, ut tanto accuratius de visu depravato ferri queat judicium. Oculorum texturam artificiosissimam, ac plusquam mechanicam, longiori

verborum apparatu delineare, opus hic non erit, utpote de quo anatomicorum libri consuli possunt. Generaliter annotasse sufficiat, organa ista elegantissima, ex membranis, humoribus, atque vasculis variis, ita disposita & fabricata esse, ut radii lucidi, ab objectis illuminatis reflexi, per tunicam eorum anteriorem diaphanam, corneam d.ctam, transeuntes, ac in transitu per humores, aqueum, cristallinum & vitreum varie refracti, ad tunicam retinam, interius in oculo expansam abire, & in hac objectorum imagines, tanquam in camera obscura, delineare queant. At enim vero, quoniam iisdem oculis, res non tantum prope nos positas, sed etiam longius a nobis distitas, perspicimus, eam ob causam pupilla, per fibras ciliares cum cristallo cohærens, mobilis existit, & ad moderandum radiorum lucidorum transitum, modo dilatatur, modo constringitur, eoque ipso humorem cristallinum, nunc posteriora versus deprimit, nunc anteriora versus ducit. Ita enim fit, ut pro varia objectorum distantia, axis visus brevior vel longior evadat, & radii lucidi in foco uniantur, atque sic rerum imagines accurate, & distincte in tunica retina depingantur. Hac ipsa impressione in fibris tunicæ retinæ nerveis facta, succus nervosus, in iisdem latens varie afficitur, & commovetur, motusque ille per nervos opticos, ad principia nervorum propagatur, ex cujus diversitate anima in cerebro habitans, de objectorum varietate judicat. Quomodo autem anima immaterialis ab impressionibus corporeis afficiatur, nostrum non est explicare, neque hoc ab ullo idoneis verbis exponi hætenus potuit.

THESIS III.

Occurrunt in visu admiranda plane phænomena, explicatu difficillima, quæ acutissimorum virorum ingenia mire exagitarunt. Concipi enim vix potest, quo pacto radii lucidi, a rebus tot diversissimis, varie sitis & coloratis reflexi, ac una & semel intra oculos recepti, sine ulla confusione, ad tunicam retinam abeant, in eaque objectorum istorum situm, colores, distantiam, ac mille alias conditiones minutissimas exprimant. Maxime vero omnium admirationem excitavit, qui fiat, quod cum objecta re vera dupliciter in duobus oculis depingantur, & ita necessario duplicem, per nervos opticos commotionem efficiant, nihilo tamen fecius simplicia, uti sunt, a nobis videantur. Hujus rei fundamentum Galenus jam tum, alique veterum in conjunctione nervorum opticomum, juxta fellam equinam, posuerunt, in quo coalitu speciem duplicem una feri, existimarunt. At recentiores ab his recedunt, exemplis moti eorum, in quibus nervi isti, annotante Loffelio, Vesalio, Riolo, atque Cæsalpino, toto tractu distincti reperti fuerunt, qui tamen objecta sub duplici schemate non videntur.

T H E S I S I V.

Attamen hi nullatenus inter se conveniunt, sed in explicatione hujus phænomeni, vehementer dissentiunt. Alii enim ad radios visorios, ab anima retro, per utriusque oculi centra, versus objectum unicum eductos, seu rectilinea mentis judicium confugiant, inter quos est *H. Fabri in synopsi optica & tract. de homine*, & qui hunc sequitur, *Sturmius senior in Mathesi Juvenili scient. optic. sect. I. cap. II. §. 4. ac philos. eccl. tom. 2. exerc. 5. cap. 2. §. 3.* Alii cum Cartesio, filamentorum nervi optici sympathicorum, concursu intra cerebrum in unicum punctum supponunt, quomobrem motiones duplices in oculis excitatæ, concurrant, & simplicem tantum unius objecti sensationem efficiant, uti exposuit *Rohault. tract. phys. p. I. cap. 31. §. 32.* Alii denique ad situm potius, & tensionem æqualem fibrarum in nervis opticis attendunt, utpote, quæ annotante *Briggs in ophthalmographia ac in theoria nova visionis, Regiæ Anglorum Societati exhibitæ, super thalamos tractæ, chordarum citharæ, super ponticulum flexuram referant.* Ex hoc ille infert, fibras nervi utriusque optici parallelas, & æqualiter tensas, a radiis lucidis vibratas, non magis duplicem, objecti unius sensationem inducere, ac fides duarum cithararum concordis, & homotonæ pulsatæ, duplicem sonum edant.

T H E S I S V.

Nulla harum sententiarum, veritati magis conformis videtur, quam ultima *Briggsii*, quæ etiam a plerisque recentiorum, cum applausu recepta est. Experientia enim docet, sola oculorum distorsione, mutato hoc ipso fibrarum, utriusque nervi, parallelismo, axin visus alterari, ac objectum unicum propterea duplex apparere. Quo minus tamen hoc frequentius contingat, & ut horum nervorum æquilibrium conservetur, præter connexionem, juxta sellam equinam, multum in musculorum, imprimis obliquorum, æquali proportione, & tractione situm est. Obliquorum enim superior per trochleam specialem, inferior vero ex peculiari orbitæ foramine, ad oculum tendit, qui cum reliquis musculis contrariis, æqualem inter se obtinent proportionem, qua deficiente, oculi perpetuo strabismo laboraturi essent, uti *Briggs loc. cit.* judicat. Quoniam igitur ad visus simplicis, mediante oculo duplici peracti, rationem exponendam, sufficere potest parallelismus, & tensio æqualis fibrarum in nervis opticis, inde nulla opus esse fibrarum, in coalitu nervorum istorum, decussatione ac confusione, conjiciunt Auctores, ideoque concludunt, conjunctionem nervorum opticorum, in anteriori sellæ equinæ parte, esse tantum superficialem. Nihil omnino est, quod contra sententiam illam regerere queamus, ut potius ambabus largiamur manibus, ad simplicem objecti unius visionem, nec-

cessario requiri fibrarum, utriusque nervi optici, situm tensionemque æqualem. Consentientes pariter illi nos habent in eo, eam ob causam opus nullatenus esse, ut supponamus fibrarum istarum decussationem, & intimiorem unionem, qualem alias ad oculum demonstrare non licet. At enim vero, si phænomenon visus dimidiati, in casu secundo expositum, attentius intueamur, manifestum evadet, ad hujus rationes exponendas, absolute necessarium esse, ut decussationem atque intimiorem unionem fibrarum, utriusque nervi optici statuamus, utpote qua nisi concessa, frustra quis laborabit, in causis hujus affectus singularis pervestigandis, ut ex sequentibus palam fiet.

T H E S I S V I.

Non deerunt forte, qui institutum hoc nostrum, quo fibrarum, in nervorum opticorum conjunctione, decussationem, contra sententiam, ab omnibus physicis & mathematicis receptam, de nervorum istorum superficiali tantum concretionem, adstruere conamur, nimis temerarium & audax pronuntiabunt. Nervorum, si non universi corporis, quorundam tamen, decussationem suadere videntur symptomata quædam, a contusionibus, aut læsionibus aliis capitis ac cerebri producta, ubi læso unico latere, partes alterius lateris paralyti, ac convulsionibus afflictæ observatæ fuerunt. Quoniam tamen ista nervorum decussatio demonstrari nequit, & concussio licet cerebro in uno latere, læsio ejusdem præcipua, in altero latere fieri potest, quemadmodum in cranio contrasissuræ contingere observantur, ideo talem nervorum decussationem plerique non admittunt. Totos vero nervos opticos, in animalibus quibusdam, se ita decussare, ut dexter ad sinistrum, sinister vero ad dextrum oculum vadat, quidam se vidisse perhibuerunt, quale quid de lupo marino aliisque refert *Collins in the Systeme of the Anatomy T. I. c. 53.* cujus quidem intersectionis horum nervorum, totalis, nos nullam perspicimus utilitatem. Aliter tamen se res habet cum intersectione fibrarum, in conjunctione nervorum opticorum, quæ nostro judicio, ad illustrationem visus dimidiati, necessario supponenda erit.

T H E S I S V I I.

Varia quidem sunt, quæ huic sententiæ parum favere videntur, quamobrem etiam auctores combinationem nervorum opticorum, tantum superficialem statuunt. Vidimus supra, nervos opticos, toto suo tractu separatos, quandoque in hominibus inventos fuisse, eosque in chamæleonte plane non coire, communis fert opinio, uti refert *Briggs loc. cit.* Imprimis vero decussationi fibrarum in nervis opticis, penitus contraria apparet observatio *Vesalii, de corp. human. fabric. lib. 4. cap. 14.* allata, qui in femina, cujus oculus dexter, a prima infantia minor & emaciatus, *Disput. Medico-Pract. Tom. I.* R r *sinif.*

sinister vero sanus & perfectus extitit, nervum dextrum toto sui tractu, exiliorem se invenisse perhibet. Inde enim quispiam inferre facile posset, nervum dextrum dextro, sinistram vero sinistro tantum oculo opem ferre. Facillimo tamen negotio, dubiis istis occurrere nos posse, judicamus, si modo exempla illa, ab auctoribus citata, quoad omnes circumstantias rite ponderemus.

T H E S I S V I I I.

Quod ad hoc attinet, in quibus nervi optici plane non concreti, sed per totum eorum tractum, separati inventi fuerunt, fuit hæc structura præternaturalis, a qua ad statum naturalem concludere non licet. Occurrunt sane, in sectionibus corporum defunctorum, interdum extraordinariæ, vel plane monstruosæ partium conformationes, quæ tamen nullam regulam efficere possunt, juxta quam de constitutione naturali judicare queamus. Ponamus etiam, dari animalia, in quibus iste nervorum opticorum coalitus deficit, ex eo tamen nullatenus sequitur, ipsa perinde ac homines, eodem destitutos, duplici visu affici debere, uti auctores conjiciunt, si modo parallelismus fibrarum, & oculorum ipsorum conservetur. Ex antea dictis enim constat, ad visum rei unius simplicem, non absolute requiri illam nervorum conjunctionem, sed sufficere æqualem fibrarum, utriusque nervi situm atque tensionem, ob quam unicum objectum, quamvis dupliciter in duobus oculis delineatum, simplicem tantum & consonam motionem, versus cerebrum efficit. Hoc vero tanto magis fieri constat, ubi nervi optici coaliti sunt, etsi hoc ipso fibras suas, inter se decussatas, intimius uniant, uti demonstrandum nobis sumpsimus.

T H E S I S I X.

Sed huic decussationi obstare adhuc videtur observatio Vesalii antea citata, qua femina, a prima infantia oculo dextro minori, atque emaciato instructa, post mortem nervum quoque dextrum, sinistro exiliorem monstravit. Hanc tamen observationem nil ad rem facere, & ad destruendam thesin nostram, de fibrarum in nervis opticis decussatione, infirmam esse, ex dicendis manifestum fiet. Extra omnem quippe dubitationis aleam positum est, nervos opticos ad oculorum nutritionem plane non facere, sed visui tantum inservire. Hanc ob causam oculi in gutta serena nitidi, turgidi, splendentes atque succi pleni observantur, cum tamen in hoc affectu influxus liquidi animalis per nervos opticos totaliter interceptatur. Imo observationi Vesalii, aliam nos opponere possumus experientiam Cheseldenii, qui in sectione cadaveris cujusdam, nervum pariter opticum dextrum, sinistro multo exiliorem, atque pravo colore infectum invenit, oculo utroque nihilo secius in hoc subjecto, extrinsecus ab omni

vi-

vitio libero existente, uti in *transact. Anglic. n. 387. p. 287.* consignatum reperire licet. Nihil certi quidem ille, de visus conditione in defuncto, quamdiu hic in vivis esset, rescire potuit, ac propterea conjicit illum forte gutta serena hujus oculi laborasse. Ex hoc tamen manifestum est, atrophiam oculi in Vesalii exemplo, non a nervi optici hujus lateris contabescencia, sed ex alia causa, originem traxisse.

T H E S I S X.

Remotis itaque illis, quæ fibrarum, in nervorum opticorum conjunctione, decussationi contraria videbantur, nunc ad rem ipsam accedimus, ex visus dimidiati ratione demonstraturi, eandem ad phænomeni hujus rarissimi explicationem, omnino necessariam esse. Hoc ut recte peragatur, supponendum prius est, vitium hoc neque in tunica cornea, neque in humoribus oculorum hæere posse, utpote quæ partes divisionem, in duo segmenta æqualia non admittunt, adeoque visum talem dimidiatum nullatenus producere possunt. Novimus quidem, ex relatione chirurgi periti, exemplum, ante plures annos hic loci contingens, ubi quis ex contusione oculi facta, per totam postea vitam hoc vitio laboravit, ut læso oculo objecta omnia, quasi dimidiata & per medium secta videret, ita tamen, ut totum objectum, quamvis divisum, oculo usurparet. In hujus oculo nullum aliud vitium inspicientibus apparuit, præterquam, quod linea, per medium pupillæ transiens, hanc in duas partes dividere videretur. Nostrum nunc non est, decidere, utrum fissura humoris crystallini, an vero alia læsio, hujus rei causa extiterit, hoc tamen clarum est, phænomenon illud a visione dimidiata, a nobis exposita, penitus differre, utpote quæ in humoribus latera non potuit.

T H E S I S X I.

Nulla itaque oculi pars restat, præter tunicam retinam, ipsumque nervum opticum, in qua affectus istius fundamentum quærere liceat. Luce enim meridiana clarius est, in horum ægrorum tunica retina, utriusque oculi, objecta quidem plenarie depicta fuisse, in dimidia tamen ejusdem parte exinde, nullam per nervos opticos versus cerebrum, succi animalis commotionem excitari potuisse. Inter omnes siquidem constat tunicam retinam contextam esse, ex fibris nervorum opticorum medullaribus, per quas liquidum nervosum continuo influit, atque impressiones, a radiis lucidis factas, versus cerebrum ducit. Confecta igitur res est, ad unum idemque, tunicæ retinæ utriusque oculi, latus dimidium, affluxum succi nervei interceptum atque impeditum fuisse. Hoc autem posito, necessario sequitur, tunicam retinam in utroque oculo, ac ipsos quoque nervos opticos, in duo segmenta æqualia divisa, reperiri. Hanc tamen nervorum opticorum, in duo quasi hemispheria divisionem, ante eorum conjunctionem statuere, ab-

R r 2.

sur-

furdum foret, quapropter inde merito inferitur, talem in ipso coalitu, juxta fellam equinam, per fibrarum decussatarum combinationem, fieri debere.

T H E S I S X I I.

Hoc ut eo clarius pateat, repetenda hic est ex anatomicis, constructionis cerebri ac egressus nervorum ratio. Notum enim est, quam quod notissimum, cerebrum ex duobus hemisphaeriis distinctis constare, ex quibus egrediuntur nervorum paria, distinctis principiis in hemisphaeriis istis oriunda, ita, ut nervi dextri hemisphaerii dextro, sinistri vero sinistro lateri prospiciant, sensusque & motus in toto corpore principium constituent. Hæc divisio cerebri in duo separata hemisphæria, unicum fundamentum est, quomobrem a læso unico cerebri, ac spinalis medullæ latere, hujus lateris partes convulsionibus, atque paralyti potissimum afficiantur, in latere vero opposito nihil de hoc percipiatur. Eaque corporis universi divisio, ratione nervorum, tam accurata & exquisita deprehenditur, ut etiam in hemiplegia dimidium nasi, oris, linguæ, faucium, ac reliquarum lateris affecti partium affligatur.

T H E S I S X I I I.

His præmissis, quilibet facile videt, nervos opticos e distinctis hemisphaeriis, principiis separatis oriundos, ante eorum combinationem, nullam inter se communicationem habere, multoque minus divisionem in duas æquales partes admittere, sed, uti dexter dextro, ita sinistram sinistro lateri dicatum esse. Quod si tamen dexter nervus totus in dextrum, & sinister in sinistram, oculum abiret, non videmus, quo pacto utriusque nervi optici, unum idemque dimidium lateris ita affici potuisset, ut influxus succi nervei in dimidiam tunicæ retinæ partem, impediretur. At enim vero, per rationes antea adductas, evictum est, visus dimidiati fundamentum, nullibi alias, quam in tunica retina utriusque oculi, quoad partem dimidiam paralyti temporaria, seu ut ita dicamus, hemiplegia laborante, quærendum esse. Quomobrem ex his recte concludimus, nervos opticos non superficialiter tantum coire, sed in illo coalitu fibras suas ita decussare & unire, ut hoc ipso nervi, postea a se iterum recedentes, in duo segmenta æqualia, hemisphaeriis cerebri correspondentia, dividantur, atque sic dextrum tunicæ retinæ lateris, in utroque oculo, fibras e dextro, sinistram vero e sinistro hemisphaerio accipiat, oculique adeo, ob fibrarum, ex nervis opticiis accedentium, æqualem in tunicis retinis distributionem, in visionis actu, inter se consentiant. Hoc eo magis veritati conveniens nobis videtur, quoniam alias, superficialis nervorum optico-rum conjunctionis, nullam insignem esse judicamus utilitatem, ac imprimis, quia, uti hactenus demonstravimus, sine fibrarum in his nervis decussatione, visus dimidiati ratio nullo pacto explicari potest.

T H E

T H E S I S X I V.

Accedimus ad causas, visus duplicati atque dimidiati, in casibus nostris exhibitas, quarum agendi modum, ad examen nunc vocabimus. Quantum ad visum duplicatum, illum in sublato oculorum ipsorum, atque nervorum optico-rum, & fibrarum in iisdem contentarum, parallelismo consistere, ex antea dictis constat. Hoc æque bene fieri potest, si fibræ utriusque nervi, in conjunctione juxta fellam equinam, decussantur, ac si hi, ex communi opinione, superficietenus tantum coalescerent. Variæ quidem visus duplicati causæ, ab auctoribus observatæ fuerunt, quæ tamen omnes eo collimant, ut parallelismus fibrarum in nervis opticiis tollatur. Notum est, sola ebrietate visum duplicari, hac vero transeunte, hoc symptoma iterum cessare, ex nulla alia ratione, quam propter motum sanguinis, versus cerebrum impetuosum & tumultuarium, quo ipso nervi optici, arteriis carotidibus accumbentes, inæqualiter premuntur, atque situs fibrarum in iisdem parallelus aufertur. Propter istum enim sanguinis, per carotides irruentis, impetum, ac irregularem nervorum optico-rum irritationem, atque pressionem fit, ut objecta, in tunica retina delineata, non tantum duplicia, sed etiam multiplicia, imo in motu constituta, nutantia, aut in circulum mota, ebriis appareant. Ea etiam est causa, quod visus duplicatus semper fere cum vertigine jungatur, quemadmodum hoc in exemplo, a nobis annotato, usu venit. In hoc quippe consistit ratio vertiginis, quando ob pressionem successivam fibrillarum nervorum optico-rum, influxus succi nervei in easdem inæqualis, circumgyrationis sensum in mente excitat, demonstrante *Barthol. de Moor. in Pathol. cerebr. cap. 3.* quatenus fibræ tunicæ retinæ singulis momentis, aliter atque aliter ab iisdem objectis, in sensus incurrentibus, moventur, eoque ipso objecta ista continuo locum mutare, atque in gyrum moveri, oculis apparent. Falsum propterea conceptum, œconomix animalis plane contrarium, hac de re sibi formarunt illi, qui in vertigine spiritus ipsos, ita dictos, in gyrum moveri, existimarunt, utpote quod, in fibris nervorum tenuissimis, inter se distinctis, fieri nequit.

T H E S I S X V.

Sed redeundum nobis est ad causas reliquas quæ visum geminatum producere observatæ fuerunt. Ita a solis catharris ac humiditate nimia, oculum unum vel alterutrum irrigante, hunc affectum inductum esse, annotavit *Forestus lib. 2. obs. 39.* & *Aquilonius opt. p. 346.* quoniam in ejusmodi ægris, interdum nullum aliud oculorum vitium apparuit. Curiosus imprimis & notatu dignus est casus, ab hoc de juvene adductus, qui objecta quidem propinquiora simpliciter, remotiora autem omnia dupliciter vidit,

R r 3

ex

ex nulla alia causa, quam, uti idem recte iudicat, quia æger, laxato musculorum tono, in observandis remotioribus, quæ majorem oculorum firmitatem postulant, eosdem firmos & stabiles continere nequivit. Attentionem pariter meretur, visus geminatus in morti vicinis, atque ex morbis gravioribus reconvalescentibus, qualia exempla collegit *Bonetus loc. cit. sect. 22. cas. 43. 44.* Quomodo enim in illis elater nervorum remittere, & influxus succi animalis cessare incipit, uti ex tremore in moribundis patet, ita in reconvalescentibus quoque debilitas nervorum, ex morbo residua, huic affectui occasionem præbet. In illo etiam ægro, cui inter fugendum e fistula fumum tabaci, eodem citante *cas. 45.* visus duplicatus contigit, affluxus humorum largior, versus caput & oculos concitatus, musculos relaxando, vel spasmus eorum excitando, oculorum dislocationem efficere potuit. Facere huc præterea quoque possunt, injuriæ ab extra oculis illatæ, plagæ & contusiones, atque tumores in cantho nati, quibus oculi distorquentur, uti in puero decenni, a concussione per globulum niveum, oculum ferientem, post tumorem gravissimum, per tres menses durantem, affectum istum remansisse, ex actis literar. Sueciæ A. 1721. p. 230. memorat *Thunnig tentamen explicationis phenominum naturæ p. 1. c. 8.* in casu a nobis adducto, a solo spasmio, terrore, a fulgure inopinato excitato, oculi distorti, & in diversas plagas tracti fuerunt, quemadmodum inspectio oculorum docuit.

T H E S I S X V I.

Expositis causis visus duplicati, examinandæ nunc quoque erunt illæ, quæ rarissimum illum affectum, visum nimirum dimidiatum, in ægris nostris produxerunt. Per argumenta superius exposita, certum & evictum esse iudicamus, fibras utriusque nervi optici, juxta sellam equinam ita decussari, ut tunica retina, in ambobus oculis, in duas partes æquales dividatur. Ex hoc ergo sequitur, vitium aliquod in alterutro cerebri hemisphærio adfuisse, quo nervus opticus lateris affecti, sive obstructus, sive ab extra compressus, officio suo fungi non potuit. Obstructionem in nervo ipso adfuisse, credendum vix est, quoniam symptoma cito nimis transit, ac per intervalla quandoque repetit, uti exemplum tertium, a nobis allatum, docet. Propterea tamen nullatenus, cum *Pitcairnio* facere possumus, qui in *Element. med. phys. mathem. l. 2. c. 12.* contendit, nullam unquam in nervis, etiam in gutta serena, a causis intra eorum cavitatem contentis, obstructionem contingere posse, quoniam prius obstrui debuissent arteriolaræ, cum nil sit in nervis, quod non prius fuerit in arteriis. Considerandum enim est, tractus nervorum medullares tenuiores longe esse, arteriis minimis, adeoque humores lentos, quamvis per arteriarum extrema translatos, in istis facilius subsistere & stagnare posse, imprimis cum nervi de-

sti-

stituantur pulsu. Facile interim largimur, obstructiones in nervis adeo frequentes non esse, quam vulgo creduntur & accusantur.

T H E S I S X V I I.

In nostris itaque casibus, obstructionem ipsius nervi adfuisse, nullatenus contendimus, sed potius pressione externa, a sanguine crassiori & feculento in arteriis stagnante, liberum liquidi animalis per nervum transitum impeditum fuisse, credimus. Ad hanc arteriolarum in cerebro minimarum obstructionem, & nervorum, ob sanguinem impurum, per carotides impetuosis irruentem, compressionem, apprime conducit cachexia scorbutica & hypochondriaca, in ægris nostris observata. Quantum acredo scorbutica, cum visciditate conjuncta, generi nervoso, ac oculorum præprimis texturæ tenerimæ delicatissimæque, infesta sit, in vulgus notum est, utpote qua circulus humorum, per vasa cerebri & oculorum minutissima, retardatur, tubuli angustissimi obstruuntur, vel comprimuntur, nervi sensu exquisitissimo gaudentes irritantur, & in spasmos convulsionesque concitantur, atque sic innumeris malis occasio præbetur. Hoc vero tanto magis contingere solet, quando propter obstructiones, viscerum abdominis depuratorum, alvi que tenacitatem, impuritates in sanguine retinentur, flatusque in corpore coacervantur. Propter circulum enim, in visceribus obstructis, valisque a flatibus compressis, difficiliorem, sanguis viscidus & acris, impetuosius versus cerebrum ruit, & vertiginem, spasmos aliaque symptomata, hypochondriacis communia, producit. His omnibus tandem occasionem quoque præbent, causæ aliæ procatarticiæ, quales in casibus nostris fuerunt, curæ ac mœror, cum lacrymis frequentibus, lucubrations & contemplationes objectorum minutissimorum, quæ aciem oculorum vehementer lædunt. His quippe affluxus humorum impurorum, versus oculos concitatur, imprimis in subjectis cacochymicis, diæta prava utentibus, ac imprimis vini crudi atque tartarei potui indulgentibus, quorum sanguis alias scoriis crassis, mucosis atque tartareis abundat.

T H E S I S X V I I I.

De cura affectuum horum nihil addimus, quoniam rerum harum gnari facile intelligent, eandem ad causas enumeratas dirigendam esse. Hoc saltem adhuc notandum, quod, evicta fibrarum in nervis opticis decussatione, atque unione intimiori, juxta sellam equinam, pateat ratio, cur oculo uno accuratius videamus, quam ambobus? Nec non, cur affectus oculorum tam frequenter, ex uno oculo in alterum transeant? De his tamen plura addere, tempus & spatium non permittit.

T A N T U M.

J. J.

XXI
J. J. KLAUHOLD
DISPUT. INAUGURALIS
DE
VISU DUPLICATO.

Argentor. 13 April. 1746.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

S 6

P R Æ F A T I O.

Exultantis per Dei gratiam consuetis examinibus, cum de themate inaugu-
 rali ophthalmiatrico (cui scientie in annis meis Academicis, non tamen
 neglectis ceteris studiis medicis, precipue operam dabam) sollicitus essem, ob-
 tulit sese mihi casus quidam rarior de visu duplicato: cuius occasione dicti
 morbi, alias minus frequentis, examen instituere, illudque publica censura
 subicere volui. Non quidem me latet Celeberrimum Dominum Abrahamum
 Vaterum peculiari dissertatione Wittemberge An. 1733. habita sub titulo:
 visus vitia duo rarissima alterum duplicati alterum dimidiati, hunc affectum
 sub incudem revocasse; sed si cuidam laudatum opus hocce cum meis qualibus-
 cunque pagellis conferre libuerit, facile videbit, quod, licet labor viri in arte
 experientissimi cum tenuitate mea comparari minime queat, non tamen plagia-
 rium egerim, & quod post amplam ejus messem adhuc quedam fuerint relicta,
 in quibus spicilegium instituerem. In tractatione ipsa oculi descriptionem ube-
 riorum, utpote apud scriptores anatomicos (præsertim qui in omnium mani-
 bus versatur, accuratissimum Dominum Winslow) obviam præsuppono, &
 loco ejus omnes, quotquot in observatorum libris de visu duplicato invenire
 potui casus ipsis auctorum verbis, omissis tamen minus ad rem pertinentibus,
 recensere placuit. Si hæc minus arrident, a Benevolo tamen Lectore me fa-
 cile veniam impetraturum esse spero, si rationes meas impulsivas examinare
 velit. Ex his observationibus ceu totidem individuis schema morbi nostri gene-
 rale exsculpendum erat. Non omnium bibliothecas citati à me auctores ornant,
 nec, etiamsi ad manus sint, cunctis meis lectoribus, eos evolvere, tempus per-
 mittit. Ut ergo uno quasi intuitu sine magno labore Benevolus Lector judi-
 care possit, in quantum tradita à me morbi idea cum re ipsa conveniat, ca-
 sus ipsos, prouti accepi, exposui. Memor dicti illius Senecæ Epist. VI. lon-
 gum, inquietis, iter per præcepta, breve & efficax per exempla. Seduli
 insuper Boneti (si parva licet componere magnis) exemplo fretus, qui & ipse
 medicinam suam septentrionalem ex observationibus Naturæ Curiosorum &
 Hassniensium certos sub titulos digestis composuit. Specialius vero thema meum
 ita tractavi, ut præmissis (§. 1.) de visu generalioribus, & excussis (§. 2.)
 questione, cur ambobus oculis unum tantum objectum appareat (§. 3.) de
 visu multiplicato naturali & (§. 4.) de visu geminato ex ebrietate ac ira
 egerim: tum eundem ut morbum sisto, exponens ejus (I.) definitionem & ca-
 sus singulares (§. 5.) II. differentiam (§. 6.) III. causarum proximam (§. 7.)
 que (§. 8. & 9.) ulterius explicatur (IV.) causas remotas & occasionales
 (§. 10.) V. prognosin (§. 11.) & VI. denique, quantum potui, curan-
 Si quadam in re hallucinatus fuero B. L. ut juventuti meæ adscribat, & er-
 rores meos æqui bonique consulat enixe & decenter rogo. Est aliquid prodire
 S s 2

tenuis, si non datur ultra, & saltem magnis me ausibus excidisse letor. Tu interim, qui laboribus meis academicis semper adfuisi, Benignissime Pater Coelestis, pro tot in me collatis beneficiis, impari licet, ex imo tamen corde profectam gratiarum actionem accipe, & in posterum quoque cuncta, quae suscipiam, ita dirige, ut vergant in nominis tui gloriam proximique salutem. Amen!

§. I.

Oculum, divinæ sapientiæ miraculum, ex tunicis variis, bulbum ambientibus, humores coercentibus, eundem partibus vicinis adnectentibus, nec non ex triplici humore constat esse, sex peculiaribus musculis moveri, & in ampla orbita inter copiosam pinguedinem secure quiescere, anatomici docent. Hunc artificiosæ cameræ obscuræ [a] assimilant naturæ scrutatores. Radii enim lucis ab objecto vel radiante vel reflectente in corneam acti, in eadem, ut & in humore aqueo, ad perpendicularum refracti, per pupillam determinati, in lente crystallina collecti, corpus vitreum parum mutati transeuntes, divergentes, in fundo retinæ tot præcise puncta depingunt, ac in objecto fuere conspicua: unde similis objecto ibidem depingitur imaguncula. Hoc adhuc annotari velim, quodvis punctum objecti videri per conum lucis, cujus apicem ipsum punctum, basin vero cornea constituit. Radius axin hujus coniformans, cum perpendiculariter in oculum incidat, & per consequens, ex demonstratis dioptriciis, irrefractus transeat, seu linea recta perpendiculariter ab objecti puncto in retinam ubi depingitur ducta considerari poterit. Hanc lineam axin visus vocant optici.

§. II.

Cum vero duobus oculis condecoretur homo, & in unoquoque ejusdem objecti imaguncula se sistat, mirum videri poterit, quod unius tantum objecti ideam mens concipiat, perinde ac si uno tantum oculo idem aspexisset. In miri hujus phænomeni causa reddenda per plurimum jam seculorum decursum desudarunt, & in re tam ardua determinanda in varias sententias abierunt medici, physici & mathematici. Cumque hæc controversia thema nostrum illustrare possit, haud a scopo meo deflecti videor, si præcipuas opiniones referam.

I. Prodeant primo ii, qui cum antesignano suo *Galeso* [b] ex conjunc-

[a] Vix audiendus clarissimus *Rivinus*, qui oculum speculo magis quam cameræ obscuræ similem esse probare nititur *diff. de visu* §. 57. *sqq. in fasc. diff. med.* p. 245.

[b] *De usu partium Lib. X. c. 14. T. I. opp. Sect. II. p. m. 699.*

junctione aut si mavis, decussatione nervorum opticorum nodum hunc gordium solvere voluerunt. Ingeniosissime certe causam hanc perorat *Divinus Newtonus* [c] supponens imagines objectorum utriusque oculi non conjungi in conjunctione nervorum opticorum prope sellam equinam: sed fibras lateris dextri utriusque nervi hoc in loco conjungi, & per nervum (post unionem & novam separationem) lateris dextri ad cerebrum progredi, id quod & de fibris lateris sinistri per nervum sinistrum in cerebrum delatis valet. Sic fibræ horum nervorum non nisi unicam imaginem objecti ad cerebrum deferunt, cujus pars dimidia in latere dextro cerebri representata provenit à latere dextro utriusque oculi, altera à latere sinistro. Et inde quoque sententiæ suæ robur accedere affirmat, quod, ni fallant anatomici, eorum animalium, quæ utroque oculo unum objectum contemplantur, nervi optici sint conjuncti, eorum vero, quæ singulis oculis diversa objecta intueantur, nervi optici ab oculis usque ad cerebrum separentur. Opinioni huic calculum quoque album addit accuratissimus *Musschenbræck* [d]. Objici interim possit (1) Decussationem istam, licet infrequens non sit [e], non tamen adeo esse universalem, ut non plura in contrarium exempla allegari possint talium hominum, ubi alter nervus opticus illæsus, alter in toto suo progressu durior, tenuior, rubicundior, imo atro colore tinctus observabatur [f]. Quin imo fuisse hominem, in quo nervi optici nec connati, nec sese saltem contingentes apparuerunt, qui tamen in visu simplici nihil turbatus est [g]. Cum ergo nec hi nervi semper se decussent, nec semper uniantur, visu tamen simplici illæso, eorum conjunctio visus simplicis causam constituere vix poterit. (2) Naturaliter & nullo negotio, ut §. 3. dicemus, pro lubitu visus geminari potest, imo (juxta §. 4.) in ebriis & iratis actu, sine subsequente damno geminatur: num in his coalitum nervorum dissolvi [h] aut remoto digito, vel dissipata crapula sive ira conjungi posse, credendum erit? Quod denique de animalibus addit summus *Newtonus*, illud in tantum verum esse deprehenditur, non vero in totum. Chamæleon eniam alterum oculum in cælum alterum in terram dirigens, eandem nervorum opticorum combinationem habet quam homo [i].

S s 3

II. Alia

[c] *Optic. Lib. III. quest. 15. p. m. 514. sq.*

[d] *Essais de physique* §. 1187.

[e] *Petitus in actis Acad. Reg. Scient. A. 1726. p. m. 97. Winslow Anatom. Tr. de capite* §. 117.

[f] *Vesalius de corp. bum fabrica lib. 4. c. 14. Riolanus anthropogr. lib. 5. c. 2. Diemerbræck Anat. C. H. Lib. I. c. 8. Valverdu Anat. C. H. L. VII. c. 3. Santorinus obs. anat. c. 3. §. 14. p. 64. Cheseldenius apud Hallerum not. d. ad §. 516. Prælect. in instit. Boerb. Loeselius apud Bobnium cir. anat. prog. 27. p. m. 474.*

[g] *Vesalius l. c.*

[h] A nervorum enim opticorum dissolutione repentinam cœcitatem secutam esse observat *Aetius* apud *Riolanum* l. c.

[i] *Duhamel Hist. Acad. Reg. Scient. L. I. Sect. X. c. 2. add. Blasii anat. anim. T. XIV. fig. 4.*

II. Alia ergo via veritatem assequi, & uno fere oculo nosmet in visione uti putavit Illustris *Gassendus* [k] præeunte jamjam *Aristotele* [l] qua ratione objectum geminari nunquam potest. Rem ita concipit, ut, dum axis unius oculi intenditur, axis alterius relaxetur, sicque unus agat, altero feriente. Ad propriam experientiam provocat laudatus auctor, & rem experimento illustrare conatur *Polinierius* [m]. Sed à via regia hic deflectit vir ingeniosissimus. Etenim (1) illa unius oculi tensio, & alterius eodem tempore relaxatio gratis fere assumitur, cum naturaliter, sive per naturæ leges illud fiat, sive à consuetudine, ambos oculos semper una moveri, una tendi, una relaxari, experientia doceat: (2) ambobus oculis apertis si videmus, in utroque oculo per leges opticas (§. 1.) non potest non separata pingi imaguncula, cumque hæc pictura sensum efficiat, & illum sensum ad cerebrum deferri necesse est: (3) anima est, quæ videt, non oculus: est anima, per arctum cum corpore nexum, oborto in corpore sensu quiescere nequit: quid? quod (4) *Polinierii* experimentum falsum esse asserat accuratissimus *Musschenbræck* [n] & contrarium plane verioribus experimentis doceat *Plempius* [o].

III. Cartesiani ideo objectum unum ambobus oculis spectatum simplex videri asserunt, quoniam duæ ejus imagines in glandula pineali uniantur. Sic *Le Grand* [p] ulterius assertum illustrans *Robaulti* [q] in unoquoque nervorum opticorum præcise eundem fibrarum numerum esse supponit, quæ postmodum in glandula pineali conjunctæ unum tantummodo objectum sistant. Sed hoc assertum cum veritate convenire vix probabile est: quoniam (1) glandula pinealis non est sensorium commune aut sedes animæ [r], nec ad eandem nervi optici tendunt (2) ex hac hypothese visus geminatus explicari nequit, nisi simul disjunctio nervorum quavis oculi sursum vel deorsum pressione statuatur. Quod & agnoscens *Regis* [s] à partibus eorum discessit, & ab ejusdem objecti in eadem retinæ utriusque oculi parte depicti sensu ibidem æquali excitato rem rectius derivat. Coincidit fere cum prioribus sententia *Camerarii* [t] vix refutatione digna, qui

[k] *Phys. sect. 3. memb. 2. lib. 7. c. 7. opp. T. II. p. 395.* adde *Eundem de apparente magnit. solis Epist. II. §. 17. opp. T. III. p. 433. sq.* *Porta lib. 6. de refract. c. 1.* putat, nos dextro potissimum oculo uti, si quid a dextris; & sinistro, si quid a sinistris positum sit. Quam sententiam etiam amplectitur *Sennertus inst. 1. c. 12.*

[l] *Problem. sect. 31. quest. 2. §. 4. T. II. opp. p. m. 474.*

[m] *Exper. de physique T. II. p. 244. sq.*

[n] *Ess. de physique §. 1225. adde §. 1187.*

[o] *Ophthalmogr. lib. 4. probl. 44.* confirmat idem *Briggs in nov. vis. theor. p. 210.*

[p] *Instit. phil. cartes. P. VIII. c. 18. p. m. 654.*

[q] *Phys. P. I. c. 31. §. 20. add. Le Grand in notis ad b. 1.*

[r] *Conf. Steno de anat. cereb. apud Winslow Anat. T. IV. p. m. 212. sqq.*

[s] *Phys. lib. 8. P. II. c. 28. Tom. III. p. 228. sqq.*

[t] *Memorabil. Cent. V. part. 52.*

qui ideo non duplicari objecta visa autumat, quoniam unum numero est sensorium commune, in quo omnis fiat sensatio. Licet idem alio loco, relicta hac opinione, partes *Gassendi* sequatur [u].

IV. Ingeniosa certe est explicatio *Briggsii* [x] qui nervos opticos ex fibris homologis seu homotonis ex thalamis nervorum opticorum ortis, & usque ad retinam haud interrupte continuatis constare affirmat, iisque in utroque oculo eandem situationem, dispositionem & tensionem tribuit. E. gr. fibras in retinæ parte superiore magis, in inferiore minus tensas esse, quod proxime sequentes fibræ tensionem obtineant vicinis proportionatam, & sic porro. Unde fit, ut, si objectum ambobus in oculis per radios lucis feriat fibras retinæ homologas, inde unus sequatur sensus, perinde ac unicus tantum sonus oritur, quando duorum instrumentorum musicorum chordæ homotonæ pulsantur. Hæc hypothesis, licet utique attentionem mereatur, eamque assumat quoque *Vaterus* [y], interim tamen haud levia sunt, quæ contra eandem monuit tum (1) *Musschenbræckius* [z] circa teneram cerebri substantiam, mollitiem, lubricitatem laxitatemque ipsorum nervorum pulposorum, quæ huic homotonæ & tensioni obstant: tum (2) *Bobynius* [a], quod, posita hac hypothese, frequentior deberet esse visus duplicati morbus, quam actu est, in illis præsertim subjectis, quorum cerebrum est humidius, oculique ad guttam serenam simileque vitium inducendum proni; cum facile fieri possit, unam fibræ unius nervi ab humiditate p. n. laxari, dum alterius nervi fibra, priori consona, naturaliter tensa manet: tum (3) *Porterfield* [b] quod supposita cum *Briggsio* majore tensione fibrarum superiorum, retinæ pars ista debeat esse sensibilibior inferiore, quod experientiæ contrariatur. His addi poterit (4) quod visus ratio in iis, in quibus fibræ nervorum opticorum decussantur, aut plane confunduntur [c], explicari ex hac hypothese nequeat.

V. Omnem vero attentionem meretur ratio, quam *Honoratus Faber* [d] *Sturmius* [e] *Wolffius* [f] & *Porterfield* [g] in eo quærunt, quod anima videat objectum in duorum axium opticorum intersectione. Sint

duo

[u] *Memorabil. Cent. II. p. 65.*

[x] *In ophthalmographia & nova theoria visionis Lugd. Bat. 1686. 12mo.*

[y] *Dissertatione in præfatione citata.*

[z] *Essais de physique §. 1188.*

[a] *Circul. anatom. physiol. prog. 27. p. m. 375.*

[b] *Essais & observ. de medec. de la Soc. d'Edimbourg Tom. III. N°. 12. p. m. 249.*

[c] *Petitus & Winslow supra p. 6. nota [b] citati.*

[d] *Lib. 2. de homine prop. 93.*

[e] *Phil. Eccl. T. II. diss. 5. de sensu unius geminato.*

[f] *Element. optis. cap. 7. §. 345.*

[g] *Ess. d'Edinb. T. III. p. m. 283.*

duo oculi A & B in objectum C. simul directi: erit axis visus oculi A linea AC, & axis visus oculi B, linea BC: cum vero AC fecet BC in C, uterque oculus objectum in C videt, consequenter duobus oculis unum apparet. Sed non spernenda sunt, quæ contra hanc hypothesin monuit Clarissimus Hallerus [b] quod nempe insecta habeant oculos polyhedricos, ergo & corneas & nervos opticos innumerabiles: in quibus ob convexitatem totalis organi fieri non potest, ut axes visus se in uno puncto fecent. Hæc tamen insecta objectum non multiplicatum, sed simplex vident. Rectissima enim via tendunt ad prædam & venerem, cum eadem ex necessitate fabricæ aberrare sequeretur, si ab ulla alia causa unitas visionis dependeret. Reperi quidem posset notum esse opticis, quod ii, qui per polyhedra objecta considerant, licet multiplex eorum imago appareat, verum tamen objectum a falsis distinguere possint rotatione quadam vitri, cum ipso hoc facto objecta imaginaria simul rotentur, vero objecto immoto. Quodsi ergo simile quid in insectis contingeret fieri posse, ut recta via ad objectum contendant, licet multiplicem ejus imaginem cernant. Sed hæc gratis assumuntur. Oculi ipsi rotari nequeunt, sunt enim immobiles, & ob id ipsum polyhedrici, ut hedræ defectum motus, ne in visu turbentur, suppleant. Nec contingit in lente crystallina. Quamvis enim motus rotatorius in lente quorundam animalium immoto oculo sit possibilis [i], demonstrandum tamen prius est (1) insecta habere lentem crystallinam [k], & (2) si habent, eas ita esse comparatas, ut motum hunc admittant. Hoc tamen certissimum est, homines, & animalia quorum oculi cum humanis conveniunt, videre objecta simplicia, quando in iis axes visus se mutuo secant. Et si hæc axium intersectio causa visus simplicis esse nequit, ad verosimillimam causam tamen manuducere potest. Cum enim hoc modo eandem nervi partem in ambobus oculis similis radius visivus feriat, ex sententia

VI. Plem-

[b] Nota E. ad §. 541. Comment. Inst. Boerb.

[i] Sic in chamæleontis oculis immoto bulbo lens crystallina in mobili sacco circumagi potest. Vid. Derham Theol. phys. lib. 4. c. 2. §. 3. not. 9.

[k] Porterfield l. c. p. 218. ex Leuwenhæckio ostendit unamquamque corneæ hedram officio lentis crystallinæ fungi, qua carere insecta videntur, quodque unaquæque harum hedrarum sibi correspondentem habeat rimum nervi optici.

VI. Plempii (l) Kepleri (m) & Halleri (n) mens nulla objecta distinguet, nisi diversas efficiat quocunque modo sensationes. In dolore late diffuso puncta dolentia non distinguit (o). Non duabus naribus odoris duplicem sensum separat, non duabus auribus duplices sonos audit, neque ergo duobus oculis duo objecta videt. Naturaliter ergo in ambobus oculis unus præcise & idem locus retinæ esse debet, quem radii visivi afficiunt, si objectum simplex apparere debet. Quodsi vero in alio loco retinæ dextri oculi, & in alio loco retinæ sinistri oculi depingitur objectum, duplex oritur sensatio, ergo & objectum duplex apparebit: ut mox videbimus (p). Nec tamen hæc sententia cum Briggiana convenit. Ista enim sensationem eandem in homotonia filamentorum nervorum posuit, quam hic non admittimus. Lubentes quoque fatemur, nos ignorare quam in re illa sensationum diversitas consistat. Num vero dicta per naturæ leges ita fiant, num consuetudini potius & experientiæ hic aliquid tribuendum sit dispiciendum erit. Ultimum certe suadere videntur tum lufci quidam (q) tum etiam casus Cheseldenii infra §. 5. obs. 12. recensendus. Ergo & hic non negligenda erit sententia.

VII. Magni Gravesandii (r) qui asserit experientiam constanter nos docere, duas a punctis nervorum respondentibus oriundas sensationes ab uno puncto procedere: & ita in mente conjunctas, nunc ambas sensationes cum idea puncti visibilis etiam junctas esse, ut separari nequeant. Puncta vero respondentia illa esse autumat, in quibus enim punctum eodem tempore in ambobus oculis pingitur, quæ puncta differre possunt in diversis hominibus, ut in strabonibus. Sic & conjecturatur, quod si vitio quodam situs crystallinæ lentis mutatur, atque sic objecta duplicata apparent, tractu temporis incommodum hoc minuatur, & tandem longiore experientia plane evanescat.

§. III.

Licet autem unum objectum ambobus oculis spectatum naturaliter non nisi

(l) Optalmogy. l. 4. probl. 14.

(m) Dioptr. probl. 62. in fine. Licet in Paralipom. ad Vitell. cap. 5 Galeni partes tueatur.

(n) Loco citato.

(o) Teste dolore sæpe membris amputatione jamjam resectis adscripto vid. Rud. Jac. Camerarii diss. de sensatione paradoxa Tubing. 1693.

(p) Egregie hæc deducit Francisc. Boyle phys. tr. 2. lib. 2. sect. 2. diff. 3. art. 3. §. 41. sq. t. 3. opp. p. 479.

(q) Qui lufci sunt, vel in infæntia vel in profectiore ætate illud malum acquirunt. Priores objecta non nisi simplicia, ut actu sunt, cernere, notum est: posterioribus vero objecta geminantur. Conf. St. Yves tr. des malad. des yeux part. I. cap. 24. Haud tamen absque summa forte probabilitate autumarem, priores æque ac posteriores ab initio objecta duplicata spectare, ad illud tamen ob defectum iudicii non attendere, cumque tenerimms adhuc nervulis facile correspondentia sensationis in utroque oculo ab objectorum imaginibus imprimatur, fieri posse, ut res antea geminata rursus simplex appareat.

(r) Phys. element. mathem. §. 3104. sq.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

nisi simplex appareat, ab arbitrio tamen nostro dependet, illud duplicatum, imo quibusdam in casibus ter, quater, aut amplius multiplicatum videre. Idque sequentibus modis:

I. Si colorum alteri aut etiam utrisque applicantur lentes aut vitra quæcunque polyhedrica. Hæc enim ex demonstratis dioptriciis (f) toties objectum multiplicant, quot in vitro hedræ f. faciculæ conspiciuntur.

II. Idem evenit, si objecto præsertim lucido extra horopterem f. terminum visus distincti posito, illud uno oculo, altero interim clauso, aspiciatur per foramina aliquot in charta luforia facta, & ita disposita, ut non amplius a se distent, quam pateat pupillæ foramen, toties enim hoc modo objectum multiplicatur, quot chartæ foraminula sunt. Nec mirum: radii enim lucis ab objecto egredientes vel reflexi hoc modo in unoquoque foramine peculiarem conum opticum, aut peculiarem axin visus formant, qui (cum foramina non magis distent, quam patet pupillæ foramen) illasi ad retinam pervenientes in diversis ejusdem partibus idem objectum depingunt, sicque multiplicant (t).

III. Qua ratione duo objecta per unum foramen ambobus oculis spectata æque ac foramen ipsum geminata appareant (u); item

IV. Quomodo objectum ope speculorum planorum multiplicari possit (x): nec non

V. Quomodo objectum extra horopterem constitutum, ambobus oculis consideratum, videatur duplex (y) ceu explicationi subsequenti parum infervientia lubens prætermittit. Magis hujus loci est illud perpendere visus geminati artificium, quod

VI. Lucretius (z) describit. Ita canens:

*At si forte oculo manus uni subdita subter
Pressit; cum quodam sensu fit, uti videantur
Omnia, que tuimur; fieri tum bina tuendo,
Bina lucernarum florentia lumina flammis,
Binaque per totas ædis geminare supellex;
Et duplicis hominum facies, & corpora bina.*

Etenim objectum duplicatur, si quis de axis in illud oculis, mox alterutrius bulbum, subtus impacto, aut circa canthum exteriorem immisso cavitati ossæ digito, tantillum elevet ac distorqueat, vel etiam pressam eodem aut pluribus digitis palpebra proxime superiorem cutem supra eundem canthum prope tempora paulo violentius sursum adducat, aut oculi bulbum

(f) Conf. Wolpius in elem. diopr. §. 265.

(t) Uterius hæc deducunt Delabire apud Dubamelium hist. acad. reg. scient. lib. 4. sect. 4. cap. 4. §. 5. & Regis phys. lib. 8. Part. 2. cap. 28. §. 5. t. 3. opp. p. 230. sq.

(u) Musschenbroeck essais de phys. §. 1186.

(x) Thunig. phil. exper. §. 186.

(y) Wolpius elem. opt. §. 350. Porterfield l. c.

(z) In aureo de natura rerum tractatu lib. 4. 5. 448. sq.

bum desuper etiam immisso super palpebram digito leviter premat. Hac cum differentia, ut distortus priore modo oculus objectum semper altiore & remotiore loco videat, quam alter rite constitutus; in posteriore vero casu propius & humilius. Altero vero oculo clauso res rursus simplex apparet. In horum phænomenorum reddenda causa diversas doctissimorum virorum hypotheses recensere supervacaneum foret, cum partim ex §. antecedente mutatis mutandis facile erui, & si quidem opus est, ex ibidem citatis argumentis refelli, partim ex Plempio & Sturmio ll. cc. peti possint. Observasse sufficiat, quod contorto dictis modis oculo, axes visus oculorum mutantur, nec ut antea in uno objecti puncto concurrant, quodque sic objectum non in correspondentibus retinæ punctis, sed in longe diversis depingant: unde in duobus oculis diversus, isque duplex sensus oritur, hinc anima, quæ juxta naturæ leges ex organorum sensoriorum variâ affectione judicare solet, geminum, non unicum objectum se videre autumat. Mecum sentientes Plempittin, Regis, Bayleian, Musschenbroeckian, Hallerum ll. cc. allegare potero. Et specialius: si uno oculo in situ naturali permanente, alter versus inferiora deprimitur, tum axis visus oculi depressi demissa magis est, quam oculi naturalis; hinc in illo objectum in loco retinæ profundiore depingitur, quam in hoc. Cumque illa objecti imago pro vera reputanda sit, quæ in loco naturali sese sistit, illa imaginaria, quæ in falso; & oculus naturaliter collatus, naturalem objecti locum designet, non potest non objectum imaginarium demissius vero spectari, cum animus respective objecta ad ea loca referat, in quibus in retina depinguntur. Id quod & mutatis mutandis de eo casu dicendum erit, quando unus oculus versus superiora premitur. Quod vero objectum inferius omni in casu allegato magis quoque vicinum appareat id axium visus inæquali longitudini adscribendum esse censeo: cum inferior axis semper sit brevior superiori. Miræ certe mentem demulcet spectaculum, quando candelam intentis oculis aspiciamus, & tum sensim versus superiora aut inferiora presso oculo, qua ratione priore in casu versus superiora magis magisque recedat, in posteriore vero nobis se sensim appropinquet, cernimus. Sed non nimium his indulgendum erit, etenim eo ipso quo hæc scribo momento, experimento delectatus ophthalmia corripior. Quod denique clauso alterutro oculo visus duplicatus pereat, & unicum tantummodo objectum & quidem in loco naturali cernatur, mirum haud est, cum hoc modo unica quoque imago tantum relinquatur. Et perinde est, quicumque oculorum clauditur, cum cæteris paribus nil ad visum distinctum interfit, quocunque etiam in loco retinæ depingatur.

§. I V.

Verum enim vero non solum his modis, sed & ex abusu sex rerum non naturalium objecta geminari posse experientia docet. Sic notante jamjam Aristotele (a). Ebris haud raro objecta duplicantur, quando

T t 2

(a) Probl. sect. 3. probl. 11. & 31.

. . . Jam

Jam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exurgit mensa lucernis (b).

Idem ex ira furiosi experiuntur:

Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus
Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas (c).

Interim tamen, si consideramus, non omnibus hæc contingere ebris aut furiosis, sed quibusdam tantum, & si simul eos, qui symptomate hoc corripuntur, oculos manifesto distortos aspiciamus, apparet, non soli spirituum animalium turbato motui causam esse adscribendam, (alias enim omnes eo afficerentur) sed ei tantum, ubi spiritus turbati plus in unum quam in reliquos musculos, & quidem inordinate influunt, hincque oculum distortuendo visum geminatum efficiunt. Idem enim hic præstant muscoli quod in casu VI. §. 3. digitus effecit. Cum vero hic influxus, in ebris præsertim, diu non duret, hinc quæ duplicata mox videbant, mox rursus confunduntur, unde, vario modo citissime affecta retina, non potest non vertigo oriri, & visum geminatum mutuo excipere. Num vero id præcipue ex spasmu musculi adducentis, qui & bibitorius, nec non abducentis, qui indignatorius (d) dicitur, deducendum sit, aliis inquirenda relinquo. *Willisius* certe affirmat, quod adducens, bibitorius dictus, oculum unum plus altero inclinet, & si quidem visionis axis hoc situ variatur, objecta quasi geminata cernuntur (e).

§. V.

Quæ hucusque per usum aut abusum sex rerum non naturalium contingere docuimus, ea præternaturaliter quoque interdum in morbis eveniunt. Unde *visus duplicatus* est morbus, quo objecta simplicia geminata cernimus. Quem affectum probant & illustrant observationes sequentes; hinc inde ex observatoribus, quotquot reperire potui, collectæ.

Obs. I. & II. Nobilem quendam novi (verba sunt *Alhardi Hermannii Cunnii* (f) qui lue venerea laborans caput inprimis & humeros gallicis ulceribus obstita habebat. Huic, cum cætera symptomata remitterent, visus ita lædebat, ut omnia objecta illi geminata apparerent. Pergebam autem in ordinaria lue venereæ cura, ex quo symptoma sensim sensimque evanescebat. Sic matri meæ, febre tertiana continua scorbutica correptæ, omnia

(b) *Juvenalis Sat. 6.*

(c) *Virgilius Æneid. libr. 4. 5. 469. st.*

(d) *Heister compend. anat. §. 316.*

(e) *De anim. brutor. p. 1. c. 15. t. 2. opp. p. m. XII.*

(f) *Ephem. nat. cur. dec. 1. a. 1. obs. 93.*

nia geminata apparebant. A morbo æque ac symptomate postmodum curata est.

Obs. III. Daniel Wrigt annum agens undevigesimum (loquitur hic *Briggs*) (g) temperamento sanguineus & plethora gravis circa exitum A. 1683. vertigine corripiebatur, cui etiam accesserant dolores cerebri in capitis media & suprema parte, circa falcis regionem. Juvenis de morbi sui causa procatartica interrogatus, aliam se nullam scire affirmabat, præter cœli inclementiam frigidissimam. Accidit autem ut sic affectus ad Empiricum quendam se conferret. Is capiti (prætermittis evacuantibus) emplastrum applicandum dedit, sed sive fuerit *empl. cephal. C. Euphorbio Dispensatorii Londinensis*, sive aliud, non potuit quærendo indagare. Tantum autem abfuit, ut in hoc emplastro quidquam esset præsidii, ut statim ab ejus usu dolores capitis magnopere ingravescerent, & crebriores non modo sed & auctiores redirent. Quos illico sequebantur motus convulsivi, cum brachiorum & crurum paralytico tremore paulo post conjuncti: & postquam hoc morbo aliquandiu laborasset, omnia illi objecta duplicia videbantur. *Misellus* ille per trimestre spatium Empirico simul & morbo laborabat; deinde cum in eo nil spei amplius esset, quasi ultimum relictum salutis deploratæ per fugium nosocomii nostri hospitio est exceptus. Statim ab adventu ejus ægrum adii, & in morbi ejus causam & naturam anxie cœpi inquirere; & suspicabar sane id quod res erat (cum cuncta illi objecta duplicia cernerentur) nervos opticos procul dubio affectos esse; eamque affectionem eo usque processisse, ut gutta serena jam in propinquo staret; quod & eventus comprobavit. In casu hoc deplorato quidquid in nobis auxilii erat, impensum est. Præscripsimus itaque *pilulas cephalicas, medicamenta antispasmodica, & electuarium antepilepticum*, nosocomio nostro familiare, quæ illi aliquandiu non parum profuerunt. Quin etiam sanguis illi missus est, admotis hirudinibus per opportuna temporum intervalla, ex venis hæmorrhoidæ & jugulari, cum insigni levamine: capillitium porro rasum est, vesicatoria cervici apposita, & fetaceum paulo post in eadem factum. Sed frustra: vix enim duo menses effluerunt, cum ecce gutta serena dextro oculo derepente offusa visum ex ea parte penitus interclusit; ex eo autem duplicitas illa objectorum evanuit, eaque nunc iterum simplicia cernebantur. Cum vero de sinistro oculo defendendo solliciti essemus, æger gravi paroxysmo spasmodico correptus vitam cum morte subito commutavit.

Obs. IV. illustrissimus ac reverendissimus D. ætatis 43. (*Benedictum Sylvaticum*) (h) loquentem introducimus) temperamenti calidi, sicci jecoris & totius corporis, cerebri vero calidi & plus æquo humidi, ut ex destillatione falsa & visione confusa constat, mense Julio A. 1643. repente incidit in duplicatam visionem objecti simplicis, magisque in scalarum descensu, quam ascensu, spatio fere duorum annorum, a quo nullis adhibitis

T t 3

reme-

(g) *Nova visionis theoria p. 300.*

(h) *Consil. & respons. medic. cent. 2. cons. 12. p. 186.*

remediis sponte illico evanuit affectus, qui tamen rediit mense Augusto A. 1646. eodem prorsus modo trimestre spatium durans, quo tempore duplicata objecta non amplius cernebat, sed visio adeo defecit, ut in praesentia fere sit abolita, praeter quam quod quandoque ignea objecta quandoque obscura & alba videre videtur, nullo extrinsecus in pupillis apparente vitio. Accedit, quod saepe & fere continuo splendores & quasi coruscationes intra oculos observat. Quibuslibet vero aëris calidioris & frigidioris injuriis diurnis & nocturnis capite tecto & aperto se exposuit, cum inprimis e loco calido in frigidum migraverit, & ad ignem diu moratus sit, dormiveritque in cubiculo ventis exposito, ad focum quandoque totam diem moratus.

Obs. V. Sacerdos quidam, referente *Alexandro Deodato (i)* cum Eclipsin solarem d. 2. Aug. A. 1654. observaret, & ex chartulae pertusae exiguo poro in solis lumen attentius & diutius defixis oculis intueretur; protinus oculis suis res non simplices & unicæ prout sunt, sed duplices observari miratus est. Ad lectiones impossibilitatem redactus & sacris capessendis ineptus redditus ad me venit: Ego illam jam ante menses quinque coeptam ægritudinem & altissime radicatam, perdifficillimæ, & ut verius dicam, impossibilis esse curationis causatus, aggredi penitus renuebam, cum rarissimâ occurrerent nobis talium curationum exempla. Sed precibus ejus victus aleam hanc subivi, eique præscripsi primo medicamentum liquidum purgans caput cum oculis peculiariter respiciens, dein cucurbitulas scarificatas occipiti, scapulis & lumbis, postmodum decocta alterantia & caput cum oculis corroborantia, tandem *pilulas nostras cephalicas & ophthalmicas* per triduum continuum exhibuimus, insigni nostro *Collyrio* comitatus, a quibus intra octiduum præter suam & meam spem votivum oculorum suorum usum recuperavit.

Obs. VI. Vivit, sic *Henricus* ab *Heer (k)* adhuc dum medicus eruditus, qui A. 1613. rus vocatus, cum noctu somnum capere non posset, per pellucidam fenestram, Lunam, quæ forte erat plenissima, ultra tres horas attentissime intueretur, veterumque de illa philosophorum somnia vigilians menteolvebat. Tandem alte sopitus, cum in multam dormisset lucem, famulum rogat, quota diei hora sit; illo decimam dicente, aperit fenestras inquit, nec enim quidquam præter densissimas tenebras video: famulo clarum mane ultra quatrihorium fenestras pulsasse affirmante; vestes poposcit. Fenestræ demum admotus lychnoque candelæ accensæ applicitis digitis, sero intellexit, nimio lunæ lumine se omnino vel amaurosi correptum, vel exæcatum. Domum reductus, in uxorem, solitum a marito basium in domus limine expectantem ita impegit, ut fere puerum sinu gestantem, in terram dejiceret; rogavit illam, curiosè oculos inspiceret, numquid in pupilla aut alia parte observaret. Illa nitidissimum

(i) In *valeudinario* p. m. 251.

(k) In *observationibus medicis oppido raris obs.* 4.

num utrumque affirmavit. Aliis medicis non vocatis, certissimum vel cito mori, vel visum recuperare, sanguinis iterata post phlebotomiam etiam cucurbitarum adpositione; sumptis aliquoties *pilulis lucis cum coctis*, nasalibus validissimis usus, decimo octavo die clare videre coepit. Ceterum omnia ipsi gemina oculis observabantur, ita ut nec legere nec scribere posset, nisi altero oculorum clauso; *Infuso* itaque *Senna & fumaria cum aniso & feniculo* per epicrasin, conditoque caput & oculos roborante usus, singula ut prius & accurate vidit. Cæterum quæ in plateis in linea occurrerent recta, ut equos aut bigas totis a latere octodecim vel pluribus distita pedibus cernebat. Tum vesicis sæpius in nucha scapulisque cucurbitarum longa applicatione excitatis, vaporeque & halitu *anisiferum* modo coctorum, modo masticatorum, optimaque victus ratione, sub finem quintæ ab amaurosi hebdomatis, visum, quo etiam nunc cum Deo fruitur, perfectum recepit, perspicillis tantum præservativis, cum minimos & maxime græcos characteres legit, utens.

Obs. VII. *Hyldeburga Dreieria* ex recensione *Olai Borrichii (l)* diuturno pulmonum & lienis morbo fracta, jam fato vicina, conquesta inter cetera est, omnia oculis suis duplicia videri, nec quasi per nebulas, ut in moribundis, sed satis clare. Libuit experimento discere, quodnam ex visis objectum germanum esset, quodnam imaginarium; itaque disposito in fenestra poculo argenteo rogata, ne gravaretur locum ejus mihi designare, monstravit digito, ut erat alioquin rationis adhuc plena, tum verum illum poculi locum, tum alium vel duos pedes naturali altiore & utrobique, inquit, *eadem poculi facies, æque conspicuis lineamentis oculis meis observatur.* Male ominabar rebus ægræ. Nec mora, duravit malum hoc biduo, & in mortem deliit.

Obs. VIII. Quidam faber lignarius (inquit *Job. Lud. Hamemannus (m)*) annorum 54. *Buxtehude* conquestus mihi est de quodam visus symptomate, quod subito ipsum invasit tabacum e fistula fugentem; omnia enim objecta in aëre sereno & claro ipsi ante visum duplicantur, & quasi geminata apparent. Suasi caput purgantia & pulverem *Bartholini* nasalem.

Obs. IX. Nobilis quidam miles *Parisiis* stipendium agens (ex *Foresto (n)*) mirabili oculorum vitio correptus fuit. Apertis enim oculis ambobus quidquid videbat, duo esse apparebant. Sed sinistro aperto & dextro demum clauso bene cernebat, neque tunc duo videre se affirmabat. V. S. purgatio, pilulæ, decocta ligni quajaci frustra adhibebantur. Oculis diligenter inspectis, nulla rubedine præfente, aut dolore, neque capitis gravedine, cerebrum tamen ejus tum caput frigidum & humidum erat naturaliter. Ideo hoc vitium minime contractum ex plenitudine cum nec plethora nec cacochymia laboraret: hinc nec V. S. nec purgantia juvissè existimabam,

(l) In *Bartholini actis medicis Hafnensibus* vol. 2. obs. 80.

(m) Apud *Th. Bartholinum* in *act. med. Hafn.* vol. 3. obs. 20.

(n) *Observ. & curat. med. lib. II. obs. 39. t. 2. opp. p. 4.*

& malum ab humiditate sola ortum judicabam. Dextro oculo magis humido apparente & quasi prolapsa ac madente, ad curam propofui, illam humiditatem esse exsicccandam, & oculo robur addendum victu magis exsicccante, & assis potius quam elixis utendum aviculis montanis, cuniculis & similibus, & ut a venere abstineret, & a largiori vini potu, & ut vitaret omnia illa, quæ proprietate quadam oculis sunt infesta, ut est fumus, allium, sinapi &c. Præterea consultum ducebam, ut medicamentis exsicccantibus, resolventibus, & oculum roborantibus tam intus quam extra, ut *conserva fl. rorisum. beton. pulvere euphras. exsiccc. insperso*, adjecto *syrupo de beton q. s. ad modum conditi*, uteretur: ideo & hæc sequentia præscripsimus. *℞. fl. beton. chamom. ros. rub. herb. euphras. c. florib. aa. mj. sem. coriand. ppt. camin. ppt. aa. ℥j. coq. in Δ. fœnie. chelidon rosar. ruta, euphras. aa. q. s. pistentur*, & panno lineo intersuta, & expressa sub noctem leviter oculo magis affecto apponantur. Mane, fecibus prius depositis, hic fatus sequens fiebat, peccinatione capitis commoda præcedente: *℞. fl. chamom. ros. rubr. fl. herb. betonica, chelidon. aa. p. j. coq. in aq. ros. euphras. chelid. ℞ vino pictaviensi aa. q. s. pro fotu*. Interea & hic facculus futuræ coronali imponebatur, quem continuo sub tegmine portabat: *℞. fl. chamom. rorisumar. major. salv. ros. rubr. aa. p. j. milii tost. ℥l. incis. cont. f. facculus rotundus intersutus ut artis est pro capite*. His præfidiis ad mensem usus, & ex condito supra scripto omni mane fumens, tandem ut prius optime videre potuit.

Obs. X. Vir annorum 76. annotante *Daniele Hoffmanno (o)* temperamentum sanguineo cholericum, habitus corporis strictioris ac macilentioris, erroribus diætæ per omnem fere vitam deditus, vitæ sedentariæ ex muneris ratione assuetus, inter prandium derepente dolore quodam capitis, lateris præcipue sinistri admodum acuto & lancinante corripitur, adeo ut mensam deserere, & lectum petere, coactus fuerit. Remedia dolori huic opposita nervina cephalica, anodyna tam externa, quam interna intra 24 horas ne minimum quidem attulere levamen, hinc vesicatorium nuchæ applicandum suadet medicus, ægerque insignem inde, cuticula vix in vesicam elevata, doloris remissionem, & versus scapulam illius lateris descensum reportat. Tertio vero abhinc die remittentibus sensim sensimque doloribus illis capitis intensis, sacris intentus, lectioni libri cujusdam ipsi admodum familiaris se applicat, inter legendum autem non sine summa animi consternatione ex improvîso observat, se tam librum quam lineas literasque in illis obvias non ut antea visu simplici, sed geminato jam ac duplicato conspiciere; unde seposuit, ut scilicet certior redderetur de mirabili hoc phænomeno, librum, alia objecta oculis obversantia intuitus, eadem etiam duplicia observat universa. Medico mox vocato obviam procedens manum porrigebat æger, quærens quisnam ex duobus

(o) *Ephem. natur. curios. volum. 2, obs. 1.*

obus illis oculis ipsius obversantibus verus sit, & quis apparens mechanicus, idque nonnisi contactu manus valuit discernere. Medicus V. S. in pede revulsoriam, tertioque abhinc die scarificationem in dorso suadet, junctis cephalicis, nervinis, & antispasmodicis, quorum usu ab omni plane dolore fuit liberatus; subsistente autem pertinaciter sub continuo horum remedium usu visu illo duplicato in tertiam usque septimanam, duplex ægro huic applicari jubet medicus vesicatorium, in brachio scilicet dextro unum, alterum in pede sinistro, ac fluxu horum aliquandiu conservato depravatam hunc visum tollit tandem ad votum. Durante affectu oculi hujus sensus utriusque sine vitio externo erant, nec distortio, nec strabismus ullus, nec aliud quodcumque in iis observari potuit malum, sed in naturali plane situ & statu comparebant. Idque notatu dignissimum: quod uno solummodo oculo, clauso licet altero, objecta quævis obversantia pariter duplicia videbat, quod singulare phænomenon frequenti facto experimento observavimus.

Obs. XI. Puer Holmiensis, narrantibus, *actis literariis Sueciæ (p)* annorum decem ab alio puero in lusu pila ex nive compacta in oculum sinistram percutiebatur, ita ut oborto tumore per trimestre spatium in illo oculo visu privaretur æger, & si palpebræ vi divellebantur, objecta alienis coloribus picta observabat. Pluribus interim ad dissipandum tumorem frustra adhibitis, scarificationem post aures tentarunt, qua voti composites medici ægro visum istius oculi restituunt, ita tamen, ut ambobus oculis apertis duplex objecti sive propinqui sive remoti imago obversaretur, quæ tamen, hoc vel illo oculo clauso, & unico tantum oculo objectum contemplante, simplicia ei rursus apparebant. Externe nullum oculorum vitium apparuit, semper tamen affectus durabat. A. 1721. ad acidulas ablegatus, nullum ex earum usu levamen reportavit.

Obs. XII. Sic *Gassendus (q)* adnotat, quod si quis a natura, morbo, aut alio casu oculos detortos sic habuerit, ut dum digitis detorqueri solent, fore, ut res duplices videat. Qualem se vidisse affirmat, cui alter oculorum gravi quodam ictu fuerat convulsus.

Obs. XIII. Quidam, apud *Cesfeldenium (r)*, cujus oculorum unus ictu capiti ejus inflicto oblique contortus, omnia objecta geminata videbat, sed successive objecta maxime familiaria eidem simplicia rursus apparebant, sensim & reliqua. Oculus tamen distortus situm naturalem his non obtinuit, sed in situ perverso mansit.

Obs. XIV. Lapidida puer, observante *Platero (s)* ab alio percussus

(p) Ad annum 1720. citante *Thümmigio Versuch einer Erläuterung der merkwürdigsten Begebenheiten der Natur, p. 1. tent. 8. & Dan. Hoffm. l. c.*

(q) *Phys. Jedd. 3. membr. 2. lib. 7. c. 7. opp. tom. 2. p. 397.*

(r) Citante *Porterfield ess. d'Edinbourg t. 3. art. 12. p. m. 305.*

(s) *Observ. medic. lib. 1. p. 123.*

tegula supra caput, sinistro latere ex parte resolutus, difficulter incedebat, osque distortum gerebat, & res quas intuebatur geminas sibi videri dicebat. In hospitale receptus, quid cum eo actum sit, mihi non constat.

Obs. XV. Novi, sic *Willisius* (t), juvenem paralyti obnoxium, cui tum, cæteris sinistri oculi musculis relaxatis, adducens fortius contraheretur, propter oculum ita distortum objectum quodcumque duplex apparebat, nec quod verum esse distinguere potuit.

Obs. XVI. Vir annos 73 natus (recensente *Marcello Donato* (u)) optimæ constitutionis, repente hoc symptomate correptus fuit, ut quæcumque aspiceret, ea duplicata videret, quod si alterum oculum clausisset, simplicis objecti simplex visus occurrebat. Hic oculos a naturali situ dimotos habuit, oppletis musculis oculum moventibus.

Obs. XVII. Civis Ambergensis peregre ibat (referente *Job. Langio* (x)) & dum cultello oblongo rapum ex proximo agro evulsum excorticaret, & ob itineris lubricitatem pedibus vacillaret, pronus cum oculo in cultellum cadens oculum ab inferiore palpebra ad supercilium usque per medium dissecut. Chirurghi accersiti oculum excidere statuerant, ne putredo intra cranium serperet, quod æger citra mei absentis consilium fieri volebat. Vesperis ægrum accedens vidi oculum ad ovi gallinæ magnitudinem intumuisse, quare quam primum eum unguento de alabastris illevis, & albumen ovi addito capburæ momento cum oleo & aqua rosarum dissolutum & othoniis exceptum supra oculos applicui: quibus tumor desidebat, & tandem oculi recens vulnus, citra phlegmonem & suppurationem consolidavi. Sic visum recuperavit plenarie, uno relicto symptomate, quod temulentis quoque accidere solet, omnia visa gemina esse illi apparebant. Pupilla sane oculi ad inferiorem palpebram agglutinati depressior altera stabat. Sed tandem oculus frequenti motu, quem illi indixeram, ab inferna relaxatus palpebra a geminati visus fallacia liberabatur.

Obs. XVIII. A. 1727 mense Maio minister ecclesiæ (hæc *Abrab. Vater* (y) exhibet) mediæ ætatis, hypochondriacus, atque catarrhis doloribusque capitis obnoxius, percepto tempestatis fragore, ædes suas egreditur, cœli constitutionem contemplaturus. Hoc ipso momento, in ostio stans, fulguris splendore oculos inopinato feriente, ipse vehementer confunditur, adeo, ut totus timore percussus, quid sibi accidisset, ignarus in conclave se reciperet. Haud ita multo post, elapsa una alterave hora, vertigine graviter afflictum se sentit noster, simulque objecta omnia dupliciter videt, quam primum vero ille oculum alterutrum claudit, oculo uno bene & accurate videt, sed utroque aperto statim vertigine & duplici objectorum conspectu perturbatur. Inspectis jussu ejus a domesticis oculis, manifesta eorum distortio & pupillarum ad diversas plagas di-

(t) *De anim. brutor. part. 1. c. 15. t. 2. opp. p. m. III.*

(u) *In med. hist. mirab. l. 2. c. 8. edit. Horstii p. 1. 87. § 199.*

(x) *Epistol. med. lib. 1. ep. 7.*

(y) *Diss. alleg. de visu duplicato & dividiato p. 7.*

directio apparet. Ipse propterea affectu hoc singulari perterritus, malum eventum, ipsamque apoplexiam metuens, auxilium a nobis anxie postulat. Præscriptimus eidem præter laxantia blanda atque vesicatoria interponenda, interna resolventia, nervina, antispasmodica, & externa discutientia, cephalica, roborantia, temporibus & nuchæ applicanda. His tamen ab initio malum parum cedere visum est, ut potius ægro morrori inprimis vehementer indulgente, in eodem fere statu permanserit. Quamobrem consilium ipsi dedimus, ut animo a curis & anxii meditationibus abstracto, remedia præscripta continuaret, Deoque confusus meliora speraret. Ita ergo factum est, ut elapsis paucis septimanis, affectus sensim evanesceret, ægerque pristinae sanitati restitueretur.

Obs. XIX. Sunt, inquit *Francisc. Aguilonius* (z) quibus ab utero id vitii adhæsit, ut firmas acies continere, inque objectum axes opticos certo defigere nequeant: qualis nobis visus est adolescens, corpore bene habitus, oculisque integerrimis, præter id unum, quod cominus quidem res articulatas, eminus vero confusas spectaret, & quodammodo geminas, quarum phantasie diuturniore aspectu non eandem inter se intercapedinem observabant, sed nunc majorem, nunc minorem. Oculi hujus juvenis, quamvis exterius perspicui essent, subtus tamen plurimo humore madere videbantur.

Obs. XX. Ut & nostrum addamus symbolum observavimus casum sequentem. Matrona annorum circiter sexaginta, duorum liberorum mater, habitus corporis spongiosi, succo & sanguine plenissima, olim aliquoties ictero & dolore ex calculo vesiculae felleæ, nec non nephritide calculosa laborans (a quibus tamen affectibus nunc immunis vivit) fluxu menstruo, quem largissimum habuit, propter ætatem cessante, hæmorrhoides vesicæ aliquoties per annum sine notabili dolore cum euphoria experta est; sed ex sponte cessarunt. Hæmorrhoides ani fluentes æque ac cæcas ignorat. Dum vero antea jam jam crebrioribus lachrymis assidua, nocturna præsertim, lectione & scriptione nec non perspicillorum usu, oculos debilitasset, ineunte hyeme A. 1740 in gravem incidit ophthalmiam, per aliquot menses durantem, & omnibus remediis pertinaciter resistentem, nec nisi blanda veris aura discussam. Per hyemem A. 1741 & 1742 decursum eadem ludebatur tragædia. Mense Junio A. 1743. rheumatismus dextrum dicitæ matronæ crus infestat, cui medicus, præmissis generalioribus, usum balnei Sulzensis prope Argentinam siti, aliquoties ab ægra antea optimo cum successu adhibiti, una cum potu acidularum Sualbacensium, opposuit. His remediis cessit quidem rheumatismus, sed, sive a

V v 2 ca-
(z) *Opticorum libri 4. prop. 136. consil. p. 346.* Diu dubius hæsi, num casum hunc ad morbum nostrum referrem, ob verbum quodammodo, & ex eo, quod myosi potius, quam visu duplicato æger laboraverit. Interim tamen cum ad eundem provocet *Vaterus* l. c. §. 15, & revera denique ex myopum classe, qui objecta remota geminata, nonnihilque incurvata videant, ut ex §. 8. n. 3. apparet: illum tandem referre placuit.

calidæ mineralis aquæ vaporibus irritatis oculis, sive in eisdem cœu partem debilitatam per metastasin translata materia morbosa, recruduit ophthalmia, longe quidem mitius ac antea fœviens. Dum ergo & hanc debellare tentat medicus, sub finem Novembris A. 1743 gravi & subitaneo terrore noctu percussa ægra, cum mane e lecto surgeret, objectorum circumstantium geminationem miratur & dolet. Inspectis oculis, dexter loco suo remotus sensim inferiora petebat, donec tandem post aliquot mensium decursum dimidia fere corneæ pars a palpebra inferiore aperta licet, tegetetur. Albuginea ejus & adnata tunica una cum palpebris tumefactis inflammata rubebant. Oculus tandem sinister hucusque intactus & sanus, simili modo cum palpebris inflammatus, sursumque parumper vergens, extra orbitam protuberabat, dum eo ipso tempore oculus dexter intra orbitam sese abscondens versus fundum orbitæ quasi retraheretur. Ambæ pupillæ more consueto ad lucem contrahebantur, in tenebris sese dilatabant, ita tamen, ut in utroque casu æque ac in statu ordinario inæquali apertura parerent, & illa sinistri oculi duplo fere majorem diametrum haberet quam dextri. Nec corneæ nec humores aquei, nec lentes crystallinæ, in quantum visus explorare potuit, ullam monstrabant maculam aut obfuscationem aut aliud quoddam vitium notabile. Oculo utroque aperto objecta remota æque ac vicina duplicata videt, objectum imaginariæ a vero facile distinguit, ita tamen, ut imaginarii longe vividorem ideam habeat, quam veri. Quodsi e. gr. legit librum, (characteres enim satis minutos adhuc dum legere potest) in phantasmate libri non in vero libro legit. Si diutius e. gr. per semihoram) uni objecto oculos alligat, oborta vertigine objecta in visu confunduntur, nec ea amplius distinguere valet. Noctu candelam duplicem circulo ex omni colorum genere composito circumdatam cernit. Altero oculo clauso, sive dexter ille sit, sive sinister, perinde est, objecta rursus simplicia cernit, quo artificio in objectis præsertim longius remotis accurate distinguendis utitur. A splendore solis & nivis occœcatur quasi. Ambos oculos (ut in sanis fit) ad latera libere & simul movere potest; sed nec sursum nec deorsum, unde erecto semper capite, si quid altius positum spectare cupit, illud perficere necesse habet. Gravi huic morbo tum a medico ordinario tum ab alio medico multa experientia & insigni eruditione clarissimo in ardui negotii consilium advocato, innumera fere & ex omni medicamentorum classe deprompta remedia in- & externa opposita sunt: laxantia crebriora, diaphoretica, diuretica, aperientia, sanguinem depurantia, salivantia, tonica, nervina, cephalica: venæsectiones frequentes in pede, scarificationes, pediluvia, vesicatoria lata diu fluentia adhibita sunt: fonticuli & setacea, quoque proposita, ab ægra respuebantur. In externis nullum non fere collyriorum, epithematum, fotuum, vaporum &c. genus omissum, quæ tamen cuncta malum exasperarunt magis quam lenierunt. Unicum, quod fere poterat, lenissimum ex ∇ . euphr. plantag. ros. c. lap. calam. & tut. ppt. constabat. His vero cunctis nihil aliud in hunc usque

usque diem actum est, nisi quod ophthalmia pertinax nunc cesset, palpebræ detumuerint, oculus sinister magis intra orbitam sese recipiens à tumore suo remiserit, oculus vero dexter versus superiora ita ascenderit, ut nunc integra rursus cornea videri possit. Reliqua symptomata eo in statu perdurant, quo ea descripsimus. Nec visus obscurior, ac erat in morbi principio.

Obf. XXI. Agmen denique claudat casus ab *Agregatore Brixienfi* [a] recensitus (qui docet in quantum affectus noster ad parsimoniam utilis esse possit) de sacerdote quodam avaro, qui eodem correptus morbo, cum haberet lumen in manibus, credens esse duo lumina propter avaritiam extinxit unum, existimans remanere aliud, & ita mansit in tenebris.

§. VI.

Signis multis diagnosticis, unde affectum nostrum cognoscere, & ab aliis oculorum & visus vitiat morbis distinguere possimus, opus non est: illius enim signum pathognomonicon, quod in gemina unius objecti apparente specie consistit, sponte & statim ab ægro indicatur. Interim tamen ex recensitis modo casibus patet, morbum hunc in suas species posse dividi, sicque distingui:

I. Ratione *causæ* in visum duplicatum *idiopathicum* quando est morbus primarius (ut obf. 4. 5. 6. 8. 9. &c.) & *symptomaticum* quando alium morbum ut suam causam comitatur. (ut obf. 1. 2. 3. 14. 15.)

II. Rursus ratione *causæ* in visum geminatum *protopathicum*, quando in alios morbos terminatur (ut obf. 4.) & *deuteropathicum* quando ex alio morbo jam finito oritur (ut obf. 6. & 11.)

III. Ratione *subjecti* in visum duplicatum vel *cum vel sine manifesta distortionem oculi*: prioris exempla obf. 12. 13. 15. &c. posterioris obf. 6. 10. & 11. subministrant.

IV. Ratione *objecti* quod spectatur, in visum duplicatum ubi *omnia* objecta, & ubi *quædam* tantummodo objecta geminantur reliquis simplicibus apparentibus, qualia de objectis magis minusque familiaribus obf. 13, nec non de vicinis & remotis obf. 19. narrant.

V. Ratione *modi* quo spectatur objectum, in visum duplicatum *duobus oculis* exercitum, ubi nempe non nisi oculo utroque aperto res geminantur, altero vero horum clauso rursus simplices apparent, ut obf. 9. 11. 16. 20. & visum duplicatum *unico oculo* æque ac duobus exercitum, ubi sive uno oculo sive ambobus objectum spectes semper duplicatum apparebit, ut obf. 10. docet.

VI. Ratione *ideæ* inde in mente excitatæ in visum duplicatum *distinguentem* objectum verum à falso (ut ex obf. 7. & 20.) discimus, & illud *non distinguentem*, quod obf. 10. & 15. fidem faciunt.

V v 3

VII. Ra-

[a] Apud Forestum in scholio ad cas. cit.

VII. Ratione denique *eventus* in visum duplicatum *curabilem* obf. 1. 2. §. 6. &c. *incurabilem*, obf. 4. 11. & *lethalem* obf. 7.

§. VII.

In causa proxima morbi hujus eruenda ad distinctionem quintam §. 6. potissimum attendendum esse arbitror.

I. In visu duplicato non nisi ambobus oculis exercito causa proxima in eo quærenda est, quod imago objecti in uno oculo in alia retinæ parte, ac in altero oculo depingatur: cumque hæc puncta nec natura nec experientia respondeant, sensus geminatus hinc & visus duplicatus oritur.

II. In visu duplicato unico æque ac duobus oculis peracto causa proxima in objecti in unoquoque oculo duplici imagine depicto reperitur. Sic unusquisque oculorum objectum geminatum sistet, & licet sic in duobus oculis quatuor sint imagines, cum tamen semper duæ imagines in locis retinarum correspondentibus delineentur, hæc duæ sensationes exacte sibi invicem æquales non nisi unicum objectum repræsentabunt.

§. VIII.

Ut vero dicta clarius pateant, investiganda erit causa, cur imago objecti in non correspondentibus retinæ utriusque oculi partibus, aut etiam bis in unaquaque retina delineata fuerit. Hæc pro varia visus duplicati specie variat. Etenim:

I. Iis in casibus, ubi manifesta oculorum distortio sensibus patet (§. 6. N°. 4.) strabismus talis in causa est, ubi cum pupilla una magis elevata sit quam altera, axis visus unius oculi aliam retinæ partem ferire necesse habet quam axis alterius oculi.

II. Ubi vero nullum in oculo externo vitium appareret, causa in situ lentis crystallinæ perverso latet [b]. Quodsi enim supponas lentem crystallinam unius oculi ita esse dispositam, ut ejus margo undique æqualiter ab uvea distet, in altero vero oculo eandem ita esse inclinatum, ut una marginis pars magis appropinquet uveæ quam altera, focus certe lentis prioris aliam retinæ partem feriet quam posterioris. Cum vero lentis situs parum obliquior per angustum pupillæ foramen observari nequeat, mirum haud est, in talibus oculis, quatenus ex aspectu de iis judicare licet, nullum vitium deprehendi.

III. In eo casu ubi sola remota geminata, vicina vero simplicia appaerunt, ratio subobscura ex *de la Hirii* demonstratis [c] lucem adquirat: qui cum myopes, qui tamen res objectas mediocriter remotas distinguunt,

[b] Conf. *Thummig. loco ad obf. 11. citato.*

[c] Apud *Du Hamelium hist. acad. reg. scient. lib. 4. sect. 4. c. 3. §. 8.*

guunt, easdem plerumque geminatas cernere, dixisset, demonstrat ex legibus opticis, lentes utrimque convexa superficie eaque spherica donatas, non esse satis idoneas, quæ radios ex eodem puncto prodeuntes post duplicem refractionem in idem punctum colligant. Sed aptæ huic rei futuræ sunt, si unam ex iis sphericam ponamus, alteram in medio magis extantem, quæ tamen versus extrema in sinus oppositos inflectatur, aut certe pars ejus media crassior sit quam extremæ. In hac crystallini conformatione duplex focus futurus est, cum res eminus videbitur: nam radii medium crystallinum penetrantes citius coibunt, quam qui extremos illius margines pervadunt, iique velut annulum quendam depingunt, quod tam non cito coeant ac priores radii: idque maxime si pupilla apertior sit, & corpus paulo remotius spectetur. Potest tamen ex *Aguilonii* sententia vitii causa in nonnullis subjectis insuper in musculorum oculi relaxatione quæri: nempe notum est ex opticis, quod longius remoto ab oculo objecto lens & retina sibi invicem appropinquare debeant. Novimus ex anatomicis & physiologicis quatuor musculos rectos oculi, dum simul agunt, hoc munere fungi: docet denique experientia in accurate distinguendis objectis remotis æqualem musculorum utriusque oculi eamque satis firmam & stabilem actionem requiri, hincque in eorum contemplatione mirum quantum nosmet defatigari. Facile ergo fieri potest, ut relaxato musculorum unius oculi tono, aliquis oculum istum in spectandis objectis remotis in situ stabili continere nequeat: ut ergo in hoc alius retinæ locus ab imagine afficiatur quam in oculo sano. Quoniam autem in objectis vicinis contemplandis nullo musculorum nisu opus est, hinc ea simplicia observantur. Et si nec hæc ratio arrideat, denique ad experimentum §. 3. N°. 2. recensitum confugiendum & statuendum erit, talium subjectorum corneam ita hinc pellucidam illinc opacam fuisse, ut objecta quasi per chartam duobus foraminibus pertusam spectaverint, quæ in horoptere constituta simplicia extra eundem vero geminata apparebant. Ex hoc certe fonte explicari forsitan poterit curiosus *Ludovici Septalii* [d] casus, quando de parente suo narrat, quod octogenario jam major, cum ille specillis, libris oculo plus solito admotis, legere necesse haberet: in hoc symptoma incidere, ut lumine uno longe viso, septem vel octo semper videre sibi videretur. Ni supponere hic velis relaxationem musculorum oculi, qui oculos minime stables retinentes fecerunt, ut mox in hac mox in illa retinæ parte imago luminis reciperetur, unde totidem se lumina cernere sibi visus sit. Ex corneæ aut lentis statu polyhedrico certe deduci nequit; etenim sic objecta vicina æque ac remota multiplicata vidisset.

IV. Est maxima difficultas in explicatione causæ observationis 10. versata.

[d] *Comment. ad Probl. X. sect. 3. Aristot. citante Sturmio Pbil. Ecl. T. II. diff. 5. §. 6.*

fatur, quomodo nempe fieri potuerit, ut idem objectum bis in unaquaque retina depingi potuerit, & tamen affectus hic per tres vix septimanas durans fere solis vesicatoriis profligatus fuerit. Clarissimus observator eam à solo partium nervolarum spasmò, ac spirituum per nervos potissimum opticos inordinato motu deducit. Novi equidem, vertiginem visus duplicati symptoma haud infrequens ex inordinato spirituum per hos nervos motu posse explicari: sed nunquam imaginari mihi possum, quomodo ex inordinato & irregulari spirituum cursu regulariter tamen & accuratissime duorum objectorum distinctissimorum & ita sibi invicem similibus idea proficisci potuerit, ut verum à falso non sit distinguendum: & hoc non semel aut bis, sed continuo per plurium dierum decursum. Alia ergo suberat causa, & quidem vel lentis crystallinæ spasmò membranarum agitatæ in facieculas polyhedralas mutatio, vel ejusdem quoad partem ex situ naturali versus latus quodcumque remotio. Lentem polyhedricam objecta geminare posse extra omnem dubitationis aleam positum est. (§. 3. N°. 1.) Corneam accusarem, ut in casu *Boerhaaviano* [e] (qui vidit hominem cuncta triplicata cernentem, cui, ut auguratur vir summus, forte cornea instar vitri polyhedri in aliquot plana distracta fuit) ni vitium illud corneæ aspectu se prodidisset, cujus tamen contrarium nostro in casu reperitur, ubi oculus sine labe externa fuit. Num denique statuenda erit quædam relaxatio capsulæ lentis crystallinæ, aut major humoris vitrei copia, aut partium vicinarum spasmus & contractio, aut aliud quodcumque accidens, quod lentem e situ suo naturali ita versus superiora, inferiora, aut versus latera tantisper protrudere potuerit, ut vitreus humor locum à lente relictum occupans sphericitatem quandam versus pupillam acquisiverit (prout hoc fit post depositionem cataractæ, ubi hujus corporis vitrei pars concava, lenti locandæ antea destinata, anteriora petit, convexa evadit, sicque lenti munere fungitur) ita ut quasi lens succenturiata & adjutoria imaginem objecti in retina delineaverit, dum interim lens vera, non plane à loco suo remota, similem præcedenti imaginem in alio retinæ loco depingat, unde duplex in eadem retina ejusdem objecti imago visum unius oculi duplicatum gignere potuit. Dicta experimento illustrabo. Chartæ spissæ infligatur foramen magnitudine pupillæ, eique applicentur duæ lentes vitreæ ita sibi invicem appositæ, ut unaquaque radios ab objecto provenientes recipere possit; sic in plano albo, debita in distantia retro lentes constituto objecti duas imagines depictas videbimus. Num vero hypothesis actu in oculis contingat, aut nostro in casu revera adfuerit, pro certo affirmare non ausim. Hoc enim non nisi longior experientia, & omnium optime culter anatomicus detegere poterunt. Sufficit, dicta non esse impossibilia. Etenim eadem forsitan facilitate, qua inordinatum spirituum animalium motum sedatum esse aiunt, aut spasmus, aut relaxatio, aut humo-

[e] *In comment. ad inst. §. 541. in fine.*

humoris abundantia, aut defectus, aut quodcumque fuerit obstaculum in fene optime ceteroquin valente & robusto tolli potuit, cum, asserente *Alexandro Deodato l. c.* ubi rationes certæ & liquidæ desunt, haud raro favens audentibus adsit Æsculapius.

V. Num vero oculus humore madens, per se, nulla alia accedente causa visum geminatum efficere potest? Sic putat *Forestus l. c.* spiritus, inquit, visorius madore impeditus, ob reverberationem limpeditatis aquei humoris duo semper cernit, licet unum existat: quemadmodum iis evenit, qui diutius solem inspiciunt, & oculi eorum madore corripiuntur ex nimia solis claritudine, ut duos soles videant, quamvis unus tantum sit, denique aliam rem quampiam subito cernentes duas esse autumant. Ast minus hoc experimentum succedere crediderim. Qui enim solem diutius aspiciunt (ni alia causa accedat, ut in obs. 5.) vario colorum genere oculos affectos sentiunt, vertigine dein scototomica correpti occæcantur quasi, & ad tempus nullum plane objectum discernunt, neutiquam vero aut solem, aut alia objecta duplicata vident. Norunt sæminæ

*Uberibus semper lachrymis semperque paratis
In statione sua, atque expectantibus illas
Quo jubeant manare modo [f]:*

quod oculis lachrymarum humore madentibus objecta lucida e. gr. candelam accensam spectantes ex objecto innumeri radii lucidi lati, quasi ignei tramites egredi videantur quidem, nunquam tamen inde objectorum geminatio proveniat. Idem quisque facile experiri poterit, si guttula aquæ oculos aut oculorum unum humectet. Constat denique, ophthalmiam humidam morbum esse maxime familiarem, visum autem duplicatum rarissime occurrere, quod minime foret, si a sola humiditate oculorum produci posset.

§. I X.

Hæc oculorum distortio, aut lentis e situ naturali in obliquum remotio, aut etiam ejusdem in figuram polyhedricam conversio à causis sequentibus originem ducit:

I. Musculi sive attollentis sive deprimentis uno in oculo *spasmus*, quo, superata antagonistæ actione, oculus versus superiora aut inferiora ducit, sicque distortionem oculi visum geminatum efficit.

II. Alterius ex iisdem musculis *paralysis*, aut saltem *relaxatio*, tum enim antagonista naturali adhuc robore præditus oculus, eodem subsequente effectu, in plagam oppositam trahit.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

X x

III. Sic

[f] *Juvenalis sat. 6.*

III. Sic nec adducentis aut abducentis actio sive per spasmus validior, sive per relaxationem infirmior, in recensione causarum omittenda erit, si modo vitiatum aliqualem oculi distortionem efficiunt. Conf. §. 4. & obs. 15.

IV. Quodsi unus ex oculorum musculis vulneratus aut portio ejus per abscessum absumta est, & vulnus aut ulcus rursus consolidatur, tum is brevior factus oculum quoque in suam plagam contorquere valet.

V. Relaxatis musculis attollente & deprimente simul, aut etiam interdum simul spasmodice contractis, dum interim adducens & abducens in statu naturali manent, oculoque per consequens inæqualiter compresso lens crystallina e situ naturali inclinari, aut etiam in statum polyhedricum converti poterit: id quod & mutatis mutandis circa adducentis & abducentis simul aut spasmus, aut relaxationem, respectu attollentis & deprimentis naturaliter constitutorum, valet.

VI. Magis tamen ipsa tunicarum oculi convulsio situm crystallini pervertere, aut eundem in quasdam facieculas comprimere poterit.

VII. Interim quoque illæsis musculis, pinguedinis oculum ambientis, aut etiam ossium orbitæ tumor, abscessus, caries, exostosis, materiæ itidem serosæ aut glutinosæ mucosæve in cellulis adiposis nimia collectio, vel oculum integrum distorquere, vel saltem lentis crystallinæ situm immutare vario modo valent. Quid quod & his ex voto curatis lentem situm perversum, quem à tali causa acquisiverat, conservare posse obs. 11. fidem facit.

VIII. Vitiosus denique sive corneæ sive albuginæ cum palpebra superiore aut inferiore coalitus, dum oculum extra situm naturalem collocat, affectum nostrum, teste obs. 17. producit.

§. X.

Causas tum remotas tum occasionales affectui nostro subministrant sequentia:

I. Virus venereum, (obs. 1.) quod, cum in producendis in toto corpore tumoribus, ulceribus, exostosis liberale sit, simile quid in partibus oculum ambientibus excitare, & visum inde geminatum producere potuit.

II. Pari ratione scorbutus (obs. 2.) acrimonia sua partes nerveas & musculosas stimulans, musculo cuidam oculi spasmus inducere valuit.

III. Sic musculorum corporis plurimorum spasmus & convulsio (obs. 3.) æque ac eorundem ad paralyfin propensio (obs. 15.) à causa quadam generali dependens, musculis oculorum se communicare, morbumque nostrum excitare poterit.

IV. Cum vero spasmi in genere hoc efficiant, multo magis capitibus do-

dolores enormes & rheumatismi oculis ob vicinitatem nocebunt, & contractione tunicarum oculi (obs. 10.) lentis crystallinæ situm depravabunt.

V. Idque multo magis in moribundis (obs. 7.) continget, quibus, consumptis longo morbo optimis humorum particulis, reliquæ exaltatæ, detritæ, acres sunt, qui ob vicinam machinæ destructionem variis exagitantur spasmis, quibus motus successive pereunt, quorum visus semper mire turbatur.

VI. Variæ aëris injuriæ, & præsertim calidi cum frigido subita permutatio, capite inprimis detecto, in quantum oculis quoque noceant, in vulgus notum est. Eadem ergo vel spasmos vel paralyfes in oculorum musculis generare, sicque oculorum distortionem causare possunt: ut obs. 4ta docet, in qua, licet nil de oculorum distortionem extet, eam tamen adfuisse tum Sylvaticus in consultatione casui subjuncta auguratur, tum symptoma inferius explicandum confirmat.

VII. Illud vero magis animadvertendum est, à sola humiditate majore unius oculi præ altero affectum nostrum provenire potuisse, juxta obs. 9. cum innumeræ ophthalmiæ serosæ occurrant, in quibus nil tale contigit. Sed haud absque verosimilitudine humiditas in isto milite magis adhuc grassabatur in partes inter orbitam & bulbum locatas, quam in partes externas, hinc musculorum relaxatio, ejusdemque oculi quasi prolapsus, ut loquitur *Forestus*, unde non potuit non manifesta axium visus dislocatio procedere.

VIII. In observatione 19. non tam humiditatem, quam malam lentis crystallinæ à natura conformationem pro causa mali accusare vellem, cum visus objectorum longius remotorum duplicatus quibusdam myopibus (qui nempe eam lentis figuram habent, ut §. 8. n. 3. diximus) sit proprius, in quorum numero & *Aguilonii* juvenem fuisse, circumstantiæ dubitare vix permittunt. Licet negare non ausim, & humiditatem suam contulisse symbolum.

IX. Objecti maxime lucidi, & semper quidem cœlestis, splendor ter affectum nostrum produxit. Num cœlestia curiosiore oculo rimari nefas, cum crimen statim sua pœna sequatur? Solem, juxta obs. 5. per foramen chartæ spissæ infictum aspicere, & hoc modo ejus eclipses observare, methodus est satis vulgaris [g]: sed aut *Deodati* sacerdos oculum intensius objecto remotissimo & lucidissimo obvertens nimis fatigavit, aut, quod probabilius, foramen justo amplius in charta fecit, unde radii quidam solis (quos tamen omnes absorbere deberet charta, ut non nisi discus solaris radiis suis quasi orbus per foramen appareat) nimis vivide retinam ferientes, spasmus in vicina choroidea, forsân & in musculis antea jam debilitatis producere, & sic aut lentis crystallinæ, aut totius oculi

X x 2.

stum

[g] Vid. Weidler de helioscopiis §. 4. N°. 2.

situm immutare potuit. Idem fere de *Heerii* medico (obl. 6.) dici poterit. Hujus retina, antequam per continuum lunæ splendorem toleratum quasi exsiccaretur (unde amaurosin temporariam, qua affectus est, derivarem) non potuit non spasmodice affici, unde & vicinas membranas in consensum trahens, lentis crystallinæ situm immutavit (nam expresse dicit observator, nullum in oculo externo observatum fuisse vitium.) Hinc irrigatis rursus successu temporis & vi medicamentorum retinæ nervis, cum ipsa lens non statim restitueretur, visus duplicatus tunc demum sese manifestavit, cum animæ per oculos videndi facultas fuerit restituta. Sic denique fulguris splendor clarissimus, momentanee quidem tantum, at tamen velocissime & vividissime oculos feriens, musculorum spasmus oculique distortionem produxit (obl. 18.) idque eo magis, quoniam, quasi oculos ejus lædere vellet, pastorem conterruit, & ex communi mortalibus lege oculos palpebrasque movere coëgit. Etenim vel solus

X. Terror, obl. 20. subito concutiendo cerebrum, spiritusque animales perturbando, efficere potest, ut in musculos partesque oculi, præsertim si jam antea debilitatæ sunt, vim suam exserere, & oculum dislocando visum duplicatum efficere possint.

XI. Tabaci teter foetensque fumus non solum, ut omnis fumus, oculis inimicus est, sed & narcosi sua caput ferit, & inebriat, hinc per se (§. 4.) visum geminatum, brevem licet, generat. Quodsi nunc eo quo inebriat tempore, musculum quendam oculi fortius, ac in vulgari ebrietate fieri solet, stimulat, spasmus iste, discussa licet crapula, permanere, & sic axes visus alterando visum duplicatum continuare potest. Ut in obl. 8. factum esse auguramur.

XII. Omnium vero frequentissime causa violenta externa affectui nostro ansam præbet. Sic in obl. 11. oculi à pila nivea eidem vi impacta præternaturalis tumor lentis situm ita inclinavit, ut discusso licet tumore pristinum situm recuperare non amplius potuerit. Sic gravis ictus in oculum obl. 12. aut supra caput, ut obl. 13. & 14. musculos affecit, oculum distortit. Sic denique oculi vulnus dum cum palpebra inferiore concrevit obl. 17. eundem effectum edidit.

§. XI.

Antequam de prognosi & cura aliquid dicamus quædam adhuc circa singularia in recensitis casibus symptomata quæstiones erunt movendæ, e. g.

I. Cur quidam morbo hoc affecti objectum verum ab imaginario probe distinguant, alii minus (§. 6. n. 6.)? Respondemus: mens videt objecta, & quidem haud aliter, ac ab oculis ipsi representantur. Hæc ipsa vero anima quoque de objectis perceptis judicat, num revera ita sint, prout ea ab oculis accepit, an non. Si non ita sunt, ex ratiocinio, in

quantum

quantum potest, perceptionem emendat. Ægri ergo, quando objecta geminata vident, cum bene sciunt, objecta hæc re ipsa non nisi simplicia esse, characterem statim quærent, quo verum objectum à falso distinguere possint: hunc alii statim, alii tardius, alii plane non inveniunt. Primum contingit, si objectorum imagines longe à se invicem sunt distitæ, aut unum longe magis elevatum ac alterum ut obl. 7. aut etiam si unum objectum vividius est, quam alterum ut obl. 20. Etenim tum anima re maxime insolita statim percussa, eandem citius sibi imprimat, indeque characterem desumit. Quodsi autem utriusque imaginis æque vivida impressio, parva distantia & fere parallelismus in altitudine & loco adest (ut in obl. 10. fuisse videtur) tum rerum æqualitate attonitus spiritus noster soli visui non amplius fidem habet, sed tactum insuper in subsidium vocat, unde semel tactum pro nota characteristicâ assumens alias notas quærere negligit. Hinc hi ægri minus per solum visum objectum verum à falso distinguunt quam præcedentes.

II. Cur per amaurosin unius oculi obl. 3. æque ac clauso uno oculo, obl. 9. 11. 20. objectorum duplicitas evanescit? R. quoniam tum una tantum, non gemina, in oculo imago sentitur. Conf. §. 3. in fine.

III. Cur obl. 13. manente oculi distortionem visus geminatus in simplicem mutatus est? Responso ex §. 2. n. 6. & 7. petenda. Hic enim amaurosis oculi alterius alleganda non est, cum non simul omnia objecta simplicia vidit, sed quædam tantum simplicia apparebant, dum interim reliqua adhuc dum geminata essent.

IV. Cur vertiginem haud raro comitem habet affectus noster, vid. obl. 3. 18. 20.? Resp. Vertiginem esse apparentem objectorum rotationem, indeque sequentem membrorum vacillationem, & ab inordinato & inæquali spirituum animalium in fibrillulas nervorum opticorum influxu circumgyrationis ideam in mente excitantem originem ducere [b] notum est. Cum autem nostro in affectu diversa retinæ puncta tangantur ab imaginibus, si quidem hæc diutius continuantur, ob duplicem in simili organo sensationem natam spiritus animales aliter ex uno quam ex altero oculo in cerebrum refluentes, tandem ex ordine suo disturbantur, & vertiginem suscitant.

V. Cur *Sylvatici* viro reverendissimo affectus hic magis molestus fuerit in scalarum descensu quam in ascensu, ex modo dictis clarum est. Etenim à prospectu in declivia, & præcipitia præsertim, naturaliter ut plurimum vertigo oritur, isque eo magis memoratum ægrum infestavit, quo probabilius ex circumstantiis concludimus, distortionem oculorum hic adfuisse, & quidem talem, ubi phantasma demissius menti sese sistebat quam objectum, unde à quovis passu, ne caderet, æger timuit.

VI. Unde miranda ista, visu duplicato finito, objectorum in linea recta

X x 3

antea

[b] Moor *Patbol. cerebr. cap. 3. Verdries diff. de vertigine.*

ante oculum posteriorum ad latus remotio, obs. 6. ? Hoc ipsum ab aliis doctioribus edoceri cupio, libens enim fateor, me causam ignorare. Similem, dignumque qui hic transcribatur, casum recenset Celeber. *Du Verney* [i]. Matrona quædam equo vecta in fossam tres perticas altam ab equo cecidit, & caput terræ allidens loquelam & sensus amisit. Chirurgi vicini accurrentes venam plus una vice pertundunt. Altero die cum nondum sensum recuperasset, chirurgi tumorem in sinistro crotaphite observantes, indeque fracturam ossis sub eodem timentes, dictum musculum cruciatim incidunt. Interim cum nihil aderat, inutile hoc vulnus per quadrimestre spatium vix consolidavit. Ægra oculo sinistro vix vidit, & ille oculus semper involuntarie versus angulum parvum sese vertit. Sed sensim sensimque sese restituens, nunc eundem motum & parallelismum cum oculo dextro servat. Oculus dexter sanus est, sinister maxime debilis & semper rubicundus. Quando ambobus oculis objecta in linea recta ante se constituta contemplatur, eadem ad latus sinistrum octo vel decem passus à naturali loco remota cernit, nec illa in visu ad situm naturalem reducere potest, nisi capite in humerum sinistram converso. Quando uno tantum oculo, quicumque etiam sit, objecta videt, in naturali loco constituta cernit, simulac vero alterum aperit, ad latus sinistrum resiliunt. Sanius ergo & æger oculus uniti æqualiter visui nocent, quoad objectorum locum determinandum, nec eundem exacte tradunt nisi separati sint. Oculum sinistram in determinando loco vero objecta non nisi debilia parumque distincta exhibere, ex antecedentibus patet. Postquam aliquot lineas legit, nil amplius nisi confusionem literarum tumultuarie in charta circumgyratarum videt. En phænomena optica satis curiosa. An sectio crotaphitis hæc produxit, & quomodo? Aquæ medicatæ Balarucenses & Barengenses guttatim applicatæ (*les Touches*) nihil profuerunt.

§. XII.

Prognosis morbi hujus vi recensitarum observationum sequentes aphorismi includunt:

I. Qui à morbo hoc curantur, brevi convalescunt (obs. 1. 2. 5. 6. 9. 10. 17. 18.) inveteratus vix tollitur (obs. 11. 12. 15. 19. 20.) nisi metu gravioris recidivæ. (obs. 4.)

II. Quibus visus duplicatus est symptoma, ii curato morbo, ab eo quoque liberantur (obs. 1. 2.)

III. Quibus caput aut oculi jam antea multum debilitati, semperque affluxum humorum depravatorum ad oculos patiuntur, illi, plus minus obstructo aut presso tandem nervo optico, amblyopia aut plenaria amaurosi afficiuntur. (obs. 3. 4.)

IV. Amaurosis unius oculi, eo in casu, ubi objecta non nisi ambobus oculis spectata geminata apparent, visum duplicatum tollit. (obs. 3.)

[i] *Histoire de l'Académie Royale des Sciences A. 1718. p. m. 37.*

IV. Amaurosis unius oculi, eo in casu, ubi objecta non nisi ambobus oculis spectata geminata apparent, visum duplicatum tollit. (obs. 3.)

V. Qui robustis nervis humoribusque bonis gaudent, quibusque visus duplicatus à sola causa externa provenit, ii vel plenarie curantur, (obs. 5. 6. 18.) vel distorsione licet oculi remanente, nonnunquam successu temporis sola consuetudine visum simplicem recuperant. (obs. 13.)

VI. Quibus in fine fibrinum hecticarum visus duplicatus supervenit, moriuntur. (obs. 8.)

VII. Si visus geminatus à mala conformatione partium, incurabilis est. (obs. 19.)

VIII. Si à simplici oculi vulnerati cum palpebris concretione, adhuc dum recenti provenit, facile curam admittit. (obs. 17.)

IX. Denique crediderim facilius curatu esse visum duplicatum ex spasmo, quam ex paralyti ortum.

§. XIII.

Curacionem affectus nostri quod attinet, de ea ut de morbo ipso alium apud plurimos, quos evolvi, scriptores pathologico practicos nec non ophthalmiatros silentium. Nec qui visus duplicati mentionem in morborum catalogo injiciunt. *Sennertus* (k) *De le Boe Sylvius* (l) *Vaterus* de cura aliquid addunt, nisi in genere eandem causam esse accommodandam *St. Yves* aliqua hic remedia suadet (m). Quid citatæ observationes hic suppeditare possint, ex istarum lectione facile patet. Nemo ergo mihi vitio vertet, si juvenis, subsidio alieno parum adjutus, & experientia propria prorsus destitutus, pauca saltem, manca, minusque digesta tradere sustineam. Quodsi ergo ad allegatos casus, qui visum duplicatum idiopathicum sistunt, oculos convertimus, eos ratione curæ commodissime in duas classes dispesci posse videmus. In aliis nempe ægris causa quædam interna suum symbolum contulit, idque vel per spasmus, vel per relaxationem; in aliis sola quædam causa externa malum produxit. Unde triplex medendi methodus surgit nempe:

I. In iis ægris ubi morbi capitis & nervorum spasmodici morbum vel produxerunt vel sustentarunt, ut in obs. 3. 4. 10. 16. 18. 20.

II. In

(k) *Med. pract. lib. 1. part. 3. sect. 2. cap. 45.*

(l) *Prax. med. lib. 2. c. 7. §. 39. sq. pm. 403.*

(m) *Mal. des yeux lib. 1. c. 24.* Utinam obtinere potuissem diarium illud quod Venetiis sub titulo: *Opusculi scientifici e filologici* prodit de cujus parte 33. sic scribunt: *Novella literaria Gattingenfes A. 1746. n. 10. p. 74. In dem andern Stück desselben sind Arzneymittel beschrieben, die die berühmte Männer Lancisci und Valisneri einem Vettern des gelehrten Bischoff von Adria Philipp del Torte in einer Augenkrankheit angerathen, die darinn bestanden, daß er alles doppelt gesehen, forsan hæc meliora me edocere potuissent.*

II. In iis casibus ubi manifesta relaxatio aut humiditas adest, ut in obs. 9. 16. 19.

III. In iis casibus, ubi æger ceteroquin bene valens sive a splendore luminis (obs. 5. 6.) sive ab ictu (obs. 11. 12. 13. 14. 17.) sive ab ebrietate (obs. 8.) lædebat.

IV. Denique visus duplicati symptomati medela paucissimis tangenda erit.

§. XIV.

In casibus, ubi morbi capitis & nervorum spasmodici morbum hunc vel producunt, vel nutriunt quatuor indicationes adeste suspicor. *Prima* humores peccantes emendare, *altera* spasmos mitigare, *tertia* affluxum ad locum affectum minuere, & humores peccantes ad loca minus noxia derivare, *quarta* denique partibus tono dejectis robur addere jubet.

Primo scopo satisfaciunt in genere lenia per epicrasin *laxantia* manata, tamarindinata; aut noduli laxantes ex rad. oxylap. polyp. quern. fol. sen. & Θ . veget. Purgantia fortiora, nec non emetica, oculis utpote noxia (*n*) hic exulent: ut & pilulæ omnes, licet cephalicæ aut ophthalmicæ vulgo audiant, exagitando enim sanguinem parum prodesse autumarem. Ex *alterantibus* huc spectant potissimum ea quæ vi diluente & refrigerante donantur, ut lac ebutyratum, lac hordeatum, serum lactis dulce aut acidum, decoctum bromium Loweri, acidulæ variæ, juscula medicata ex herbis lenioribus antiscorbuticis & refrigerantibus, decocta ex rad. cichor. sylv. acetos. polyp. quern. fl. tiliæ; passul. min. & Φ . &c. Si peculiaris quædam adest acrimonia, tum ea, ut artis est, tractanda erit.

Alterum scopum implent, quæ vel *acre spissum resolvunt* ut tartarus vitriolatus Φ . aliaque salia media, pulvis antispasmodicus, &c. vel *partes obstruatas referant*, ut terra fol. tartari ejusque liquor, gum. ammoniac. succus millepedum (quorum virtutem in morbis oculorum magni faciunt ophthalmiatri) in jusculo carnis vitulini c. rad. cich. & Θ . veget. coctus; aut *nervos dimulcent*, ut emulsionem tenuiores &c. Ad opiata confugere nollem, cum narcosis sua ebrietatem inducere, sicque in nostro affectu magis nocere possint: & si quidem ob fummos capitis dolores in usum trahenda sunt, lenissima eligenda, & in minima dosi propinanda erunt. Hæc generalia: specialius magis, cum loco affecto propius applicari possint, hic agunt remedia externa, præcipue vapores specierum emollientium cum aqua decoctorum ad oculum admissi, nec non fotus ex eodem decocto, quo lintea madefiunt; & oculo imponuntur. Cavendum tamen est, ne diutius hisce immoremur, & dum unius partis seu muscoli spasmodium tollere nitimur,

(n) Deckers obs. pract. circa method. med. o. 4. p. m. 150. Licet nonnunquam casus adsint, ubi emetica adhiberi possunt. Conf. St. Yves l. c.

timur, reliquorum relaxationem promoveamus. Balnea quoque tum domestica tum mineralis aquæ, pro natura ægri determinanda, relaxando cutis poros, promovendo transpirationem, circulumque humorum æquabilem reddendo, spasmos mitigare posse notum est.

Tertiæ indicationi inserviunt *venesectiones* pedis nunquam negligentiæ & pro constitutione ægri repetendæ, & quod vulgo creditur eadem visui obesse, illud auctoritati (cum a celeberrimis viris (o) in oculorum affectibus laudetur & commendetur) & experientiæ repugnat. (Novi inter alia, matronam septuagenaria proximam, quæ per quadraginta annorum decursum nullam aliam nisi V. S. pedis admisit, & hæc adhuc dum ita oculis valet, ut vicinia æque ac remota perspicacissime distinguat, & perspicillis nunquam usâ characteres minutos legat, aut linteamina tenuissima nere possit.) Si nimia plethora urget, & V. S. brachii præmittere velis, non peccabis. Phlebotomia jugularis reliquis præmissis & irritis (juxta obs. 3.) quoque tentanda erit. Si æger hæmorrhoidibus laborat, sanguifugarum ad anum applicatio non obliviscenda. Quid *scarificatio* præstet obs. 5. 6. 10. ostendent: forsan & *arteriotomie* arteriæ frontalis aut rami temporalis subjungi poterit. *Pediluvia* pedumque frictiones pannis asperis calidis spasmodium in extremitatibus his tollendo humores a capite derivare possunt. *Vesicatoria* in quantum profuerint obs. 3. 6. 10. 18. demonstrant, quorum alias quoque frequens usus in oculorum morbis esse solet. Locum, in quo vesica excitanda, retro aures, aut in nucha, aut in scapulis, aut in flexura brachii, aut in furis designant. Hæc tamen si levare debent, diutius aperta ferventur. Imo duæ eodem tempore vesicæ diversis in locis, ut eo validior revulsio, excitari poterunt. Hæc si parum juvant, vesicatorium terti capitis parti capillatæ rasæ impositum tentandum erit. *Fonticuli* ideo non sunt negligendi, quoniam humores in toto corpore peccantes ad oculum tanquam ad partem debilitatam alias confluentes, ad fonticulos derivantur. Et si fonticuli in extremitatibus facti parum juvant, fonticulum in capitis vertice cauterio actuali inurere possumus. Quod si tandem ob ulcusculi parvitatem in malo pertinaci parum in iis præsidii reperitur, tum, malo præsertim guttam serenam minitante, ad *setacea* nuchæ applicanda tanquam ad ultimum refugium recurrendum erit. In hanc revellentium classem etiam referri poterit *sternutatio* excitata, vid. obs. 6. & 8. Pulvis nasalis *Bartholinianus* ibidem commendatus hic est: \mathcal{R} . Tabac opt. \mathcal{Z} j. majoran. \mathcal{Z} ij. euphras. sem. fenic. aa. \mathcal{Z} j. agar. trochisc. \mathcal{D} j. cum ∇ . fenic. \mathcal{f} . q. \mathcal{f} . pulv. subtiliss. (p). Sed omnibus errhinis & ptarmicis abstinere hic mollem, cum sternutatio, præsertim validior, convulsionem quandam oculis in-

(o) Conf. auctores quos citat le Fevre de usu missionis sang. sect. 3. c. 9. & 10.

(p) Acta medic. Hafn. vol. 1. obs. 21.

inducat, atque illam haud raro visui obfuisse experientia testetur (q). Et si quidem utendum iis esse aliquis autumat, easdem potius eo in casu ubi humiditas oculis molesta (ut §. seq. dicitur) quam ubi spasmis excitantur adhiberem. *Trepanationem* denique & *salivationem* mercurialem inter affectus nostri praesidia a *Briggsio* (r) proposita ad hanc classem pertinent. Priorem tamen non adhibendam esse censeo, nisi eo in casu, ubi praesertim a causa violenta externa humor sub cranio stagnans, aut etiam ossis festuca cerebrum premendo irritandoque cum reliquis malis etiam nostrum affectum produceret: forsan *Plateri* puer obs. 14 ita curari potuisset. Reliquis in casibus non video, quid boni trepanum praestare possit. *Salivationem* non nisi in casu luis venereae esse administrandam *Briggsius* autumat; ego vero absque audacia, duce medicorum modernorum coryphaeo (s) etiam extra venereae luis contaminationem eandem cum fructu adhiberi posse censeo, eo in casu, ubi vascula lymphatica oculorum & partium eidem vicinorum alio modo, nisi per hanc generalem lymphae attenuationem deobstrui queant. Ergo & haec, aliis absque fructu adhibitis, pro rerum circumstantia erit tentanda.

Quartam denique indicationem absolvent *interne* quaecunque sub nervinorum, cephalicorum, antapoplepticorum titulo in materia medica occurrunt, quorum delectus, adhibendi tempus, modus, dosis, pro diversitate subjecti, aetatis, temperamentis, statusque morbi prudentiae medici relinquatur. *Externe* vaporem & halitum anisi & foeniculi masticati profuisse obs. 6. testatur, sic cephalica & roborantia temporibus & nucae applicata obs. 18. nec non *Foresti* laudati sacculi, fofus & cucuphae obs. 9. Ad quorum imitationem plura alia componi poterunt, fofus & epithemata ex herbis fl. sem. cephalicis, ophthalmicis, nervinis vino incoctis, sacculi sicci ex iisdem speciebus, aqua rubra *Dn. St. Yves* vel sola, vel aquis ophthalmicis remixta &c. prout circumstantiae postulare videntur.

Dieta denique sit levis, humectans eupepta, non spirituosa aut aromatica, mens hilaris & tranquilla, oculus ne fatigetur ullo modo, sive objectis nimis lucidis, sive etiam diuturna objectorum praesertim minutorum consideratione. Praestat quoque nonnunquam oculorum unum alterne deligare, ut sic quiescens magis ad parallelismum accedat,

§. X V.

Ex brevi hoc therapiae affectus nostri schemate forsan & reliquarum visus geminati specierum therapia colligi, & mutatis mutandis institui poterit,

(q) Novimus, inquit *Deckers in obs. pract. circa meth. med. cap. 1. p. 22.* Matronam, quae primo non nisi levi oculorum hebetudine affligebatur, jussu vero medici sternutatoriis vehementibus bis terve in hebdomate mane utebatur, unde malum in dies ita auctum fuit, ut nunc caeca existat & mansura sit.

(r) *Theor. vis. p. 310.*

(s) *Boerhaave de viribus medic. class. 4. c. 2.*

terit. Etenim si manifesta adfit humiditas, indeque proveniens partium relaxatio, tum indicabit: *Primo* humores esse corrigendos & nimios ex corpore proscribendos; affluxum *dein* a loco affecto esse derivandum; partes denique debilitatas robore indigere.

Prime indicationi respondent *laxationes* frequentiores ex sic dictis *hydragogis* & *phlegmagogis*, pilulae ex iisdem cum §. d. remixtae. *Diaphoretica* & *sudorifera* ex decoctis lignorum cum regimine (*St. Yves l. c.* tantum decoctum ligni *sassafras* c. decocto *Euphrasiae* commendat) licet enim in obs. 9. frustra adhibita fuere, in causa erat, quod sola adhibebantur, non subjunctis roborantibus. *Diuretica* ex mille pedibus & aliis.

Ad *alteram* indicationem minus faciunt V. S. aut quaecunque sanguinis evacuatio, nisi parca adhibita. Eo tamen major usus a vesicatoriis, fonticulis, setaceis, lenioribus errhinis, ipsaque salivatione, expectandus erit.

In *tertia* denique classe omnia roborantia §. 14. citata, probo cum iudicio in usum trahi poterunt. *St. Yves*, qui *l. c.* omnem visum duplicatum a relaxatione cujusdam musculorum oculi derivat, vaporem decocti caffee mane & vesperi admittendum, ut & vaporem spiritus vini suadet.

Dieta hic sit sicca magis, pauco, optimo, leniter adstringente vino adjuncta: reliqua ut §. 14. diximus.

§. X V I.

In iis aegris, ubi malum tantummodo a causa externa inductum est, tum ii peculiari craseos humorum emendatione, ceteroquin sani, haud indigeant, statim (praemissis, ut opus videtur, generalioribus, V. S. nempe, aut purgatione, aut utrisque, & prospecto, si adest, ex artis lege, vulnere, tumore, contusione, seu cuicunque laesioni externae) respiciendum est, num spasmus, num relaxatio musculorum in causa sit, num heterogeneum inter orbitam & oculum, num mala cornea ad partes externas adhaesio.

Si *spasmus* adest, tum (1) is tollendus per ea quae §. 14. ind. 2. diximus (2) affluxus ad oculum praecavendus per ind. 3. (§. 14. 3.) partes roborandae. Si a luminis splendore productus est, aeger quantum fieri potest, lumen vividum fugiat, oculosque saepius deliget, sive ambos, sive alternatim unum. Si a causa violenta, tum, num trepanatio, ut §. 14. ind. 3. dictum, conducat, videndum erit. Si ab ebrietate remanserit, forsan diluentia aquea, blande oleosa, hydromellita, ut & vapores & fofus emollientes in usum trahi poterunt.

Si *relaxatio* mali causam constituit, tunc (1) ad alia loca derivato affluxu (2) partibus debilitatis, debitum robur iis addendo, prospiciendum est: his scopis necessaria §. 15. suppeditabit.

Si *heterogeneum* inter orbitam & oculum locatum, situm, sive ipsius oculi, sive lentis pervertit, sui ablationem in genere indicat: in specie vero ad

variam heterogenei istius naturam attendendum erit. Si copiosius serum aut humor spissus glutinosus in cellulis adipolis pinguedinis orbitæ stagnat, præter ea, quæ §. 15. commendavimus, ad mercurialium usum (t) recurrendum erit. Si tumor abscessum minitans sive a causa externa sive ab interna proveniens dictis in partibus adest, discussio ejus tum revellentibus, V. S. abundanti, regimineque diætetico exactissimo, tum topicis externis discutientibusque erit tentanda. His vero malum non tollentibus, suppuratio maturantibus erit promovenda. Pus denique formatum per aperturam lanceola commodissimo in loco factam quantoocyus, ne pars sincera trahatur, evacuandum, ulcus mundificandum, & ex arte consolidandum erit (u). Hæc tamen eo tantum in casu locum habent, ubi prope extremum marginem orbitæ materia hæret, si longius remota est, vix curam admittit, ni casus & fortuna remedium afferant. Quod & de ossium orbitæ carie aut exostosi valebit. Si vero heterogeneis his dissipatis situs lentis perverfus una cum visu duplicato remanet (ut in obs. II.) solis roborantibus pugnandum esse arbitror: his enim adhibitis tunicæ & musculi oculorum sese contrahentes præment lentem, eidemque, si fieri potest, situm naturalem restituent.

Si denique cornea vulnerata cum palpebra coaluit, malumque adhuc recens est, leni sæpiusque repetito oculi motu separatio tentanda, & post separationem etiam continuanda, donec vulnus sit consolidatum, ne novæ adhæssioni ansa præbeatur. Cavendum tamen à motu fortiore, ne inde vulnus diducatur, oculi partes magis lædantur, aut saltem consolidatio impediatur. Si malum inveteratum est, dexteritati operatoris experti relinquendum, num diæresis scalpello tentanda sit, id quod tum adhæssionis magnitudo & modus, tum ægri temperamentum, tum reliquæ circumstantiæ facile declarabunt.

§. XVII.

Iis denique in casibus, ubi visus duplicatus non nisi symptoma est, peculiari cura haud indiget, curato enim morbo primario curabitur & symptoma, ut in obs. 1. 2. factum esse legimus: & si morbus ipse est incurabilis, symptomatis forsan frustra cura tentetur. In visu duplicato morientium mors ipsa mali optima erit cura &

F I N I S.

(t) St. Poes l. c. cap. 20.

(u) St. Poes l. c. 19.

I.

Lens crystallina ad visum absolute necessaria non est.

II.

Præter visum organon in retina, non in choroidea querendum est, quidquid etiam Celeber. Mariottus cum affectis opponat.

III.

Ut remedium specificorum classis in genere valde dubia est, sic eos peccare non aucto, qui medicamentorum specificorum ophthalmicorum existentiam plane negant.

IV.

Myopia & presbyia vitia frequentissima, vel ab utero comata, vel studio & vitæ genere acquisita, & per vitra optica haud raro aucta, in eorum morborum numero sunt, quæ curari non possunt.

V.

Cataracta nihil aliud est, nisi lentis crystalline opacitas, quæ impedit, quo minus radii lucis ad retinam pervenire possint.

VI.

Non expectanda est cataractæ maturitas, antequam operatio instituat: sed operatio locum habere potest, quam primum cataractæ signa prima indubitata adsunt, dummodo operatoris prudentis manus accedat.

VII.

Scarificatorium Wolhoussii, ni caute adhibeatur, plus mali quam boni præstare potest.

XXII
CAROLI AUGUSTI A BERGEN
ET
J. CHRISTIANI WEISE,
DISPUTATIO
DE
NYCTALOPIA
SEU
CÆRITATE NOCTURNA.

Francof. ad Viadrum 3 Aug. 1754.

CAROLI

P R Æ F A T I O.

Absolutis jampridem studiis academicis, ea nuper mente ad aliam Viadrinam accessi, ut honores doctorales caperem, sollicitus interea de edendo quodam specimine percepi, immo vidi & legi, quendam ex nuperis Dominis Candidatis raram & speciosam de Nyctalopia materiam thematicis inauguralis loco ventilasse, neque tamen hanc absolvisse, sed ejus alteram speciem, quam cæcitate nocturnam vocant, intactam reliquisse. Quare animo mecum constitui, si meo arbitrio relictum foret, occasionem speciminis, quod & novitate & sua non minus utilitate sese commendat, non facile praterire, sed inceptum antecessoris mei laborem strenue continuare & ad finem perducere. Annuit huic meo proposito gratiosa facultas, stimulos addidit Excell. D. Præses, & hujus quicquid est laboris præmia me reportaturum confido, si benevoli Lectoris consensum, quod spero, promittere mihi possim. Rem itaque paucis adgredior.

§. I.

SI quis, interdum bene videt, & in cujus oculis sedula inspectione nullum palpabile & in sensu occurrens vitium detegimus, conqueritur, se vesperi debili gaudere visu, noctu autem, quamvis stellæ coruscent aut luna splendeat, nihil profusus videre posse, eamque cæcitate novæ aurore adventu evanescere, ita, ut sequenti die, quamdiu Phœbus medio vagatur olympo, æque bene remota & propinqua discernat & videat objecta, ut quisque alius sanus, labente autem nocte iterum cæcus sit, is *Nyctalopia* seu cæcitate nocturna laborare dicitur.

§. II.

In etymologiam termini *νυκταλωπίας* inquirere supersedeo, quia hoc factum esse video in præcedenti specimine, consentio enim, immo convictus sum *νυκταλωπίας* vocabulum duplicem habere sensum, & denotare æque visionem, ac cæcitate nocturnam.

§. III.

Descriptio hujus morbi (§. I.) tam manifesta prodit signa, ut vel ex his solis hic adfectus ab hominibus aliis visionis vitiis discerni commode possit. Superfunt tamen quædam a quibusdam scriptoribus commemorata signa & plura adhuc symptomata, quæ attentione quadam indigent, quare expedit recentiorum quorundam, qui hunc adfectum experti sunt, historias hic paucis enarrare, & consecrari loco ex his vera signa & causas eruere.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

Z z

§. IV.

§. I V.

Inepta cæteroquin videtur quæstio, quam movet *E. Ferdinandus* (a) an scilicet nyctalopia sit adfectus morbus nec ne? cum, qui hac laborant, in cæteris ad sanitatem tuendam necessariis functionibus non ægrotent; sed cum morbi natura ex functionibus læsis definiatur, & nyctalopia nihil aliud sit, quam actio visus læsa nocturno tempore contingens; omnino hic adfectus morbosus est, & ad morbos visus pertinet.

§. V.

Morbi vero a me nunquam visi & observati symptomata & causas non nisi ex historiis auctorum fide dignorum supplere possum, fide autem dignos judico, qui non ex aliorum relationibus, sed ex propria experientia adfectum hunc litteris consignarunt. Dum vero in his evolvendis occupor, singulari fortuna contigit D. Præsidi, quod in proprio vicu subditum invenerit juvenem hoc ipso adfectu laborantem. Hujus adfectus historiam mihi benevole communicatam, præmissis aliorum fide dignis relationibus subnectam, imprimis quod lucem ad eruendam mali indolem foreneretur non contemnendam.

§. V I.

E. Ferdinandus l. c. sequentem morbi descriptionem habet. *Job. Ramazzus* Messapiensis puber temperamento frigido donatus, præsertim circa caput ad humidum & frigidum vergens, derepente incidit in nyctalopiam, nam de die videbat, occidente vero sole deterius, de nocte fere nihil, & hoc symptomate per quindecim dies laboraverat. In lumine lune nihil, in lumine lucerne aliquantisper videbat, & a propinquo hic puber dolorem habebat, in angulis internis oculorum cum gravitatis sensu, sed de reliquo oculi bene habebant foris nocturne degebat in aëre humido, ubi palustres erant aque, circa principium octobris. Causam ego puto esse aërem humidum & autumnalem. Curationis ergo iussi, ut mitteret solum & ad oppidum commigret. Panem dedi cum semine anisi & femiculi coctum. Potus erat decoctum sassafras & ligni sancti, motus sit moderatus, somnus non nimius. Ira nihil nocet. Nam testor me octo observasse nyctalopas incipientes & pueros & senes, & omnes fuisse a me curatos præscriptis remediis intra quadraginta dies. Plura quidem auctor alia habet medicamina, sed mihi tanti non visa.

§. V I I.

In *Transactionibus Anglicanis* no. 159. sequens extat casus. *Juvenis* cecitate nocturna corripiebatur, toto die aque perspicax erat visus ac ulli alteri homini, vicina,

(a) *Hist. & casus med. hist.* 51. p. 156.

vicina, remota, & loco obscuro æque acute videbat ac ullus alius, modo lucis diurna paucissimi radii superessent, verum sub occasum solis incipiebat ager nebulas videre, & quo plus sol ad horizontem declinabat, eo nebulae crescebant, & tandem sole absente plane nihil videbat. Ad lumen lune & candelarum non videbat, & pupilla ad hæc lumina immobilis manebat.

§. V I I I.

D. G. E. Hermannus (b) adfectus historiam, sequentibus, verbis consignavit. In pago Popovo circa finem præteriti Julii mensis, calore solis existente maximo, permulti rustici homines utriusque sexus & cujusvis ætatis, qui greges pascebant, agrum colebant, vel fruges metebant, verbo, qui sub diu versabantur, usque ad horam quartam vel quintam pomeridianam bene & accurate videbant, postea vero visum confundi & imminui percipiebant, subsequuta cecitate, ita ut si non statim peterent domum, sine alterius adiuviculo vix viam invenire valerent. Duravit hoc symptoma per totam noctem & circa diluculum post somnum evanescebat, cum plenaria visus restitutione. Nullus quando invadebat caligo aderat, dolor capitis aut alii adfectus, sed aliqualem persentiebant capitis imbecillitatem, nullum externum in oculis vitium. Circa Augusti finem remittente solis æstu desit hæc nyctalopia, & omnes qui ea laborabant, pristinum visum recuperabant, sine ullo alio sanitatis detrimento. Causam ponit auctor in crassamento sanguinis, a victu duro & solis calore crassioris facti, & ad caput ruentis, thalamus nervorum opticorum comprimentis & periodicam amaurosin inducentis. Cardio curationis ipsi consistit in humorum congestorum revulsione, eorum correctione, blandaque per alvum evacuatione & fibrarum debilius corroboratione. Paucis quibus dedit medicamenta, profuere laxantia, subjuncto pulveris usu, qui apud *Lentilium Eteodrom.* pag. 1292. extat. Plurimi sine remediis convalescere.

§. I X.

Celeberrimus Kramerus (c) sequentia notatu digna habet. Dieser Zustand kommt niemanden, als alten und in schlechter Kost lebenden Leuten, mithin auch den gemeinen alten Soldaten. Ist hauptsächlich zu erkennen, dass sich solcher Leute pupilla nicht so unbeständig, und immer mit Zusammenziehen und Aufhien bewege, als wie bey gesunden Augen, ia die Pupilla ist auch bey hellen Tage-Licht mehr eröffnet, als wie bey andern gesunden Augen. Aus diesen Zeichen ist zu schliessen, dass ihnen viel mehr Licht zum sehen nöthig ist. Weil aber bey der Dämmerung und Nacht nicht so viel Licht ist, so können sie gar nicht sehen, und eben daher müssen ihre humores oculorum von ihrer pellucidität nachlassen, und vielleicht gar ihre tunicæ retinæ varicosæ seyn. Dieser Zustand

Z z 2

(b) *Primit. Phyl. med. Pol.* Vol. I. Lesnæ pag. 236.

(c) In *medicina castrensi.* p. 92.

stand ist schwer zu curiren, braucht lauter gute Bislein zum Essen, und was geistreiches subtilisirendes zu trincken. Ex pharmacopoea wird rad. valerianæ in pulvere und ess. gelobt, ich aber recommendire die herba herniarie vulg. mille grana in pulv. und auch im Thee täglich 3-4 Wochen durch. Ruta ist auch gut, vornemlich lasse die zwei Kräuter frisch auf Butter-Brod gebrauchen.

§. X.

In litteris Jesuitarum, quas *Lettres édifiantes* (d) vocant graphice describitur à V. P. d'Entrecolle idem adfectus in China observatus. La nyctalopie est une maladie plus commune à la Chine qu'en Europe, & c'est une affection vicieuse des yeux, qui fait qu'on voit bien le jour, qu'on voit moins bien le soir, & que la nuit on ne voit rien du tout: ki mung yen, est le nom, que les Chinois donnent à cette incommodité. Ces trois caractères signifient, yeux sujets comme ceux des poules à s'obscurcir. Celui qui est affligé de ce mal, a les yeux bien ouverts, & ne voit rien, il va à tâtons dans les lieux, où il est le plus accoutumé à marcher, il ne sent aux yeux ni inflammation, ni chaleur, ni le moindre picotement: qu'il soit placé durant le jour dans un lieu ténébreux, il voit fort bien à la plus petite lueur. La nuit étant venue, son accès le prend, qu'on lui présente une bougie allumée, il n'aperçoit dans la chambre aucun objet éclairé, pas même la bougie; & au lieu de la lumière il entrevoit comme un gros globe de feu noirâtre sans aucun éclat. Si l'œil s'obscurcit peu à peu, & par degrés à mesure que la nuit approche, ce n'est pas de la même manière, ni successivement, qu'il s'éclaircit, & c'est ce qui console le malade, car il sait, qu'il aura le lendemain la vue très saine jusqu'au coucher du soleil. J'ai connu un Chinois, qui a eu pendant un mois cette maladie: il m'a avoué, qu'il avoit été attaqué sur le soir de ce mal après s'être livré à des violents accès de colere, & qu'après sa guérison s'étant encore abandonné à des pareils emportemens, le même mal le reprit, dont il se guerit de nouveau par le même remède: voici le remède. Prenez le foye d'un mouton ou d'une brebis, qui ait la tête noire; coupez le avec un couteau de bambou, ou de bois dur, otez en les nerfs, les pellicules & les filaments, puis enveloppez le d'une feuille de nenuphar (la nymphee) après l'avoir saupoudrée d'un peu de bon salpêtre. Enfin mettez le tout dans un pot sur le feu & faites le cuire lentement. Remuez le souvent pendant qu'il cuit, ayant sur la tête un grand linge, qui pende jusqu'à terre, afin que la fumée de la coction ne se dissipe point, & que vous la receviez toute entière. Par cette fumée vous vous trouverez guéri, de sorte que le soir même vous cesserez d'éprouver cet accident. Il y en a qui tiennent encore comme inutile, d'avoir égard à la couleur de la laine du mouton.

§. XI.

Rusticus iste juvenis (§. 5.) nutu Dni. Præsidis comparere iussus sequen-

(d) Recueil. XXIV. p. 434.

quentia deposuit, se esse ætatis viginti trium annorum, a quatuor jam annis laborare cæcitate nocturna, in cæteris functionibus valere & sanum esse, se nullam originis mali causam nosse, nisi quod rustici existiment, hoc ipsum à potu aquæ ranarum spermate contaminatæ, cui forsitan indulsit, provenire. Ad quæstionem: Quando invadit quondam remittit morbus? respondit, se sub occasu solis nebulas videre, & visum de momento in momentum debilitari, donec elapsa hora dimidia post occasum non amplius videat, nec objecta a luce reflexa illuminata distinguat, mane vero, non simul & semel, sed gradatim visum recuperare, quin imo semihoriorum ante ortum solis perfecte omnia cernere & distinguere. An lunam splendens vel lumen candellæ adpositæ videat? quæsitus regerit, se utrumque sic satis distincte, nulla autem objecta a luna aut candela in camera illuminata, multo minus stellas unquam videre posse. Sponte porro confessus est, adfectum annorum ferie pertinaciorem fieri, primisque annis liberum se prorsus fuisse hieme, redeunte duntaxat malo circa ver, & durante per ætatem ac autumnii partem, proxime vero elapsa hieme sese amplius immunem non fuisse. Adfert porro, cum ante quatuor annos per mensem & ultra conflictaverit hac cæcitate, se suafu aniculæ hepar bovinum coctum comedisset, ejusque vaporem calidum oculis excepisset, eo cum levamine, ut posthac fere per annum integrum immunis vixerit, subsequente anno eodem se malo correptum repetiisse remedium cum salutari per sex menses effectu, currente vero anno noviter laborantem ad eandem bis medicinam confugisse, non alio effectu, quam quod per unicum mensem liberatus fuerit. Sibi quoque videri, se serena tempestate magis esse *νυκταλωπα*, quam nubifera, & semper observasse, emendato per hepar bovinum malo, pupillas oculorum speculo obversas interdum esse minores, quam eo tempore ubi cæcitate nocturna laborat. Dominus Præses oculos ægri sub vario situ ad lucem & ad umbram sedulo inspiciens, nihil præternaturale observavit, oculi sunt glauci nitore naturali gaudentes, motus iridis in constringenda & amplificanda pupilla pro quantitate luminis admissi, perfecte est ut in hominibus sanis. Pater adolescentis cæteroquin narrat, ejus novercam ante aliquot annos nyctalopia correptam fuisse, quæ tamen sponte evanuit.

§. XII.

Ex his vero historiis fide dignis (§. 6. II.) signa, symptomata, causas, prognosin, & therapiam hujus adfectus, quantum vires permittunt eruere conabor. Cel. *Kramerus* l. c. vult, tales *νυκταλωπας* non adeo sensibili iridis motu constrictorio & dilatatorio gaudere, sed ipsorum pupillas grandiores semper esse, quam in aliis nulli oculorum vitio subjectis. Idem testatur *G. H. Hermannus* (§. 8.) qui asserit se in quibusdam pupillæ dilatationem observasse. Nuperrimus vero Dni. Præsidis casus (§. 11.) hanc

limitationem addit, pupillam interdum nyctalopibus majorem, esse quidem quam sanis, sed ad lumen & umbram perfecte moveri, e contra de nocte ad lumen candelæ vel lunæ majorem, & magis immobilem esse, ut proin contrariis testimoniis cel. Virorum *Plateri*, (e) *Bergeri*, (f) *Boerhavi*, (g) fidem vix adhibere possim, non quod his viris alias gravissimis in aliis fidem denegem rebus, sed quod existimem, hos viros ex aliorum relationibus, non ex propria experientia de hoc adfectu scripsisse, nullus enim horum meminit se vidisse & tractasse hos patientes. Neque Dom. Præses pupillas sui patientis, quas circa meridiem inspexit, aliter ac in sanis deprehendit, multo minus insuetam aliquam immobilitatem ad luminis ingressum, ut vult *Boerhavius*. Pupillæ itaque dilatatio præsentem adfectum de nocte non amplius ut opinor inter ambigua hujus adfectus signa collocanda, & cæteroquin tanti momenti est, ut lucem aliquam scenerari possit in causarum scrutinio.

§. XIII.

Plura ab auctoribus commemorantur symptomata, hunc adfectum concomitantia, quæ pauca enarrabo. *Forestus* (h) ad signa hujus adfectus gravitatem in capite & similiter circa radicem oculorum refert, quod ipsum quodammodo comprobatur *Hermannus* loc. c. (§. 8.) qui de suis testatur Polonis, ipsos aliqualem persentisse capitis imbecillitatem. *Epiph. Ferdinandus* l. c. non solum gravitatis, sed & doloris in angulis internis oculorum meminit. De nebulis sole occiduo apparentibus præter observationem ex *Transactionibus* (§. 7.) relatio Domini Præsidis (§. 11.) quoque testatur. Casus in China observatus (§. 10.) hæc omnia negat, probatque nihil horum esse, sed cum unius ejusdem morbi indefiniti gradus esse possint, facile est, has omnes relationes symptomatum gradibus admixtis invicem conciliare.

§. XIV.

Non major difficultas nascitur, si & alia phænomena ab auctoribus notata, diverso contigisse gradu observamus. *Epiph. Ferdinandus* (§. 6.) declarat, istiusmodi *nyctalopias* ad lumen lucernæ aliquantisper vidisse. Jesuitarum litteræ (§. 10.) globum igneum nigrescentem loco flammæ candelæ visum commemorant, & ex confitente ægro Domini Præsidis (§. 11.) liquet ipsum paroxysmo cæcitatæ correptum splendens lunam & appositæ candelæ lumen sic satis bene distinxisse, cum e contra casus in Anglia observatus (§. 7.) de abolito prorsus visu, nec per candelam nec lunæ splendorem sensibili, loquatur. Hæc autem observata læsi visus diversitas, longe

(e) Praxis medica.

(f) Dissert. de morb. ocul.

(g) Tractat. de morbis ocul. p. 161. edit. II.

(h) Observat. med. Libr. XI. observ. 38.

longe abest, ut contradictionem involvat, ut potius diversos morbi gradus pro diversitate subjectorum & intensitate causæ efficientis, magis magisque evincat.

§. XV.

Reliqua phænomena, quæ ex recensitis casibus (§. 6. II.) & partim aliis inter legendum historiis animadverti, cum notatu digna sint, præterire nefas duco. Dominus *Hermannus* (§. 8.) visum των νυκταλωπων non accurate momento occultationis solis sub horizonte, sed aliquot horis ante occasum perire scribit, quod ipsum quoque *Acta Anglicana* confirmant, & ex historia Chinesis *nyctalopos* (§. 10.) patet visum non sensim & successive, sed subito, finito somno, restitutum esse, contra in recenti Domini Præsidis casu, visum post occasum solis perire, & ante ejus ortum restitui, utrumque vero non simul & semel, sed successive fieri. Ut adeo ex his omnibus clare consequatur, tempus invadentis obcæcationis & restituti visus ad essentialia morbi signa non quidem pertinere, licet solis ortus & occasus multum conferat. *Forestus* l. c. in scholio expertus est, *nyctalopias* interdum in novilunio magis accurate videre, quam in plenilunio.

§. XVI.

† Ratione subjecti, ætatis, decursus, temporis anni, raritatis & frequentia hujus morbi inter auctores æque non constat. *Ep. Ferdinandus* (§. 6.) homines temperamenti frigidi & humidi ceu subjecta hujus adfectus designat. *Avicenna* (i) nocturnam cæcitudinem accidere scribit plurimum oculos nigros & virides habentibus. *Christ. Job. Langius* (k) vult lippis & mærore confectis familiarem esse cæcitudinem nocturnam, adeoque occasionalem causam a lacrymis derivat. Sed quam male hæc invicem cohæreant, ille demum noverit, qui sedulo recensitas observationes relegit & perpendit, qui enim frigidi & phlegmatici sunt temperamenti, raro vel nunquam oculos nigros, sed ut plurimum glaucos & cæcios obtinent & qui lippitudine laborant, tanto minus metuendum habent, quo magis ipsorum pupilla præternaturaliter contracta est. Et forsitan *Hippocratis* sententia (l) hos bonos fefellit auctores, qui signa suorum *nyctalopias* enarrans, oculos nigros in censum adfert, quod utique verum est, cum *nyctalopia Hippocratis* præsentem adfectui e diametro sit opposita. Neque *Langii* testimonio multum fido, quum compertum habeam, plerosque auctores de hoc morbo loqui ceu adfectu idiopathico, qui aliis oculorum morbis non supervenire solet.

§. XVII.

(i) Libr. III. fen. 3. Tr. 4. c. 4.

(k) Oper. med. Tom. II. p. 110.

(l) Libr. Epid. Art. XXIV.

§. XVII.

Idem fere intellectum velim de congrua horum ægrotantium ætate, quæ enim *Epiph. Ferdinandus* l. c. de pueris & senibus, *Hermannus* l. c. de hominibus utriusque sexus & cujusvis ætatis, *Kramerus* l. c. de solis senibus crudo victu utentibus & pauperibus hominibus, *Theod. Zwingerus* (m) de solis adultis ut subjectis hujus morbi narrant, ita comparata sunt, ut seposito auctoritatis præjudicio merito concludam, hunc adfectum omnem promiscue sexum omnemque ætatem corrigere, immo pro generaliori sui causa quandoque in hoc vel illo loco populariter grassari posse.

§. XVIII.

De anni tempore quod servat ex memoratis historiis (§. 6. II.) conijcere licet, vere, æstate & autumno frequentius grassari, quam hieme, quod quippe recens casus (§. II.) comprobare videtur. In *Ephemerid. Nat. Curios.* (n) cæcitas nocturna describitur, quæ per mensem lunarem Martium ægrum detinuit, æstivæ nyctalopiæ mentionem facit *Hermannus* l. c. autumnalis *Epiph. Ferdinandus* l. c. & habitualis adfectus hiemem non excludit (§. II.), licet hoc anni tempus omnium nimine huic morbo congruum sit.

§. XIX.

Decursum hic morbus plerumque videtur habere per mensem integrum, in vicinia Lefnæ (§. 8.) a fine Julii ad finem Augusti grassatus est, per mensem quoque ægrotavit Chinenis iste $\nu\kappa\tau\alpha\lambda\omega\psi$ (§. 6.) *Ferdinandi* relatio de ægris loquitur partim intra quindecim, partim quadraginta dies curatis. Alia omnia docet recentissima Domini Præsidis observatio (§. II.), qua constat, ægrum licet non uno tenore, sed per recidivas jam in quartum annum hoc morbo conflictari, atque hunc casum exceptionem a regula continere.

§. XX.

Nullus cæteroquin dubitarem, nyctalopiam morbis rarioribus adnumerare, cum observationes practicum, quarum adeo indigens caterva profat, raro ejus mentionem faciant. *Scheidius* (o) nyctalopiam vocat adfectum rarum ac mirandum. *Theod. Zwingerus* l. c. ter duntaxat in praxi sua observavit adfectum, & ipse quoque Dominus Præsides confitetur, se nunquam

(m) *Pædoiatreia* p. 143.(n) *Decur. I. Anno 3. observ. 243.*(o) *De visu vitato Argentorat: 1677. p. 25.*

antea, quam quidem hoc tempore ipsum observasse. Hoc non obstante crediderim, frequentiore longe esse adfectum, quam quidem vulgo creditur, primo enim noctis tempore, quæ somno & quieti datur, ægros detinet, cæterasque principes sanitatis functiones non turbat, unde molestiam patienter potius ferunt, quam consilia expetunt, secundo celer morbi decursus efficit, ut ægri, antequam ulteriorem eventum cunctando experiuntur, jam sint restituti: tertio, morbus pauperum esse videtur, & vitæ hominum agrestis, crudo victu utentium & inclementiæ aeris expositorum, qui telis aranearum rarior est in palatiis magnatum, & de quo pauperes æque ac de aliis morbis, sostro parcendo solliciti, non æque facile apud medicos conquiruntur.

§. XXI.

Accedo jam ad causarum scrutinium, in quo evolvendo tanto accuratiori examine opus est, quo magis compertum est, auctores & circa hoc momentum in diversissimas abire sententias. Ut autem ordine procedam, primo dicam de prædisponentibus & occasionalibus, deinde de materialibus & formalibus hujus morbi causis. Ad internas prædisponentes multi referunt temperamentum frigidum & phlegmaticum, ætatem puberem, talesque oculos, qui magni sunt ac protuberant, quod, quo minus admittere possim, vetat cognitio hujus morbi ex suis signis (§. 12-17.), qui promiscue omnis ætatis & sexus homines adoritur, unde quoque cum *Epiph. Ferdinando* (§. 6.) aërem humidum & autumnalem pro tali causa occasionali non agnosco, sed contrariam potius cum Domino *Hermanno*, æstum sc. & calorem solis, atque sic aërem siccum & calidum hic magis accuso. Alii ab auctoribus recensitis causis occasionalibus pariter non multum tribuo, ut v. g. usui loliacei panis, de quo *Schenkius* l. c. notat nyctalopiam ortam esse, in qua causa assignanda facile fallacia non causæ ut causæ irrepsit, aut etiam defectui pinguedinis in quotidiano cibo, quale quid *W. Hoefferus* (p) tempore belli Suecici in pluribus militibus & incolis Sueviæ & Baviaræ propter annonæ penuriam observavit, & de cujus realitate inter *Hoechstetterum* & *Horstium* disputatum est. (q) Eiusdem valoris esse judico causam nyctalopiæ a potu aquæ spermate ranarum contaminatæ (§. II.), qui enim hoc sperma cum aqua haustum hunc singularem habere possit effectum, ex nullis rationibus physicis perspectum est. Similiter ira prægressa, cujus meminit Jesuitæ observatio, non semper hujus adfectus causam occasionalem constituit, cum *Epiph. Ferdinandus* in suis ægris nyctalopicis hanc potius profuisse, quam nocuisse observaverit.

§. XXII.

(p) *Hercul. med. Viennæ Austriæ 1657.*(q) *Epist. I. III. p. 487.*

§. XXII.

In assignanda causa materiali non minus discrepant medici præteriti & recentioris ævi. *Aëtius* & cum eo cæteri Græci hujus adfectus causam quærunt in spiritibus visivis, præter naturam crassis & spissis, quam veterum causam *Langius* l. c. quoque amplectitur & tuetur, sed adhuc sub iudice lis est, an tales spiritus visivi revera existant, & si existunt, quare interdum suo funguntur officio, & ab hoc feriuntur de nocte. Veri magis speciem habet, quod de crassamento sanguinis a victu duro & solis calore condensati, ut causa materiali adfert *Hermannus* (§. 8.), licet pro mea parte non consentiam horum humorum decubitus ad thalamos nervorum opticorum fieri. *D. Antoine Maitre - Jean* (r) sententia de causa materiali adfectus in fibris retinæ tunicæ, vel nimis succulentis vel exsuccis & aridis redditis, quærenda, ita comparata est, ut quidem nodos, sed non solide solvat, ipsisque symptomatibus explicandis insufficientis sit.

§. XXIII.

Quod causas formales attinet, non diffiteor difficile dictu esse, quænam pars oculi in cæcitate nocturna sit adfecta. *Plempius*, *Platerus*, *Bergerus*, *Boerhavius* causam formalem hujus adfectus quærunt in nimia pupillæ angustia, quam tamen opinionem veris morbi phænomenis & recensitis casibus (§. 6 - 11.) repugnantem merito rejicio, & jure magis audiendum esse existimo *D. Fischerum* (s) qui causam formalem ponit in relaxatione paralytica & temporaria iridis. Adest enim pupillæ dilatatio præternaturalis, quæ spasmodicam fibrarum radiatarum constrictionem supponit, quam a consensu & nexu cum choroidea tunica fieri existimo, ut statim pluribus demonstrabo. Omni autem fundamento destituuntur, quæ *Felix Platerus* (t) de paulatina obscuratione crystallini, & *Kramerus* de humorum pelluciditate turbata & retina varicosa facta, tanquam causis formalibus nyctalopix litteris prodidere.

§. XXIV.

Sentio jam nunc mei officii esse, ut quid causæ subsit in nyctalopia producenda, hic breviter exponam, & quidem non inficior dari causas prædisponentes ex crudo victu maxime arecessendas, prostant enim talia quæ

(r) Traité des Maladies des yeux. p. 462.

(s) Diff. de morbis ocul. Erfordix 1726.

(t) l. c. Tom. I. p. 193.

quæ crudum & spissum chylum generando alimenta, sensim & successive quoque oculorum humores ad spissitudinem disponunt, & aciem visus infringunt, ut pluribus scriptores diætetici docent. Neque refragor oculorum humores semel inspissatos sentiendi facultate privare organa recipiendis luminis radiis destinata. Multo minus negabo formales istas causas, quæ tanquam signa in sensus occurrentia in hoc morbo se manifestant, quale verbi gratia pupillæ dilatatio est, sed ideo tamen res altioris indaginis semper manet, quænam scilicet hujus morbi causa proxima, quæve oculi pars primario & quoque per consensum laboret? Mihi si in his rebus dubiis conjectare duntaxat licet, videtur, non thalamos nervi optici, non nervos opticos, nec retinam tunicam opprimi quodam humore peregrino, sed potius ipsius choroideæ tunicæ humores ab effectu crassioris victus & injuriarum ætus diurni quodammodo contaminari & spissescere, ut inde imminuta in visu perceptio consequatur. Quamvis enim *Mariottani* systematis affecta non sim, qui visus perceptionem non in retina, sed in sola choroidea ponit, tamen visendi facultatem non soli retinæ tribuo cum recentioribus plerisque, sed existimo hanc insignem facultatem ex consociata & conjuncta retinæ æque ac choroideæ actione nasci. Ex compressis enim fibris retinæ vel nervi optici plenaria sequeretur cæcitas dies noctesque perennans, ut videmus in amaurosi, ista itaque tunica choroidea humoribus crassis stipata, fibras contrahit, & contractione sua uveæ filamenta radiata, quæ choroideæ propagines videntur, in consensum rapit & pupillam durante paroxysmo ampliorem reddit. Forte & inde naturalis choroideæ cum retina cohæsiō intima paulisper remittit & laxior fit contiguas, quæ necessario obtusum visum sensum facit. Huic mex sententiæ favet, sanguinis per victum crassum contaminati effectus facilius posse penetrare in hoc pigmentum choroideæ, ex vasculis sanguineis constantis, quam in retinam ex furculis nerveis & fibris medullois formatam, in quas omnino sanguinis immediata via & impulsus non datur, sed multiplex subtiliorum humorum series requiritur, antequam subtilissimus nervorum latex efformetur. Confiteor tamen, & hanc meam explicationem esse hypotheticam, neque omnibus nyctalopix symptomatis solvendis parem, nam ex mea & omnium reliquorum auctorum explicatione nondum patet ratio, cur nyctalopes interdum bene vident, noctu vero cæcutiunt. Forte hic occultus & arcanus quidem nexus ac consensus inter lumen solis nunc occidentis nunc orientis, & partes oculum constituentes latet, quem explicare mortalibus hæcenus concessum non est.

§. XXV.

Ad prognosin me conferens primo quidem loco ex *Kramero* (§. 9.) didici, hunc adfectum curatu esse difficillimum ac magis ex diætæ & regiminis, quam pharmacæ regulis & præscriptis restituendum. Interim hoc suum enunciatum in strictissimo sensu accipiendum non esse inde concludo, quod hic morbus in plurimis subjectis intra mensem cessaverit, immo sponte citra exhibitionem medicamentorum curatus fuerit. Hanc ejus ergo admitterem prognosin in subjectis annosioribus & quibus hic adfectus mora temporis habitualis factus est, in junioribus autem & qui prima vice corripuntur, non crediderim curatu difficilem fore, in primis medico, cui specificum hujus morbi remedium cognitum est.

§. XXVI.

In curatione hujus mali ob defectum cognitionis plenariæ causæ ejus, vix rationalis apud auctores prostat therapia, sed quidquid circa hoc argumentum litteris proditum est, vel concernit singulare aliquod specificum, vel ingentem remediorum farraginem promiscue commendatorum.

§. XXVII.

Quod momentosum hujus morbi specificum concernit, hepar est vel bovinum vel ovillum aut hircinum, in cujus remedii commendatione hoc singulare invenio, quod non solum antiquissimi usus sit, sed etiam latissimi & propemodum recepti per omnes terrarum gentes & regiones. Non enim levis admirationis momentum est, quod æque Chineses ac Marchiæ nostratis rustici hoc malo sese liberare norunt, cum hac levi differentia, quod nunc hepar bovinum, nunc ovillum vel caprinum commendent. Contra alteram, prioris speciminis, nyctalopiæ speciem hepatis bovini usum jam commendavit *Hippocrates* & *C. Celsus* (u) cæcitate nocturna laborantes inungi jubet sanguine jecinoris maxime hircini, sin minus caprini, ubi id assum coquitur excepto: atque edi quoque ipsum jecur debet. *P. Ægineta* l. c. hepar hircinum assatum laudat, & saniam intra assandum collectam illinire, hepar ipsum edendum, & dum coquitur vaporem oculis excipiendum jubet. *Oribasius* (x) eadem ratione hepar caprinum commendat, quod etiam *Marcellus* (y) his verbis facit; *Jecur ovillum* i. e. ovis candidæ discoctum cum aqua madefactum contritumque & oculis superpositum nyctalopas purgat. Inter recentioris ævi scriptores omnino non pauci sunt, qui veterum vestigiis insisten-

(u) Libr. 6. c. 6. de re medica.

(x) Synopsis libr. 8. vid. med. princ. post. *Hippocratem* p. m. 130.

(y) De medicamentis Lib. ibid. p. 279.

tes hepar caprinum vel etiam bovinum specificè commendant. Ita enim *Forestus* scribit l. c. similiter hepar caprinum coquito obvelato capite & in ollam adverso fumum oculis excipito, ipsum hepar edendum præbeto. *A. Cumenus* (z) duos casus adfert nyctalopiæ seu cæcitate nocturnæ per hepar bovinum curatæ, idem quoque remedium commendat *Antoine* l. c. & in duobus casibus scilicet *Chinensi* nyctalope (§. 10.) & ægro, cujus historiam *Dnus Præses* (§. 11.) concinnavit, singularem hepatis virtutem non satis de prædicare possum. Unicus *Dominicus Panarolus* (a) scribit convaluisse quendam *νοκταλωπα* fumendo aliquoties ante cibum hepar anguillæ assatum, & hoc remedio postea ex simili morbo cæcutientem sese feliciter sanasse.

§. XXXVIII.

Quod farraginem medicamentorum ad hunc adfectum præscriptorum attinet, hanc breviter ordine chronologico recensere. *C. Celsus* l. c. præter hepar caprinum iis medicamentis non inutiliter uti docet, quæ vel cicatrices vel aspritudinem extenuant: *Quidam* inquit contrito semine portulacæ mel adjiciunt, eatenus, ne id ex specillo destillet, eoque inungunt, utendum vero sinui esse exercitationibus, balneo & fricationibus. *P. Ægineta* l. c. curam adgreditur evacuando sanguinem de flexura cubiti, deinde purgando aut per clysterem evacuando, mox pituitam per os detrahendo, & sternutationes movendo, ante cibum hysopum aut rutam bibendam præbet, si vero non cedit stimulat purgante ex scamoneo & castoreo. Oculos illinit melle despumato & claudere jubet ad continendum liquorem. *Oribasius* l. c. similia propemodum tradit circa medendi methodum, additque asininum fumum exprimendum esse, eoque succo oculos inungendos. *Marcellus* præter hæc recensita superstiosum remedium, scilicet lychnitem lapidem, quem nos carbunculum dicimus, commendat, & cæcitate laborantibus secum gestare suadet. *Epiph. Ferdinandus* l. c. inter alia remedia ligni sassafras decoctum multum commendat, & *Gabelhoferus* (a) testatur pulvere ex semine fœniculi, anisi & coriandri curasse nyctalopem. *Schenckius* l. c. remediis nyctalopiæ adnumerat cinerem ficulneum ex oleo illitum, & non ita pridem laudatus *Kramerus* l. c. præter radicem valerianæ, cujus alias virtus antepileptica a *Fabio Columna* asserta est, in pulvere & essentia præscribendam, herniaricæ & rutæ herbas tanquam egregii usus commendat. Sed dubito medicum clinicum ex his omnibus commendatis remediis, quæ & virtute & operandi ratione mirum inter se differunt, multum solatii capturum esse. Rationalis curationis sciagraphiam per indicationes primus tradidit laudatus *Hermannus* (§. 8.), persuasus enim sum materialis

A a a 3

(z) Ephemer. N. C. ann. 3. obs. 133.

(a) Jatrologism. seu Obs. medic. pentec. 49.

(b) Obs. cent. 4. cur. 49.

riales causæ conditionem in inspissatis & condensatis humoribus latere, effectumque famosi hujus morbi specifici, hepatis scilicet comesti & imprimis ejus vaporis excepti, qui omnino virtutis emollientis, & resolventis est, ex hac theoria explicari posse, licet inventio hujus specifici a veteribus relata superstitione quadam nitatur, dum omnes testantur hepata caprina & ovilla non aliam ob causam commendata fuisse, quam quod hæc animalia de nocte æque cernant ac interdiu. Tandem ex analogia concluderem, curam per electricitatem boni quidquam hic præstituram esse.

F I N I S.

CAROLI

CAROLI FRIDERICI KALTSCHMIED,

P R O G R A M M A.

De nervis opticis in cadavere latis inventis a compressione per undas facta causa ante mortem subsecutæ guttæ serenæ.

Jenæ 8 Octob. 1752.

Non solum in infantibus, sed & adultis hydrocephalos produci praxis docet, & multæ apud auctores de his prostant historiæ. At, cum futuræ in adultis ossa cranii firmius claudant, ab extravasata lymphâ rarius se distendi patiuntur, unde cerebri compressio, secretionis spirituum turbatio & mors ex apoplexia superveniens ut plurimum evenit. Ejusmodi casum imprimis eam ob causam recensere placet, quoniam nervorum opticorum in cadavere conditio rarior deprehensa. Mulier septuagenaria decem ante mortem annis ex petulantia juvenis fuste in capite fortiter percussa, & remediis & naturæ robore vero levata, evidens inde damnum non statim percepit. Post aliquot autem menses capitis dolore gravativo, indies aucto, postea vero in atrocissimum terminato, ita ut vix rationis usus aliqualis superesset. Nec medicorum nec chirurgorum ope multum levata tantum non desperavit. Sternutatione vero suborta ad libræ unius pondus lymphæ per nares emisit, & inde levamen sentit. Adhibitis postea cephalicis fere integrum per annum ab omni sensu tristi immunis. Eadem vero & symptomata & evacuatio post hæc aliquoties rediere. Anno mortem præcedente denuo cruciatibus capitis misere vexata fluxum lymphæ per nares frustra expectavit. Oculorum vero acie primo, postea omni usu destituta a me auxilium petiit. Oculis nihil præternaturale nisi pupillam dilatatam magis, commonstrantibus guttam serenam adesse vidimus. Frustra vero omni remedio adhibito morti succubuit ex apoplexia. Cultro hinc anatomico subjecta cranio aperto meninges aquarum mole elevabantur, iisdemque perforatis libra earum una cum dimidia prorupit. Duræ matri firmissime arachnoidea & pia mater in plurimis locis adhærebant, pia matre ex omnibus cerebri sulcis vi aquarum sub ipsa fluctuantium remota & elevata, plieas & sacculos hinc inde constituyente, in quorum cavitatibus itidem aquæ reclusæ, quibus emissis hinc inde tunicæ arachnoideæ partem poteramus separare & commonstrare, aquis mox inter tunicam arachnoideam & duram, mox inter arachnoideam & piam matrem hærentibus. Ventriculi cerebri aquis pellucidis repleti & corpus callosum vix septi pel-

pellucidi crassitiem referebat. Omnes sinus æque ac reliqua vasa sanguinea admodum turgida ac distenta, & plexus choroidæus uvæ instar & varicosus curiosum exhibebat spectaculum. Quod vero maxime recenseri meretur, est aqua circa nervos opticos collecta, ita, ut a thalamis nervorum opticorum sacculi ad eam usque partem nervorum opticorum hærent, ubi illi contigui & quasi coaliti conspiciuntur. Sacculis a nervis opticis formatis inferius firmiter adhærebant nervi optici, neque rotundam, sed usque ad eam cranii partem, quam perforant, compressi & lati, apud me adhuc servati, calami scriptorii contriti & firmiter compressi figuram exhibuere. Compressi igitur ab aquis incumbentibus spirituum in ipsis motum & oculorum cerebro cum commercium intimius continuare non validi paralyfin tunicæ oculi retinæ & guttam in hac ægra serenam produxerunt.

F I N I S.

SAMUEL

X X I V.

SAMUEL. THEODORI QUELMALZ;

P R O G R A M M A

D E

N A R I U M E A R U M Q U E S E P T I

I N C U R V A T I O N E.

Lipsiæ 15 Martii 1750.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

B b 4

Diverſo nares officio, & honorabili & magis obſceno funguntur. Illo non leviter recreant animam, dum papillæ nervoſæ æque copioſiſſimæ, à primo pari in earum cavitatibus tunicaque eas inveſtiente diſtributæ, ab atomis quibuſlibet fragrantibus in atmophæra diſperſis, cumque aëre, inſpirationis actu eo adductis grate affectæ, olfactum excitant. Hoc vero ſanguinem tam univerſum, quam inprimis eum, qui pro liquido ſpirituoſo, in cerebri cortice ſegregando adducitur, adeo mucoco lentiori atque inhærente pituita excrementitia prius liberant, ut ſincerior poſt reſultans, uti reliquis, ita præcipue huic nobiliſſimæ ſecretioni rectius impendi, ſubtiliſſimumque humorem nervis proprium promptius dimittere queat. Nec tamen quod ædificiis interdum pretioſiſſimis arcibus, que ſplendide olim exſtructis dedecori cedere ſolet, ubi ædiculæ requiſitis naturæ dicatæ ab earum parietibus prominent, in nares redundat, eminentiori parte faciei ceu pulchritudinis ſedis ſitas, quippe quæ venuſtati multum plerumque opitulatur. Cujus rationem quiſquis partium nares externas conſtituentium ſymmetriam, quam natura adeo in corpore animali condendo præ oculis habuit, ut nuſpiam ab ejus regulis reſiſſe videatur, alleges, à ſcopo haud aberrabis. Scilicet quemadmodum univerſo externo corpori, maxima ex parte, non niſi duplicatæ partes in capite, collo, trunco, atque artubus, reſpectu magnitudinis, conformationis, ſitus, figuræ atque officii ſibi reſpondentes exactiſſime pulchriorem formam fornerantur; ſic quæ nares componunt ex utroque latere conjunctæ, cum ſibi ubique ſimiles ſint, elegantix non mediocre addunt momentum. Quoties vero ab æquali hac ſua poſitione atque configuratione membra ac partes corporis reſeſſerint, toties non tam formoſitati multum decedit, quod pedibus ſpinaque dorſi multum incurvata incedentes exemplo ſuo firmant, ſed ubi in vultum cadit iſtiusmodi anomalia, ſi vel reliquum corpus elegantiffime ſit ſtructum, illud tamen ſubturpe aſſeras. Præ aliis in naribus, ceu faciei parte magis apparente deformitatem, ſi quæ adſit, oculus animadverti, neminem fugit, niſi oculorum acie proſus deſtituatur. Alios tanta magnitudine organi hujus externi, inprimis ſpinæ ac dorſi eminentioris ceu gibboſi à nativitate eſſe præditos, ut vel inde natutorum titulo jure ſuperbiant, alios contra nares tam depreſſas obtinuiſſe, ut vix dimidium naturalium æquent, alios iſdem aduncis vel reſimis gaudere, quotidie experimur. Sunt autem multæ variæque cauſæ, quæ naribus inſidias ſtruere, eaſque tantum non evertere protinus ſolent. Quas inter non ſolum per partum difficilem, eſſi rariffime, facta earum preſſio, aut quævis ab ortu primo perque hæreditatem inducta à naturæ conſueto ordine recedens configuratio; ſed etiam externæ iis nonnunquam ſubaccidentes injuriæ locum quendam ſibi vindicant. Ob oſſium nares ſuſtinentium, internis que cavitatibus earum affixorum magnam, inque in-

fantibus atque puerili ætate majorem teneritudinem, à lapsu, pronocapite ac facie versus corpora renitentia dura contingente his extantibus præ aliis faciei partibus adeo frequenter noxa inducitur, ut per omnem non raro vitam quam formæ bonum fragile sit, testimonium edant evidentissimum. Ut nil de læsionibus externis violentis, de congelatione, obfrigus intensius, quibus iidem damnum manifestum inductum sæpe fuit, proferam, rem mihi tantum in præsentia cum earum curvatione eo penitus faciam, quo pauciora hoc de malo, licet crebriore, in scriptis chirurgorum medicorumque relatum legimus. Naribus equidem fulcrum firmum satis duo ipsis propria ossa oblongoquadrata forma prædita, per sic dictam harmoniam in medio cohærentia, superiori extremitate cum osse frontis, beneficio transversalis futuræ, a parte laterali cum apophysi ossis maxillaris, cui a naribus nomen factum, connectentia, præbent. Sed his neutiquam contenta natura, ut eo melius adversus injurias externas firmetur validum satis septum iis in medio suppositum. Quod etiam a parte anteriori atque inferiori reperitur cartilagineum, reliqua tamen sua expansione ossea lamina, ad quam efformandam plura ex vicinis ossibus suum conferre comperimus, componitur. Nimirum non exiguam ei portionem interior ossis ethmoidei apophysis, plano osseo constans, cum eminentia interna ossium narium eaque media conjuncta suppeditat, cum eminentia interna ossis vomeris, partem septi posteriorem constituentis ejusque superiorem, anteriorem, tenerioremque marginem adeo complectitur, ut hac descripta facie prius nominatam laminam ethmoidealem sustinere videatur, margine interim inferiori hujus compositi ossis septum efformantis lineæ eminenti, ab apophysi palatina ossis maxillaris pariter ac ipso osse palati nares versus assurgenti inserto, ambitu vero ejus anteriori cum cartilagine majoris narium media parte, laminam satis conspicuam efformante, coalito. Quod sic compositum, nariumque cavum dividens planum membrana, quæ ob mucis tenuis, ab arteriarum per eam distributarum sanguine secretionem pituitaria audit, quæque magna ex parte spongiosa, nec parum crassa, contextu celluloso, glandulis, ductulisque excretoriis passim referta est, obducitur. Ab his arteriis per illam copiose distributis, atque utrinque per septi ossei superficiem ejusque poros simul intransibus hoc ipsum quoque suum nanciscitur nutrimentum. Quantum vero, ut cætera, subtiliori anatomice septi perlustrationi relinquenda hic omittam, hæc columna septi ossei ad nares suffulciendas conferat, non raro tamen adeo inflectitur ut naturalem narium totiusque faciei figuram multum alteret. Cujus mutati situs causæ multæ hinc inde producendæ in medium forent. Verum enim vero, posthabitis violentis percussionibus externis, quæ passim conspiciuntur, variisque læsionibus, qualisque à lapsu in lapidem angulosum in pueritia accidente, ossium horum depressio viro cuidam eximio induxerat adeo, ut, viam aëris per nares, per omnem vitam præclusam deprehenderit, illius saltem vel in transitu me-

mi-

minisse juvat, quæ in prima infantia ab indicis, aliisque digiti immisione in alterutram solum narium cavitatem, septum in alteram sensim prementem prava ex consuetudine accidit. Et quid de pulveris sternutatorii acrioris sæpe ac subadstringentis, temporis successu siccitatem duritiemve callosam organo huic universo inducentis attractione censendum erit, qui cum dextræ manus digitis ut plurimum apprehendatur, in ejusdem lateris narium cavum majori copia sæpissime intruditur, ibique tam per excitatam irritationem seri affluxum largiorem cum membranæ internæ turgescencia, quam per illam à vasorum sinibus ac poris hinc tandem inductam contractionem rigiditatemque hanc ossis superficiem propemodum exarefactam relinquat. Ast frequentiore septi à naturali forma recessionem causis deberi internis, extra dubitationis aleam est positum. Quæ non mala variolas, annis quibusdam, malignitate majori stipatas, aut corpus pravis humoribus scatens invadentes insequuntur? quæ uti non raro pulmone ac pectore, sic naribus, tenerioribusque earum ossibus ac partibus infestæ sæpe existere. Frequentiores putem observationes, quæ à puellis puertatis annos ingressis, sub moliminibus molestissimis mensium eruptionem respicientibus, narium inde rubore externe perfusis, interne interdum inflammationibus, exinde suppurationibus ac erosionibus affectis desumi possunt, quam ut quis de asserti veritate jure dubitare queat. Veluti autem hæc incommoda in nonnullis per plures dies moras neccunt, sic singulis mensibus atque tamdiu repetiisse visa sunt, donec negotium hoc, naturæ ad ductum ordinatum fuerit, in aliis malo fixiori atque extra hoc tempus permanente, vasculorumque sanguifluorum per septum distributorum destructionem, non sine partis cujusdam ariditate ejusque curvatione inducente. Enim vero sanguine cæterisque corporis succis à naturali sua blanditie, rectorum vitio, recedentibus, chlorosique atque cachexiæ in miseris patientibus portam, absolum neutiquam videtur, hanc humorum labem haud aliter in nares derivari, atque in arte excitatos fonticulos, acriori sero pureque semper irriguos, eoque nonnumquam totam vicinam regionem erodente animadvertimus. Quam ob rem nolim omnem derogare fidem quorundam de hæmorrhoidum cum polyposa narium excrescentia aliisque harum affectionibus morbidis connexionem, annotatis, quanquam in integra valetudine gaudentibus subjectis eandem minus locum invenire largiar lubentissime. Utut namque haud exiguum utrisque partibus spatium intercedat, rectius tamen hodie de sanguinis cæterorumque ex eo pendentium circuito constat, quam ut phænomena difficiliora creditu primo intuitu visa statim infida, atque à vero plane abludentia venditare cogamur. Ut de cruoris superflui per nares excretionem, cum illis per alia loca aliasque regiones à natura suscipiendas crebro alternante, quippe qua acrioris simul admixti seu decubitu locuples subministratur occasio nil addam. Dari alios, qui ob seri inprimis visceris ex lautioribus assumtis alimentis, obque vitam quietam atque à laboribus alienam contractam abundantiam, denegata sic ejus immi-

B b b 3

nutio-

natione decentique attenuatione perpetuo fere laborant coryza, ex veterum mente intemperantiæ manifestum edentes signum, qui vero ex variis causis non raro eam experiuntur mutationem, ut cessante hac mucis per nares excretionem omnimodo tenuissimisque vasculis, tunicam pituitariam una cum septo osseo perreptantibus collapsis, tantum non cum humore suo coactis laminam hanc osseam siccioram atque varie intortam obinent, frequens experientia imo autopsia nos abunde convincit. Ultero vero causis septi narium incurvationem producentibus spongiosa illa corpora colore vario pallido, livido, sub rubro prædita, ab initio molliora, mox duriora polyporum nomine venientia, ex intimis sinulis latebrisque ossibus ethmoideis, sphenoidis, nec non ex ipsius pituitariæ tunice glandulis obstructis enata annumerare fas est, quippe quæ, insigne sæpe augmentum capientia septum nostrum in alteram prementia successive partem, organo toti flectendo aërique transitum pro respiratione præcludendo adeo paria inveniuntur, ut tandem miseri non nisi aperto ore incedere, dormire, imo cum sæpenumero versus palatum ac fauces retrorsum extendantur, suffocationis periculum, una cum olfactus atque loquelæ articulatæ damno subire teneantur, molem quandoque nefandam, proboscidis infame simulacrum, ex narium cavo prominens non sine maximo tædio circumferentes. Fallor autem ego, aut has inter acrimonia illa peculiaris, à venereo miasmate per contagium communicata, quandoque à parentibus, vitio hæreditario, in prolem mature derivata, & ubi imprimis compages horum ossium incrementi sui nacta est terminum aperte se prodens principem tenet locum. Quæ nimirum diu fatis in corporis vasis cum humoribus oberrans, tandem in ossium omnium tenerimis his atque vicinis ut plurimum sedem sibi fixam parat. Jam uti in reliquorum ossium carie inchoante vitium plerumque in periosteum ejusque inflammatione delitescit, hancque vasorum ejus cum ossibus intime combinatorum corruptio insequitur adeo, ut illa succo nutritio orbata, erosa, arida ac friabilia restitent, sic non aliter in vasis sanguifluis septum hoc obducentis tunice radices agens illud relinquit rigidum, ut presso pede incurvetur, non raro plenaria ex erosione cum narium desidentia detestanda superaccidente corruat. Quod præterea in aliis obtinet ossibus, ut malum in unico eorum puncto aut regione niduletur, reliquis eorum partibus intactis, sed in sæpius nominatis ossibus, narium cavum dividitibus, eo magis mirari subit, quo tenuius est, cum alteri sæpe superficiem insidietur morbosa materia, altera præstita integra. Minus memoratu dignum dixeris, quod ossa hæc membrana sua obtegente subinde neutiquam destituta compareant, potius in ea regionem saltem quandam, alieno colore præditam, pallidam maculam eamque interdum in alterutro solum latere in certis subjectis conspicuam, altero eo naturali ubivis gaudente repræsentent. Quibus tamen non obstantibus, hanc membranæ ossiumque vasis obortam affectionem, juncto tempore corpori proprio, septi situm, qui ipsi est perpendicularis, multum sensim permutare recurvatumque stitisse, in aprico est. Ego vero quoties hanc ejus incur-

curvationem ex allegata ratione oculis usurpare mihi contigit, toties non potui non scriniorum aliorumque opificum, qui asserculos pro opere suo conficiendo interdum inflexuri, alteram eorum superficiem aqua humectare, alteram intactam calori temperato dextre admove, hocque modo eosdem pro lubitu fere, ac diversimode inflectere norunt, toties inquam chartæ scriptura recens exarata madidæ fornaci calefactæ admotæ in instanti sinuatæ redditæ recordatus sum. Eo saltem intercedente discrimine, ut quæ sic ilico in corpore humano contra ea, sensim inducatur formæ mutatio. Nec proinde semel, sed sæpius tales obvenisse memini, quibus imprudentibus facta contorsio septi prius haud innotuit, quam à me observata atque pronuntiata fuit. Ea tamen propter spes me haud sefellit, fore ut medela rite applicata, carie inchoante deleta vasisque ossi, quod naturæ opus esse non sum nescius, restitutis flexilitas quodammodo reddi digitique memini alteri parieti admoti ejusque lenissimæ pressionis non vi, sed sæpe repetitæ beneficio, figura prior paulisper restitui queat. Id quod non æque tunc processisse sum expertus, ubi tota septi lamina morbo utrinque penetrata, ipsaque pituitaria tunica prævia inflammatione ac suppuratione fuit pessundata. Luculento indicio, vasorum, per integram adhuc ossis superficiem, distributorum, sanguiferorum epe, erosæ portiois effoliationem novorumque eorundem progeniem redintegratam, quandoque in perfectiori modo peractam consolidationem squamularum perpetuo regeneratarum proventum fuisse infecutum. Quilibet, vel me tacente, intelligit, id quod hæctenus de septi lamina ejusque involucreo membranaceo prolatum à me est, etiam de ejus cartilagine inferiori mobili, ceu nares distinguente intersepimento, osseo plano contermino asseri posse. Ut ut nimirum non nunquam erosione deperdita prorsus cartilago hæc deprehendatur, sæpius tamen solum retorqueri consuevit. Verum enim vero, quæ eo notatu dignior mihi visa fuit, quo minus quid literis de ea olim consignatum legi, est septi hujus ossi plenaria secessio ab apophysi ossis maxillaris nasali, sulcoque superiori ossium palati, per omnem utriusque eminentiæ tractum versus alterutrum latus facta adeo, ut linearum nonnullarum distantiam crebro adæquet. Qua separatione septi contingente, non potest non margine suo inferiori lateri solum decliviori utriusque antea nominati ossis insistere, simulque tantum descendere, quantum allegatæ apophyses ad altiorem ejus situm conferre poterant. Ipsemet testem ago autoptam viri XL. annos nati, athletici, diu antea castra venerea secuti, qui teneriori ossium compage natura gaudens, morbo quanquam perfecte sublato, ex hoc tamen tempore mobile sistebat palatum, illud pro arbitrio jam demittens, jam sonitu non absimili quam qui ab elongatione digitorum suboritur, elevans huncque reciprocum motum, sine incommodo ullo, serie non interrupta sæpius repetens. Quæ res mihi suspicionem haud vanam movit, juniora forte subjecta, quibus præ aliis mollior palatina ossis maxillaris apophysis, ossaque palatina ipsa tenerissima concessa sunt, quod sceleta non raro confirmant, ubi ex causis in medium adductis septum ab eminentibus lineis ossibus

nominatis fuerit se junctum, eandem palati præ se latura forte mobilitatem. Veniam me à lectoribus benevolis obtenturum confido, si phænomena talia sæpius obvenire, expertus arbitrer, quam vulgo animadvertuntur. Quemadmodum vero universam ossæam corporis compagem pro subjecti ætate, temperie, vitæ genere atque diætæ admodum differre anatome nos convincit, sic non minus progressus perpetuus ex molliori laxiorique ejusdem consistentia in solidum, solidiorem, magisque rigidum nunquam non obtinet. Quidni vitia illa, quæ junioribus molliori que textura conspicuis frequentius, quam senilibus, siccioribusque corporibus infensa reperiuntur, hæc intacta relinquunt. Equidem istiusmodi, à norma naturali recedentes septi nariumque conformationes æquo magis animo tolerandæ essent, ut ut multum pulchritudini detrahant, sed quod inde in sanitatem redundat damnum vel ea propter flocci pendendum haud esse opinor, cum vel ipsi respirationi, cen vitali actioni non parum obsit. Ad quam exercendam cum os solum aëri tam in pulmones intranti, quam exeunti jam patere inveniatur, via per nares aut ex toto, aut ex parte tantum denegata mirum haud est, linguam ac fauces plus minus, non sine molestia exsiccari, quin imo à polyporum versus fauces se retro simul extendentium causa, præprimis noctu, intra dormiendum suffocationis metum incutere non inanem. Aërem præterea ex pectore egredientem pro loquela articulate formanda à narium cavo diversimode modificari, tunc maxime cognoscimus ubi tanta se ab alterata narium septique configuratione ei opponunt obstacula. Plura de impedita feri mucosi secretionis siccitateque hinc ob destructa vasa, glandulasque exsuccas deque nervorum papillis ac distributionibus hinc obrigescentibus proferre oriunda damna, superfedeo, cum hæc ad olfactum aut plenarie destruendum, aut hebetandum paria sint, nosque abunde de tantis beneficiis, quæ à partium integritate, deque tot malis, quæ ab adverso earum statu dependent, ut vix ex merito æstimentur, convincant.

F I N I S.

JOH.

XXV.

JOH. SALZMANN

ET

ERNESTI CHRISTIANI HONOLD,

DE

VERME NARIBUS EXCUSO.

Argent. 30. Octob. 1721.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

C c c

§. I.

A Ntequam de verme nostro in specie agamus, quædam de vermibus in genere prælibare operæ pretium erit. Non vero onomatologiæ & definitioni inhærebimus, utpote quæ a multis qui schediasmata de vermibus luci exposuerunt, fuscè tractatæ sunt. Dicta animalcula non solum in primis viis, nempe ventriculo & intestinis hospitari, sed in omnibus corporis humani partibus, nulla fere excepta, haud raro reperiri, si quis persuadere aliis vellet a pluribus naturæ mystis jam actum ageret, & si quis omnes eorum species recensere in se susciperet, eum dies citius quam dicendi materia destitueret. Labore hoc defuncti pridem sat multi sunt antiquissimis temporibus, quibus allegandis superfedemus. Inter recentissimos *Nicol. Andry tr. de gener. verm. in corp. hum. Dan. Clericus hist. lator. lumbr.* præter experientiam id probatum eunt. Maxime hic posterior, qui in allegato tractatu mentionem injicit non solum vermium intestinalium cuius notorum, nempe teretium, ascaridum, & lumbrici lati seu tæniæ, verum etiam cerebri, oculorum, aurium, dentium, cordis, pulmonum, hepatis, lienis, umbilici aliorumque viscerum tum in homine tum in brutis animalibus. Idem inter alia vermiculum affectum bovinum inducentem, & Arabibus cognitum, nec non vermiculos Americanos hominum pedibus molestos, sirones item seu crinones, vermes cum urina excretos, vermes villosos, nec non eum, quem Lusitani omao quasi malum genium vocant, memorat. Quod autem ejusmodi animalcula frequentissime in corpore nostro hospitentur, patet inter alia ex eorum e variis locis & partibus excretionis, atque eruptione nempe per os, alvum, vesicam urinariam, umbilicum, nares, &c. Quandoque intestina continua morsificatione tandem perforant, simul ac integumenta, atque sic per vias sibi paratas erumpunt, qualia exempla in *Sennert. prax. med. l. 3. p. 2. f. 1. c. 5. eph. germ. dec. 1. an. 1. obs. 145. & 146. Forest. lib. 7. obs. 35.* Ut taceamus, aliquos eo progressos esse, ut sibi aliisque persuadere non dubitarint, in omnibus pustulis, tumoribus, abscessibus atque ulceribus vermes helcophagos dictos stabulari, adeoque mortem animatam esse. Qua opinione inducti *Christ. Langius Athan. Kircherum secutus Patholog. animatam & Aug. Hauptmannus epist. prælim. de viva mortis imagine* in lucem edidit (quæ scripta æque ac auctorum forsitan cerebra vermibus scatent) ac mortem naturalem minutissimum & fere insensibilem vermiculum linguæ insidentem esse contendunt, neque inanem vanitatem esse, quod vulgo dicatur *der Tod sitze ihm auf der Zunge.* Sed missa verminosa hac sententia, missis etiam innumeris vermium speciebus, casum adolescentis 25. circiter annorum, qui totus quantus, cum in vivis adhuc esset, verminosus erat, & mense Julio Anni 1718. in nosocomium hujus urbis deportabatur, paucis recensebimus.

Huic per magnam corporis partem vermiculi alii majores, alii minores sub cute cuniculos egere & tantum non totum consumere. Præ aliis in orbita oculi sinistra plures pinguedinem atque musculos adeo depasti sunt, ut bulbos fere nudos conspiceretur, pariter in inguine sinistro magna cutis & musculorum portio, in poplite sinistro eadem partes absumptæ erant, horrendo & commiseratione dignissimo spectaculo. In cadavere post mortem aperto cunctisque visceribus nihil verminosi deprehensum. Unde non obscure conjicitur, ejusmodi infecta vel eorum ovula postmodum exclusa ulceri neglecto communicata esse, atque sensim sensimque cuniculos sub cute egisse. Præterea nihil certi ab eo, utpote viribus omnibus exhausto, & a vermibus fere consumto (*die Würmer hatten ihn bey lebendigen Leibe gefressen*) comperire licuit. Et ista mors, qua miser hic periit, animata jure meritoque nuncupatur.

§. I L.

Pauca etiam de vermium origine atque generatione in medium proferre ab instituto nostro alienum non est, quæ maximis difficultatibus premitur, & cujus indagatio doctissimorum ingenia multum fatigavit. Veteres olim hæc & similia infecta e putredine seu ex materia vel pituita crassa, viscida & putrescente caloris atque motus ope prognasci arbitrati sunt, inter quos *Job. Baptist. Helmontius* passim in suis scriptis huic opinioni multum favet, in *tr. de blas. hum. de sextupl. digest. de flat. de tumul. pest.* quæ opinio, si dicendum quod res est, non multum discrepat ab illa Epicureorum, qui omnia fortuito atomorum concursu fieri voluerunt. Hoc suum assertum stabilire conantur variis experimentis, scilicet innumeros pulices arte procreari posse ex scobe corticum quercus urina hinc inde probe adpersa, ut incolæ domus atque vicini deserendarum ædium consilio angantur. Nec non mel, cui immixtus fuerit panis probe fermentatus, paulo post magna formicarum copia verminare. Item ranas haud raro de coelo depluere, atque sic vel in nube generari cum pluvia deciduas vel e pluvix guttis cum sicco terræ pulvere mixtis, uti *Aristoteles* & *Plinius* fabulati sunt, quæ tamen *Oliger Jacobus* in *obs. de ranis* dudum refutavit. Pediculos etiam ex fudore & materia capitis purulenta quotidie magno in numero procreari. Et quæ sunt aliæ hujus commatis geneses. Ut ut autem concipi vix possit, qua ratione numerus, figura, dispositio partium ita constanter fiat, neque posita hac generatione æquivoca plures productiones anomalæ & novæ contingant, placitum tamen hoc diu obtinuit, donec *Franciscus Redi* aliique proscripta generatione æquivoca univocam introducere, contendentes, uti reliqua animalia cuncta, ita & vermiculos hosce e semine determinato præexistente anima sua fæto seu ovulis generari, ita ut generatum cum generante eandem speciem exhibeat. Probant hoc suum assertum experimentis hanc in rem factis, quæ præ aliis laudatus *Redi tr. de gener. infect.* nobis exhibet. Experimentum

mentum hoc est: Circa medium mensis Julii in lagenas quatuor orificii amplioris misit serpentem unum, pisces aliquot furviales anguillas Arni fluminis 4 & frustum lactantis vitulina, oclusisque postea & optime obsignatis charta & funiculo orificiis: in alias autem lagenas tantundem prædictarum rerum immisit orificiis non oclusis; nec multum temporis abiit, quin in lagenis, quarum orificia relicta erant aperta, pisces & carnes verminare inciperent, muscis, cum luberet, intrantibus & exeuntibus. At in lagenis oclusis nullum unquam vermem natum vidit, unum non unum mensis abierit, ex quo cadavera immissa in eas erant; nonnunquam tamen foris in charta excrementorum aliquid vel etiam vermiculus ab eo inveniebatur, qui omni conatu & sollicitudine id agebat, ut inventa aliqua rima intrare in lagenam & victum sibi querere posset, omnibus, quæ intus erant, jam putrefactis & corruptis. Unde est ut *Nic. Andry tr. de verin. cap. 2.* hoc *Redi* experimentum non semper ex voto succedere pronunciet; si nempe infectum quoddam intrandi viam invenerit. Narrat porro ingeniosus & curiosus Italus, se sapius aliquot frustra carnis sub terra sepelivisse, & humo optime obtexisse, quæ nullis unquam etiam post plurimum septimanarum in terra moram vermibus scatuerint, cum tamen carnes reliquæ omnes, in quibus muscæ desederant, maxima in copia vermes produxissent. Hinc ergo concludit impossibile esse aliquod corpus mortuum per se verminare, neque rebus putridis, qua putridis, ullum usum alium adscribendum esse, quam ut in generatione insectorum solummodo locum vel nidum commodum præbeant, in quem ab animalibus, cum vendi tempus instat, deferantur vermes, ovula vel quodcumque aliud vermium semen, quod prævia aliquali fermentatione in actum ducatur, qui vermes statim ut nati sunt, in hoc nido alimentum sufficiens & nutritioni commodissimum inveniunt. Addit idem, neque caseum nec lacticium quicquam verminare, si eo loco servetur, ubi muscis & culicibus aditus non datur, & contra ubi hæc animalcula eo perveniant, ut super cibis requiescant, paulo post verminationem sequi. Pergit, id etiam observari a venatoribus in feris æstivo tempore captis, nec non a macellariis & mulierculis, quæ ut carnes per æstatem ab his sordibus conservent, in muscarium illas recondunt, aut linteis mundis cooperiunt. Cum itaque nullus fere cibus aut potus in corpus assumatur, qui non ovula diversi generis muscarum & insectorum in sinu suo gerat, ita ubi nec ventriculus bene dispositus est, nec reliqua viscera officio suo funguntur, vermium generationi occasionem præberi facile potest, præprimis si quis copiose cibos saccharatos, mellitos & lacticiam ingurgitet, utpote quibus muscæ magis insidiari, eaque tanquam palato magis grata appetere solent. Quæ omnia suo quoque calculo confirmat *Cl. Waldschmidt* instit. med. lib. 2. c. 12. ita scribens; vermes quod attinet, eundem hic a veteribus commissum notamus errorem. putantibus, vermes non ex semine, sed nescio quo sterquilinio per generationem æquivocam produci, hoc enim falsum esse evidentissimis nobis probatum dedit experimentis *Francisci Redi*, cujus vestigia prementes dicimus, omnes vermes ex ovulis insectorum tanquam ex semine adjuvante calore putredinali & proportionato excludi, quæ

cum alimentis præsertim saccharatis, lacticiis aliisque, quibus muscæ insidias fruant, copiosissime ingeruntur, & postmodum in ventriculo & intestinis, imo in aliis etiam partibus solidis ad maturitatem promoventur. Hoc interrim generationis æquivocæ patronis facile largimur, humorem pituitosum, mucosum atque putrescentem locum atque nidum veluti vermium constituere, in quo facilius quam alibi excluduntur, adeoque eos non tam materia putrida, quam in eadem generari.

§. III.

E dictis jam patet, plerisque recentiorum persuasum esse, omnia animalia, ipsa etiam insecta minima, quæ non solum in macrocosmo sed & microcosmo existunt, non ex materia heterogenea sed præexistente femine seu ovulis natales suos ducere. Non desunt tamen etiam, qui argumenta non contemnenda contra generationem hanc univocam militantia in medium proferunt. Uti id fecit *Eduard Tyson dissert. de lumbric. lat. quæ extat in act. Anglic. 1683. mens. april. & Anton. Vallisnerius consid. & exper. de verm. gener. in corp. hum.* Hujus objectiones præcipuæ sunt (1) generationem æquivocam certo sensu admitti debere in insectis, dum ex eruca chrysalis seu aurelia, ex hac papilio prodeat, qui ova erucam producentia ponit. Sic & ova a muscis posita, atque cibo & potui e. g. fructibus, herbis adhærentia per modum generationis univocæ lumbricos vel ascariides generare non posse. Et hac ratione idem fere esse, sive animalia ex putredine nasci credamus, sive certum quoddam animalis genus ex ovis alius generis excludi asseramus. (2) Data etiam ovula cum cibo, aqua, (cui innumera ovula innatare cel. *Leeuwenhœck* probatum est) aut aère hauriri, vermes inde exclusos superesse atque adulescere non posse, quia locum natalem & cibum solitum mutare coguntur. Provocat ad experimentum factum facillimum, quo ejusmodi mutatione in bombycibus aut aliis vermibus suscepta brevi mortuos illos videbimus. (3) Vermes in nobis natos nunquam mutari in chrysalides, aut nymphas, aut alia insecta. (4) Tæniam seu lumbricum latum in microcosmo universo neque in aquis, neque in terra, neque aère, visum unquam esse, qui ergo fieri possit, ut ovula ejus e microcosmo in macrocosmum transeant; nisi inde aliquid inferre liceat, quod quibusdam populis, nempe Armeniis, Syris, Arabibus lumbricus latus endemius sit, uti annotatum legimus apud *Theophr. Eres. hist. plant. libr. 4.* Neque (5) probabile esse, eandem tæniam non modo in homine, sed & cum homine generari, non ante lapsum, quia imperfectionis indicium hoc esset, non post eundem, quia nova creatio requireretur; (6) Ergo statuendum tæniam certo sensu æquivocæ seu ex ovulo ab animali dissimili posito generari. Quibus suppositis generationem æquivocam non quidem absolutam, sed respectivam, aliquem locum habere posse non obscure intelligitur.

§. IV.

§. I V.

Sed mittimus vermes, qui in variis humani corporis partibus, frequentissime in intestinis reperiuntur, quia animus nobis est de verme naribus emuncto hic agere. Ante omnia autem observationes (quæ non modo in praxi, sed & causis morborum investigandis maximam utilitatem habent) seu casus quosdam de eodem præmittere instituti nostri ratio postulat. Et primo quidem aliquas ab aliis factas in medium afferemus, unam vel alteram, quæ hic contigit, subjuncturi. *Barth. de Moor tr. de inflaur. medic. libr. 2. p. m. 132.* recenset casum de virgine 28. annorum capitis dolore immensi in anteriore ejus parte prope nasi radicem du multumque vexata, quæ ab usu pulveris sternutatorii 2. vermes vivos figura 1. & 2. expressos excrevit, nihilominus post hunc partum de quodam fornicationis in capite sensu conquerente, unde a præscriptis anthelminticis aliquot alii exiere. Laudatus autor dolorum vehementiam cornibus prælongis & brachiis, velut ab oris lateribus in mucronem obliquum & acutissimum desinentibus, adscribit. Idem figuram eorum, qualis & nudo & microscopio armato oculo apparuit *Tab. 3. fig. 2. 3. & 4.* delineari curavit. Sic & *Gul. Fabr. Hild. cent. 1. observ. Chir. 8.* ejusmodi vermiculum per nares ejectum notat a puero diuturno capitis dolore antea laborante, cujus figuram l. c. exhibet. Idem de matrona illustri annotavit *Nic. Blegny Zod. med. Gall. ann. 1. April. obs. 3.* Non minus *Tulpius lib. 4. obs. 12.* historiam similis insecti medium digitorum longi nobis reliquit, ac *Tab. 7. fig. 3.* exhibuit, pariter *Ant. de Pozzis in eph. germ. dec. 1. an. 4. & 5. obs. 37.* de rustico, postquam sub arbore dormiens cubuisset, per dimidium anni maniaci reddito, & erucam nigram longam & pilosam a Tabaci uncia integra assumpta excernente refert: Porro *Conr. Viç. Schneiderus de off. cribrif. p. 440.* similia de rustici filia recenset, quæ mente abalienata & maniaca facta post ejectionem vermibus longi & hispidi ab hoc malo convaluit. *Conf. Th. Barthol. cent. 2. epist. 74. Borellus cent. 3. obs. rar. 45.* notat se in multorum juvenum naribus vidisse vermes nigro capite, qui tanquam aranæ in poris latitent, & capita quandoque exerant. Sic & *Petr. Forestus. lib. 21. obs. 28.* plura de vermibus e nare projectis habet. In *Eph. germ. dec. 11. ann. 1. obs. 99.* nobis exhibetur exercetio vermibus hirudinis instar sanguine turgentis historia, post & cum hæmorrhagia pertinacissima emuncti. Ubi & 4. vermes albicantes oblongos & minime hirsutos per nares excretos esse e *Cl. Hardero* refertur. Ibidem plures alii autores, qui historias de vermibus nasium literis consignarunt, prolixè allegantur, quo lectorem remittimus.

§. V.

Aliorum observationibus aliquas subjungere liceat, quæ hic Argentoratum nobis tum aliis occurrere, visu dignæ, quæ recitentur. A. 1717. Anna

Anna Catharina Pfannerinn fœmina 49. annorum, quæ per 14. circiter annos in matrimonio vixerat, exquisitissima cephalalgia corripiebatur, illam per anni spatium continuo affligente, maxime ubi radiis solaribus exposita forsitan fuerat, ut & ubi post somnum satis tranquillum expergecebatur. Dolor in parte capitis anteriore seu fronte, ejusque latere magis dextro quam sinistro erat, adeo non multum se extendens, ut locum doloris pollice a se obtegi posse ægra diceret. Aderat simul notabilis in narium dextra pruritus, atque extraordinaria obstructio seu siccitas, ut nihil prorsus mucii ex illa unquam exerneretur, accedente frequenti sternutatione, capitis obnubilatione, vertigine, & spasmodica palpebræ dextræ constrictione; Expergefacta tetrum odorem ex ore exhalantem, reliquo tempore ructus acidos experiebatur. Ingravescens in dies hisce symptomatibus, præ aliis cephalalgia & naris dextræ obstructione, multis etiam remediis incassum adhibitis, doloris tandem impatiens nunc pulverem sternutatorium, qui Schnebergæ parari solet, nunc spiritum vini, imo & aquam sic dictam Reginæ Hungariæ plus una vice in nares aucta inspiratione attrahebat, unde factum ut anno insequente mense Martio ab irritatione a dictis remediis facta frequentissima sternutatione caput concuteretur, quam insignis mucii & narium dextra quantitas, & paulo post vermiculi excretio secuta est, cephalalgia & reliquis symptomatibus e vestigio & quasi ad miraculum evanescentibus. Animalculum, cum in lucem prodiret, in orbem seu globulum convolutum erat, mox vero in notabilem satis longitudinem sese explicans expedite currebat. In capite ejus prominebant duo cornua non multum absimilia illis, quæ in *Barth. de Moor* verme conspicuntur, polypodum alias erat, atque ex relatione ægræ Exc. Dn. Præsidi facta ultra 30 pedibus instructum, & coloris e fusco flavescens.

§. VI.

Similem fere emuncti vermis historiam mecum communicavit exper. Dn. *D. von Lindern*, hospes meus honoratissimus in virgine 24. annorum, quæ supra memoratis doloribus diu vexata, atque a pulveris sternutatorii per jocum oblato usu, indeque frequenti sternutatione oborta, vermem erucæ speciem præ se ferentem, atque per dorsum longitudinem fuscum, sed hinc inde punctis nigricantibus notatum in ventre dilute flavum excrevit. Hic casus a precedente in eo differt, quod (1) dolorem maximum quandoque ad occiput exporrigi, mox vero ad pristinum locum capitis nempe anteriorem redire ægra conquesta fuerit, (2) e narium mucus seu serum aliquoties effluerit, (3) eadem a lacte calido in nares attracto levamen, a frigido vero incommodum senserit, (4) dolorem pariter experta fuerit atrocioribus ab attractis erhinis, aqua Regin. Hungar. aut epithematibus frigide applicitis, adeo ut mixtus involuntarius aliquoties supervenerit. Alium a prioribus non multum absimilem casum nobis retulit practicus

ticus hujus urbis in infante trimulo, qui post datum emeticum vermes primum vomitu rejecit, sed cephalalgia non cessante sternutatione ab odore florum oblatorum forte fortuna excitata, vermem qui longitudine ulnam dimidiam Argentoratensem æquabat, triangularis magis quam rotundæ figuræ, & multis articulis instructum sed mortuum e naribus excrevit. Sic quoque a chirurgo hujus urbis jurato accepimus, fœminæ honestæ anno 1718. post perpeffas cephalalgias immanes atque vertiginem circa frontem maxime se exerentes idem contigisse, nempe dolores oborta coryza solutos esse, hac vero cessante & superveniente narium siccitate rediisse, ab assumis etiam medicamentis plerisque, quæ in ejusmodi doloribus commendari solent pejus habuisse ægram, donec tandem ab usu pulveris sternutatorii vermiculus, qualem icon fig. 3. exhibet, e narium alterutra exierit. Elapso circiter mense pristinos dolores recurrisse, ægramque post operationem pulveris sternutatorii adhibiti secundum vermem, quem figura 4. ob oculos ponit, e nare extraxisse doloribus, & incommodis reliquis mox evanescentibus & hactenus non reversis. Allegatis modo historiis plures addere possemus, verum quia tum symptomata, tum remedia horumque operandi modus eodem fere recidunt, aliis in medium proferendis superfedemus.

§. VII.

Recensitis observationibus instituti nostri ratio postulat, quæstiones aliquas ex illis formare, atque harum occasione nonnulla ad earum dilucidationem facientia in medium proferre. Sit autem prima Quæstio:

Ad quam vermium classem illi narium sint referendi?

Multiplices dari in corpore humano vermium species supra jam verbo indigitavimus, hoc in loco paucis addimus, eorum, qui intestinorum incolæ esse solent, tres numero species esse. (1) Teretes, lumbricos κατ' ἐξοχήν dictos ob similitudinem, quam cum lumbricis terrestribus habent: Græcis ἐλμινθες στρογγύλαι dicuntur, qui quandoque in ventriculum, inde in fauces vel nares ascendunt. (2) Latos ἐλμινθας πλατείας, item cucurbitinos, quia eorum partes (quas Recentiorum industria totidem vermiculos catenatim sibi adhærentes esse demonstrat) cucurbitæ fœmen figura aliquatenus referunt, nec non tæniam, quia fœoris vel redimiculo e corona pendenti fere similis est, quæ nunc plana nunc pluribus annulis instructa existit, & cujus secundum genus Platerus solum quasi solitarium appellat, quæque ob longitudinem quandoque stupendam, a ventriculi pyloro, vel superiore tenuium parte per totum fere intestinorum canalem exporrigitur. De quo *Adrian Spigelius elegantissimum tractatum* conscripsit, & *Nicol. Andry* plura exempla allegat. (3) Vermiculos minutos in intestino recto communiter degentes, casei vermibus non absimiles, qui Græcis αἰσνα-
Dispus. Medico-Pract. Tom. I. D d d εἶδεις

πίδες ἐλμινθες vocantur, quique numero plures in glomerem ut plurimum uniti sunt. Et hæ sunt tres vermium in intestinis latentium species recentioribus, æque ac veteribus notissimæ. Præter hæc notari merentur vermiculi subcutanei erinones, vel comedones, *Miteffer* dicti, oculis grandioribus & cauda oblonga oculo armato apparentes, hi pruritus non levis sub cute excitant, infantesque macilentos reddunt. Ut taceamus multos alios, quorum mentionem §. 1. iniecimus. De vermibus capitis, qui in genere encephali vocantur, præ aliis folliciti annotamus, alios in auribus, auriculares, alios in dentibus, dentarios laudato Andry dictos, iterum alios in naribus hospitari, qui ab eodem nasales non inepte appellantur. Nostrium de quo agimus, nasalium, seu nascolarum familiæ adscribendum esse in proptulo est, quamvis enim non in ipsis naribus per longum tempus degerit, ejus tamen rudimenta per illas intrarunt, vermis adultus ex naribus exiit, insuper loca narium vicina & in illas hiantia diu incoluit, de quo loco natali & hospitio Quæst. 2. pluribus agitur. Ut autem propius ad quæstionis nervum accedamus, dicere non dubitamus, vermem nostrum ad erucarum potius quam vermium proprie sic dictorum classem pertinere. Siquidem nullam prorsus convenientiam vel cum Lumbricis, vel cum ascaridibus, vel etiam cum tænia habent, & si characteristics erucarum notas accuratius examinabimus, de asserti nostri veritate abunde cuilibet constabit. Est enim eruca, desinentibus curiosis naturæ indagatoribus, vermis vulgo sic dicti species, vel potius insectum molle, apteron, diversis plerumque coloribus conspicuum, & pluribus incifuris seu geniculis distinctum, duodecim vel quatuordecim nunc etiam pluribus pedibus instructum, olera potissimum atque herbas depascens. Græcis *καμπαι* ab undoso & arcuato gressu dicuntur, Germanis *Raupen* *Gras-oder* *Krautwurm*. Erucæ latinis, vel a rodendo, vel quod Apulejo placet, ab hærendo vocantur, quarum tot fere species reperiuntur quot diversa plantarum genera, & tanta copia æstate humida existente, maxime cum humor resederit, & post fol acrior inuulerit, arboreas, plantas occupant, ut omnes illarum frondes consumant, illæque totæ quantæ calvæ conspiciantur. Uti etiam Deus extraordinariam ejusmodi insectorum copiam pœnæ loco Israelitis misit. vid. *Amos* c. 4. v. 9. unde & *Columella* lib. 10. de re rust. canit:

*Nec solum teneras audens erodere frondes
Implicitus conche limax, hirsutaque campe.*

Præcipuas earum differentias a qualitate, quantitate, loco, corporis partibus, generandi modo & officio desumptas recensere hic velle longum nimis foret, prolixè illæ traduntur ab *Ulyss. Aldrovando* lib. 2. de insect. cap. 4. & *Jonston* de insect. lib. 2. c. 3. Ut unius tantum mentionem faciamus, aliæ hirsutæ sunt, aliæ vero glabræ, uti *Bombyx* & illa quæ ex albo & flavo

flavo variegata est vinola *Jonstono* dicta. Ex hirsutis aliæ densioribus, aliæ rarioribus pilis investiantur, hi in fasciculos quasi collecti pluribus in locis e corpore emergunt. His præmissis concludimus vermem fig. 3. & 4. expressum erucam esse *πολύποδον*, hirsutam, rarioris pili & forma externa proxime ad erucam *Jacobæam* *Senecionem* majorem depascentem, colore vero magis ad *Echinum* accedere, quæ utraque a laudato *Jonstono* l. c. p. 3. describitur & tab. 20. exhibetur. Ad eandem erucam *Jacobæam* & *Echinum* referri quoque debere illam, quæ supra §. 5. obs. 1. & §. 6. obs. 2. a nobis annotata est, non obscure conjicere licet, nisi quod in prioris capite veluti cornua seu antennulæ prominuerint. Idem vermes magnam quoque similitudinem habent cum eruca brassicæ folia depascente, cujus iconem *Mor. Sybilla Merian* in elegantissimo opere, quod *Erucarum ortus, alimentum & paradoxa metamorphosis* inscribitur part. 1. tab. 45. nobis exhibet, excepto quod nostra fusco magis, quam flavescente colore conspicua fuerit. Non minus *Joh. Gædarius* de insect. erucam cum nostra convenientem nr. 2. delineari curavit. Hisce non multum ab similis est vermis a *Fabr. Hildano* supra citato descriptus & icona expressus. Cui vero speciei annumerandus sit iste *Barth. de Moor*, determinare vix audemus; est quippe prorsus singularis & extraordinariæ figuræ, & quoad figuram structuramque externam neque cum eruca comparari potest.

§. VIII.

Examinata vermis nostri familia secundo loco quæritur:

In quam capitis parte eundem latuisse verosimile sit?

Plura dantur loca, in quibus hospitari per notabile temporis spatium poterat, utut negandum non sit, alia magis, alia minus acceptum & conveniens hospitum illi largiri. Si in suprema narium parte inter superiora ossa spongiosa juxta septum & sub osse cribriformi eum latuisse quis velit, dicimus hunc locum vermi majori capiendi sufficientem non videri; ampliorum illum esse, quem fauces aut potius ductus, quo mediante palatum posterius cum naribus communicat, præbent, in quo tamen ob insignem capacitatem non facile diu hærebit. Veritati etiam consentaneum non videtur, ejusmodi vermiculos vel in cerebro vel saltem in cranii basi unquam extitisse. Nos quidem non latet, autopsiam anatomicam plus una vice similia insecta in variis capitis partibus internis demonstrasse, a quibus morbi peculiare & medicis, quam diu ægri in vivis erant, non cogniti exorti fuerint, uti *Th. Mousset theatr. insect. cap. 30.* memorat, affectum capitis in Germania olim & Hungaria frequentem fuisse, eoque affectos in phrenesin, maniam incidisse, inque iis, qui morbo hoc interierint post

mortem dissectis vermiculum in cerebro inventum fuisse. Neque ignoramus ovium, caprarum, cervorumque capita quandoque vermibus obsideri, uti Avicenna ex Indorum relatione id jam annotavit. Notabilis quoque est historia referente *Sennerto prax. l. 1. c. 1. c. 18. quam Franc. Hil. dehemius spicil. l. 1. recitat de quodam, qui vermes tredecim oblongos, lamiginosos, vivos instar erucarum seu oniscorum, quos auriculares vocant, in capite continuit, quique per fauces, nares & aures prodierunt.* Quicquid autem sit, nullas nobis concipere possumus vias, per quas in nares descendere, vel inde excerni possint. Os enim *εθμοειδές* quod latini cribri-forme vocant, multis quidem foraminulis pertusum est, sed undique etiam membrana ita obtegitur, ut nihil liquoris, multo minus corpus solidum transire valeat. Præterea largimur rationi consentaneum esse, dari meatus nondum satis cognitos, per quos humor serosus in cerebro subinde collectus seorsim, vel in sinus ossium vel ad alias partes depluat, hoc ipso tamen nobis persuadere non possumus, vermem adultum notabilis magnitudinis e cerebro per eadem loca erumpere posse. Quantum conjectura assequi licet, verosimilius videtur, sinus seu cavitates ossibus quibusdam cranii insculptas commodius vermium domicilium existere. Idque plures ob rationes stabilitum imus (1) quippe locus hic est campus amplissimus, in quo ejusmodi insecta ex ovulis excludi, adolescere, & in notabilem molem augeri possunt. (2) Idem locus calore moderato fovetur, qui ovorum exclusioni aptissimus est. (3) Dicti sinus plus minusve materiæ mucosæ, in quo vivere amant, intus alunt. (4) Nihil impedit, quo minus suspicemur, eandem materiam nutritioni eorum inferviendi aptam natam esse, nisi Vallisnerii supra p. 8. allegata objectio forsitan obstet. (5) Membrana dictos sinus investiens, quia muco quodam nunquam non obducta adeoque obtusioris sensus est, idem suadere videtur, quia si exquisiti sensus esset, immanes ab hospitis motu & velle-catione dolores ægra perferret, ut perferri vix possint. Jam ex anatomicis notum est, maxillam superiorem os *σφυροειδές*, quod latini cuneiforme vocant, nec non partem ossis frontem inferiorem ejusmodi sinibus excavatam esse. Sinum ossis sphenoidi quod attinet, aditus ejus non adeo hiat, ac ille maxillæ superioris, unde non ita frequenter vermes eum subire suspicio est. Sinus maxillæ superioris patulum quidem habet ingressum, quia tamen a latere situs est, inspiratione attracta (si minus philosophice loqui licet) non facile eo secedunt. Præterea sedes doloris percepti arguit, dicta insecta inibi non extitisse. Et si qui illic reperiuntur ex intestinis in ventriculum, inde per œsophagum ad fauces atque hunc sinum devenisse arbitrandum est, de qua re §. seq. pluribus agemus. Frequentius vero contingere, ut ovulum in sinum frontalem sese insinuet, ex sequentibus probabile redditur (1) quod una cum aëre inspirato absque ulla ferè determinationis mutatione recta, & secundo quasi flumine eo deferri possint ovula, (2) quod frequenter herbis &

flo.

floribus inhæreant, adeoque illa odoratu seu aëre inspirato facile attrahantur, (3) quod angustior hujus sinus aditus ingressui obtare non videatur, quia dicta ovula vel etiam vermiculos modo exclusos exiguæ molis esse quis largitur, (4) quod sedes doloris ante vermum excretionem in inferiore ossis frontis parte, sicque illo in loco fuerit, in quo idem os frontis sinu excavatum esse solet. Dum autem hæc asserimus, vel in sinu sphenoidi vel in illo maxillæ superioris quandoque ovula deferri non inficiamur.

§. I X.

Tertio loco quaeritur :

Qua ratione vermes eo pervenerint, quomodo in dictis partibus prognati, & tandem latere potuerint?

Multiplures sunt viæ, per quas ad dictos sinus pervenire possunt, quarum aliæ longiores sunt, & per ambages fiunt, aliæ vero breviores & recto tramite eo deducunt. Ut de illis primo loco aliquid dicamus, fuerunt qui non sine probabilitate suspicarentur, ovula insectorum minima una cum chylo angustissima vasculorum lacteorum oscula intrare, atque inde ulterius ferri, & procul dubio ad massam sanguineam pergere, cui opinioni favet *Guil. Musgravius epist. de exper. circa liquor. ad vas. lact. transmiss. quæ in act. Auglic. 1702. num. 275. extat, dum ita inquit: qua amplitudine (vasorum lacteorum) supposita nemini posthac impossibile videbitur, ovula vel animalcula ipsa ejusmodi vascula posse intrare, quod sine dubio utrorumque nonnulla minora dantur illis crassis indigo particulis, quas in decocto in vasis lacteis conspicuas superius indigitavi.* Quamvis vero largiamur, dicta corpuscula vasa lactea intrare posse, hoc ipso tamen non demonstratur, ea quoque ad massam sanguineam pervenire. Ipsa quippe hæc vasa primi generis in glandulis mesenterii terminantur, & illa secundi generis minimis furculis ex iisdem emergunt, quarum glandularum substantiam & porulos minimos illa permeare posse vix concipitur. Nos quidem non latet, minima esse parvorum insectorum ovula, tam parva autem illa esse, ut dicta loca transire valeant merito dubitamus. Posito vero hæc argumenta à priori rem non satis evincere, à posteriori illa evidentius comprobatur ex eo, quod si transirent ad massam sanguineam, vermes in ea frequentissime reperirentur, quia multa cum cibo atque potu ad ventriculum descendunt, illud tamen contingere experientia non confirmat. Quod si vero & hoc largiamur, eadem in massam sanguineam transire, concipi deum vix potest, qua ratione vel per ipsam membranam mucosam, vel per ejus glandulas transcolentur, sicque in ossium sinus perveniant. Hinc aliæ nobis quaerendæ sunt viæ, in quarum indagatione quidam illas probabiles esse

D d d 3

esse

esse credunt, quibus sæpe nominata infecta ex intestinis in ventriculum, inde per œsophagum & fauces ad nares atque sinus ascendunt, qua de conjectura in Eph. Germ. Dec. II. ann. I. obl. 99. hæc annotata legimus: *locum generationis* (nempe vermium) *non semper unum eundemque esse verosimile videtur; interdum enim, licet rarius, à partibus inferioribus utpote ventriculo &c. ascendisse, perque palati foramina sic in nares perrepisse.* Neque autopsia huic asserto contraria est, utpote quæ docet, vermes in cadavere sæpius ita altiora petere, uti Exc. Dn. Præses plus una vice ejusmodi infectum partim in sinu maxillæ superioris existens, partim vero extra illum prominens observavit. Quam ob causam id fiat dictu difficile est, cum hæc & similia animalcula ab hospitiis cadaveroso alias non abhorreant, sed potius in illo aliisque locis, in quibus putredo dominatur, degere quam maxime ament. Ut autem sit, nec hanc viam nostris erucis consuetam esse inde aliquatenus illucescit, quod vermes ex intestinis ita ascendentes e lumbricorum familia sint, adeoque erucis adscribi nullatenus debeant; uti enim corpora animalium pro naturæ diversitate, figura & specie diversa infecta alunt, ita in homine vivo hanc partem hujus, aliam alius generis vermes in sinu suo fovere observatur, unde in propatulo est, vermum narium ab illis intestinorum vel ventriculi specie differre, adeoque nostrum, de quibus agimus, in dictis partibus natales suos non habere. Neque verosimile videtur, vermum in cerebro prognatum in nares sive per os cribrosum, sive per alias vias descendere posse, quemadmodum *Benivenius de abdit. rer. caus. vult*, uti etiam nihil e naribus cerebrum subire posse credimus.

§. X.

Nulla itaque alia via, quam brevior illa & recta restare videtur, qua semen vermium per nares post brevem decursum in aliquem dictorum sinuum progreditur, idque mediante aëris inspiratione, quam attractionem vulgo dicunt, qua ovula seu semina vermium subtilissima & instar atomorum per aërem dispersa & volitantia, in ipsa hac inspiratione & valida aëris attractione, una cum aëre intimos narium recessus subeunt, unde fit, ut vermes quandoque epidemii sint, uti Ragusæ id observatum fuisse *Foerest. lib. 21. schol. 28.* refert. Idem facile contingere posse inde patet (1) quod dicta semina, uti aliis corporibus, ita & floribus fructibusque copiose adhæreant, sicque cum aëre facile inspirentur, (2) quod sexus sequior (quem hoc malo frequentius affectum esse quam masculinum observationes docent) Floræ multum faveat & floribus in fasciculum collectis (*ein Strauß*) præprimis odore suavi & colore variegato se commendantibus maxime delectetur, quid ergo mirum, si una cum florum odore dicta ovula ad narium superiora attrahat? Sic ab ocimi aliarumque herbarum cephalicarum odore vermum in capite generari, post diuturnos dolores

mor-

mortem ægro afferentem *Jac. Hollerius l. 1. de morb. intern. schol. & Cour. Gesner. lib. 5. hist. anim.* dudum asseruerunt. Quemadmodum vero vermes intestinales unius generis edulis magis quam alterius delectantur, ita quoque alii vermiculi seu potius eruculæ frequentius huic quam illi plantæ insident eamque depascuntur, unde non obscure à quibusdam colligitur, singulis plantis pariter ac animalibus peculiarem suam atque specificum vermiculum esse, scilicet arborem, quæ cochinillam producit, suum infectum, gallas etiam suam alere. Non minus aliam erucam esulæ, aliam urticæ, aliam rosarum, pyri aliam, aliam pomi &c. hospitem simul ac hostem esse solere, uti observationes à Joh. Gœdartio aliisque factæ id abunde loquuntur. Bombycem adultiorem nonnisi mori foliis vesici pueris notum est. Quibus addere liceat, quod malo aurantiæ infectum sit peculiare quoddam infectum ramis ejus in copia adhærens, atque cimis formam externa specie referens, Gallis *punaise* dictum, de quo vid. act. Acad. reg. scient. 1704. p. m. 60. De animalibus idem sentiendum, e carne quippe humana alii vermiculi, ex alia alii prognascuntur. Qua experientia motus etiam Th. Mufetus apum alias e taurina carne, quæ ipsi *τρυγογενεῖς*, alias e leonina gigni, quæ *λεοντογενεῖς* dicuntur, in theatr. infect. stabilitum est. Neque tantum ovula, verum & animalcula ipsa, sed minima floribus insidentia quandoque cum particulis odoriferis attrahi verosimile est, quæ quia parva sunt, in sinum ossis frontis usque transire possunt, nulla suæ præsentia indicia præbere solita, nisi ubi adoleverint, & majorem in molem excreverint. Dum autem contendimus, rudimenta insectorum naribus plerumque attrahi, inficiari non volumus, animalcula minima atque viva interdum etiam per gramina exporrecti & dormientis os subire, inde per meatus retro palatum in faucibus existentes atque in narium cavitatem hiantes ad sinus supra recensitos pergere, eadem ratione ac aures aliosque meatus ea ingredi annotatum legimus; id quod contigisse credimus rustico, cujus supra ex Eph. Germ. Dec. I. ann. IV. & V. mentionem fecimus.

§. XI.

Quæstio quarta :

An dentur certa vermium in dictis partibus latentium signa?

Cui respondemus apodictica & demonstrativa vix dari, quamdiu in antro suo latet animalculum, ubi vero e latebris suis erupit atque cunctorum oculis se sistit, omnibus, qui de ejus præsentia antea dubitaverant, scrupulus eximitur, quo intuitu etiam *Dan. Semmertus lib. 3. prax. part. 2. S. I. cap. 5.* de vermibus intestinorum agens, horum excretionem pro certissimo signo venditat, dum ita loquitur: *si vermes per alvum excer-*

1111-

nuntur vel vomitu rejiciuntur, aliis signis opus non est. Sed diceret quis, quod, ubi vermis exiit, morbus uno momento sublatus sit, & tunc nullis utique signis medicum opus habere; quam ob rem inquirendum maxime esse in latentis infecti indicia, quibus positus exitum ejus quovis modo promovere ars atque sana ratio jubent. Ejus vero non alia habemus quam vel probabilia, quæ suspicionem haud levem, nullam vero certitudinem medico præbent; vel aliis affectibus communia, quæ animum etiam dubium relinquunt, utrum nempe hic, vel ille affectus indicetur, nisi contendere velis, certiore reddi medicum, si ab adhibitis contra morbos congeneres remediis malum subsistat vel etiam intendatur. Verum signo, quod pathognomonicum vocant, & quo solo præfente morbum poni necesse est, in hoc uti in aliis affectibus bene multis destituimur, hinc modo nominatis contentos nos esse oportet. Inter quæ primum utique locum meretur cephalalgia, seu dolor capitis nunc tolerabilior, semper tamen tantus, ut ægro multum incommodi facessat; qui ut plurimum in antica capitis sede seu basi frontis prope nasi radicem maxime sentitur, quandoque etiam ad posteriora vergens, in media cranii basi vel circa latera furit, prout inquilinus in sinu ossis frontis vel sphenoidi vel maxillæ superioris degit, minore per totum caput disperso. Idem nunc mitior evadit & ægro satis tolerabilis, sæpe vero intenditur, adeo ut æger in lipothymiam incidat, alius vertigine & capitis obnubilatione corripatur, alius in deliria & maniam velut agatur, quando nimirum vermiculus vel à defectu nutrimenti vel ab aliis causis multum movetur. Sic & majorem in molem excrescens vehementiorem dolorem excitat. Hic autem dolor non ab alia causa quam ab irritatione tunice mucosæ, quæ interiores sinuum parietes investit, oriri videtur, dum ejusmodi animalculum sæpius rarius vellicat, pungit, mordet; imo & quando gressus suos instituit, non potest non fieri, quin sensum quendam doloris seu, uti affectæ id exprimunt, formicationis, ac si formicæ per partem illam discurrerent, excitet, pari ratione ac in intestinis, quæ ejusmodi hospites magno sæpe numero alunt, contingere experimur. Unde etiam est, ut ab attractis erthinis dolor in quibusdam auctus uti etiam à lacte frigido, cum e contrario in aliis à tepido mitigatus fuerit. Et hanc cephalalgiam in omni statu p. n. quotiescunque vermiculus in sinibus hospitatur, præsto esse plures observationes palam faciunt. Signum nobis quoque præbet, quod capitis dolori conjuncta sit narium vel obstructio, quæ familiarior est & satis frequens, vel copiosa muci ex illis destillatio seu excretio, quæ rarior esse solet. Hæc vellicationi atque irritationi dictæ membranæ non immerito adscribitur, à qua major sanguinis arteriosi affluxus, atque inde dependens copiosior humoris secretio jure meritoque derivatur. Obstructionem vero, quam frequentiore esse modo diximus, pluribus causis acceptam referimus & (1) quidem constrictioni & contractioni membranæ a vellicatione excitata, quæ impedit, quo minus cæteris paribus secretio debito modo peragatur. Tum & (2) illi

causæ

causæ debetur, quod vermis potiorem mucæ partem in sui nutrimentum convertat. (3) Silentio prætereundum non est, vermiculum orificium si- nus occupantem foramen quandoque obturare, & mucæ exitum præcludere. Eandem quoque causam agnoscit copiosus salivæ in os confluxus, membranæ quippe oris communicant cum illis narium, unde harum vellicatio illis communicatur, easque ad similem actionem facile irritat.

§. XII.

Præterea ægrum continuus affligit narium pruritus, ad quem aliquo modo mitigandum partes hæcæ perfricat vel digitum iis immittit. Quod signum verme in naribus stabulante explicatu facilius est, quam si in intestinis latet. Vix enim nostro quidem judicio solida dari potest ratio, cur lumbricis intestina vellicantibus nares pruritu satis molesto & fere continuo afficiantur. Nostro vero in affectu causa in promptu est, hunc quippe sensum seu pruritus tum vicinæ loci, tum nervorum communioni, tum membranarum connexioni adscribendum esse suspicamur. Quod vero supra de cephalalgia pro circumstantiarum varietate diversa monuimus, de hoc etiam valere censendum est. Insuper à doloribus febrem oriri neminem latere potest, qui in memoriam sibi revocaverit, in aliis quoque morbis cum sensu ejusmodi molesto conjunctis motum talem in sanguine concitantiorem produci, & cum dolor in nostro casu sit extraordinarius, inmanis, & fere intolerabilis, febris ita exacerbatur, ut deliria superveniant; quæ inde quoque ortum suum trahere à vero alienum non est, quod dura mater cerebrum investiens simul in consensum trahatur. Imo & pavores in somno præcipue in infantibus & constrictiones spasmodicæ, nec non convulsiones quandoque accidunt propter consensum generis nervosi, quod maxime irritatum multas simul partes concutit, pari ratione ac epilepsia vermibus intestinorum suos non rara natales debet. Porro explicatu facile est, cur sternutatio frequens ægras concusserit, uti enim illa oriri solet à variis assumtis narium membranas irritantibus, quæ ideo medicamenta sternutatoria dicuntur, ita quoque alia intus existentia similem effectum edere recte concluditur v. g. humores acres, maxime vero animalcula, quæ motu & punctura sua; uti supra diximus, membranas ad constrictionem spasmodicam invitant. Non minus ab eadem causa dependet quoque singultus atque vomitus, qui interdum concurrunt, atque pariter ac sternutatio in spasmodica partium constrictione consistunt. Huc quoque aliarum partium constrictiones, nempe palpebrarum referri merentur. Odorem foetidum in uno vel altero ex ore exhalantem quod attinet, ille vel animalculo mortuo atque in putredinem abeanti, vel alii corruptioni ibidem existenti adscribendus esse videtur. Denique hæmorrhagiam quandoque supervenire fidem facit casus in Eph. Germ. Dec. II. ann. 1. observ. 99. relatus de studio sanguinem e narium sinistra septies de die copiosum profundente, cui

post aliquod tempus largissima hæmorrhagia per quadrimum sæviente vermibus tandem sanguine turgens & hirudinem figura referens exiit. Signa vermibus nostri prognostica quod spectat (ut pauca quædam de iis subjungamus) non obscure conicere licet, malum per se non esse lethale, sed pro ratione symptomatum aliarumque circumstantiarum, quæ ei conjunctæ sunt, uti cephalalgia immanis, febris &c. periculosum evadere. Sic si in incunabulis adhuc & parvus est ejusmodi vermiculus, leviter vel nulla proorsus accidentia producere solet, si vero nimis diu in ergastulo hæret, suo & non sponte exit neque medicamentis expellitur, eam in magnitudinem excrevit, ut moles ejus major evadat, quam per orificium sinus frontalis aut ossis sphænoidei erumpere valeat. Unde fit, ut ægra hospitem molestissimum atque gravem per totam vitam in sinu suo alere cogatur; contingit etiam, ut sufficienti nutrimento destitutus, graviora in dies incommoda nutritori pariat. Quo factò vix datur malo huic medela nisi morte animalculi, quam gravia itidem symptomata antecedere pariter ac insequi necesse est. Præprimis capitis dolores ingravescent, adeo ut, quemadmodum supra indigitavimus, in deliria atque furorem ægri exagitentur. Quod si vero sponte erumpit vermis aut adhibito sternutatorio expellitur, malum radicitus curatum est, quo tempore vel propter motum extraordinarium, vel alias ob causas non parum dolores augentur, donec facta perruptione e vestigio & ad miraculum fere cessent, & quod adagio dicitur, θεός ἀπό μηχανῆς observetur.

§. XIII.

Jam vero cum vermes sint res toto genere præternaturales facile patet, eorum exturbationem & e corpore ejectionem maxime indicari, adeoque non tam ad curatoriam, quæ morbum, aut vitalem indicationem, quæ vires & symptomata respicit, attendendum esse, quam potius ad præservatoriam, quæ circa causam morbificam occupata est. De indicatione vitali hoc tantum annotabimus, quod una ex ægris, de qua §. 6. egimus, a lacte calido in nares attracto manifestum symptomatum levamen senserit, uti a lacte frigido, epithematibus frigide applicitis, erhinis inspiratis incommodum experta est. De reliquo a remediis e triplici fonte, pharmaceutico nimirum, chirurgico & diætetico petitis parum auxilii miseris sperandum, optima quippe & generosissima a variis adhibita medicorum pariter ac ægrorum expectationem fefellerunt. Quæritur itaque quinto loco:

Quenam cause vermem e naribus expulerint?

Pro circumstantiarum varietate illæ differunt. Modo ipsum animalculum in causa est, dum vel motu suo & volutatione, vel etiam morificatione internam sinuum membranam vellicat, & ita irritat, ut illa contractione ad expulsionem aliquid conferat. Modo idem insectum latebræ suæ seu ergastuli pertæsum hinc inde cursitando viam sibi & exitum quaerit, & forte fortuna aliquando utut rarius invenit. Nunc etiam contin-

tingere potest, ut floris vel plantæ naribus admotæ odor animalculo amicus sit, hancque ob causam illud extrorsum alliciat & invitet. Præcipuam vero expulsionis causam pulverem sternutatorium fuisse e supra allegatis historiis abunde patet, sive jam studio præscriptus & ordinatus, sive forte fortuna ille oblatus fuerit. Neque difficile est hujus effectus rationem reddere a memorato quippe pulvere membrana narium irritata & valide constricta, accedente motu diaphragmatis & totius corporis concussorio, quicquid in sinu suo fovebat, excussit. Idem experiuntur illi, qui notabilem mucii quantitatem secernunt & ad dictos sinus deponunt, in quibus accedente sternutatione insignis sæpe copia simul excernitur; eadem ratione vermem in sinibus hærentem ab iisdem causis expelli facile intelligitur. Dispalescit inde, pulverem sternutatorium, qui nostris temporibus adeo in consuetudinem abiit, non omni usu atque effectu destitui, utut enim plerique illo ita abutantur, ut pica nasi laborantes (de qua vid. Job. Henr. Cohausen dissert. satyr. de pica nasi seu tabaci sternutatorii moderno abusu & noxa) tantum non omni momento pulverem herbæ nicotianæ magna in copia in nares attrahant, & quia hæc illius quantitatem capere non possunt,

Naso propellitur ater

Deciduisque cadit, labrisque nitentibus instat.

Quod si vero abusus vitetur, nemo est, qui hunc pulverem suum quoque usum eumque insignem habere inficiabitur. Equidem illorum in castra transire animus nobis non est, qui herbam nicotianam tanquam remedium universale celebrant, ejusque vires adeo extollunt, ut ex illa sola officinam pharmaceuticam instrui posse arbitrentur, inter quos non immerito numeratur Job. Neander, & Dn. de Prade, uti id ex illius tractatu, qui *tabacologia* inscribitur, & ex hujus historia tabaci patet. Hoc tamen non impedit, quo minus nobis aliisque persuadeamus, non contemnendas illam virtutes possidere, quas hic recensere superfedemus. Ad præsentem potius casum redeuntis asserere non dubitamus, vix dari præsentius ad vermes, de quibus agimus, expellendos remedium, quam ipsum hunc pulverem sternutatorium. Militat pro nostra hac opinione tum ratio, tum, quæ optima rerum magistra est, experientia. Hæc quippe nos docet, vermes omnes, quorum historias supra tradidimus, hac ratione exturbatos esse, postquam reliqua medicamenta utut optima incausum adhibita fuerint. Quæ methodus cum ratione quoque optime convenit, quippe a dicti pulveris usu totum caput præcipue narium & sinuum interiora ita concutiuntur, ut quicquid intus alunt, facile eructent. Longe vero abest, ut statuamus herbam nicotianam supra laudatam specificam quadam virtute hunc effectum præstare, quin potius nobis aliisque persuadeamus, quodlibet remedium *πλαγυκόν* seu sternutatorium aptum natum esse, hos atque similes vermes irritatione atque concussione in dictis membranarum excitata expellendi.

Sexto denique loco quaeritur:

*An proficuum fuerit medicamenta anthelminthica interne adhibere,
& an aliquis inde effectus expectandus?*

Eximia remedium virtutes, quae vermibus vel necandis vel e corpore exturbandis inserviunt, eoque nomine *ἀνθελμινθικά* vocantur, neminem latent, qui in medicorum scholis non omnino hospes est, inter quae quaedam, amara atque specifica nonnulla eminent. Illa ipsa vero usum maxime habere eo in casu, ubi haec animalcula in ventriculo vel in intestinis hospitantur nemo non novit. Tunc enim dicta remedia per os assumpta istos hospites in via offendunt, inque illos suam statim vim exerunt. Imo & si prope exitum intestini recti forsitan haerent, enemate ex ingredientibus, quae illis grata sunt, composito atque injecto facile ad exitum invitantur. Longe aliter vero se res habet cum iis vermibus, qui in aliis corporis visceribus vel etiam in sinibus saepe nominatis degunt; ad hos enim anthelminthicorum vires, quaecunque etiam fuerint, non ita facile pertingunt. Equidem non negamus, minimas horum medicamentorum particulas una cum chylo per intestina transcolari, vasa lactea subire, massam sanguineam intrare, atque inde juxta ordinarias naturae leges ad singulas partes deferri. Sed quota quæso pars est, quæ a remedio ejusmodi assumpto ad sinum frontalem, si nempe in hoc vermibus hospitetur, devehitur? & si etiam largiamur notabilem portionem eo pervenire, illa in vasis fluit, non vero in cavitate effunditur, nisi velimus, istam una cum muco sequi eltrari, quæ pariter minima portio esse poterit, & effectui non proportionata, seu non tam efficax, quæ ejusmodi vermem enecare valeat. Unde patet, anthelminthica etiam generosissima vel per os assumpta, vel intestino recto immissa, ad locum affectum non progredi, multo minus vermem in latebris suis latentem interimere posse; quod si vero ulterius quaeritur, an non medicamentis naribus attracta majoris forsitan efficacitæ sint, respondemus, id utique videri, quia via brevior est, eaque ad locum affectum immediate pertingunt; id quod inde probatur, quod in historia secunda a lacte tepido attracto dolor mitigatus fuerit, quod fieri non potuisset, si medicamenta eo non pervenissent, non vero anthelminthica ea esse oportet, quæ vermes averfantur, sed potius, quæ amant eisque grata sunt, uti lac, saccharum, mel, hydromel, quæque illos foras alliciunt, sive jam dicta remedia sub forma pulveris, sive quod melius, decocti fortiter in nares attrahantur; & quamvis suspicari non liceat, partes crassiores usque eo devenire, tenuiores tamen, maxime si decoctum calide adhibeatur, eo deferri a veritate alienum non est.

Fig. 1. Vermis Barth. de Moor, qui §. 4. recensetur.

Fig. 2. Idem oculo armato visus.

Fig. 3. & 4. Vermes §. 6. notati.

Fig. 5. Insectum Fabricii Hild. cujus §. 4. mentio fit.

Fig. 6. Vermiculus Nicol. Tulpii.

FINIS.

XXVI.

BERNHARDI ALBINI
ET
GEORGII CONRADI DE HORN,
DE
SALIVATIONE MERCURIALI,
DISPUTAT. INAUGURALI.

Francos. ad Viadr. 9 Decembr. 1689.

Ecc 3

Q. D. B. V.

P R O E M I U M.

ET vite, bonaeque valetudinis, & morborum, imò mortis tandem ipsius principia ac causas ob minima multigenere corpuscula, quae sinu suo foetet, purpurea nobis largitur massa sanguinea. Diversissima enim partes hanc constituentibus cum reperiantur, illas multiplici ac variante inter se modo commixtas plane etiam differentes in corpore nostro edere effectus oportet; & quoties tam singula illius gutta, quam totalis massa de omnibus equaliter participant particulis, easque ope aetheris illius subtilissimi sibi, suisque poris ac interstitiis proportionati, mutuo nexu intime unitas continent, motu tunc gaudent uniformi ac consueto, & secunda nobis, ratione sanguinis, valetudine frui concessum est. Inmutatis verò vel exiguis in illa miscella, vel motu tum intestino, tum progressivo, requisitis circumstantiis, hoc vel illo statim torquemur malo, ac myriades accedunt malorum, imò tota saepe corrumpit Oeconomia corporis. Omnes enim omnium guttularum particulae determinatas, sibi proprias figuras habent, cum neque acida, neque alcalia ore assumpta coccineae illarum coloris quicquam detrahant, vel immutent. Ne etiam progressivo motu quid obsit, maxima opus est fluiditate, ut vel minutissimos partium meandros, muscutorumque tubulos indefinenter subire ac perreptare queat. Cujus intuitu majorem sanguinis portionem constituere invenimus aquam, cum reliqua omnes cujuscunque generis particulae huic involuta deprehendantur, & ejus auxilio per totum circulentur corpus. Haec igitur aqua quoties crasam, seu proportionem debitam, defectu suo sustulit, aut de volatilibus ingredientium partibus multum vel per diaphoresin, vel diuresin projecit, aut accidente visciditate viscosior facta de justa volatilibus quantitate non amplius participat, tardiorém statim continuat, quam antea, motum, multarumque hic, vel illic in tubulis partium oriundarum obstructionum auctor existit. In has deinde, qui subsequuntur & reliqui humores similiter impingunt, cursuque suo nocivos inveniunt obices ac subsistendo aliqualem, imò satis magnum quandoque attollunt tumorem. Hisce tumoribus alia vel abundantia, vel non bene reliquis commista si superaccedant, salia, activitatem causarum adaugent, ac tenaciori huic lymphae obstruente sese jungentia propter moram longiorem magis sensibilem in partibus exercent tyrannidem, imò illas, in quibus haerent, fibras distendendo, vel dilacerando tristissimam dolorum inferunt sensationem. Quibus adactis magna interdum animi deliquia, & major noxiorum humorum affluxus oriuntur. Ac pro diversitate plurium, pauciorumve obstructionum, reliquarumve in conjunctione particularum inter se variantium circumstantiarum, novas ac pheres inducunt symptomatum syndromes, eo periculosiores, quo nobiliorem occupaverint partem. Diutius si quiesca subsistant haec salia, a volatilibus iis, quibus antea adhuc contempera-

perabantur, particulis, a priori desectunt indole, noxiam magis induunt naturam, ac a statu mitiori in summe acria ac corrosiva mutantur instrumenta. Quibus tot fere alterationes sanguini nostro ac corpori præcipue continenti inducunt molestissimas, quot ferme diversi egrotos affligunt morbi. Evidentissimum ejus colligitur indicium ex innumeris illis corrosionum speciebus, si intueamur membra ab iisdem exulcerata, cancrofa, gangrenosa, spacelata, ac carie exesam solidam duriorum ossium compagem. Aliter interdum, ac determinate magis configurata eadem, in poris quæ quiescunt, salia, fermentorum assumunt virtutes, ac tanta insuper agilitate & speciali subtilitate gaudent, ut etiam reliquos præterlabentes humores odore quasi insciant suo ac in sibi similem pervertant naturam, quod plurima contestantur nobis incommoda, imo omnes febrium species, intermittentium ac morborum periodicorum paroxysmi notum faciunt, & lues insuper venerea, suo pauca miasmate totum sanguinem, imo alios inscians, & plures per contagium se propagantes morbi ob oculos ponunt. Et cum salium multa sint genera, ab acido quidem, si illud requisitum ingredientium sustulerit æquilibrium quasi ac superabundat, iusta ac legitima statim sanguinis sufflamatur fermentatio, dum nimirum omnes incrassare humores cursumque eorum impedire solet. Quantum præterea chylicationi injiciat impedimentum, vel scorbutici loquuntur: in totum enim pene destruit liquorem gastricum, alimenta necessario fermentantem, qui nisi accurate omnia debite digerat in ventriculo, non facile reparabilem in reliquis visceribus sanguini infert labem. Austeritati se coniungens idem acidum plurimarum constipationum ac obstructionum fomes est, scirrhus generat, alvi dimittit fluxum, mensum, ac hemorrhoidum haurire tributum magis vel minus supprimit; & ipsi hypochondriaci facile illius furorem ac effectus continuis suis inuunt querelis. Inmiscetur sapius terrestreitati, ac alia procreat mala, in melancholicis sese manifestantia. Poros si tantum occludit absque aliis connexum particulis inflammationes ac erysipelata affert satis periculosa. Sed omnia illa recensere incommoda, nec institutum fert, nec temporis ratio permittit, id saltem inuere volui, tot radicatis morbis non, nisi generosissimis remediis, nos mederi posse; inter quæ cum palmam fere Salivatio Mercurialis obtineat, pro themate Inaugurali illam selegi. Non quod credam me illi enodanda parem fore, sed quod mihi persuadeam, etiam in magnis voluisse sat esse. Non enim, si a tramite aberravero, id vitio mihi versum iri confido, cum versipellis Mercurius Eruditissimos Viros deludendo delassaverit, eosque incertiores multo, cum recesserunt, reliquerit. Vanus proinde forem, si mihi meliora fata promitterent, cum tamen & quandoque olitor opportuna loquatur, quid ego sentiam, aliorum iudicio exponere decrevi, enixe rogans ut bene qualemcunque conatum Benevolus Lector æquè bonique consulere velit.

P Leraque horum, quæ longa serie enumeravimus mala, satis crudeliter per totum grassantur corpus, & aliis simul accessoriis, ingravescentibusque concomitata furoris *ἀμην*, ut facili negotio ægotantium vitæ truculentum ponere terminum valeant, ni sufficienti statim generaliorum remedium exhibitione tot pessimis obviam veniamus insidiis. Magnis autem morbis magna debentur auxilia, quæ atrocitati illorum resistantia omnimode & totaliter eorum collidant, atque radicitus enervent nocendi vires. Morbis vero, qui magnas egere radices, totam medicamentorum classem vix efficacius opponere remedium Salivatione Mercuriali, in republica medica tritum fere est. Hæc quippe (Mercurialia intellige) per omnes corporis feruntur latebras, obstructions solvunt pertinacissimas, femina morborum ferofo involuta latice ad oris, fauciumque præcipue, deducunt glandulas, & buccas copiosa irrigant saliva. Salivationis vero triplex esse solet acceptio: Alia nempe est *Symptomata*, quæ aliis superveniens morbis illorum augere solet exorbitantias, ita, ut in peiorem deveniant statum ægri, tum præter erosionem adjunctam glandularum salivalium magna insimul prostratione virium dejiciuntur miseri. *Critica* secundo ponitur loco, quæ aliorum quandoque morborum comes accedit, & fermenta tam chronicorum quàm acutorum peregrina, virtute naturalis in sanguine ætheris subacta, per excretoria salivæ organa majori, quam alia in parte, projicit effluvio, ut sublata hoc modo causa cesset quoque malum; quod si totaliter equidem non statim fuerit ope illius eradicatum, symptomata tamen, insigniter quæ antea sæviebant, non parum de solito remittunt furore, ut recuperatis deinde successive viribus ab atrociam morbi liberentur ægri, sanique evadant. Quam salutarem observarunt in foemina phthifica *M. A. N. C. in dec. 2. ann. 1. obs. 122.* Atque in aurium tinnitu in viro literato ab usu acidularum egranarum *dec. 2. ann. 3. obs. 173.* Tertia tandem species *Medica* vocatur salivatio, quæ à prudenti Medico in multis ceu necessarium adhibetur auxilium, & usurpatis certis quibusdam remediis ex proæresi quidem excitatur, ut peccans materia morbosa fero innatans ad eandem salivalium deducatur regionem, forsque tali excludatur modo. Masticatoriis & apophlegmatifantibus quidam hanc tentant medelam, fluxum dum in vicinis ori tantum procreant partibus: Quoniam vero hoc in casu illi solummodo ab obstructionibus liberi evadunt tubuli, qui circa ambitum oris fauciumque internum iis antea erant obnoxii, neque per totum feruntur corporis ambitum, *Particularis*, saltem audit *Salivatio*. Qualis ex spiritu apoplectico forti naribus admoto suborta unice profuit in catharrho narium molesto, ex olfactu rosarum recentium oriente. *M. A. N. C. Dec. 2. An. 5. obs. 22.* Ultima vero, quam jam intelligo, illa est evacuatio,

cuatio, qua mercurialia medicamenta totum corpus perreptantia copiosam salivæ proventum excitant, salia maximopere infringunt, obstructionesque tollendo nocentem illam ex omnibus & minimis quoque latibulis cum salivoso latice educunt materiam, & hæc *Universalis* est. Quam rite ut explicare, utilitatesque exinde propullulantes pro tenuitate mea considerare possim, in salivæ prius originem & naturam, qualve vehat particulas inquirere conducet, ut eo melius illorum effectus operandique modus, & quinam hac methodo curentur morbi, innotescat.

T H E S I S I I.

Simulac igitur tota purpurei cruoris massa indefinenter lege circulationis, nunquam, nisi cum ipsa vita, interruptæ, per omnes undique corporis transit partes, ubique pene, vel in quam plurimis, singulares de se pro differentia organi fecernentis discrepantes projicit humores. In ventriculo liquorem gastricum; in hepate bilem; in pancreate succum ideo pancreaticum dictum; in renibus urinam; in cerebro spiritus animales; in auribus cerumen; naribus mucum; oculis lachrymas; vesicis seminalibus semen &c. ut potiores tantum enumerum secretiones, continuo segregat ac deponit. Eadem quoque ratione arterias undique dispersas perreptans sanguis, subit etiam illas ad interiores pharyngis, laryngis, buccarem, & quotquot circumcirca reperiuntur glandularum macandros perducentes vias. Ubi pro varia tubulorum, quos transire cogitur, amplitudine varios quoque & aliquatenus inter se alienos, seu diversos fecernit liquores, salivam constituentes. Ut eo melius autem illius intelligamus ortum, aliqualem harum partium descriptionem præmittere necessum est. Ex cordis itaque sinistro ventriculo elapsus coccineus ille vitæ thesaurus truncum arteriæ aortæ ingreditur ascendentem, usque dum per ejusdem ramum carotidis externum ad glandulas intra maxillam inferiorem reperiundas deferatur, quæ crassæ atque rotundæ, in progressu discontinuata, inter maxillam & linguæ musculos ad mentum usque protenduntur, & præter carotidum, jugularium, nervorumque insignes ramos in proprium vas, quod e minoribus subinde ramulis in alveum extenditur, intra gingivas utrinque terminatur, & ductus, ab effectu, salivæ, ab inventore, Warthonianus dicitur. *Warthonus Adenograph. Cap. 21.* Ad linguæ latera utrinque alia oculos incurrit glandula conglomerata, sublingualis appellata, oblonga paululum, ductuique huic priori lateraliter vicina, adeo, ut per multum tempus una eademque cum maxillaribus fuerit habita, cum revera tamen membrana investiente ab invicem distinguantur. Ex hujus etiam minoribus, quibus constat, glandulis pari, ut antea, modo subtiles emissi furculi pedetentim in proprium terminantur truncum excretorium, qui recto ductu illum Warthonianum comitatur, & sub iisdem, uti ille, papillis intra gingivas, in extremitate maxillæ inferioris, suos emittit rivulos. Hic a primo inventore,

ventore, Casp. Bartholino, Bartholinianus vocatur. *Casp. Bartholin. Thom. fil. de ductu salivæ hætenus non descripto p. 12.* Et ambo hi canales simul sumpti vasa salivalia inferiora audiunt, loco hoc distincta à superioribus. Quæ in fovea pone aures sita est parotis conglomerata, jugularium, carotidumque exteriorum externis ramis irrigua, & magnis ac copiosis nervis prædita, e conglomeratarum numero est, quarum singularum rivuli in unum alveum confluentes tandem communi ductu prope dentes molares in os hiat. *Nic. Stenonis Observ. Anatom. §. 14.* Quæ intra oculorum orbitam inter musculum oculum abducentem & ossis jugalis partem supremam sita est glandula furculos suos in unum cogit ductum, qui recta prope os maxillare deorsum tendens prope molarem dentem secundum, si a posterioribus & superioribus numeraveris, in os se exonerat, atque ita tribus vasis salivalibus quartum superaddit. *Anton. Nuck de ductu Salivæ novo cap. 1.* Si præterea addidero, glandulas stomaticas sine numero reperiri; quæ enim in buccis sunt, totam illarum regionem occupant, sursum deorsumque oris cavitatem ambiunt, a quibus oriundi ductus non uno modo procedunt. Linguæ latera sublinguales occupant, quarum excretoria vasa sibi invicem parallela exilibus rivulis, ostiis vix conspicuis, per tunicam, digiti ferro a dentibus distantia, hiant. Tota palati caro conglomerata glandula tonsillaribus continuata est, quarum innumeri exiles ductus membranam cribri instar pertundunt, ex quibus omnibus mucum facile expresseris.

T H E S I S I I I.

Unanimis fere Anatomicorum consensus est, glandulas in genere nihil aliud esse, quam continuatos tum vasculorum tum nervorum varie inter se contortos canaliculos, qui multipliciter ac diversimode ita conglomerantur in cincinnos & peculiariter constituunt a reliquis distincta corpora, vasis suis excretoriis dicata. Has igitur alluens sanguis poros ibi invenit cæteris constantiores ac solidiores, ratione figuræ plane ab aliis differentes. Hos subire non potis est, nisi a pressione subsequenti partim liquoris quoad minima discontinuetur, partim a spirituum animalium vigore ac velocitate subtilifetur, atque magis liquidus fiat, ut pro modulo recipientium vasculorum melius transire possit. Hæc enim ratio videtur esse, quare pluribus numero nervorum furculis circumseptæ sint glandulæ, quam vel ad motum, vel sensationem impendere opus habeant. In glandularum vero interstitiis a conjunctione vasculorum relictis certus simul rotare videtur ætheris subtilissimi, omnia moventis, vortex cujus ope sanguini affluentibus alius omnino inducitur motus, ut varie quidem, placide tamen, agitated appropriatas ex suo gremio tum porulis & ductibus glandularum, tum similem quoque ætherem vehentes particulas demittat, alias vero minus congruas excludat venisque remandet: Non enim quælibet particule quoslibet poros subire possunt. His ita positis perquam facile videmus,

sanguinem ad tot diversas glandulas derivatum ubique invenire poros, quoad minima etiam, ratione soliditatis & magnitudinis, vel figuræ inter se differentes; & in specialem præterea ætheris subtilissimi, ob eandem causam variantis, vorticem impingentem alio semper affici modo. Unde non potest non, quin in singulis etiam recensitis vasorum salivalium glandulis singularibus quoque, ac inter se plane quoad omnia non convenientes particulas discernat. Alius enim erit liquor ex glandulis maxillaribus internis eructatus; alius ex sublingualibus; itidem ex parotidibus alius; ac e. nova circa cantum oculi externum sita glandula exstillans humidum variat &c. Variati licet ac diversi hi sint humores, in oris cavitationem omnes tamen simul in unum confluyendo alium ac novum prorsus constituunt liquorem salivæ titulo insignitum, de omnibus omnium particularum generibus participantem. Omnibus omnium particularum generibus dico, quod ab infinitis istis & diversissimis glandulis omnino expectandum, in quarum anfractibus majorem nactus superficiem, dum in angulos impingit, modo retroagitur, aliæque ejus particule dum se pororum figuræ accommodant, aliæ cum illorum figura conveniunt, aliæ ob rigiditatem vi sibi viam parant, &c. elabuntur, & in singulis glandulis peculiarem humorem, donec, omnibus confusis salivam, producant. Qui à posteriori hæc confirmata, ac variis experimentis comprobata videre velit, ille, cum hic ex professo id non agamus, adeat *Ant. Nuck. de Saliva Capite 2. & Ant. de Heide Obs. Med. 88.*

T H E S I S I V.

Ut hujus itaque, de qua fermo fuit, uberrimæ protrusionis sive salivationis mercurialis indolem feliciter detegam, in hoc naturæ monstrum, ut audit *D. G. Fontano, de Medic. Antibermet. Sect. 3. cap. 7.* paulo penitus inquiram oportet, si in antecessum monuero, per mercurium hic non intelligi Paracelsitarum principium, sive liquorem acidum, permeabilem, penetrabilem, æthereum ac purissimum, à quo sit omnis nutritio, sensus motus, vires, colores, senectutisque, præpropere retardatio, cum ipsis fatentibus hic ex mistis corporibus beneficio chymicæ erui nequeat, sed à mercurio minerali differat essentia, proprietatibus & actionibus. *J. Beguin. Tyrocin. Chym. lib. 1. cap. 1.* Nec etiam mercurium philosophorum, quem menstrui philosophici & lapidis philosophorum materiam esse perhibent adepti; qui solvat argentum & aurum, nec separatur ab illis in æternum, sicut aqua mixta aquæ, qui habeat in se sulphur incombustibile, fixum, bonum, albissimum & rubeum; sit calidus & humidus; corpora dealbet ad crystallinam serenitatem. *Vide novum Lumen Chymicum de Sulphure.* Cum lunam philosophorum, sive eorum mercurium, qui mercurium vulgarem dixerit, aut sciens fallat, aut ipse fallatur. *Vid. Arcanum Hermetica Philosophiæ opus §. 44. in Bibliotheca Chémica contracta Math. Albini.* Nec denique illum corporum, resuscitatum & metallicum dictum. Non quod hic

hic illam controversiam meam faciam, num ex perfectis & semimetallis talis elaborari possit, numque ille sit novum artis productum, an vero pars constituens & componens concretum? De eo enim Alchymistæ cum hæctenus inter se non conveniant, nec tanta copia parabilis sit, ejusque usum pretii valor non concedat, nec hæctenus tot de eo prostant experimenta, imò sint, qui illum salivationem inducere negent. *M. Ettmullerus Chim. Ration. lib. 1. Sect. 4. cap. 1.* Eo misso, intelligimus corpus minerale, mobile, fluidum, ponderosum, quod ab invicem separatum in innumeros tenuissimos globulos dividitur, qui prompte rursus coeunt, coloris ex cæsi-albicantis, quod mercurii vulgi, seu argenti vivi ordinario, nomine venit.

T H E S I S V.

Mineralis iste liquor & aqua manus non madefaciens in fodinis reperendus, vel virgineus, vel planus est. Virgineus eo nomine superbit, qui vim ignis non sensit, sed purus putus in fodinis reperitur, vel destillat in fodina guttatim & nonnunquam copiose satis profluit; vel qui sine magno labore sola dilutione e terra eluitur. *Acta Anglicana anno 1665. mens. April. an. 1669. mens. Decemb. Dieses aber hat man auch oft erfahren, dass das Quecksilber in denen Silberzechen gebrochen, oder, gediegen, lauter aus etlichen Stufen, wenn man darauff geschlagen, getropffelt.* Item: *Man findet gediegen Quecksilber, nicht allein gantz und gar an Gestalt und Farbe, wie ein roth gülden Ertz, sondern auch bisweilen wie das Leberfarbene Silber-Ertz.* *Petrus Albinus Meissnische Berg-Chronick c. 16.* Plura de his vide in *Modestin. Fachsen Probierebüchl. pag. 141.* Planus ille est, qui ab igne impulsus prodit e sua minera, quæ mineræ multum variant. Minium & schistus, hujus metalli matres nominantur, quandoque in lapide scissili cinereo bractearum more, quandoque in lapide metallico candidissimum latitat. *Olaus Wormius in Museo lib. 1. f. 3. cap. 8.* Modum separationis lege sis apud *G. E. Lohneys im Bericht vom Bergwerck. Agricola L. 9. Olai Borrichii Metallische Probiere-Kunst. §. 48.* & passim apud Metallurgos.

T H E S I S V I.

Antiquissimis Arabum in cutaneis affectibus hydrargyrum in usu felicissimo successu fuisse cum adverteret Carpus, chirurgus, primus eo in lue venerea eradicanda usus esse perhibetur *Dan. Semertus Prax. Tom. 3. lib. 6. part. 4. c. 21.* Cumque copiosæ salivæ profluxu cura absolveretur, qua vi id præstaret, quæsitum est. Suas fecere alii veterum, recentiorum alii opinioniones, prodigiosam naturam hujus enodarent: Secus enim si facerent, se potius naturæ historiam quam scientiam consignaturos esse, facile videbant. Non infimi subsellii autoribus frigidum esse hydrargyrum perplacebat. 1. Quod docente Aristotele ex vapore fiat aqueo, aqua autem sit summe frigi-

da. 2. Quod tactu frigidissimum deprehendatur, & calefactum subito refrigerat. 3. Quod mercurius omnium metallorum, excepto auro, sit ponderosissimus, cujus gravitatis nulla alia causa, quam frigus esse possit, ea ratione, qua à calore oritur levitas. 4. Omnes ab eo producti effectus sint frigidissimi, paralytes, nempe apoplexiæ, lethargi, althmata, catarrhi suffocativi, &c. 5. Ab argento vivo corpori illata, nocuenta potissimum calidis curentur, nempe discutientibus & sudorem moventibus; remedia vero morbo contraria esse debere. 6. Quod affinis valde sit plumbo, ita ut occulto quodam naturæ sensu ad invicem ferantur, & mutuo quasi confortio gaudere videantur; imo mercurius vivus per se alias mobilis valde & fluidus in perfectum plumbum, hocque vicissim in verum vivum ac currentem mercurium transmutari possit. Cum vero plumbum vel exterius corpori admotum, vel intus datum insigniter refrigeret, argentum etiam vivum propter illam, quæ intercedit, naturæ familiaritatem, simili præditum esse facultate. 7. Avicennas etiam in simiæ ab hausto mercurio mortuæ corpore, sanguinem, Petrus Aponensis in corpore pharmacopæi, à simili causa denati, eundem circa cor invenerint coagulatum, ab excessu frigoris mortuos. Cui placito Avicennas, Averrhoës, Aristoteles, Albertus Magnus, Palmarius, Rhafes, Fallopius, Forestus, Pareus, Matthiolus, Fernelius, Libavius, & nescio qui non alii, favent. Si non plures, certe non pauciores sunt, qui hydrargyrum calidum esse contendunt. 1. Quia mercurius multum aeræ substantiæ habet admixtum, teste *Aristotele lib. 4. Meteor. cap. 8.* Cum autem aer calidus sit, & prædominium præ cæteris elementis ejus in mercurio vigeat, & illum necessario calidum esse. 2. Mobilitas mercurii calorem arguit; quemadmodum enim frigus omnibus torporem affert, ita vicissim caliditas corporibus agilitatem impertitur. 3. Quia solidissima & durissima corpora destruit; corrosio vero omnis à caliditate dependet. 4. Non solum pituitam in corpore nostro attenuat, colliquescit, copiose per sputum educit, sed & quoscunque tumores duos emollit, discutit, resolvit. 5. Quia omnia ex eo præparata pharmaca, nempe mercurius sublimatus, mercurius præcipitatus, turpethum minerale, spiritus mercurii, mercurius vitæ, mercurius dulcis, mercurius diaphoreticus, calidissima censentur, cum vel violenter corpus turbent, exagitent, & à saburra noxiorum humorum liberent, vel potenter sudorem moveant, & per insensibilem transpirationem serosas superfluitates educant. Ita sentientibus Galeno, Rhase, Fallopio, Cæsalpino, Vido Vidio, Paracello, Basilio, Valentino, &c. Matthias Unzerus vero *Anatomie Spagir. Mercurii lib. 1.* in mercurio crudo mixtas facultates, calidas nempe & frigidas agnoscit, ratione diversitatis partium materiæ, quarum nonnullas concipit admodum tenues, puras, subriles, ac spirituosas, quasdam crassas, terrestres, fœculentas atque impuras; ratione priorum, illum incidere, penetrare, attenuare, liquare ac resolvere; Posteriorum autem ratione ponderosum esse, repellere, refrigerare. In mercurio chymice præparato frigidam

gidam qualitatem penitus sublatam esse, & propterea esse calidissimum. Quibus mercurius frigidus est, iis placet, ab intentissima frigiditate ab extremis & externis membris humores in altum corporis pelli, atque ita salivatione reddi. Eustachio Rudio *de morbis occultis* placuit heterogeneis & diversæ naturæ partibus constare mercurium, calidas tamen prædominari, quæ attenuatæ ad minimum caloris sensum fuliginis instar abeant in fenum, humoresque attenuare, ac propterea purgare per alvum, sudores, os, illudque omne caliditati tenuium partium adscribit. Unzero l. c. Mercurio quoque inesse occultas qualitates, seu proprietates, à quibus manifestæ regantur, rationi consonum videtur, nec credit facile quem dicturum caliditati aut frigiditati soli tam stupendos effectus adscribendos esse, sed credibile esse, cum evidentibus illis in mercurio qualitibus una occurrere occultas, non quod illarum omnis actio prorsus otiosa sit, sed quod principalis agendi vis formæ specificæ, seu substantiali, in mercurio abditæ, secundaria vero ac minus principalis primis qualitibus, quarum ministerio, ceu singularibus quibusdam & accommodatis organis, forma illa interdum utatur, sit assignanda & attribuenda. *Daniel Sennertus Operum Tom. 3. lib. 6. part. 4. cap. 21.* Salivationem fieri vult, quod mercurius nervoso generi sit infestus, ideoque per nervos ad cerebrum repat, eo secum vitiosos humores ducat, illumque una cum iis natura & cerebri expultrix expellat, & in fauces detrudat, unde salivatio consequatur. H. Mercuriali causa salivationis est, quia aer & spiritus, qui colligati sunt in materia mercurii excocta, ubi linimentum à calore naturali attenuatur & dissolvitur, erumpant, perinde ut erumpunt spiritus e bomba, erumpentes trahantur & ingrediantur in arterias & venas; & cum eorum natura sit, ut ferantur fursum, ea propter statim atque elapsi sunt, veluti vinculo soluti, efferri in caput magno impetu, secumque ducere plurimos vapores, in capite eliquare & attenuare humiditates; ut eliquatæ per os dilabantur, secum etiam in caput evectos vapores convertere in aquam, quæ deinde per os defluat, & illud copiosum sputum efficiat. *Medicin. Pract. Tract. de Morbo Gallico cap. 6.*

THESIS VII.

Quatuor sic dictis primis qualitibus corporibus analogum nihil inesse, sed meros esse percipiendi & quidem confusos mentis modos, in ea ex lege conjunctionis ejus corpore occasione tremoris nervorum excitatos, qui præpostere ipsis corporibus tribuantur, sanior philosophia docet. Totum quippe negotium in mero respectu & relatione situm est, ita, ut si quæ corporum particule solito vehementius nervaceas corporis nostri fibrillas vel mediate, vel immediate quatiant, vel illorum tremori obicem ponunt, illa calida, hæc frigida dicantur, adeo ut præter majorem, minoremve motum, quem habent comparative ad corpus nostrum, per has qualitates,

tes, in mixtis naturalibus reperitur nihil, eoque tota à tot feculis indecisa redit quæstio; An mercurii particulæ motum in corpore nostro au-geant, vel imminuant. Ea mercurii natura deprehenditur, ut à calore promptissime ejus particulæ secedant ab invicem, & sub forma vaporis oberent, sed eo remittente denuo congregentur; ut à salibus, aliisve promp-te discontinuetur, iisque, ceu vellere obductus vel solidarum subeat po-ros, vel fibras discindat, inflammet, deobstruat, vel etiam demulceat pro natura salium, aliarumve, quibus cum coit. Sed corpus nostrum om-nis generis salium promus condus est, associabit igitur modo plura, modo pauciora salia, modo unius speciei, modo diversorum generum, modo magis, modo minus corrosiva, iisque onustus, vel in solidis hærendo corrodet, inflammabit, &c. vel varias pariet præcipitationes, coagulatio-nes, vel minima pererrando deobstruet, resolvat, incidet, adeoque cor-pori jam labem inferet, vel nimio suo motu, vel nimia quiete vellicando, lacerando; vel auxiliabitur illi resolvendo, deobstruendo, corrosiva salia educendo, & ut uno verbo rem exprimam, modo refrigerabit, modo ex-calefaciet; modo proderit, modo oberit; erit venenatus & non venena-tus; erit calidus, erit frigidus. Non itaque mirabimur tantum gravissimo-rum scriptorum dissensum, quorum nonnulli ab utrisque in causæ patrocini-um allegantur. Nec mirabimur, in utramque partem tanta cum vero-similitudine sententias illas propugnari. Examinentur utriusque rationes, illæ vel ad rem non facient, vel supradictis conciliabuntur. Ex quibus, quæso, datis, ut quæ pro frigiditate faciunt, examinem, I. mercurium è vapore aqueo fieri concludemus, quia facile in vapore resolvitur. Sed ita omnia salia volatilia & spiritus ex aqua producentur; num, quia fluidus est? Sed ita gypsum in ahenis bullas agens non terra, sed aqua erit, non enim obstat, si dixeris, ab igne id moveri; ita moventur nimirum mer-curii particulæ ab igne æthereo isto, non alio discrimine, nisi, quod is in sensus, iste in eos non incurrat; sed quis dicet, illas absolutæ rerum ve-ritatis criterium esse? 2. Ideone est frigidissimus, quia tactui talis apparet, & calefactus subito refrigeratur? Certe id commodius in spiritum vini qua-drat, aut verius de salibus volatilibus, quæ in ipsa etiam sublimatione op-pido refrigerantur, dici posset. Nec refrigerationis celeritas magis frigiditatis indicium est, quam ejusdem tarditas caloris; alias certe plumbum fo-ret calidissimum. 3. Omnium metallorum fere gravissimum est. Sed inde non putem concludi posse, esse etiam frigidissimum: Essent enim alias salia lixiva, quæ in aqua subsident, illa magis frigida, quæ tamen juxta illorum placita est frigidissima; esset aurum omnium frigidissimum, quod tamen inter cardiaca passim ab iisdem refertur. 4. Producit effectus dictos frigidissimos, sed eos etiam producit nimius solis ardor, spirituosorum ingurgitatio, nimius motus, atque ira, &c. quæ aut erunt frigida, aut illi effectus ab alia causa, quam frigiditate, dependebunt. 5. Atque proinde medicamenta ad noxas mercurii averruncandas usurpari solita non quia

quia calida, sed quia aliam istam causam tollunt, juvant & adhibentur. 6. Gaudeant mercurius & plumbum occulto quodam naturæ sensu, ferantur ad invicem, si inde ejusdem indolis esse concludere liceret, salia, quæ promptissime in aqua solvuntur, aut erunt frigidissima, aut erit hæc calidissima; aut etiam tenendum erit, ea, quæ se invicem refugiant, con-trariis esse donata qualitatibus, itaque mihi incommiscibilitatem spiritus vini & olei terebinthinæ explicari rogarem. Tacebo jam, quæ de trans-mutatione mercurii in saturnum, & vice versa addi possent. 7. Sanguinem coagulavit, coagulatur idem ab aqua forti, non vero coagulatur ab aqua in venam injecta, quod fieret, si frigiditati coagulum sanguinis deberemus. Tanto autorum numero non pauciores opponuntur, & sæpe iidem; ad-do, quod in rebus physicis nullus autoritatis sit valor. Caliditatem mer-curii I. ex æreæ substantiæ admixtione, qui arguunt, sine dubio recorda-buntur, ærem caloris atque frigoris vicissitudinibus obnoxium esse, & præ-ter congeriem omnis generis particularum circa se modo magis, modo mi-nus motarum, & globum terraqueum velleris instar ambientium nihil esse, & ex intensioris remissiorisque motus ad nostrum corpus relatione frigidum, vel calidum, hæcque qualitates illi extrinsecas esse, nec ab earum admixtione mercurium calidum fieri posse. Imo si mercurius a prædominio æreærum particularum calidus esset, hoc non per se foret, nisi æris & mercurii par-ticulas ejusdem generis & naturæ esse asserant, quo facto non magis dici posset, ab æreærum particularum prædominio mercurium esse calidum, quam ærem a mercurialium particularum admixtione talem esse. 2. Mobilitas mer-curii non magis in illo, quam in aqua calorem arguit, ostendit solummodo mercurii particulas moveri juxta se, illas esse glabras & læves, nullibi cohærere, ut a minimo corpore a sua statione deturbari possint, quæ om-nia obtinent sine calore, dummodo fibrarum nostri corporis tremorem non augeant. 3. Nec competit calori illa penetratio etiam metallo um, quæ a solo particularum motu & pravitate dependet, ita ut minimos poros promptissime subire, & per minima interstitia oberrare possint. Cujus rei si calor causa foret, quid impediret, quo minus lignorum, corii &c. poros consumeret & destrueret. Nec corrosio aliud quid est, quam staminis par-tium discissio, quæ acumini particularum, quale quid in cultris videmus, aut etiam incursum earum particularum, quæ in suo motu magis esse perseve-rant, quam illæ corporum in quiete, in acceptis ferenda est. 4. Pituitam in corpore non attenuat, nisi vel quatenus a calore corporis actuatur, vel salibus associatur, ea ratione, qua manus vel solæ, vel cultro armatæ dif-fringunt discinduntque corpora, hoc solo discrimine, quod mechanica hæc in sensus incurrat, illam vero ratione tantum assequamur; Quale quid etiam 5. de mercuriis varie præparatis tenendum, quod latius ex infra di-cendis patebit. M. Unzero, physico Hæke Saxonum ordinario, qui du-plicis generis, terrestres nempe & tenues, tot diversarum operationum causas, particulas concipit, Daniel Sennertus optime opponit, nullum

Disput. Medico-Pract. Tom. I. G g g hæc.

hactenus repertum esse Chemicum, qui partes diversas in mercurio monstrare, & arte ex eo separare potuerit, cum totus sit homogeneous, & vel totus avolet, vel totus maneat, & quocunque modo præparetur, tandem totus homogeneous reviviscat. *Prax. med. tom. 3. lib. 6. part. 4. cap. 21.* Quod laudatus Unzerus sensisse videtur, dum ad occultas, quæ mercurio insint, proprietates confugit. Nempe omnis ejus explicatio huc tandem redit, ut sibi mercurii indolem ignotam & inexplicabilem, & qualitates primas insufficientes esse fateatur. Quod etiam Sennertus subinnuere videtur, qui salivationem mercurialem explicaturus, postposita qualitate calida, cui in antecessum patrociniatus erat, ait, hydrargyrum nervoso generi infestum esse, & propterea per nervos ad cerebrum repere, vitiosos humores eo secum ducere, a natura & expultrice cerebri expelli, in fauces detrudi, indeque salivationem sequi. Hæc enim, si attente intueor, ad oculum ostendunt, magnum hunc medicum nihil qualitibus tribuisse, adeoque nudam rei historiam narrare voluisse: solum enim quod, non vero quomodo, fiat, commentatur.

THESIS VIII.

Antiqui, cum per primas qualitates rerum naturas explicatum irent, quas saltem ab effectibus & actionibus cognoscebant & distinguebant, a disparibus hydrargyri effectibus, non solum in diversis, sed in iisdem quoque per varia tempora corporibus, in opiniones tam diversas secesserunt, ut alii illum frigidum, calidum alii esse sentirent, quibusdam venenatus esse censebatur; alii illi inter alexipharmaca & antiloimica non ultima dabant subfelia. Hinc per tot secula eruditorum elusit cognitionem; ingeniorum studiorumque varietas effecit, ut in alias identidem inciderent cogitationes, quarum aliæ cominus, eminus aliæ scopum feriebant. Mercurius lapis lydius erat, ad quem principiorum suorum valorem explorabant. *Nicolaus Lemeri* prodigiosam metalli naturam explicaturus, sal alcali volatile esse scribit; tanquam certum enim supponit, morbos luis venereæ violentia fieri solitos ab humoribus falsis, vel acidis foveri, nec illos, nisi virus hoc auferatur, curari posse. Venerei itaque virus acida salia poris mercurii implicari, calore ac humorum motu ad caput sublimari, inde partes oris interiores cancris conspergi, illa acrimonia glandulas salivales laceffitas relaxari, pituitam copiose descendere, hinc cancrorum perpetuum comitem, salivæ nempe continuum fluxum, provenire. Fieri hoc pariter in iis, qui lue venerea immunes vivunt, cum nullus, quantumvis sanus, in quo humores acidi & falsi non reperiantur, vivat, nec fermenta œconomix corporis conservandæ destinata, sine illorum ope subsistant. Quod placitum ut firmiori talo nitatur, per alcali non vult intelligi speciem quandam salis plantæ, sed materiam terrestrem & solidam, cujus pori eam figuram obtineant, qua cuspides acidi hanc ingressæ frangere & spargere possint, quicquid morui suo

suo resistit, & pro soliditate partium materiam constituentium acidæ majorem, minoremve renixum noctæ validiorem, vel debiliorem excitant effervescentiam. *In cursu chymico p. m. 33. & 203. Moses Charas* mercurio suum & proprium alcali inesse, seu quod inseparabiliter reliquis cohæreat partibus, & semimetalli hujus modum constituat, non inficiatur, pro genuino vero alcali illum habere recusat, quod actioni alcalium non minus, quam acidorum ac sulphurum obnoxius sit: acida generosissima, spiritus sulphuris & vitrioli, quæ cum impetu alcalia invadunt omnia, in illum nullum fervorem inducant, ac demum ab aliquot dierum decursu pervadant; eadem cum alcalibus donatus non sit substantia, uti neque sapore neque aliis qualitibus alcalinis; actioni ignis non resistat, quale quid in alcalinis fixatis videre est. Potius igitur statuit, mercurium mixtum esse, idoneum excipiendæ actioni salium, non minus eorum, quæ donata sunt partibus sulphureo-salinis, aut salinis fixis, quam eorum, quorum partes sunt meræ acidæ. Negat etiam fermentum venereum merum acidum esse, nec illud simpliciter mere salini fixi aut volatilis titulo donandum, quin potius venenorum classi accensendum esse, adeoque mercurio inesse proprietatem innatam omnino singularem, ut volatilitatis ratione ad cerebrum ac partes circumpositas delatus sua efficacia faciat liquefcere pituitam, itaque illi ansam præbeat exitum molendi, qui tamen dicti effectus alteri causæ, quam vaporum salivalium & partium adjacentium erosioni adscribendi non sint. *Pharmacop. reg. chymic. cap. 65.* *Nicolaus de Blegny* duas in mercurio agnoscit substantias, terram nempe subtilem & sulphuream, & aquam metallicam: prioris existentiam probat ex modis in pharmacia Galenica usitatis ad mercurii diversionem, ex quibus illum omni sulphuris speciei conjungi, quod terbinthina, aliæque resinæ & pinguedines huic intentioni utiles substantiæ sulphureæ & inflammabiles sint, pateat. Hujus etiam rei veritatem illustriorem esse in confectione cinnabaris, quæ omnium consensu pro sulphuris & mercurii mixtura habetur, sive in terræ visceribus naturaliter, sive artis opera in fornacibus sublimetur. Cum igitur verum sit, substantias homogeneas facile coire, imo mixtorum particulas corpora, quibus conjunguntur deserere, aliorumque consortium, quibus cum affinitate aut natura conjuncta sunt, affectare, hinc mercurii principium terram sulphuream & subtilem concludit. Ex hoc etiam fundamento aquam metallicam alteram ejus principium esse deducit, cum mixtionem, unionem & amalgamationem cum maxima aliorum metallorum parte admittat. Aquam vero hanc esse crudam, & sulphura volatilia, cum nec igne dissolvi, nec malleo extendi possit. Ex mercurii gravitate & cruditate infert, plurimo illum sulphure abundare. A se enim observatum esse, omnia metalla sulphure scatenia, cæteris omnibus graviora esse: *In observ. raris & novis in artem curandi luenæ venter. c. 5.* ut salivationis causam reddat, addit, motum mercurii ab imis ad superna ferri; illum ut plurimum æqualem esse & moderatum, nequaquam interruptum, unde arguit, naturam magis propriis viribus niti,

quam a vi medicamenti impelli; humores acidos & impuros cum mercurio combinari, quandam speciem mercurii corrosivi constituere, a quo guttur & os exulcerentur, vasa referentur, ac per dierum aliquot decursum saliva effundatur. Rationem salivationis fundunt alii in malignitate mercurii arsenicali, utpote qui adjunctum habeat sulphur peregrinum volatile, de natura arsenici, quod sua volatilitate & penetrantia tam utiles, quam inutiles humores resolvat, eosque subtilisatos per glandulas maxillares exterminet. Acidum esse & partium vi attractiva humores a superficie ad centrum, seu ventriculum adducere, & per secessum educere, partim impulsiva ad habitum impellere & per salivationem propellere scribit *D. Gabr. Fontanus Medicin. antihemet. sect. 3. cap. 7. §. 4.* Acidum quidquam, falsumve, rubiginis illius, quam chalybeæ lamellæ purissimæ, in mercurio sepultæ contraxerant, promum condum in penetranti mercurii habitare, persuasum habet *D. Olaus Borrichius actor. Hassn. An. 1671. obs. 77.*

T H E S I S I X.

Duumviratus acidi & alcali rebus naturalibus tantum lucis foeneratus est, ut ad summum autoritatis culmen pervenisse visus fuisset, nisi viri, fama super æthera noti, fidem illius reddidissent dubiam, atque ex principiorum numero expunxissent. Altioris res ea cum indaginis sit, harum pagellarum angustiis includere non potero, sed soliditatis hujus doctrinæ certus cum sim, nulla necessitate me adactum sentio, ut mercurium vel acidum, vel alcali esse credam. Licet enim nobile par fratrum, alcali & acidum inter concreta primatum facile obtineant, ac potissimarum in rerum natura operationum, nempe fermentationum, effervescentiarum, putrefactionum, coagulationum, solutionum, præcipitationum aliarumque mutationum causæ sint, ac pro principiis nonnullorum corporum (si principii vocabulo abuti liceat) immediatis haberi possint, revera tamen mera principiata sunt, nec opus est, ut in causis reddendis ad illa, seu sacram anchoram confugiamus. Nec contemnendæ sunt rationes *D. Charas*, si per alcalia salia urinosa tam volatilia, quam fixa intelligamus, stringunt enim tunc quam maxime. Hoc *D. Lemery* prævidit, adeoque maluit a vulgata acceptione alcali recedere, quam mercurium alcali non esse concedere; tum tamen verba valeant usu sicut nummi, potius omnino dicam, alcali non esse, quam fingendo nova ab usitatis recedere. Inde tamen non sequitur acidum esse, partim quod alcalia æque ac acida rubiginem maris incrustent, partim quod alcali & acidi insufficientia pro principiorum, seu elementorum corporum naturalium munere gerendo, mercuriique aciditatem annullaverit in sua ad Langellottum epistola excellentissimus *Dn. Bohn*. Substantias homogeneas facile coere nemo inficias ibit, sed inde vicissim argumentari; ergo quæ coeunt, homogeneæ sunt substantiæ, argumentum a particulari ad universale, quod infirmum, foret. Nonne coeunt aqua & omnis generis salia, qua acida, qua

alcalia, forent ergo sal acidum & aqua homogœnea; homogœnea etiam forent aqua & alcalia; ac ideo homogœnea alcalia & acida forent, quod sane incongruum. Erit ergo nulla sequela, conjungitur cum resinis & pinguedinibus mercurius, ergo est subtilis & sulphurea terra; coit cum sulphure in cinnabarim, ergo est sulphureus: coit enim pariter cum vitriolo in sublimato: ergo est vitriolicus, est acidus. Combinatur cum metallis, ergo est aqua metallica, in quo tamen totius argumenti vis & cardo versatur, quanquam, si recte rem pensitemus, aqua metallica dici possit, ut sequentia manifestum reddent. Qui sulphur mercurii arsenicale incusant, & in ejus malignitate fundant salivationem, mihi videntur aut obscurum per æque obscurum, aut nihil penitus explicare: Quid enim malignitas arsenicalis aliud vult, quam mercurium æque ac arsenicum nobis venenum esse, ac pessimorum symptomatum autorem, quod historiam redolet, aut si quid aliud per id intellectum volunt, ostendant primo, quid sulphur arsenicale rei sit, & in quo illa cum mercurio analogia a parte rei consistat. Ingenius magis est supra laudatus *Charas*, dum omnes hos affectus proprietati innatæ ac omnino peculiari mercurii attribuit: Neutrum enim magis naturam mercurii explicat, quam si quærenti, cur electrum paleas attrahat? Responderem, vim magneticam electrum inesse, aut hanc vim electrum naturalem esse, neuter enim quærenti satisfaceret.

T H E S I S X.

Mobilitas, volubilitas & fugitiva mercurii natura, cujus etiam in partium suarum separatione tenacissimus est, scriptoribus ansam dedit, ut particulis ejus rotundam ac sphericam nativam figuram tribuerint. *Nic. de Blegny obs. in luem vener. cap. 5.* Seu illum constare ex minimis globulis indefinitæ tenuitatis, qui continuo ab æthere rotentur, circumvolvuntur ac in perpetuo detineantur motu ac fluore. *Car. de Maets prodrom. chym. ration. cap. 3.* Quibus microscopicæ adstipulantur observationes. Ingeniose eo modo protei hujus mirandi phœnomena explicantur, fateor, & religioni foret ab ea recedere sententia, nisi me quædam morarentur dubia. Quod enim quovis modo dispersus in globulos continuo coeat majores modo, modo minores; tales etiam oculus microscopio armatus in præparatis deprehendat, penes me non concludit, minima mercurii corpuscula hujus figuræ esse: forent enim eadem consequentia aquæ particulæ sphericæ, cum guttulæ quælibet in aère pendulæ & deciduæ, aut in planis, quorum poros subingredi nequeunt, commorantes tales sint. Tales forent aëris particulæ bullæ: enim, dum pro Toricelli experimento angustioris diametri tubus repletur, quæ per crassum mercurii corpus ascendunt, aut etiam dum in vacuo Boyleano aqua ab aère depuratur, totæ rotundæ & sphericæ sunt. Tales forent olei particulæ: Oleum enim aquæ mistum si concutitur, in spherulas minores & minores, quæ mutuo suo congressu majorem sed pariter

riter rotundam constituunt guttam, divellitur. Tales forent vitri particulae, cujus guttae vel ideo celebres; quod arte facta microscopia multis parasangis post se relinquant. Talis omnium spirituum corrosivorum figura foret: Ex deciduis enim ex rostro retortae in recipiens vas guttis componuntur. Omnium vero philosophorum consensus est, omnium horum particulas ratione figurae toto caelo variare, quod etiam ex effectu non difficulter colligeris. Nec argumenta mobilitate, volubilitate, & fugitiva mercurii natura ducti major vis mihi esse videtur, cum talia aer & aqua sint, & minoris aut majoris saltem ratione differant, quod tamen neutiquam rem variat. Inquiet igitur nonnemo, si mercurius nec calidus, nec frigidus est, nec tota substantia, nec occulta qualitate agit; nec acidum, nec alcali; nec terra sulphurea & subtilis; nec sulphur arsenicale; nec propria & innata facultate hoc agit, nec ex globulis constat, igitur obtinebit illud antiquum:

*Quecksilber ist Mercurius.
Ein wunderlicher Spiritus,
Der nicht erhärtet in Feuers- Gluth,
Gar mancher sich des wundern thut.*

Resque redibit ad ultimum illud, nescio. Vanus forem, si me funditus tota subactorum ingeniorum fundamenta subruisse vel saltem praesumerem, quin potius, sicubi lapsus fuero, iudicii imbecillitatem deprecor, nulloque labore, ut in viam reducar, patiar. Veniam tamen mihi exoro, ut eadem, qua alii, libertate usus, quid sentiam, promere liceat.

THE S I S X I.

Cum Rhenus des Cartes principiorum philosophiae parte quarta §. 58. ad contemplationem terrae interioris, quam tanquam e materia orientem, spectaverat, accessisset, ita scribit: *Verum infra istam superficiem partes corporis C minus arte sibi mutuo adherent; ac etiam forte in quadam ab ipsa distantia, multae simul sunt congregatae, quae figuras habent tam teretes, & tam laeves, ut quamvis ob gravitatem suam sibi mutuo incumbant, nec, quemadmodum aquae partes, globulos secundi elementi undique circa se fluere permittant, facile tamen agitentur, tum a minutioribus ex istis globulis, qui nonnulla etiam spatia inter ipsas inveniunt, tum praecipue a materia primi elementi, quae omnes angustissimos angulos ibi relictos replet. Atque ideo liquorem componunt valde ponderosum & minime pellucidum, ejusmodi est argentum vivum.* Hujus occasione cogitare coepi, mercurium ab aqua vulgari non alia re, quam particularum gravitate discrepare, atque ad illius differentiam aquam mineralem, licet vulgaris illa regno minerali etiam annumeranda sit, appellari posse, in quo tanto magis confirmabar, quanto magis advertebam, inter utriusque phaenomena magnam esse affinitatem. Nisi enim mercurii particulae

culae (Vide sis Ren. des Cartes meteora cap. 3. e quo de natura aquae loquendi & ratiocinandi modos, ut mercurio applicem, & dictis veritatem conciliem, mutuor) longae, laeves, flexiles & lubricae essent, aequae facile, aut difficile illi esset, in quolibet & cujuslibet figurae partes dividi, atque ideo vel non tam libere, quam solet, illaberetur corporibus, quorum meatus satis laxi sunt, ut plumbum, stannum, aurum; vel etiam quodammodo in ea penetraret, quae arctiores illos habent, ut ferrum & vitrum. Deinde nisi mercurii partes eam haberent figuram, non tam facile ex poris aliorum corporum, quos infederunt, calore expellerentur. Hinc est, quod molliter supra linguae nervos fluitantes & semper in latera jacentes, ob facilitatem, qua flectuntur, vix gustu sentiri possint. Subtilissimae particulae, vel a sola primi elementi materia, vel etiam minutissimis globulis commotae, in metallorum poros adactae, & in illorum minima ubivis impingentes, si obviant, quae minus quiescant, quam ipsae moveantur, eas loco pellunt, texturamque metalli destruunt; aut si in quiete magis illa perseverent, compage servata retroaguntur. Addantur mercurio corpora, quae figurae & magnitudinis ratione poros ejus subingredi valeant, qualia a posteriori salia acida esse deprehendimus; haec intra poros superficiei tenus ob particularum gravitatem recepta, praebunt occasionem partibus mercurii, quae a motu non cessant, illa interlabendi, & se ipsis instar annullorum circumvolvendi, horumque spiculis irretita a materia subtili, ob superficierum inaequalitatem particularumque pondus, moveri nequeunt, sed cum iis in solidum ac durum corpus concresecunt, Cujus salia cum a minimis mercurii particulis, & haec vicissim a salibus sint discontinuatae, spiculis suis, spinisve horrida, jam minimos, quod antea non poterant, subeunt poros, & vel illos ex parte obstruendo pariunt inflammationes, vel subtilissimas fibras discindendo corrodunt, adeoque corrosivi naturam induunt combinata, utut singula seorsim tale non sint, quale quid in mercurio sublimato observare est. Involvuntur rigida ista tela salium pluribus mercurialibus annulis, superficies aspera levigabitur, acumina recondentur, mercuriusque ex corrosivo fiet dulcis; si nempe commixtio non superficialia, sit sed debita industria, bina nimirum vel trina sublimatione fiat. Sublimatione inquam, cujus ope salia caeteroquin fixa ad aliquam usque altitudinem, mercurio juncta, attolluntur, cujus contrarium in partibus aquae contingit, quae totae relictis salibus avolant. Quod non tantum accidit, quia illis majores sunt & ponderosiores, sed etiam, quia cum longae sint & rectae, non diu in aere librari possunt, sive ulterius ascensurae, sive descendurae, quin altera earum extremitas deorsum pendeat, atque ita terrae ad perpendicularum immineat. Sive enim ad ascendendum facilius, sive ad descendendum aërem hoc situ, quam ullo alio, secant. Hoc non eodem modo fiet, si aquae mercurius substituatur, licet enim ratione salium tunc nulla fiat mutatio, mercuriales tamen particulae illis salium jam praeponderant, adeoque illas impulsae calore aliquotusque sursum pellunt; donec nempe vires salium ad def-

descendendum illis mercurii ad ascendendum æquivalent: tunc enim hærent, & in unum coeunt corpus, in quo salium situm perpendicularem exstriis manifeste legas. Ex dictis abunde colliges, facile ab his, similibusve mercurium denuo separari, si modo causa accesserit, quæ paululum salium spicula discontinuet: limatura nempe martis, vel simile quid, partim ut liberiori ignis actioni mercuriales expositæ particule, quod illis ob lubricitatem facile est, ab iis secedant, partim ut eadem salium spicula in poros martis, calcis vivæ, cinerum clavellatorum recepta graviora facta ab iis aliquousque attolli nequeant, tunc in vapores solutæ, in fundo recipientis collectæ, pristinam formam induent. Perinde ut aqua marina, dum arenas permeat, dulcescit, quod partes salis inflexibiles, non ut pares aquæ dulcis, per exiguos istos anfractus, qui circa fabuli grana reperiuntur, labi possint; aut eadem in recens à D. Robert Fitz Gerald, equite inventa machina & dulcis & saluberrima fit. Mercurii etiam superficies, ut & aliorum omnium liquorum, perpetuo æqualis & maxima levis est, quia partes quædam illius inter se uniformi gaudent motu; partes quoque aeris, vel aquæ illam tangentes, pari inter se agitatione feruntur: At mercurii partes alia ratione & mensura agitantur, quam aeris &c. & præterea materia subtilis partibus aeris circumfusa, longe aliter movetur, quam ea, quæ mercurii partes interfuit. Atque hinc superficies utriusque politur, plane eodem modo, ac si duo corpora attererentur, nisi quod longe facilius, ac fere in eodem instanti hic levigatio fiat, propter partium, quæ in liquidis sunt, mobilitatem. Atque ex eadem causa mercurius in spherulam glomeratur. Qui proinde mercurium figere allaborat, idem agit, ac si aquam igni admoveret, & evaporationem ejus inhibere vellet.

T H E S I S X I I.

Hujus indolis particule, quas sine requie subtilissimus commovet æther, quovis modo corpori admotæ ejus subtilissimos poros, & nescio, quos non mæandros, subeunt facillime; accedente corporis calore in indefinitum discontinuatæ & in halitum resolutæ, nihil relinquunt inaccessum, nec viarum terminis coërentur, quin etiam exterius admoti auri poros subintrant, suo livore conspicuæ; quicquid humorum vel sanguinis alicubi latet, illorum salibus circumvolvuntur, quibus cum vel insensibiliter transpirant; vel in ventriculum & intestina depositæ vomitus, diarrhœasque excitant; vel per diuresin ejiciuntur; vel alias in corpore tragœdias ludunt, quæ cum pensi nostri non sint, qui salivationem excitent, solum videbo. Mercurii particule sanguinis & humorum salia cum attingunt, iis circumvolvuntur una cum aqueis, a quibus hætenus sustentatæ fuere, cumque iis ordinario fluente abreptæ omnes corporis alluunt partes, quas vel insalutatas relinquunt, vel ex poris sibi congruis, si tales invenerint, elabuntur, & hoc quidem solito facilius, quod gra-

vi

vibus onusta salia particulis, multo ægrius a fluido deferantur, parumque absit, quin oneri succumbant, nisi a perennibus fermentationibus & jugi corporum calore adjuvantur. Cum tali dispositione ad glandulas salivæ secretioni dicatas, *thesi* 2. recensitas, accedit sanguis, in quarum poris promptissime serum, his salibus fætum, sequestratur, & fauces saliva irrigantur. Non quod ad has glandulas primario feratur, sed quod hic loci successive accedens sanguis hanc salium saburram deponat, tandemque omnis successive suo appulsu depurerur. Nec sola salia cum aqua e sanguine solito majori copia hic secedunt, sed multa insuper visciditas evacuat, partim quod illi transmittendæ glandularum pori assueti fiat, partim quod a salibus mercurio onustis, adeoque gravioribus, discontinuatæ & e latibus pulsæ una abripiantur. Hæc prima salivationis origo, indies tamen illa augetur, quod sua acrimonia partes faucium lædat, obstruat, inflammet, inde, per quas redire solebat, viæ obstruuntur partim, partim lenes excitantur convulsiones, quæ seri præcipitationem urgent, excretionem faciunt, movent & promovent. Quo ipso sui generis æther per poros humoris istius oberrans vorticem describit, & congeneres omnes particulas alias, forsitan præter lapsuras, secum rapit, omnibusque modis salivæ proventum auget.

T H E S I S X I I I.

Fatalis omnium remediorum generosorum fors salivationem etiam mercurialem manet, ut nempe laudetur ab his, culpetur ab illis, pro utriusque experientie militans non paucæ. Et quamvis a priori ratiocinando aliquid determinare possimus, quoties tamen experientie non congruunt ratiocinia, justus metus est, in iis paralogismum latere. Quantum igitur chartarum angustia patitur, in quibus profuerit, vel nocuerit scrutabor, num certi quid determinari possit, visurus. In genere quidem in *morbis inveteratis* & *rebellibus*, & *ubi causa lenta est latens in ipsis partium internodiis*, teste Zypæo *fundam. phys. anat. pag. 356.* convenit, cui *Wedelius*, *eam prodesse*, inquit, *in morbis rebellibus*, & *ex vitio seri oriundis*, in *Amenit. mat. med. pag. 465.* &c. adstipulatur. Ac specialiora hæc restringit *F. de le Boe Sylvius* scribens: *Et posset, imo deberet, in aliorum quoque affectuum rebellium curatione similiter excitari, in scabie puta facta & ordinariis medicamentis baud cedente, aliisque affectibus ab humore glutinoso & acri, sanguini permisso, & partibus plerisque intime admisso pendentibus.* *Method. med. lib. 2. cap. 13. §. 16. de hydrope §. 171. 322. 323.* Licet *C. Calderæ de Heredia* hydrargyrum incertum & periculosum sit remedium, se tamen illud in omni generis serpente scabie sicca, ad lichenas, impetigines, pforam & lepram & affectus perquam rebelles magno fructu usurpasse *Illustrat. & observ. med. 9.* fatetur. Ulcerum sordidorum efficacissimum curativum ait *J. H. Cardilucius in officin. sanit. cap. 303.* Horum

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

H h h

ut

ut & luis venereæ esse alexipharmacum vult *Ambros. Paræus lib. 21. cap. 45.* Nec ulli affectui rite ac certe curando magis quam luis venereæ competit salivatio, quapropter curationem ipsius per salivationem cæteris præfert, utpote cum talis sit, quæ non facile ullum recidivæ metum post se relinquat. *F. de le Boe Sylvius prax. med. app. tract. 3. §. 304.* In malo hypochondriaco & melancholia laudat *Rolfinck. in meth. Gen. p. 510.* Nec scorbutus illam respuit, uti videre est in *M. A. N. C. Dec. 2. a. 3. obs. 173.* Debili & emarcidæ scorbuticæ plurimum levaminis salivatione attulit *Thomas Willis Pathol. Cerebr. cap. 1.* Sputum oris copiose & diu persistens quosdam insanos perfecte curavit *Th. Willis path. part. 2. cap. 12.* Idem cum in epilepsia cathartica & specifica aliquandiu tentata prorsus in cassum cedunt, ad magnum hoc remedium deveniri debere vult. *pathol. cerebr. cap. 3.* In cæteris etiam convulsionum speciebus passim commendari legas. Pertinacissimam colicam leni excitato ptyalismis sæpius radicitus sublatam ex observatione *Willisii pathol. part. 2. cap. 15.* constat. Huc loci quodammodo quadrat, quæ in Ephemeridibus Germanicis existat observatio de mercurii crudi usu in colica spasmodica, a sæcum duritie oriunda, quando ingestæ mercurii uncie quatuor ad septimum diem in corpore latuere, quæ quinto ab assumptione dielenem, absque corrosione partium oris internarum, salivationem excitarunt, & septimo demum die cum excrementis egressæ levamen attulerunt. *Dec. 2. an. 5. obs. 231.* Nec metus sit genere nervoso affecto illam obesse: sæpe enim laudatus *Willisius* propria & quorundam aliorum medicorum experientia satis comprobatum habet paralyticos quosdam ea sanatos. *Path. part. 2. c. 9.* Cephalæam gravem & miserrimè affligentem per inunctionem curari expertus est *Rolfinck. ord. & meth. med. spec. comm. lib. 2. f. 2. art. 1. part. 3. c. 26. p. 164.* Podagricorum cruciatus sustulisse ait *Wedelius de facultat. med. lib. 2. sect. 2. cap. 12.* *Franciscus de le Boe Sylvius* non negat, in quibusdam pituita multa eaque viscida gravatis arthriticis utilem quandoque extra paroxysmum fore salivationem *prax. med. append. tract. 8. §. 176.* Medicorum sic dicta scandala domat, hydropem intellige & quartanam. A quo tempore virgo illustris salivare cepit, paroxysmis statim caruit *Th. Willis de Febr. cap. 6.* Idem vide sis apud *Ballonium lib. 2. epidem. & Eph. p. 131.* Hydropica scorbutico-cachectica quatuordecim dierum salivatione in totum ab utroque molestissimo malo liberata, & perfecte sanitati restituta est *M. A. N. C. dec. 2. an. 3. obs. 173. & dec. 2. an. 4. obs. 36.* Hocque respectu sine dubio *J. B. Helmont.* mercurium, præcipitatum ait curare omnem hydropem, non quatenus purget, sed in quantum materialiter transiens per intestina resolvat extravenatum cruorem *Iguotus hydrops. §. 39.* Rarum est nimie pinguedinis causam per eandem abigi, fecit tamen id tribunus mercurio dulci, ad eam ejus dosin ascendens, ut apertis gingivarum laxitatibus non perfunctorius consecutus sit ptyalismus, & terque quaterque sibi gravem, aliis invisam, pinguedinem expuit, apud *D. Olanum Borrichium act. Hafn. vol. 1. obs. 74.* Ex *Alex. Traj.*

Traj. Petronii lib. 5. de morb. Gallico. cap. 1. libri sui primi observationem 399. desumpsit *Th. Schenckius*, qui suffusionem densissimam, ante lue veneream contractam, hydrargyri inunctione dissolvit; hancque reliquis remediis non conferentibus morbo prope ad desperationem verso, ad experimentum reduci mereri scribit *L. Riverius prax. med. lib. 2. cap. 5.* Ophthalmiam desperatam inunctione sustulit *Am. Lusitanus.* In plica Polonica præter Hercutem Saxoniam illam esse certissimum remedium & infallibiliter curare, se pro certo scire, & sæpissime probasse scribit *D. M. Bernhard a Bernitz M. A. N. C. dec. 1. an. 2. obs. 52.* Imo eo tandem res rediit, ut præstantissimis antiloimicis annumeretur mercurius, & per se magnum & multorum contagiosorum morborum dicatur remedium. Testes invocant incolas Gorlizienfes, in quorum montibus effoditur, utpote penes quos pestis nunquam grassetur *Claud. Deodatus panth. hygiast. lib. 3. pag. 96.*

T H E S I S X I V.

Hydrargyrum omnis insipientiæ asylum, omnis temeritatis refugium, cujus venenum illi solum effugiant, quorum vires conclamantem violentiam ferre possint, graphice scribit *Casp. Cald. de Heredia in trib. med. pag. 103.* In cutaneis affectibus inefficaciam salivationis mercurialis expertus est *Willisius*, qui impetiginem illustris virginis ea quidem oppugnavit, non vero expugnavit, quin morbus ille, licet exactam victus rationem habuerit, sensim repullulaverit, & licet eundem sputationis & sudationis cursum per bimestre spatium repetierit, ut recuperare valetudinem fuerit visa, intra sesquimensem tamen a medicina finita majorem quam antea totius corporis defœdationem acciverit. Observavit idem in vitiligine alba alium quendam tertia vice molestissimum id remedii genus subisse, & licet affectus abigi visus fuerit, rediisse & durante patientis vita tyrannidem suam exercuisse *Pharm. rat. part. 2. sect. 3. cap. 7.* Nec paucos inveneris, qui illum in lue venerea damnant; *Sylvaticus* luis hujus essentiæ adversari negavit; *Uricus ab Hutten* auxilium paucorum dierum; *Aquilanus* sophisticam curationem esse; *Montanus* reprimere quidem morbum, sed ita, ut deterior recrudescat; *Fernelius*, symptomata, radice neglecta, auferre; *Faventinus* mendacem & periculosam esse; *Tomitanus* aperte damnat; quos omnes longa serie recensitos videas apud *D. Sennertum Tom. 3. lib. 6. part. 4. cap. 21.* Binos se vidisse scribit *Fernelius*, quorum alter post alipticam & hydrargyri inunctionem exacto decennio, alter vero biennio, recidivam passi sunt *Lib. de Lue ven. c. 7.* In eo magis confirmantur, quod sæpe illa lues frustra hydrargyro tentetur *River. obs. cent. 4. obs. 29.* Imo septies etiam hydrargolin passus sarfaparillæ decocto fuerit restitutus *T. Schenck. obs. med. lib. 6. obs. 1. de lue venerea.* Et quidem tanto magis in lue venerea abhorrebant, quod illam comitentur convulsionem, spasmi artuum atque suffocationes *L. River. cent. 1. obs. 77.* Quartana tantum abest ut a salivatione fuerit curata, quin potius, cum

ejus nullum amplius in corpore vestigium deprehenderetur, excitato ptyalismo ex inopinato rediit *Th. Barthol. act. Hassn. med. vol. 5. obs. 66.* Hypochondriacus unctus in remedio mortem invenit *M. A. N. C. dec. 1. an. 1. obs. 80.* In arthritide inunctionis tam infaustus exitus fuit, ut æger tristi spectaculo vitam misere amiserit *M. A. N. C. dec. 2. an. 4. obs. 120.* Non sine commiseratione leguntur, quæ refert *G. Fabr. Hildanus* de puero duodecim annorum, qui cum salivatione non sine vitæ periculo defunctus esset, ab eo tempore collum undique nodis & serophulis scatuit; defluxiones ad oculos adeo copiose passus, ut sinistri oculi usum amiserit, & dextro nihil discernere potuerit, ex aure materia ichorosa & purulenta cum auditus depravatione destitit, & ulcera ad dextrum oculum & os jugale manaverint. *obs. chir. cent. 5. obs. 92.* In antiqua cephalæa, morbo non sanato, cæcitatē intulisse refert *Th. Willis part. 2. pathol. cap. 2.* Quale quid se etiam vidisse testatur *C. Cald. de Hered. trib. med. obs. p. 103.* Vetulam cachecticam & ad hydropem inclinantem cerato ex argento vivo circa nucham apposito, cum asthmatica esset, suffocatam refert *P. Forestus obs. 4. lib. 30.* Utque tandem ex antiloimicorum, seu bezoardicorum numero expungerent, plurimis instructi sunt, sed tristibus, experiētiis; impræsentiarum illa Bartholini sufficiat, ubi ex febre ardente & maligna decumbentis pulsibus utriusque carpi alligatus mercurius, ut nempe calorem febrilem exstingeret, illum ante exactas viginti quatuor horas ita exstinxit, ut æger in libitinæ rationes fuerit transcriptus. *Act. Hassn. vol. 5. obs. 52.*

T H E S I S X V.

Quantum felici restitutione desperatorum erigitur animus, tantum tot infelices eventus eum percellunt, in bivio constitutus quo se flectat nescius ad ratiociniorum anchoram confugere oportet, ut, ponderatis rite omnibus, tutus in medio incedat. Qui affectibus sanguini & humoribus acerbis ac glutinosis originem debent, mercurium exposcunt: cum enim ille omnes corporis mæandros pererret & nihil inaccessum relinquat, ubiubi hæserint acres & viscosi humores, quascunque in quibuscunque partibus fecerint obstructions, corrosiones, tubercula, œdemata, scirrhus, cancri, arthritides, ad singula accedit; vias, quas reperit oppellulatas, referat; tenaces, si quæ motui ejus restiterint, particulas dirumpit; salibus se associat, quibus armatus reliquam pituitam incidit, attenuat, reliquaque salia a compedibus liberat & quæ effecerunt ulcera & corrosiones, iis purgat, quo factō humoribus suis restituit circulus; spiritibus animalibus suis in membra influxus & membris motus; de tensione sua remittunt fibræ cum doloris levamine; domantur rebelles affectus, inveterati e sede sua ejiciuntur. Quæ lepræ & psoræ virulentia omnibus medicamentis major est, hujus cedit vigori, cum enim salibus corrosivis in his humores cum sanguine abundant, quæ in partibus solidis hæ-

rendo,

rendo, qua molliores carnis, tendinum, nervorum; qua solidiores ossium fibras corrodendo, tristes ludunt tragœdias. Huic Herculi, si mercurium exceperis, nihil clavam extorquebit: quoad minima enim discontinuatus salia ista loco pellet, suo fluente secum abripiet, nec minima illorum miasmata seu fermenti reliquias, relinquet, sed a præsentibus partes liberabit incommodo & redituri affectus nullum relinquet metum. Pari modo in lue venerea, malo hypochondriaco, scorbuto, scabiæ ac similibus morbis operatur: Licet enim in impetigine inefficacem; in lue venerea fallacem, imo periculosam; in hypochondriaco malo lethalem, in arthritide tristem passim deprehenderunt, hæc tamen non obstant. Quod enim quandoque sine solatio fuerit, eo ipso e remediorum censu excludi nequit: vix enim ullum, credo, fore remedium, cui talis sit prærogativa. Recruduerunt etiam morbi, qui sanati vixi sunt, & aliquoties reiteratam eluserunt curam. Sed hoc causæ morbificæ tribueris pertinaciæ, vel quod remedii hujus usum non diu satis continuaveris: Licet enim remediorum ultimum & summum sit, non tamen omni exceptione majus est, quin vel difficultates reperiat insuperabiles, vel ante perfectam sanitatem consecutam intermissum recidivæ semina relinquat. Infausti, fateor casus, sunt thesi antecedenti commemorati, sed imperitiæ medicantis imputandi, qui vel nimis subito humores commoverunt, non attendendo vires ægri, vim salium corrosivam, eorumque copiam, humoris viscositatem, obstructions pertinaciam, nervorum teneritudinem, corporis texturam, fermentationum robur vel debilitatem: hæc enim omnia ad bilancem ponderanda, ne de vita æger, de fama & bona conscientia medicus periclitentur.

T H E S I S X V I.

Morbi, qui obstructionsibus a pituita sine acredine originem debent, inter quos recenseas licet leucophlegmatiam hydropem, paralytin, dolorem capitis frigidum, œdemata, tumorum nonnulla genera, hisque similes vix resistent: dum enim pituitosas particulas sola sua gravitate, licet semper in corpore offendat salia, quibus onustus id facilius exequitur, divellit, ab invicem sejungit, & ab iis factas in partibus solidis obstructions destruit, quidni leucophlegmatiam, anasarcam curabit, & ab iis suppressos menses ducet? ab infarctu serosa liberando vasa, hydropem; nervos, paralytin, cerebri poros, cephalæam, &c. oppugnabit? Quin imo sin amaurosi laborans, licet cæteroquin sanissimus, hanc subiret, de restituendo visu non desperarem: cum enim illa fiat a minima quadam circumstantia, qua nervus opticus a pituita obfessus est, mercurius vero minima pervadat, sperandum fore, ut nervus opticus ab eo liberetur, præprimis cum *Th. Bartholinus epist. medic. cent. 4. epist. 92.* referat, diuturnam cæcitatē centurionis Bateville plene sublatam fuisse ptarmico mercuriali ad granum unum, per nares quotidie assumto. Nec absterrere debet, quod cæcitatē quandoque intulerit, cum enim jam dum cæcus sit, hoc passu illi pejus ac-

H h h 3

ci-

cidere nil potest. Cum etiam nervi optici obstructio a minimis sæpe dependeat circumstantiis, æque fortuito fieri atque aufferri potest. Ab exhibitio sudorifero virum, visu cæteroquin valentem, Dominus Præses gutta serena correptum vidit, sed unicus hic fortuitus & infelix eventus mille numeros commodis, quæ a sudoriferis habemus, privabit? Non certe.

T H E S I S X V I I.

Morbis, quos fomes accendit, optatum ab ea spondeo successum, nempe epilepsis, febribus, morbisve periodicis. Toties illi invadunt, quoties fermentum latibulo suo egressum humoribus massæve sanguineæ mistum cum iis luctatur. Vix itaque aliter his morbis opitulabimur, quam illud ejjciendo. Præstant id sæpe sæpius vomitoria, si in ventriculo vel ei vicinis partibus is reperiatur; præstant id sæpe sæpius sudorifera, licet in remotiorum partium dummodo non nimis pertinaciter oclusis tubulis stagnet, quo sine ut plurimum reiterare opus est. Sed iste focus quandoque est adeo remotus, & ab insultu diaphoreticorum tam bene munitus, ut illorum impetus frustraneus sit. Has difficultates superabit facile mercurius, & fonticos hos morbos tollet. Non nego quidem & febres inde ortas esse, non quod illas produxerit, sed quod fomitem, quales sine dubio plures semper in nostro sunt corpore, recluserit, qui ab animi passionibus, aliisve pari facilitate aperiri potuissent.

T H E S I S X V I I I.

In modo recensitis & congeneribus morbis, cum rebelles fuerint, ad ptyalismum mercurialem confugiendum esse reor. Sunt vero non pauciores, in quibus ab eo penitus abstinendum. Pesti, febribus malignis, ardentibus, omnibus inflammationum speciebus, hæmorrhagiis quibusvis, dysenteris & aliis, quæ longa serie recensere facile foret, exitialis est. Cum enim mixtura sanguinis jam dum turbata est, eam magis turbabit: cum ille nimium commotus e vasculorum orificiis exsudat, aut effluit, ab hoc magis concitatur morbique in pejus vergunt. Sed obiter hæc innuisse sufficiat; ex dictis enim liquere putem, in quibus morbis ab eo aliquid sperandum sit, reliqua prudentis medici judicio committo.

T H E S I S X I X.

Provocata salivatione cum tot fonticorum morborum averruncus mercurius esset, qua arte id fieret commodissime cogitatum est. Mercurii vim ex eo colligebant, quod operarii in mercurii fodinis fiant brevi paralytici & moriantur hectici, imo tam pleni fiant mercurio, ut si frustum æris ori imponant, aut digitis fricent, id, ac si mercurio fricatum esset, instar ar-

gen-

genti album reddant; Illi etiam, qui Venetiis in superficie averfa speculorum illinenda operantur, apoplexiæ obnoxii sint *Act. Anglic. 1665. mens. April.* Alii etiam a solo unguenti vapore passi sint, salivationem, alii mirum debilitati *Guilh. Fabric. Hildan. obs. chirurg. 98. & 99.* Adæoque videbant, mercurium, sive extrinsecus corpori admotum, sive intro sumptum, eandem ludere fabulam, unde in alios identidem atque alios illum applicandi incidere modos. Placet aliis crudus, præparatum eligunt alii. In genere duobus modis a thibetur, vel enim per os introsumitur, aut per univeros corporis poros subintrat. Foris corpori per cingulum, epithemata, emplastra, suffumigia & unguenta admovetur.

T H E S I S X X.

Cingulum quod attinet, pannum duos digitos transversos latum mercurio crudo & axungia porcina vulgari modo extincto imbuunt, nudis lumbis induunt, & per tres circiter hebdomadas dies noctesque gestant: aut etiam mercurium crudum saliva extinguunt, albumine ovi excipiunt, gossypio inducunt, corio insuunt, inde zonam, vel armillas conficiunt, atque tamdiu gestant, donec sufficiens salivatio superveniat: Exemplum vide sis apud *G. F. Hildanum obs. chir. cent. 5. obs. 93.* Commodum fateor mercurium applicandi genus, quod negotia solita pertractandi libertas ægris concedatur, & si observata infra memoranda victus ratione, corpore rite præparato exerceatur, non video, quid reliqui salivationem excitandi modi præ hac habeant prærogativæ; totius nempe rei cardo in extrinseca mercurii applicatione versatur. Inter medicamenta monstrosa ob tristitia exempla referri non nescio, sed non video alios salivandi modos esse tutiores, cum omnium Practicorum querelæ aliud loquantur. Sciscitarer, cur inunctio, quam omnes fere commendant, huic prævaleret, nisi quod inunctione ipsi corpori magis subitaneo progressu mercurius applicetur, qui in zona asservatus & pedetentim & tardissime humoribus miscetur?

T H E S I S X X I.

Lavatoria aliis arrident, cum nempe liquore aliquo dilutus mercurius extrinsecus adhibetur, aut linteamina, aqua mercurii madefacta, forma epithematis imponuntur, aut panno huic intincto madefiunt tibiæ illinunturque a genu deorsum, & brachia a cubito antrorsum repetitis vicibus juxta focum vel fornacem, mane nonnunquam & vesperi, perseverando ad decem usque dies, donec sputationis signa appareant. Cumque mercurius sublimatus in aqua commodissime solvatur, ejus uncia una cum aquæ vel simplicis, vel destillatarum libris duabus, pro ratione operationis tamen mercurii quantitatem minuendo augendove, miscent bulliendo & usui referant, quibus alii cerussam, lithargyrium, alumen, arsenicum, euphorbium,

bium, chalcantum, addunt, ut aqua fiat acrior, cutem adurat, vesicas excitet *Fel. Platerus Prax. Tom. 3. cap. 4. pag. 452.* Ptyalismi provocatio cum unicus scopus sit, quid ad eum cerussa, lithargyrium, alumen contribuere valeant, non video. Ad acrium & corrosivorum mentionem horreo, quæ cutem exoriando afflicto alias superaddunt afflictiones, & si poros subierint, sali acri corrosivo, quem educere mens est, novas suppetias ferunt, & vel hoc nomine à lavatoriis abstinere, si vel ex solo mercurio sublimato composita forent, cum ipse extrinsecus cutem inflammet, ac saliva corrosiva intro rapiendo, ut salivare faciat, simul de novo corpus lædat.

T H E S I S X X I I.

In officinis emplastrum Vigonis de ranis cum mercurio in similes usus proffat. Quod emplastrum, sive illud ut à Vigone profectum, sive ut à Zwelffero correctum considerem, farrago est multorum ingredientium ad nostrum scopum penitus inutilium. Durioris enim consistentiæ est, quam ut mercurius à compedibus, quibus detinetur, se liberare facile possit. Olea vero & pinguedines pretium potius augent, sola satius erit terebinthina; certa poros obstruet; euphorbium cutim rubefaciet. Si tamen emplastrum desideret delicatulus, ex mercurii uncia una cum semisse, terebinthinae uncis duabus ac libris duabus emplastrum de meliloto, mucaginum &c. parari poterit. Alutis inducta emplastra manibus, pedibus, spinæ longitudini omnibusque iis locis, quibus unguenta inunguntur, imponantur, continuo dies noctesque gestentur, tertio quartove renoventur. Inter ea sæpius sudet æger, tamdiu continuando, donec signa salivationis appareant. Minus molestum hoc remedii genus est, sed quia tardissimæ operationis est, & vix unquam salivationem, aut non sufficientem, movet, in desuetudinem abiit, cum morbo impar & ipsa diutina gestatione satis molestum sit.

T H E S I S X X I I I.

Suffumigiis salivæ fluxum excitaturi, ægri corpore præparato, illum nonnulli ovis forbilibus, offis in vino generoso, aut aliis alimentis, antequam suffumigia recipiat, nutriunt; alii jejunum ventriculum requirunt. Quo factò parvum cubiculum insigniter calefaciunt, suffumigiis igni impositis fumum excitant, quem æger non toto solum corpore, sed ore & naribus excipere debet. Nonnulli suffumigii tempore aliquem ore continere jubent syrupum, v. gr. rosaceum, aut aureos nummos; illum, ut medicamenti malitiam obtundat; hos, quia peculiari vi argentum vivum illis adhæreat *H. Fabricius ab Aquapendente, Medic. Pract. Lib. 3. Cap. 35.* Solum seu labrum eo sine alii parant, vel stramineo fornice tectum, vel ten-

torio ex pannis concinnato, vel quovis alio modo ita paratum, ut circa collum accurate claudi queat. In hoc sedens æger fumum excipit toto corpore, facie excepta; in hoc tabernaculo moram trahit æger, donec fumum viribus non labentibus perferre potis est. Alii prope caminum fumigant, ne fumus diutule includatur, sed mox per caminum egrediatur, ægerque liberius exspiret. Alii in lectum collocant ægrum, qui fumum in vase, quod exacte claudi potest, extra lectum posito excitatum per canalem ab eo vase sub stragulis ad ipsum usque transeuntem corpore nudo excipit, & illic oclusum retinet, capite interim è lecto prominente & sub finem solum reducto & aliquandiu retento *Felix Plater. Prax. Tom. 3. Cap. 4. pagin. 450.* Dum hæc fiunt, sollicitè providendum, ne æger animo deficiat, illud enim si animadvertatur, confestim eximendus & idoneis medicamentis refocillandus. Fumus ita injecta continuo alia & alia materia per horam, aut minus, habita vitium ratione continetur, tunc æger linteis involutus in proximum lectum, vel etiam musæum deportetur & in eo, absterfo sudore, quiescat, & ab omni aère frigidior sibi caveat. Hoc nonnulli indies bis, alii semel tantum, vel debiliore ægro alternis diebus, imo per aliquot dies cessando, modò continuatis, modo interpolatis vicibus, donec exspitio cum aliis symptomatibus plura prohibeat, reiterant. Suffitus excitari potest sola cinnabari factitia, ejus singulis vicibus drachmam unam injectione in prunas consumendo. Ut tetrum, quem spirat incensa cinnabaris, odorem corrigant, suaveolentium addunt pulveres, nempe maltichis, olibani, storacis calamitæ, radicis iridis, caryophyllorum, cinnamomi, nucis moschatæ. v. gr. Rec. cinnab. unc. dimid. oliban. benzoin, maltich. ʒā drachm. vj. M. F. *pulvis* pro 4. vicibus; aut eadem cum terebinthina, styrace liquida, vel tragacantho possunt formari in trochiscos, aut etiam mercurius crudus cum terebinthina, similibusve odoratis, in trochiscos redigi potest. Dosis mercurii facile colliges, dummodo memineris ex una parte sulphuris & tribus mercurii cinnabarum confici. Hunc processum laudari & vituperari animadvertas; atque *N. Blegny Observ. in luem vener. cap. 3.* se experientia duce hanc deterrimam esse, indeque maximum dependere periculum, deprehendisse. Quamvis enim misturam mercurii & humorum unice intendamus, illaque hoc modo prompte fiat, ab ea tamen potius abstinere, cum subito nimis fiat: Mercurius enim in motum actus omnia corporis interiora statim pererrat, quod si successive fiat, tutius multo est, unde non mirum inter suffundum ægros animo linqui. Nullatenus etiam probo, si mercurii emendatio quærat per sublimati corrosivi, arsenici &c. admisionem, perniciofa enim venena sunt. Non latuit hoc *Franc. de le Boe Sylvium*, qui quamvis suffumigia probet, quod fumo ad interiora corporis penetrante humores ubivis existentes pituitosi & glutinosi acresque paulatim solvantur & ad fluxum deducantur, præ hac universali tamen particularem, quæ fit fumo solo ore per infundibulum excepto, tanquam omnium tutissimam & in affectibus non nimis inveteratis aptissimam,

mam, laudat. Cum sic paulatim excitetur salivatio moderata sine suffocacionis metu, & tantum salivæ singulis vicibus educatur quantum commode fert æger & ægri, ætatis tempore domo egredi possint, ut vix, nec nisi à peritis, deprehendi queat *De Meth. Med. Lib. 2. cap. 12. §. 30. &c.* Nul-
lus inficior, ita salivationem commode excitari, sed mercurius illam in hu-
moribus partium circum jacentium excitat, nec videtur ad remotiores per-
tingere, alias enim non tam facile cessaret. Inspirando quidem sanguini
etiam miscetur in ipsis pulmonibus, & cum eo ad artus pergat & humores;
mallem tamen ego non adeo subito cor ingredi, lædit enim sanguinis fer-
mentationes, unde plurima incommoda. Subnascitur mihi suspicio, quasi
salivæ effluxum primario intenderent, quem tamen saltem pro signo ha-
beo, glutinosos & corrosivos humores à mercurio oppugnari & educi, & mi-
hi perinde est, qua ratione illi educantur, dummodo educantur. Retulit
Dn. Præses, se præidiario militi cuidam lue venerea laboranti plurimas mer-
curii dulcis drachmas non interrupta ferie exhibuisse, qui cum calido fornaci
perpetuus assideret, ab eo nullum alium sensit effectum, nempe nec saliva-
tionem consuetam, nec dentium vacillationem notabilem, nec nauseam,
nec diarrhæam, nec simile quid eorum, quæ contingere solent, nisi quod
continuo sudaret, & ita totus sanatus est. Imo se sæpius observasse, durante
copiosissimo salivæ effluxu etiam spontaneos & copiosos sudores e corpore
manasse, & iis in locis, quos antea dolores pertentant, frigidioris auræ
exitum per diem unum, vel alterum sensisse ægros. Adeo ut, licet con-
sequens salivatio sit ordinarium, salivatio tamen, qua salivatio non inten-
datur, vel curet, perinde atque e camino egrediens fumus signum est ignis
in foco & quidem ordinarium, illum tamen nunquam intendunt focarii, &
licet illum in camino excitarent, non tamen inde focus luculenter arderet,
vel caro affaretur.

T H E S I S X X I V.

Tot encomiis Neapolitana unguenta extollantur, ut multi, ne dicam
plurimi, reliquis & recensitis, & recensendis modis ea præferant. Hinc
factum, ut licet solus mercurius non solum principem inter ingredientia obti-
neat locum, verum solus sit, qui nostræ intentioni satisfaciat, tamen
propter insignem ejus, quam metuunt, malitiam alia addant, v. gr. Rec.
argent. vivi unc. vj. olei veteris & de junipero aa. unc. jv. pingued. ana-
tis, canis, suis aa. unc. j. sem. M. omnia, agitentur diligentissime &
serventur. Rec. rad. althææ, lilior. alb. serpentariæ aa. unc. j. olei vete-
ris unc. jv. decoquantur ad consumptionem olei contundantur, & adde olei
nardini, mastichini, laurini aa. unc. j. thuris, mastichis, myrrhæ, li-
thargyr. aa. unc. sem. misturæ superioris unc. vj. M. F. unguentum
H. F. ab Aquapendente Prax. Med. lib. 3. cap. 35. Ut vis venenata melius
infringatur, addunt theriacam, vel mithridatium. Si dolores capitis &
ossium

ossium juncti sunt, olea, irinum, cheirinum, vulpinum, tumblicorum &
pulveres radic. ireos, hermodactyli & euphorbii, vel cum prioribus com-
mutant, vel etiam iis addunt. Et ut penetrationem juvent, oleum spicæ,
storacem calamitam, & liquidam terebinthinam & petrolæum addunt.
Ut nervis prospiciant, succi rutæ, ebuli, salivæ oleis prædictis incoquun-
tur. Si cum pustulis & ulceribus se prodat hæc lues, siccantia vel addunt,
vel aliis substituunt, olea nempe de lateribus & hyperici, myrrham, ce-
russam, cineres sarmentorum, eoque in casu succos fumaricæ, lapathi,
bryoniæ in oleis coquunt: addunt nonnulli æris æruginem. Horum om-
nium loco aliquando unguenta dialthææ, martiatum, arregon, agrippæ,
enulatum &c. usitata pro diversis intentionibus, iis eadem proportione
mercurium immiscendo, præscribunt. Vid. *Fel. Plater Prax. Tom. 3. c. 4.
p. 442.* Et his & illis, qui medicamenta partes roborantia & quæ partes
magis læsas & principales respiciant, nempe qui articulis laborantibus,
ivam; si hepar, hepatica; si ventriculus, stomachica addunt, optime res-
pondet *D. Sennertus, Prax. Tom. 3. lib. 6. part. 4. cap. 21.* Quod si præ-
cipue salivationem & per sputum evacuationem intendamus, operosa tali
compositione opus non esse, cum etiam hydrargyrus in minima redactus
promptissime penetret; nec opus habere juvantibus, cum nulla sint, quæ
ille multis parasangis post se non relinquat. Vix denique sibi persuadet,
quod medicamenta extra inuncta ad ventriculum & hepar penetrent, eaque
roberent. Quibus si insuper addidero Zwelfferi in unguentum mercuriale
animadversiones, nempe adjecta mercurii vim tantopere infringere, ner-
vosque & membra roborare, difficilius probari, quam credi posse; ca-
chinno dignam esse, roborando nervos & membra mercurii conamini si-
mul resistere & velle, ut ad partes penetret & noxia ex iis pellat; nec esse,
ut credamus, crassa illa & unctuosa una cum mercurio penetrare, semper-
que illi adesse, ut malignitatem infringant. Multa potius obesse, quam
prodesse; lithargyrium, cera, cerussa, gummata, mucilaginoso, mel po-
ros corporis potius occludant, obstruant cutemque visciditate & lentore im-
buant *Johan Zwelfferus Animadvers. in Pharmac. Augustanam Class. 17.
pag. 351.* Salivatio scopus est, ideo mercurio utimur, ad ejus subtilita-
tem accedit nihil quod stimulos esse possit, & ideo saltem in unguentum re-
digitur, ut corpori illini possit. Simplicius multo substituit *N. Blegny in
Obs. in Luem Vener. cap. 3. §. 4.* Recip. mercurii unc. jv. terebinth. unc.
ij. ol. laur. unc. j. croci drach. ij. ungu. rosac. lb. j. semis. M. Sed cum sim-
plicissima sufficiat compositio, eligi posset *Hier. Mercurialis Med. Pract. tract.
de Morbo Gallico cap. 6.* Rec. Argenti vivi lb. semis. butyri, aut axung.
porcinæ q. s. ad inspissandum & extinguendum mercurium. Ut ingrato odo-
ri consulerem, solummodo mercurium in unguento rosato, vel pomato
discontinuarem. Circa proportionem mercurii & unguenti, si dubius hæ-
reas, non mirabor. In unguento Augustanorum mercurii ad reliqua pro-
portio est, ut 6. ad 19. seu 1. ad 3. fere: in correcto Zwelfferi ut 1. ad 12.

In illo Aquapendentis præterpropter, ut i. ad 3. In illo Blegny ut i. ad 6. E Mercuriali nulla apparet proportio. Quantitatem in hisce recte distribuendis hanc fere observandam vult, ut mercurii unc. ij. cum axungie lb. j. quæ proportio est i. ad 6. excipiantur, hancque esse mediam mercurii quantitatem, quam & augere vel minuere pro ratione constitutionis atque operationis modo licebit, ait sæpe laudatus *L. c. Platerus*; quo modo recensitas proportionem sine labore conciliabis, res etiam magis versatur in quantitate unguenti, quod singulis vicibus infumitur. Sennertus toto inunctionis tempore ultra unc. vij. infumi non vult, cum totidem in robustissimis sufficiant, in debilibus unc. iij. jv. v. sufficere, & quod propius rem ferit, singulis vicibus unc. ij. vel iij. unguenti usurpandas, seu pro singulis dosibus scrup. ij. adsumendos, ex quo colligo, illum mercurii ad unguentum proportionem velle, ut i. ad 24. In pueris autem tenerioribus pro singulis locis unguenti quantitatem lentis magnitudine sufficere. Blegny unguenti sui in primam inunctionem unc. ij. in secundam unc. jv. adeoque prima inunctione fere drachm. iij. altera drachm. vj. infumit. Niam festinationem fraudulenta vetat operatio, ultra drachmam unam igitur singulis inunctionibus non ascenderem, sæpius potius ungerem, cum cito solum, sed etiam tuto curare debeamus, cumque illi tres sufficiant inunctiones, illas toties reiterarem, donec optatus successus adsit. Tali unguento tibias & femora, brachia usque ad homoplatas ægri propè ignem luculentum, vel prope fornacem inungerem, vel semel, vel bis de die, vel etiam alternis diebus. Paucam in initio instituerem inunctionem, & ad omnes in corpore obvenientes mutationes attenderem, ægri corpore ad sudorem semper composito. Sin futuræ salivationis signa non compareant, plurimi ad spinam dorsi cervicem usque ascendunt, fortiter etiam emunctoria in inguine & sub axillis fricant, ita continuando, donec incipiant intumescere gingivæ atque angi & ardere fauces cum fœtore anhelitus: cum enim tunc in procinctu sit salivatio, ab ulteriori inunctione abstinendum, ne æger suffocetur. Nec huic praxi repugno, mallem tamen unicam dosin mercurii sublimati dulcis exhibere, quam spinam inungere, felicissime enim inunctioni opitulatur. Inunctus æger statim stragulis operiatur lenem expectando sudorem. Ita enim citius humores viscosi solvuntur & mercurius promptius in corpus adigitur. Mercurii crudi loco unguentis addunt nonnulli cinnabarim factitiam, alii mercurium sublimatum; & de mercurio præcipitato in ingenti abscessu abdominis notat *Guil. Fabr. Hildanus*, illum tantum salivationem excitasse, ut plerumque una die aliquot libras pituitæ rejecerit. *Obs. Chir. cent. 5. obs. 114.* Simile quid notavit Dn. Præses in Frisia Orientali, cum in dolore hæmorrhoidum unguento inditus esset sublimatus dulcis, incipiens vero cum mobilitate dentium & oris fœtore salivatio ulteriorem inunctionem prohibeat. A sublimato tamen abstinere, quod vis ejus corrosiva & cuti & interaneis suspecta & nullius usus sit.

THESIS XXV.

His modis fere salivæ fontes recluduntur extrinsecus, verum si ore sumatur, dispar ratio est, sive vivus, sive varie præparatus sit. Vivum recipiunt pillulæ Barbarossæ aliarumque pillularum formulæ, quas vivus ingreditur multis purgantibus stipatus, uti videre possumus apud Platerum: Cum tamen animus purgare non sit, quin potius omnem, quoad fieri potest, alvi fluxum præcavere conveniat, & solus mercurius agenda agere debeat, simplicissimum adhibendi modum eligerem. Illius nempe granula sex vel octo cum terebinthina pauca in pillulas redigendo, vel cum saccharo in pulverem conterendo. Cum tamen hæctenus adeo receptum hoc non sit, & minori famæ periculo præparatus idem efficiat, eo potius uterer. Salivationem sequentibus instituit modis *Excell. Doleus*, Consiliarius ac Archiater Hasso-Cassellanus, vir multos & insignes titulos promeritus in *Encyclopediæ Medico-Pract. lib. 3. cap. 15.* Rec. Turpeth. miner. à gr. iij. ad v. mercurii dulc. gr. vj. M. F. pulvis, per aliquot dies, donec salivatio subsequatur prævideatur, repetendus: Vel Rec. mercurii vitæ gr. ij. mercurii dulc. gr. vj. M. F. pulvis, vel cum conserva aliqua bolus. Solent hoc in casu turpethum minerale, mercurius sublimatus, mercurius præcipitatus propinari, Celeberrimo tamen Doleo assentior, qui salivationem mercurio dulci multo tutius se excitare affirmat. Hæc enim talia sunt, quæ alvum vehementer commovent, ventriculum invertunt, & convulsionibus aliisve facile ansam præbent; omnium horum mitissimus est mercurius dulcis, cujus insignem quantitatem sine noxa facile assumeris. Non ita diu est, cum Dn. Præses salivationem mercurio dulci procuraret, primo die mercurii dulc. gr. xvj. in quadam conserva; secundo gr. xv. tertio scr. j. quarto gr. xxvj. Tunc demum æruginosum percipiebat saporem, lingua ab uno latere parum dolebat, subinde sputabat, anima fœtere incipiebat; quinto nil fumebat; sexto cum hæc omnia remitterent, scrupulum unum fumebat sat copiose; quartarium, seu mensuram salivæ se rejecisse putabat, gingivæ successive intumescabant, sapor æruginosus in putridum degenerabat, urina ardebat & erat turbida. His ad duodecimum diem durantibus, aliis nempe evanescentibus, aliis recrudescentibus symptomatibus, ut fieri assolet, auram frigidam ex omnibus membris egredi dicebat, toto corpore sudabat, sputum erat acre & falsum nec hæctenus alvus responderat; decimo octavo die menses fluebant, sapor æruginosus redibat, dolores arduum remittebant, sed dentes vacillare incipiebant. Ad diem trigesimum usque salivabat, totoque morbi decursu aliquot phlegmatum libras rejiciebat. Magni itaque Sennerti verba, loco sæpius citato, mea facio: *Omnino tutius est, in hoc morbo ea medicamenta mercurialia exhibere, quæ non summa violentia, nec tanto periculo alvum movent, continuato tamen usu sputationem vocant.* Satis enim *Fr. de le Boe Sylvius* scribit, in salivatione mo-

venda lentius, adeoque cautius procedere, quam nimium festinando non quidem cacos catulos parere, est agris sanitatis restitutionem expectantibus mortem accersere, atque sic eos necare, qui debebant servari & restaurari. de Meth. Med. l. 2. c. 13. §. 44.

T H E S I S X X V I.

Nil superest, nisi ut verbo addam, quid ante salivationem, quid ea durante, & quid ea peracta agendum sit. Ante salivationem probe attendendum, ne morbus sit nimis parvus, vel magnus. Si enim minoribus affectibus generoso hoc remedio obviam ire vellemus, commodum forsitan remedii tolerantiam non adæquaret, similes illi, qui, ut unicum rebellem in ordinem redigat, militum legionem convocaret. Si nimis inveteratus & magnus fuerit morbus, illa non extirpabitur, utut enim generosissimum sit remedium, non tamen omnium morborum rhizotomus est, & prostant fatis multa exempla aliquoties sine felici successu illam fuisse reiteratam, quæ lege sis apud Laz. Riverium Cent. 4. Obs. 29. Thom. Schenck. Obs. Med. lib. 6. de Luis venerea curatione Obs. 1. Guib. Fab. Hildanum Obs. Chir. Cent. 5. Obs. 115. &c. Corporis deinde dispositio bene perpendenda, ut nempe remedio sustinendo par sit, quod à solius Medici judicio dependet: At nullas enim erroris expertes regulas variarum corporis constitutionum discrepantias vel maxime avara cura redigere possumus. Illorum enim quæ latent, pariter atque illorum quæ patent, sine numero numerus est, minimaque sæpe circumstantia totam variat rem. Constant proinde vires, nec multis vitiosis humoribus corpus scateat, aut si tale sit, sufficiens humorum præparatio salivationi præmittatur. Fiat id quoque in omnibus, cum vix corpus cacochymicæ expers reperiat, hoc tamen discrimine, ut præparatio vel diutius, vel brevius incumbamus: Bibat eo sine decoctum ex lignis & radicibus lignescens. Deinde præparatis humoribus humorum saburra commode purgante educatur; interposito uno, alterove die, ut vires melius constant, omine fausto curæ initium fiat. Per totum salivationis decursum, qui triginta dierum spatium, si dolosæ curationis metum effugere velis, terminatur, victum tenuem cum scriptoribus commendare de necessitate non est: quippe faucium, linguæ gingivarumque tumor ac dentium vacillatio præter juscula vix aliquid admittunt. Cerevisiæ tenuis & calidiusculæ aut saltem tepidæ loco decoctum radic. sarsaparillæ & chinæ cum passulis propinetur, aut alternatim bibantur. Ulcera oris linguæque ambitum occupantia quotidianis gargarismis eluantur, ne fordes fauces occludant. Gargarismi tales sint, qui horum acrimoniam temperent & ulcera mundent. Simplex aqua ferrata, aut hordeata, quam syrupus de rosis siccis ingreditur, aut lac dulce, sufficit; vix tamen ab aliquo tantum, quantum a decocto raparum, solamen sentiunt. Si carnes fungosæ luxurient, spiritu vini, aut unguento Ægyptiaco, aut simili alio, ab-

sumantur &c. Tormina ventris si acriora invaserint, anodyna & lenientia enemata injiciantur. De alvo adstricta ne nimis sollicitus sis: nisi enim symptomata urserint, ante decimum quintum diem enemate sollicitanda non est. Si alvi sequatur fluor, solet is pauco tempore durare nullamque medelam possit: cum enim hæc & similia ab efficacia mercurii expectanda, sollicitus non debet esse Medicus, ut iis statim obviam eat, nisi magnitudo symptomatum & vires ægri contrarium injungant. Cum per mensem circiter duraverit salivatio, quicquid restat mercurii, exterminandum est. Per mensem dico, non quod ab hoc dierum numero recedere fas non sit, aliquando enim cum restitutione ægri tribus septimanis absolvitur, sed raro omnis morborum malitia ante id tempus expellitur. Unde non mirum est, tot passim salivationis etiam iteratæ aliquoties in casum apud Observatores proflare exempla. Adeoque medicus semper morbi radices, ægri constitutionem & salivationis factæ vim ponderare debet: Licet enim salivatio ultra dictum terminum extendatur, nec tamen sufficiens phlegmatum quantitas rejiceretur, tunc salivationi paucorum dierum saltem par esset. Quinimo notari velim verba Thom. Bartholini, cum scribit: *Reperio, in climate nostro non sufficere iis, qui lue venerea lunt stultitiam suam, pyalimum ad tres hebdomadas & postea ad alias tres decoctum lignorum, sed si malum inveteravit, requiri pyalimum ad sex, jam ad octo integras hebdomadas, imo in quibusdam vel ad decem ante decoctorum usum, quod nisi observet Chiron, indubitabilem ante lapsum sex mensum instare recidivam. Act. Hassn. vol. 5. obs. 52.* Licet enim copia materiæ determinari nequeat, sed illa à morbo & ægri temperamento pendeat, adeoque res tota judicio, attentioni sedulæ & experientiæ consummatæ Medici committenda sit, in genere tamen dixisse sufficere poterit, si singulis diebus à duabus ad quatuor libris pyalimo phlegmata excludantur, supra memorato dierum numero curam absolutum iri. Licet enim symptomata cum salivatione remiserint, exinde non concludendum, morbum esse eradicatum, sed mercurii vim jam superatam esse, adeoque de novo mercurialibus salivationem prorogandam. Caveas etiam durante salivatione illam gargarismis adstringentibus impedire, illud enim impune nunquam facies. Desinit ita paulatim salivæ fluxus, decocto igitur chinæ & sarsaparillæ sudores provocentur, ut omnis expellatur; subinde itidem ex salibus & mineralibus fiant sudorifera, quibus & folia auri ipsumque aurum fulminans commode addideris. Idem agas ad minimum integro octiduo; tandemque tuo functus officio ægrum incolumem dimittas.

F I N I S.

IMAITSIHO

CHRISTIANI

XXVII
CHRISTIANI RÖPER
ET
ABRAHAMI FLAMINII GASTONIS,
DE
SALIVATIONE CRITICA IN MORBIS
ACUTIS ET CHRONICIS.

Halæ 22 August. 1702.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

K k k

Secretionis & excretionis negotium in corpore humano omne sanitatis ac vitæ punctum absolvere; illudque à putredine ac sui ipsius interitu conservare, nemo ut opinor, ibit incicias: sunt autem illa instrumenta ac organa colatoria, quæ inserviunt his operationibus peragendis varii generis & pro peculiari ac varia dispositione & figuratione varias humorum species segregant. Eandem autem hic examinare, variasque autorum controversias circa hanc rem ad nauseam usque hætenus reciproce ventilatas dirimere atque revellere, res erit difficilioris negotii, quod nec instituti nostri est. Sufficit, prout omnia in machina nostra, ita & hæc mechanico modo fieri, licet eundem adeo exactius ac certius describere nequeamus, cum res sit puris speculationibus ac rationibus verosimilioribus fundata atque subjecta. Memoratu autem dignum est, naturam non modo in statu naturali, ubi vita ac sanitas viget, sequestrare inutiles æque ac utiles humores, ut illi ceu in idonei machinæ interitum minitantes eliminentur, hos vero ad usus suos utiliter accommodare queat, sed & in statu præternaturali præcipue absolvat suam victoriam mediantibus secretionibus & excretionibus; ita maxime omnium febres & alii morbi acuti de tali genere sunt, ubi eas nunc urina copiosa, nunc sudore uberiori, mox dejectione fæcum alvinarum præcipue biliosarum frequentiori, mox salivæ fluxu largiori pro varia ægri naturali humorum constitutione ac dispositione terminari in praxi observabis. Ex quibus prout est intelligere, naturam nullo habito respectu non modo succos inutiles, sed & bonos (in statu naturali qui boni & utiles sunt) necessitate exigente & aliis viis interclusis foras proscribere, quo sibi suisque actionibus continuandis bene consulere queat: est una ex illis excretionibus criticis salivæ fluxus uberior, quem non tam in morbis acutis quam chronicis practici hætenus sufficienter annotarunt. Ingenue tamen nobis fatendum est, parce admodum à scriptoribus, si spectes ejus originem & progressum, fuisse tractatum, nec plenius ac exacte satis, ut meretur, rem tetigisse, sed superficiali labore properante calamo fluxum hunc in morbis reliquisse: idcirco nos in præsentia salivationem criticam, quæ sine adminiculo & adjutorio medici, sed sola naturæ *εὐτοκράτεια* perficitur, sub examini vocabimus. Extra dubitationis aleam positum est, evacuationem hanc tum ratione diagnoseos, tum prognoseos maxime esse momenti, qua de re vid. *Dissertat. Excell. Hoffmanni Præceptoris nunquam penitendi de salivæ necessaria inspectione ad conservandam & restaurandam sanitatem.*

Dignam itaque rem judicavimus, quæ majori cura & industria excutiatur, quam in nos suscipimus quidem, non autem ob ingenii imbecillitatem exacte satis, prout res & thema postulant, pertractari à nobis posse lubenter profitemur. Interim, quantum ex praxi prælibare partim

propria partim aliorum nobis hactenus licuit divina favente gratia ex concessione gratiosissima amplissimæ facultatis medicæ non litigandi ac cavilandi, sed veritatem tantummodo investigandi animo proponemus; quam ut inveniamus, faxit ille, qui solus est via & veritas in divinis æque ac naturalibus, dirigatque eo conatus nostros atque labores, ut prosperos successus nanciscantur in Sui Divini Nominis gloriam proximique emolumentum.

CAPUT PRIMUM.

Saliva fluxum ostendit in statu naturali.

ANtequam ipsam rem, qua dissertatio nostra est insignita, pertractandam ac investigandam suscipiamus, operæ fore pretium arbitrati sumus, ut in limine nonnihil, quantum & paginæ ac temporis spatium capiet, de salivæ constitutione ac fluxu naturali præmittamus, id est, physiologicè breviter strictimque salivam, à qua vox salivatio, (quam Græci *πτυελισμὸν* ut apud Aëtium, aut *πτυελισμὸν*, ut Galenus & Hippocrates in prorrhetic. ostenderunt, appellant,) sive ut clarius mentem aperiam, frequens & immoderata salivæ rejectio nuncupatur, examini subjiciamus.

Salivam humorem esse lymphaticum valde penetrantem segregatum à sanguine arterioso ancillantibus glandulis conglomeratis hunc in finem in ore & faucibus constitutis, notissimum est: lympham esse ex eo comprobatur, quod fluidissima est, & evaporatione super ignem facta nullam in vase post se relinquit gelatinam prout serum sanguinis assolet, provida forsitan natura hunc in finem hanc ipsam puram ac limpidam voluit, ut libera sic à partibus istis nutritiis gelatinosis eo melius cibus in ventriculo resolvendis viribus sit sufficientibus instructa, quo purius enim est menstruum, uti ex chymicis notum est, eo citius, eo celerius atque commodius peragitur resolutio & disunio solvendi corporis. Rejicitur ordinario mediante expuitione tenax ac lenta, quem tamen lentorem concipit ex diutina stagnatione intra fauces, recens enim separata fluida est, uti exemplo suo comprobant apophlegmatizantia, quæ continua irritatione ac vellicatione puram ac fluidam instar aquæ limpidam salivam eliciunt, imo nonnunquam in morbis, qui terminantur, instar aquæ limpidissimæ veluti ex fonte saliente petitiæ rejicitur.

Notabili penetrantia ac spirituositate esse stipatam salivam, experimentum Excell. Hoffmanni. physicum nos convincit, quo liquidum hoc vacuo impositum omni aëre externo absumpto notabilem ebullitionem à spiritalis subtilis aëreo-athereæ substantiæ in eo hospitantis expansione curi-

riofis spectatoris oculis exhibet, æque ac cernitur in spiritu vini, aliisque liquoribus spirituosus: prætereo intricatum istud ac fere investigabile alchymicorum institutum, quo ex saliva menstruum universale ad recludenda metalla sibi comparare student, unde quoque ad solutionem auri ab illis curiosis quæstoribus adhibetur: ob maximam etiam penetrantiam tumoribus glandularum insignis magnitudinis, scrophulis, aliisque glandularum pertinacibus obstipationibus resolvendis medetur, neque solum in his commendatissima habetur, verum & in serpigine, scabie: præsentissimam autem ejus inunctionem opem tulisse in lippitudine oculorum & ophthalmia, exempla circumforaneorum & pseudo-medicorum comprobant, qui salivâ ore suo exceptâ ægrotorum oculos laborantes inungunt: ipsissimis meis oculis videre mihi contigit *Halberstadii*, ubi vetula quædam medicinam hanc fordidam at utilissimam omnis medicamenti omnibus in dictis affectibus magna nominis celebratione & multorum invidia facit. Neque etiam sine optato eventu subsequente canes vulnerati lingua salivali madore imbuta vulnera lambere videmus, quippe consolidationem eorum brevi temporis spatio experiuntur.

Ad ejus usum physico-medicum hactenus commemorata pertinere videntur, quem tamen inferius recensere nobiscum constituimus. Nunc e re fore ducimus, ut ejus principia & elementa, quibus est constata, indagemus. Equidem non ignoro, plurimos autores in diversas abire sententias, nec bene convenire in constituendis ejus partibus. Qui hanc ipsam ex aqueis & acidis particulis constare arbitrantur, valde mihi videntur hallucinari, cum nullum in hoc humido naturaliter constituto acidum reperire est, id quod vel ex eo liquefcit, quod nullum saporem acidiusculum præ se fert; deinde cum nullo alcalinæ indolis corpore effervescentiam init; tum quod nullus per analysin chymicam acidus spiritus elici & acquiri potest, denique cum nullum in sanguine naturaliter constituto purum acidum attestantibus sapore, destillatione, & aliis innumeris experimentis statui possit nec debeat, neque saliva, quæ soboles est sanguinis, hoc imprægnata esse potest: quam in sententiæ partem accedit quoque *vir ingenii acerrimi Dr. Craan in œconom. animal. p. 3.* Quando ibi scribit: salivæ constitutio talis est, qualis ipsius sanguinis, ex quo se cernitur: nec demum natura in regno animali producit acidum, neque etiam vestigium acidi puri sensui manifestum in totius machinæ succis deprehendimus, excepta ventriculi cavitate, quæ nonnunquam reliquiis ciborum resolutorum vel potulentorum acorem cum tempore contrahentium scatet, ex tamen oeu inutiles succi per alvum eliminantur, reliqua portio chylosa à bilis alcalina sulphurea oleosa substantiam adeo immutatur, non ut effervescentiam chylo immixta juxta *Helmontium* & *Sylvium* sistat, sed crudus chylus sanguini nondum commiscibilis intra intestina attenuetur, crassities ac visciditas dissolvatur, ac bile adeo commixta balsamicus humor ac sanguini congruus evadat.

imo posito hoc acidum per vias lacteas sanguini commisceri : sciendum hinc , illud mediante attritivo continuo intestino sanguinis motu ita dividi , attenuari ac atteri , ut transmutatum acidum naturam ac statum salis vel neutri vel volatilis assumere necesse habeat. Alii alia experimenta instituerunt ad indagandam salivæ indolem , uti videre est apud Antonium de Heide observ. med. 88. imo Tacken. Sylv. Helmont.

Proximiora elementa ipsius cognovisse nobis sufficiat , quæ sunt spirituosâ , à quibus suam activitatem ac penetrantiam mutuatur , quorum etiam præsentiam nervorum illi ramuli arterias in glandulas salivales comitantes sufficienter arguunt : alterum quod ipsum ingreditur principium est aqueum , & tertium denique salinum , quod sensibus quidem manifestum non est , sub principio tamen aqueo adeo est involutum , ut dignosci nequeat , analysi tamen chymicæ subjecta saliva illud sal præbet , uti id sufficienter demonstrat Clar. Ortlob œconom. animal. p. 38. Evidens , inquit , sane est ratio , quod abundantia aquearum salinas percipere nobis non concedat , quatenus ex uncia salivæ ultra grana tria vel quatuor salis raro obtineri soleant , atque aqueæ sic fore quingentis excedant. Elementa hæc adeo intime sunt mixta , ut neutrum alteri prævaleat , sed homogeneitatis naturam præ se ferat.

Fontes ejus , quod concernit , sunt glandulæ dictæ salivales , quæ mechanico modo constructæ salivam à sanguine arterioso eo à natura appulso filtrant atque colant , quam separatam plurima exigua vascula atque ramusculi coalescentes in unum canalem excipiunt , orique infundunt : recensionem atque investigationem harum glandularum merito hic omitimus , has qui examinare intendit , adeat anatomicorum & physiologorum libros , qui accurate eos descripserunt : illud tamen curiosum est , nec silentio prætereundum , totam faucium & oris regionem tunica glandulosa tectam esse , cujus glandulæ miliares ac fere innumerabiles sæpe acervatim per modum racemi conspiciuntur , haud absimiles ratione magnitudinis & figuræ intestinorum tenuium glandulis in ipsorum tunica glandulosa hinc inde conspicuis , hæc glandulæ , humore salivali sub unaquaque linguæ & oris agitatione effuso , illud madore & rore imbuunt , ut masticatio , sapor & alii usus inde exsurgant.

Provida natura ejusque autor ac artifex sapientissimus Deus tanta in copia sensum pene effugientia secretoria non apposuisset , nisi vitæ ac conservationi corporis humani à putredine insigni sint emolumento , quippe retenta ea , quæ sanguinis ac humorum aliam crasim , mixturam , motum introducere accommodata sunt , non possunt non ejus circulum naturalem destruere , pervertere , actionesque corporis debilitare , ut sic vita ac sanitas in periculo versetur. Sunt autem secretoria alia , quæ noxium ac prorsus inutilem ; alia quæ utilem ac corpori summe necessariam humorem sanguini denuo affundendum separant : ex quorum classe sunt

bj.

Salis , saliva , succus pancreaticus &c. quibus etiam vitiatis vel quantitate vel qualitate , mox insigne decrementum sanitas nanciscitur.

Ex hisce breviter dictis facile liquet , merum esse veterum commentum , ubi salivam pro excremento sive inutili humore venditarunt , quid esset impedimento , quo minus alimenta & chylum ipsis mixta excrementitiis sordibus imbuat ? Adeo sollicita est natura de ejus proventu , ut nullam in corpore partem reperias , quæ tot ac tam variis fontibus ac ductibus partim in ore partim extra illud collocatis dotata atque nobilitata est , ceu hicce campus , ut hæc eam potius servari quam rejici debere indicent ; bruta demisso capite incedentia , infantes imo dormientes ipsam dimittere in sinum ventriculi quotidie videmus.

Masticationi itaque digestioni ac chylicationi plurimum videtur inferre. Simul ac enim appetitus urget , in copia glandulæ ceu promus salivæ condus ipsam stillant grata titillatione , ac leniori alimentorum compressione accedente buccarum & reliquarum partium musculosarum volutatione , dentiumque attritione & masticatione cum cibus solidioribus non modo massa fluidam pene ac mollem induit naturam , verum , etiam comminutione ista majores superficies minoresque moles alimenta acquirunt , ut eo melius à ventriculo digeri , chylicari , nec difficultates ac molestias ipsi creare possint.

Ex his nunc facile apparet , quamobrem ii præ reliquis ad cacochymiam , malum hypochondriacum , ejusque sobolem scorbutum , colicas flatulentas disponantur , qui plenis buccis cibos devorare , nec tempus debitum iis masticandis ac salivæ miscendis impendere assolent , unde non potest non ventriculus salivali latice ceu penetranti menstruo destitutus cibos intactos relinquere , propterea propriam laentes poenam conqueruntur , *es liege ihnen so hart im magen als ein stein* , imo cruditates in primis viis collectæ alvum adstrictam , plethoram morbosam , febres intermittentes diuturnas ingenerare idoneæ sunt multiplici experientia teste ; ita ut ob inenarrabile fere masticationis negotium non inepte à sapientissimis veteribus jam tritum fuerit proverbium , masticationem negligentes odisse animam suam : qualis enim chylus , cujus laudabilis constitutio ac crasis plurimum à saliva dependet , talis sanguis , qualis hujus mixtio , tales spiritus , animus , ejusque functiones.

Totam itaque oris regionem humectando , sitim continuam sedando ac restringendo , masticationem in ore juvando , chylicationem in ventriculo & intestinis cæteris paribus continuando & absolvendo , saporemque efficiendo , insignes machinæ afferre utilitates imo adhuc incognitas , nemo , credo , nisi rerum medico-physicarum ignarus , amplius in dubium vocabit.

CAPUT II

Diversas salivæ fluxus P. N. species exhibet.

Considerata sic velut e longinquo salivæ origine & natura, operæ præ-
tium fore existimavimus, largioris ejus profluvii species breviter
strictimque & quod scopus & vires permittunt, publicæ luci exponere.

Merito quidem & compendio sumta salivatio distinguitur in naturalem
sive spontaneam & artificialem sive medicam: hæc duas rursus involvit
subdivisiones, vel particularem vel universalem: particularis ea est, quæ
mediantibus apophlegmatizantibus & masticatoriis perficitur & adornatur,
dum ea sale quodam volatili plus minus acri glandulas palati & faucium
stimulant, stimulo constringunt, pituitam viscidam colliquant & ex-
purgant, uti sunt radices pyrethri, angelicæ, mastix, nicotiana, cubæ,
sem. sinap. staphid. agr. nigell. zingiber. salvia, myrrha &c.

In usum trahitur hæc salivationis species, ubi contagii serpentis indi-
cium est, quo tempore præservationis gratia administratur. Notorium
enim est, quam facillime sese associet ac commisceat miasma malignum
salivali humori, qui contaminatus demissus ad ventriculum varias pro-
varia subjecti, quod corripit, constitutione miseras ludere tragedias ap-
tus natus est, ne itaque violentas has actiones ineat, merito foras me-
diantibus dictis remediis & subsequenti salivatione proscribitur: vid. hæc
de re *M. N. C. D. I. A. IX. & X.* Nec adeo male congruit hæc sali-
vationis species, ubi crassus pituitosus salsus teste sternutatione humor
non modo caput opplet, verum etiam dentes molestissimis ac fere into-
lerabilibus afficit doloribus, uno verbo, in catarrhosis affectonibus &
defluxionibus feri copiosi, cui intra poros glandularum subsistenti propter
viscositatem & lentorem exitus est occlusus, ibi medicamina hæc propter
motum, quem impertiunt nervis & fibrillis, fortiolem, constrictorium,
faciliorem ipsi fœnerantur transitum.

Universalis ea appellatur, quæ per medicamenta herõica fortiora, me-
tallica, mercurialia, antimonialia &c. provocatur, ubi hæc totam mas-
sam sanguineam & partes solidas intimius penetrant, & per sputum ex to-
to corpore per arterias & ductus oris salivales sine tussi & screatu humo-
res morbosos ejiciunt. Utuntur hac in morbis chronicis lymphæ visciditatem
atque coagulum pertinacesque glandularum infarctus pro fundamen-
to agnoscentibus, qui non facile obsecundant lenioribus Galenicis reme-
diis, nisi fuerint desumpta ex remediorum modo dictorum classe. Dicta
curandi methodus nunc per pillulas mercuriales, ubi fomes materiæ
non adeo altas adhuc egit radices, nunc sub suffimigiis, nunc sub un-
guenti forma, ubi fere mahum est conclamatum, administratur, qua de
re

re verbosius differentes autores inspicias. Non autem solum hoc remedii
genus insignis efficacitæ deprehenditur in lue gallica, prout hactenus cre-
ditum est, verum etiam ejus usum in pluribus aliis affectibus gravibus à
pituita glutinosa humoribusque aliis eidem immerfis & implicatis proceden-
tibus *Sylv. method. med. l. 2. c. 12. §. 2. 12. de hydrope. §. 171. §. 322. §. 323.* In morbis rebellibus & inveteratis ex vitio feri graviori oriundis
Wedelius Amenit. mater. med. p. 465. & 470. it. Zypens fundam. phys. anatom. p. 385. laudant. Dolendum tamen sine est, quod, prout in
omni re facile abusum observes, in hunc usque diem tantum invaluerit,
ut remedium universale præsertim apud lippos & tonsores audiatur atque
existimetur, procul habita distinctione naturæ, morborum, eorumque
causarum ac concomitantium symptomatum de internarum partium prava
dispositione nunquam non testantium, ita ut hac ratione nunc in salutem
ægri, natura robore sufficienti ac viribus instructa, vergat, nunc in præ-
sens mortis periculum temerarie adhibitis his medicamentis æger præcipi-
tetur, uti exempla & observationes docent. Commendatissima utique ju-
dicatur salivatio mercurialis, si cum prudentia tractetur & administretur,
probe perpensis & collatis omnibus circumstantiis.

Obiter hæc tetigisse, rei ratio postulabat, impostero fortassis, si Deus
vitam & vires largietur, exactius ac verbosius remedium hoc heroicum pro
viribus ingenii tradere constituimus.

In vitis quoque nobis nonnunquam oboritur salivatio, ubi quidem me-
dici scopus & intentio non est salivam ciendi, sed tantum illi malo, cui
sub vari forma mercurialia applicantur, medendi sine, unde per acci-
dens & indirecte illa contingit, ubi corpus nostrum dispositum suscipit ea
in sinum, & nunc salutariter, ubi corpus est phlegmaticum impuris suc-
cis repletum, nunc symptomatice, ubi viscera sunt depravata, largius
hujus liquoris profluvium excitat. Ita, ut rem exemplis illustremus,
Bartholinus cent. 3. histor. 19, ex imprudenti cinguli mercurialis applica-
tione observavit hunc fluxum, idem ex nimia mercurii præcipitati pul-
veris in sordida in genu ac circa talos ulcera insperione *Schenckius observ. med. de præcipitato observ. 2.* factum commemorat. Nec adeo rara sunt
exempla, ubi in scabie ex cinguli mercurialis applicatione non modo sali-
valis fluxus fuit obortus, verum quoque insuper mercurius cum alvi feci-
bus fuit rejectus. Identidem nuperrime mihi retulit *Honoratiff. Dn. Pa-rens,*
memorabilem casum, qui in puero 12. annorum contigit. Huic
oborta est hernia intestinalis; debitis deinde remediis malo oppositis pau-
lo post pruritu insigni & fere inextinguibili circa genitalia vexatur, quem
sedare frequentius fricando digitorum unguis necesse habuit, depositis fasciis,
quæ intestinorum refrenandorum sine erant applicata, ingens pedi-
culorum copia in conspectum prodit, ad quos fugandos denuo applicatis
fasciis unguenti pediculorum, sive mercurialis parca quantitas inungitur,
necantur ad unum omnes; at paulo post tanto salivæ profluvio æger cor-
Disput. Medico-Pract. Tom. I. L I I ri.

ripitur, ac si mercurium sine salivandi intro sumisset, cum tumoribus glandularum colli ac ulcusculis fauces occupantibus: debite tamen adhibitis remediis externis & internis ægre quidem ac summa cum molestia, sed penitus tamen restitutus ab hoc symptomate molesto liberatus est æger. Eadem symptomatum facie splendet historia, quæ recensetur in *M. N. C. D. I. A. VIII.* ut & observationes à *B. Stiffero in laborator. chym. spec. 2.* annotatæ, ibi inter alia vir quidam cachecticus à filiolo incurio, quem sibi in lecto ex amore propius ad latera admoverat, ingentem pediculorum numerum per contactum istum sibi acquisivit, pro arcendis autem his cum cingulo hydrargyro & pomi assi mixtura inuncto circa nudum abdomen uteretur, paucis diebus post pyralismo correptus est. Medicus accedens deponere cingulum jubet, & adversus inflammationem oris periculosissimam & jam incipientem gangranam, (quam sibi contraxerat ex imperito & imprudenti medico, qui antea vocatus erat scorbutum oris ratus volatiliaque adhibens) præscribit necessaria summo cum effectu. Salivatio autem nullo modo coerceri potuit, quin per duodecim hebomadas tantam ægro molestiam exhibuerat, ut fractis viribus & corpore enervato denique animam exspiraret. Ex qua historia symptomatam salivationem fuisse patet, adeoque cautissime mercandum esse cum mercurialibus in his subjectis: destructis enim à tono & ad putredinem inclinantibus visceribus, & viribus deficientibus non potest non mercurius, qui vires & viscera non labefactata, sed sana requirit & supponit in corpore, istiusmodi ludere tragedias.

Accidit quoque hæc salivationis species nonnunquam iis, qui mercurium in igne tractare solent, ubi ille se insinuans mediante fumo, qui albus conspicitur, molestam ciere salivationem solet. Aurifabri, ubi suspicionem mercurii in corpore latentis habent, balneo uti solent, quod remediis quoque commendat *Riverius cent. 2. observ. 91.* alii alia in usum trahunt remedia. Coincidit quoque hic historia illa, quam allegat *Stifferus l. c. p. 20.* ubi Gallica mulier thermometra, baroscopia & similia sane egregia parare gnara, sæpius argento vivo utitur, quod fervente aqua loco calidæ lavabat, primum epilepticis insultibus corripitur, ut in terram projecta fuerit cum omnimoda mentis & loquelæ abolitione. Succedit demum pyralismus adeo crudelis, ut loco salivæ interdum sanguis ex ore efflueret, qui ægram periodice affligebat. Restituta tamen debita curandi methodo hanc artem deseruit, & alium victum quærere coacta fuit.

At vero modo recensitis salivationum speciebus diutius inhærere haud fas erit; rei ratio exigebat, quantum pagina permisit, eas delineare, ideoque, cum potius à causis externis, remediis, quæ partim scopo & intentione salivandi adhibentur, partim per accidens invito medico & ægroto in medium producantur pyralismi, à me sub limam jam non vocabantur, sed potius altera species, quæ sine exhibitione & applicatione mer-

mercurii partim crisis naturæ est, partim symptoma morbi constituit. Potuissent quidem dictæ species fusius enarrari, & quamplurimis desumptis ex variis hinc inde exstantibus autoribus exemplis illustrari; sed brevitate rationem habentes ad hanc, quam modo diximus, spontaneam, quæ frequentius in praxi medica occurrit, animum advertimus, adeo quidem ut rem exemplis & rationibus sumus illustraturi, subjunctis iis, quæ tum ad prognosin, tum ad diagnosin morbi spectant, annexa quoque, quantum pagina fert, brevi ac succincta medendi methodo.

CAPUT III

Salivationis critica originem & naturam perscrutatur.

Hicce nunc perspectis presso pede insequimur evacuationis nostræ negotium, quod critica illa & symptomatica salivatio est. Placet autem hic loci differentiam illam salivationis criticæ & symptomaticæ paulo uberius, quod ad scopum nostrum multum confert, recensere.

Notum quam quod notissimum est in foro medico, salutarem evacuationem humoris, circa quem eliminandum occupata est natura in statu morbi, semper supponere vigorem ejus, sufficientibus ab debellanda & expugnanda materia morbificam viribus instructæ, cujus etiam respectu natura morborum debellatrix passim nuncupatur, & quidem speciatim non modo ab *Hippocrate, 6. Epidem.* naturas esse morborum medicatrices; sed *Galenus* quoque in *Commentar. ad hunc ipsum textum*; omnia facere salutis hominum causa, interpretatur. Et *libr. 1. de natur. facult.* Naturam, ait, suis viribus usam, quæ noxia sint, expellere, quæ utilia, usui servare. *Vid.* quoque *Valleriola* in opere suo erudito *observ. libr. 1. obs. 4. p. m. 36. & libr. 2. obs. 6. p. m. 136.* Causam hujus criticæ evacuationis penitus evolere, non fert nostrum institutum, sufficit, Deum à seculis totam machinam ex variis partibus & solidis & fluidis in hunc finem conformasse, disposuisse, ut non modo in statu sano ea, quæ destruerent eam, everterent & prosternere apta nata sunt, sed etiam in statu præternaturali, ubi heterogenea multifaria & adhuc plura incognita, sive sunt quantitate sive qualitate infesta, mediante secretionis & excretionis negotio foras proscribat: *vid. dissert. Celeberr. Hoffmanni de natur. morbor. medicatr.*

Factam vero fuisse salutarem evacuationem ex eo manifestum fit, quod morbus notabile decrementum, natura vero incrementum sumat: si seculus id contigerit, nequiquam salutaris, sed symptomatica ad ægri interitum & naturæ prostrationem vergens salutare meretur. Patet autem id ipsum, quandocumque facta alteratione actuali evacuatoria actiones tam vitales

quam animales indies augmentum capiunt, activioremque ac habitualem, ut ita dicam, vigorem resumunt, materia morbifica jamtum expulsa, id est, cum mens antea turbata vagabunda delirans, tranquilla & pacata redditur, ut ex his etiam pateat, quomodo animus ejusque actiones à corpore male disposito ceu indissolubili vinculo vitioque correpto possit etiam immutari, alterari, qua de re vid. *dissert. Excell. Hoffmanni de animo sanitatis & morborum fabro*. Deinde, cum pulsus antea debilis celer inæqualis præternaturalis, fortior æqualior ac magis naturalis evadit, qui robur fibrarum cordis & influxum in eas spirituum vegetiorem indicat. Tum etiam, quando urina antea tenuis limpida sedimentum deponit. Hæc omnia collective sumta de natura victori testantur, eamque cum morbo rediisse in gratiam. Ex hisce dictis pronum est intelligere, quid per symptomatice intelligere velimus, nimirum eam quæ in morbis chronicis mali est iudicii, in acutis autem plane omnem convalescentiæ spem tollit, exsuperante materia morbifica & prostrata natura, adeo quidem, ut singulis momentis mortem ægroti fores pulsare metuamus. Nascitur hæc ex intrinseca nata malignitate, sive secundum veteres putredine, quæ in lentiori progressivo circulari motu & putredinosa dissolutione particularum sanguinem constituentium consistit. Opponitur hæc criticæ, quemadmodum enim illa robur naturæ sufficiens supponit, actionesque tum animales tum vitales debitum officium machinæ præstare indicat, ita symptomatice naturam destructam, debilitatam, victam, actus organicos sive mechanicos vitales debilitatos, motum sanguinis & spirituum languidum, imò etiam fibras à tono suo debito & naturali dehiscences notat, animo tunc, qui vagabundus ac delirans erat, de momento in momentum majus deliramentum increfcit, pulsus debilis remanens, ita ut medicus ipse constitutionem & naturam expiscaturus eum vix sentiat, partes extremæ frigore corripit sensibili incipiunt, convulsiones denique mortem mox subsequuturam prænunciant.

Accedimus nunc ad nostram excretionem, leviores tamen in limine salivæ fluxus sistere expedit.

Silentio præterimus illas fluxiones, quas natura in statu naturali sub appetitus varia constitutione instituit, ex physiologicis etiam superius adductis innotescit, inque propatulo est, avidè aliquid appetentibus copiosius in os salivam exsilire, quæ phænomena pure mechanica esse, nemo nisi mechanicarum legum naturalium in corpore humano ignarus inficias ibit. Summus enim artifex fluidum hoc inseruit machinæ, ut exigente necessitate & deficientibus alimentis, ratione sui penetrantis fassuginosi principii orificium ventriculi plexu nervorum insignium gaudens irritet, vellicet, quo sensu facto non modo idea appetitus in animo excitatur, sed & copiosius salivam ex ductibus suis, in quibus ceu promus condus latitat, eliminat, ut masticatio & resolutio ciborum eo facilius perfici queat; hocque fit per consensum, dum enim nervi ac fibrillæ ventriculi spaf-

spasmodice convelluntur, simul motus ille contractorius faucium nervis ac fibris communicatur. Ex dictis quoque facte deduci potest ratio, quare sub nausea & instante vomitu suat abundantius saliva ex ore, quam etiam Hippocrates & Galenus præcedere tradiderunt: item cur in ardore ventriculi sive Soda, Sod, tenuis saliva in os excurrat, præcedente quodam molesto pressorio & tensorio sensu in ventriculo perceptibili & veluti leniori constrictione per œsophagum ad fauces usque ascendente. Eandem quoque suppeditamus causam in illo ptyalismo, qui cruditati ventriculi accidit, qua de re vid. *Brœn. animadvers. in Prax. Craanii p. m. 260*. Formalem hanc causam quoque salivæ illa copiosior in os effusio sufficienter indigitat, quæ in cardialgia, do ore ventriculi molestissimo acuto attenditur. His omnibus & quæ à nobis propter brevitate, cui studere fas est, omittuntur, salivationum speciebus facili labore mederi possumus: cum enim materiæ peccantis in ventriculo & primis viis suspicio sublit, optime medela per corrigentia vel per evacuantia aut *à vis* vel *katw* instituitur; sin causa formalis motus irregularis consuetudinalis ex alia parte vitiata huc trajecta, antispasmodica & proba diæta observata imò causa fundamentalis sublata omne absolvent punctum.

Frequens est hypochondriacorum symptoma, quod uberrime saliva in fauces & os confluens ptyalimum excitet, ut hypochondriaci & melancholici hinc sputatores audiant vid. *Sylv. prax. medic. append. tract. 7. §. 189. it. Sydenh. l. a. p. 500*. Multum periculi alere solet, vires corporis mirum imminuendo. Expedit autem rei que ratio postulat, ut symptomatis hujus naturam & originem indagaturi, prius, quantum in transitu licebit, mali hypochondriaci genium perferat, ut eo facilius ætiologiam symptomatum, adeoque etiam ptyalismi inquirere atque deducere valeamus. Rectissime autem affectio hæc morbis spasmodicis à recentioribus annumeratur, qui quidem, si causam spectes, remotam, vitæ sedentariæ, otio, cæteris paribus multum imò plurimum debet, quare etiam illis familiaris est, qui vitam sedentariam amantes chartis solent impalescere, ut ideo quoque rectissime præcipuus studiosorum morbus appellari soleat. Propter motus autem & exercitii debiti intermissionem non modo in & exspiratio, qua mediante sanguis intra pulmones cum aère subtiliori elastico mixtus attenuatur, dividitur, aptusque ad actiones corporis obeundas redditur, negligitur, verum etiam motus diaphragmatis lentius procedit, unde, cum ancillante hoc motu intra vasa abdominis sanguis contentus in circulatione promoveretur, ille ipse in progressu suo debito ac naturali impeditur, ac testudineo gradu procedit, succedat postea successiva stagnatio, eoque ipso dilatatio seu expansio iusto amplior venæ portæ ramorum, quæ deinde ulterioribus & mox subsequenteribus presso pede crudelibus symptomatibus provocandis in visceribus abdominis fores pandit apertissimas, quæ sunt dolores gravativi & pungitivi in hypochondriis, flatulentia, alvus adstricta, ructus, præcordiorum angustia, ubi diu

diu durat malum, vertigo, capitis dolores, fixa phantasmata, somnus turbulentus & frequens salivæ ejectio sese associant.

Suppositis his symptoma nostrum non adeo difficile erit explicatu, si attendimus congestiones, stagnationes crassi cruoris dilatationesque vasorum, quibus spasmi seu dolores gravativi oppressorii succedunt, qui etiam irregularium istorum motuum huc illuc gressus suos dirigentium nunc in infimo ventre flatulentiam & innumerorum aliorum, nunc in medio ventre anxietatum, strangulationum, suffocationum, mox in capite dolorum, vertiginis, melancholiæ, somni turbulenti causam formalem ac genuinam constituunt, ut sic primaria causa congestio sanguinis impuri immobilis, secundaria autem & formalis spasmi isti seu inordinatus fluidi nervei motus sit. Saliva autem in hisce subjectis copiosior justo secedit duplici ratione ac modo, primo quod spasmodice vasis in abdomine contractis sanguis ad superiores partes pellatur, ubi stagnans vel lentius progrediens plus solito separatur saliva, deinde quod per se sanguis hypochondriacorum lentius circulum suum absolvens salivæ copiosius in ore colligendæ occasionem præbere possit, licet etiam spasmi non sint præsentis, quod ex malignis & acutis morbis evidenter constare potest. Urina clara limpida copiosa argumentum erit pro secessione seri & lentius circulante sanguine, imo sudores nocturni hypochondriacorum *vid. Syd. p. 499. § 501.* Rectissime hinc sentire videtur *Celeberr. atque experient. Sydenh. l. c. p. 500.* ubi de malo hypochondriaco ejusque frequenti symptomate ptialismo disserit, quod ille à spiritibus sanguinem ita inquietantibus pendeat, cum ad multas septimanas salivam exspuant tenuem perinde, ac si unguento mercuriali fuerint ægri delibuti, durante enim hoc turbido sanguinis statu, in quo excretionibus ad naturæ methodum exigendis impar is est, serum motum hunc inversum non jam in renes pro lege naturæ exoneratur, sed per arteriarum extremitates in glandulas deponitur, & per ductus salivales salivæ forma prodit. Malum hoc hypochondriacis valde molestum est, sed nec minus mali iudicii. Cum enim laudabili hoc more sanguis defraudatur per se jam ad putredinem dispositus, non possunt non mala inde propullulare peioris indolis, imo etiam virium ingens ac notabile detrimentum. Subscribit huic sententiæ *Celeberr. Nost. Hoffmannus in citat. dissert. de saliva necess. inspect. p. 10. §. 6.* Nihil frequentius inquit, occurrit in praxi, quam quod hypochondriaci, melancholici, phthisici quotidie salivam exspuant largissimam, ita ut indefinente sputatione illa loca, ubi subsistunt, sordidissime commaculent, & si materiam per os excretam curiositatis ergo colligere velimus, intra unius horæ spatium (præsertim si jejuni fuerint ægroti) unciam unam & ultra habere possimus. Quæ nimia excretio nobis significat sanguinem humido suo defraudari, & sic remanere in vasis suis crassum fluiditate ac tenuitate debita orbatum. Ex crassitie autem sanguinis non possunt non ejus stases, viscerum infarctus, colatoriorum obstructions, secretionum &

excretionum naturalium imminutiones (quæ singula multorum & gravissimorum malorum causa & origo sunt) proficisci.

Progenies mali hypochondriaci scorbutus ut plurimum est, qui sanguinem immobilem acrem impurum propter colatoria & emunctoria corporis obstructa pro causa habet; quemadmodum autem in malo hypochondriaco ptialismus non adeo frequens est, neque etiam foetida saliva una cum ulcusculis mali moris occupantibus rejicitur, sed tenax viscida lenta sine foetore & ulceribus oris, ita certe in scorbuto symptoma adeo malignæ indolis est, ut etiam cum hoc signo & symptomate cum lue venerea quandoque colludat. Comitem vero habet gingivarum tumorem, putredinem & laxitatem leviori tactu inter edendum vel loquendum nunc purum sanguinem, nunc salivam foetidam stillantium. In causa est, ut diximus, non modo mala diathesis & dyscrasia seri sanguinis, quæ partes has teneras mediante motu sanguinis alluens acredine suæ ac putrilagine inficit, verum etiam exinde pronatus gingivarum tumor, fibrarum laxitas, quam semper humorum abundantia sequitur, ubi laxatio fibrarum contingit; unde non potest non copiosior, quam par est, salivæ putridæ ac foetidæ propter stasin redditæ proventus fieri. Causas vitiosæ hujus qualitatis in sanguine recensere inutile existimamus, genuinas autem ac maxime omnium probabiles ingeniose suggerit *Excell. Hoffmannus in dissert. de generatione salivæ morbosorum in corpore humano.*

Salivationes hæc difficulter vel plane non medicamentis etiam optimis cedunt, cum licet inhibitus sit fluxus; semper tamen de novo repullulat, & molestias ægrotis non mediocres creat. Lubet hanc in rem in præsentibus adducere singularem observationem, quam *Suavissimus Frater J. N. Roper Med. D. & Practicus Halberstad.* annotatam in praxi ex patria transmissit, simul à me petens, ut hisce simul dissertationem meam illustrarem.

Vir L. annorum sanguineo cholericus diætæ lautæ & vinosæ cum vita sedentaria deditus corripitur arthritide vaga scorbutica, in hanc modo corporis partem modo in aliam sæviens, qua profligata per debita medicamenta liber ab his crudelibus paroxysmis per aliquot annorum decursum vixit. Ante annum & quod excurrit penis circumferentiam ejusque glandem aliquot ulcuscula miris doloribus ipsum torquentia, & serum ichorosum foetidum stillantia occupant. Accedit & chorda dictus cordæ, ejusmodi affectus, quo mirum extensa & incurvata instar chordæ conspicitur urethra, conjunctus cum dolore exquisitissimo. Consulit medicum, qui malo huic medetur per debita medicamina prius evacuantia, postea balsamica roborantia, relinquunt tamen affectus sedatus dolores, quos in pedibus & cruribus sensit, trahuntur in usum decocta lignorum cum regimine sudorifero, interpolata tinctura antimonii acri cum essentia anodyna maritata, ita & hi evanescent. At vero elapsis aliquot diebus in adeo atrox ac fortissimum salivæ incidit profluvium, ut salvis adhuc quidem gingivis tubercula sive aphthæ oris in lingua & palato apparerent cum insigni ardore &

& dolore, qui ægrum valde cruciabant: & notabile fuit, quod ductus salivales Nuckiani tam ampli fuerint, ut pennam anserinam admiserint, copiosam salivam eructantes. Revocantur denuo in usum decocta lignorum ut & pillulæ antiscorbuticæ, & essentia ejusdem valoris cum regimine diæretico, alvus per debita laxantia aperta servatur, vena quoque in brachio secatur, sed omnia in cassum, ut medicus ad pertinaciter perseverantem fluxum compescendum anodyna in usum trahere coactus fuerit, quod & præstitit floribus sulphuris cum laudano opiato remixtis summo cum levamine adhibita simul cura diætetica, per decem septimanas inducias fert fluxus, qui his elapsis periodice revertitur, cum denuo inordinatæ ac leviori diætæ sese mancipasset, leniori tamen gradu, in quo antea erat constitutum malum, adhibetur iterum interne tinctura antimoni & externe mucilago sem. cydoniorum cum aqua & julebo rosarum ut & oleo amygd. d. item emulsio ex sem. 4. frigid. & amygd. sed nullum inde percipit levamen. Cura martialis methodice adhibita nihil profuit: sputatio circa tempus vespertinum & inter edendum (cujus phænomeni rationem inferius ætiologia suppeditabit,) uberius ac frequentior est quam de die. Medicus acidulas Egrenses suavit, quid inde levaminis sit percepturus æger, tempus edocebit. Notatu dignum insuper est, ægrum jam tractionibus spasmodicis ab auribus ad thoracis regionem usque sese extendentibus moleste divexari, quas a nulla alia causa derivandas esse auguror, quam à copiosiori ista collectione sanguinis & salivæ, quæ distendendo vasa in consensum trahit partes adjacentes præsertim propter communicationem nervorum recurrentium faucium & pectoris officio ancillantium.

Discimus ex morbi historia, quam difficilis labor sit, serum morbificum ab illa parte, ad quam semel illud amandare per consuetudinem solita est natura, divertere. Fluxum autem hunc abortum fuisse à retro-pulsa arthritide quacunque etiam occasione facta, ex eo manifestum sit, quod cessante & evanescente fluxu salivæ ingruant dolores arthritici, & contra: similem observationem vide in *dissertat. Excell. Hoffmanni de podagra retrocedente*, §. 2. p. 10. it. apud *Dravizium von Scharbock*. In ancipiti casu medens versatur, ubi enim revocatur podagra & fluxus sistitur, periculum esset, ne denuo, sedata podagra, ex leviori & inordinata diætâ vel alia quacunque causa atrociora symptomata, quæ retrocessioni podagræ subsequi solent, uti historiarum passim docent, ægrum torqueant, quæ quasi auctis viribus & majori violentia recurrunt. Quem eventum autem morbus sit sortiturus, avidè scire cupimus. Similes historias annotatas vidi apud *Eugaleum, præticum, præcipue quod scorbutum concernit, celeberrimum aque ac felicissimum*. Observaciones hic breviter strictim que allegare, e re fore ducimus. Prima historia ita sese habet. Fæmina ann. 42. alioqui forma præstanti; duriori ac crassiori victui præter consuetudinem indulgens ex retentione mensium per biennium laborat sub-

sequente paulo post omnium fere membrorum inusitato languore conjuncto cum sputatione humoris modo inspidi, modo salii, modo foetidi, semper autem aquei & viscosi: hæc malum hoc ægre ferens utitur medico doctissimo quidem, sed circa hunc morbum minus exercitato. Cujus rei causa nihil commodi ex methodica ejus curatione percepit. Quo factum, ut relicto eo ad empiricum & impostorem confugeret, qui acrioribus medicamentis fluxum sistere intendens eo rem brevi perduxit, ut rupta vena post aliquot sanguinis rejections, subito & præter suam haud dubie opinionem sanguine intra fauces hærente suffocaretur, præcedentibus anxietatibus præcordialibus. Vocati etiam, pergit, nos fuimus, qui mali causam cum ex urinis & crurum affectione, tum a pulsu & cæteris, quæ præcesserant, symptomatibus cognovimus. Scholion ex historia recensita hoc elicimus, ne ab acris & calidis fluxus ille irritetur, subsequuntur inde correspondente constitutione sanguinis & habitu corporis propter spasmos, quos concitant ejusmodi medicamina, ac consequenter regurgitationes & irregulares humorum motiones ad alias partes, distensiones earum imo ruptiones vasorum, prout hic accidit. *vid. autor. cit. observ. 68.*

Ex ipsa hac sputatione quidam laborabat nobilitate clarus, qui quoque idem malum cum urinis nigris & subfuscis passus est, & pulsu adeo parvo ac debili, ut vix digitis perciperetur. Vixerat hic in perpetuis crapulis & ex ferculorum non optimorum semper varietate multos crudos congesterat humores, pravos & corruptos. Eadem methodus curandi profuit.

Idem malum quoque est expertus Vir LXarius, cum omnimoda nervosi generis debilitate, paulatim magis magisque vires & incrementum sumente. Huic pulsus valde parvus erat, appetitus tamen constans.

Dolendum sane est apud *Eugaleum*, quod medendi methodum concernit, qua usus est felici successu in scorbuto, ejusque crudelibus ac omnem medici opem non raro eludentibus symptomatibus, altum silentium reperiri, unde merito in ipsum his erumpit verbis *Mollenbroccius in Tractat. de Arthritid. vaga scorbutica p. m. 14.* Meruisset, inquit, pyramidem *Eugaleus*, nisi curationem obtinisset.

Scorbuticum autem malum sub hoc morbi symptomate ptyalismo subesse, patefaciunt urinæ crassæ & subfusæ, aut crassæ & rubræ; quibus pulsus subscoribit parvus debilis & inæqualis, languorque membrorum.

Veteres causam continuæ scorbuticorum salivæ & sputi rejections adscribebant vaporibus ex ventriculo elevatis, abortis partim ex depravata digestionem & cibis corruptis, & secundum ductum membranæ œsophagum investientis in os eVectis, partim quod ex liene male constituto & pituitam copiosam generante hanc in ventriculum plus solito effundat, *Vid. Sennert. L. III. Prax. P. V. S. II. c. 4. p. 592.* At vero hallucinantur veteres, cum causas horum effectuum clariores & magis perspicuas recentiores nobis suppeditent, cujus etiam supra jam mentionem injecimus. Ptyalismus autem scorbuticorum & hypochondriacorum gradu tantum dis-

ferunt, in illis in majori gradu est constitutus propter majorem sanguinis dyscrasiam & spasmos vehementiores; in his autem in minori. Maxime autem inter edendum & circa tempus nocturnum uberius salivæ fluxus attenditur, quod sub masticatione, volutatione linguæ & subsequente gingivarum laxarum compressione non potest non humor ille plus justo produere cum dolore, nocturno autem tempore, quod tunc atmosphaera compressior, lentior circulatio sanguinis, unde facilius salivæ & feri a sanguine contingere potest secessio. vid. *Sennert. l. a. observavi, inquit, in viro, qui inter edendum continuo & copiosissime exspuebat. Affectum salivatorum recenset etiam Hagendornius histor. medic. phys. Cent. I. histor. 72. Conquestus aliquis est de languore, anorexia, febricula, per dies non ita multos fatigantibus, cum addito, se hac sorte contentum, non adeo pertimescere prædicta symptomata, modo non tam salivæ copiosæ ex ore effluxu molestaretur, & tantum non viribus inde orbaretur. Pergit, salivationem hanc id quoque comitari infortunium, quod tota oris fauciumque regio salivæ acrimonia sit erosa, & cum dolore non exiguo conjuncta. Refertur curat pariter, hoc salivationis genus interdum sibi magis quam noctu infestum esse, ubi corpus sudore copioso diffluens salivationi habenas quasi injicere solet. Igitur adornata juxta medendi leges cura, intra mensis spatium effectum est, ut à molestissimo hoc symptomate postea incolumis viveret. Confer. Thom. Bartholinus cent. 3. histor. 77. p. m. 152. quo refert quendam semper à pastu ptyalismis fuisse confectum.*

Medendi methodum molesti hujus symptomatis quod concernit, oleum & operam medicos perdidisse existimamus, ubi symptomati tantummodo mederi, nec radicem ac fundamentum mali extirpare simul animum advertant, quæ in tota massa sanguinea depravata peregrina mixtione ac dyscrasia consistit: cujus autem medelam, quæ nimis generalis est, merito hic reticemus, ablegamus autem lectorem ad eos auctores, qui plenis ac copiosis verbis hujus medelam tradiderunt. Expediit tamen, ut, cum ægris scorbuticis propter conjunctam gingivarum exulcerationem & laxitatem, ita, ut à cibis assumendis non levem abhorrescentiam teste *Sennert. l. c. capiant, magnæ molestiæ sit, allevamentum suppeditemus, quod peragitur gargarismatibus, quæ leviter balsamica sua virtute roborando, partim etiam discutendo operantur, & hujus generis sunt ea, quæ parantur ex herba salivæ, prunell. fl. rosar. rubr. balauft. ficubus, passulis, quibus addi possunt syrupus diamoron & acidularii spiritus vitrioli debita quantitate. Dici vix potest quantum emolumentum tam in laxitate gingivarum, quam in nimia humiditate absumenda præstet spiritus vitrioli debite & recenter applicatus.*

Non possum hac occasione reticere singulare quoddam remedium, quod a *Venerando Dn. Parente* ad nimiam humiditatem orbendam, tonum gingivarum restituendum & roborandum insignis efficacitæ hætenus in quam plu-

plurimis subjectis scorbuticis externe adhibitum, fuit deprehensum; constat autem illud ex vino rubro, viridi æris, aqua plantaginis & salivæ, quam aquam mediante penicillo ex linteo carpto confecto ægri gingivis frequentius de die sibi applicant, cita, tuta, ac compendiosa via ægris allevamentum afferendo symptoma molestum extirpat: nec tantummodo in crebrioribus sputationibus, verum & ubi gingivæ sanguinem instar loturæ carnis ichorosum foetidum stillant, ac inter edendum ægros divexant, expectationi satisfacit: Quin etiam affectui huic medetur tinctura singularis, cujus compositionem vidi apud *Deckerum in not. ad prax. med. Barbett. de scorbuto p. m. 151.*

Ubi fluxus criticus est in scorbuto, neutiquam dicta remedia adhibere convenit, sed interne danda sunt lenia diaphoretica, diuretica, qualia sunt tinctura antimonii rite præparata, decocta lignorum, & præcipitancia cum nitro remixta, quod miram vim anodynâ possidet, externe demulcentia gargarismata ex mucilag. sem. cydon. cum aqua rosar. & oleo amygd. dulc. quæ simul ancillante natura omne absolvent punctum.

Diæta magnum imo maximum ad sanandum malum scorbuticum contribuit: quemadmodum enim levior vita, crassior ac durior victus; imo aer peregrinus impuris heterogeneis atomis stipatus impuritates sanguinis introducunt, animumque hebetem reddunt, & morbos chronicos, uti jam dudum *Herodotus* olim notavit, corpori ingenerant: ita certe inedia, quæ plus præstat quam generosissima pharmaca, quæque methodus antiquis & sapientissimis sanandi morbos solennis fuit, ad depellendum, cæteris paribus, hunc morbum præstat, qua de re vid. *Dissert. excellent. Hoffmanni de inedia magnorum morborum remedio*, nec minus æris crassi in purum serenum ruralem mutatio in curando hoc morbo ejusque symptomatibus paucis coadhibitis remediis insignis erit usus, quoniam sub itineribus & mutationibus locorum animo existente libero ab officiis & tranquillo spiritus ascensu sanguinis motusque humorum blande promovetur, unde secretionis & excretionis negotium melius procedit.

Quæ nonnunquam phthisicos corripit salivatio, merito pro symptomatice habenda semper venit, quanquam rarissima criticæ prostent exempla, quæque nonnisi sub initium morbi visuntur, ubi reliqua lethalia symptomata defluvium nim. pilorum, alvi copiosa dejectio, sputatio viscosi glutinosi humoris per tussim, sudores nocturni, atrophia, facies hippocratica, febris lenta & quæ sunt reliqua, procul sunt, prout enim illa symptomata profus destructum sanguinem, naturam debilitatam indicant, ita illorum absentia & oborta salivatio cæteris paribus naturam sufficientiam virium motricium instructam esse, sive ut veteres existimabant, vim expultricem adhuc in vigore debito consistere significant. Recensetur ejusmodi salivatio critica in *Eph. Germ. N. C. D. II. A. I. p. 131. obs. 172.* Quod si vero dicendum quod res est; neutiquam hæc salivatio pro critica est ha-

benda. Quando enim inspicimus intimius hanc historiam, symptomati-
cam ipsam pronuntiare convenit: crisis enim naturæ jam facta erat; ita
autem verba sonant: *Inter in die septimo morbi febre hæcenus saltem symp-
tomatica aliquoties iterata alvi dejectione critica soluta, penitus cessante.* Pau-
lo post tamen tanta salivatione fuit correpta ægrotata, ut inde ob nimiam
limpidæ & salivofæ materiæ copiam resolutionis virium metum injecisset,
& medicus incrassantibus & contringentibus fluxum sistere opus habuerit.
Si non fuisset symptomata, sed critica, certe fluxus non tantus fuisset,
ut virium decrementum introduxisset corpori, imo nec medicus opus ha-
buisset incrassantibus uti. Nec primum quidem est exemplum, ubi post
ejusmodi destillationes salivæ largiores in phthises consummatas & summe
periculosas inciderint ægri, qua de re observatores consule. Nec minus
historia illa, quam *Hagendorff hist. medico-physic. 85. cent. 1. annotavit*
nobis sublevat, ubi fœmina phthisi incipienti laborans præter opinionem
aquam limpidissimam veluti ex fonte saliente petitam, faucesque conti-
nuo occupantem rejicit, ut hinc eandem salivatione mercuriali usam esse
putaret medicus, & lingua & fauces erosæ viderentur. Paucis usa medi-
cinis, sed os colluebat gargarismate idoneo. Quo factò viribus exhaustis
vitæ clausulam fecit. Ratio hujus fluxus salivalis illum latere haud
potest, qui leges hydraulicas probe cognitatas habet atque perspectas.
Cum enim phthisis morbus sit pro fundamento pulmones a sanguine stag-
nante & impeditus circulante infarctos agnoscens, hinc sanguis ibidem re-
gurgitans atque repressus vias quærit alias, & segregata lymphæ acris
nunc diarrhœam, nunc urinæ fluxum copiosorem, mox sudorem, mox
in dispositis salivationem excitat,

Ad symptomatarum classem referendæ quoque sunt ex salivationes,
quarum hinc inde in angina, faucium vitiis, œsophagi & ventriculi in-
flammationibus in practico libris prostantibus mentio fit, imo quoti-
diana etiam experientia teste, excessivus hic & abundantior salivæ flu-
xus merito periculosum anginæ symptoma audit, testaturque de maligna
& acutiori quadam febre inflammatoria, quæ quidem ceu conatus ac-
molimen naturæ ad stagnantem sanguinis portionem avertendam, per cor-
poris habitum tenuiorem materiam sanguineam factam eliminandam, &
putredinem interturbandam junctis viribus intendit: At vero quoniam lar-
gior sanguinis copia ibi stagnans alluentem sanguinem & febrilem mo-
tum propter vias interclusas non admittit, imo etiam natura ex itera-
tis istis & frustra tentatis moliminibus mirum debilitatur, unde seces-
sio ista salivalis humoris a sanguine subsistente crassiori factò regionem
oris & faucium copioso humido obsidet, ut licet gargarismatibus con-
gruis, quæ nonnunquam admitti non possunt, viæ istæ a salivæ copia
liberentur, de novo tamen propullulet, mortem brevi subsequituram
non raro prænunciens. Anginæ ejusmodi feroci supervenisse salivationem
Helmontius lat. human. neglig. §. 25. testatur.

Spu-

Sputatio hæc frequentior ac largior est in illa anginæ specie, ubi do-
lor & rubor abest, vel si quis offenditur, levior tumor potius serosus
tum internas faucium partes occupat, & in quibusdam satis latum ambi-
tum tenet, qui cum copiosa pituitæ in os congectione aliquot intra dies
finitur. Confer. hanc in rem *Joubert. oper. latin. tom. 1. p. 357. it. Ri-
verius prax. medicin. l. 6. c. 7. p. 204. it. Hercul. Saxon. prælect. præf. part. 1. c. 19. de Angina.* Ejusdem valoris est illa excretio salivalis, quæ
inflammationibus œsophagi & ventriculi contingit, quæ quidem fluxio non
tam primario congectioni sanguinis circa illas partes tunicis glandæ losis & ma-
joribus quoque glandulis refertas, quam vi legum mechanicarum huic presso pe-
de insequenti febre spasmodicis dolorificis ascribenda est, *vid. celeb. Stahlî patroni
atque præceptoris omni observ. cultu prosequendi elegantissima dissertatio de Auto-
ræptia natura,* unde ægroti etiam de insigni ardore & dolore circa ventriculi
regionem conqueruntur. Oris & faucium inflammationibus accidisse ptya-
lismum *Rondeletius in method. curand. morb. l. 2. notavit,* quando scribit, ob
id non mirum, si partibus oris inflammationem patientibus, aut ex aliquo affec-
tu præter naturam calentibus, hujusmodi symptomata sæpe succedant,
& si id non solius caloris ratione, verum etiam doloris aut partis affec-
tæ natura efficiatur. Dolentium enim & imbecillarum partium natura
est, aut ad se fluxiones attrahere, aut decumbentes in se recipere, lar-
gas quidem, ubi corpora plena sunt & excrementis scatentia, & paulo
post, Non paucis visa est argenti vivi sive inunctio sive intro assumptio,
dum sua tenuitate fluxiones in os concitat, frequentis oris exspuitio-
nis causam attulisse. Aliis vero luis venereæ labes cum absque alia ma-
nifesta occasione contabescere simul corpus atrophiam, caputque dolere
circa aures & maxime noctu magis quam interdiu torqueri conspicitur.
*Vid. quoque hac de re P. Forest. observ. & curat. medicinal. l. 14. in quo
hinc inde natos ptyalismos in oris & faucium ægrotudinibus reperies.*
Circa curationem hujus symptomatis monendum illud est, ne in ex-
cessu dentur sacharata, syrupi, quibus medicorum intentiones vulgari-
ter fundari solent, quippe salivæ viscidioris qualitatem conciliando enor-
mior stagnatio sitisque molestior, quæ per se maxime urget, metuen-
da, potius res peragenda per temperantia diluentia gargarismata, inter-
ne diaphoretica leniora anodyna, ita, quin res prosperum eventum sit
fortitura, nulli dubitamus. In inflammationibus autem œsophagi & ven-
triculi ubi accidit sputatio, non ad symptoma, sed ad causam morbi, id est
inflammationem & stagnationem sanguinis secessionem feri salivalem cau-
sam est respiciendum, quæ diaphoreticis & antispasmodicis propellitur,
qua de re vide auctores practicos.

Hicce nunc perspectis, transitum facimus ad eam salivationem, qua
critice terminari solent morbi acuti, rarius chronici, de quibus tamen
Steno de glandulis oris §. 24. scribit, sputatori melancholico frequenter tumuif-
se genas, sed indolenter, illumque tumorem nonnunquam salivatione

M m m 3

fo-

solutum, itemque *Sylvius de Lue venerea* §. 312. & *de hydrope* §. 324. meminit, eas scilicet cum notabili ægrorum commodo, & liberatione a morbis chronicis accidere. Ex acutis præcipue sunt febris tertiana quotidiana, quartana, variolæ, quibus accedit illa frequens sputatio, quæ circa anni tempestate contingere solet. Scorsim & singulatim examinabimus dictas morborum crises.

Nihil autem est frequentius, quam quod autumnali vel vernali quoque tempore perseverante diu tempestate humida præcedentibus siccis calidis ac frigidis ventis homines plurimi in ejusmodi excretionem salivalem humoris incidant bono omine. Cum enim sub præcedente tempestate multi humores in corpore erant generati, nec sufficienter per habitum corporis ob poros angustiores & constrictiores eliminari poterant, hinc superveniente austro vel zephyro fibras corporis relaxando, & consequenter motum circularem humorum impeditorem reddendo, resolvuntur, extricantur copiosæ humiditates critiche & salutariter. Exinde quoque ratio dari facile potest, quare tunc temporis capitis dolores gravativi, odontalgie, otalgie diarrhææ, anxietates præcordiorum, tussis, rheumatismi, catarrhi simul hominem truculenter divexent, præsertim ubi impura sunt corpora, cachectica vel scorbutica, quibus truculentiora sunt dicta symptomata, quæ critiche ptyalismo terminantur: ita annotavit *Steno l. a.* quod tumores genarum, ut & glandularum auriculas circumjacentium & glandularum colli indolentes a frigore autumnali vel etiam verno excitati, & paucas intra horas in immanem molem crescentes nonnunquam multa sputatione sublati fuerint.

Ipse *Hippocrates* fluxionem hanc suo jam tempore frequentias observavit. Imo quoque *P. Forestus l. c. observ. 23. p. m. 455.* id ipsum innuit, ubi scribit: anno 1465. mense Octobri Novembri ac Decembri, cum longo tempore constitutio austrina permaneret, plurimi non solum in oculorum affectus ex defluxione inciderunt, verum etiam in ptyalimum ob capitis humiditatem per modum catarrhi perpetuo in os fluentem, & paulo post in scholiis, vere ipso fluere continenter, si ætas sicior septentrionalis, ac autumnus fuerit pluviosus & austrinus, in provinciis vero tepidioribus ad austrum vergentibus hieme sequente is fluos infestat: ita & ætate *Benedicti Veronensis Medici insignis ut refert L. 4. c. 18.* hujusmodi destillationes graves periculose cum acuta febre omnem Italiæ oram infestarunt, ex quodam cælesti influxu, ita ut quamplurimi caderent: sic etiam in hac austrina constitutione ptyalismi valde molesti fiebant ore semper saliva repleta. Meretur quoque legi *Rondeletius in method. curand. morb. l. 2. tit. Solenandr. consil. medicinal. 5. §. 11. ut* & *ephemerid. celeberr. Hoffmann. ann. 1700.*

Notari præ cæteris meretur, quod hoc tempore, ubi catarrhi ac defluxiones ingruere solent, simul dentium dolores truculenti ac vehementissimi sint, atrocique intolerabili ægrum infestent, qui accedente tu-

more

more genarum ab affluxu humorum excitato, tandem bono eventu copiosa tenuis limpidæ salivæ exsputatione terminantur, vehementiores tamen ac frequentiores eveniunt dolores formis habitus corporis laxioris sanguinei, texturæ sensibilibus spasmodicis tractionibus præ aliis subjectis valde assuetis, scorbuticis, in quibus simul adest gravissimus dolor in nucha, qui se propagat ad aurem, parotidem, totamque maxillam cum inflatione ac rubore, arteriarum temporalium pulsatione, somno inquieto vel plane nullo, & demum perpetuo defluente saliva natura morbum solvit.

Pronum erit ex dictis intelligere, quomodo ratione curationis sit procedendum. Pessime faciunt medentes illi affectui huic medelam allaturi propinando interne opiata, constringentia; externe vero gargarisationibus constringentibus acidis vel collutionibus frigidis rem peragere tentant, quid aliud agunt, quam quod ignorantiam suam palam fateantur, nec leges microcosmicas cognitæ ac perspectas habeant, imo experientia multiplici teste miseros ægrotos in indelebilia fere mala imo mortis periculum præcipitent, dum salutarem hanc & criticam evacuationem sistendo, naturæque intentionem bonam inhibendo, serumque copiosum humoribus vitalibus quantitate & qualitate infestum, quod proscripsum semel est, repellendo, gravissimas cephalalgias, dentium dolores atrociores, anxietates præcordiales, paralyses, vertigines, singultus, diarrhœas cum gravissimis torminibus & angustiis respirandi molestissimis, conjunctas, quæ ægrotum, si sensibilibus est texturæ in crebriorem lipothymiam conjiciunt, corpori introducunt. Omissis itaque iis naturam in crisi turbantibus substitui talia possunt, quæ demulcent, discutunt, ac leniori roboratione in fibras relaxatas operantur, interne diaphoretica roborantia serum fluxile reddentia, uti sunt infus. h. Thee, veronicæ, bismalvæ, betonicæ &c. Nec incommode in usum trahuntur leniora laxantia ex foliis fennæ, tartaro tartarifato, manna, rhabarbaro, quæ mucum intestinorum tunicas obsidentem diluunt, & serum copiosum simul eliminant.

Accedimus nunc ad istam crisin, qua terminari non raro solent febres tum acutæ continuæ tum intermittentes, imo inflammatoriæ. Maxime omnium autem notari meretur, quod ad fluxum hunc inclinent ii, qui sunt phlegmatici, melancholici, scorbutici, hypochondriaci, qui prout in statu naturali copiosius humidum per salivales glandulas excernunt, ita in præternaturali ordinis & loci amans illuc amandat superfluum, ubi id convenientius invenit, seque ab hostili materia liberat: ut rem exemplis clarioribus & magis in sensus crassissime incidentibus illustremus, notorium est, quod, cum sanguinei narium hæmorrhagiis, ubi de cætero sani sunt, ut plurimum assueti sint, morbo correpti acuto eadem terminentur affectiones, ut mensium, hæmorrhoidum & alvi fluxum sive diarrhœam taceant. In quibuscumque itaque hæc excretio contingit,

ibi

ibi semper phlegmaticæ texturæ suspicio esse potest. Memoratu autem illud dignum est, quod non modo conamine naturæ sive sponte exspuitio hæc salivæ oboriatur, verum etiam à medicamentis interne exhibitis antifebrili specifica virtute pollentibus observatus sit fluxus, id quod maxime notari volo circa exhibitionem famosi istius medicamenti antifebrilis corticis chinæ chinæ, cujus efficacia in debellandis febribus rite & debito tempore exhibitæ hæc tenus satis sufficienterque innotuit: notabile est, inquam, experientia teste, hunc corticem, præmissis præmittendis, salivæ fluxum copiosorem ceteris, adeo quidem, ut fauces & gingivas imo linguam molestis foetidis ulceribus ac erosionibus nonnunquam afficiat, ac si mercurialia intro fuissent assumpta.

Sub limam jam non vocabimus verbosius ipsius principia & agendi modum, cum illa sufficienter ac erudite pro more solito demonstraverit *Celeberr. Hoffmannus in dissert. de chinæ usum & abusu & modo operandi.*

Consistit tamen ejus virtus, uti recte notat *Autor gravissimus modo citatus*, specifica & singularis in debellandis febribus in balsamico illo leniori adstringitivo roborante principio, quod non tam à priori sapore nimirum amaro leniter constringente, verum etiam à posteriori dilucescit, præpostera nempe exhibitione, antequam primæ viæ fuerint correctæ, & à foridibus biliosis viscidis acidis formitem ac causam mali constituentibus liberatæ, dum insequuntur febres diurnæ, lentæ, tumores viscerum, hydropes, hæcticæ, phthises, aliaque indelebilia, inque præsentissimum vitæ discrimen ægrum præcipitantia mala, non alia sane ratione ac reliqua manifesto styptica adstringentia in febribus adhibita, uti maxime omnium est alumen, nux moschata, liquor martialis, tinctura martis solaris, & quæ sunt reliqua. Beneficio balsamicæ hujus roborantis virtutis in aliis sudorem copiosius elicuisse, in aliis urinam largiorem eivisse, in aliis alvum stimulandi facultatem exeruisse, in aliis insignem salivæ fluxum proripuisse observatum est: *vid. Sydenh. in opusc. univ. p. m. 382.* Per sæpe mihi accidit, inquit, ut ab usu ejus tanquam à cataractico fortiori assumpto æger violenter expurgetur; efficaciam ejus per sudorem *vid. ibid. p. m. 381.* Conferatur quoque *Jones Tractat. de febribus.* Quod autem criticas supra dictas excretiones promoveat, ratio est, quod principio suo balsamico roborante fibras corporis laxiores factas corroboret, motumque tonicum naturalem ac congruum procuret, ita ut ad materiam morbificam eliminandam idoneæ iterum reddantur; roboratis itaque fibræ ex certa dispositione ac constitutione humorum ac consuetudine naturali, nunc diarrhæam & sudorem in biliosis & cholericis, nunc salivæ & urinæ fluxum in sanguineis phlegmaticis, melancholicis excitat, prout locus erit commodior, & materiæ morbificæ eliminandæ aptus & idoneus.

Recensitu dignas judicavimus historias, quas nobiscum communicavit *Perdilectus frater*: mulier hebræa 26. annorum intemperantiæ mirum quant-

quantum, ut solet ejusmodi populus, dedita, temperamento melancholico-pituitoso prædita, sæpius catameniorum fluxum turbatum vel immixtum vel plane cessantem experitur, hinc inopinato in horrorem febrilem & subsequenter æstum cum nausea & vomendi conatu, imo quoque alvi adstrictione conjunctum incidit, ita ut ultra decem horas paroxysmus duraverit. Altero die salva permansit a dictis symptomatibus, quæ tamen tertio die eadem redeunt atrocia, nisi quod levior fuerit horrescentia febrilis, æstus tamen eo vehementior ac intensior, ita ut delirare incepert, unde febrem tertianam sub his latitare judicatum fuit. Dantur hunc in finem evacuantia *ἄνω & κάτω*, hisce peractis & primis viis, quæ ex inordinata diætâ saburra vitiosorum humorum erant repletæ, expurgatis, exhibentur diaphoretica cum salibus digestivis remixta, ita paroxysmus stata quidem tempora ac periodos suas adhuc servare, de atrocitate tamen sua multum remississe visus fuit: continuantur dicta remedia, ac cum pertinaciam suam multoties ac nimium declaraverit recurrentibus symptomatibus, ad chinam chin. ceu sacram anchoram confugiendum esse censetur, quæ in forma electuarii cum syrupo rosar. rubr. ad modum Sydenhamii præscribatur addito oleo caryophyllorum & sale ammoniaco. Febris feliciter profligatur, ita ut typum suum servare desierit. At vero præter omnem opinionem tam crudelis oboritur salivatio, ut in suspicionem medicus inciderit assumptionis internæ mercurialium, vel externæ applicationis unguenti mercurialis, fauces enim, lingua ipsa, ut & gingivæ corrosæ nigroque colore tæctæ erant, cum salivæ copiosæ excretionem. Medicus cohibere ipsum noluit, quod sæpius hunc observaverit in febribus, ideo leniora roborantia externa, & interna diaphoretica cum infusis calidis in usum trahuntur, quibus factis ægra ad se rediit, & integra jam fruitur sanitate.

Alia femina hebræa 30. ann. sanguineo-phlegmatica ex ædibus noviter constructis quas habitabat, capitis & articularum scorbuticos dolores sibi contrahit, diætâ inordinata accedente, tempore vernali incidit in febrem tertianam, quæ cum pandiculatione, oscitatione præcedente, subsequente horrore, & æstu totius corporis intensiori per 20 horas durans juncta erat, ex diuturnioribus autem & gravioribus paroxysmis lipothymia simul corripitur. Vena secatur; ita lipothymia in paroxysmo ipsam derelinquit, dantur laxantia cum salibus digestivis remixta reiteratis vicibus; symptomata tamen eodem statu stato tempore redeunt sine lipothymia tamen. Idcirco ad penitus extirpandam febrem in usum vocatur pulvis ex antifebrili Crollii, china chinæ flor. salis antimoniati martial. arcan. duplicato cum guttis aliquot caryophil. conflatus, quibus febris quidem evanescit; profligata vero illa in salivationem conjunctam cum gingivarum intumescencia sine corruptione tamen ulla & dentium vacillatione incidit; methodo in superiori casu recensita & hæc molesta affectio ægram derelinquit, ita ut nec de febre nec doloribus articularum

Scorbuticis querelas nobis amplius moverit. In tertiana duplici obortam spuitionem vid. apud *Forestum l. c. l. 5. observ. 4. de febris p. m. 275. Idem l. c. 14. observ. 22. p. m. 455.* ubi salutarem ac criticum hunc fluxum notavit, verba ita se habent: solet etiam saliva copiose aliquando ex ore fluere, per modum crisis post febrem aut morbos acutos: sicuti evenit Alearice focui meæ fere septuagenariæ. Effluxit enim huic per os, idque per plures dies tam noctu quam die ultro humor salivalis tenuis per se, ut pannum lineum satis magnum necesse fuerit sub ore ponere ad liquorem salivalem continuo effluentem excipiendum: hic fluxum nolimus intercipere, cum in ea ita morbi terminari solebant, quemadmodum ter in ipsa animadverti.

Nec minus in quotidiana febre largiorem spuitionem in femina facci plena sanguineo-pituitosa scorbutica annotavi, quæ in primordio veris de doloribus ventriculi, phlogosibus, anxietate præcordiali, angustia respirandi ipsam invadentibus conqueritur, urina erat cruda & rubra instar scorbuticorum sine sedimento, somnus quoque paucus & turbulentus. Adhibitis debitis remediis antifebrilibus, quibus etiam china china admixta erat, febre propulsa multum salivalis liquoris per os sputare incipit, qui fluxus per octiduum duravit, usque dum sponte sua desineret, & ægra restitueretur pristinae sanitati. Eandem observationem videlicet in *M. N. C. D. A. II. p. m. 258.* Febrem ardentem salivatione spontanea critice terminatam describit *Roslinus ord. method. special. L. III. S. I. cap. 41.* Morbum Hungaricum *Waldschmidius institut. medic. l. 3. cap. 7.* Febrem catarrhalem. *Ephem. Germ. N. C. Dec. II. A. I. obs. 122.* In febre quartana multoties post exhibitionem chinæ observavi in praxi clinica apud *Excell. Hoffmannum*, quem etiam notavit in *dissert. de chin. chin. modo operandi §. 13.* In febre continua epidemica ptyalismum sub finem accessisse consignavit *Sydenhamius l. c. p. m. 201.* Verba ipsius ita se habent: ptyalismus quandoque satis copiosus sub finem accedebat, si nempe nulla insignior præcesserat evacuatio, atque ægro julapia refrigerantia imperata fuerant, quo quidem, si neque evacuationibus, neque usu medicamentorum calidorum fuerit interceptus morbus, ultra spem omnem fugam sibi quærebat. *Vid. id. aut. p. m. 209.*

Consideratione demum dignus est ptyalismus variolarum perpetuus fere comes, familiaris autem est magis adultis, cum in pueris & infantibus diarrhæa locum substituat. Magna hujus fluxus habenda est ratio, cum critica & summe salutaris sit evacuatio in adultis, qui proclives sunt ad hunc fluxum, quod in iis habitus corporis constrictior tensus sit, consequenter neque materia variolosa commode & sufficienter eo proferri à natura queat, hinc providens natura ablegat illam in alium locum commodiorem & naturæ convenientiorem.

Adeo frequens est fluxus in adultis, ut accuratus variolarum scriptor *Sydenhamius l. c. p. m. 168.* asseruerit, unicum se tantum vidiisse variolis con-

confluentibus laborantem nulla superveniente salivatione. Illa tamen varia est pro diversitate temporum in variolis observandorum, imo etiam dispositione humorum, adeo quidem, ut nunc salutaris nunc symptomatice & periculosa saluari mereatur. Lethalis æstimatur, ubi nimius observatur, (licet enim compefcatur, periculum est, ne talia subsequantur symptomata, quæ ægroto mortem annunciant:) vel quando die undecimo sua sponte desinit, nisi faciei intumescencia adhuc aliquantulum persistens, ac manuum insigniter jam incipiens ejus vicem subeat, necesse est ut pereat æger, teste *Sydenhamio.* Rationem in promptu esse existimo, quod tumores illi vel spem recrudescens salivationis exhibeant, & naturæ robur validum esse in expellenda materia morbifica variolosa, vel naturam tumorem hunc manuum ac faciei salivationis loco substituisse: manuum vero ac pedum intumescencia cessans naturam debilitatam indicat, id est sanguinem in crasi turbatum, robur fibrarum destitutum, quibus positis materia variolosa intus remanens crudeles tragœdias ludere, putredinosum motum corpori inducere & circa pectoris regionem stagnans sanguis nunc catarrhum suffocativum, nunc diarrhæam lethalem gignere potest.

Salutaris ac criticus hic fluxus notatur, ubi moderata quantitate ex ore stillat, & circa tempus exsiccationis sponte desinit. Necesse est autem hic fluxus, quod serum abundans variolis salibus causticis refertum per habitum corporis copiosissimis jam & confluentibus variolis obfessum protrudi amplius nequeat: hinc illud per ductus salivales exterminat; facile exinde patet ratio, quare tam necessarius sit in adultis fluxus adeoque etiam utilis, unde *Waldschmidius l. c.* Nunquam, inquit, vidi ptyalismum in variolis functum. it. *Baglivus de Prax. med. p. m. 64.* qui in variolis maxime sputant, raro moriuntur, ut facili quoque negotio symptomata ista, quæ fluxui huic intempestive cohibito vel medicamentis vel diæta & regimine male observatis, imo animi pathematibus, terrore & ira, quibus adultiores gravius obnoxii sunt, subsequuntur, explicari possunt, cum enim cohibetur fluxus ille, ad cutim & habitum corporis vergens, inflammationes pustularum majores, anxietates oppressorias, imo dolorificas circa præcordia, in capite stagnans delirium s. phrenitidem, mictus cruentos in renibus, diarrhœas lethales, phthises, lentas, hæcticas febres corpori ingenerare potest, uti exempla passim apud autores practicos prostant.

In cura nihil prorsus tentandum nec salivationi illi habentæ sunt injiciendæ: natura enim sibi permessa negotium suum suo tempore exsequitur, materiamque debito ordine ac via tum secernit, tum etiam expellit, imo etiam retinet & sibi adaptat, ut nostra ope, nostris artificiis atque auxiliis non indigeat, suis viribus optime instructa, suis opibus locuples, suo denique ingenio satis edocta. *Vid. Sydenh. l. c. p. m. 178.* Remedia nimis calida exulent, cum ea avertendo serum ad cutim sudorem eliciunt & motus sit in contrarium, nisi fuerit fluxus nimius, tunc enim clysteres optimam opem ferent, probe tamen antea inspectis circumstantiis, habitoque temporum

discrimine. Ubiunque salivæ tanta est acredo ut fauces erodere, pustulisque illas afficere incipiat, gargarisma in usum commode trahi potest, quod potest esse decoctum cornu cervi hordeatum additis passulis enucleatis mell. rosar. quod vel in fauces die nocteque syringa sedulo injici, vel si vires ægri permittunt, ipse gargarizare potest pro lubitu.

Coronidis loco illud adhuc monere expedit, ut ratione curationis hujus fluxus caute procedat medicus probe distinguat morbos in quibus oboritur, nec imprudenter symptoma morbi neglecto fundamento tractet: hinc recte *Rondeletius method. curand. morb. l. 2. cap. 7. de Ptyalismis*, diligenter, inquit, distinguere oportet, ut veram ptyalismis causam & scaturiginem apprehendamus, sine qua suppressendæ copiosioris salivæ rationem veram invenire posse, sperandum non est. Cum enim in causarum morborumque eam excitantium remotione consistat, illud aggredi non sanato ulcere, quod illam promovebit, inanis est laboris.

Plura & exactiora materiæ quidem gravitas requireret, sed abrumpere jubemur, & hisce paucis thema nostrum pro instituti nostri ratione adumbrasse sufficiat, plura & politiora desiderantem ad medicorum practitorum monumenta & volumina amando. Scripsi vena simplici, ut potui, lector benevolus æquum ac justum, ut spero, feret judicium.

Quod reliquum est, *Deo T. O. M.* immortales habemus gratias pro exantlatis laboribus. Faxit ille, cedant hi in ipsius gloriam, proximi incolumitatem, & studiorum nostrorum commendationem!

FINIS.

S A M

XXVIII

SAM. THEOD. QUELMALZ,

DE

PTYALISMO FEBRILI;

PROGRAMMA

Lipsiæ 22 Novemb. 1748.

Rariores per salivam contingere crises, neminem medicorum fugit. Scilicet quicumque in statu secundum naturam tantis tamque nobilibus excellit virtutibus humor, ut non solum manducationis actu cibi partibus se interponat, earumque interstitiis minimis, a calore naturali in motum actus, insinuet, sed etiam easdem solvat, hocque pacto solidiora alimenta ad deglutitionem faciliorem præparet, ut inquam, in ventriculum depulsus liquorisque gastrici partem non minimam constituens, mens-trui universalis alimentorum instar, tot diversissimæ naturæ dissolvendis, digerendis, inque chylum mutandis par sit, illum sane haud decebat quisquiliarum morbosæque ex corpore proscribendæ materiæ vehiculum agere. Aliud esto iudicium de eo a pulmonibus cum tussi rejiciendo sputo, vel palati ex choanis destillante ut plurimum pituita, fauciumque ac tonsillarum muco, quippe quæ fluida cuncta ob visciditatem atque crassitiam, adeoque ineptitudinem simul ad motum velocem, a sanguine arterioso segregantur, & postquam officio suo in lubricandis inungentisque tunicis ac partibus defunctæ sunt, in affectibus inprimis catharhalibus ex-turbantur saluberrime. Ab his autem longe diversam partium teneritudi-nem limpidus salivæ ex glandulis scaturiens humor præ se fert, quippe qui & consistentia, & secretionis organo, & qualitatibus ab illis differt maxime. Equidem nulli inficiamur salivam tenuitate, imo insipiditate cum aqua simplici prima fronte convenire multum, ut adeo tantam præ hac prærogativam vix mereri videatur. Attamen longe plures magisque activas tam alcalicas, quam acidas, inque salum volatilem conversas oleo-sasque subtiles, imo aëreas partes lymphæ huic adhærere, examen chemi-cum variæque passim instituta experimenta evincunt. Nec spiritus per ner-vos copiosissimos glandulis salivalibus communicati silentio prætereundi sunt, quippe qui activitatem ejusdem maximopere exaltant, quinquam minus cum *Warthonio* facere sustineam, qui in *Adenographia*, per varia allegata phænomena, spiritus hos nerveos reliquam, ab arteriarum san-guine in glandulis secernendam lympham quantitate adeo superare, ut maximam partem hæc illis constet, asserere haud dubitavit. Utut vero ca-paciores organorum salivam separantium nervi oculis se offerant manifeste, tantaque humoris hujus copia per ptyalismum vel spontaneum, vel me-dicamentis excitatum, propellatur, ut vel ipsi nervi non raro admodum exsiccantur; tantum tamen abest, ut ejus maximam vel omnem quantita-tem fluido huic subtilissimo adscribendam esse opinemur, ut nervis potius, in hemiplecticis subjectis, obstructis vel quavis ratione ita destructis, ut succus nerveus ferri per eos haud valeat, salivæ tamen effluxio, & quod mirandum ex affecto largius, quam ex sano latere promanet. Satis est lar-giorem auræ hujus spirituosæ, subtilissimæ atque elasticæ portionem reli-quarum ejus partium miscelam ita intrare, ut non solum iusta illius fluida

ditas atque activitas, ipseque tubulorum salivalium tonus naturalis, ad naturæ convenientem fluxus ejus moderationem utcumque præstandam rite conservetur. Tam laudabilis ergo fluidi profusio largior corporis integritati damnum esse allatura ingens, cujus illi partem non minimam luunt, qui tam male propriæ confusunt sanitati, ut etsi salivæ copia minus urgeat, per solam consuetudinem pravam eam, ceu inutile recrementum frequentiusque rejiciunt, insimulque veterum censuram, qua animam suam odisse dicuntur, incurrunt. Profecto ab ipsis brutis animantibus, ad ipsum naturæ ductum constanter incedentibus, quæ oris hunc succum linguæque custodiunt solícite, cautius cum saliva mercari discere facile possent. Proin illa potius emunctoria quotidiana quasi, quibus valetudinis secunda conservatio perpetuo nititur, vias illas ut plurimum sicut comodiissimas, per quas nociva, quæ morbum hæctenus sustentaverat materies, educeretur. Una igitur cum furfuribus alimentorum fæcibusque alvinis, aut aliis serosis excrementitiis humiditatibus tam per renes, quam corporis habitum externum, & sensibilibus sudoris, & insensibili halitus forma indes proscribendis, illæ etiam morbum inducentes, a viribus vitæ ad expulsionem dispositæ præparatæque partes convenientius quotidieque ejici consueverunt. Sicubi autem contra hunc consuetum morem natura alium eligat locum, per quem nocivam saburram exturbare moliat, haud in promptu, sed magis in obscuro latitans ratio subesse videtur. Meditationis idcirco hujus occasionem nonnulli, prægressa ætate, febribus epidemicis correpti subministrant, qui morbi progressu, symptomatice salivæ excretionem eademque largiori afficiebantur. Quos inter quendam habitu corporis pleno, nec justo laxiori, spongiosiorique, nec rigidiori præditum, carnosumque, ætate magis provectum, sexagesimum nimirum tertium ætatis annum transgressum, febre tertiana continua, æstu intensissimo, gravioribusque aliis stipata symptomatibus affectum referre jurebat, qui febre paulisper saltem ab impetu suo maximo remittente, appetituque, virtute medicamentorum, vel parte quadam, restituta, sub novi semper paroxysmi initium, tantam salivæ quantitatem excernere incipiebat, perque omnem insultus durationem, de die & nocte, vigiliarum, somnique tempore serie continua reddebat, ut quod commemoratu dignissimum deprehendebatur, haud facile ulli unquam ad ptyalismum per medicamenta præparato largius salivæ profluvium acciderit. Quæque a salivationis artificialis excitatione vulgo oriuntur symptomata, nec in nostro, ut ut mitiora paulo, aberant. Enimvero quæ glandulæ oris atque faucium ornant superficiem una cum labiis atque lingua, sine tamen dolore notabili, intumescebant, salivam primo tenuem, sensim sensimque viscidiorum, demumque spissam plorantes. Nec intolerabilis ferme halitus foetor, ulcerosam quasi oris putredinem prodens, cum palatum investientis tunicæ, leviori quanquam, erosione conjunctus discrimen in nostro constituabat. Lingua ipsa ceu in aqua, saponem solutum continente, mirando modo

macerata, emollita, subalbida inque lateribus pustulis obfessa atque erosa visa, loquelam omnino difficiliorem spondebat. Qua per plures dies incessanter progrediente, non poterat non lassitudo, præcedentis morbi comes fidelis, augeri, præcordiorumque anxietatibus, gingivarum relaxationibus, dentiumque vacillationibus junctis, imo intercurrentibus aliquoties animi deliquiis, plura subinde suboriri accidentia. His tam analepticis nutritiis, quam oris collutionibus, aliisque ex methodo exceptis, spes affulgebat fore evacuationis hujus, sponte natura susceptæ, eventum futurum auspiciatissimum, cumque morbi profligatione conjunctum. Verum enim vero tantum aberat ut post hebdomadam duarum triumve spatium elapsum excretio adducta, pedetentim cessans, morbi paroxysmorumque febrilium, in intermittendum, imprimis febris quartanæ indolem jam vergentium colophonem addiderint, ut potius excretionem hæc prægressa non obstante, continuaverint jugiter ipseque ptyalismus, in reliquis subjectis eo detentis protinus desinens, in hoc per hebdomadem unam alteramve saltem subsistens, sub plurium paroxysmorum insequentium auspiciis recruduerit, sicque nisi mere symptomaticum, tamen criticum modo imperfectum constituerit. Eo vero sollicitius symptomatis hujus rarioris, extraque ordinem consuetum comparentis causam mentis severa indagine eruentem operare pretium facturum, confido. Dum autem fluentum hoc salivæ, in nonnullis cum tertiana continua epidemica hujus anni conflictantibus obvium, citra qualitatem vitiosam, sine notabilibus oris fauciumque ulceribus, vel saltem superficialibus, notatum fuerit, balbutiem solum quandam, atque articulate loquendi difficultatem secum duxerit, benignum idem nuncupare sustineo. Quodsi nimis hujus in glandulis salivæ secretionis, quæ per ductus, quibus ab eo quem ferunt, humore nomen factum, affatim in os proruit, causas dispiciamus, me, non inani suspitione, culpam in latens quoddam in corpore miasma malignum rejecisse, haud diffiteor, eoque potiori veritatis specie, quo certior mihi conjectura de quodam, symptomate hoc correptorum, subnascebatur, eundem forsitan longis abhinc annis venereum quoddam fermentum ex contagio contraxisse, quod tamen medela dextra instituta, feliciter extinctum erat. Nec contrarium tamdiu mihi persuaderi patiebar, donec alios, quod innui, subinde invenerim ægros eodem accidente febrili, eoque non exiguo detentos, ab omni interim miasmatis labe immunes pronunciandos, qui, inquam, me permoverunt mitius paulo de illo iudicium ferre. Febres epidemicas universalem quandam causam, ex aere imprimis, per æstatem fervidiorem æstuante petendam agnoscere extra dubitationis aleam positum esse reor. Cum vero atmospheræ istius ea fuerit constitutio, ut liberior semper præstiterit transpirationem, serosumque humorum a sanguine secretorum excretionem nil quicquam fuerit morata, qualis cæteroque effectus aerem frigidohumidum æstivum excipere solet, vereor ne improportionatus sit effectus. Quantum jam corporis dispositio mutando

diversimode schemati morbi & ejus symptomatibus sibi vindicet, noto est notius. Lymphæ igitur mucosæ, insimul acidoris salibusque refertæ in aliis partibus, quacunque ex causa, prohibita separatio haud inique accusanda venit, ut proin, quicquid ejus in sanguine fuerit retentum, concurrente viscerum chyloporum morbosa diathesi, cum ob consistentiam lentiore, nec sudoris, nec lotii forma extra corporis limites proscribi potuerit, cum cruore arterioso per arteriæ carotidis ramificationes externas ad salivæ hos glandulosos fontes deductum, ibique secretum fuerit. Ut taceam tantam in uno aut altero obtinuisse dyscrasiam seroso-salinam, eamque acrem, quam vulgari magis titulo cacochymiam humorum scorbuticam dixeris, ab abusu salitorum, fumo induratorum aliorumque acrium aromaticorum, quibus nimium delectabatur, non parum auctam, ut iidem poros in corpore feliciter perreptare permigrareve queant nullos, atque hos salivales. Quotquot ex abdominalium viscerum colatoriorum vitio, quod plerumque fit, simul laborant, ita ut humorum secessiones impeditius procedant, eadem sensim incrementum secretionum suppressione ac morbo, in melancholiam hypochondriacam prona, perque experientiam, ad salivæ ex rivulis suis effluxionem magis dispositi reperiuntur. Quam rem egregie ptyalismus variolis copiosis ac confluentibus oppressorum ægrotantium illustrat, utpote qui, ob crustam a variolis quasi cuti inductam, turbata prorsus diapnoë, salivam copiose ex fontibus suis propullulantem sæpenumero experiuntur. Nolim insuper ventriculi ejusque orificii sinistri sensibilibus tristem sensum aut vellicationem rosionemque a liquore gastrico, bile cystica, ex duodeno in eum regurgitata, humoribus in morbis his acerrimis, aliisque cruditatibus stimulantibus, imo lumbricis, ibi quandoque hospitantibus excitatam posthabere, quippe quæ sola tam alterando motum peristalticum, eumque sursum versus proritando par est, ut non solum quævis ingerenda cum nausea respuantur, sed saliva ipsa, non aliter in oris cavum eructetur perpetuo, ac fortiori existente stimulo, vomitus ipse excitari conspicitur. Nec tamen arbitrari fas est humorem hunc, quo tunc perpetuo irrigatum animadvertimus os, ex ventriculo vel gula sursum propelli, limpidus profecto color saporque vel nullus, vel paucissimus aliud sentire suadet. Scilicet ex iisdem rivulis glandulisque, ex quibus alio tempore scaturit, ea ipsa quoque causa per nauseam propellitur, quanquam ab ipsa superiori gulæ regione pharyngeque portionem hujus humoris, per constrictionem partium spasticam exprimi, expressamque ori infundi, præfractæ dubitare nolim. Bene interim rariorem hanc excretionis speciem novi, cum tamen allegatæ causæ omnium existant frequentissimæ. Verum si curatius pensitemus, quantis contractionibus universæ primæ viæ, nervorum plexus, partesque fibrosæ, ad quas excurrunt, ut plurimum simul in chronicis hisce affectionibus vexentur, quantis turbis flatulentis, imo alvinis pertinacioribus obstructionibus afficiantur, facilius, ni salor, modus, quo partium allegatarum spasmodicæ constrictiones serosos humores

res ad ventriculum & intestinorum canalem coacervare, hincque inducta fibrarum gastricarum atque œsophagi coarctatio symptomati ansam præbere valeat. Quo autem liberius mentem meam de eo explicem, non possum non pancreati, quod toties per anatomem practicam, in corporibus chronicis morbis extinctis, labefactatum, jam prætumidum, pituitosoque in ductu ejusque ramis lateralibus sero infarctum, jam induratum, scirrhum, imo cancerosum, jam calculis emissarium ejus canalem obturantibus, jam imprimis in senibus duritiem cartilagineam induens, jam alia ratione, tamque ægre affectum, ut vel deficiente ejus succo atque miscela cum bile ac chylo, totum digestionis opus pessundet. Quacunque ergo ratione impediatur, quo minus laudabili succo a sanguine secernendo amplius sufficiat, illeque cum cruore transeunte maneat conjunctus, quid impedit, quo minus ad glandulas salivales conglomeras, eadem textura ac fabrica constructas, lege circuli appellat, copiosiorisque ibidem salivæ secessionis causa existat. Eoque majori cum fundamento hanc amplecti licet sententiam, cum uterque liquor eandem indolem, easdem præ se ferat qualitates. Ex quibus elucescit, febrilem hanc salivationem a partibus massæ sanguinæ seroso-mucido-salinis aliisque heterogeneis, quibus in cæteris colatoris, per varias causas non datum fuit secedere, quæque per motus febriles vitæque vires eam conformationem, crasin atque texturam obtinere, ut per glandularum salivæ poros, dicta quantitate penetrare, atque ab his transmitti possint, derivandam esse. Plures subinde non raro concurrere rationes, quare indigitæ lymphæ tantum in oris confluat cavum atque inde exundet, lubens largios. Qua occasione viri sexagenarii reminisci juvat, qui cum annis abhinc tribus frigore hyemali existente intensissimo, subito apoplexiam pateretur, medicæque opera ocyus pristinæ restitutus esset sanitati, hac ipsa ætate in eandem febrem tertianam continuam epidemicam incidens, concurrente humorum cachectica pravitate, cum glandularum earum pororum, ductuumque salivalium paralytica laxitate denuo revertente leniter, qualibet febrili invasione similem obtinebat, & quidem solum in latere olim affecto, ptyalismum, eumque sat largum. Quod morbosum accidens se aliquoties in praxi obtulisse, recordor. Mitto externas injurias quæ eandem, sed sine febre, concurrentem feri hujus excretionem efficiunt, quibus non immerito colli tumores strumosos aliosque jugulares venas, aut in alterutro, aut utrisque lateribus comprimentes, ut adeo via sanguini ex arteriis in venas plus minus denegata, omne, quicquid modo ipsi inest, serosi liquidi per glandularum poros translectur, annuero. Id quod in maxillæ tam superioris, quam inferioris ossibusque cariosis, ingentem atque ad hæcticam consumptionem usque protractum ptyalismum non raro inducentibus, plus vice simplici coram sum intuitus. Etsi igitur largum hoc in febribus hisce profluvium tamdiu perennans, tantamque humorum seroso-mucidorum quantitatem expulerit, quæ humorum massam perfecte satis depuratam videtur relictura, perfectamque

quod supra innui, sperare juberet sanitatem, eoque certius, cum morbi nonnunquam gravissimi, citra mercurii usum, per eandem fuerint profligati viam, de qua re *Forestus Libr. XIV. Obs. 23.* quædam literis consignata reliquit; mirari tamen illi vix subit, quare non perfecte morbum solverit, sicque criticæ evacuationis titulum fuerit promeritum, qui ver-nalium febrium, tanta inprimis vehementia invadentium mores atque per-tinaciam, teste Hippocrate, haud ignorat. Nec tamen omni idem desti-tutum fuisse utilitate fatendum est, cum genium morbi non obscure muta-verit, eumque minimum paulo mitiorem reddiderit, in uno & altero jam in tertianam simplicem, jam in quartanam vel simplicem, vel duplica-tam, morbo vergente. Probe interim respiciendum esse credidi, ne per chylificationi hoc objectum impedimentum, crescente sensim pituita, eo-que magis, quo major tenuioris seri copia exturbata fuit, atoniæ veterum-que sic dictæ intemperiei frigidæ, præcipue cachexiæ, œdematibus atque hydropi porta pandatur.

Quotus vero est quisque, qui non perspiciat, quanta circumspectione info-litæ hujus evacuationis incholes sit metienda, ne ullo forte modo supprima-tur, etsi morbo vincendo impar sit, sed inprimis diæteticiis subsidiis, iis-que lenissimis resolventibus, aut attenuantibus humor ita disponatur, ut sine viarum partiumque quas attingit, incommodo, vel noxa ad exitum disponatur, ejusque finis spontaneus placide expectetur.

XXIX.

ELIÆ CAMERARII

ET

GEORGII TOBIÆ WEISSMANN,

DISP. EXHIBENS CASUM

DE SALIVATIONE

SINE SALIVATIONE.

Tubing 18. Decembr. 1711.

O o o 3

L. B. S.

EXhibemus tibi, Lector Benevole, salivationem sine salivatione, ægrum scilicet venerea labe infectum misereque tortum, qui molestam illam, quæ per salivationem dicitur instituiturque, sanationis viam ingressus, salivæ equidem, quem expetebat fluxum procurare nulla arte valuit, deperditam nihilominus sanitatem præter spem consecutus plenissimam, firmissimamque. Non te erudire, sed prodesse discendum commodis, ac disputatorio exercitio materiam suppeditare animus nobis est. Ad sit Deus conatui.

CAPUT PRIMUM.

Historiam sistens morbi, methodumque sanationis, observatam in casu, quem disputationis fundamentum esse volumus.

ANnorum 25. Juvenis, temperamentum sanguineo-cholerici, Gonorrhœam triennio abhinc virulentam ex impuro contraxerat concubitu, suppressit eam citius, quam par erat, remediis adstringentibus; admissos porro errores enataque hinc incommoda occultare diu maluit, quam fateri morbum, donec emergens e sinistro inguine venereus bubo metum ipsi haud levem incuteret; Chirurgi hinc semidocti consilio emollienti emplastro adoritur bubonem e latibulis suis pedetentim assurgentem, sed non nisi exili in summitate ac superficiali foramine pertusum, ac pus, parcius tamen justo fundentem, non audivit chirurgi monitum, protrahendum cataplasmate bubonem, provocandumque pus pleniori rivo suadentis, sed consolidationem urgens, facile eam in ulcere haud profundo obtinuit emplastris illi scopo fervientibus; cum vero & lassitudines, & dolores dorsi artuumque acres pateretur, ejusdem chirurgi suasu, decocto lignorum aliquandiu usus, largius sudorem provocando aliquod mali levamen tantisper sensit. Breves vero infidæque induciæ erant, ruebant omnia dehinc in pejus, dyspnœa, præcordiorum anhelosa constrictio, immanes dorsi dolores, miseræ hinc infomesque noctes gravissime urgebant ægrum, lecti calorem minime ferentem. Is vero, quovis alio morbi genere malens videri ægrotare, quam eo, quo revera tenebatur, medico aliam allegare symptomatum originem nitebatur, unde a castoreatis, cinnabarinis, nitrosis, anticachecticis aliisque remediis opis aliquid subinde sensit; novo tamen brevi symptomatum gravissimorum impetu obrutus in maciem incidit, sensim tenfa violentius super ossium compagem cute, præcordiis fortiter constrictis, respiratione anhelosa, intolerabili dorsi

dolore, nocturno cum primis tempore artus quoque misere affligente, ut noctes duceret inter ejulatus infomnes, sibi aliisque gravis, lectumque ob incrementa dolorum ac dyspnœæ fugiens, vitamque trahens miserrimam. Tum demum medici, veneræ luis occulta molimina dudum allegantis accusantisque, consiliis assentiri, culpamque cœpit fateri. Itum igitur est ad generosa remedia, frustra dudum tentatis reliquis ac mitioribus, sectaque vena, & purgante remedio exhibito, duro nodo durus quæsitus est cuneus, mercurius scilicet, molestaque ejus in corporis penetralia insinuatō, largissimum salivæ fluxum excitans, salivationis, quam vocant, cura. Fumo mercuriali expositum fuit corpus (hanc enim methodum chirurgus, cujus utebatur opera, solemnem sibi dicebat,) erant in ædibus iidem plures alii eadem labe inquinati, qui fumum bis admittentes largissime lentam viscidamque profundebant foetenti ex ore pituitam; nostro vero huic nihil tale accidit, tertia etiam, quartaque vice larga fumigatione admissa, adeo ut licet copiose manante madesceret sudore quavis vice, nec ullum tamen vel gingivæ glandularumque intumescensium, vel salivæ uberius extillantibus indicium sese proderet, sicca potius omnia erant; stupens ad ista, qui nunquam id viderat, chirurgus, consentiente medico panaceam porro adhibuit mercurialem, sed ne sic quidem feri fluxus successit, tandemque, mercurio bis largiter fuit inunctus, at nequiquam aridæ fauces salivam stillabant, aliquoties tamen liquida alvus in diarrhœam quasi soluta est; jussit igitur finem istorum omnium fieri medicus, tenuemque dietam mutari, ac prodire sensim ex carcere exsuccum, exhaustumque corpus, mercurio haud perfunctorie hætenus triplici hac via imbutum, sperans, a singulari remedii successu singularem eventum, nec fefellit opinio, brevi homo ad incitas prius redactus vigorem recepit pristinum, habitum denuo athleticum recuperans, atque ab omni porro symptomate infinitisque, quos perpeffus antea fuerat, cruciatibus, plane liber valet nunc, vigetque.

CAPUT II.

Mali originem, neglectam repressamque gonorrhœam, & salivationis methodum modumque considerat.

ÆGer, cujus modo historiam, affectumque & sanationem exposuimus, clarissime exemplo suo comprobavit, tristem frequentissime esse momentaneæ voluptatis eventum, morbumque adeo tetrum, non aliarum ægritudinum more diuturno excessuum errorumque usu obrepere, sed plerumque subito atque imperceptibili contagio in plurimum annorum tædia transmitti. Gonorrhœam repressit imprudens, frequentissimo, in isto hominum genere, errore. Tædet certe sub diuturno ac dolorifico fluxu

fluxu tot miseriarum molestiarumque eos, qui morbum plerumque solite occultare student; repressioem igitur ejus unice desiderant, infano quidem ausu, cum hostem ipsa vitæ stamina insidiosè subruentem vi intra corporis pomœria retineant. Tædet ipsos dolorum ac molestiarum, immanis est saniei ardor, gonorrhœæ, si cordata audiat, cruciatus enormes reformidant, reprimunt ergo fluxum, at quam graves impatientiæ pœnas daturi, testiculorum tumore ac scirrhusa fere duritiæ, bubonem horrenda lincinatione, doloribus ὄστροποις, urethræ hyperfarcosi atque ulcere, glandisque immanibus fissuris, cæterisque luis tetræ truculentis symptomatis imprudentiæ suæ fero ipsos & gravissime arguentibus. Exemplum historia nostra exhibet, quod una tamen docere valeat, non eadem venenum illud ratione in corporis ambitu sese exserere: sunt enim in quibus genitales magis invadens occupansque partes dictas modo ludit tragœdias, frequentique corpus ulcere conspurcat, corrosivæ quippe, causticæque indolis, ipsa tandem ossa pervadentis erodentisque; alibi vero scenam suam in nervorum tendinumque systemate aperit, varioque in illorum plexibus schemate virus suum simul exserit atque occultat. Evenit hoc potissimum ægro nostro, quanquam ex utroque aliquid passus fuerit. Gonorrhœam intempestive adstringentibus coercuit, dietæ simul strenuus contemptor, acris igitur sanies sanguinis illata massæ, inque nerveos dehinc delata plexus, tot dolorum author extitit, cumque molestam sibi natura robustior amoliri atque extrudere massam niteretur, ac in inguine tumente glandula buboneque elato exitum pravis pararet succis, etiam hic propellendus omni conatu provocandusque hostis stultissimo ausu repressus est, superficiali saltem ulcere mox iterum omni nisu ad cicatricem perducto. Pristinam ergo in nervis sedes bis jam temerarie repressus humor eo gravius repetiit effectique, ut & dolores æger pateretur in capite, dorso, artubusque immanes, nervis ab acrimonia misere laceratis constrictisque partim, ac tensis, & flectere corpus atque inclinare amplius non valeret, ex eodem fonte constrictio pectoris, summa lassitudo, & extrema tandem macies, cum nutritias sanguinis partes dudum subjugasset, pervertissetque acerrimæ saniei virulentum stigma, ad nutritionem æque & per capillaria vasa circulationem longe ineptissimum, quo ipso vigor omnis, & spirituum libera in cerebri cortice elaboratio, fons roboris vitalis, non potuit non penitus succumbere atque extingui. Poterant igitur mitigare tantisper funestam malorum syndromen nervina, aliaque memorata remedia, at malum tantis firmatum radicibus tollere haud valebant, cum laceratis veneni subtilissima spicula intimos fibrillarum recessus intime pervasissent; nec decoctis lignorum, sudoribusque largiter institutis cessit morbus, quin majora brevi post capiens incrementa ægrum intolerabili cruciatu ad extrema & desperationem fere adigit, cum moverent equidem, sed non emoverent satis excuterentque, quin potius altius nervorum insingerent intruderentque fibrillis frequentiores isti sudores, acres, pungentesque & viscidas simul lentasque saniei veneræ cor-

poris succos pervadentis moleculas. Properandum igitur, ni succumbere tabi, doloribusque enormibus debuisset æger, ad fortiora erat remedia, quæque penitus ad istas veneni moleculas penetrarent accederentque particululis suis tenerrimis ac volubilibus, ac vim proin earundem infringerent, ac secum eas protrusas involutasque ex corpore educerent atque eliminarent.

Vocatus itaque in subsidium mercurius, ac solennis illa tam virulentæ sui eum adhibendi methodus, salivationis quam vocant, cura. Hæc dudum merito suo celeberrima est, aliis quoque hodie affectibus dicata, non pari equidem successu, plus in fœda scabie, impuroque sanguine corrigendo promittens, quam quidem in paralyti præstitisse hæctenus observare licuit; (an in occulto mammæ cancro locum habeat medica nuper consultatione discussum meminimus:) ab hoc igitur tam decantato hodie remedio innumera alia exempla multum, imo opem unicam sperare jubebant. Eligendus saltem erat præstantior modus, quo deferri in penetralia corporis mercuriales moleculæ poterant. Adhibere hoc remedii genus sub varia forma solent medici ac chirurgi; notissimum est alios mercurium dulcem, turpethum alios minerale seu flavum mercurii, ac paulo violentius præcipitatum auctis subinde dosibus exhibere, panaceam alios, quam vocant, mercurialem, quanquam nec illam semper adeo fidam lenemque, ac de prædicare eam solent; alios alias arcanas ejusdem remedii præparationes, semper tamen mercurius est, quocunque ipsum vestiant circumdentque pallio, a nullo hæctenus sit venia verbo, fixatus; quanquam sæpissime cum fructu interne sic exhiberi, ac salivationem salutariter excitare res sit experientia frequenti firmata. Unguentis permixtum alii mercurium unctione articulorum potissimum ac frictione applicant, modo nobis hæctenus præcipue ac multo cum fructu probato, ac satis, si circumspicte tractetur æger, tuto securoque; adeo ut vel gestantis utero fœminæ recordemur, quæ felici eum successu pertulit, nullo inde in fætum, ejusque convenientem gestationem atque exclusionem incommodo redundante. Quanquam & hic non probandus sit excessus, ac viri nunc cujusdam exemplum subeat mentem, qui toto largiter pluribusque inunctus vicibus corpore, ulcerato nimium ore & ptyalismum patiebatur ultra tres hebdomadas vix coercendum, & hæmorrhagiam ex putridis gingivis ac hiante fissuris spurcissima lingua enormem ac vix coercendam.

Æger vero noster aliam primo methodum subiit, fumo nempe expositus mercuriali. Dandum plerumque aliquid est mori chirurgi ministrantis, qui uni præ aliis methodo assuetus esse solet, haud temere, si cætera sint paria rejiciendo. Notum alias, quantum noxæ patientur a mercurii infausto fumo, cum largius eum inaurando argentum hauserint aurifabri, ac plusquam semel immanes vomitus, horrendas vertigines, atque aliquid apoplexiæ analogum in iis observavimus. Verum hic ita halitus e trochiscis prius candentibus injectis assurgentes a tegumentis coercerentur, ut ca-

put

put ferire, graviusque afficere haud possent. Raro tamen exemplo æger hic & fumigationem hanc, & inunctionem tandem, medioque loco panaceam experiri, utut sine salivatione coactus fuit.

Quærat forsân aliquis, qui fiat, ut qui & ore assumtus & inunctione in corpus se insinuans, & halitus forma, per oscula porosque cutis ingrediens salutarem, si rite cætera omnia fiant, salivationem, sine gravibus excitet symptomatibus corpusque a labe immani liberet, eadem halitus forma largius ore haustus perniciosus esse queat. Cui ut respondeam, prius supponenda statuendaque ratio est, qua argentum vivum corrigat venenum istud ac tetram humorum labem in corpore infecto tam profunde hærentem. Varia variorum audias ratiocinia, quorum illi subtilius præ aliis rem deducunt, qui mercurii globulos considerant, tanquam alcalium familiæ adscribendos, quorum vaginulæ, hoc est, foramina, queis pertusi sint creberrimis, abscondant ac recipiant in se, mitigentque proin & simul volubilitate sua secum evehant e corpore acidi venerei cuspides spiculaque; ac eundem omnino foret in sententiam illam, nisi hæc globulorum mercurialium vaginulæ, hæc eorundem foramina ac cavitates, totaque proin ipsis adscripta alcalina indoles dubiis exposita esset haud contentendis. Malim proin credere globulos hos summe parvulos, summe mobiles volubilesque, ac simul ponderosos, & vi suæ figuræ omnibus vasculorum quorumcunque capillarum mæandris, osculis, ac cavitatibus congruos, facileque accommodandos, suo per illa fluxu ac protrusione cum reliqua humorum pravorum massa, viscidas veneni hujus acris ac lentas moleculas, firmiter tunicis vasculorum adhærentes, secum protrudere, abstergere, ac ad excretionem per glandularum oscula potenter urgere, secumque proin efficaciter eliminare, quæ nullis aliis remediorum particulis, rotunditate, quippe ista ac lubricitate destitutis, antea cesserant, sed immota sua in sede angustis permanserant. Hoc supposito perinde erit, quacunque etiam via vel ratione globuli isti ad recessus corporis, massæque sanguinæ ac glandularum tubulos pro deturbandis inde acris saniei moleculis accesserint, modo accesserint sub forma habituque globulorum; si enim halituum forma os naresque largius ingrediatur, (ut ad quæstionem de aurifabris respondeamus:) id ab ipso commodi sperandum non erit, cum spiritus mediantibus nervis faucium nariumque fortius, quam par est, indole sua, sulphureque iusto liberiore ac quodammodo arsenicali adorientur turbentque, ac in pulmonum quoque vesiculis stricturas ac circulationis impedimenta efficiant. Nec allegaveris jure paritatem fumi mercurialis in casu nostro quoque ad corporis ambitum appellentis, ac per cutis poros osculaque ejus glandularum interiora sine tali noxa subeuntis; neque enim halitus hi adeo immediate ac propinque spiritus afficiunt, nec caput ac pulmones petunt, quin potius in cutaneo vasculorum reticulo a lymphâ excepti in globularem condensantur redeuntque formam, atque sub illa porro, jam innoxia, ad glandula-

P p p 2

rum

rum ac vasculorum penitiores devolvuntur recessus salivationem excitantur. Sed cur ad gingivæ fauciumque & linguæ glandulas cumprimis sic larga ista corrupti infectique phlegmatis præcipitatio, salivationis origo, quænam mercurio cum ore sympathia? Sciendum hic notandumque, ad alias quoque aliarum corporis regionum glandulas subinde præcipitari serum, ac salivationem turbare, quod alvi fluxu, si ad intestinales serum urgeat ejiciatque glandulas mercurius, haud infrequenter accidit; oris vero regionem ejusque glandulas facilius occupat largior ille fluxus, tum ob harum incredibilem copiam, ac perpetuam hic usitatamque feri effusionem, tum ob aeris, corruptoris universalis, liberum continuumque appulsum, qui ansam appulsi suo assiduo atque elatere præbeat appellentibus excretisque cum mercurii globulis salivam causticorum spiculis erodendi vicinas partes, ut sic multiplicatis osculis, determinatoque huc feri a mercurio præcipitati fusique fluxu largissimo, hæc præ aliis via ipsi eliminando congrua sit, graviterque hinc, vacillantibus dentium ordinibus, ulceratis gingivis, eroso palato, fistis crebris hiatibus lingua, putridaque & acri sanie effluente afficiatur. Quæ ipsa ulcerum multiplicatio aliis persuasit, etiam hoc malum corruptionemque vermium progeniem esse, uti verminosum dudum pestis contagium quidam medicorum supposuere. Observant vero, mercurium vermibus adversum esse, eosque necare, quam in rem faciunt Rediana quoque circa anthelminthicorum vim experimenta hic non discutienda. Quicquid vero illorum sit, sint in ulceribus myriades vermiculorum, non de eorum præsentia quæstio est, id potius quæritur: cause ne an producti rationem habeant, utut enim ex putredine gigni animalculum nullum possit, in putredine tamen ea promte excludi, enutriti ac foveri in propatubulo est. Hujus vero ista loci nunc equidem non sunt.

CAPUT III.

Cur salivatio tot modis tentata haud successerit, ægro tamen in gratiam cum sanitate redeunte, inquiritur.

Quidnam vero impeditenti fuit, quo minus succederet salivatio? non ausim introitum mercurii ad intima corporis negare, etiamsi enim quis suspicetur fumum non penetrasse corporis integumenta, subsequa tamen inunctio largior debebat introducere potentius volubiles illos globulos, ac assumpta panacea eos dubio procul ad intima perduxit; nec effectus dubitare nos sinit, extincto feliciter veneno, exactisque ex corpore immanibus illis tortoribus ac symptomatibus. Ac eo minus modum methodumque licet accusare, cum plures alii eodem fumo bis saltem admisso largissimam experti sint salivationem. Novum equidem non est,

deprehendi ægros, qui ad salivationem difficulter perducantur, quorumque ad oris glandulas non sine molimine divertat serum, tandem tamen fluit, utut parcius, refractarius humor concurrentibus cumprimis tot motoribus, per tot vias methodosque admotis, hic vero nihil quicquam successus ista omnia habuere.

Diætam, methodumque ac victus regimen frustra accusaveris, secta fuerat, corpore probe purgato, vena, dulcia plurium dierum balnea, (qui Itatorum mos est) erant præmissa, diætâ proba ac tenuis, nec admissum aeris ambientis frigus, quod mercurii sufflaminare effectum potuisset; frigus enim salivationi subjectis maxime noxium; (ut non poterimus non mirari militem quendam sub decursu salivationis subito delirantem, seque in platea in nive volutantem, reductum in lectum nec gravia passum symptomata, nec a salivatione cessasse, sed eodem tramite feliciter ad finem perrexisse.) Utut igitur massam humorum pervaserit mercurius, salivationem tamen excitare haud valuit, tum quod siccior artiorque sanguinis compages fusionem lymphæ, quam penitiorum salivatio requirit, haud admiserit, tum potissimum, quod individuale hoc venenum ob siccitatem temperamenti adeo corrosivæ depascentisque indolis haud fuerit, nec sui plane juris, sed ligatum magis viscidumque, ac lentum tubulis nervorum impactum; accessit forsan idiosyncrasia hominis spissiore humorum consistentia præditi.

Non tamen effectum exoptato caruit sicca hæc salivatio, evasit enim æger, liberatusque ab intolerabili symptomatum molestia opem nihilominus vinque mercurii sensit. Qua vero id factum ratione modoque? Dicam ne sudore mediante id factum; primi sane a decocto excitati sudores ægrum miseris obrutum reliquerant. Ac novimus, quam difficile sit litem sudoribus curare; ut cum exemplum suppetit viri diuturno decoctorum usu largisque a spiritu vini accenso sudoribus fanati, bubone scirrhus exciso, labrisque ejus, ut sic loquar, lardosis ac callosis rubro mercurii præcipitato, domitis; ex adverso alius viri nunc subeat memoria; (similia vero exempla frequentissime occurrunt,) qui bis etiam magno cum apparatu sudorum torturam sustinens, haud tamen nisi salivatione ultimato in subsidium vocata restitui potuit. Nec tamen ultimos illos a decoctis, semper una, dum præstolaretur salivationem, haustis excitatos sudores excluderim ab ista sanatione efficienda, multo minus eos, qui tam larga exundatione sub ipsa fumi mercurialis applicatione manabant, hi enim viscidum, obsidensque nervos atque acredine sua vellicans phlegma, a mercurii globulis ex suis latibus protrusum, nec ob idiosyncrasiam subjecti ad salivales glandulas scatebrasque determinabile, per analogas reticuli cutanei glandulas foras secum largissimo rivo educere, alia ejus parte ex penitioribus plexuum glandularumque interiorum recessibus excussa protrusaque ad glandulas intestinales ablegata, indeque sub largiore illo eodemque fere tempore juvante panacea mer-

curiali oborto alvi fluxu (utut haud frequenti) ejecta. Nec dubitaverim posse emotas viscidæ acrimoniæ emollitasque mercurii robore particulas morari tantisper passim in emunctoriis corporis, nec uno ac sensibili inde impetu statim deturbari, sed sensim postea, sensimque cum mercurialis magnæ reliquis ipso naturæ fibrarumque, se jam restituentium vigore excerni; id quod iis potissimum in sanationibus evenire arbitror, ubi sine sensibili adeo excretionem celebrata quorundam remedia atque antidota morbum tam gravem tollere dicuntur. Nec nullæ omnino in sanando ægro partes fuere tenuissimi victus, atque accuratæ diætæ, sub qua eo facilius fuit globulis mercurialibus excutere ex abditis quibusque tubulis obstruentes virulenti humoris moleculas, atque in sui motus leges eas cogere, secumque abripere. Novum igitur largiusque nutrimentum ingelatum ventriculo à pristinis cruditatibus libero, chylum facile subministravit novum atque laudabilem, qui sanguinem à pristini miasmate veneni jam expurgatum emundatumque subiens illi se facile junxit, blandum ejus massæ rorem, plenam nutriente gelatina lympham, meliusque ac purius serum restituit, quo ipso motu sanguinis utroque, jam plene restituto floridus color, habitus corporis carnosus obesusque non potuit non sequi, novæque ægrum vitæ ac sanitati restituere.

C A P U T I V.

Lues an sine salivatione curari queat, disquiritur, atque an ea plene curetur; quidque de residuo in corpore mercurio, facilius in prius malum lapsu statuendum.

Sed quam gratum nunc foret exoptatumque huic hominum generi, si inferre hinc legitima liceret firmæque consequentia: non igitur opus esse amplius ad plenam luis sanationem salivationem, posseque se supersedere terribili medicationis tam operosæ tamque foetentis ac sordidæ incommodo. Absit vero, ut hoc inde porisma elicere audeamus. Non ubique ea ratione mercurius vim suam exerit. Facilius alios ad salivationem urget, nec facile quisquam ex impuro isto gurgite enatat sine mercurio. Novimus quantum quidam sperent à forti lignorum decoctione, assiduoque & admoto calenti spirituosoque halitu extorto per diuturnum temporis spatium sudore, haud negamus multum hac via educi, sed & id cogimur fateri, multiplici experientia convicti, raro omne id hac methodo educi, quod mali præbet fomitem, nisi supervenientes mercurii globuli penitus excutiant ex latibus tubulisque acris veneni viscidiores reliquias. Virum supra allegavimus sudoribus sanatum, sed junximus mox alium, facileque plurimos ostenderemus, qui ad argentum vivum, omnibus frustra tenta-

tis, salutariter confugerunt. Quamquam morbi omnino plurimi gradus, quin & ausim dicere species sint agnoscendæ, non eadem semper illius vis, non eadem duratio, non symptomata eadem, nec eadem firmata radicum profunditate atque intimis impacta medullis. Nec latet nos, quid subinde lignorum radicumque decocta diuturno efficiant usu, quid vel sola, si probæ sit notæ, sarsaparillæ radix continuo hauustu largaque sortitione valeat, junctis maxime, dulcis, mitigatique modis variis mercurii, moderatis justis gradibus suppetiis. Quamquam & hac ratione plerumque lenior succedat salivatio, nec facile sine illa exoptato potiatur res eventu. Quin & ista facilius videamus succedere, si prius ægri salivationem at minus plenam, semel, iterumve passi sint, cujus exempla non defunt, lucrispetis quandoque chirurgis rem insufficienter agentibus. Quid quod non desint, qui adeo scatent turgentque miasmate isto, ut una salivatione absolvi non queant, sicciori cumprimis habitu gaudentes, requiri enim ad feliciorum sanationem aliquam feri abundantiam diluendo eliminandoque venereo & acri glutini aptam certissimum est. Ac militem nuper observavimus, qui salivatione licet plene absoluta, aliquot mensibus exactis, novis artuum doloribus, aliisque indiciis urgentibus, novæ se salivationi submittere coactus fuit, fluxu largissime iterum subsequente; qui tamen cum declinante ad finem fluxu incautius munditiem affectans sese lavaret humectaretque, in febrem incidit pedisque erysipelas, non sine periculo in sinuosum transiens ulcus, postea tamen brevi perfanatum.

Quid igitur aliis tribuendum remediis erit? Dubites merito, multumne liceat promittere vel tribuere iis etiam remediis, quæ alias in edomanda pertinaci, (at non venerea) sanguinis acrimonia atque impuritate primas omnium consensu tenent. Fæmina Pedemontana à Marito, ut ferebat, infecta graves patiebatur in vicinis utero partibus excoriationes, ardorem ac consueta symptomata, nec liberæ erant cinctæ pustulis fauces. Mercurialibus exponi remediis nec voluit, nec, quod regerebat, potuit; petit remedia palliativa, juscula herbis refrigerantibus ac vulnerariis alterata largius haurit, multumque assumit pulveris absorbentis, anticachectici, multumque nitri crudi crystallini, ac cinnabaris; redit hinc brevi ad statum corporis meliorem, & per novem fere ab illo tempore menses munere suo sine impedimento fungitur, herbasque vendit aëri semper libero exposita; cumque dehinc sentiret minutas quasdam in collo pustulas, redit ad eadem remedia non sine fructu. Dicemusne eam constanter à malo gravissimo liberam, haud crediderim; nec eundem aliis in simili casu successum promitterem. Fortiori opus est cuneo, si radices profunde actas evellere, ac stabilem expectare velis sanationem. Si igitur quæsieris, an sine mercurio an sine salivatione lues perfanari queat, non idem promiscue dabimus responsum. Difficile omnino id est sine salivatione qualicumque, at possibile tamen esse & præfenti hoc & aliis docemur casibus, si maxi-

me ad graduum mali respiciamus differentias; difficilior adhuc res erit sine omni mercurio, nec tamen eam omnino negaverimus.

Unde si quæras, quid censeamus de tanta antidotorum, specificorum, panacearum, pomposisque aliis titulis superbientium remediorum efficacia ac præstantia, æquo animo feres, si fallis nonnulla, atque hyperbolice dictis alia accenseamus, quædam vero bona ac salutaria esse posse haud inficiemur; neque tamen dubitamus, ultima hæc ad mercurii tribum classemque pleraque pertinere, quem tot induere formas, tamque diversis sub palliis, coloribus, formulis, titulisque latere in dies comperimus. At si dixeris, salivationem talia non excitare mercurialibus propriam, responsum hoc dabimus: in siccioribus, veneno viscido magis, quam caustico ac nullo fere fero diluto, etiam mercurialia non raro salivationem non excitant, utut juvare tamen posse priori jam capite censuerimus; cum vero salivationem in aliis humidioribus sæpe præter spem soleant excitare, testantur eo ipso de indole sua mercuriali, & promissa non semper præstant.

Referemus huc non immerito plures exterorum methodos peculiaribus etiam libellis commendatas, promittentes facilem commodamque sine salivatione aut sudatione molesta aut singulari diæta sanationem; harum enim non pauca ad inania promissa, agyrtarumque scholas pertinent, si cumprimis rem tam facilem, tamque jucundam, ac nullis diæta adstrictam regulis temerario pronunciant ausu, cum noverint probe ingenui medici, quantum illa res difficultatis, quantumque tutissima etiam methodus incommodi habeat. Si vero sint, uti quidem esse non dubitamus, inter illa methodi quædam laudabiles, illæ quidem ex mercurii fontibus fluunt, aut diaphoreticorum in classem referendæ sunt, malo profundius infixæ delendo haud pares. Arcana vero quæ plures sibi reservant huc minime trahimus, nostrum enim non est de occultis judicare.

Unam adhuc Helvetii methodum sicco pede præterire non licet, en tibi, L. B. titulum, formulamque: *Tisane spécifique contre toutes les especes de maladies honteuses. Elle est d'un usage si commode, qu'elle n'oblige presque à aucune contrainte; elle guerit sans besoin de repos & sans regime de vivre extraordinaire, & est employée avec succès, contre les rhumatismes invétérés & contre les vieux ulcères; enfin contre toutes les maladies qui sont causées ou entretenues par l'impureté de la masse du sang. Composition de la tisane: prenez de l'écorce de bois de fer rapée 8 onces, de senné 1 once, de réglisse 2 onces, faites bouillir le tout dans huit pintes d'eau réduites à cinq pintes. Ajoutez de l'ambre gris &c.* Bis autem de die assumitur ptisana illa per dies 24. In finitis se vicibus vires ejus expertum esse testatur Vir Celeb. Eo autem de remedio tam celebrato erimus breviores, quod propria experientia de eo nobis non constet, corticesque illi nostris hæcenus officinis ignoti sint, nec in Galliis, Helvetio teste, reperiantur, sed ex America ipsi transmissi fuerint, in Belgio tamen & Anglia quoque reperundi. Non audemus
tamen

tamen insignem illam vim depurantem vocare in dubium, postquam exotica nonnulla specifica tam egregie respondent expectationi nostræ; quo chaquerilla & china china cortices, atque Hypecacuanhæ radix nobis merito refertur. Helvetio quoque radix parera brava (quæ tamen ad stabilendam suam vim nephricam apologia occasione comitis d'Avaux indignit) pedra del porco, radixque Nisy &c. Quanquam caute in his procedendum sit, nec credendum laudibus exoticorum temere, vellicante nobis autem Francisco Redi, diligenti observatore, (nell'esperienze intorno à diverse cose naturali è Indiche) cum enim recentissimis hodie scriptis juxta cum laudata houtua, nephritico summo, ac chantalagua, depurante sanguinem remedio, Iguanæ lapis mirabile nephriticum deprædicetur, Redi non dubitavit hunc ex Iguanæ ventriculo lapidem, qui calculum frangere debeat, annumerare aliis, quorum profus elevat ac negat virtutem, utut aliis multum laudatam, uti lapidis cobra di cabelo, lapidis serpentis di Mombaza, animalis Tatou efficaciam pro sudore eliciendo in lue venerea, del pepe di Tavasco contra epilepsiam radicem Ivan Lopez & della Manique, & di Quejio, aut Cheggio contra venena &c. præstat igitur pluribus firmari experimentis exotica, antequam iis, uti corticibus supra dictis atque radici Hypecacuanhæ fidamus.

Quacunque vero malum venereum methodo tollatur, perinde erit, modo plene ac radicibus sublatum sit. Quem enim Dissertationis hujus materiam esse voluimus æger rectissime postea valuit. Non omnibus eadem obtingit felicitas, sed nec omnibus iste saltem luis gradus obtingit inferior mitiorque. Quam vero quidam enormiter laborant, quam diffuunt tabo, quam ulcerata ubique pelle nullum amplius occultandi mali prætextum magno suo tædio reperiunt, ad eam sæpe redacti miseriam, ut millies sibi mortem exoptent tam miseranda vita optabiliorem. Et quam frequentes ii sunt, qui remediis etiam usi, liberi tamen à malo haud possent pronunciar. Unde non immerito audias quæri, an perfectam lues adulta obfirmataque admittat curam? Respondemus breviter: sine salivatione, sine mercurio rarius id obtineri observabis, his vero rite adhibitis plerumque feliciter res cedit; non ausim tamen dicere, semper eadem ratione successuram. Tanta subinde vis mali est, tanta pertinacia inais hærens medullis, ut absoluta etiam quacunque, ut vocant, cura, remediis adhuc opus sit, imo nec iis quidem character ille, quem propterea vocaveris indelebilem, aliquando deleri possit. Semper aliquid hæret. Est, quod nunquam non torqueat, terreatque miseros à gravibus utut symptomatibus liberatos. Et si gonorrhœa saltem inveterata laboraverint, (maxime si pluribus eo vicibus redierint) quam quæso eos residuum illud extillantibus subinde liquidi torquet terreatque, quod Novesius mavult à cingentibus glandem glandulis derivare, nos ab intimis urethræ recessibus deducimus. Quanto majores illi sentiunt reliquias, qui ipsa lue penitus laborarunt; unde admodum se mutatos deprehendant, totiesque queri eos audias, de residuo in corpore mercurio, qui molestias
Disput. Medico-Pract. Tom. I. Q 9 9 ipsas

ipsis creet. Poteritne igitur mercurius absoluta tali cura in corpore remanere, ac nocere corpori? Nocere aliquando mineralis maxime indolis remedia corpori ingesta dubio caret, utut noxa statim se non exerat. Arsenicum, adeo in dosi majori celeriter jugulans, temere equidem, at sine noxa tamen mox subsequente, in febribus maxime, quosdam audaciores minori dosi exhibuisse notum est in vulgus: metuendum vero merito est, eos, qui illud assumere impune id non laturos, sed ipsa vitæ stamina per insidias adoriri posse truculentum, utut exhibitionis tempore salutare remedium. Non eadem mercurii violentia, at manifesta tamen ejus cum salibus combinati erodendi vis est; utut igitur non deleteria ejus in corpore præsentia sit, tamen tuta non est, cum haud frustra possis metuere, ne blandæ antea mercurii moleculæ salium spiculis p. n. causticis combinatæ in corrosivam resurgant noxiamque indolem. Fatendum tamen multos mercurium accusare, quibus noxam intulit nullam, remedio innoxio adscribentes tristes morbi reliquias; non sane mercurius est, qui te pristinum non sinit recuperare vigorem roburque; cur non potius veneni haud penitus perdomiti quasdam reliquias, cur non inhærentem quibusdam adhuc vel tubulis, vel humoribus labem accusas, & læsum laxatumque à gravi impactoque profundius morbo fibrarum, partiumque tonum, remoto licet veneno ipsis haud una auferendum, & laxam, molliusculam læsarum ante partium, ac sæpe minus fida cicatrice obductarum texturam, qua sit, ut tam facile in pristini formidandique morbi recidas incommoda, miasmate novo partibus à pristino malo tenerioribus laxisque, firmiter mox profundiusque adhærente; tormenta enim morbi, tormenta remedii, & quicquid illa habent molesti, detestari equidem voluptates istas omnes cogunt ægros, quamdiu sub ista ingemiscunt carnificina; fidem vero id omnem superat, eorum plurimos tam facile istorum omnium oblivisci, sed loquitur quotidiana experientia, quam prompte redeant ad pristini tormenta mali miseris delusi illecebris, ac dum cavere sibi maxime ab infectione student, penitissime inficiantur, quasi vero labem istam occultam ac sæpissime invisibilem possent effugere, cum sectione teste, corpora ad aspectum munda ac purissima, putri carie in ipsis ossium compagibus nigrescere queant, atque occulto subtilique scatere veneno. Exemplum ejus rei nuper celebris Nosodochii Genuensis anatomicus publico dedit in cadavere venustissimæ femine, quæ atroci cephalæa perierat, nullam in illo triplicis sectio ventris mali causam ostenderat, donec mirante, ac penitius scrutante anatomico præter occultam in interno uteri osculo labem, caries profunda in loco antea dolente deprehensa est, integumentis tamen nec tumentibus, nec decoloribus, idemque in tibia observatum. Quis vero non miretur corpus interne externeque nitidum & pulchrum, ad medullas ossium usque carie fœdatum occulteque infectum, ac venenum adeo corrosivum, solidis præcipue intimisque partibus, mollibus fere intactis, fuisse infectum? Analogia vero, (ut & obiter illud moneamus) inter sæminam hanc ægrumque nostrum manifesta fuit. Namque & in ea penetrantiss.

tissimi veneni miasma nervorum maxime occupasse systema videtur; quæ enim in partibus utero vicinis deprehensa est labes, effectus potius finientis morbi, quam principium ejus fuit; cephalæa vero intensissima non ex ossis, sensu destituti, ulcere ac rosione, sed immani pericranii nervorumque irritatione orta est. Utut vero nulla in nostro caries ossa occupaverit, quod in tempore adhuc malum fuerit extinctum, antequam metastasis in solidas has fieret partes, ossiumque tubulos, satis tamen truculenter in plexibus fibrisque nervorum, ac periostio plurimarum partium sævierat acerrimus luis fomes, idem successu temporis, mora que in illis locis diuturna, ossium tubulis vitium inducturus, ni extinctus feliciter fuisset.

Quicquid vero horum sit, facile est (ut redeamus ad tactam paulo ante quæstionem,) facile est pervidere, qua ratione promptius labem denuo contrahat corpus, ea jam pridem graviter imbutum, utut postea congruis sanitati remediis restitutum; neque enim semper fundamenta radicesque mali omnes extirpat adhibita sanationis methodus, tum quod aliquando palliativa magis, quam vera merito suo audiat sanatio, tum quod tam profunda radicataque fuerit labes, ut ne selectissimis quidem extingui perfecte remediis valuerit, obductis cicatrice minus fida tenerrimis spongiolisque ac cellulosis partibus, & quam tum pronum est, quamque facile impuræ cuius acrimonie denuo illas percellenti fibrillas novas ibi turbas excitare, novas ludere tragædias, si maxime offendant in corpore, quas conjungant sibi excitentque aliquandiu hætenus torpentes quiescentesque reliquias pristini mali ac veneni, haud ex omni glandularum recessu excussi penitus atque extra corporis ambitum ejecti. Noster vero Juvenis eo plenius cum sanitate rediit in gratiam, quod præter primam sub Gonorrhœa urinariæ viæ, ejusque glandularum membranarumque exulcerationem, salium hostilium acies graviores continui solutiones, viscidis quippe irretita adque fusionem minus aptis moleculis, haud effecerit. Nec sane licuit sine admiratione aspicere hominem, facie prius Hippocratica terribilem, stricturis dolorum ac dyspnæe immanibus fere enectum, brevi vero (absoluto scilicet diuturnæ satis mercurialis sanationis curriculo, ob triplicem methodum combinatam expectatumque frustra salivæ fluxum prolixiore) florida facie, vegeto artuum usu, habitu athletico vigentem valentemque. Hic vero subsistimus!

FINIS.

SAMUELIS

X X X.

SAMUELIS THEODORI QUELMALZ
PROGRAMMA QUOD
HYDRARGYRI VIRES

A

SULPHURE SUSPENSAS EXPENDIT

Lipsiæ 20 Sept. 1748.

Q 99 8

EA est concretorum naturalium indoles, ut tam abjectum inveniatur fere nullum, quod non activitate sua gaudeat, eamque effectu ipso, data opportunitate, prodat. Nec in tanta eorum multitudine fieri aliter potuit, quin vires, sapientissimo summæ conditoris consilio, passim exhibeant toto cælo ab invicem diversas, adeo, ut mutuam crebro conjunctionem respuere videantur. Recte proin *Seneca*: *tota hujus mundi concordia ex discordibus constat*. Sique mundum congeriem dixeris corporum tam agentium quam reagentium, moventium ac motorum, vix aberrabis a scopo. Quemadmodum vero quædam eorum, ex altera parte, si non inertia prorsus, tamen tam exiguis virtutibus conspicua sunt, ut vix sibi relicta harum quasdam exhibeant, sed tunc saltem eas testentur, ubi contrariis qualitatibus præditis obviam fiunt, sic dantur ex altera parte alia majori efficacia referta, quæve aliis natura conformibus juncta, auctis viribus, mirifice surgunt. Nec extra hominem tantum per artem chemicam cognoscuntur, sed in corpore quoque humano vivo, sicubi intro assumpta fuerint, non obscure apparent. Ingens est numerus rerum, ex triplici naturæ regno, ceu ex equo Troiano, copiose proceduntium, arte interdum humana correctarum ac diversimode præparatarum, titulo medicamentorum venientium, quæ cum corpus nostrum ingrediantur, tam varios ut plurimum edunt effectus, legibus naturæ perpetuis sic jubentibus, ut iis solis totius artis salutaris circumspecta applicatio, ceu ultimus ejus scopus innitatur. Enim vero alia, per tam differentia organa colatoria, secedere peculiare humores, secretosque egredi largius præcipiunt, alia effluentium ultra modum retentionem imperant, alia commovent eos horumque partes, alia motum eorum impetuosorem iterum sedant temperantque, alia eosdem spissos, alia dilutos reddunt, alia spiritus s. liquidam nerveum impellunt atque incitant, alia idem figunt, haudque simplici modo immutant, alia velociorem in nervos ac solidas partes alunt influxum ac multis adhuc aliis rationibus fluida corporis, perque hæc solida quoque alterant. Nova vero ab iisdem contrariis coadunatis produci phenomena, testis esto experientia. Præ aliis chemia actionibus his mutuis, quibus vires corporum conjunctorum non raro prorsus infringuntur aut suspenduntur, abundat. Labet in præsentia, exempli loco, duas non parvi momenti res naturales in scenam producere, ut exin appareat, quam aliæ quoque hostes suos in universo hoc inveniunt, quorum alter alterius actionem inhibere, non raro protinus tollere, aptus natus est. Scilicet si quod concretum naturale maxima ac penitus incredibili activitate præditum est, erit certe Hydrargyrum. Cujus qui novit insignem partium soliditatem & gravitatem, qua omnia alia mineralia & metalla, excepto solo auro, superat, quoque teste *Bernoullio de Grav. reb. p. 63.* quatuor decies aquæ pondus excedit, qui ejus divisibilitatem ac mobilitatem,

tem, quam quavis actione chemica paratum constantissimam tamen retinet, quam a figura, quæ semper in eo obtinet sphaeroidea & lævigata habet, quæque in minutissimis ejus particulis deprehenditur, qui inquam volatilitatem ejus in igne mediocri perpendit, perque alia experimenta, ubi vel extrinsecus solum applicatum, aut a plebe, cortice juglandium, aut alia capsula inclusum deque collo suspensum fuerit, metitur, quippe qua effluvia sua ad corporis intima usque cum manifesta humorum, imprimis lymphæ salivalis, resolutione atque per loca convenientia excretionem, aliisque sanguinis alterationibus penetrare sinit, ex merito considerat, is de activitate ejus exquisitissima plenissime convincitur. Atque ita decebat aquam illam, chemicorum manus haud madefacientem, talibus partibus esse constitutam, quæ non nisi contactus admittant minimos, qui cum multis intervallis porisque necessario coincidunt, fluidi hujus metallici defectum præsupponentibus, ut hinc, motore accedente externo exiguo, commoveantur facillime, inque corporis vivi humoribus, systaltico articularum imprimis motu perpetuo, summum attritum noctæ agilitatem exerant stupendam, penetrationemque ad intima ejus penetralia. Ast quod, profecto, auscultationem nostram meretur, si quatuor vel sex ejus, præcipue paulo calefacti portiones, ut in consociendo æthiope minerali solemus, uni tantum parti sulphuris communis mineralis, leni igne fusi, in vase figulino, sub levi agitatione addantur, dici vix potest, quam mox lentescere incipiant, veluti in ejus cum pinguedine animali, vel terebinthina, aliave resina molli commixtione, inque confectione unguenti napolitani, fieri consuevit, quamque continuato motu vel lignea rudicula fuscipiendo, ac frigescente massa, corporis nigri solidique faciem induant. Qua re non obscure docemur, mercurio vivo ligando quasi, corpus tam aptum natum esse nullum, atque sulphur minerale. Quod, ni fallor, clarius adhuc apparet, ubi laudati sulphuris vel ejus floribus parti simplici, tres ad sex usque hydrargyri portiones in mortario jungas, trituraque desuper instituta, pauoque continuata invicem probe misceas, quo opere ocyus mercurium a sulphure excipi, hoc vero in illius partium intercapedines, cum conversione ab initio in cineritium, postmodum, protracta agitatione, in pulverem nigerrimum mutuo non minus, blandeque satis admitti animadvertes. Nec superficiale hanc utriusque miscelam, utut per meram mechanicam trituram administratam, pronunciarum fas est, cum massæ hujus tolerantia ignis sat fortis eam arctam satis, nec tam facile dissociandam evincat. Quantum vero mutatum nostrum ab illo reperimus, cum mobilitatem ejus in inertiam pigerrimam, quæ liberiores in lactea vasa venasque absorbentes ingressum, qua partem maximam, respuit, hocque pacto pristinum effectum, cum in latebras corporis remotissimas punctaque ejus minima, nec ossibus exceptis, commode citissimeque aditus ei patebat, videamus inversum. Numne hæc res imponat egregie illis, qui, cum hydrargyrum tanta quantitate æthiopsis hujus miscelam ingredi

pro-

probe noscant, adeo efficax generosumque sibi remedium in eo concipiunt, nedum continuato usu pyralissimum metuunt, quem tamen ob compedes additas, quæ similem ingressum in sanguinis massam, ut olim, prohibent, minime ciere, si vel ad plures uncias, serie haud interrupta, sensim in usum vocetur, experimur, cumque præter anthelminticam virtutem, in fistula intestinali nonnunquam exertam, sanguinem purificantem efficaciam non nisi parcissime exhibeat, verendumque potius sit, ne largius assumtus in tenerioribus infirmisque subjectis, aut infantibus, ob majorem ad motum ineptitudinem, longiores neccat moras, ventriculoque oneri sit. Quam cito, quantisque viribus blandissimum sulphur, marte non aperto, sed tecto potius, mercurii vires plane hebetare atque obtundere par est! Quo evidentius utriusque actio mutua innotescat, non abs re fore crediderim experimenti cujusdam mentionem jam facere, quod non sine admiratione animique oblectamento me olim aliquoties instituisse scio. Occasione nimirum, ab ægris cum morbo gallico conflantibus oblata, præscripsi eis, ex methodo, medicamenta mercurialia, subjunctis aliis antiveneris, usu continuo usurpandis. Quibus ad pyralismi exordia sumtis, jugiter nihilominus usum eorum minus interruptum, quotidianum, eandemque eorum dosim imperans, nil quicquam, nisi quod quotidie scrupulum unum vel duos floribus sulphuris semel aut bis superadderem, immutavi. Qua ad plures dies, non raro hebdomades quandoque menses protracta methodo, omnem salivationis prodromum progressumque disparuisse, morbum autem, imprimis graviolem, sine ullo levamine, nisi quod sub initium a mercurialium assumptione solitaria allatum erat, permansisse, re ipsa expertus sum. Cumque salivationem in ægrotantibus, alio tempore, ex instituto excitatam, & ad ἀκμὴν perductam non eadem promptitudine, hoc remedio, quam opinione celebres etiam foveant artis doctores, me sistere potuisse in memoriam revocarem, facile discrimen, quod humores serosos jam jam resolutos commotosque inter, atque eosdem resolvendos prius commovendosque intercedit, perspexi. Nec a solo crudo sulphure minerali, aut ejus floribus talem expectavi effectum, sed similem prorsus, dixerim propemodum majorem, ab ipso antimonio in pollinem redacto, & ad scrupulum vel drachmam dimidiam, una cum mercurialibus pharmacis quotidieque adhibito, animadvertere potui. Quid quod, ut mutata paulo facie tentando incederem, ipsum æthiopem mineralem bis terve, de die interne assumendum, atque unguentum napolitanum saturatius externe, idemque aliquoties de die in loco tumoris jussi illiniendum, utque experimenti certior mihi constet fides, inunctioni ipsemet sæpius adstiti. Tantum tamen abfuit, ut salivæ profusum ex ore, vel in ipsis puerulis excitatum fuerit, ut potius parum, aut nihil simultanea hac utriusque remedii adhibitione, prædominante in æthiope minerali sulphuris indole, medendo malo huic, profecerim. Quæ perspicuus non poteram non ab illa sulphuris, vel antimonii, vel etiam æthiopsis

Diffut. Medico-Pract. Tom. I.

R r r

pis

pis laudati usu ad unum vel alterum desistere diem, altero interim strenue continuato medicamento mercuriali, & ocyus de effectu manifesto, morbo derogante convictus fui, qui euphoriæ progressus, mox iterum, ubi sulphureo medicamini ingressus denuo concedebatur, sublitit. Equidem non dubito, fore nonnullos qui rem hanc levidensem, aut forsitan exquisitiōne nostra minus dignam judicabunt; verum quod bona eorum venia dixerim, eo digniorem meditatione hac eam judicandam arbitror, quo utraque concreta sibi relicta activitate sua notabili gaudent. Enim vero sive mercurii vivi & exin præparatorum aliorum medicamentorum habeas rationem, non solum in mechanicis domesticisque quibusdam negotiis, de eximia subtilitate atque ad motum suscipiendum aptitudine nos convincit, sed ore assumtus, corporis intima adeo, quod supra innui, pervadit, ut nec periosteï, ossiumque vascula minutissima relinquat intacta, donec cum ipsa materie sanctoriana halitiosa, effluvia quoque mercurialia extra corporis limites exhalando proscribantur. Cujus rei pyxides aureæ, pulverem continentes sternutatorium, atque nummi aurei in marsupio asservati testes sint, quippe qui in colore suo adeo mutantur, ut valor ipse eorum a vulgo rerum ignaro, postmodum in dubium vocetur. Sive sulphuris indolem paulo sollicitius quis evolvat, quamque perpetuo de se modo invisibili spargat effluvia in distans satis spatium, quælibet argentea utensilia, vel ex filis argenteis contexta colore fusco obscuroque obducentia, de tali partium suarum tenuitate reddetur certior, ut cui ex utrisque plus activitatis tribuendum sit, pene ignoret. Fidem excedit, quam pauca illius grana in pulverem contrita coacervata paulo, filique linei tantillo, loco ellychnii in medio instructa, post hujus accensionem diutissime perdurantem, exhalationibus suis late se diffundentibus, vel conclave maximum eo usque repleant, quo metu suffocationis omnes procul esse jubeantur. Veruntamen tantum abesse puto ut sulphur, etsi in impalpabilem pollinem redactum tota sua quantitate per oscula vasorum lacteorum, aut venarum bibularum sic dictarum angustissima transire, hacque via regia sanguini reliquisque partibus adduci queat, ut de ejus minima saltem portione, ob ejus ramosam superficiem difficilioremque in corporis humoribus serosis resolutionem idem sit asserendum. Quibus non obstantibus nec medicis ignotos fore effectus, qui reiterata pulveris antimonii crudi assumptione passim obveniunt, censeam, cum sulphuræ ejus moleculæ tenerrimæ, cum sanguine cæterisque humoribus, si vel parte contingat exigua, adeo in corpore longe lateque evagentur, ut perrumpendo demum per cutim manus, epistylum scipionis argenteum brevi obscurasse olim visæ fuerint. Utut igitur, quod facile largior, parva ejus assumpti portio ad sanguinem pertingat, mirari tamen subit, qui viscera atque imprimis cor cum universo genere arterioso id præstent, quod vix mortaria durissima ex metallis lapidibusve confecta valent, qui inquam adeo comminendis his concretis, cum san-

guine ac lymphæ, quodque sulphur minerale aut antimonium concernit, parte minima oberrantibus, inque tam exilissimas partes, rectius atomos dicendas, convertendis sufficiat. In corpore namque humano à sanguine atque humoribus eadem corpora solidiora sic dissolvi, uti saccharum, vel quodlibet sal in aqua, ceu menstruo suo genuino disparent, ut unum cum eodem evadere videantur, nolim affirmare, eoque minus, quo certius constat, nec mercurium cum ejus præparatis, si illum sublimatum corrosivum excipias, nec sulphur minerale una cum antimonio ab aqua aut humoribus, corporis nostri analogis fundi, cum multum ab indole salum distent. Ne quis interim me aquæ, cum vivo mercurio aut antimonio diu fatis coctæ, omnem denegare virtutem, opinetur, qui prioris virtutem anthelminticam præcipue in tenellis infantibus; posterioris vero sanguinis purificationi vulgo tributam qualitatem, quæ additis communiter radicibus, lignis, aliisque plantarum partibus magis magisque intenditur ac promovetur, per experientiam satis edoctus fuerim. Id tamen pro certo obtineo, tales vires neutri earum, si vel copiose atque ad profusionem usque quotidie ingurgitentur, esse adscribendas, quales concretis ipsis in substantia adhibitis omnino competere, optima rerum magistra loquitur. Interim per validas cordis arteriarumque ictus, qui more guttularum aquosarum ex alto deciduarum non vi, sed sæpe repetendo agunt, sique Lowerum audias intra horam, præsentem integram sanitatem, ter mille atque sexcentas concussiones fortes satis exercent, utriusque concreti partes, quotquot modo sanguinem intrarunt in alcohol antea conversas, atteri, hoc attritu mirifice dividi, obviam sibi invicem factas combinari, sulphureas nempe moleculas globulis mercurii longe minoribus, ac quidem per corium alias transprimuntur, ubi tamen nubeculæ ad instar tenuissimæ lateribus adhærere conspiciuntur, glutinis in modum, ac veluti cum pinguedine animali superficialiter sit, adhærendo alligari, extra dubitationis aleam est positum. Cum de effectu caloris in sulphur clara multa præstent testimonia, quamque per hunc ad effluviarum dimissionem copiosorem disponatur ita, ut per aera postmodum, modo profus invisibili, dispergatur, potiorum calori corporis partem hic concedere malim, qui parum sulphurei ejus, quod cum sanguine commixtum est discontinuare, fortem per frictionem motumque sanguinis intestinum volatile reddere, modo propemodum, quo sulphur in vasis clausis idem in sublime attollere potis est, quoque debilior ejus gradus ad partem hanc minimam requiritur. Nec multum referre puto sive per amorem, quo simile simili gaudet, quoque magnes ferrum attrahit, sive per odium potius utriusque concreti, in corpore sibi occurrentis, actionem explices. Etsi enim nulla evidens pugna vel effervescencia, quæ nonnullis mixtionibus salium natura sua contrariorum, aliisque rebus a menstruis dissolvendis propria est, oculis hic usurpari queat, cum nihilominus actiones & reactiones corporibus diversis invicem conjunctis perpetuo competant, virtusque quam mercurius sibi

per unanimum consensum omnium vindicat, plane infringatur, ejus actio suspendatur liberrima perfectissime, hocque pacto indoli ejus naturali obex ponatur, quomodo amica hæc adunatio sit nuncupanda, ego non perspicio. Quemadmodum contra ea luctatores vel paribus viribus sibimet mutuo resistunt, alterque alterius robur æqualiter infringit, aut quemadmodum, alter præpollentibus suis alterius deprimit vires, suas exerit solum; sic non absimili ratione cum nostris agitur medicamentis, quorum alterum alterius hostis infensissimus ejus actiones hebetat, tantam non prorsus deprimit, suam potius in ejus conjunctione, haud satis mirando modo, præpollentem repræsentat. Decipiuntur ergo egregie, quotquot cinnabari cujuscunque specie virtutem antiveneream attribuere substinent. Equidem bene recordor medici hujus sæculi magni nominis, cujus cineres, ob præclara in rem medicam merita, sincera veneratione exoscuro, qui cinnabaris, inprimis nativæ vim venereo viro graviter resistentem aperte pronunciare, haud dubitans, literis posteris relatum reliquit. Nec ego inficias eo, vera ipsum de ea, uti in Ungaria, Transylvania aliisque exteris regionibus colligitur, hacque crudiori forma apportatur, hanc prædicasse laudem, cum ipse imitatione circumpecta passim instituta, quam debellando morbo infami, viribus sit instructa eximiis, probe addiderim. Ast permittant cœlitibus adscripti manes ejus, ut ingenue profitear subesse causæ quandam fallaciam. Quanquam enim rudi sua substantia adhibita hanc certe tueatur prærogativam, ea tamen destituitur protinus, ubi, quod in nostris beneque constitutis officinis aliis pharmaceuticis sit, sublimationi prius chemicæ subjecta fuerit. Qua, ut decet, cum libra ejus dimidia adornata, unciam minimum unam cum dimidia, non raro duas & ultra mercurii currentis, retortæ vitreæ collo vasi aqua repleto immisso, collegi, cinnabari puriori retortæ superiori regioni adhærente, multis sæpe remanentiis arenosis in fundo ejus permanentibus. Quam inveniens notabilem mercurii portionem, sulphure minus subactam, alio tempore eandem operationem suscepturus, florum sulphuris unciam dimidiam prius addidi, & desuper instituta sublimatione, non fallaci experimento largiorem cinnabaris elegantissimæ quantitatem, nil quicquam vero mercurii currentis obtinui. Quotus nunc est quisque qui non harioletur, mercurii crudi adductam quantitatem, ob parciolem sulphuris in cruda nativa cinnabari præsentiam, liberam sui que juris relictam se operosior longe in corpore humano exhibere, atque ubi à ramosis viscosisque sulphureis moleculis implicata tenetur, quibus lentior ad suscipiendum motum evadit. Quibus, vel me tacente, patet, virtutem hanc adductam antiveneream, post peractum sublimationis actum, prorsus evanescere. Quo e contrario auctior utriusque corporis hujus naturalis, per intervenientem hanc operationem, igne fati forti, artis lege administratam accidit combinatio, eo ad viam cum chylo ad sanguinem ineundam tardius emergere productum, haud obscure intelligitur. Quotquot igitur tantas,

tam,

tamque eximias antispasmodicas, nervinas, antepilepticas aliasque de cinnabari pollicemini vires medicas, easque cum cote, cætera huic juncta pharmaca acuate quasi, horumque virtutes intendente comparatis, posthabito partium studio, probe exploretis utrum promissis stare queatis? Ne quis interim me bene meritis laudibus ejus eapropter quid detracturum opinetur, quia pondere suo ineptior ad motum parum sui sanguini concedit. Etenim haud sum nescius, quam multa in officinis prostent longinquo huic itineri ad sanguinem instituendo minus opportuna, quæ nihilominus laudabili instructa efficacia, multis aliis, partibus tenuissimis volatilibusque præditis, palmam vere præripiunt, statimque ubi ventriculum ingressa sunt, rem suam ex voto peragunt.

F I N I S.

R I X

JOAN

J. DAMIANI CHEVALIER,

E T

LUD. RENATI PET. FEL. LE THIEULLIER,

T H E S I S I N E A V E R B A

An per suffitum felicitior & tutior, quam per inunctionem mercurialem,
morbi venerei curatio?

Parisiensis 3 Febr. 1752.

L

Luis venereæ origo, antiquitas, propagatio, contagio, signa, symptomata notiora, sunt, quam ut hic de iis fuse disserere operæ pretium sit (a). Hic morbus, non unius loci indigena, circa annum 1494. ad Europam primum appulsus est, antehac Medicis ignotus. Non ergo a promiscua venere ortum habuit, nec habet etiamnum. Illud quoque testatur ea, qua usus est Supremus Parisiensis senatus cautela, ne pestis illa contagione serperet ad plures. (b) Neque infimum est quod ex brutis, quæ nunquam lue venerea laborant, deducitur argumentum. Quomodo quibusdam in locis factus fuerit endemius, expectas ut dicam? Neminem læcet, sanos etiam homines, vel ex minina venere, vel ex impuro cum meretricibus congressu, sub cælo quolibet aliquid plus minusve morbidi nunquam contraxisse, ut phlogoses, ulcera, phimosis, paraphimosis, &c. Hæc vero symptomata sub zonis calidioribus peiora & diuturniora in veram luem, quam veneream dicimus, facile degenerasse vero proximum est. Hanc incolis primum successive, deinde advenis communicatam, ex iis ad exteris nationes disseminatam fuisse cogita. Quænam sit virus venerei natura ex effectibus auguraberis*. Optimam curandi methodum non

ab.

(a) Vide eruditissimum Opus de morbis venereis, Autore clar. V. J. Astruc, Med. Paris.

(b) Vide Decretum Senatus Parisiensis de disciplina, erga magna variola infestis, observanda. Dat die 6 Martis, anno 1676. de morbis venereis, lib. 1. cap. 14.

* Non tamen existimes (ut notat Author laudati operis) virus venereum pro novo humore seu liquido habendum esse intra corpus admissio, cæteris naturalibus humoribus superin ducto, eosque inficiens, ut vulgo credi videtur. Sed meram esse vitiosam

ab antiquioribus Medicis accipies; hujus quidem alexipharmacum invenere, mercurium nempe, genuinam vero illud administrandi rationem docebunt Neoterici. Hi tamen inter se non consentiunt; pluribus placet inunctio mercurialis, quibusdam suffitus; nonnulli plenioris hydrargyrosim, plures parciorem adhibent. Sunt qui salivæ fluxum uberiores, sunt qui parciorem postulant. Sunt qui ipsum reformidant, sunt qui variis artibus ipsum arcant, non æque salutaribus. Quidam per intervalla tantum ægros unguendo jubent; alii diebus fere singulis; cum modica unguenti quantitate; alii cum majori; imminemque oris fluxum per cathartica præcavent, sistuntque jam ortum. Quibusnam igitur album dabis calculum? Illatam à toxico venereo noxam perpende, quomodo deleatur, investiga.

I I.

Duplex vitii genus infestat corpus lue venerea labefactatum. Corporis partes alterum deturpat, alterum functiones lædit. Vitia partium ad hæc duo fere capita revocari possunt, tumores, ulcera: multiformes & variæ indolis tumores. Alii cuti, alii glandulis, alii ossibus insident. Tumores dicitur per universam corporis peripheriam sparsas, exostoses, anchyloses, bubones, lienis & hepatis skirrhus. Ad ulcera referas scabiem, impetiginem, herpetem tabo vel ichore tenui fluentes, cariem ossa exedentem. Functiones animales, ut facultas loquendi, videndi, audiendi, &c. mali ferocia vel depravantur vel imminuuntur, vel abolentur. Vocis organorum læsionem sequitur raucitas, aphonia; ophthalmia pertinaci laborantes oculi lucem averfantur, nec valent sustinere; aures importuno tinnitu, aut immani dolore, aut utroque laceffitæ sonum vel male, vel alienum referunt, quandoque nullum. Oculorum triplex humor suo modo vitatur: vitreus glaucomate, crystallinus suffusione deformes fiunt; aqueus in fibrarum speciem coactus multiplices pilorum villorumve species repræsentat.

Nec à labe immunes sunt functiones vitales. Syphiliticos torquet dyspnoea, asthma, tussis ferox tum sicca, tum humida: phthisi pulmones flaccescunt, arent, in pus abeunt. Ventriculus ad alimentorum solutionem minus aptus languet ἀνορεξία, vel gravatur βραδυπεψία, aut iners fit ἀπεψία. Succus male elaborati diarrhœa foras eliminantur: Vel angustos vasorum lymphaticorum mæandros permeare inhabiles hydropem generant, aliaque morborum genera, quæ ex ingurgitatione nascuntur. Hinc febris, vultus livor, marasmus, virium prostratio. Hæc & cætera bene multa

vitiosam humorum naturalium qualitatem aut, dyscrasiam, qua degeneres à nativo statu, in alienam naturam, id est, in naturam præternaturaliter falso-acidam desciscunt. lib. 2. cap. 2.

Hanc naturam primum induisse ulcera in his locis, in quibus nata est lue venerea, ex eo fas est conjicere, quod ea sanguinis aut humorum corruptela ex venere in Europa nunquam observat fuerit.

multa luis venereæ symptomata qui trutinatus fuerit, fluidorum spissitudi-
ni, præsertim lymphæ, rodentique ipsius indoli, omnia tribui posse mi-
nime dubitabit. Quid enim tumores, & viscerum infarctus tam generare
aptum est, quam crassiores, tenaces, viscidæ liquidorum moleculæ? Un-
dè ulcera, nisi à laceratis musculorum fibris? Unde dolores vagi, fixi,
lancinantes, pungitivi, nisi à membranis musculos involventibus nimium
dissentis & vellicatis? Unde ossium moles aucta? Unde anchyloses, seu
tumor articularum, nisi à succis, quibus nutriebantur, solidescuntibus?
Unde ipsa ossium ulcera sive caries, nisi ab incuneatis in periosteo lymphæ
crassioribus particulis, quæ continuo ad exitum, aut ad perreptandos hu-
jus canaliculos impulsæ, ipsum dilacerant? Ossa nudata diu integra per-
maneant, fieri non potest. Porro tenuandis liquoribus, promptissimum
habes auxilium, mercurium nempè.

I I I.

In debellandis morbis experientia non utique minus quam ratiocinio
fidendum. Morborum, quos impura venus invexit alexipharmacum esse mer-
curium, ratiocinatio primum docuit, confirmavit constans & non fallax ex-
perientia. In mobilitate, pondere & divisibilitate partium efficaciam hy-
drargyri ponendam esse nemo non fatetur. Is potenter humores quoslibet
subigit, sanguinis, lymphæque plures globulos in unum coactos penetrat,
dividit, solvit, ad nativam molem reducit, ad motum habiliores reddit.
Inconspicuis suis guttulis exilissimos capillarum cujuslibet generis vasculo-
rum mæandros permeat, eorum infarctus referat. Qua vero arte felicius
& tutius intra corpus admittatur inter, omnes non convenit. Alii frictione
per cutis poros impellendum putant, hanc methodum non improbamus.
Verum gravioribus & inveteratis morbis debellandis imparem plurium an-
norum experientia didicimus. Levioribus sufficit, si rite administretur.
In hac, duplici modo peccatur: dum cietur *salvatio*, vel dum illa per in-
feriora deturbatur catharticis. Salivæ fluxum, quem ad nostra tempora us-
que necessarium pronunciarunt Medici, inter remedii ponas infortunia.
Fucum fecit illis opinio male sulca virus per *salvationem* eliminari: at sa-
livæ spurcicies, & fætor oris ulceribus debentur. Non puriorem ex viro
fano, quam ex summe infecto elicies. Sine *salvatione* ambigis averrunca-
ri posse luem veneream? Audi hujus *salvationis* olim assertorem acerrimum.
„ Experientia, *inquit*, omni ratione major; Medicos jampridem docuit
„ mercurium, etiam dum nullam *salvationem* ciet, cæteroqui tamen eos-
„ dem effectus in sanguine præstare, ac si *salvatio* legitima mota foret, mo-
„ do debita copia ad sanguinem penetraverit, & proinde attenuatis liquo-
„ ribus, referatis vasis, restituito oscillatorio partium motu, disgregatis
„ obicibus, profligato seminio morbofo, luem veneream radicitus perinde
extir-

„ extirpare”. (c) jam vero quod huic Authori celeberrimo erat in votis
penes est medentem. Autoritati fidem denegas? rationem audi: mercurius
aperientium medicamentorum more agit. Rideas merito Medicum, qui vis-
cerum infarctus tollere satagens, per os revocaret eliminandum quod ex
ipsis detraxerit. Adde quod ut scopum attingat hydrargyrus, quo diutius
per totum corpus erraverit, iteratis circuitibus, eo efficacius, & citius
illud sanitati restituet. Qui *salvationem* movent, vias aperiunt mercurio,
ut qua data porta ruat. Qui *salvationis* tædia, labores & pericula cathar-
si satagunt præcavere, non magis feliciter cum ægris agunt: frangunt vi-
res, mercurium eliminant, quod dextra ædificant, diruunt sinistra. Igi-
tur, qui inunctionibus morbum tentant depellere, hydrargyrosi parcio-
re utantur. Drachmam unam cum semisse, duas ad summum unguenti, quod
partem unam mercurii, duas adipis suscipiat, diebus singulis, (si fieri
potest absque *salvationis* periculo) adhibeant: frictiones saltem triginta,
ut plurimum quadraginta celebrandæ sunt. Sic multo plus mercurii corpo-
ris penetralia subiturum, quam per unctiones ad ciendam sustentandam-
que *salvationem* facili computatione cognosces. * Neque ex illa copia quid-
quam decidet aut per os, aut per alvum, sed per solam perspirationem,
solutis obicibus, qui naturali succorum circuitui obstitabant.

I V.

Ut parciori cedit hydrargyrosi syphilis levior, sic quæ gravioribus stipa-
tur symptomatis huic obsurdescit. Exostoses, anchyloses, scrophulæ, le-
pra quandoque luis venereæ soboles, ut fas est conjicere, ulcera, quæ fau-
cium partes absumpserunt, quæ palati, nasi, sterni, aut artuum ossa de-
pasta sunt, efficaciora postulant remedia. Hæc supeditat suffitio; à Me-
dicis prioribus syphiliticis coactaneis tentata æqualem fortunam ac unctio-
nes sortita est. Hæc parciori manu Medicorum consilio, largiori ab empiri-
cis administratæ per multos annos male audierunt. (d) Suffimenta ex cin-
nabari veneno arsenicali, aut sublimate corrosivi infecta, in manifestum
capitis periculum ægros adducebant; nil mirum si ab omnibus fere Medi-
cis reprobata sunt. A toxicis repurgata cinnabaris cum gummi & resinis so-
ciata est. Ineptum connubium! Capiti, pulmonibus importuno fumo no-
xium, ægris intolerabile. Infortunii causam intellexerunt sapientiores Me-
dici,

(c) *Astruc. lib. 2. cap. 8.** Non raro post unicam unctionem ex uncia semis unguenti, quod ex mercurii & axungia partibus æqualibus constet, sæpius post duas, vulgo post tres, erumpit salivæ fluxus uberrimus, qui per dies 20. aut 25. perseverat, non ultra proritandus. Ergo in hac hypothese sex tantum drachmæ mercurii intromittuntur. Si autem per dies quadraginta iungatur æger cum drachma una & semis unguenti, quod tertiam partem tantum mercurii contineat, accipiet viginti drachmas. *De morbis venereis, lib. 4. cap. 7.*(d) *De morbis venereis, lib. 2. cap. 9.*

dici; solam cinnabarim usurparunt. Rediit honos remedio, ipsiusque multum increbuit celebritas, ex quo post multa experimenta in Nosocomiis facta ipsius salubritatem *Facultas* declaravit. Tum nostri ordinis Medici, verbis ac scriptis, suffituum laudes prædicare, energiam experiri. Ego quidem ausim affirmare supra ducentos utriusque sexus, pueros, juvenes, senes, mulieres utero gerentes, nutrices intra annos undecim à me curatos fuisse & sanatos. Quos inter exostosi, anchylosi, ossium carie, strumis, lepra, paralyti quidam laborabant. Ex his plures non semel incassum unctioniones experti fuerant. Disparis eventus rationem invenies in discrimine molecularum mercurii per frictum, aut per suffitum inducti. Per frictum partes mercuriales crassæ impinguatæ, vix ad motum habiles, sanguinis lymphæque globulos impellere quidem, at minus penetrare, dividere, & exilissimos tubulos permeare queunt. Animo autem attende quam exiles sint, quam expeditæ, quam mobiles aëreæ illæ particulæ, quæ suffitionis ope per nares hauriuntur. Quam cito per totum corpus diffundantur. Cerebrum per nervos olfactorios (cavitate enim donantur) (e) irrorant, pulmonesque subeunt, in ventriculo recipiuntur, miscentur alimentis, sic per omnes corporis partes cito diffusæ, non prius in auras abeunt, quam viscerum omnium anfractus, membranarum exilem contextum, cæcas ligamentorum, cartilaginum, ossium semitas mille circuitibus peragraverint. Quodnam remedium tam præfens tanta valet edere miracula? Cinnabaris artificialis, * vel potius æthiops mineralis, ex libra una hydrargyri, & florum sulphuris unciis quatuor tritura confectus. † Si major sulphuris quantitas adhibeatur, pulvis statim majori flamma absumitur; si paucior, non accenditur. Hujusce pulveris drachma una paucis carbonibus supponatur; exhalantem sub flammulæ forma mercurium tentorio satis amplo involutus æger, obturatis ore & oculis, naribus excipiat. Ante sex vel septem minuta sudor erumpet copiosus ex universo corpore, tum in lectum reponatur per aliquot horas sudaturus. §. Vix quemquam e centenis reperias huic sustinendo remedio imparem; imo per ipsum curationis tempus omnes pinguescunt. Si quis tamen hunc brevem admodum laborem perferre nequeat, faciliorem methodum offert unus è nostris. (f) „ Si quis æger, inquit, carbonum vaporem ægre ferat, interea dum lectum petit, injiciatur „ cin-

(e) Vide *Questionem medicam*, an à diversa causa moveantur cerebrum & dura meninx? propugnata die Jovis 21 Februarii, an. 1737. M. J. D. Chevalier præside.

* Æthiops mineralis minus caput ferit, minusque salivam movet quam cinnabaris artificialis.

† Ad conficiendum hunc pulverem horæ ad minimum decem & octo requiruntur; tritura fiat in mortario vitreo, cum pistilo vitreo.

§ Æger sub lecti ingressum potius quam matutinis horis suffitum excipiat. Idem dicendum de frictionibus.

(f) Vide *Questionem propositam die Mercurii 24 mensis Nov. anno 1745. M. Lud. Ren. Marteau, D. M. P.* an in curanda lue venerea, suffumigia ritè adhibita, remedium optimum?

„ cinnabaris in ferrum candens in cubiculo clauso ubi ille somnum capiet. „ An modus iste sanandis ægris sine sudore sufficiat, penes Authorem sit fides. Priorem qui tentaverit, felicem eventum sibi polliceatur.

V.

Non te deterreant ab adhibendis suffimentis priscorum Medicorum, qui ea reformidabant, multitudo. Non ea proponimus quæ reprobabant. Diverſa est materies, diversus adhibendi modus; imo animos addat plurimorum ex iis testimonium. Fatentur post incassum usurpatam hydrargyrosim, nonnullos perfecte per suffitum sanatos fuisse; docentque, cum cætera non profuerunt, ad illum confugiendum esse. Si ergo tam noxii ex natura sua remedii ope illud effectum est quod unctionibus fieri non potuit, quid ex eodem remedio, venenis, aliisque rebus noxiis purgato sperandum putas? Quid plura? Experientia in rebus medicis magistra docuit quod suademus, eadem suadet ratiocinatio. Nec te moveant quidam ex neotericis, qui præstantissimam hanc medicinam insufficientem, imo noxiam clamitant. Suffimentum ab hac injuria egregie vindicavit Thesis supra laudata. Crimen vero insufficientiæ & periculi, in hydrargyrosim cum salivæ fluxu conjunctam merito refundendam, probat invictissime.

Ergo per suffitum felicior & tutior, quam per inunctionem mercurialem, morbi venerei curatio.

XXXII.
JACOBI GRAINGER,
DISSERT. INAUGURALIS
DE
MODO EXCITANDI PTYALISMUM
ET
MORBIS INDE PENDENTIBUS.

Edimburg. pridie Idus Martii 1753.

Quædam de modo ptyalissimum excitanti, & morbis inde pendentibus monere, hujus dissertationis propositum est.

Duorum, & ultra sæculorum experientia, ptyalissimum, mercurio in sanguinem recepto, provocatum, luis venereæ remedium potentissimum esse, jam constat; sed, quoniam hæc lues, utcumque dira, vitæque humanæ infesta, sæpe morbis aliis, qui hydrargyrosim forte non ferant, implicatur, horum primos, sicut à claris practicis enumerantur, strictim attingamus.

1mo. In re medica, stabilitum est, quod quando plures morbi complentur, ei, qui vitæ præcipue minetur, primo succurrendum.

Hinc, in sphylico, malo acuto, vitam minante, tentato, salivæ proritatio non est excitanda.

2do. Sed in pathologicis quoque, evacuationem novam, ingruente, fluente quavis periodica vitæ salutari, nunquam sollicitare, axioma est. Hæc liquido patent.

3tio. Sed quid faciendum, quando morbis diuturnis, ut sæpe fit, implicatur virus venereum?

Hic revera maturo judicio opus est, quippe, quoniam permulta mala chronica à lue venerea oriuntur, an huic vel alteri morbo originem debeant, judicatu difficile est.

Si a lue ortum trahant, nil mali extimescendum, quoniam, causa hydrargyrosi sublata, tolluntur effectus.

Sed, si morbus ab alia peregrina materia pendeat, quænam praxis? In universum, si sputi proritatio malum chronicum vel penitus insanabile redderet, vel subito vitæ minaretur, a mercurio abstinere convenit.

Sed, quoniam a quibusdam practicis in morbis nonnullis, quibus sanandis revera confert, & in aliis, quibus ex mea propria experientia, obest, prædicatur hydrargyrosis, horum præcipuos speciatim memoremus: & primo.

4to. Obstructione viscerum tentato, multi in medicina celebres exitialem fore ptyalissimum proclamant; & sane si in schirroma abierit obstructio, vel altius morbum insingeret, vel vasa rumperet mercurius; sed, si recens sit obstructio, quid tam, præmissis præmittendis, materiam immobilem adeo permeat, ac sputatio? Febrem quippe semper, quæ deobstruentium rerum longe potentissima est, accendit. At, in pus resoluta materia obstructa, anne salivæ excitatio prodesset? A plerisque, nec injuria, damnatur; attamen ulcera interna, mercurio parca copia exhibitto, sæpe felicissime sanantur; sanatis, nil obest, quo minus excitetur ptyalissimum.

5to. In hydrope thoracis, improbatur hydrargyrosis; & sane si sanguinis crasis dissolvatur penitus, si laxentur nimis solida, hoc est, si vires
vitæ

vitæ frangantur; sputationis copiosæ excitatio nequam convenit, parca, prodest. Aquam e pectore, mercurio præcipue, plus una vice feliciter eduxi. Ab hydropicis facillime sputum elicitur; nimium humores cito corrumpit, hæmorrhagias exitiales, sæpe producit, gangrænas, mortem arcessit. Raro luem veneream concomitatur.

6to. In scorbutica sanguinis dyscrasia, quoniam in hoc teterrimo malo, vasorum cohæsiō sic minuitur, ut a leviculo etiam impetu frangantur, simulque humorum putredo ingens adest, improbat nec injuria salivatio.

Militi siphylitico, gingivarum putredine, & femoribus &c. maculis lividis nigris interstinctis, mercurii crudi drachmam unam inungebam vespere. Die insequenti sputum verum mercuriale magna copia effluxit, & rite ad decimum diem processit, tunc mala, labia, oris interna intumuerunt valde, dentium infirmitas ingens sequebatur, fere omnes exsereavit, & quod mirum, mole auctos. Halitus commilitones foetore vix tolerando percussit. Sanguinis multum foetidi, immo gingivarum quotidie expuit. Erat urina foetidissima, crassa, parca, fere nigra. Animo defecit sæpe. Omnia, quæ alias, ad effrænam sputationem cohibendam, cum successu usurpaveram, adhibui. In pejus ruebant symptomata, moribundus erat misellus. Tunc vinum cum aromatibus decoctum, & elixirem vitrioli, singulis horis dedi. His, vires brevi redierunt, sanguis, & tandem sputum, sistebantur. Eorundem usu diuturniore, maculæ, tumor &c. tandem evanuerunt; attamen per tres menses militis officio fungi nequibat. Lues venerea sæpe comitem habet scorbutum verum.

7mo. In ictericis, sed perperam, damnatur hydrargyrosis; nam modo evacuantia & balneæ tepidæ præmittantur, hepar obstructum, nisi in scirrhum concreverit, semper expedit. Ter, morbum regium lui aphrodisiacæ implicatum, in Flandria vidi.

8vo. In insania interdicitur sputatio. Et revera, maniaco furenti, mercurium ad sputum provocandum, exhibere, sanæ non mentis consilium videatur; sed quoniam melancholici & morbo hypochondriaco affecti, sæpe viro venereo tentantur, sese sæpius tentatos autumant; an tali enixius petenti conveniret hydrargyrosis? Hoc sedulo expendi meretur.

Quoniam consortium, quo corpus cum animo unitur, ignoratur fere, morborum plurimum rationem, in quibus animi vis præsertim affici videtur, ut & therapeiam exquisitam, tradere non est. At melancholia, & morbus dictus hypochondriacus, magna ex parte, in vi imaginationis consistunt. Itaque, de his luculenter differere non datur. Sed & corpus, mutationes quasdam subit, quarum ductu, nosmet ex angustiis expedire conemur. Bilis acris primum, dein viscida, & demum picis instar atrifit; quin & sanguinis ipsius habitus in melancholia crassus est & tenax, nigroque colore. Unde incisa cadavera, cerebrum siccum, sanguinisque canales atro ac lento cruore distentos ostendunt. Et in malo, (quamvis &

& corporis reliquum infestat,) hypochondriaco dicto, maxime vitiantur imi ventris viscera, quorum singula, pro natura sua, & usibus vitæ quibus accommodata sunt, afficiuntur; præ cæteris vero laborat jecur. Bilis crassior & tenax, in canaliculis suis hærens, hos opplet, inflat &c. Hinc in utroque morbo, adsunt & humorum lentor, & laxitas vasorum. Sed mercurius ptyalimum provocans, utriusque causæ medetur; sanguinem fundit, vasa stimulat, obstructa deplet, febrem accendit, (vide λ). Ergo in melancholico, incipiente saltem, & hypochondriis laboranti, utilis esse debet. Ratiocinio quoque assentitur experientia. Plurimis hypochondriacis, sputo proritato, & mentis & corporis sanitatem reddidi.

Addendum tamen est, quod nimia in his nunquam erat sputatio, quod urinæ viæ semper apertæ manebant, quod alvum eccoproticis gummosis semper post triduum sollicitavi, quod animos spe grata erectos tenui, quod vires, generosis stomachicis datis, omni molimine sustentavi, & finito ptyalismo, iter longum suscipiendum fuasi.

9no. Sed insultibus epilepticis quati solito, an salivatio proritanda? Epilepticum lue laborantem, semel ad sputationem sat copiosam inunxi; septimana 3tia, subito spasmi, epispastico pone aures, & venæ jugularis sectione, discussis, os firmissime occludentibus corripiebatur. Declinante quoque sputo, dum in sella sedebat, humi subito cecidit convulsus, omni sensu privatus: minuta 8 fere duravit paroxysmus. (Hoc, aliis siphyliticis nunquam morbo comitiali obnoxiiis, positione erecta sedentibus, accidere sæpe vidi). At in posterum hac passione laceffit, sputum elicere nunquam tentabam: sed, quando labem veneream comitabatur epilepsia, mercurium septies sublimatum, præmissis evacuantibus debitis, cortici peruviano, castoreo, chalybi, immiscui; luem sic semper, nisi valde sævam, immo una morbum caducum semel sanatum vidi.

10mo. Sed quandoque cum nervorum resolutione conjungitur lues, quid fieri oportet? Hæc mala atrociam implicata sedulo expendi merentur; artificibus quippe, mercurium familiariter quotidie tractantibus, vel fumos ejus haurientibus, spasmi, nervorum resolutiones, ut fidi satis auctores tradunt, solennes sunt; immo nonnunquam & olim notabantur, & hodie, peracta sputatione præpropere, membra resoluta, videre est. Anne ergo abstinendum? In ætate provectiori, longo jam a tempore paralyti patente, ptyalimum provocare insaniam esset. Sed quando minuuntur tantum calor, sensus, motus, alicujus membri, in homine etiam ætate adulta, calomelas, cum remediis, quæ fibras roborant aromaticis, adjuncto chalybe, rem luculentius peragit: fortasse quoque, parca salivatio a rarissime illito mercurio his malis mederetur: hunc casum tractandi nunquam mihi copia fuit.

11mo. Sed in utero gestantibus quid faciendum? Hoc ubique nimis sæpe evenit. Salivatione plena excitata, vel abortum facit femina; vel nutrimento idoneo fraudatur misellulus; vel, si in utero non pereat, in

lucem susceptus, vilem plerumque & infirmam animam trahit, peccatorum parentum martyr luctuosus. Quapropter fatius, vel parcam omnino sputationem educere, vel potius, alterantis forma, mercurium suspenſa manu adhibere.

11mo. Sed nullum morborum (a 4 ad 11.) contagionem veneream commitari demus. Nonne aliquando symptomata etiam venerea, quæ ante inunctum mercurium curari debeant; vel quibus sanandis impar, immo funesta foret saliva proritata, dantur? Ad priorem classem, oris interni ulcera, ophthalmiæ referuntur; alteri, contagium carie ossa tenuia narium &c. erodens, vires nimis prostratas, vel morbo jam veteri, vel sputo sæpe frustra tentato, præcipue annuero.

1. At ulcera oris, quamvis primo difformia & hiulca, semper ante peractam sputationem sanantur. Sic quoque inflammationes quotidie, saliva fluente, decrescunt. 2. Sed quando ossa narium inficiuntur, serpit cito lues, quam citiorem etiam reddit hydrargyrosis. Hoc in misero nuper, exercitus olim venustissimo, comprobatum vidi. Quamvis enim tantum libras duas, nycthemeræ spatio, expuit, inde tamen capitis dolor multum intendebatur, spasmi musculos faciei sæpe convellebant, nasus cecidit, & vicissim aliena loquebatur. Hæc longo decocti lignorum & alterantium usu amovere tentatum est; vixit nimis diu spectaculum luctuosum, parum mente constans, insultibus diris epilepticis sæpe quassum, pulmones semper tussi rejiciens.

3. Quando vires, morbo jam veteri, vel sputatione, in nostra regione, sæpius incassum elicitæ, valde prosterantur; cardiaca, euchyma adhibenda, & quamprimum ad cælum tepidius migrandum est.

12mo. Sed si nihil horum (a 4 ad 12.) quominus provocetur ptyalismus, impediatur; inter practicos, utrum corpus præparari debeat annon, lis est. Sydenhamus noster, & qui in verba illius addicti sunt, omnem corporis præparationem vires frangere, ac præstare, nihil omnino ægere, quam importune satagendo nocere, statuunt. E contra, Astrucius harum rerum auctor luculentissimus, & practicum plerique contendunt, quod semper quantitas & crassitudo sanguinis venæ sectione minuenda; quod purgantibus everrenda cacochylia est; & denique quod partium solidarum erethismus, (ut via facilius mercurii efficaciam in sanguinem pareretur,) balneationibus tepidis, nisi symptomata funesta præcipitari salivationem suadent, laxandus est. Anne ergo sunt siphylitico cuivis, nimia quantitas, lentor sanguinei laticis nimius? In morbo fractis, vix sanguinis ad vitæ munia peragenda satis est; ad hoc plerumque in talibus, tenuis nimis est. Anne tunc foret medici prudentis consilium ibi V. S. celebrare, repetere? Sed in plethora, & hinc plerumque in exercitu, repetita sanguinis missio convenit. Omnes siphyliticos, aqua tepida semel, strigosos cum farina sæpius abluo; hoc summi momenti est. Dum cathartis & cibi solidioris abstinentia, &, ad pravam illuviem, in primis viis

sæpe

sæpe hærentem, educendam, corrigendam, & ad diarrhœam præcavendam proficiunt.

13tio. His rite peractis, lanula succida, quippe de anni tempore eclectico parum sollicitus sum, probe induatur ægrotans; eligatur cubiculum satis amplum, ab aeris externi injuriis tamen rite tectum; & tunc de modo mercurium exhibendi considerandum est.

1mo. Inter medicinam facientes, quænam methodus maxime tuta, efficacax maxime est hydrargyrosim excitandi, acrius disputatur: omnes fere mercurii præparationes, in praxi satis frequente per novem annos, adhibui. Suffitus plerumque dira symptomata excitat, cerebrum turbat &c.; & quamvis ozænæ & ulcerum oris curatio huic permitti queat, nullus cinnabare accenso, unice salivam proritare tentet. Argentum vivum intus sumptum, etiam aliis additis, vel penitus spe sputi ægros lactat, vel nimia ejus quantitas requiritur. A viridi mercurio statim plerumque vitatur ventriculus, alvus funditur, est drasticus nimis; præcipitatum album intus adhibui nunquam, nunquam corrosivum sublimatum, sed mercurii crudi affusione, & sublimatione iterata retusum sæpissime: æqua vero comparatione instituta, aquilam albam, sæpius nauseam, vomitum, diarrhœam, tormina creasse, incertiorem fuisse, appetitum semper plus prostravisse, quam mercurius cuti illitus inveni. Anne frequens, alvi fluxus calomelani superveniens, ab ejus acrimonia, vasa exhalantia intestinorum, præcipue vero magnam glandulam salivalem, pancreas dictam, irritante, pendere videatur? Quapropter nunc, cæteris missis, nisi quædam calomelanos usum suadeant, unguento utor.

R. Argenti vivi per alutam colati, & probe a peregrinis defæcati partes duas, axungia porcina recentis partem un. & dimid. tritu longo in parva terebinthina quantitate extinguatur, & tunc cum axungia, in formam unguenti incorporetur. Hocce unguentum satis forte est; & mitius, addita axungia, pro delicatulis, pueris &c. reddi potest. Ad focum brachia, axillæ primo, postea inguen, femora, tibiæ, linteo calido bene detergentur, fricentur; ad focum, cuius harum partium, fortiter unguenti hujus quantum capit drachmam mercurii m. & v. per triduum, os solite inspiciens, illino: quarto die si vel nulla vel parva futuri ptyalismi appareant signa, bis iterum drachmam unam affrico, & dein quid sit futurum cras attentus expecto. Sed tunc si nec halitus, nec os internum, quod raro fit, mutationis dent signa, die sexto bis iterum eandem quantitatem (semper partem fricandam aqua saponacea calida lavans, linteo calido detergens) inungo. Hoc argenti vivi pondus, nisi se per vias intestinales irruens profundit, fere semper in glandulas salivales patentes, numerosas, sanguinem copiosum recto fere tramite a corde recipientes, effectus proprios edit; vel per poros cutis sudorem ingratum exhalat; vel denique per renes, quod rarius, se præcipitans, urinam fetidam copiosam fundit. Sed si nulla horum accidunt, quod reliqui est ex du-

bus mercurii unciis eodem modo illino, & dein alterum diem sedulus animum attendo. Tunc quidem, si non mutantur oris interna, quod rarius est, ventriculum radice brasiliensi ipecacuanha dicta, & nonnunquam grano uno vel altero emetici flavi addito, concutio; fortiori raro utor. His plerumque brevi post erumpit sputatio.

Ante quatuor annos, me remedium in sale absinthii, ad vires mercurii in sanguinem tuto, cito expediundas, invenisse gloriabar. Nupera vero pericula a me caute adhibita, quod, quamvis nonnunquam effectus mercurii fundentes summe promovet, huic miræ ignis soboli non esse semper fidendum, monstrant. Ubi vero tres uncias illeveris, nec inde sputum elicitur, salis absinthii semisrupulum bis die in idoneis poculis per duos vel tres dies propinare possis. Nihil noxæ ab illo, immo potius appetitum firmiorem, & urinam valde auctam vidi.

2do. In inunctionibus nunquam uncias quatuor transcendendo, & probe memini ne vel hac quantitate, sputum in quodam proritatum. Ast enormiter per duas septimanas, sudavit æger, & epidermidem fere totam tanquam exuvias posuit. His, siphylia mala curabantur. Erat attamen halitus oris vix ferendus, & genæ intumuerant. Uncia una vel altera, modo priora observentur, & quantitas ad salivæ debitam copiam proritandam, in plerisque accommoda; laudabilem vero hydrargyrosim semuncia sæpius excitatam vidi.

13mo. Sed lento gradu sic sputum elicere, est summi omnino momenti. Mercurius est semper remedium anceps. Desidiosus, & quasi sui officii oblitus in corpore aliquando videtur; tunc vero subito, collectis viribus, & omni suo terrore armatus, erumpit, & miserum pessundat. Hinc, ab usu argenti vivi nimis præcipitato, olim mors vel morte peiora mala sequebantur, & adhuc hodie nimis crebro sequuntur.

14mo, Prodit se salivatio his signis præcipuis.

(α) Calent primo oris interna, præcipue circa vesperem, injucunde sapit sputum, in diversis hominibus diversissimum.

(β) Tument, rubent, calent, dolent, genæ, labia. Gingivarum, facile sanguinem foetidum fundens, est tumor fungosus. In quodam ante salivationem, a gingivis valde tumidis, semilibra, & ultra sanguinis atri erupit.

(γ) Fœtet intolerandum spiritus; hic fœtor a mercurio massam sanguineam dissolvente, sales oleaque ejus volatilia reddente; hoc est, a sanguinis inducta putredine vera pendet. Hoc ulterius sequentibus patebit.

(δ) Stupent, vacillant dentes. Quemdam *ὀδονταλγία* sævissima per totum fere sputationis tempus vexatum vidi. Illi omnes capilli deciderunt.

(ε) Intus malæ, stigmatibus, præcipue circa ductuum salivalium orificia, olentibus notantur. Lingua tumet, albet superius; ductum

Whar-

Whartonianum ulcuscula generis ejusdem, sæpe & margines, & linguæ apicem, valde dolentia, conicæ quippe & fungiformes papillæ margine frequentes, molles sunt, ibique majores quam alibi, deturpant. Hinc gustatus pervertitur, loquela, manducatio impediuntur.

(ζ) Hoc tempore quoque efflorescit plerumque cutis, & hebetatur visus.

(η) Auditum sputantium nonnunquam imminutum, aliquando acutiorum, dolorosum, sed tunc ulcusculum maxillam inferiorem prope articulationem obsidebat, vidi. Surditatem quoque perfectam, in juvene ulcusculis oris & veli palatini venereis laborante, in castris recordor. Anne a tuba Eustachiana tumore compressa? Vitiis oris mercurio discussis, rediit auditus.

(θ) Ex ulcusculis, sanguis, sæpe magna nimis copia, noctu præcipue, crasi dissolutus, male olens, funditur. Provenit a genis sæpillime, a gingivis nonnunquam, a lingua sæpius, a faucibus aliquando, a dente carie exeso rarissime. Ad hunc compescendum, & os interne mitigandum, ribesiorum gelatinam aceto vel vino rubro solutam, præ reliquis accommodam inveni.

(ι) Sputum hoc tempore pleno rivo manans, a saliva, odore, colore, sapore, valde differt, acidis mineralibus vero, ut quidam scribunt, ne vel minimum tumultum ciens unquam vidi. Sæpe deficit mane; e lecto vero surgere, corpus tantisper exercere, & liquores tepidos affatim sorbere, iterum promovet.

(κ) Procedente salivatione, minuuntur reliquæ secretiones, excretiones. 1°. Parum urinæ reddit vesica, est ea colorata, acris, foetida, aliquando etiam sanguine parum tincta, sedimentum deponens. 2°. Alvus quoque adstricta manet; sæpe nihil fœcum, per unam, duas, raro tres septimanas, fundentem, videre fuit. Sed confert excrementi partem, postquam mercurius in glandulas oris vires probe exeruerit, calore induratum, pessario quovis, vel clysmate miti, singulis septimanis subducere. Melius sic cursum ptyalismus absolvit. Febris, cephalagia (de quibus λ) minuuntur, immo fortasse, alvi fluxus præcavetur, certe dolor atrox, a faecibus in lapideam fere duritiem compactis, finito ptyalismo proveniens, eluditur, minuitur. (vide 19. 2.) Confert quoque haud parum, urinam nonnihil promovere. 3°. De insensibili perspiratione nihil habeo dicere; sed semper magis rite procedit hydrargyrosis, si initio sudor, & postea madoris foetentis parum per poros cutis emanet. Est optima salivationis vicaria sudatio hoc modo excitata, vid. 13. 2.

(λ) Febricula semper, febris aliquoties adest. Sanguis hoc tempore missus, est crasi dissolutus, tetrum odorem statim exhalans, vix separans, citissime putrescens, in aura diffans, abiens. Pulsus ad 100, 110, 120, & si nimius calor cubiculi est, ad 130, & ultra acceleratur. Capitis dolor plerumque urget.

T 3

(μ) Vr

(μ) Vigilia. Sputantes raro, nunquam alte dormiunt. An a mobilitate, tenuitate, calore, pondere aucto, putredine (γθλ) sanguinis id pendet? Annon physiologicis demonstratur, partes tenuiores, solidiores, sphaericas sanguinis, fere recto ductu, magna copia, cerebrum alluere? Certe quicquid sanguinem minuat, velocitatem, stimulos demulcendo, diffringendo, tardet, quicquid in cerebro congerat, somnum conciliat.

1^omo. Hæc sunt sputationis præcipua signa: quo modo rite fluat, ut differamus, jam restat; & primo, de cubiculi calore pauca monere liceat.

(a) In calore cubiculi, etiam primi sputum excitantes medici Itali &c. erraverunt, in hoc etiamnum practicum plurimi peccare videntur. Calor sani in regione nostra est 90 vel 96 grad: hic calor, febre excitata, (λ) ad 100, vel ultra, ascendit. Sed, si calor cubiculi, a 50 (qui est medius, in nostro cælo, valoris gradus) ad 100, vel ultra, ut sæpe fit, intenditur, quæ non extimescenda sunt?

(b) Imo. Accenditur febris: 2do, cephalalgia sævior fit: 3tio, tumet stupendum facies: 4to, vox plane, lingua vel extus tumida indecore hærente, vel intus immota manente, intercipitur: 5to, nimia sputatio, sætidissima, sæpe cruenta: 6to, difficillima redditur deglutitio: 7mo, vigilæ urgent: 8vo, spiritum anheli ducunt: 9no, ventriculi nausea, vomituritio: 10mo, sanguinis multum ab ore exscreant, a pulmonibus tussiant: 11mo, tormina, sedes cruentæ vexant: 12mo, animo sæpe deficiunt: 13to, delirant, quid multa? 14to, moriuntur.

(c) Annon calor nimius fere similia in sano producere quit? In castris, in itineribus, atrocissima ab insolatione vidi. Et quid, quæso, in febribus acutis, putridis, malignis, efflorescentia comitatis, pejus est calore immodico?

(d) Horum symptomatum hæc fortasse est *αιτιολογία*. Vis aëris calentis ad 96 gradum, totum sanguinem, primo serum, cruorem lentius, donec utraque in volatilem & foetidum halitum, (experiente egregio Hallero) exigua sæce relicta, abeant, solvit. Sed calorem cubiculi hunc gradum superantem sæpe nimis notavi. Hinc fit putridus (quippe mercurius natura sanguinem putrescentem reddit) sanguis, hoc est, acris, stimulans, venenatus fere; inde symptomata ad numeros 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 12.

Ad hæc, calore febrili omni rarefcunt humores, extenduntur solida, extenditur & gluten intermedium; ergo cohærent minus; sed & momentum, ut & velocitas, mercurio adhibito, sanguinis augentur; immo & fibræ & humores putredine tabescunt, diffluunt; sed & putridus jam sanguis. (vid. γ, θ, λ, δ.). His fibræ teneriores solvuntur, disrumpuntur; effluunt liquores acriores. Hinc symptomata ad numeros 8, 10, 11, 13, 14, & reliquorum 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 12, incrementum.

(e) An-

(e) Annon & sanguinis putredo, (cæteris missis) ab ignoto quovis ab aere recepto in inspiratione, minuitur in sanis? Certe hoc quodcumque est a fervore cubiculi corrumpi videtur.

(f) Sed & pathologiæ assentitur *θεραπεία*. Præcaventur plerumque a suspensa mercurii inunctione, a calore cubiculi temperato: curantur antiseptici, vino, camphora, cortice, acidis vegetabilibus præcipue, purgantibus blandis, e. g. fenna, cum tamarindis, cremore tartari, decocta, adstringentibus, aulteris, calore moderato.

Cuidam quadragenario, tabe venerea laboranti, mercurii unciam unam adhibui. Ad tres libras viginti quatuor horarum spatio sputum effudit. Secunda septimana, antequam e vita discederet, uxor moerens, ut viscerem, rogabat. Moribundi quidem piæ se ferebat speciem; stragula sanguine maculabantur, matulam satis largam tum sanguinis semiplenam, omni momento cruorem tussi per os rejiciendo, fere implevit. Erat cubiculum injussu meo fervens, foetens; vix spiritum ducere possem; præterea morbo pulmonico olim obnoxius fuerat. Femora statim ligavi, focum fere extinxi; elixirem vitrioli in vino rubro, ut & dosim pulveris styptici exhibui; his, cito quies impetrata erat; uncias tunc quatuor sanguinis e pedibus eduxi: sistebatur hæmoptoe, & ne rediret, mercurii vires catharsi revellendo, curavi.

(g) Anne ergo frigori exponendus est sphylicus? neutiquam. A frigore suscepto dira oriuntur mala. Neque hoc, etiam aliis ejus effectibus omissis, mirum, si cum Sanctorio consideremus, quod, ex ciborum libris octo, quinque (nulla, inhalatorum humorum his viis quoque diffusarium, habita ratione) in auras abeant, videatur. Hæc perspiratio merito inventoris nomine insignita, aqua subtilissima præcipue, forte oleo, certo sale volatili, &c. tritu, calore, a mercurio volatilibus redditis, constat. Sed hæc tam copiosa excretio (forte in sputantibus minuitur) sic mutata & acrior longe facta, ut & sputatio ipsa, retropelluntur. Retropulsis, partes corporis infirmiores, minus frigori obnoxias, maxime dilatabiles, occupant. Hinc vel 1. hæmoptoen, vel 2. lateris, vel 3. laryngis, 4. vel articularum inflammationem, vel 5. alvi fluxum, aliaque multa, ut fert ægrotantis genius, semper vero febrem arcessit, accendit. Curatur 1. hæmoptoe ut F. 2. Conveniunt nimis doloroso, cruento, ventris fluxui revellentia, fennæ cum tamarindis decoctum, rhei tinctura, acida cum aromaticis, antiseptici conjuncta, adstringentia. 3. Febrem & inflammationes, sanguis detractus, lavacra tepida, diluentia, humorum putredinem arcentia, diaphoretica mitiora medentur. 4. Reliqua mala eandem fere medelam, ac si vera essent morbi non a sputo cohibito provenientes, suscipiunt. Fomentis, indusiis calidis, immo forte dosi altera unguenti, his (1. 2. 3. 4.) discussis, sputatio revocanda est.

(h) Hinc quoniam, & a caloris excessu, & a frigore, suscepto, tam dira fluant; gradum quo teneri debet sphylicus, summi determinare momenti

menti est. Sed quoniam nonnulli & caloris & frigoris aliis magis patientes sunt; temperamentis, ætatis, anni tempestatis ratione variandus est iste. Sed, in universum, quoniam corpus aëre circumfuso calidius est, & omnis febricitat sputans (*vid. λ.*) sexagesimum gradum thermomet. Fahrenheit. modo cubiculum ab aëris injuriis solcite defendatur, hyeme etiam, calidum satis inveni. Æstate vero foculum tactum, nisi m. & v. permitto. Immo æstate, sæpe ptyalismum proritatum, feliciter ad finem perductum, in horreis novi.

Militi cuidam, habitus sanguinei, 30 annos nato, intemperato, post 12 mille passuum iter, & V. S. proximo die satis largam, pro ophthalmia, labiorum tumore, scabie sicca fatiscente, flava obductorum, oris interni ulceribus, dum reliquas cutis partes vel scabies eadem, vel pustulæ purpurascens, vel lividæ deformabant, collega nuperus, D. Robertus Murdagh, calomelanos grana quinque, cras semidrachmam pilularum cochix sumpturo, in conserva rosarum H. S. dedit. Diluculo militum manus, cum quibus erat, ad Vagniacum in Cantio ultra 20 millia passuum contendere cogebatur; cum focis & noxæ (quippe erat strenuus) quamvis tempestas erat frigidissima, nivosa, iter fecit. His, symptomata priora exanderunt; quapropter, itinere finito, statim se ad lectum contulit. Mane proximo, copiosa vera mercurialis sputatio erupit, quam, quoniam brevi legioni Belgium adnavigandum erat, sistere iterata V. S. & catharsi repetita &c. necesse fuit. Sed his non obstantibus, per quinque dies, quibus libras quindecim sputi effudit, perstitit. Interea temporis, facies scabiosa tumida, idoneis fovebatur, & unguento minutissimo mercuriali curabatur, dum os, aqua calcis & melle Ægyptiaco colluebatur sæpe. His, cito evanuerunt, integrum cathartica perstiterunt, & sanus brevi post cum legione mare trajecit.

16. Sic caloris gradu statuto, de poculis & diæta sphylicorum parum dicere restat. Militibus bibenda quæ sequuntur exhibeo, ℞. lactis P. 2. aquæ (cui incoquitur panis bis cocti Q. S.) P. 1. coquantur, adde ab igne remotis, aquæ cinnamomi, Q. V. Infusum quoque salivæ cum saccharo edulcoratum, vel decoctum vulgare farinaceum, vel cerevisiam tenuem cum pane tostato, vel denique theæ ipsum; loco meliore natis eadem, & vini aliqualem portionem concedo. Sit victus nutriens, cardiacus, pullorum juscula, gelatinæ &c. His, magis par est unusquisque ptyalismo ferendo, dolores, hilaritate quadam demulcente, minuuntur, sputi copia augetur, & quod grave est, macilentia, a qua tabem heu nimis crebro ortam vidi, præcavetur, N. B. antequam bibat sphylicus os colluere quovis liquore semper expedit.

17mo. Quamvis caloris moderamen, & parca mercurii inunctio, tam multa præveniunt; & quamvis idoneis ingestis foveatur hydrargyrosis; nonnulla tamen, quæ nisi coercita, aut vitam periclitant, aut ptyalismum

num vanum reddunt, in statu aliquando accidunt. Inter hæc eminent dynteria semper atrox, sæpe funesta.

A. Morbum satis cognitum non hujus est loci describere, liceat tantum observare, quæ excernuntur valde foetere, vulgo cruenta, & quod, dum sedes & tormina vexabant, sputum copia auctum, sæpissime notavi, dysenteria vero fatiscente, tunc & hoc fatiscit, iterum usu unguenti circumspecto sollicitandum.

1. Si dysentericus natura vegetus plethoricus sit, sanguinem minuere caute expedit venæsectione. Emeticum olim adhibere mihi erat solenne; sed multa mala, præsertim sanguinis fluxus, inde orta vidi (nec mirum si $\gamma\theta\lambda$ consideremus) quapropter rem nunc potius alvum solventi miti (9. 2.) committo. Si vero multum laboret ventriculus, oxymele scillitico, cardui benedicti vel florum chæmemeli infuso, parum concuti possit.

2. Ad dolorem statim sedandum, omnes, nec immerito, laudanum Sydenhami collaudant.

Sed hæc (1. 2.) sæpe frustra adhibentur, & perit miser, nisi antiseptica, quorum latissime patet classis, præsertim aromatica & acida, theriaca, vinum, serum rhenanum, opem ferant. Non videntur esse tam tuta acida mineralia; quoniam, ut mihi clariss. patronus D. Andreas St. Clarius inter colloquendum de hac praxi innuit, acidis mineralibus argentum vivum per se innocens, corrosivum, venenatum devenit. Nec in praxi civili suadeo. Attamen in exercitu, elixire vitrioli vino auxiliante, sæpe hoc malum feliciter discussi. Annon acetum theriacale egregie proficeret?

His plerumque diaphoresis blanda, quæ est hujus mali crisis tutissima, promovetur. Aeger lecto continendus est.

3. Electuarium diascordii & astringenti ad medelam quoque aliquid faciunt.

B. Si (1) ultra modum intumescat facies, & (2) ulcuscula amygdalas depascant, foveatur quovis discutiente spirituoso facies, mutantur caute tibialia; & quæ glandulæ colli operiunt. Ad (2) ulcuscula detergenda, sananda, hordei vel ficuum decocto, addito melle rosaceo, os colluere oportet. At utraque (1. 2.) curanda, alvum leniter subducere, pedes in aquam tepidam immergere, epispasticum pone aures ponere auctor sum.

Post hæc, nonnunquam tonsillas stigmatibus gangrenosis notatas observavi territus. Unicum remedium est, glandulas hæc, tribus quatuorve in locis, vulneribus satis profundis scalpello incidere, quæ melle rosaceo vel aqua calcis, adjecta mellis Ægyptiaci aliqua portione, curanda sunt. Nisi his succurratur citissime, ad gulam serpit malum & exitiale est. Hoc eo magis lynceis oculis inspiciendum est, quia & dolor & calor febrilis imminuta videntur. Hæ sunt induciæ admodum fallaces; dum enim incautus nihil periculi subesse (ut probe monet cl. Archiater Mead) & ægro-

tum in vado esse prædicit, pulsus vacillans, facies pallida, inquietudo summa, sudores frigidi se invicem excipientes, sputi cessatio, fatum instans prænuntiant. Gangræna curata, non est iterum sollicitanda hydrargyrosis; sed alio quovis modo e corpore eliminandum est virus venereum.

C. Hæc sunt dira symptomata: sed & lethum, a perpetua liquidorum rejectione, utcumque illa desiderentur, nonnunquam sequitur. In actu effervescentiæ bibatur mistura antiemetica a clarif. Riverio descripta, parum addito laudani Sydenhami. Enemate subducatur materiæ infestæ pars. Applicetur ventriculi regioni panis tostus, vino rubro tinctus, cum olei nucis moschate p. e. portiuncula: commode quoque apponitur cataplasma theriacale. Dentur & acida prius laudata.

An tali conveniret aquæ fontis frigidæ poculum?

D Et denique, si sputi quantitatem sustinere non potest ægrotans; li-
quanda alvus, interdum etiam ducenda; mutanda sunt caute tibialia, indusia, stragula; quia hæc, ptyalismum, mercurio nonnihil imbuta, fo-
cillant. Hoc jam quoque tempore, sulphuris semidrachmam ter die exhibere, in consuetudinem venit. Anne sulphur in linimenti formam, cum butyro vel axungia redactum, & cuti illitum, ptyalismum nimis faventem inhi-
beret? Sed & acescentia, & quæ ad literulam (f) commendantur, in immodica hydrargyrosi proficiunt.

Maxima quantitas nycthemeræ spatium debeat esse bilibra, minima quintuffis vel sextuffis.

E. Eadem tentanda sunt, si extra debitum (de quo 18) protrahitur, ut sæpe fit in phlegmaticis, sputatio. His quoque sudor, spirituum accen-
sorum ope elicitus, proficit. Colluatur quoque os gargarismo quovis astrin-
gente siccante.

Hæc denique sunt magis solennia, quæ in statu hydrargyrosæ accidunt; sed & hæc rarius, modo quæ ad 14 in fine, & lit. b. laudantur, observentur, evenient.

F. Inusitata sunt paralysis, torpor, stupor, spasmi &c.

18vo. Quamdiu foveri debeat, tantum usu magistro doceri potest, hydrargyrosi; cæteris paribus, donec vitia venerea evanescant, est protrahenda. Post tres septimanas pleni ptyalismi, plerique tædio affici solent. Sed in hoc morbo semper fatius plus, si audiens dicto sit mercurius, & vires sufficiant, quam parum agere.

19no. Fatigante ptyalismo, augeri incipit urinæ copia, nunc plerumque copiosum non adeo foetidum sedimentum deponens; oris interna minus dolent; detumescit facies, dentes firmiores fiunt, & vox & cibi desiderium redeunt; saporum appetitus, cessat capitis dolor, nunc somniant.

Colluatur os aqua calcis, melle; gingivarum firmitas alumine in vino rubro soluto promoveatur. Cibum caute, parce, euchymus, animalis indulgeatur.

1. Hoc tempore quoque plerumque urgere solet cardialgia cum aquæ re-
jec-

jectione (Angl. *Water-brash*) & ructu acido. Hæc sunt valde inquieta. Spiritu e cornu cervi ope ignis elicitu, & sale a lixivio absynthii præparato, stomachicis, roborantibus, victu ex animalium partibus petito, assato, curantur. Hæc rarissime medicum spe inani lactant; sin, rad. ipecacuanhæ curationem absolvit.

2. Eadem quoque tempestate, quamprimum ac venter sedis indicia dat, injiciatur summe lubricans clysm. Sic fæces, quæ semper (nisi quæ ad æ observantur) pigræ & duræ sunt, in itinere tortuoso emolliuntur, & rectum ab illarum scabritie defenditur. Hujus neglectu, imi, mollis, adiposi intestini, inflammationem, hæmorrhoidas &c. excitata vidi.

3. Sed & diarrhœa aliquando infestat. Inspiciantur excreta, sunt valde ab fluxu ad A diversa, & diversam medelam (huic enim symptomati nocent acida) suscipiunt. Vino rubro, cui incoquantur cortex cinnamomi vel granatorum, rheo, adstringentibus, aqua calcis (cujus miros effectus, in intestinorum lævitate, & dysenteria quatuordecim menses veteri, nuperime expertus sum) emetico Brasiliense, curatio peragitur.

4. Declinante sic ptyalismo, testes cuticulam totam, exuvias tanquam, ponunt plerumque.

5. Et denique hoc tempore, diaphoresim blandam, biduo quovis per septimanam unam vel alteram, decocti ligni sancti &c. usu promoveri, proderit. Sic enim dira, ab auctoribus memorata, a mercurio in fabrica cellulosa &c. nidulante, provenientia, præcaventur. Hoc quoque, si quæ morbi reliquæ supersunt, efficaciter propellentur. Cathartica raro requiruntur, usum quoque aquilæ albæ improbo.

20mo. Tandem corpus aqua tepida farinacea, saponacea lavetur; ad vestes consuetas paulatim redeat convalescens, mutet cubiculum, aëri tandem sereno, aprico, meridiano exponatur; & denique ruris amœnitatibus, & ab equo exercitio, ad consuetum vitæ genus revocari debeat.

21mo. Si vero, neque ruris amœnitate, neque exercitio, nec vini rubri poculis moderatis, appetitus, quod raro accidit, non convalescat, Tinctura ipecacuanhæ ventriculum irritare prodest, qui, medicamentis ex chalybe, amaris & aromaticis adjunctis, tincturæ præsertim modo, quotidie propinatis, & cibos brevi expetit, & rite digerit. Aquæ, vero, quæ per venas hujus metalli fluxerint, remediorum omnium chalybeorum, sunt efficacissimæ.

22do. Post ptyalismum, 1. militem sæpe pollicis dimidio, mane etiam, longitudine solenni brevior, inveni. Unde hoc? 2. Unde macies summa? forte horum (22. 2.) ratio reputanti patebit, corpus nostrum etiam sanum, sanguinis circulo, in perpetuo corruptionis statu esse, partes liquidas exhalare, expelli, solida attrita, mole minuta, in circulum abrepta, cum urina &c. exire. Hæc substantiæ jactura in juventute, ubi aquæ & glutinis plurimum, terræ parum est, maxima observatur. In hoc statu, ergo, si plus perdat, quam sanguis nutrimenti fons apponit, fiet macritudo.

Sed calor febrilis, omnia liquida, olea præsertim, a quo venusta obesitas, volatiliora reddendo, & solida deterendo, hoc est, plus quam oportatur, radendo, maciem facit. Sed, in sputatione, est febris; (λ) est quoque putredo. (γ , θ , λ). Hi effectus, pondere mercurii, mirum augentur. Hinc forte macies, hinc altitudinis diminutio.

23tio. Ptyalismò sic feliciter peracto, macilenti etiam natura sæpe fiunt obesiores. Immo corporibus, in quibus vel ex traduce, vel a pravo victu, glandulæ vitia contraxerint; humorum omnium defæcatio, vasorum reseratio ab hydrargyrosi, haud raro in posterum sanitatem præstant integriorem. Hoc tamen silentio præteriri non debet, usu hujus remèdii, utut Herculei, nimis frequenti, robustissima temperamenta pessundari: impar & ipsum tandem fieri, morbo debellando.

24to. Ad integritatem plenam conciliandam, & a venere abstinencia, & $\psi\chi\rho\lambda\sigma\tau\iota\alpha$ conferunt.

F I N I S.

HENRICI

HENRICI MICHAELIS MISSA

E T

GUIDONIS DAN. DESPATUREAUX,

AUTORIS, THESIS IN EA VERBA

Ergo lui venereæ hydrargyrus, camphoratus.

Parisi. 29 Januarii 1756.

I.

Cur etiamnum peccata annis præteritis admiffa, ab hydrargyrosi, ea- que pleniore, quasi redempta, nonnullos toties remordent? Cur in his luis venereæ stigmata de novo recrudescunt? An a malitia morbi (insuperabilis nusquam) more hostis infide reconciliati, ac inopinato resurgenti? An à medicaminis vitio, illiusque viribus infirmioribus? Neutrum sane: agyrtarum & circumforaneorum inscitiam eludit facile lues venerea, absque aliorum malorum glomeribus, absque scorbuticarum affectionum satellitio, raro perstans diu: idcirco dum fociis hisce lues pertinaciter hæret, non uno tum ac simplicissimo pellitur remedio; plerique tamen, cum Medicinam non calleant, legum illius ignari penitus, audacissime uno quopiam unguento omnes tentant perfanare, nulla corporum qualitatis habita ratione; atque si insuper medicaminis alterius sodalicio medicamen egeat, quo moderetur, aut intendatur, illi ne aliquid de suo decedat lucro, pro suo remedio decertant imperiti auro inhiantes agyrtæ aut tonfores, dum interea morbi pervicaciam arguunt, ut eo pacto ter quater aut pluries ægri curationem ineant, experianturve: hinc licet non sint lethales, nisi ex eventu, venereæ affectiones, ita tamen malæ aves interdiu advolant, nostra etiam ætate, ut decima pars curandorum pejori morbo, imo & morti committatur. Quod novum hercle non est ac inauditum. Pari infortunio lethalem olim extitisse jam luem veneream memoriæ proditum est. Priscis enim temporibus, aromatariis (a), herbarum collectoribus, ac circulatoribus, in arte versatissimi curationis sortem primum relinquebant, quasi ipsi dedignati morbo, turpi tum habito, mederi. Mali vero increfcente tum sævitia, tum frequentia, Medicos, hu-

V v v 3

manita.

(a) *Wandelinnus Hosh*, de Morb. Gall. cap. x.

manitatis vindices, commovit lugenda hominum conditio, & flebilior nunc, potiori jure, commovet.

Ex quo lues venerea, cujus à veneris consuetudine nomen ac fons uberior, avos nostros monstrosa novitate (b), oris aufoniis, vertente anno 1495. perculerit, Heu! quam stupendum in dies cœpit incrementum familiaris ea adeo nunc, ut eam brevi fore humano generi comitem facile credideris. Tolerabilior ea apud Americanos, hos sub scabiei feræ aut herpetis larva irrepit epidemia: Hispanis etiam, qui eam primi, cum Americanorum spoliis, una convasarunt, quia forsitan nobis magis sobrii ac in aere tenui necnon calidiori degunt, parit benigna ut plurimum. In nostrates vero, & in populos plerosque Boreales durius & acrius, nec una de causa, desævit, tuberculis & ulceribus sui generis, aut doloribus noctu atrocioribus sese prodens. Miasma venereum contactu solo contagiosum, sed ea duntaxat loca, quæ rarissima epidermide velata, quasi denudantur, os, nempe, papillam ac pudendum permeans, cuicumque corporis parti infederit, illic inhærescens phlogolim perpetuo excitat, unde ulcus radices figit, ex quo paulatim propagatur. Cum à partibus obscænis inchoat, gonorrhœa malum orditur, qua virulenta sanies, velut eructando, turpissime ejicitur; cum vero interiora adierit, condylomata ficus, porri, &c. verendis partibus exsurgunt, rhagadibus ani crepido hiulcatur, pustulæ rubentes ad corporis peripheriam prosiliunt, quæ in hac parte oblitteratæ in alia cito regerminant, ulcuscula cancrodea, tonsillas, potissimum & fauces impetentia ipsas depascuntur. At si virus in artus, intra carnes deturbetur, acerbos dolores commovet noctu maxime ingravescentes, & demum ossium compagi non utique parcens, aut hæc in tumores dilatat nodos tophos inferens, aut cariem inducens ab interiori medulla exorientem, horrendum spinæ ventosæ malum parit. Prolatis hisce luis veneræ insigniis, vix hallucinaretur quisquam, at cum interdum tamen signa pathognomonica desint, equis tum præter Medicum, eumque linceum, *anamnestica* signa introspicens ex pluribus ambiguis atque ancipitibus adamulsi pentitatis diagnosim instituet secure?

Luis autem veneræ indoles, etsi theoretico non uno, nec semel exagitata, adhucdum tamen prostat exploranda penitus. Hujusce morbi virus obscure notum, in diversa complexione, sua agendi norma, adeo diversum, acidum quidam, alkalina acrimonia præditum alii excogitarunt: sed priorum maxime opinioni ansam præbuit analogia: acidi quippe energia, prout dicere, amant, virus hydrophobicum salivam (c) viperinum humorem felleum (d), arthriticum articularum synoviam (e) speciatim afficiunt.

(b) De luis veneræ origine vide *Wendel. Hock. de Morb. Gall. Fracastorius de Morbis Contag. Manardus, Fallopius de Morbo Gallico, Beverovicus, Idea Med. Veter.* Sed præ omnibus consulendus auctor multis litterarum monumentis Clarus, M. *Astruc.*

(c) *Astruc de Hydrophob. Sauvage. Dissert. sur la Rage.*

(d) *Mead. de Venenis.*

(e) *Hart. Quest. Med. An Arthritid. Moxæ vsulatio.*

ciunt. Nec dispari prorsus ratione genitalia, fauces, & omnes fere glandularum series sua haud æquivoca peccati indicia fatentur. In his autem omnibus virus venereum suam etiam exerit actionem, quatenus aciditate inspiilat lympham & solida erodit, hinc & inde pullulat omnigena malorum illas. Egregia sane hæc doctrinæ monumenta, quæ veritatis etiam limina propius omnium consalutant. Sed quid venari, speculatione toties infidum, num dolores veneræ, num tumores, num ossium exesiones salibus mordacissimis, iisque acidis deberi? Virus venereum eludit sensuum perspicaciam; ex antacidis porro specificum nullum luis veneræ adversans reperire datum est. Ad rerum igitur pondera hic pergendum recto tramite.

I I.

Prælucente nondum therapeuticæ sanioris aurora, nec pari, nec fausto interdum curationis eventu, medentium munera omnes adimplere, dogmatici aut empirici. Qui enim aperientia quævis indiscriminatim congeserunt in lue debellanda, illi morbi virus subigi posse & atteri opinantes, sanguinem sæpe sæpius debita lymphæ copia spoliarunt: solidorum compage defecata, erethismum, inflammationes aut motus inordinatos, interturbatis simul secretionibus, concitarunt, non fugato perinde morbo.

Affini rationum momento, virus e corpore amandandum sudorificorum Marte plerique Medicorum diu autumarunt. Quod quidem bene cessit multis, pluribus nocuum; viribus enim ita labefactatis, & marasmo prave simul inducto, imperfectam adumbrarunt medelam, si qua utique visa fuerit.

Virus inveteratum feliciter suffimentis e cinnabari promiscue admotis compelli foras, aliquando error. Exilis adeo ea via corpori intromittitur hydrargiri moles, ut iniqua tum quantitatis ratione, is radicitus extirpanda luis ineptus interdum faceat.

At longe graviora ægrotis accerferunt & accersunt nunc incommoda, quotquot seminum venereum solis purgantibus drastice impugnandum aggrediuntur. Læditur inde alimentorum concoctio, ventriculi & intestinorum, assiduo laceratorum, ærumnæ, spasmodum, alvi fluxuum, &c. choream post se ducunt, unde cito tota pene ruit œconomia. Drastice porro antumerentur hydrargyri quædam præparata, interne usurpata, quibus luem edomandam committunt agyrtæ, angue peiores, qui dum ita incautis emungunt pecuniam, sanitatem simul exhaurire non dubitant. Quot & quanta sæpissime manent pertimescenda ab acidorum venenosorum spiculis, quibus horret hydrargyrus in his arcanis latitans, nemo nescit, præter credulum nimis ægrotantem.

Neque etiam radicitus avelli luem veneream pytalismo duce multoties fuit in aprico positum; nec latet cur res ita contigerit: in tantum enim, dictitante ratione, morbosum extinguitur virus, in quantum omnes, quotquot sint illius atomi, intra fluida hospitantes, aut solidis inhærentes à suis

fuis incunabilis extricentur, ut, qua data porta, perinde detrudantur. Quotiescumque autem partem veneno conspurcatam non salutat hydrargyrus, nec ibidem diu satis operatur, toties nulla, aut imperfecta sane emergit curatio; abrepta nimirum tota hydrargyri mole per ductus salivales, exitum illi faciliorem præbentes, unde superstes veneni portio, dum sanguini remiscetur, suam ex improvise renovat ferociam, cum portentosa malorum lerna; hinc hodierno tempore plures carnificinis ptyalismi doloribus pœnas errorum incautum luerunt; sed dii meliora piis!

III.

Si Medici à similitudine quadam luis veneræ cum scabie fera permoti, ausi sint primi hydrargyro illam curare; curatio hæc licet empirica primum, habet idoneam tamen rationem. Si enim ad morbi initia accesseris, tubercula scirrhouea videntur exoriri perpetuo, indurescunt, occalescunt ulcerum labia, inspissata nimirum à viru venereo quasi congelata partium lymphæ; lymphæ igitur spissitudini ut obsis, remedium quod solventis pensum adimpleat, exquirat rectior indicatio, huicque præsto est hydrargyri virtus rationis consilio conquisita.

Hydrargyrus liquor gravissimus, viscidus & incombustibilis, quem argentum vivum appellant, quia currendo se movet & quasi vivit, metalli extat soboles in terra fluidificante (f) seu mercurificante, pro chemicorum placito, natans soluta. Nulla autem arte vel Marte, terra ea luxuriante orbari usquam posse evicit annosa Boerrhaavii experientia ignis vi suffulta. Quidquid vero in hydrargyro immutando artis ipsismet peritis (g) conceditur, in eo stat totum, ut principia homogenea, his, quibus conflatur hydrargyrus, superaddantur sympathiceque cohæreant, necnon adaucta hydrargyri mole; eo pacto in saturnina aut solari amalgamatione fit hydrargyri cum moleculis metalli alterutrius adunatio, proinde prorsus immutabilis; sic irretitur hydrargyri fluiditas, confocio videlicet metallo, cui potius quam fictitiæ arsenici præsentia in hydrargyro, ptyalismus, irritatione inexpectata, debetur. Sed nedum sit ea mens chemici clinici; cum ex adverso intendat perpetuo hydrargyrum præ se habere virgineum, qui uberrima terræ huiusce mercuriantis (h) sopia scateat. Is etenim quam cito & totus per corium rupicapræ permeare habilior, cutis proinde humanæ poros pervadit ita prompte ac facile, ut quam paucis sit opus frictionibus, iisque levissimis, in hydrargyrosi celebranda; cui etiam scopo collimantes, aut
salis

(f) Triplicem fluiditatem, agnoscunt Physici aqueam, mercurialem & igneam. Vid. *Becher. Phys. subterraneæ Supplem.*

(g) *Geber. Glauber. Kunikel*, sed maxime *Becher. de minera arenaria perpetua.*

(h) Quæ humidum radicale metallorum audit, & in qua totum adeptorum arcanum. Vid. *Tauchenius in Hippocrate chymico. pag. 213. & 229. Helmontius. cap. in verbis herbis & lapidibus est magna virtus.*

salis volatilis, aut sulphuris, & præsertim salis marini terram confociare amant chemici (i) nec sine laboris tædio. Qua fluiditatis dote, hydrargyrus medicamentis aliis quibuscumque palmam profecto præcipiet, ubi miasma venereum venit funditus extinguendum. In feracissimo enim naturæ regno subtilius eo nullum, nullumque magis expedite infarctus lymphaticos solvere potens est. Sanguini immisceri amans, exilissima quæque corporis vasa permeans, nullisque detentus obicibus, ultimos viscerum recessus, ubi venentia sedet repositum, pertingit celerrime, ac tum inibi tota sua mole ac velocitate pulsus vires suas in miasma nocivum victrices exercet. Genuinum porro ac rite adhibitum id antesignanum sanæ humorum crasi ac viscerum compagi noxas nullas simul impertit; omnis ætatis ac sexus amicum, cum in infantulis, feminis plerisque & pituitosis lentius, necnon in senibus ægre cutis mæandros pervadat, tum interne sorbtus, tonicis salibusque confociis, feliciores in illis fortietur effectus. Ita promptius condylomata, cristas, porros, imò & exostoses dissipat fumigatione susceptus, ætiva præsertim tempestate. Sed sub unguenti forma intromissus, tepentibus maxime veris ac autumnii diebus, quamquam emaciatis, melancholicis plerisque, ac phthisi confectis nonnunquam adverteatur, profperiore tamen omnium spondet eventum, usitator utique habendus. Quantis reapse emolumentis insigniatur illinitio; qua hydrargyrus roris ad instar, vias subiens sanguineas, & usque ad ima corporis penetralia, citra functionum læsionem, transfunditur, id planum jam fecit famigeratissimus nostræ ætatis Medicus (k). Sed utut sint medicamenti vires, utut sit illius germana indoles, cum tamen ægrotum idiosyncrasia ea sit prona interdum a ptyalismum, qui præter Medici nutum exoriatur, castigare eandem non minores sunt Medici partes. Cum enim maximo ægrotantium infortunio, agyrtarumque errore non infrequenti, hydrargyrus ipse una cum uberiori saliva evanescit promptius quam par est, vias hæc, quibus præterlabitur, obfirmare satagimus, dum aliorum medicamenti vires castas servemus & integras. Egregiis autem hisce dotibus insigniri camphoram suadebit mox evincetque ratio. Camphora concretum saliniforme (l), heteroclitave resina volatilis, puta, & alkali tota impervia, oleo volatili & simul sulphuri quadantenus consona, inflammabilis sine sæce residua, aquam respuens sed in spiritu vitrioli salis & nitri facile solvenda, in oleo solvitur imperfectius quam in alkohole, sed alkohole ipso purior; ori eadem masticata, locis adustis inflammatisque oculis imposita (m), nivis frigi-

(i) *Glauber. Pharmacop. spagyric. part. 4. Becher. passim in Physica subterranea & in Supplem.*

(k) *M. Astruc, Tract. de Morb. Venereis.*

(l) Camphoram extrahunt è lauro Camphorifera dicta, quin etiam genera, quotquot sint lauro affinia, concretumque succum Camphoræ consimilem suppeditantia, ad tandem reduci posse familiam subodorantur Botanici Methodici Naturalis Indagatores.

(m) Observante *Garcia ab Horto, Aromatum historia, lib. 1. cap. 9. edit. Chyfi. Disput. Medico-Pract. Tom. I. X x x*

frigiditatem refert, acido nitri ipsamet forsitan facta, quod, nec refragante chemia, suspicari dabitur: hinc styptica audit camphora apud clinicos & exsiccans simul, cum minimo phlogosis dedecore: quippe dum glandularum vascula ultima ac exilissima suo penetrantissimo spiritu lustrat, tonica sua vi non incendiaria, vasorum diametros coercet, & imminente jam excretioni frænum injicit ac moderatur pro re nata, ac pro Medici prudentia. Nec minori sane titulo, in compescendo ptyalismi fluxu celebranda, quam in gonorrhœa alias contumacissima, in fluore albo uteri, adversus quos faulste toties experitur, si tum oleis stillatitiis terebinthinæ & succini consociatur, in spiritu vini solvatur, nitro superaddito, & requisita dosi propinetur, more Batavorum aliquot usurpato non infeliciter, atque in hac nostra regione pluries etiam comprobato (n).

Sed non una dives qualitate camphora, hydrargyro consocia humorum acredinem obtundit, eorum æstum compescit; æger exinde refrigeriis, diluentibusque parcius eget, calore, pruritu partium inflammatione obstarum jucunde alleviatur; hydrargyrosis conducit proin felicius, æstiva tempestate, temperamento sicciori, aut emaciato; ac diæta tum largiore permilla, brevior subsequetur convalescentia. At insuper dum moleculas quasque in humoribus degentes irretit camphora, easdem simul foras ducit, & ex corporis nostri sphaera propulsat. Unde luem veneream exordientem & humori congelato nondum impactum virus quasi prima in herba suffocare habetur camphora. *Hoc certa experientia fide possumus asseverare, fert Hoffmannus, (o) quod in luis venereæ principio nil præstantius camphora deprehenderimus, ita quidem à Medico, cui fides adhibenda, nobis relatum est, quod, præmissa conveniente alvum ductorio remedio, sola camphora soluta in axungia viperarum ad diram hanc luem persanandam suffecerit; id quod plurimis exemplis edoctus assevero. Crediderim tamen mercurio fixato nostræ præparationis, qui sola diaphoresi agit, camphoram decenti dosi associatam in tollenda luis hujus atrociam majores adhuc præstare effectus, quo fine hydrargyrum camphoræ connubio jungimus & paramus unguentum illitioni dicatum pro sequenti modo. Camphora primum una cum plantarum aromaticarum pulvere trita, & hydrargyro proinde, proportionem requisita, superaddito simulque subacto; ungenti etiam Neapolitani veteris paucillum, quo facilius ac penitus extinguatur hydrargyrus, juvat permiscere; duplademum axungie quantitas assumitur cum cæteris subigenda, donec in tenues adeo & subtiles atomos abeat hydrargyrus, ut nulla vel etiam minima illius guttula ab oculo acutissimo possit percipi, utcumque papyro fricetur unguentum.*

I V.

Ad invento jam & parato adversus morbum præsidio, nullus ad obeundam

(n) A Clariff. Præside hujusce remedii usum ipsomet docente.

(o) Dissert. de camphoræ usu interno.

dam luis venereæ curationem sese accingat, is si medicinam calleat, quin etiam alia plura, aut pauciora, pro rei natura, primum congeserit. Luës enim venerea & morbus alter æque gravis nonnunquam simul existunt, atque non huic aut illi prorsus, sed utrique remediorum solerti temperatione, obeundum nobis est; sin comiti morbo prius obstitere necesse fuerit: nam in connexis affectibus, urgentiori religiose est occurrendum; ita multoties affectiones, lue venerea jam evanida, superstites, scorbutica nempe labe, dō'ores arthritici, aut rheumatici, ac aliæ plures luis etiam remediis, aliaque arte debent emendari. Quodque auctor in re Medica nulli secundus subiungit his verbis (p). *Quod videtur à triplici causa pendere 1°. ab acrimonia quam sanguis ab admixto venereo contraxit; 2°. a visciditate nimia sanguinis & lymphæ; 3°. ab atonia & laxitate que præcedentibus, crebrisque acubitis accessit fibrosis ligamentorum, tendinum & musculorum tunicarum splanchnicis, unde futura salivæ lymphæ stagnationi facilius patet.* Nec minus ducit Medicus omnia prospiciens, primum inquit medelam, totius affecti corporis habitum considerare, num videlicet raram & laxam, num densam & crassam complexionem nacti sint ægroti, num diu hos afflixerit jam morbus, num longa humorum & solidorum humectatione sit opus, num exsuperent humores: cacochylia enim focus prorsus est exhauriendus; sed in rebus Medicis agendis non omnibus omnia conveniunt; quare non medentem fugiat, quod melancholici ac mulieres non minus ad deponendam quam ad accipiendam lucem tardi vifantur; sic simplices simplicibus, composita compositis præsidia comparat; non uni igitur intentus, omnibus rite perpensis, curatorias manus adhibet, methodos omnes frictioni postponens frequentius: nempe ungenti rite parati & cui consociata jam camphora, intra sex priores dies, duabus tantum drachmis, quaque vice, illiniri ægrum jubet, eo fine ut remedii præsentia exilissima corporis vasa sensim aduascant. Subsequentibus vero frictionibus, uno intercalato die, ad unciam ungenti semissem celebrare fas erit; eoque passu perfecta absolvetur curatio promptior aut tardior, pro morbi atrocitate, aut illius præterita jam duratione. Neque hic prætereundum censemus, quod, si inexpectata immineat salivatio, adversans ei auxilium præ manibus sit, ipsa camphora unguento superaddenda, aut dentibus masticanda. Diæta autem nulla per curationis stadium præter simplicem eupeptam & salubrem, sub qua potus sit e graminis decocto. Alvo autem sub curationis finem blande subducta, secure, celeriter, illæsi que vitæ functionibus, ipso demum ægro quasi insciente, expeditissima morbi obtinetur curatio.

V.

Methodum à ratione jam institutam, eam insuper experientiarum fide suffulcire apud Medicos solemne ac perpetuum. Idcirco hydrargyri camphorati

X x x 2

ruti

(p) Clariff. Astruc, de Morbis Venereis. lib. 4. cap. 1.

rati usus, quos pluries vidimus adeo proficuos, palam facere non gravabimur, nec eosdem sane ullum pigebit eo loci recensere in multis sanitati restitutis. Ita circa finem mensis Junii anni 1755, curandum suscepimus juvenem 23 annos natum, complexione biliosum. Gonorrhœa virulenta laborabat à diebus octo, dysuria simul tum cruciabat, & hujus in inguinibus tuebant bubones indurati, nec doloris expertes. Præmissis generalioribus, pro re nata, unguenti hydrargyri *camphorati* unciis duodecim fuit illinitus, & cunctis rite tunc servatis, citra salivationis incommodum, duobus mensibus vix elapsis, sanus evasit. Eidem etiam methodo credidimus vegetam admodum sanguineaque indole, foeminam, mense Septemb. ann. 1755. coram Clar. Viris & Præside & M. Hatte (g). Gonorrhœa in hacce ægritante virulenta, vulvæ labia prætermo- dum tumefacta cancrodeaque circa limbum, carcinomatibus etiam resperæ nymphæ & extra labiorum rimam pendulæ, fossæ naviculari crista insidens & rhagades simul ani marginem alte depascentes indubia utique luis venereæ indicia præ se ferebant. Ægra pluris hydrargyrosum in *Procotrophio* regio (r), jam experta fuerat incassum, dum scilicet eruperit jugis ptyalismi fluxus vix illinita drachmis sex unguenti mercurialis, hic usurpari soliti. Nostræ autem curæ eadem tradita intra menses circiter tres, unguenti mercurialis *camphorati* unciis octodecim illitionum via insumptis, nec molesta per totum curationis curriculum sputationis damna subiit. Movente quidem catameniorum orgasmo, nuncia quædam comparuit ptyalismi suspicio, quæ ipsa profus evanuit, evanida simul menstruorum purgatione; nec proinde obstitit quominus ægrotans facilem obtinuerit & ex integro sanationem. Mense Octobris ejusdem anni alter juvenis nobis occurrit 24. annos natus plethorico habitu & cui viridis uberrimaque eructabatur gonorrhœa dudum inveterata, dolorifica penis erectione ac dysuria torquebatur assiduo, prætumidis aliorum glandulis inguinalibus. Illinitus unguenti mercurialis unciis novem, requisitis una cum cautelis, intra sex hebdomadarum decursum optime convaleuit. Quotidianis nunc experimentis obfirmata & a nonnullis Medicis (s) jam pridem comprobata, inconcussa perinde exurgit methodus. Hydrargyrus enim, uti recogitanti satis elicuit, virus venerei domitor accerrimus, in altissimis latibulis illud venatur & expugnat, dum interim camphora suæ benignitatis commoda corpori morbofo impertitur abunde: hinc non minus jucunde quam secure ac cito ad sanitatis portum ægrotans hoc utroque præsidio tutus appellit perpetuo.

Ergo LUIS Venereæ Hydrargyrus Camphoratus.

(g) Concomitante Collega nostro D. *Morisot Deslandes.*

(r) *Bivetre* dicto.

(s) *Frid. Hoffmann.* Dissert. de Camphoræ usu interno. D. *Raulin.* Dissertation sur le Camphre.

CHRISTIANI AREND SCHERER
DISPUTAT. INAUGURALIS
DE CALCULIS EXDUCTU
SALIVALI EXCRETIS.

Argentorati 1. Jul. 1737.

§. I.

TOto die in nobis experimur, humorem quendam in os infundi, quem interdum expuimus, ut plurimum vero, nobis etiam haud advertentibus, deglutimus. Hunc liquorem a massa sanguinea in glandulis quibusdam propriis secerni, atque mediantibus excretoriis ductibus in os derivari, tam ex anatomicis, quam physiologicis patet principiis. Latinis dicitur *Saliva*.

§. I I.

Vocabulis *secernere* ac *secretionis* utuntur Physiologi, quando separationem partium magis homogenearum à liquore magis heterogeneo, cui mixtæ erant, indigitare volunt.

§. I I I.

Massam sanguineam esse fluidum in corpore humano solum & unicam quam maxime heterogeneam, loquuntur principia physiologica; docet examen chymicum: sequitur inde, omnia alia corporis nostri fluida magis homogenea ex eadem posse secerni. Talem autem secretionem actualem experientia quotidiana demonstrat.

§. I V.

Secretionem (§. 2.) fluidorum corporis nostri ex massa sanguinea (§. 3.) fieri ex adhæsiōne solidissime demonstravit Cel. *Georg. Erhard. Hambergerus*, Professor Jenensis; quare ejus ductum secuturi eandem etiam sententiam assumimus: ne vero solidissimas demonstrationes præpostere forsan repetamus, remittimus B. L. ad ipsum fontem (a). Dicemus solummodo, quod, cum M. S. sit fluidum quam maxime heterogeneum, adeoque omnia alia nostri corporis fluida ex eadem possint secerni, imo actu separantur (§. 3.), hæc separatio in vasis sanguiferis ut fiat necesse sit; eandem autem in venis (b) fieri non posse, inde intelligitur, quod, si fit ex adhæsiōne, uti dictum, rite & sufficienter fieri non possit, nisi liquor e spatio ampliori versus angustius moveretur: scimus enim ex principiis physicis, fluida non adhærere solidis, nisi eadem contingant, itaque requirebantur vasa subtilissima & motus liquoris e spatio ampliori versus angustius.

Hoc

(a) Interim evolvi ac legi meretur *Dissert. Dni. Gelhauseni de differentiis fluidorum in corpore animali secretionem ex causis physicis demonstrata*, ubi secretio ex adhæsiōne & quidem secundum mentem *Hambergeri* explicata reperitur.

(b) Excipitur hic Vena Portæ hepatica, quæ tamen in multis cum arteria convenit.

Hoc ultimum prædicatum cum officio venarum non convenire quilibet statim concipit; erunt ergo hæc vasa vel arteriæ vel arteriis similia. Cum particulæ fecernendæ adhæreant parietibus vasorum, hinc tarde transeunt, unde erat necessarium vascula hæcce insigni admodum gaudere longitudine, quam optime obtinuerunt mediante flexuris & tortuosis directionibus; inde enata sunt corpora membranæ peculiari inclusa, quæ dixere *glandulas*. Harum quædam sunt *simplices*, quæ etiam *conglobata* dicuntur, quædam *compositæ* vel *conglomeratæ*. Simples unico vase fecernente constant, quod membrana cingitur; conglomeratæ vero ex multis simplicibus componuntur glandulis, ideoque etiam compositæ dicuntur.

§. V.

Tubuli liquidum in glandulis (§. 4.) secretum excipientes & in locum destinatum devehentes, noti sunt sub nomine *ductuum excretoriorum*. Actus autem ipse, quo mediante corpora quæcunque, vel in locum destinatum infunduntur, vel e corpore eliminantur, *excretio* Physiologis nominatur.

§. VI.

Glandulæ, mediante quibus saliva fecernitur (§. 1.), dicuntur *salivales*; harum numero sex adesse majores & compositas (§. 4.) ex anatomicis notum: tria nimirum conspiciuntur paria, duæ parotides, duæ maxillares, totidemque sublinguales, quæ præcipue salivam fecernunt. His accedunt multæ minores, quarum quædam sunt quasi auxiliares majorum; quædam vero salivam proprie dictam non fecernunt: interim tamen emittunt liquorem, qui huic opitulatur, uti illud ex physiologicis probatur. *Anton. Nuckius* præter has peculiarem in canibus invenit & descripsit glandulam, quam ideo vocant *Nuckianam*; sed, cum hæc hæc hactenus in homine haud fuerit detecta, eandem lubentes canibus relinquimus.

§. VII.

Ad meliorem conceptum formandum de hisce glandulis easdem dispelcemus. (1.) *In glandulas intra arcus maxillares sitas*, ut sunt: *maxillares, sublinguales, palatina, uvulares amygdalæ &c.* (2.) *In eas, quæ spatium extra dictos arcus occupant*, quæ *parotides, molares, buccales, labiales, thyroidea* vocantur.

§. VIII.

Maxillares (§. 7. n. 1.) sunt duo corpora fere rotunda, satisque notabilia ad faciem internam anguli maxillæ inferioris sita prope musculus pterygoideum inferiorem, alias magnum vel internum dictum, in quovis latere

latere unum. Arterias accipit a ramo tertio carotidis externæ, quæ *Winslowio* arteria maxillaris inferior audit; harum arteriolarum extremitatibus junguntur initia venularum, quæ majores factæ in jugulares hiant venas. Nervi ejusdem proficiscuntur a portione dura ejusque ramo inferiori. Dicta hæc vasa & nervi cinguntur membrana peculiari, quæ glandulam perficit (§. 4.) Hæc glandula ita constructa emittit e sinu suo multos canaliculos, in unum veluti truncum abeuntes, qui ductus est excretorius hujus glandulæ (§. 5.). Hic canalis *ductus salivæ Whartorianæ* ab inventore *Thom. Whartono*, a situ vero inferior audit; postquam hic ductus sublingualem attingit glandulam, ad faciem ejusdem internam & versus marginem superiorem usque procedens, juxta marginem frænuli lingualis in os hiat, nunc unica, nunc duabus, imo quandoque tribus aperturis. Vid. *Reyisch. Thef. Anat. l. p. 25.*

§. IX.

Sublinguales (§. 7. n. 1.) sunt duo corpora maxillaribus minora (§. 8.) ad figuram paulo oblongam & quadantenus planam accedentia, posita sunt sub portione anteriore linguæ, in quolibet latere unum. Hæc glandulæ attingunt fere arcum maxillæ inferioris, & portiones laterales musculi mylohyoidei aliquo modo obtegunt. Extremitatum altera earundem spectat anteriora versus, altera autem versus posteriora. Margines oblique siti sunt introrsum & extrorsum. Arteriæ harum glandularum proveniunt a carotide externa, venæ a jugularibus, nervi a ramo tertio quinti paris, maxillari inferiori dicto, antequam canalem ossis maxillaris inferioris intrat. Investitur eadem membrana quadam tenuissima, quæ continuatio videtur ejus, quæ faciem inferiorem linguæ obtegit. Lateraliter multos eosque brevissimos emittit canales, qui ad latus gingivæ internum mediante pluribus ostiis in ordinem collocatis circa linguæ frænulum terminantur. Hi canaliculi *ductus salivæ Waltheriani* vocantur, de quibus vid. *Doctiss. Autoris Exercitat. de Lingua humana. Lips. 1724.* Veteres crediderunt, hosce canaliculos fluidum, quod vehunt, effundere in ductus *Whartonianos* (§. 8.) *Rivinus* in vitulorum glandulis sublingualibus peculiarem invenit ductum, de quo agit in *Dissert. de Dyspepsia*; similem *Casp. Bartholinus de Duct. Salivat. hæcenus non descripto* in læna vidit aliisque animalibus circa eadem fere tempora, qui etiam sibi inventionis gloriam adscripsit. Nobis non sollicitis de inventore sufficere dixisse, quod hoc inventum hæcenus in homine haud fuerit demonstratum.

§. X.

Amygdalæ (§. 7. n. 1.) sunt duo corpora glandulosa a figura ita dicta, quorum utrumque interstitium semiarcum lateralium septi seu veli palati
Disput. Medico-Pract. Tom. 1. Y y y tui

tini occupat, alterum in dextro, alterum in sinistro latere basos linguæ; in earum superficie conspiciuntur foraminula cavitati irregulari respondentia. Arterias habent a carotidibus externis, venas a jugularibus, nervos a pari quinto & nono. Hæ glandulæ etiam alias *Tonsillæ* dicuntur.

§. XI.

Parotides (§. 7. n. 2.) sunt duo corpora sita inter aurem externam & ramum ascendente ossis maxillæ inferioris, ita ut partem vicinam musculorum buccinatoris & masseteris quadantenus obtegant. Portio superior glandulæ cujuscvis tangit apophysia zygomaticam ossis temporalis; hæc glandula extenditur antrosum & extrosum sub lobo auri usque ad proceßum mastoideum. Arteriæ ejusdem prodeunt e ramo tertio carotidis externæ; venæ vero ortum ducunt a jugularibus, nervi a portione dura nervi acustici seu paris septimi medullæ oblongatæ, cujus plurimæ propagines medium glandulæ trajiciunt. Ex hacce glandula multi proveniunt tubuli, qui in unum truncum communem, membranofum, album, collecti ductum constituunt excretorium (§. 5.) Hic canalis, postquam a parte postica oblique antrosum super facie externa masseteris proceßit, perforat introsum buccinatorem e regione interstitii secundi & tertii dentis molaris, ubi in os hiat: vocant eundem anatomici *ductum salivalem Stenonianum*, ab inventore *Nic. Stenone*, vel etiam superiorem a situ respectu ductus *Whartoniani*. (§. 8.)

§. XII.

Molares (§. 7. n. 2.) sunt duo corpora maxillaribus fere similia, quorum quodlibet situm est inter musculus buccinatorem & masseterem. Egreßiuntur ex iisdem parvi tubuli excretorii, qui perforato introsum buccinatorem membranæ oris sese immittunt, per quam in os aperiuntur e regione circiter ultimorum dentium molarium. Hoc ansam dedit *solertissimo Heistero* hæc glandulas molarium nomine salutandi, cum eas primus describeret. Plura qui desiderat de his glandulis, evolvat *laudati Heisteri Comp. anat.*

§. XIII.

Glandulæ per totam superficiem internam buccarum dispersæ dicuntur *buccales* (§. 7. n. 2.), quæ mediantibus minutissimis ductulis excretoriis in oris cavitatem hiant. Hoc etiam modo, pro situs nempe differentiâ, aliis glandulis nomina fuere imposita, e. g. *labialium* (§. 7. n. 2.), quæ in labiis, *lingualium* (§. 7. n. 1.), quæ in superficie linguæ, *palatinarum* (§. 7. n. 1.), quæ per palatum dispersæ &c. conspiciuntur. Arterias, venas, nervos pro ratione situs accipiunt a carotidibus externis, venis jugularibus, pari quinto & nono nervorum medullæ oblongatæ. Lingualium glandu-

glandularum quædam in foramine cæco *Ill. Morgagni* conspiciuntur: in hoc foramine *Celeb. Vaterus* ac *Heisterus* peculiare detexere ductus salivales, quibus ulterius describendis supersedebimus.

§. XIV.

Thyroidea (§. 7. n. 2.) est corpus unicum, cressum, cartilaginibus, thyroideæ nempe ac cricoideæ, quoad maximam partem adjacens, latera- liter incurvatum, pro ratione incurvatæ thyroideæ cartilaginis, a qua nomen accepit. Hæc glandula revera non est duplex, neque facile in duas dirimi potest partes, uti *Dionis*, *Verheyen* aliique putarunt; quare antea laudatus *Heisterus* eandem graphice delineandam curavit & descripsit in *Ephem. N. C. Cent. VII. & VIII. obs. 63.* Ablegamus itaque benevolum Lectorem ad hanc descriptionem: afferam tantummodo quædam de ejus usu, circa quem notandum, varias variorum Autorum de eodem proflare sententias, quas recensere nostrum non est; sufficiat dixisse, hanc glandulam ob analogiam, quam habet cum prioribus salivalibus, ab *oculatisimo Winslovio* harum inferi numero; differt solummodo ratione consistentiæ paulo durioris a reliquis glandulis salivalibus. Ductum excretorium hujus glandulæ, qui ejusdem usum declararet genuinum, adhuc quærent Anatomorum multi, quo autem cum successu tempus docebit. *Accuratissimus Winslovius* sequentia de hac scribit glandula in *Libr. Exposition Anatomique de la Structure du Corps Humain* inscripto, *Tr. de la Tête* §. 589. & seq. „ Elle paroît de la même espece, que les premières glandes salivaires, mais elle est plus ferme. On a cru en avoir trouvé le conduit de „ décharge, mais c'étoit un vaisseau sanguin, qui en avoit imposé. Il „ s'y rencontre quelques fois une trainée comme une espèce de corde glanduleuse, qui va devant le cartilage thyroïde & dispartoit devant la base „ de l'os hyoïde. Cette corde part du milieu de la base commune des „ portions laterales de la glande thyroïdienne, & va se perdre entre les „ muscles sterno hyoïdiens, derrière la base de l'os hyoïde, comme entre la base de cet os & la base de l'épiglotte. J'ai fait aussi remarquer „ dans mes cours particuliers, des petites ouvertures à côté du ligament „ antérieur de l'épiglotte, par lequel elle est attachée à la base de la langue. Une de ces ouvertures a paru comme un petit mammelon percé. Je „ n'ai pu suivre la corde glanduleuse, que jusques-là.

§. XV.

Erit ergo *Secretio saliva* separatio partium magis homogenearum, lympham quandam peculiarem constituentium, ex massa sanguinea (§. 2. 3.) ope glandularum salivalium facta (§. 6. 7.).

§. XVI.

Hæc lymphæ (§. 15.) ipso sanguine magis homogœna, per secretionem collecta, in quosdam confluit tubulos, mediantibus quibus in locum destinatum, nempe in os infunditur, qui actus *Excretio salivæ* dicitur (§. 5.).

§. XVII.

Saliva ita secreta & excreta (§. 15. 16.) subjici potest examini; hoc optime fit, si eandem excipimus in vas quoddam ex ore hominis sani, capite antrosum versus terram inclinato, effluentem, sic deprehendere possumus, (1.) eam esse pellucidam dilutam fere instar aquæ, (2.) eandem ope chemiæ vix non in purum phlegma resolvi (3.) interim tamen particulis paucis salinis & oleosis præditam esse, (4.) igni admotam non concrefcere, (5.) odoris & saporis nullius vel vix sensibilis esse, (6.) eandem tenaciter spumescere, si conquassatur.

§. XVIII.

Concludimus itaque, quod sit liquor pellucidus, fere instar aquæ dilutus (§. 1. 17. n. 1.) constans particulis paucis salinis, oleosis, plurimis aquosis, igne non concrefcens, odoris & saporis fere nullius vel vix sensibilis, tenaciter spumescens, si conquassatur (§. 17. n. 2. 6.)

§. XIX.

Usus saliva sunt plures, nempe (1.) humectare vias, per quas cibi progrediuntur, (2.) inservire loquæ, & gustui, (3.) cibos ad chylicationem disponere &c. Plures usus vid. apud Boerhaav. *Instit. med.* §. 67.

§. XX.

Ex iis, quæ de saliva hætenus dicta fuerunt, concludimus, eam esse sanam & naturalem, quando dotibus §. 18. recensitis prædita est, eisdemque secretio ut & excretio (§. 15. 16.) expedite & absque molestia peragitur: sin autem contrarium contingit, eam morbosam appellamus, & hic status *Morbus salivæ* vocari poterit.

§. XXI.

Per *Morbum* intelligunt statum præternaturalem partium corporis humani: *Status* vero *partium præternaturalis* est earum dispositio tollens facultatem exercendi actiones, orta a mutatione vitiata vel solidarum, vel fluidarum partium, vel utrarumque simul. Si talis status alicujus partis vel qua-

quarundam partium C. H. alias etiam actiones præter naturam mutat, oritur inde alius status præternaturalis a priore ratione ortus & originis diversus, qui *Symptoma* audit: ut vero unius causæ plures iique diversi possunt esse effectus, sic idem morbus multifaria producere potest symptomata.

§. XXII.

Explicandæ nunc mihi essent mutationes præternaturales tam solidarum quam fluidarum partium: ne vero a scopo nimis aberremus, eas solum in medium proferemus, quæ ad eum obtinendum faciunt, ubi pauca prælibanda erunt generalia ex physiologicis de statu naturali partium tam solidarum, quam fluidarum: sic enim vi oppositorum patebit, quot modis mutationes præternaturales earum contingere possunt.

§. XXIII.

Ex physicis liquet corporibus inesse elasticitatem (i. e. visum corporum in pristinum statum sese restituenti) quæ pro ratione cohesionis (d) particularum corporis variat, dum nimirum corpora solida ex cohesione majore ac firmiore majorem accipiunt elasticitatem; hoc vero non æque obtinet in fluidis, quorum quædam, quo leviore gaudent cohesione, eo majorem habent gradum elasticitatis. Hæc elasticitas, cum insit solidis corporis humani viventis partibus, *Tonus* dicitur. Uti vero omne corpus elasticum tale esse dicimus, quando ex mutato statu in pristinum sese restituere valet; ita gradus hujus elasticitatis ex resistantiæ corporis elastici & celeritatis, qua idem sese restituit, gradu innotescunt. Videmus inde, quo major resistantiæ gradus, eo majorem adesse elasticitatem, & per consequens majorem cohesionem in solidis nempe corporibus: in fluidis vero levissimam solummodo adesse posse cohesionem. Cum ex legibus motus pateat actioni semper æqualem esse reactionem, sequitur inde proportionatum gradum elasticitatis & per consequens cohesionis requiri tam solidarum quam fluidarum partium, ut in se invicem agere ac reagere possint. Consistit ergo tonus in proportionata cohesione particularum solidarum partium corporis humani. Cum etiam elasticitas fluidis inesse deprehendatur partibus, eadem etiam pro ratione cohesionis particularum ita inter se differet, ut fluida quædam subtilia levissime coherantia, v. g. spirituosa, aliaque volatilia, elasticitatem respectively habeant majorem, ac fluida crassiora magisque coherantia.

Y y y 3

§. XXIV.

(d) Cohæsiō quid & secundum quas fiat leges & fieri debeat vid. *Supra laud. Hamburg. Elem. Phys. Cap. 3.*

§. XXIV.

Solidas partes C. H. constare e fibris anatomica probat autopsia; ergo tonus (§. 23.) erit in fibris, qui tamen pro diversitate cohaesionis earum vel major vel minor erit. Fibræ vero deinde componunt membranas, hæ canaliculos, ex quorum intertextu oriuntur membranæ, canales & receptacula postmodum efformantes, quæ nobis in posterum sub communi nomine *Cavitatum* venient. In his cavitatibus feruntur fluida aut conservantur ad usus necessarios; jam vero cum fluida quædam ex alio fluido magis heterogeneo separentur (§. 3.), non possumus non concludere, omnia nostri corporis fluida in se spectata esse heterogenea, quamvis ad sensum sint homogenea, eaque ex particulis solidis constare, quæ, liquore tali in quiete constituto, ob motum intestinum magis lentum facile coherere potuissent, ideo motum quendam fuisse necessarium, ad cohaesionem hancce, effectus intentioni naturæ contrarios producentem, impediendam; hunc vero motum esse progressivum, quo fluida agunt in solida & hæc in fluida, & per quem fluida promoventur.

§. XXV.

Cum hæ duæ partes, solidæ nempe & fluidæ, in se invicem agant (§. 24.) oritur exinde motus in corpore nostro, ex quo status ille emergit, quem vitam dicunt. Uti autem ex principiis physicis palam est, quod ad talem motum producendum & conservandum actio semper æqualem requirat reactionem, ita necessario sequitur proportionatam quantitatem & cohaesionem fluidorum esse absolute necessariam, ut reactio fibrarum æqualis adsit & fervetur. Hæc proportionata quantitas fluidi atque cohaesio ita agit in parietes canalium, ut, quo subtilius est fluidum, eo majorem exerat elasticitatem (§. 23.) & per consequens eo fortius quoque agat in parietes canalium, adeoque majorem in solidis requirat resistentiam, qua absente parietes ultra solitum extenduntur; cum e contrario, quando fluidum defectu peccat & proportionata cohaesione, resistentia in solidis augeatur, & parietes canalium contrahantur. Hinc salutari Naturæ consilio factum, ut ejusmodi fluida subtiliora canaliculos oculis nostris plane non vel vix conspicuos percurrant, cum fluida crassiora magisque heterogenea in canalibus majoribus & respectu corporis maximis ferantur. Interim tamen semper habita fuit ratio a summo Artifice, ut fluidum magis elasticum in iis moveatur canalibus, qui proportionate reagere possunt.

§. XXVI.

Sequitur ergo vitam & statum naturalem corporis nostri, quem sanitatem dicere possumus, dependere ab actione proportionata fluidorum in solida

solida horumque reactione; ad hoc autem obtinendum requiri æquabilitatem motus solidorum & fluidorum.

§. XXVII.

Patet itaque cuivis insipienti statum præternaturalem, qui naturali opponitur, provenire a dicta æquabilitate (§. 26) motus solidorum & fluidorum læsa vel præter naturam mutata. Has ergo læsiones ut explicemus, mutationes fluidorum ex vitio quantitatis provenientes perlostrabimus prius, dein trademus solidorum mutationem præternaturalem: dictum enim est (§. 24. 25.) fluida agere in solida; itaque primo videnda erit mutatio vel læsio corporis agentis, quæ deinde melius & accuratius mutationem corporis reagentis possimus perspicere.

§. XXVIII.

Quantitatem quamlibet posse mutari vel quoad magis vel quoad minus ex mathematicis patescit; ergo etiam quantitas fluidorum corporis humani mutari potest vel excessu vel defectu. Ille oritur ab omni, quod liquores corporis nostri perficit, & simul necessarias eorundem secretiones & excretiones impedire valet. Hic vero accidit, quando liquida corporis nostri vel nimis excernuntur, vel alio quovis modo absumuntur: utrumque sese exerit per gradus, ut quantitates mathematicæ per gradus augentur vel diminuuntur. In priori casu nempe in quantitate fluidorum excedente augetur plerumque gradus elasticitatis fluidorum, cui resistendo parietes vasorum non sunt pares, extenduntur itaque, minuitur cohaesio eorum, & liquori transenti spatium majus conceditur, hinc dilatantur & flaccescunt. In posteriori vero casu augetur elasticitas parietum vasorum, quæ ob cohaesionem auctam contrahuntur, crispantur. Motus ergo fluidorum inde præter naturam mutatur.

§. XXIX.

Motus fluidorum C. H. est vel intestinus vel progressivus (§. 24.) poterit ergo uterque mutari. Hujus fundamentum est in partibus corporis nostri solidis, quærenda itaque ejus mutationis ratio in dictis partibus. Illius conservatio cum ab hoc multum dependeat (§. 24.), partium solidatum mutationes præternaturales examinabimus.

§. XXX.

Fibras seu solidas C. N. partes gaudere gradu proportionato elasticitatis (§. 23.) dictum fuit, qui tonum efficit: monstratum vero (§. 28.)

eur.

eundem tolli ob quantitatem & cohaesionem fluidorum vel nimiam & fortio-
riorem, vel parciorem & levio-rem. Augetur nimirum, quando fibrae con-
trahuntur, quae contractio in actum deducitur, quando penuria adest flui-
di in canalibus (§ 8.): variat autem prouti fibrae majorem vel minorem
habent cohaesionem, hinc generatur illa morbi species, quae *spasmus* dici-
tur. Diminuitur vero a nimia fibrarum extensione eaque constante, si
nempe fluida quantitate excedunt, adeoque fibras ultra gradum proportio-
natum extendunt, hinc illa morbi species, quae *atoniam* nominatur. Ato-
niam plerumque antecedit alius morbus, qui *dolor* audit & oritur semper
ab extensione fibrarum majore. Hosce morbos suis gaudere gradibus i. e.
vel augeri vel diminui pro ratione vel contractionis vel extensionis modo
majoris modo minoris, quilibet facile videt; hanc vero contractionem &
extensionem augeri vel diminui pro ratione cohaesionis & elasticitatis soli-
darum & fluidarum partium, liquido constat.

§. XXXI.

Mutato ita tono partium solidarum (§. 30.), mutatur etiam motus pro-
gressivus fluidorum: fit enim pro ratione mutationis toni praeternaturalis
modo major modo minor, & fere quasi nullus. Hoc motu mutato, muta-
tur etiam motus intestinus eorundem: particulae enim heterogeneae cras-
siores in fluidis obviae quietem aliqualem ex motu progressivo imminuto
nanciscuntur, hinc facile cum se invicem cohaerere possunt: hoc experien-
tia comprobatur in omnibus liquoribus heterogeneis in quiete constitutis. Ad-
haerebunt ergo particulae specificae leviores gravioribus, vel specifica gravitate
aequali gaudentes inter se, hinc inducent fluidis mutationem qualitatis vi-
tiam. Haec vero cohaesio erit vel major vel minor, pro ratione mutationis
motus progressivi fluidorum majoris vel minoris.

§. XXXII.

Mutantur itaque qualitates fluidorum & quidem (1) *cohaesione*: fluida
enim proportionata fluxilitate per motum progressivum mutatum (§. 31.)
amissa, vel ob cohaesionem majorem particularum inter se spissescunt, vel
ob eandem justo minorem rarefiunt. In priori casu fluida dicuntur con-
densari, tenacitatem, lentorem, fixitatem assumere & induere. In pos-
teriori vero, dum particulae nimium a se invicem secedunt, fit earundem
expansio. (2) *Colore*. (3) *Odore*. (4) *Sapore*: quia vero haec tres ultimae
mutationes vitiaetae qualitatis plerumque a mutata fluidorum cohaesione pro-
veniunt, iisdem ulterius explicandis non inhaerebimus, utpote ad sco-
pum nostrum nihil facientibus.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Ex dictis mutationibus vitiatas (§. 28. 30. 31. 32.) oritur vitium vel
status praeternaturalis cavitatis (§. 24.) quem *obstructionem* vocant: est
autem *obstructio* mutatio cavitatis praeternaturalis transmissionem fluidorum
impediens, orta ab excessu molis transcurrae supra capacitatem vasis trans-
mittentis. Augetur autem obstructio, quando fluida in vasis obstructis
accumulantur.

§. XXXIV.

Accumulantur fluida pro ratione obturationis canalis, dum nimirum,
si totus fere canalis obturatur, major adest quantitas fluidi, quam si ex
parte tantum canalis est obstructus. Fluida ergo remoram patiuntur, ac-
cedunt nova, parietes canalis dilatantur ab affluxu fluidi a tergo venien-
tis, elevatur inde superficies partis, cui fluidum inhaeret; hanc eleva-
tionem *tumorem* dicunt, elevationem etiam minorem vel minimam *tu-
berculum* appellant.

§. XXXV.

Patet ex (§. 33. 34.) fluida acquirere ex obstructionibus quietem pro-
portionatam gradui obstructionis, hinc particulae heterogeneae crassiores
fluidi facile cohaerebunt (§. 31. 32.), ipsique tenacitatem, lentorem,
imo fixitatem inducent. Per fixitatem intelligimus cohaesionem adeo for-
tem particularum inter se, ut vi ignis difficillime vel plane non in auras
elevari possint. Constituent ergo corpus quoddam durum, non nisi vi
externa applicata resolubile, cujus generis est corpus istud, quod *calcu-
lum* (c) vocamus.

§. XXXVI.

Perspeximus itaque ex rationibus, sive, ut dicunt, a priori possibilitatem
calculorum ex liquoribus corporis nostri; videndum nunc porro erit,
quid a posteriori circa generationem calculorum in C. H. nobis innotescat:
cum vero propria destituamur experientia, allegare sufficiat experimentum
viri & medici nostri avi Celeberrimi Boerhaavii nempe, quod exhibetur in
Dissert. Dn. Scherb de calculo in receptaculo chyli, hydropis causa, quae
prodiit *Lugd. Bat. 1729. Samsit*, inquit auctor. *dissert. §. 18. Vir Cele-
berrimus Boerhaavius) urinam recentem, adhuc calidam emissam, post per-
actas concoctiones, ex tali familia, ex qua nulla signa calculi ex propria pro-
Disput. Medico-Pract. Tom. I. L z z pen-*

(c) Qui plura eaque solidiora legere cupit, adeat *Dissert. Dn. Crevier Basil. 1730.*
habitam de calculorum in C. H. reperiendorum generatione ex causis physicis demonstrata.

ensione, hanc immisit in vas vitreum purissimum, ubi primo adhibito microscopio nullum calculi indicium apparuit, non autem defatigatus vir doctiss. introspectando, detexit tandem corpuscula flocculenta quasi (i. e. quae non habebant aequalem superficiem, sed tomentosam) per omnia distributa, quae erant in perpetuo motu, quot nempe ascendebant, tot descendebant, quaeque primo apparebant sub colore albo. Porro non remoto microscopio, observabantur in lotio haerentia strata spirituosae perexigua, qualia profert spir. vini, dum aqua diluitur; ex quibus pinguis lituris formabatur nubeculae species, quae crescebat appositione particularum, ita ut crescente hac, motus, alias vehemens debilis & quasi nullus evaderet, qui, per horam in tali statu mansus, penitus evanescebat, calculusque ad latera, in fundo, imo tota superficie formabatur, ac illud, quod antea album erat, jam rufum conspiciebatur, per tempus autem crescens plane colorem arenae rubicundum induebat. Cum autem continua appositione particularum nubeculae sui suscipienda fuisset incapax, fundum petiit, calculique sic dicti formam praese tulit. Hoc instituto experimento vir clarissimus demonstrare vult, in corpore sano talia adesse elementa, calculo generando & constituendo apta, quae, quietem nacta quacumque occasione, ubique & in omnibus corporis partibus calculi speciem constituere causarique possunt.

§. XXXVII.

Videmus ergo ex hoc etiam experimento calculum generari ex adhaesione (§. 35.), quod adhuc ex constitutione calculorum fractorum interna confirmatur; dum plerique fere vel omnes nucleum in medullio habent, cui successive adhaeserunt lamellatim particulae specificae leviores, quae ita per aliquot temporis intervallum magnitudinem corporis calculi insigniter auxerunt. Experientia etiam docet, quod, si corpus quoddam extraneum casu in cavitatem quandam nostri corporis v. gr. in cavum vesicae urinae immittitur, eidem particulae salino-terrestres adhaereant, sicque calculum quendam forment, cujus nucleus est corpus istud extraneum in vesicae cavitate sese insinuans, quod observationes testantur.

§. XXXVIII.

Itaque generationem calculorum in corpore nostro a priori & a posteriori probavimus (§. 35. 36.): eos vero tantum non in omnibus C. H. partibus dari observationes loquuntur. Sic de calculo in variis cerebri locis vid. Kerckring. spicil. anat. obs. 35. in glandula pineali vid. A. E. L. Anno 1688. Maj. p. 236. De glandula pineali lapidescente vid. Dissert. Celeb. D. Salzmänn. An. 1733. hic habitam. De calculo in glandula bronchiali vid. E. N. C. Vol. I. obs. 180. pag. 403. De calculo in pulmonibus. vid. Blanchardi anat. pract. cent. 2. obs. 8. It. E. N. C. Dec. I. ann. I. obs. 158. pag.

pag. 337. De calculo valvulis cordis adnato. vid. Horstii Ep. lib. 2. sect. 5. pag. 457. De calculo in cavitate cordis. ibid. pag. 455. De calculo in vesicula fellea Horstius Ep. sect. 2. pag. 455. It. E. N. C. Vol. I. obs. 181. p. 404. It. Dissert. de Cholelitho Dn. Bezold ann. 1725. hic habitam. De calculo renum & vesicae nihil addam. De calculo in vesicula seminali E. N. C. Dec. II. ann. 6. obs. 68. De calculo in arteriis Langius in miscell. cur. 12. De calculo in venis mesaraicis E. N. C. Dec. I. ann. 3. obs. 307. Calculos item glandularum mesaraicarum & thyroidearum frequens experientia confirmat. De calculo oppido raro in receptaculo chyli, hydropis causa, vid. Dissert. Dn. Scherb. §. 36. allegatam. Et sic inmensum catalogum observationum de calculis in omnibus fere corporis nostri partibus allegare possemus, nisi limites dissertationis obstarent: si quis autem desideret plures casus, evolvat Celeb. Mich. Alberti Lexicon Reale.

§. XXXIX.

Praemissis generalioribus procedendum nobis jam erit ad specialiora, nempe ad salivam ejusque canales, quorum status naturalis ex (§. 23. 24. 25.) judicari poterit, a quo ad ipsius mutationes praeternaturales facile concludi potest, ex quibus obstructio (§. 33.) ejusque varii gradus sequuntur. Saliva ex obstructione acquirit quietem (§. 31.) proportionatam gradui obstructionis (§. 33.); particulae ergo salivae salino-terrestres quietem majorem nactae cum se invicem justo magis cohaerent; quae cohaesio fit per gradus, donec summum attingat gradum, unde nascitur corpus quoddam durum nonnisi vi externa applicata dissolubile (§. 35.), quod calculus salivialis vel salivae vocari potest.

§. XL.

Sic plures hac de re prostant observationes, e. gr. de calculo in ductu salivali vid. Guil. Comperi anat. corp. hum. de calculo sub lingua exciso E. N. C. Dec. II. ann. 10. obs. 116. Dec. I. an. 10. obs. 144. Dec. III. an. 5. 6. app. p. 91. Conradi Ludovici Waltheri Thesaurum medico-chirurg. obs. curios. obs. 92. qui etiam calculum ibidem Tab. VI. delineari curavit. Similem fere observationem exhibuit mihi Vir Nobiliss. Ampl. Experimentiss. D. D. Salzmänn, Pathol. P. P. O. Patronus, fautor & praceptor meus omni honoris & reverentiae cultu ad cineres usque deversandus, quam mox subjungam.

§. XLI.

Est nimirum sequens: civi cujdam hujus urbis spectatissimo exoriebatur circa medium Maji anni praeteriti tumor glandulae maxillaris (§. 8.) dextrae, fabae magnitudine, quem chirurgus, cum barbam abraderet, pi-

mus animadvertit. Hic tumor octo dierum spatio excrevit in molem priore triplo majorem; hinc ab tactu duriusculo molestum æger percepit sensum. Die septimo Junii chirurgus anxie desideratus festinans accessit, & postquam ægrum de doloribus faucium deglutionem impediens conquerentem intellexerat, injectione faucibus facta, tonsillas aliquomodo inflammatas vidit, quo tempore etiam tumorem insigniter auctum confixit, a quo ejus incremento dolor non parum auctus fuit. Quare absente chirurgo locum dolentem uxori inspiciendum atque examinandum dedit, quæ corpus paulo durius tactu percipiens, dentem ex hoc loco novum pullulare marito persuadere voluit. Versus vesperam chirurgus sentiebat tuberculum sub lingua, ad latus frænuli, quod in principio æquale videbatur tuberculo ranula dicto; hoc tuberculum motui linguæ atque deglutioni adeo impedimento erat, ut nihil fluidi æque ac solidi deglutire valuerit æger. Altero mane post dolores æque sensibiles, ut antea, eundem affligebant; chirurgus autem tuberculum modo dictum majus & paulo retrorsum versus radicem linguæ inclinans observavit. Suadentibus quibusdam applicuit æger tumori empl. de melilot. quod effectu haud optato tumorem reddidit majorem: usus est etiam patiens mell. rosat. & syr. violar. Sed emplastri effectum voto ejus in totum contrarium sentiens, imploravit denuo chirurgi opem, qui empl. de ran. vig. c. Yrio superimpofuit tumori; hoc vero etiam nihil neque tumori neque dolori detraxit: e contrario observatum fuit tuberculum sub lingua ita auctum, ut cristam quandam seu lingulam veluti succenturiatam referret, ortum a protuberantia ductuum glandulæ sublingualis, in quibus a calculo compressis saliva stagnabat atque plures eminentias magis minusve rotundas & humore limpidio turgidas oculo offerebat. Æger de salute sua sollicitus accersi jussit exper. Dn. D. *Heckheler* practicum hujus urbis felicissimum, qui tam interna quam externa scopo resolvendi tumorem præscripsit, quæ medicamenta optatum non ediderunt, quin potius tuberculum indies majorem in molem auctum, usque dum post aliquot dies rariori exemplo exiit calculus fabæ indicæ minoris magnitudine, qui in orificio ductus salivæ Whartoniani (§. 8.) dilatato magnitudine seminis milii paulo ante egressum visui se offerebat. Nihilominus dolor cum febricula eodem gradu continuavit. Dn. D. *Salzmann* post etiam in consilium adhibito, in usum vocata fuere omnia, quæ tum tumorem resolverent, tum etiam salivæ excretionem promoverent. Factum inde est, ut quarto post primi exclusionem die ex eodem ductu salivæ secundus calculus priore minor prodierit. His ita peractis dolor imminuebatur, insignis etiam copia salivæ in os effluxit, quæ vero post egressum primi calculi non adeo largiter profiliit, quam post secundum ejectum, ubi in tanta excreta est copia, ac in salivatione Yriali fieri solet. Tumor glandulæ magis magisque imminutus est continuatione medicamentorum excretionem salivæ promoventium, tam internorum quam externorum. Tribus septimanis præterlapsis in totum evanuit: ptyalissimus autem

autem per octo substitit dies post excretionem calculorum. Vir hodie adhuc vivit & bona fruitur valetudine.

§ XLII.

Sequitur nunc resolutio casus nostri. Originem tumorum in obstructionibus potissimum esse querendum ex (§. 33. 34.) apparet; obstructio autem unde pendeat ibidem videri poterit, ubi simul dictum obstructionem posse augeri, per consequens extensionem fibrarum fieri posse majorem, unde dolor (§. 30.) & tumor (§. 34.) auctus, qui dolor adhuc augetur, quando partes nimis extensæ durius tractantur: fit enim extensio major. Deglutitio impediatur ob motum maxillæ præprimis linguæ valde dolorificum, quem perferre æger in deglutione non valebat: mota enim maxilla inferiori glandulæ etiam quadantenus moventur a musculis sese contrahentibus & comprimuntur, uti ex physiologicis constat, unde obstructarum partium dolor. Tonsillæ erant inflammatæ, quia obstructis partibus vicinis humores majori in copia eo tendebant, eodem fere modo, quo obstructis quibusdam capitibus glandulis affluxus humorum ad caput augetur; ab affluxu aucto & constrictione spasmodica, quæ hæc partes ob viciniam loci ex consensu nervorum & vasorum sanguiferorum haud difficulter aggredi potuit, facilis erat inflammatio. Tuberculi sub lingua fundamentum erat in obstructione ductus Whartoniani (§. 8.) hancque ita concipimus: Obstructa erat glandula maxillaris (§. 8.) ex qua obstructione saliva reddita erat spissa, (quia in omni obstructione liquores ob quietem lentorem contrahunt) quamobrem ductum illum subtilem salivalem intravit quidem, orificium autem ejusdem angustius obturavit; sic factum est, ut parietes ductus a saliva spissa adveniente successive fuerint dilatati; & particulæ aquosæ & spirituosæ per porulos canalium exhalant residuis crassioribus salino-terrestribus, quæ adeo majorem continuo visciditatem nactæ facile in corpus quoddam durum concretere potuerunt (§. 31. 32. 35. 37. 39.), quod etiam ita factum in historia morbi legimus. Dolor cum febricula idem restabat post excretionem calculi primi ideo, quia, ut ex sequentibus innotescit, plenaria obstructio non fuerat sublata, dum nimirum adhuc tale corpus aderat in eodem ductu, quod quarto die post excretum fuit, tunc dolor imminuebatur, febricula cessabat; saliva vero, quæ per aliquod temporis spatium in glandulis accumulata erat, exitum quaesivit. Quod autem eadem post excretionem primum calculum in tanta copia nec excreta fuerit, nec excerni potuerit, quilibet statim videt, qui probe perpendit, ductum salivalem Whartonianum ab altero calculo adhuc fuisse obstructum.

§ XLIII.

Ex dictis (§. 42.) patet, obstructionem glandulæ maxillaris (§. 8.) fuisse

fuisse morbum primum, qui varia produxit symptomata, nempe saliva nimis spissa in ductum Whartonianum translata induxit obstructionem huius ductus, ex qua deinde calculus progneratus, uti etiam deglutitionem impeditam, inflammationem tonsillarum (§. 10.) aliasque molestias.

§. XLIV.

Superfunt quædam de methodo medendi iusta & legitima dicenda; antequam autem id ipsum fiat considerabimus præter causam, quam, uti credimus, sufficienter demonstratam, [1.] *hujus affectus differentias ab aliis morbis faucium & oris*, [2.] *signa diagnostica*, [3.] *prognostica*, [4.] *methodum deinde medendi aliqualem subijuncturi.*

§. XLV.

Differentiam (§. 44. n. 1.) hujus morbi, quod attinet, notandum, cum differre [1.] *ab angina vera* & quidem [α] *ratione loci & sedis doloris atque tumoris*, dum nimirum ille in nostro casu statim sub angulo maxillæ inferioris sentitur, in hac vero in anteriori colli parte: [β] *ratione ipsius tumoris*, qui in angina non ita durus ac conspicuus, uti in nostro casu erat: [γ] *ratione febris*, quæ teste experientia in angina acuta esse solet, [2.] *ab angina spuria*, ut levis inflammatio tonsillarum adest cum notabili tumore externo haud conjuncta [3.] *a ramula seu tuberculo sub lingua elevato*, utpote quod hæc partes tantummodo occupat, ideoque nullum habet tumorem externum apparentem. [4.] *ab inflammatione seu tumore rheumatico* in eo discrepat, quod hic citius evanescat, nec adeo graves inferat molestias, [5.] *a tumoribus gingivarum seu ab epulide & paralide*, quorum primus cognoscitur ex protuberantia carnosa indolente, secundus vero ex tumore inflammatorio, qui plerumque ab odontalgia prægressa provenire solet.

§. XLVI.

Signa diagnostica (§. 44. n. 2.) fere eadem sunt, quæ de differentiis affectus nostri ab aliis faucium & oris vitiis (§. 45.) innuimus. Hoc unicum addimus, quod, quia symptomatum similium origo ex morbo simili in diversis subjectis non semper evenire solet vi experientia, ideo non semper medicus ex obstructione glandularum vel canalium salivalium calculum dijudicare possit; excepto hoc, si rerum testimonia adsunt aliquo modo infallibilia, uti sunt, tumor ductus salivalis durus, nec non corpus durum ex orificio ductus prominens, &c.

§. XLVII.

§. XLVII.

Prognosis (§. 44. n. 3.) hujus mali medicus certam & indubitam formare non valet, si præter ipsum tumorem nullum observat symptomata: quando vero certa adsunt signa calculi præsentis, aliaque symptomata non adeo gravia conjuncta sunt, in magno periculo ægrotum non versari medicus aucter pronuntiabit: calculus enim facile removeri poterit, præcipue in iis partibus, ubi eidem exitus facile conceditur, quo remoto obstructio paulo post cessat. Quo vero major calculus, eo diutius ibi subsistit adeoque tardius ejicitur, & si tantus foret, ut plane exire non posset, ac symptomata indies invalescerent, pessimum esset signum. Dolorem exquisitissimum explicare posset medicus vel ex mole majore calculi ductum maxime dilatante, vel ex asperitate & inæqualitate ipsius calculi. De cætero læta magis prognostis, quam in calculo renum, qui ibi impactus non facile excindi poterit, vel etiam vesicæ, qui in molem majorem auctus non sine vitæ discrimine excinditur: lætior etiam in hoc, quod non facile novus succrescat, uti calculus renum & vesicæ, quin potius æger a recidiva magis immunis vivat. Saliva denique in copia accumulata per ductus proprios excerni facile poterit. Deglutitio impedita, inflammatio tonsillarum, aliaque molestiæ (§. 43.) cessabunt remoto calculo reseratisque glandulis & canalibus salivalibus.

§. XLVIII.

In curatione morborum in genere quidem dicitur, morbum primum ante omnia esse tollendum, hinc symptomata vel sponte vel paucis adhibitis remediis cessare: sed in hoc & similibus quibusdam casibus symptomatum cura primum est suscipienda, quo deinde morbus ipse curari possit. Morbus primarius est obstructio glandulæ maxillaris (§. 43.), quæ tolli nequit, priusquam remotus fuerit calculus. Erunt itaque sequentia indicantia

- (1.) *Calculum seu impedimentum canalem obturans esse removendum.*
- (2.) *Salivam quantitate & qualitate peccantem esse emendandam.*
- (3.) *Tonum canalium salivalium esse restaurandum.*

§. XLIX.

Indicatur (§. 48. n. 1.) *calculus esse removendum*, ejus itaque remotio tentanda per remedia partim e fonte pharmaceutico partim e chirurgico petita. Quod ad priora spectat, huc referri merentur medicamenta sic dicta resolventia, salivam promoventia, obstructionem reserantia tam interna quam externa, adeo ut calculus in ductu vel canali salivali latitans a saliva exitum

exitum moliente fortiter prematur & hoc modo ex ductu protrudatur. Hæc medicamenta tunc etiam adhiberi possunt, quando calculi generandi vel jam generati nulla adsunt indicia certa: quamvis enim ejus generationem haud impedire valerent, ad excretionem eundem saltem disponent. Si his medicamentis malum cedere recusaverit, operatione chirurgica curatio erit tentanda, quæ non solum ægrum a maximis cruciatibus, sed & a metu inflammationis gravioris subsequenti liberum reddit; posset illa sequentem in modum institui. Æger collocetur ita ut radii luminæ incidant in cavitationem oris & in tali situ immotus a ministris servetur; deinde lingua sursum tollatur ope instrumenti cujusdam, immittatur quantum fieri potest, orificio ductus salivæ specillum excavatum, quo duce forfex admoveri poterit, qua mediante incisio aliqualis ductus tentanda. Hac facta calculus prematur a parte postica antrorsum usque dum in eum deducatur locum, ubi incisio facta fuerat, ex quo deinde facili negotio eximi poterit. Hanc operationem tuto posse institui, periti chirurgi non dissuadebunt in eo præcipue casu, ubi nulla vasa majora & nervi propiores, aut si in eo ductus loco hæreat calculus, in quo operatio locum habere potest. Interim tamen eandem ideo non apposuimus, ac si nulla alia locum haberet, sed exerciti gratia illud factum esse lubentes fatemur, nec cuiquam invidemus, si pro ratione circumstantiarum meliorem methodum aptioraque instrumenta adhibere & applicare noverit.

§. L.

Salivam emendam (§. 8. n. 2.) si peccat & quidem *quantitate* nimia, evacuatione, quam obtinemus per remedia sic dicta apophlegmatizantia, salivæ excretionem promoventia: quando etiam plethora hic aliquid contribuere videtur, vena secetur & affluxus sanguinis aliorum derivetur; nimius vero ejus æstus temperetur remediis nitrosis, quibus jungantur cinnabarina. *Qualitate* vero peccantem salivam emendamus & corrigimus cohesionem ejus nimiam præcavendo, quod faciunt medicamenta incidentia, attenuantia & resolventia.

§. L I.

Tonum restauramus (§. 48. n. 3.) quando cohesionem pristinam fibræ reddimus, hoc fit per remedia sic dicta roborantia, confortantia, leniter adstringentia. Itaque videmus Empl. de melilot. non alium effectum potuisse edere, quam quod tumorem reddiderit majorem: est enim emolliens, quorum ea est natura, ut cohesionem partium duriorum imminuant; in hoc vero casu cohesio fibrarum naturalis jam fuerat sublata, ideoque obstructio fuit aucta, ergo cohesio justo minor fibrarum non erat magis diminuenda, nisi æger obstructionem adeoque dolorem, & tumorem exinde provenientem augere voluisset.

MARCI

XXXV.

MARCI MAPPI,

DISPUT. INAUGURALIS

DE

GURGULIONIS PROLAPSU.

Argentor. 24 Mart. 1660.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

A a a a

T H E S I S I.

Q UOD medicinae parens *Hippocrates l. de sterilitate* inculcat præceptum, inquiens, conare ut phylicum medicum te exhibeas, etiamsi à materia subjecta, nonnihil sit determinatum, attamen, ut in omnium, qui vel sibi sumunt, auribus, iterum iterumque resonet, tam dignum videtur, quam quod maxime. Hoc ingeminantes, hoc urgentes, hujus causas exponentes Excellentissimos Artis Procures sæpe sæpius percepi; ejusdemque nunquam futurus sum immemor. Omnium minime nunc, cum de morbi quadam specie, prolapsu nimirum Gurgulionis, verba facturus, quam sit necessarium, phylicum egisse medicum, usque perpendo.

II. Methodum E. in considerandis corporis nostri affectibus satis probatam, (eam enim denuo pluribus exponere, cui commendata brevitatis operæ pretium non videtur) secutus, ipsa primum, & quæ ad ea pertinent, expono nomina.

III. Gurgulionis nomen, ad exprimendam ex palato in os propendentem particulam (quamvis etiam bestiolam frumentum depascentem, non secus ac Græcorum *Κίων*, teste Gal. in ling. expl. notet) à Latinis ad imitationem soni, quem gargarizantes edunt, videtur esse formatum.

IV. Hujus, apud eosdem, synonyma sunt: columna columella, vocabula, partem carnosam inter narium pinnas prominentem, labiisque vicinam anatomicis alias æque notantia. Uva, uvula vulgo: minus recte; per rationem quam Gal. mox subministrabit.

V. Græcorum vocabulum *Γαργαρεών* eundem Gargarizantium, cui columella infervit, sonum, videtur imitari; nec aliud docent, quorum, in indagandis nominum originibus, propria versatur industria.

VI. Antiquiores Græci vocabula *Γαργαρεών* & *Κίων* promiscue usurpabant, ad eandem notandam particulam. Posteriores vero inquit Gal. l. 6. *med. loc. c. 3.* Medici fere omnes, non ita, sed *κιονίδα* appellant. Idem Galenus, qui hanc particulam *σαφυλήν* uvam (*σωφύλη* enim perpendiculum est, seu fabrilis libella) appellant, recte damnat, ut qui partis & affectus nomina temere confundant. Malumus E. cum *Aristotele*, atque *Ruffo Ephesio*, gurgulionem vocare *Σταφυλοφόρον* uviferum; quia affectui, qui dicitur uva, est obnoxius.

VII. Germani, apto satis vocabulo vocant, *das zürfflein*.

VIII. Ipse, quem consideraturi sumus, affectus, à Latinis promiscue vocatur, columellæ procidentia, casus, uvulæ prolapsus, gurgulionis laxatio, pendula columella.

IX. Græcis in genere *Γαργαρεώνος χάλασις*, *Κιονίς κεχαλασμένη*,
A a a a 2 di

dicitur. In specie autem, à varia quam pars affecta refert, figura, nunc κίων & κιονίς columna, columella, nunc σαφυλή, σαφυλίς uva, uvula, nunc ἰμάς, ἰμάτωσις, lorum, nunc κράσπεδον, quasi κρεμάμενον εἰς τὸ πῆδον suspensum, (unde fimbriam, limbum & radicem montis notat) vocatur; meminit & Aretæus speciei alicujus, in qua uvula bicornis redditur; cui nomen peculiare sit nullum: de singulis infra dicetur.

X. Populares nostri, hunc affectum sic notant, *Wann einem das zäpflein in den halß fällt.*

XI. Quidditatem hujus affectus definitione repræsentamus. *Definitur* autem, tumor præter naturam gurgulionis, ab humore, pituitoso vel seroso, à cerebro influente, ortus, linguæ & faucibus titillatione & onere molestus.

XII. Tumorem pro genere agnoscit, quia est aucta magnitudo; proinde vere dictus est morbus.

XIII. Sunt, qui hunc affectum, quartam catarrhi speciem numerant, & sicut, quando ad asperam arteriam & pulmones rheuma fit, cum Hipp. aph. 23. §. 3. βράγχον, si ad nares, coryzam, si ad pectus, generali nomine, catarrhum, ita, si ad columellam, σαφυλήν καὶ κίωνα vocant: sed & effectum cum causa frustra confundunt, & causam pro genere impertinenter agnoscunt, nec usus vocabulorum leges, satis observant.

XIV. Differentiam à parte affecta, causa, modo generationis & effectis, desumimus.

XV. Pars affecta est gurgulio; qui est processus rotunde oblongus, in acutum obtuse desinens, constans ex substantia laxa, spongiosa, rubescente, ex palato, juxta narium meatus, inter tonsillas seu παρίσθμια, supra laryngis rimulam dependens.

XVI. Est hæc corporis particula eum in finem à natura formata, ut (consensu fere omnium) aeris per rimulam ingressuri, turā impetus, tum frigiditatis (loquor cum Gal. l. 9. de us. part. c. ij) violentiam frangat. Evincit hoc duplex experientia. I. quia nonnulli, quibus gurgulio ad basin erat abscissus, frigidiorē senserunt inspirationem. II. non pauci etiam, inspiratio frigido aere, refrigeratis pulmonibus & thorace, hinc iisdem ad motum factis tardioribus, sanguine crassiore reddito, hinc ex valido ad motum conatu, ruptis venulis, facti phthistici, perierunt.

XVII. Secundus ejus usus est, ex multorum sententia, ut conferat ad vocem, unde plectrum vocis vocant. Sed, si verum, quod viri fide digni scribunt, quod læsa columella, imò ea penitus absumpta, nisi aliæ ad vocem conferentes partes lædantur, vox integra maneat, ejus instrumentum proprium non est. Nec obstat, quod Galenus refert, quod qui columellæ jacturam passi sunt, evidenter deterius sint locuti. Accidit enim istud,

istud, quia ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, columella ablata, fluxionibus ad asperam arteriam via aperitur, hincque vox fit rauca.

XVIII. Unde, tertio, magis proprius ejus usus est, humores ex cerebro destillantes excipere, ut ore rejiciantur; pulveres, cineres vel alia ramina ad os ferantur, ibi adhæreant, cum aer ulterius ferri queat. Evidens hic usus est, in iis, qui in locis pulvere obsessis luctantes, vel per ea iter facientes, eum emungunt atque excreant.

XIX. Quarto denique, eum in usum comparatus est, ut prohibear, ne potulenta facile ad nares perveniant. Fidem hujus rei facit, infans tonsillis destitutus, lac quod sugebat, per nares statim reddebat, nec diu superstes fuit.

XX. Hujus igitur particulæ magnitudo præter naturam augetur, atque ipsa intumescit à causis variis. Inflammatur enim sæpius. Videas quoque ejus fungos scirrhusos. Specialis autem, quem tractamus tumor, sequentem agnoscit causarum seriem.

XXI. Omnes ejus causæ vel sunt proximæ atque immediatæ, vel remotæ atque mediatæ.

XXII. Proxima causa est, humor à cerebro in ipsam columellam influens, ibique subsistens. Non tamen idem ejusdem semper est conditionis; nunc enim pituitosus est, sed tenuis, serosior, qui promptius defluit; nunc crassior, qui plerumque diutius inhæret. Nunc merus atque sincerus; nunc alium humorem admixtum habens.

XXIII. Remotæ causæ vel internæ sunt vel externæ. Illæ, vel conspirant in generationem talium humorum in cerebro, vel attrahunt materiam, vel eandem transmittunt, vel cumulatam in cerebro expellunt, vel eandem ex cerebro subeuntem alliciunt. Externæ vel generant eandem materiam, vel jam genitam, ad fluxum incitant.

XXIV. Causas internas humorem istum pituitosum generantes quod attingit, cerebrum per se, tamen tum propter amplam copiosamque suam medullam, tum propter suam temperaturam, tum propter situm suum, multa colligat pituitosa, accusari hic non potest; quia sufficientibus instructum est organis, ad deponenda, quæ in homine sano colliguntur excrementa. Ubi vero ejus naturalis temperies frigida & humida, in præternaturalem frigidam & humidam degenerat, vel debile alias à variis causis est redditum, eam materiæ excrementitiæ copiam colligit, quæ per consuetam loca commode vacuari nequit. Cerebro enim intemperanter affecto, vel alias debilitato, facultas concoctrix, multa non satis rite elaborat, quæ facultate etiam expultrice languente in officio, cumulantur.

XXV. Quod humores & vapores in cerebro attrahit, unde copiosa superfluitas relinquatur, est calida ejus intemperies. Ea enim non secus

ac cucurbitula ex subjectis sibi trahit partibus. Næc dolor hic excludendus.

XXVI. Quæ cerebro materiam excrementum copiosum futuram subministrant, partes sunt variæ. Ventriculus, intestina, lien, mesenterium, uterus.

XXVII. Causa interna, humorem collectum exturbans, est facultas expultrix irritata, quæ languida dum is colligebatur, eum non sentiebat, tandem vero vel mole vel qualitate ad officium suum provocatur. Subeuntem vero ex cerebro humorem alliciens causa est, columellæ tum calor præternaturalis, tum ejusdem dolor; horum enim est attrahere.

XXVIII. Hæc causarum internarum est series. Causæ externæ ad generationem humoris istius excrementitii concurrentes, sunt aer frigidus & humidus, austrinus, pluviosus, nebulosus, inhabitatio locorum subterraneorum, mora sub radiis lunaribus, alimenta frigida & humida, crapula, ingluvies, vinum generosum, aromata, vita otiosa & sedentaria. Quædam etiam causæ copiosorem quasi ad caput movent materiam, ut exercitatio mox a cibo instituta, somnus meridianus.

XXIX. Externæ causæ, quæ materiam jam in cerebro existentem ad motum incitant, sunt, frigus externum; quod constringendo, non secus ac manus spongiam aqua plenam apprehendens, humores expellit. Calor liquans & fundens: quo pertinet diuturnior sub sole mora, balnea humida & sicca, frictiones, inunctiones calidæ; non immerito huc referas anihim pathemata, nimia corporis exercitia.

XXX. Ex enumeratis autem causis humoris influentis, quædam uno solum modo, quædam pluribus concurrunt modis. v. g. auster caput implet, quia est humidus, idem materiam fundit, quia calidus.

XXXI. Modum generationis quod attinet, influxus à cerebro in definitione facta est mentio. Constat autem ex jam dictis, humorem influere vel (quod frequentius) transmissum à cerebro, quod facultate sua expultrice instructum, excrementa à se ablegat, vel quasi attractum, propter calorem vel dolorem columellæ: videtur tamen sæpius conjungi alter cum altero modus.

XXXII. Quum autem humor tumoris causa ad columellam feratur motu locali; ad hunc vero perficiendum requirantur, mobile, movens, terminus à quo, terminus ad quem, viæ per quas, de istis vero ex dictis satis constat, reliquum est, ut vias per quas pituita ista ad gurgulionem deferatur, exponamus.

XXXIII. Sunt autem istæ. Ventriculus cerebri tertius, qui priorum est concursus, in parte anteriore ductum habet, per quem materia serosa & pituitosa in ventriculis collecta, mediante infundibulo, ad glandulam pituitariam deponitur, quæ eundem per ossis cuneiformis foramina in palatum & os demittit. Pars vero, maxime si duo superiores, anteriore sive cerebri

rebri ventriculi excrementis scateant, per processus mammillares stillat in os cribiforme, atque inde porro in nares.

XXXIV. Quod si igitur magna humoris purgandi copia collecta, natura eum per has vel illas, vel utrasque evacuat vias, gurgulioni is ipse communicari potest. Etenim qui per palati foramina descendit, propter viciniam facile imbibitur. Ejus vero qui in nares stillat portio, quid ni huc feratur, cum pulveres per nares attracti ibidem adhæreant?

XXXV. Humore igitur de quo sermo nobis hæcenus fuit, in partem istam laxam atque fungosam quocunque modo delato, tumor oritur, non secus ac spongia vel panis spongiosus, & rarus addito liquore valde intumescit.

XXXVI. Effecta sicco præterimus pede, quia eadem in signis mox occurrunt explicanda.

XXXVII. Differentias hujus affectus quod attinet, earum plurimas de industria missas facimus, quibus nostras turgere paginas, operæ pretium non duximus. Ad eam autem, quam causarum suppeditat varietas, mentis inprimis intendamus aciem: neque tamen pluribus eam exposuisse volumus: quum quotuplicem eam hujus ratione constituamus, ex enumerata causarum serie ultro constat. Ad hanc autem præcipue respiciendum, quia in curatione rite instituenda, multum valet.

XXXVIII. Notabilis deinde in hoc tumoris genere, ratione figuræ, occurrit differentia, cujus respectu aliud quoque atque aliud induit nomen.

XXXIX. Etenim particula illa gurgulio dicta, præter naturam intumescens; primo secundum longitudinem æquali crassitudine tumet, atque columnam refert, atque hinc κίων, κίωνις dicitur. Partis nomen retinet, quia ejus fere figuram servat.

XL. Deinde nonnunquam ima parte in rotundum tumorem elata, superius extenuatur gurgulio, ita, ut referat acinum uvæ e pediculo pendentem; atque recte dicitur σαφύλη uva.

XLI. Tertio cum ab humore destillante, ab utraque parte jacentes membranæ veluti squamæ lætæ propendent, (quæ species rara) vel (ut *Aretæus* loquitur) veluti vesperilionum alæ; hæc species ἰμάς & ἰμάντωις, lorum nuncupatur.

XLII. Quem vero alias affectum Græci ἰμάντα ἰμάντων lorum nuncupant, cum nimirum gurgulio vel ex suffitu nimium desiccatus, gracilescit, & corrigiæ similis relinquatur, vel ob ἀτροφίαν attenuatur, huc minime pertinet.

XLIII. Quarto. Si in tenuem & oblongam membranam columella designat, veluti limbum in extremo habens, Græci hanc speciem κρᾶσπεδον vocant.

XLIV. Aræteus scribit, columellam quandoque perspicue bicornem reddi, huic tamen proprium nomen esse nullum.

XLV. Non

XLV. Non immerito hic quaeritur, quæ tantæ varietatis existat causa? Arbitror autem gurgulionem nunc hanc, nunc illam recipere figuram, prout humor nunc in hac, nunc alia magis recipitur parte, ibique subsistit. Hoc autem varie accidit, tum propter partium ex quibus constat diversitatem, tum propter humoris influentis diversas condiciones.

XLVI. Notatu insuper dignum videtur in differentiarum doctrina, quod enumerati tumores nunc pituitosi tumoris naturam retineant, quandoque vero & quidem facile ipsis accedat inflammatio. Edocuit id ipsum Hippocrates. l. 2. de morbis, inquit. Uva gurgulionis affectus est; fit autem uva cum ad gurgulionem pituita delata est; isque pendulus & rubicundus evadit, & successu temporis ad hunc modum nigrescit: gurgulio venosus est & crassus, & ubi inflammationem concepit, incalescit, propterque caliditatem sanguinem à quo nigrescit ex vena trahit.

XLVII. De hinc, ut signa hujus affectus exponamus, ordo requirit: cum autem ista sint duplicia diagnostica & prognostica; illa vel pathognomonica, vel ætiognomonica: atque ista vel morbi præsentis, vel imminetis; singula saltem attingenda.

XLVIII. Imminentis igitur hujus affectus indicia, non nisi accessiones eorum, quæ præsentem affectum declarant, nobis suppetunt.

XLIX. Ipsum autem affectum representant signa sequentia, ex tribus fontibus, nimirum essentialiter inhærentibus, causis, atque effectis petita.

L. Ista quod attinet; rite aperto ore, atque lingua depressa, ad oculum tumor apparet, varia, eeu dictum, figura.

LI. Causa itidem manifeste se prodit, nimirum fluxio, humoris serosi & pituitosi, quæ vel præcessit, vel adhuc durat; præcesserunt, quæ quocunque modo ad fluxionem faciunt: de quibus dictum.

LII. Effecta vero & adjuncta sunt talia. Cum radici linguæ & faucibus incumbat, titillatione his partibus est molestus, deglutitionem ciborum lædit, atque efficit, ut laborans perpetuo quasi bolum vorare frustra contendat, respirationem offendit, imò interdum suffocationis metum inserit. Ipsa pars tumens solito est mollior, nunc magis, nunc minus albicans, prout materia nunc magis est pituitosa, nunc magis serosa.

LIII. Signa causæ proximæ, humoris nimirum pituitosi vel serosi, ex sapore, colore & motu hisce humoribus propriis sumuntur, quibus addas communium signorum syndromen; verbo antecedentia & consequentia; de quibus singulis, & singulis singulorum plura nunc verba paginarum angustia non capit.

LIV. Ex hisce patet signis, quomodo quem tractamus columellæ affectus, ab inflammatione ejusdem distinguatur, tametsi ejus species, eadem à Græcis cum nostro affectu (nisi quod interdum cum additione *κρυῖς φλεγμάνεσσα*, *σαφυλή φλεγμάνεσσα* dicuntur) acceperint nomina.

L V. Con-

LV. Conveniunt equidem subjecto; uterque enim tumor columellam nunc uvam refert. At vero differunt maxime. I. Causa, quæ hic sanguis, arteriisque effusus tumorem parit; isthic humor per meatus excrementis cerebri destinatos influens, partis magnitudinem adauget. III. Adjunctis. In inflammatione a parte tumente faucibus, eadem, & sæpiuscule major, quam in nostro affectu, oritur molestia, adeo ut laborantes arbitrentur portunculam carnis radici linguæ incumbere, quam frustra deglutire conantur; idem etiam adest deglutitionis, loquelæ, respirationis impedimentum. Adest vero in eadem dolor & rubor & calor insignis; quæ isthic ratione; ut nostri affectus, atque inflammationis curationem percensenti, erit manifestum.

LVI. Prognosin quod attinet, hæc præter cætera præscienda.

LVII. Nisi hoc tumoris genere correptus, illico medicam opem admittat, respiratio, deglutitio, locutio mirum in modum lædentur. Harum enim actionum organis incumbit, & quo magis increfcit, iidem magis magisque fit mole molestus.

LVIII. Si humor & mora in causa, ut erodatur columella, sic affectus vix clare & distincte locuturus est. Qui enim humor columellam erodit, idem & asperam arteriam erodendo inæqualem reddere potest, quæ futuræ raucitatis causa.

LIX. Si vel erosione, vel necessitate sic jubente, chirurgia, plane auferatur, qui hujus jacturam est passus, dehinc phthisi quam maxime est obnoxius. Frigidum enim pectori inimicum, ad pectus sine morâ admittitur, & quos à capite destillantes columella humores averfura fuisset, isti in pulmones influunt, qui subinde acres atque mordaces, futuræ exulcerationis fiunt causæ.

LX. Ubi in lue venerea hic fluxus & tumor accidunt, magnum erosionis periculum imminet; utpote cum humor isthic influens, non carnes modo, sed & ossa erodendi vim habeat.

LXI. Quodsi nec moræ adhuc adsint mala, nec ista venerei veneni malignitas, non nisi bene laborantem sperare jubeamus. Ipsa enim pars non est inter nobiles, est ita comparata, ut præsidia prompte admittat, atque ipsorum præsidiorum materia, non est longe petenda.

LXII. Quam igitur in prognosi pollicemur, restitutionem curatione moliamur. Ut autem ista dogmaticæ methodicæ & rationalis nomen mereatur, innitatur indicationibus, tanquam solidis & immotis fundamentis, petitis, ab indicante curatorio quod est morbus, præservatorio quod est causa, atque vitali.

LXIII. Morbus ipse, nimirum tumor, quoniam ita comparatus est, ut causa ejus remota ultro evanescat, ad eam nos ablegat.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

B b b b

LXIV.

LXIV. Præservatorium indicans ipsam nimirum causam quod attinet. Humor jam illapsus vacationem, affluens, etiam aversionem postulat.

LXV. Virtus sui conservationem postulat, quod bona sit diæta, in specie autem tali, qualis pituitolis alias debetur, hic non denuo recensenda.

LXVI. Sed ut causas rite removeamus, cum durante fluxu, eam quæ influxit portionem frustra tractaremus, quid humori affluenti debeatur discipiamus.

LXVII. Cum autem humor iste excrementitius peccet quantitate, atque rerum toto genere præter naturam, naturam induat, præmissis, si opus, universalibus, atque causarum serie probe pensitata atque excussa, hinc diæta conveniente ordinata, vacationem sui postulat, quæ commodissime particularis instituitur per errhina, quæ mucum pituitam & aquam per nares evocant. Cujusmodi præcipue sunt, succi depurati, majoran. anagal. mercurial. betæ. brassic. cyclamin. aq. beton. saly. majoran. rosmar. rutæ lavend. angall. nasturt. Infusa & decocta eorundem simplicium, balsama itidem ex iisdem parata, & quorundam aromatum. Pulveres item dictorum simplicium & quorundam aliorum, ex quibus variæ fiunt formulæ.

LXVIII. Parmica propter eum quem efficiunt, motum, ad pendulam columellam minus videntur proficua.

LXIX. Apophlegmatizantia, ut quæ phlegma à cerebro per palati foramina vacuando, ad partem illud affectam adducerent, hic plane damnantur.

LXX. Quatenus autem humor affluens qualitate peccat, h. e. acrimoniam quandam consequenter erodendi vim habet, contemperationem postulat: contemperantia autem commodissime medicamentis alium etiam in finem comparatis, miscentur. Ejusmodi sunt mel simpl. rosat. sach. &c.

LXXI. Si plane sit malignus humor, ad fontem ejus est respiciendum.

LXXII. Semper autem humor ad columellam affluens peccat motu; ideoque, cum quatuor nobis medendi methodus, subministrat modos, quibus humorem ad partem aliquam p. N. ruentem avocamus, revulsionem nimirum, derivationem, repulsionem atque interceptionem; eorum hic usum expendimus.

LXXIII. Revulsionem quod attinet, venæsectione pituitam in capite collectam, atque ad columellam ruentem, venæsectione vix revocaveris. Unde quos in ejusmodi pituitoso columellæ tumore venæsectionem administrasse invenio, alium solum in finem eam instituisse arbitror, nimirum, quod futura ipsis aliqua suspecta erat inflammatio: hæc enim facile accedit.

LXXIV. Quin fonticulo, vesicatorio, sinapismo revulsio quædam institui poterit, non dubito; ejusmodi tamen remedia vix adhibita invenio, nec adhibenda censeo, quum mitiora sufficiant præsidia.

LXXV. Huc autem pertinent topica ista, quæ vertici capitis imposita, mul-

multum afferunt commodi. v. g. emplastrum ex fermento & pulv. succini alb. massula ex nuc. jugl. siccatis, addito spiritu vini. Pix liquida raso vertici imposita.

LXXVI. Purgatio inter revellentia locum habere potest, quamvis ea totius magis ratione instituat. Debet autem ista non quibusvis promiscue rem habent, ut sunt semina carth. mi. agaricus turpeth. hermodact. rad. sambuci semen, cortex & succus. Elaterium, soldanell. grana ricini, interior cortex frangulæ, baccæ rhamni folativi, esulæ, tichymali. gratiola, species mezerei, gutta gamandræ, & quæ ab his virtutem suam accipiunt, composita officinalia, atque alia.

LXXVI. In horum usu illud hic notandum, ne eligantur, quæ simul vomitum cient, utpote quæ parti afflictæ adderent afflictionem.

LXXVII. Derivationem frustra tentaveris.

LXXVIII. Interceptionem videntur moliri, qui valide adstringentia, siccantia, v. g. gallas tulas cum aceto, succum acaciarum cum aceto, raso vertici imponunt. Sed si intemperies cerebri adit frigida, vix istud tuto fieri potest. In destillationibus tenuibus, cerebro præter naturam excalesceto, medicamenta ejusmodi non damnantur.

LXXIX. Commodissima autem atque ideo usitatissima nostro in affectu, humoris impetum compescendi ratio videtur, repulsio; qua humor affluens qs. non admittitur, & is qui recentissime influxit qs. exprimitur. Materia hujus præsidii sunt, stricte sic dicta adstringentia (neque enim ista sic appellata condensantia, quæ tenues duntaxat & exiles meatus sua frigiditate claudere possunt, hic propter partis laxitatem sufficiunt,) quæ enumerare hujus proprie videtur loci.

LXXX. Sunt autem ex simplicibus vegetabilibus imprimis. Radix bistort. torment. consol. maj. rhabarb. tost. cort. myrob. thur. malicor. glandium ealices lign. fantal. herb. plant. centinod. burs. pastor. hippur. pilosella: præcipue ob signaturam commendata, & ab effectu, quem in hoc affectu edit dicta uvularia Germanis *Zapfenkraut*. Flores balaut. ros. rubr. spongia sambuci fructus nuc. cupress. gallæ mora, præcipue immatura, ribes, berberes, forba, corna, mespila, cydonia semina plantag. acetos. portul. sumach. gummi mastich. sang. drag. myrrh. succi acaciæ, hypocistidis, succus cydon. agrest. vinum austerum.

Ex animalibus maxime usurpamus, cornu cervi ustum atque ebur.

Simplicia mineralia. lapis hæmat. terra sig. bolus armen. alumen, ferrum, chalybs.

Marina, corallia, succinum, margarit.

Officinalia composita. Aquæ enumerat. fol. syrup. cydon. ros. siccar. myrtin. granat. acid. plantag. rib. berb. conserv. ros. vitriol. acetosæ ace-

tosellæ. acetositatis citri trochisci de spodio, de charabe. acet. ros. de rub. idæo. spiritus vitriol. &c.

LXXXI. Si igitur humor in columellam influat, ex aq. stillat. & succis enumerat. additis etiam syrupis parentur gargarismata.

LXXXII. Folia, radices, cortices, ligna, flores, fructus decoquantur in vino rubro, styptico vel aqua chalybeata in eundem finem.

LXXXIII. Suffitus ex thur. mastich. myrrh. storac. fiant, atque per infundibulum ore excipiantur.

LXXXIV. Pulveres adstringentes lingua depressa, spatula vel parvo cochleari columellæ admoveantur, cætera vel singulatim, vel missa ore sumantur.

LXXXV. Sunt, qui ut pulveres rectius columellæ applicent, peculiaria parant cochlearia, imò & folles, quæ ad bene operari omnino facere concedendum.

LXXXVI. Quum autem humori affluentis obviam qs. ivimus remediis, hinc qui jam influxit humor atque inhæret, operam nostram ad se trahit.

LXXXVII. Cum autem is peccet loco, atque sublationem sui postulet, nec tamen sensibilibiter sub forma humoris evocari possit, insensibiliter seu per ἀδύλον διαπνοήν auferre eum molimur.

LXXXVIII. Hinc utiliter in progressu, commune practicum decretam secuti, medicamenta ex adstringentibus & discutientibus seu resolventibus mista, adhibemus. Hinc gargarism. superioribus addimus sal ammon. &c. assumuntur etiam aq. beton. rosmar. orig. decoctorum materiæ adduntur rosm. hyss. orig. puleg. prasium calaminth. pulveribus adduntur tria piperis genera galang. zingib. cinnam.

LXXXIX. Enumeratorum sic remediorum ope, humorum affluxu cessante, & humore qui influxerat attenuato, dissipato atque discusso, parte etiam per adstringentium usum quadantenus roborata, ipsa ad statum naturalem redit.

XC. Vulgo creditur initio statim solo piperis longi, vel etiam zingiberis contactu, columellam prolapsam sanari; quod nos durante adhuc fluxu fieri posse, negamus, cessante autem fluxu, satius semper esse censemus aliquid adstringentium addere.

XCI. Quando autem propter moram, procrastinationem, curamque neglectam, columella nimium tumefacta, ut suffocationis imminet periculum, vel propter humoris malignitatem jam sit corrupta; quod cognoscitur, si ipsa sit albida, mollis, sensu carens, e medio, ne partes sinceræ inficiantur, tollenda est: id quod chirurgia perficitur.

XCII. Quamvis autem chirurgos varios gurgulionem tollendi modos excogitasse, usurpasse, descripsisse inveniamus, præ cæteris tamen probanda videtur Hieronymi Fabricii ab Aquapendente chirurgia, quam ideo huc adscribere operæ pretium esse duximus.

XCIII. Ita

XCIII. Ita autem ille. Chirurgiam Celsus molitur ita, ut vossella uva apprehensa, sub ea quicquid volumus, excidamus. Ego autem in praxi difficile admodum esse expertus sum, in angustissimo & profundissimo oris loco & obscuro, vossella unam apprehendere una manu, altera vero excidere, præsertim cum linguæ quoque depressio à tertia manu requiratur. Ideoque omissa vossella & depressa lingua, forficula statim uvam præcidi, & à præcisione facta, exiguum ferramentum in cochlearis formam ad uvæ chirurgiam factum bene calefactum, nequaquam ignitum, admovi, quo calor natus uvæ fere extinctus roboretur, & reviviscat, ut vita partis evanescens à calore roborata revocetur. Ignitum autem cochleare admoveere veritus sum, ne caruncula tenuis & pendula sub igniti ferri contactu, magis quam par est absumatur. Nam ea nimium decurtata, refrigeratos esse pulmones & difficilem obortam respirationem & asthma experti sumus.

XCIV. Si quis tamen forficulæ loco, instrumento à *Guilhelmo Fabricio Hilano*, invento, quo se uvulam absque omni difficultate atque periculo abscondere, scribit, uti maluerit. (*Centur. 2. obs. chirurg. obs. 21. quod ibi depictum reperias,*) tutius adhuc eum operaturum arbitror.

XCV. Probe autem notandum, quod si cancerosa quædam accedat corruptio, multo adhuc minus columellam ferro aggredi debeamus, quam si ei adjungatur simplex inflammatio.

Tantum de Gurgulionis Prolapsu.

C O R O L L A R I O R U M

Loco sequentes ex Doctrina Pythagorica ventilandas proponimus theses.

T H E S I S I.

PYthagoras Samius, tametsi rarissima ejus in medicorum libris extet memoria, antiqua tamen ejus philosophiæ fragmenta diligenter scrutanti, multa occurrunt argumentorum momenta, quæ eum non minorem fuisse medicum declarant, quam qui meliori usi fortuna, monumentum sibi, scriptis suis, ære perennius extruxerunt. Pythagoram autem ut in aliis, ita & in medicina secuti sunt, ab ipso sic dicti pythagorei.

I I.

Optimam Pythagoras studiosorum monstravit Dietam, quando ipse parvus futurus temporis dispensator, edacitati atque bibacitati valedixit, & tenuibus ac digestu distribuque per totum corpus facilibus cibus, usus est, hinc brevitatem somni,

B b b b 3

somni, vigiliarum tolerantiam, animique puritatem, ad hanc sanitatem corporis certissimam maximeque stabilem, sibi comparavit.

III.

Egregiam nobis in praxi regulam reliquit Pythagoras, quando exprobranti, quod nimium ab ipso irrideret, false respondit, Splenicis acria & amara profunt, dulcia nocent.

IV.

Acetum scilliticum hodieque officinis nostris usitatum, Pythagoræ est inventum.

V.

Merito Pythagoræ fidem habeas, scribenti, quicumque aceto scillitico rite utatur, eum longæ vitæ fore (unde teste Gal. omnes imperatores eo usi sunt,) & eius extrema integra usque ad finem permansura, 1. quia ipse Pythagoras annum natus quinquagesimum, hoc deinceps usus medicamento, vitam ad annum centesimum decimum septimum, vel saltem ad octogesimum, vel nonagesimum, secundum quosdam produxit, & nulla unquam adversa valetudine tentatus fuit. 2. quia Galenus scribit, se huius fidei periculum fecisse, ac firmam constantemque ejus facultatem testari.

VI.

Quare atriplex à Pythagora accusatum, tanquam faceret hydropicos, morbosque regios & pallorem, ratio forsan peti potest ex Hippocr. l. 2. de victus ratione, ubi scribit, atriplex humida est, neque tamen alvum dejicit.

VII.

Ut, quod leguminis genus Pythagoras per fabas, à quibus homines propter multas tum sacras, tum naturales & ad animum pertinentes rationes abstraxisse, traditur; à quibus etiam bruta abstinere voluit, & quas, ut conculcarent Pythagorici ne metu quidem mortis compelli potuerunt, intellexerit, determinare nemo hæcenus potuit, ita hujus, & omnino veterum fabas, aliud & diversum à nostris genus fuisse, probare possumus.

VIII.

Recte idem ebrietatem seorsim perniciem vocavit, ac omne nimium reprobavit, dicens, non debere quempiam, neque laborum, neque ciborum transgredi modum.

IX.

Recte autumnum insalubrem anni partem vocare est solitus.

X. Sani-

X.

Sanitatem idem recte harmoniam vocavit.

XI.

Salubriter etiam monuit; multa istius generis esse in vita humana, in quibus fera turdaque sit eruditio: ejus generis esse usum rei veneræ. Præcocem venerem esse noxiam.

XII.

Quando Pythagoras, rogatus, quando concumbendum esset? Respondit, quando te ipso infirmior fieri cupis: item, quando edixit, omni tempore venerem esse gravem, & ad sanitatem minime idoneam, à nimio veneris usu homines deterere voluisse, censendus magis est, quam negare, esse nonnullas moderate veneris utilitates.

XIII.

Docendo homines, se ex præstantiorum seminum commixtione natum esse, quam ut mortalitati esset obnoxius, ut ut hic vel ambitionis, vel superstitionis accusari possit; recte tamen & masculinum, & femininum semen agnovisse videtur; quod negare ausus est Aristoteles.

XIV.

Quando idem Pythagoras musicam, si quis decenter ea utatur, ad sanitatem plurimum conferre, judicasse dicitur; non tam sanitatem corporis, quam morum correctionem intelligendam esse, historia docet. Si tamen & de ista, ita promittisset, minime eum errasse, vel ex curatione tarantulorum liquet.

FINIS.

GEDEONIS

GEDEONIS DE RABOURS
 ET
 CAROLI AUGUSTI VANDERMONDE,
 THESIS IN EA VERBA

An in ulcere Tonsillarum gangrenoso, Antiseptica?

Paris 1749. Mens. Novem.

I.

Nasci, pati, mori, hæ sunt vitæ tempestates. Quot morbi, delictis nostris coævi, terris incubuerunt, vigore, & ortu, dissimiles! Alii enim ferociter sæviunt: alii mitius vagantur. Multi apparuerunt ab incunabulis Medicinæ; nonnullis vero, temporis lapsus dedit originem. Talis est affectus Tonsillarum gangrenosus, qui apud nos nuperrime grassatus est. De quo, Hippocrates, (a) & post illum Aretæus legendi sunt. Longo post Aretæum tempore, Actius fuscè disseruit, de crustosis, & pestilentibus, Tonsillarum ulceribus: hæc autem, cum hocce affectu consentire omnino videntur. Ab eo, veteres, Latini, aut Arabes, de tetra hac lue profunde siluerunt; sive, quod tamdiu latuerit, sive quod Medici tunc temporis, in futilibus scholæ argutiis, toti fuerint; cum in observandis morbis, potuissent utilius exerceri. At morbus, qui trium tantum, ex antiquioribus Medicinæ principibus, observationes non fefellerat, pluribus neotericis, se rursus obtulit: ut Mercato, Sgambalo, Alaymo, Cortesio, Actio-Cleto, Severino, & aliis bene multis. Collectis eorum scriptis, constare videtur, anno 1610. Hispanos, hac peste, quam Garotillo vocant, fuisse infectos, hinc Melitenes, Siculos, incolas Apuliæ, Calabriæ, Campaniæ, celeri contagione fuisse contaminatos: unde in Neapolim migravit, & per viginti annos, tyrannidem exercuit. Interdum, præstantissimi in arte Medica viri, in Hispania Gomes de Laparra, in Sicilia Alaymus, in Italia Cletus Signinus, in Germania Wedelius, & Bartholinus, in Gallia, Renatus Moreau, morbi ferocitate percussi, quidquid viderant, diligenter observavere. Sed morbus vix cognitus, ut Proteus effugit, non sine incremento nostræ felicitatis. Silente morbo, siluerunt Authores. Wierus enim, Forestus, Ramazzini hunc morbum se vidiße, inconsulte crediderunt. Utinam error, apud Authores diutius

(a) Vander-Linden. T. II. p. 74. lib. II. Morb. Textu 48.

tius remansisset! At sopitus brevi revixit, & Angliam afflixit, ab anno 1739. adhuc & affligit. Post tot fata, tot gyros, & editas strages, ad nos, malis tionibus peragratis, sed antiquæ memor ferocitatis: promiscue cadunt infantes, ablati, aut lactantes, nec parit adultis. Undique evocat putredinis fluxum silit, fugaces fluidorum volutiones cohibet, ea ipsa sinitus, antiseptica usurpanda sunt. Iis enim, novum additur calcar sanguinis, torpentes humorum motus exfuscantur, pulsus fit fortior, salium acre corrigitur, uno verbo antisepticis curatur omne vitium putrefactionis.

II.

Minoris profecto esset periculi hic morbus, si aperta acie, & certis se proderet caracteribus. At quanta in symptomatibus diversitas! Hic ægrotantes (b), nulla, vel levissima febre vexantur, Hic pulsus (c), citissime agitur. In iis lingua, internaque oris vehementer inflammantur, facies rubescit (d), oculi lacrymis irrorantur. In iis, vultus pallidus livescit, faucisque (e) levi tantum phlogosi laborant. Mox ex obstructis naribus (f), ichor guttatim effluit; mox vero nihil decedit (g), ex narium cavitatibus. His signis adeo variatis, Medicus decipitur incautus, levissimis symptomatibus fretus, gravissimo morbo laxas dat habenas. Interdum serpit malum, huc illuc extenditur, & radices figit inextricabiles. Qui tamen, in diversas semitas abeunt, in hoc unum concordantes sunt, quod ægrotantes exhalent fetorem teterrimum. Hoc autem signo, peculiariter, & quasi pathognomonice, hic morbus designatur, ut morbo inferius descripto, patebit. Horrore corripiuntur ægri, mox æstu interno, & febricula, ut in iis affectibus plerumque accidit. Tument tonsillæ, rubescunt, leviter dolent, brevi escharis cooperiuntur, quæ putredinem late dispergunt. Crescente febre crescit morbus. Vires prosteruntur, pulsus dejicitur, ex ore perpetuo afflatur odor fætidus; crusta alba crassescit, radices altius agit, & non aufertur, quin altera subiecta renascatur. Sunt quibus maculæ rubicundæ, nunc paucæ, nunc multæ, modo in una, modo in altera corporis parte apparent, aliquando, in corpore universo. Ægros aut somnus gravis premit, aut delirium vexat. Facies pallefcit, vox rauca est, facilis tamen superest deglutitio. Odo- re magis ac magis putrido, astantes infestantur; larynx, pharynx erodun-
 Disput. Medico-Pract. Tom. I. Cccc tur,

(b) Alaymus. Conf. pro. ulc. p. 31.

(c) Fothergill. Descrip. du mal de Gorg. p. 67.

(d) It. p. 59.

(e) Aretæus. de morb. Acut. & Chron. &c. lib. 1. cap. 9.

(f) Diss. hist. D. D. Chomel pag. 38.

(g) Leut. de M. Astruc. ad Calc. op. cit. p. 105.

tur, propectamque ad ventriculum, aut ad pulmones erosionem, mors brevi subsequitur. Si morbus remediis superetur, 4°. vel 5°. die, dat signa remissionis; paululum decrefcit febris, eschara attenuatur, os minus foetet, pulsus est æquabilior. Emaciantur ægri, vox resonat in narium cavitatibus, & è naso, ut aiunt, loquuntur. Membrana exterior laryngis, aut pharyngis, erosa prius, exfoliatur; & hac saluberrima metamorphosi, faucibus orique interno naturalis status restituitur. Aliquando etiam parotides protuberant, & probant esse expulsum ex faucibus virus morbificum.

III.

Frustra aliquis, hujus monstri perniciem moliretur, nisi pessimam illius matrem, putredinem videret, arceret, extingueret. Hæc enim corpora erodit, dissolvit, eorum connexionem destruit, & terribili confociata foetori vivum cadaver rapit ad interitum. Si foetor ille, mortis nuncius, eundo vires non acquireret, inspiratione, aëri externo confusus, pulmones contaminaret, & solo attactu, liquida, & deglutita omnia inficeret, cæteris humoribus pestem brevi allatura. At quam rapidi progressus! Quot loca citissime invadit! Si vires ipsius deficiant, ab aëre, ipsiusque miasmatis petit auxilium. Corruptus aër, putredinem generat, generata putredo, vice sua aërem corrumpit, & sic alendo foco huic pestifero, viribus unitis conspirant. Quod inspiratum pulmones reficit, sanguinem restaurat, & per totum corpus virile diffundit robur, illud mortis nostræ fieri instrumentum, dolendum sane est. Sicut enim aër, cum purus est, in intimis visceribus, vitam; sic cum depravatus est, mortem affert inevitabilem. Quo pacto hoc accideret, nisi mediante aëre, partium putrefactarum sarcinis gravato. Hæc nihil aliud sunt, quam pessima miasmata, aëri permista, Chymicorum more loquar, salia acra, volatilia, tenuissima, sulphure quodam crasso inquinata. Morbus autem, ideo sedet in ore interno, quia natura, quæ totis viribus incumbit ad dissipanda miasmata, aëris auxilio in sanguinem intromissa, tonsillas reperit, & humidæ & flexiles, proindeque procliviores ad putredinem concipiendam. Nec satis est, ut pestis illa locum sibi feligat aptissimum, feligit etiam, & subjectum, ut securius grassari possit. Ideo infantes, qui adultis calidiores sunt, & humidiores, qui donantur fibris laxis, hoc morbo potissimum tentantur. Hujus autem morbi contagiosi causam, credimus cum Hippocrate, tum in calorem, tum in ventos esse rejiciendam. Constat autem, his duobus elapsis annis, calorem apud nos fuisse maximum: quippe cum spiritus vini, ascenderit, ad 30. gradus Thermometri Reaumuriani. Quo calore plantæ, & animalia vitali motu destituta facile putrescunt. Hæc autem partes putrefactæ, in aëre diffusæ, suppeditantur ab exhalationibus, è terra erumpentibus, putridis ab aquis, à cadaveribus inconditis, a paludibus semi-exsiccatis, quæ simul unita, aëri cloacarum, laniearum, leguminum, aliorumque in hac urbe putrescentium, partibus contami-

taminato, pestem minitantur. Ad hæc: si attendas, ad certos quosdam ventos austrinos, qui elapso biennio, per plures menses spiravere, videbis hunc morbum, horum flatui maligno, natales suos apud nos, debere. Illi enim ut ait, Hippocrates (b), crassa foeti substantia & impura, stagnorum halitibus infecti, pestilentem auram secum rapiunt, & depravatum aërem nostrum, majori labe contaminant. Hinc iis ventis flantibus, tot morbi Parisinos devastare. Hinc certo certius est, ab aëre malefico putredinem, & à putredine morbum, generari.

IV.

Tonsillarum dolor; sæpe minus morbus, quam ægritudo. At ulcus gangrenosum, malum, quo nullum est nocentius. Ille affectus, remediis non raro cedit levissimis. Hoc malum sæpe resistit omnibus. Saviente morbo, hoc unicum Medico pensum incumbit, ut arcendæ putredini prospiciat, & laboret, tum firmando vires ægroantium, cum vires morbi debilitando. Illæ autem in duplici cadine positæ, duplici via conservantur. Tum sanguinis & humorum, tum spirituum animalium motus torpescunt, exluscitantur. Quoties per vasa sanguinea humores, spiritus per nervos, libere & expedite, circulos suos, & indusus absolvunt; toties stat sanitas. Quoties vero liquidorum motus impeditur, toties vires dejiuntur. Unde ex spontaneis lassitudinibus, morbos prænantiam posse dixit (i) Hippocrates. Hanc in morbis putridis, virium jacturam, non inepte metuit (k), dignissimus Boerhaavi discipulus, cum censeat homines, etiam robustissimos, nihilo citius frangi, quam putridis effluviis. At qua potissimum via ægri restaurandi sunt? An per venæ sectionem? Res esset plena periculis. Virium defectui medentur, succi acetosæ; acetosellæ, ribesiorum nigrorum, limoniorum, aurantiorum; acetum, sal marinum, gemmeum, aluminosum, & antileptica camphorata. Tenuissimis suis partibus, angustiam subeunt valorum ingentem, nervos extimulant, languentes spiritus excitant, hinc novam quasi vitam inspirant, hominibus etiam debilissimis; hinc post evacuationes nimias, admoto naribus aceto, vires collapsæ subito restaurantur. Induxu nervorum expedito, circularis humorum motus, bene instituitur. Distributis undequaque spiritibus, leni stimulo arteriæ incitantur, acida sanguinem concretum dividunt, dissolutum increasant, & restituto humoribus, spiritibusque motu, ægrotantes reficiuntur, eo citius, quod simul devicta cedat putredo. Corporis humores, ut motu, sic quiete putrescunt. Hinc post mortem, liquidorum stagnatione, sicut per vitam, motu eorundem vividiori, rursus in putrilaginem. Putrescentibus humoribus, aquosæ sanguinis partes, & subtiliores dissipantur, salia acido orbantur, exaltantur, à terra oleoque suo separantur: sunt acra, volatilia

Cccc 2

(b) Apho. c. & 17 lib. 1. & 1. epidem.

(i) Chart. T. IX. p. 46. Aphor. 5. §. 2.

(k) Van-Siweten T. II. §. 334.

lautilia, alcalina; olea pariter tenuiora reddita, terra spoliata, sali illi acri permista, acria, volatilia, fœtentia evadunt; dum altera pars olei tenuissime permista terræ, aqua, sale, & oleo priori destitutæ, abit in atram fœcem, & concretionem immeabilem. Oppositi effectus oriuntur ex usu antisepticorum; sales enim demulcentur, olea temperantur, fibræ quasi diffuentes corroborantur, dissoluti humores, non coagulantur, sed suaviter resolvuntur. Extus gargarismatibus acido salinis, pituita crassa excernitur, salivales glandulæ constringuntur, & copiosa salivatione liberantur: dum intromissæ, bibulis venarum osculis, partes salinæ, moras neccunt fermentationi. Acidis vero potulentis, intestina irrorantur, factor compefcitur, stagnantia liquida moventur; eadem etiam unctuosâ quadam mucilage, saliva involvunt, principio inflammabili, olea fœtentia temperant, volatilia figunt, incrassata vero incidunt, meabilia reddunt. Acida dein ad sanguinem translata, partes oleosas, phlogisticas, nimium resolutas, expansas, & commotas fixas detinent, salino urinofas, ad indolem salfo-ammoniacalem reducunt, diuresim, & diaphoresim excitant, & felici resolutione materiam expellunt, morbificam. Quantum efficaciam acida sibi vindicent, docuit Sydenhamus, (l) qui in variolis, pessimis confluentibus potui ordinario, mixta felicissime exhibuit, irritis cæteris medicamentis. Quod in variolis Sydenhamus, illud Boerhaavius (m), & Oosterdyk Schacht (n) in aphtis gangrænosæ experti sunt. Nec minus pensanda videtur autoritas D. D. Cartheuser (o), qui putat acidorum adsumptionem, in febribus putridis, & gangrænosæ esse maxime necessariam. Huic sententiæ calculum addit Hoffmannus (p), cum censeat in morbis ab interna putredine ortis, plus auxilii ab acidis, quam ab ullo remedio reportari. Quid plura? Boerhaavius ipse commendando antiseptica, præcipuam virtutem aceti, eo modo extollit, ut existimet in corruptione mortifera in gangrænosæ reptatu, nullum simile medicamentum posse reperiri. Itaque ratione, & experientia compertum habemus antisepticorum usu, affectui faucium gangrænosæ medelam afferri tutissimam.

V

Prodeant qui spem in venæ sectione ponunt unicam, acutorum promptissimum remedium esse conclamant. Ut in morbis inflammatoriis felicissime, sic in gangrænosæ pessime succedit. In illis excessus virium temperandus, in his vero defectus corrigendus. Enim vero pueri, fœminæ, homines etiam texturæ tenuis, & laxæ, hoc affectu frequentius tentantur, diutius ægrotant, curantur difficiliter. Robustiores contra, anginis inflammatoriis crudeliter vexantur, & citissime suffocantur. A phlebotomia autem, momen-

(l) Prax. Med. Experim. p. 299.

(m) Prax. Med. Patav. p. 274.

(n) Inst. Med. Pract. Ultraj. ad Ren. in-4o. pag. 132.

(o) Rud. Mat. Med. T. I. p. 138.

(p) Observ. Physico Chym. p. 185.

mentum virium multam imminuitur, unde in affectu gangrænosæ parcissime (q) secundam esse venam omnes confitentur. Hac enim evacuatione vasa relaxantur, debilius jaçantur humores, concrefcunt, vigilie, delirium manent, ægri difficiliter respirant, vis vitæ imminuitur, vis veneniquient nonnulli? Si noxia est sanguinis missio, utilis erit alvi purgatio. Evacuaciones per alvum, aut per venam, non feliciores habuerunt exitus. Quid enim sit cathartics? revulsio, aut evacuatio. Cum autem ex revulsione, partes affectæ, liquido defraudentur; vasa jam debilia, imminuto fluido, atona fiunt; & citius putrescunt; ex evacuatione, plus auxilii esset reportandum; si materies morbifica, sedem non haberet in faucibus. Quid enim spondent cathartica? Sani humoris evacuationem, & propagationem promptiorem contagiosi. Hinc evacuationibus cujuscumque generis, ægrotorum vires collabascunt, morbus vero invalescit. Illud evidenter patet, plurimorum exemplo, qui post dolores summos, evacuationes nimias, & ægritudines continuas hoc morbo (s) correpti, subito præfocabantur. Quid igitur tentandum? Scarificationes; minime; mala malis adderes, eos crudeliter trucidares, quibus mors ipsa forsitan miserata, parceret. Plures enim pueri, ex ferro, ori applicato, quam ex affectione ipsa, mutilati ceciderunt. Quid hac tyrannide operaris? Separatur vivum à mortuo, hiant undique vasa dissecta, & hauriunt diffuens undique virus. Unde metus novæ gangræne, at periculosioris. Si vero carnes corruptæ, à sanis non omnino extirpentur. Cur moribundum milles jugulare? Recrudescet enim malum ferocius. Lege autores (t), sic censeat. Vide qua vehementia, eos qui partes illas fricant, extirpant, reprehenderit vocaverintque hominum carnifices. Confugiamus igitur ad antiputrida. Ratione proponuntur, suadentur autoritate, confirmantur experimentis.

Ergo in ulcere Tonsillarum gangrænosæ, Antiseptica.

(q) Heredia de morb. acut. p. 101.

(r) Fothergill. p. 98. & 76.

(s) Fothergill. p. 79.

(t) Alaym. p. 166.

It. Van-Suieten. T. II. p. 793.

It. D. D. Chomel in op. cit.

SIMONIS PAULI HILSCHER,
DE INSIGNI QUODAM RAUCEDINIS
REMEDIO,
PROGRAMMA.

Jenæ 19 April. 1747.

Molestum sane malum est istud vocis vitium, quando eadem non satis clara edi potest, sed tantum submissa, & aliquando adeo lenis, ut loquentium verba vix intelligi queant, ad minimum non audiri e longinquo.

Dicitur hic affectus Latinis, & quidem Plauto raucedo, Plinio raucitas, item vox rauca, Germanis *Heiserkeit*, *heiser seyn*, patetque idem mox omnibus per se, ut ideo signorum recensione superfedere queamus.

Quando vero nostrum affectum juxta scholarum præcepta penitus paulo consideramus, intellectu facile est, quod pertineat ad symptomata actionis læsæ, & quidem imminutæ: etenim actio, quæ vox dicitur, non fit secundum naturam, seu ita, sicut in statu naturali fieri debebat, sed imminuta.

Cum igitur raucitas sit symptoma, omne vero actionis læsæ symptoma producat & foveatur a morbo, merito quaeritur, quisnam sit morbus, cujus symptoma est raucitas? Ad hanc quaestionem recte cum b. ac illustri *Wedelio* ex ipsius *Partholog. Medica Dogmatica* respondemus, quod sit morbus conformationis ratione superficiei vitiatæ, nempe asperitas. Ibi enim p. 73 §. 2. expresse: In raucedine est asperitas, lævitate parietum seu superficiei vitiatæ in partibus spiritalibus. Quicquid igitur lævitate istam insignem, qualis in larynge & aspera arteria in statu naturali admodum elegans occurrit, vitiat, asperitatem infert, adeoque raucedinem generare solet.

Dantur vero variæ res, quæ inæqualitatem arteriæ asperæ, maxime circa superiora, inferre solent. Admodum certe frequentem hujus inæqualitatis causam accusare licet defectum lymphæ istius blandæ & leniter mucilaginosæ, e glandulis laryngis & asperæ arteriæ exsudantis. Etenim lymphæ hac deficiente, quæ fibras dictarum partium leviter humectare & quasi lævigare debet, sit earundem crispatura atque asperitas quoad parietes internos, hinc etiam sit allisio valde inæqualis aëris transeuntis, unde vox rauca enascitur.

Illustrat

Illustrat hoc negotium consideratio fistularum, non satis politam superficiem internam habentium, vel quando eadem a micis quibusdam minimis inhaerentibus inæqualitatem seu asperitatem quandam contraxerunt: mox enim tunc sonum clarum, quem decenter fabricatæ ac integræ exhibere solitæ sunt, amittunt & hujus loco raucum edunt.

Ex hæcenus igitur dictis lubenter fuit, quod, ubi raucedo a siccitate & crispatura glandularum ac fibrarum laryngis & asperæ dependet, præsertim conveniant infusa & decocta aquosa ex una alterave radice & herba vel floribus demulcentibus parata, e. gr. e rad. alth. glyzyrrhiz hb. malv. fl. papav. rhoead. malv. arbor. rapis minoribus exsiccatis, item caricis pinguis, sem. anif. temperate calida sedulo de die sorbillata.

Equidem talia infusa vel decocta moderate calida in ejusmodi indolis raucedine sæpe laudabilem præstant opem: at vapor aquæ, jucunde calidæ, vel simplicis, vel indicatorum simplicium atomis per coctionem imbutæ, multum antecellit virtute, raucitatem delendi, infusa recensita. Particulæ enim aqueæ in vaporem resolutæ, majorem penetrandi vim habent ob subtilitatem, quam sibi relictæ. Debet igitur vasculo, aquam laudatam temperate calidam continenti ita imponi infundibulum metallicum, ut patient raucus e canali infundibuli ore aperto vaporem commode haurire queat. Atque hæc vaporis admissio ad sufficiens tempus fieri, & aliquoties de die repeti, ac tam diu continuari debet, donec raucedo desierit. Commode vero simul vel linctus mellis, vel olei amygdalorum dulcium recentis & sine igne expressi, cum sirupo violarum vel papav. rhoead. mixti, in usum vocatur.

Admodum notabilem & elegantem de usu ejusmodi vaporis aquosi in raucedine, a crispatura fibrarum orta, observationem recenset in sua *dissertatione inaugurali. de præcipuis diversitatis morborum fundamentis & curatione diversa*, habita Lugduni Batavorum a. 1712. *Experientissimus D. D. Reinmannus*, Physicus meritissimus Eperis in Hungaria, olim in nostra academia auditor & inquilinus noster suavissimus, his verbis: „Celeberrimus „D. (Bernhardus) Albinus, vir defecatissimi judicii, non ita pridem illusterrimum quendam Germanicæ principem, a primis suæ ætatis annis „asthmaticum cum raucedine magna, restituit plenarie, solo vapore aquæ „calidæ in dies ore excepto, & linctu mellis, quem magni nominis medicis frustra castorinis, nervinis, succinatis, omnique generis pectoralibus curare tentarunt, utpote non attendentes, ad crispaturam fibrarum, „morbum hunc producentem.

Ab eo tempore, quo laudatam observationem legimus, aliquoties in raucedine, quam a crispatura fibrarum & glandularum dictarum partium proguatam judicavimus, vaporem ejusmodi aquæ, cum uno vel altero vegetabili appropriato decoctæ, commendavimus raucis, tanto cum successu, ut idem salutare præstiterit opem, aliis antea incassum adhibitis.

Non ita pridem matrona primaria febri catarrhali, tussi vehementissima stipa-

stipata, laborans corripiebatur nocte raucedine summa, ut eam mane sequente vix intelligere possemus: quare suspicantes crispaturam & asperitatem circa laryngem hujus affectus causam esse, mox ordinabamus aquæ, cum furfuribus triticeis & flor. chamomill. decoctæ, vaporem, qui decenter ope infundibuli admissus, & paulisper continuatus, mox omnem debat raucitatem, & matrona clara voce sui animi sensa iterum pronunciare valebat.

Sed commendantes vaporem aquæ modice calidæ, seu remedium raucitatis; hoc ipsum nullo modo tanquam universale plane & omni raucedini unice salubre laudamus, sed tunc solum, quando crispatura fibrarum, a siccitate & defectu lymphæ roridæ orta, est in culpa. Nam utique prolixior & adæquata raucedinis cura suscipienda est, si eadem a causa scorbutica vel venerea fuerit producta.

F I N I S.

ABRA.

XXXVIII.

ABRAHAMUS VATER

ET

FRID. AUG. IM. ZINCKERNAGEL,

DE

DEGLUTITIONIS DIFFICILIS

ET

IMPEDITÆ CAUSIS ABDITIS

Witembergæ 1750 August.

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

D d d d

HISTORIA I.

ANno 1745. civis hujus urbis sanus & robustus, & in flore ætatis constitutus, edendo juscum carnium bovina, cum herbis coctæ, dolorem in œsophagi principio, cum deglutendi molestia conjunctum, sensit. Visitando ferculum, fragmenta & spicula ossium herbis admixta deprehendit, unde facile concludere potuit, unum vel alterum eorum in gula substitisse. Accersivit mox chirurgum, qui ad illud propellendum, stylum flexilem, spongia oleo imprægnata instructum, per œsophagum ad ventriculum usque adegit. Crevit nihilominus dolor, sive quia ossiculum ibidem hærens, detrusum, œsophagum vulneraverit, sive quod illud ejusdem substantiæ infixum, hoc ipso profundius in eandem penetraverit, de quo nihil constat, quia ossiculum nunquam in conspectum prodit. Dolore itaque & deglutendi difficultate ingravescente, consilium a Domino Præfide in his angustiis petiit, qui nullum aliud dare potuit, quam ut oleum & pinguedinem, cum decocto avenaceo mixta, in copia deglutenda eidem suaserit. Ab his tamen nihil auxilii est allatum, ut potius dolor atque difficultas deglutendi singulis momentis cresceret, eo usque, ut caput, artus, totumque corpus in consensum traheretur. In capite enim dolorem atrocissimum, cum intumescencia faciei, in dorso vero inter scapulas pressionem vehementem, cum spasmodis & stupore brachiorum, percepit. Durarunt hæc symptomata sine intermissione cum anxietatibus, vigiliis in dies auctis, nihil solatii afferentibus injectionibus decoctorum ex herbis lenientibus & vulnerariis paratorum, melle rosarum cum essentia myrrha & balsami peruviani mixtis, nec non linctibus, ex oleo amygdalarum dulcium cum syrupo violarum ac balsamo peruviano, in vitello ovi soluto, ita, ut de vita actum esse videretur. Nihilominus tamen fecit injectiones hæc, nullo vitio in faucibus conspicuo, & causa profundius in œsophago hærente, per siphonem rostro curvo instructum injicere, spongiam etiam stylo flexili alligatam, linctibus balsamicis immutratam, ad locum affectum usque detrudere jussit Præses, ad nodum in illo loco hærentem, & ulteriorem styli intrusionem impediendam, irrigandum; præter ea exterius collo sacculos & cataplasmata, ex speciebus emollientibus, applicari curavit. His itaque tandem factum est, ut abscessus, ibidem generatus, decimo quarto die aperiretur, & insignis copia materie purulentiæ evacuetur, atque sic ager, hucusque perpetuus doloribus atque vigiliis misere excruciatum, adeoque in certissimo vitæ discrimine constitutum, mortis faucibus eriperetur. Subita enim nunc rerum mutatio facta est, dolor remisit, deglutitio sensim facilius reddita est, atque continuatis antecedentibus, vir cum sanitate in gratiam rediit, atque ad hunc usque diem pancreaticæ vivit.

Similem casum observavit Benivenius, & in suo de abditis morborum causis, cap. 104. commemoravit, quo hominem ex abscessu gulæ pene ju-

gulatum, sed eodem rupto servatum sistit; nullius vero causæ occasionalis externæ mentionem facit.

HISTORIA II.

Ante aliquot annos virgo nobilis, insultu febrili correpta, Magnifici Praesidis petiit auxilium. Febris primis diebus typum intermittens habuit, quam ob rem, præmissis consuetis digestivis, vomitorium blandum ex ipecacuanha, die a paroxysmo libero, propinavit, quod effectus desideratus secutus est. At nunc febris faciem continua induere cepit, agraque lecto alligavit, propter calorem continuum in dies auctum, supervenientibus simul anxietatibus præcordiorum, atque deliriis subinde recurrentibus, cum notabili virium lapsu. Accessit præter ea faucium strangulatio, deglutitionem, respirationem & loquelam difficilem reddens, ita ut agra, ob vocem suspensam, ab adstantibus vix percipi potuerit. Haud levem hoc in animo suspicionem malignitatis, ac purpureæ aut aliorum exanthematum imminuentium, excitavit, præprimis quia torina naturalis fere coloris apparuit. Hoc verum statu, cum optimis licet cordialibus & alexipharmacis, per aliquot dies continuatis, nihil effici videretur, nec quicquam exanthematum appareret, agra cum agnatis de vita actum esse iudicavit, ac propterea ultimam voluntatem consignari iussit. Quandoquidem autem abus ab aliquot diebus obstructa fuit, ad deglutitionem difficilem conjunctam removendam, clysterem blandum injici iussit Praeses. Ab hoc,eductis quibusdam fecibus, mox levamen aliquod sensit agra, & sequente nocte, dum abus denuo excretionem urgeret, in sella perforata sedens durum scybalum prorumpere, & in vas subjectum decidere, percepit. Quo facto insigniter recreata, statim melius habere cepit, atque per reliquam noctem tranquille dormivit. Ancilla mane consulto durum excrementum, juglandis magnitudine, ad interiora lustranda, baculo ligneo fregit, & in ejus medio detexit frustum vitri, articulum digiti æquans, quod cum scybalo excrementitio ex parte ambiente ad Praesidem attulit. Omnes cum ipso in admirationem conjecti, illud causam prægressorum symptomatum extitisse agnoverunt, quia agra post hac nullum incommodum percepit, statim a morbo libera, confestim vires recuperavit. Sciscitantibus ex ea, qua occasione vitrum ab ipsa deglutitum sit, respondit: sibi de eo non constare, nisi quod ante duos & quod excurrit annos, hauriendo aquam ex vitro, hoc in ore fractum fueris, unde forsitan factum sit, ut frustum hoc cum aqua, inter deglutendum, ad ventriculum descenderit.

HISTORIA III.

Vir honestus ab aliquo tempore cardialgia, seu dolore in regione scrobiculi cordis, transversim erga dorsum se expandente, vexatus, cum nausea & conatibus vomendi, nec non tussi cum excreatione materie pituitosæ, ac imprimis deglutendi difficultate conjuncto, auxilium a Magnifico Domino Praeside petiit. Qui,

Qui, uti affectum saburrae cruditatum, in ventriculo & primis viis herentium, propter errores dietæ commissos adscripsit, præmissis digestivis, vomitorium ex ipecacuanha propinavit, quod, unum vel alterum vomitum levem & paucas sedes efficiens, nullum levamen attulit. Quam ob rem efficaciori opus esse autumans, post aliquod temporis intervallum, alterum ex tartaro emetico, cum radice ari præscripsit, sed eodem cum priori, id est, nullo emolumento secuto. Continuavit quippe dolor eodem in loco fixus, & crevit deglutitio difficilis, adeo ut nihil fere, præter liquida, propter obstaculum in ipso orificio sinistro perceptum, idque non nisi magno conatu, in ventriculum detrudere posset. Quandoquidem igitur duplici vomitorio nihil effectum fuit, mox suspicatus fuit Praeses, vitium partium solidarum, aut polypium in oesophago, vel tumorem durum scirrhosum, aut apostema subesse, summæ suspicionem agra detexit, & morbum monstri quid alere monuit. Nihil tamen secius eidem cura continuationem desideranti, vinum laxativum, & posthac usum aquæ amaræ Sedlicensis commendavit, quæ sufficiens operatio secuta quidem, sed absque ullo levamine. Sed quid sit? Dum Magnificus Praeses, itinere ad alium agrum suscepto, paucis diebus absuit, inter usum aquæ dictæ, agra subitanea faucium strangulatione, cum suffocationis metu, correptus, massam digiti longitudine & crassitie, cum sanguine multo, vomitu ejecit. Corpus egressum, elocum atque cultro dissectum, substantiam membranosam atque carnosam intus monstravit. Post ejectionem hujus massæ, agra per aliquot momenta melius habere sibi ipsi & circumstantibus visus est, sed rediit mox dolor & in dies auctus est. Agra culpam in aquam amaram conjiciens, ex consilio medici in his angustiis advocati, ab ulteriori usu ejusdem abstinuit, sed accedente alvi obstructione, per aliquot dies continuante, denuo bibere cepit. Cum interea domum reversus Praeses suspicionem & prognosin, de causa symptomatum hucusque perpefforum, exclusionem supra memorati concreti confirmari vidit, agrumque propterea examinavit, an non recorderetur, præcessisse lesionem aliquam, cui hæc adscribi possint; narravit idem, se ante duos annos, lapsu per scalas, contusionem gravem in dorso, eo ipso in loco, in quo dolor adhuc subsistat, accepisse, sed quia tum temporis nihil incommodi exinde senserit, illam se neglexisse. Cui itaque agra remotionem doloris urgeret, deglutitio tamen difficilis applicationem medicamentorum sufficientium per os impediret, & abus suo officio non satisficeret, consilium Magnificus Praeses cepit, clysteribus injectis tentare, an forte abscessus, intus e regione ventriculi latens, rumpi posset. Ordinavit propterea clysteres ex speciebus emollientibus, cum terebinthina in vitello ovorum soluta, & melle rosarum, quotidie injiciendos, & quantum possibile, diutius retinendos. Quid sit? Post unum vel alterum clysterem injectum, nocte subito agra dolore abdominis atrocissimo percepto, surgere volens, omnium sensuum usu privatus, vicissim in lectum incidit, ac rotus frigidus, convulsis simul & incurvatis manuum digitis, mortui instar prostratus jacuit, donec ab uxore & ministris, frictionibus fortioribus & acclamationibus tandem excitatus, in vitam quasi revocatus videretur. Nunc stimulum ad excretionem alvi

sentiens, e lecto surrexit, & ad sellam perforatam properavit. In hac dum sederet, cum largo sanguinis profluvio exclusa fuit, & in vas subjectum incidit, massa informis & incondita, pugnum magnitudine excedens, quae examinata, substantiam mere membraniosam & polyposam exhibuit. Duravit haec evacuatio per plures dies, ab applicatis chysteribus, sed nihil praeterea per alvum redditum est. Massam hanc, & frustula eam componentia, ab ipsa substantia intestini cujusdam secessisse, suavit non tantum dolor acutissimus, cum lipothymia & spasms epilepticis, excretionem antecedens, sed etiam larga sanguinis in exclusione profusio, ipsaque inspectio frustulorum excretorum, quorum quaedam, ob sanguinem in substantia eorum haerentem, & maceratione in aqua non eluendum, rubescebant, & molas ex utero exclusas referebant; aeger quoque posthac de dolore interno, ac si intestina vulnerata & excoriata essent, conquestus est. Non obstante hac copiosa evacuatione, aeger nullum levamen sensit, mansit dolor fixus, in regione orificii ventriculi sinistri, a scrobiculo cordis transversim dorsum versus pertingens, cum deglutitione molestissima, ac si cuneus, in orificio haerens, transitum omnem ad ventriculum intercluderet. Periculum enim fecit, utrum micam panis saccharati, vino malvatico imbuti, deglutire posset, at frustra; adhibito enim omni conatu, eandem per os rejicere coactus est. Continuata inde & aucta in dies deglutitionis difficultate, tandem persuasionibus Domini Praesidis commotus, permisit aeger, ut chirurgus spongiam oleo imbutam, & stylo flexili ex pinna balena facta alligatam, per fauces & oesophagum ad ventriculum usque detruderet, ut si forte quidpiam in orificio ejus sinistro adesset, illud hoc ipso forte remove, aut abscessum ibi latentem rumpere posset. Obstitit maxime obex in orificio haerens, quam ob rem in ventriculum ipsum primum instrumentum adigere non potuit. Facto tamen iterum periculo, cum dolore quodam, in ventriculum penetravit; sed extracto stylo, spongia guttula sanguinis adherere observata est. Quoniam tamen statim post extractionem spongiae, sat magnum vitrum cerevisia plenum, sine molestia exhaustum potuit, spes haud levis affulsit, fore ut hac ratione, impedimento remoto, deglutitio facilius redderetur. Sed non diu duravit gaudium. Rediit enim mox summa deglutitionis difficultas, ad vita usque finem perdurans. Post paucos enim dies, fractis penitus viribus, & accedentibus deliriis interruptis, refrigerationibus extremorum, aliisque symptomatibus, peractis in misero hoc statu tribus, & quod excurrit, mensibus, aeger tandem exspiravit. In corpore aperto, nulla quidem in oesophago prope orificium ventriculi insignis excrescentia aut caruncula; angustia tamen, & rugositas ab intumescens membranarum interioribus, transitum ad ventriculum difficilem reddens, apparuit. Sed eo ipso in loco sugillatio notabilis, seu macula livida caerulea visa est, unde haud dubie caruncula prima, vomitu edita, abrupta fuit. De hoc quo minus dubitemus, confirmat eadem consuetudo in intestino ileo, in loco haud procul a jejunio distante, ubi pariter contractio atque rugositas praeternaturalis, & circa eam macula talis caru-

leo livida observata fuit, unde caruncula plures, cum sanguine copioso per alvum evacuata, avulsa haud dubie fuerunt. Praeter haec in alimentorum canali, exceptis aliquot lumbricis, ut & in reliquis abdominis visceribus, nihil praeternaturalis observare licuit.

HISTORIA IV.

Juvenis quatuordecim annorum, ante aliquot annos, subitaneo terrore adeo percussus fuit, ut per aliquot momenta temporis aperto ore ne verbum quidem proferre posset. Ab isto tempore sensim difficulter respirare cepit, ob strangulationem faucium, cum continuo ad tussendum stimulo. Inspectis faucibus nullus in iis tumor apparuit, neque exterius collum intumuit, sed a latere pomi Adami in collo, inter tussendum, ex profundis elevabatur tuberculum durum, nucis moschatae magnitudine, ut non tantum tactu, sed etiam visu, perciperetur. Aeger hoc loco inter respirandum & deglutendum, epistomium quasi aperiri, & mox claudi, sentire sibi visus est. Duravit hoc malum per duos, & quod excurrit, annos, & hyeme in primis molestius fuit, sensimque ita crevit, ut eundem tandem, ob respiracionem difficillimam, atque deglutitionem simul impeditam, lecto alligaret. Varia, ad obstaculum, ibi haerens, amovendum, adhibita fuere remedia, non tantum gargarismata, quia ob metum suffocationis idem injectiones liquorum mediante syringa ferre non potuit, sed etiam linctus cum gummi ammoniaco, & interne expectorantia validiora, tandemque etiam vomitorium, quibus tamen omnibus nihil effici visum est. Aeger enim, quia nihil nisi liquida deglutire potuit, & quia elapsis quatuordecim diebus collum exterius in eo latere intumuit, de suffocatione imminente parentes solliciti esse ceperunt. At bono omnino timorem externum enatum, durumque hoc ipso nodum latentem solutum fuisse, eventus docuit. Tumore enim isto, in collo per resolutiva, post quatuor septimanas discusso, respiratio cum deglutitione sensim facilius facta est, aegerque convaleuit, nullo vestigio tuberculi, in collo antea latentis, relicto.

T H E S I S I.

Deglutitio quomodo & quibus organis peragatur.

Quia de deglutitione difficili & impedita, ex causis abditis, agere animus est, ante omnia dispiciendum, quomodo & quibus organis deglutitio naturalis peragatur. Consistit vero, ut quilibet in se experitur, deglutitionis actus in eo, quando alimenta solida, dentibus in ore comminuta, & saliva mixta, aut liquida ori infusa, singulari volutatione linguæ, prius ad anteriora palati motæ, deinceps retractione versus faucium posteriora, in pharyngis infundibulum urgentur, & ab hoc recepta, constrictione ejus sphincteris, & contractione totius canalis reliqui, ope fibrarum circularium, tunicam ejus musculosam componentium, per orificium ventriculi sinistrum, in ipsius cavum detruduntur. In translatione deglutiendorum versus fauces, uvula ad narium canales, regurgitatione, elevatur, glottidisque rimula, ad arcendum ingressum in asperam arteriam, depressione epiglottidis clauditur. Confert etiam ad detrudenda alimenta oclusio oris, coarctatio cavitatis ejus internæ per applicationem labiorum & genarum ad dentes, & cohibitio spiritus. Ex quibus itaque apparet, œsophagum quidem primarium esse deglutitionis organon, ad eam tamen absolvendam concurrere & conspirare omnes partes, cavitatem oris formantes, nulla earum excepta, quæ actione muscutorum suorum varie moveri debent, uti eleganter & concinne exposuit Boerhaave in institutionibus medicis, §. 48. de deglutitione, quæ legi merentur.

T H E S I S II.

Differentia deglutitionis in non natis & natis.

Notabilis differentia deglutitionis est, in foetibus utero adhuc conclusis, & in animalibus natis, in libero aëre viventibus. Hæc quippe sine respiratione deglutire nequeunt, isti vero in utero conclusi, succum amnii circumfluentem per os hauriunt, & in ventriculum recipiunt. Fuit hoc primarium dubium, circa nutritionem fetus per os motum, quam tamen controversiam dirimit experimentum a celeberrimo Heistero in fetu vaccino, hyemali tempore congelato, bis institutum, ubi liquor amnii foetum ambiens congelatus, cum illo in ore & œsophago atque ipso ventriculo contento, itidem in glaciem mutato, continuum corpus exhibuit. Vid.

Vid. *Comp. Anat. Not.* 35. p. 87. Posteaquam vero fetus exclusus aëri liberi exponitur, respiratio inchoatur, per omnem vitam durans, sine qua animal nec vivere, nec deglutire potest. Infantes etiam propter obstructionem narium, & defectum liberæ per eandem respirationis, lac sugere & deglutire nequeunt.

T H E S I S III.

Diversitas deglutitionis quoad liquida & solida.

Observatur præterea singularis diversitas in deglutitione læsa, quoad solida & liquida, dum modo hæc præ illis, interdum ista præ his, facilius deglutiri possunt. Liquida sane fluiditate sua minus resistunt, & impulsui cuius facilius cedunt. Hinc bibones quidam, qui sive nativa, sive diuturno exercitio & ingurgitatione potulentorum, tali gulæ & orificii ventriculi amplitudine contracta, habitum sibi acquisiverunt, ut potulenta ori & œsophago infusa sine deglutitionis sensu, & immoto gutturo, in ventriculum, tanquam in vas patens, infundere queant, qualia exempla in Schurigii *Chylologia* c. 5. §. 8. legi possunt. Propterea etiam in variis faucium & œsophagi affectibus liquida facilius deglutiuntur, de quo exempla frequentissima & ubivis obvia sunt. Ibidem *loc. cit.* §. 9. Ex *Ephemerid. Germ. Dec. I. Ann. V.* à Jobanne Schmidio exemplum Senatoris commemoratur, in quo post levem apoplexiam curatam, relictum fuit hoc symptoma, ut solida omnia in ore circumvolutaret, sed deglutire, imo multo potu diluta, detrudere non posset. Addit Schurigii aliud ex propria observatione, fœminæ, quæ post tumorem glandulosum in colli sinistro latere hærentem, resolutum, & a dimidii ovi magnitudine ad fabæ vel pisi magnitudinem imminutum & disparentem, per septem septimanas nil quicquam solidi, optime tamen & absque impedimento potulenta assumere valuit. Post varia medicamenta usurpata, tandem per alvum excrevit aliquot corpuscula oblonga, rotunda, seu ovalia, ratione coloris & magnitudinis instar cucumerum, muria conditorum, quæ discissa, materia sebacea fuere repleta. Qua excretionem cessante, & tumore colli imminuto, post paucos dies ægra cibos molliores, probeque dilutos, deglutire cepit, & convaluit. E contrario interdum fit, ut ægri nulla liquida, sed tantum solida, deglutire queant, ut non tantum in hydrophobia, a morsu animalium rabidorum inducta, sed etiam in aliis morbis observatur. Solida facilius, liquida difficilius, & non nisi cum suffocationis imminuentia, ad ventriculum remitti, inquit Bohnius in *Circ. Anasom. Phys. Progygn. IX. p. 138. Paradoxon valde, experientie nihilominus* *Disput. Medico-Pract. Tom. I. E e e e quo-*

quoque conforme est. Variæ hujus rei causæ ab auctoribus allegantur, quæ ibidem examinantur.

T H E S I S I V.

Causæ deglutitionis difficilis in ore & faucibus subsistentes communiter oculis patent.

Vidimus supra, ad deglutitionem perficiendam varia consentire organa, unde necessario sequitur, actionis hujus læsæ & impeditæ causas modo in his, modo in illis, hæerere. Ubi igitur vitium in ore & faucibus subsistit, inspectione facile cognoscitur. Frequentissime hoc malum in infantibus recens natis contingit, quando hi ob brevitatem linguæ, a frenuli nimia adstrictione, mammam arripere atque lac fugere nequeunt. Sed notabilis casus a *Wedelio* in *Miscell. Nat. curios. Dec. II. Ann. V. observ. 5.* de infante recensetur, qui lac fugere non potuit, sed cum molestia & anxietate per nares mox rejecit. Judicatum est, vitium hæerere in lingua, at, frenulo forcice discisso, nihil emolumenti allatum est. Examinatis autem faucibus, uvula absuit, qui defectus cum reparari non posset, suavisu *Wedelii* mater papillam profundius immerfit in os, ut infans linguæ concursu facilius deglutire posset, quod feliciter cessit, & puella crevit. Sed in alio infante ibidem commemorato, sine uvula nato, quinque hebdomadam accesserunt convulsiones, idemque fati cessit. Alius infans, referente *Salmuth* in *observ. 6. cap. 3.* sine columella & tonsillis deesset natus, itidem diu superstes non fuit, sed vigesimum primum tantum ætatis diem attigit. Deglutitionem pariter difficilem reddunt elongatio uvulæ, tumores & inflammationes tonsillarum, nec non polypus e naribus post uvulam propendens, de quibus tamen causis nunc solliciti non erimus, quia tantum de deglutitione difficili ex causis abditis agere suscepimus.

T H E S I S V.

Causæ abdite profundius in gula hærentes, imprimis res ab extra illapsæ.

Tales autem sunt, quæ profundius in gula ejusque peripheria hærent, utpote quæ non nisi probabiliter atque per conjecturam judicantur. Equidem res extraneas deglutitas, aut quocumque modo in œsopho-

phagum illapsas, ex relatione ægrotorum ipsorum, vel aliorum, interdum cognoscere licet: sed si tale quid in infantibus, cum ejusmodi rebus ludentibus, contingit, ex circumstantiis concurrentibus subsumi debet. Admodum multa autem & varia sunt, quæ vel inter edendum cum alimentis assumuntur, vel alia ratione, casu gulam ingrediuntur, quæ omnia hoc loco enarrare non licet. Videri tamen possunt in *Schurigii Chylogogia cap. 5. de deglutitione impedita*, ex auctoribus collecta. Quod si talia in & cum cibis assumta & deglutita in œsophago subsistunt, & deglutitionem turbant, probabiliter quidem ex varietate alimentorum assumptorum concludimus, utrum ossiculum, vel spina piscium, vel chela cancrorum, aut simile quid inter mandandum deglutitum difficilis deglutitionis causa sit, sed nisi illud per superiora, vel inferiora, rursus prodeat, nihil certi de eo constat. Sic in *Ephem. Germ. Dec. III. Observ. V. Gerbezius* affert exemplum deglutitionis ex causa ignota impeditæ, in ancilla, quæ à quatuor diebus nihil plane deglutire potuit, illi autem in causam mali inquirenti respondit, se eam plane scire non posse, sibi autem hoc in coena, in primo fagotritici deglutati cochleari assumpto, accidisse. Postquam autem Chirurgus advocatus, cum stylo æneo, in sui extremitate spongiola alligata & oleo amygdalarum dulcium imprægnata, instructo, locum affectum exploravit, & eo usque in fauces aliquoties adegit, ut locum affectum contingerit, deglutitio libera reddita est, ut ulterioribus remediis non opus fuerit. Concludit ergo idem: *Ego tam pertinacis, & in sextum usque diem exclusive omnia alia remedia eludentis mali, genuinam causam non concipio.* *Wurfbauius* quidem in scholio adjecto judicat, aut senem fagotritici triquetrum, aut pelliculam ab eo decidentem, aut leve palearum recrementum, cum fagotritico assumptum, ventriculi orificio aut œsophago infixum adhæsisse, & spasmodicam contractionem excitando, deglutitionem impedivisse. Sed quid harum rerum fuerit, ignotum manet, sicut etiam in *Historia nostra prima*, de ossiculo probabiliter deglutito, annotavimus. Ecce enim ignotum est, non tantum res ad cibum pertinentes, sed alia longe extraordinaria & aliena, interdum cibis admisceri, & sic deglutiri? e. g. acus, frustula ligni aut vitrorum, uti in *historia nostra secunda*, & sexcenta alia, quæ, nisi per superiora rursus ejiciantur, vel per inferiora expellantur, abscondita manent. Hoc idem etiam est, quod in cura sat difficultatis creat, si quidem de harum rerum tam diversarum, & quoad figuram variarum, situ in gula nihil certi constat, an iste sit rectus, vel transversus, & si aculeis vel angulis præditæ sunt, utrum hi ad superiora vel inferiora vergant; unde dubium est, an vomitoriis, vel sternutatione, egressus earum per superiora provocandus, vel detrusione versus inferiora ad ventriculum urgendus.

T H E S I S VI.

In œsophago vel ventriculi orificio enata, vel extrinsecus adjacentes.

SEd præter hætenus enumerata, ab extra illapsa aut deglutita, in ipso œsophago aut ventriculi orificio sinistro nascuntur tumores varii, vel in peripheria eorum hærent, & œsophagum vel ventriculum comprimentes, deglutitionem impediunt. Hujus generis sunt cartilagines, polypi, steatomata, aneurismata arteriæ aortæ, ipsius œsophagi coalitus, quorum exempla ab autoribus notata *Schurigius l. c.* enumerat. Hæc autem sunt talia, quæ in tenebris sepulta manent, & non nisi post mortem, apertione cadaverum, cognosci possunt, nullamque propterea curam admittunt; quam ob rem infelicissimi ejusmodi homines, fame & siti diuturnis extreme emaciati, post perpeffos innumerabiles cruciatus, lenta tandem morte extinguuntur; uti testatur casus noster tertius. Exempli loco esse potest casus singularis & oppido rarus, ab illustri Domino Consiliario Aulico *Trillero* observatus, & haud pridem in dissertatione inaugurali eruditissima, *de fame lethali ex callosa oris ventriculi angustia*, propositus. Plane peculiare tamen & inauditum exemplum commemorat *Willisus Pharmaceutica rationali de Medicamentorum operationibus, Cap. III. de vomitione*, his verbis: „Vir robustus Oxoniensis, & quoad cætera satis sanus, à longo tempore vomitu crebro laborans, comesta quæque sæpius, etsi non semper, mox rejicere solebat. Tandem victis omnibus remediis morbus in eum statum devenit, ut valde esuriens comederet ille, donec œsophagus ad gulam usque impleretur, dein, nihilo in ventriculum illabente, ingesta quæque cruda regereret; cum pharmacis minime juvantibus, præ fame summa elanguesceret, & propediem interire periclitaretur, instrumentum ei instar virgulæ, e pinna cetacea, cum spongiæ fibula apici ejus affixa, parabam, hoc ægrotans, statim à cibo & potu assumtis, gutturi unaque œsophago immitens, alimenta secus restagnatura, in ventriculum, orificio ejus referato, detrudebatur, atque hujus ope per se decem annos pabulum quotidie sumsit: eademque adhuc machina utitur, & etiamnum vivit, valetque, secus inedia periturus. Procul dubio in hoc casu os stomachi, sive à tumore, sive à paralyfi semper oclusum, nihil, nisi violenter referetur, in ventriculum admittit. Congruit cum hac historia exemplum, à *D. Bastero* in *act. phys. med. Vol. VIII.* relatum, virginis, ob paralyfin œsophagi, deglutitione impedita laborantis, quæ, eodem consulente, detrusione ciborum bene masticatorum, ope instrumenti ex virga balænatice confecti, in gulam & stomachum, per quatuordecim menses vitam sustentavit, & corpore paulatim ex bono nutrimento vires recuperante, & aliquatenus munere suo fungi incipiente, sine ullo alio remedio, perfecte tandem curata fuit.

T H E S I S

T H E S I S VII.

Causæ in locis a gula remotioribus hærentes, quarum operandi modus obscurior.

HActenus enarratæ causæ, deglutitionem impediennes, in & circa gulam hærent, quarum propterea operandi ratio manifesta est. Sed sit non raro, ut tales in locis diffusis & remotioribus reperiantur, quarum ideo operandi modus obscurior difficiliter indagari potest. Sic in casu nostro secundo manifestum est, vitri frustum, ante tantum temporis intervallum à virgine deglutitum, nec in œsophago, nec in ventriculo, nec in intestinis tenuibus, substitisse, sed sine dubio in angulo quodam intestinorum crassorum, inprimis coli, ob valvularum conniventium copiam, commodam sedem invenisse; quia per omne illud tempus, usque ad ultimum morbum sine omni incommodi sensu in corpore latuit; nulloque indicio sui præsentiam prodidit, usque dum in morbo isto, loco motum, irritatione sua spasmus canalium universi alimentorum, propter substantiam nervosam, toti canali communem, concitavit. Videmus enim in variis nervosi generis spasmoticis & convulsivis affectibus, per consensum jungi spasmus œsophagi, nempe in suffocatione hysterica, colica convulsiva virorum, ipsa epilepsia, nec non in incubo, *Conf. Hoffmannus in Med. rational. system. Tom. IV. Part. III. Sect. II. Cap. V. de Morbis œsophagi spasmoticis, §. XXII.* Singularis epiglottidis convulsio, deglutitionem tam solidorum quam fluidorum impediens, commemoratur in *Ephem. Germ. Cent. III. §. IV. Obs. CXII. à D. Behrens.* Huc etiam, eodem judice, referri debent spasmi œsophagi ab animi affectibus, speciatim fastidio & imaginatione fortiori, inducti. Huic inprimis tribuit laudatus vir deglutitionem impeditam singularem, cujus notabilem historiam, à Medico Lovaniensi, *Sommers*, sibi relatum, *Lentilius in Actis naturæ curiosorum Cent. VII. Obs. LXI. p. 125.* communicavit, nimirum mulieris, quæ, ut omnia tam esculenta quam potulenta promptissime deglutire sciret, hostiam tamen consecratam nullo modo posset, quin adhibita magna vi faucibus ingestam vomitu rejicere cogeretur. Dixit idem, malum jam diu durasse, quæsitæque & applicatæ variæ sine fructu temediæ, nec esse mulierem aliis morbis obnoxiam, non hystericam, non spasmis affligi solitam, nil insoliti circa mensium negotium unquam accidisse, eam appetere, hilarem esse. Hoc nomine autem se pro infelicissima reputare, contristari, animo angere, metumque esse, ne denique malum in melancholiam veram terminetur. *Lentilius Sommero*, sententiam ejus de hac re postulanti, & nullam ejus rei originem & causam occasionalem scienti, respondit, verisimile esse, quod ista tragedia ludatur à causa morali. Quod in deglutitione difficili spasmus gulæ, sive idiopathicus sive sympathicus, præstat, idem etiam ab

E e e e 3

ejus,

ejusdem, vel musculorum ejusdem paralyfi & resolutione pendere potest, de quo exemplum *Tulpius Obs. Med. Lib. I. Cap. XLII.* refert, mulieris quinquagenariæ, in qua post vomitum, vertiginem ac spasmodum cynicum, musculi deglutitionis tam pertinaciter resoluti fuerunt, ut, gula propterea flaccescente, ne guttulam quidem deinceps potuerit transmittere; licet nec dolor, nec tumor, nedum ulli ipsam urgeret angustia. „ Hoc resolutæ gulæ impedimentum, ipso pergente, ablaturo Medici, intrusere faucibus plumam, acerbis medicamentis imbutam, ex sententia Aetii; quod autem ægram in præsens mortis periculum coniecit, quæ hoc ipso deterrita salutarem illam tubulam Capivaccii admittere noluit, cujus ope licuisset fortassis per os jusculenta ventriculo infundere, eaque ratione vitam, si non integre, aliquamdiu saltem ipsi prolongare. Hoc autem auxilio obstinate repudiato, sategit Tulpus tamen, qua licuit, vires ipsius tueri, infundendo idem illud jus per alvum beneficio clysteris. Quod remedii genus, ut idem asserit, quantumvis plurimi sit Abenzoari, Oribasio, imo ipsi Celso, tantum tamen haud profuit huic mulieri, ut propterea, licet infunderetur intestinis satis deterfis, extenderit vitam ultra diem septimum, in quo diem suam obiit.

THESIS VIII.

Clysteres nutrientes in casu necessitatis cum fructu adhibitos fuisse, aliquot exempla adducuntur.

Ducit hæc observatio Tulpiana ad quæstionem illam vexatissimam, utrum dentur clysteres nutrientes, quibus, in deglutitione penitus impedita, ad aliquod temporis spatium conservari possit vita? Celsum primum aut inter primos fuisse, qui clysterum nutrientium usum litteris mandavit, inter alia illius loca memorabilia annotavit *Almelovenius*, testantibus id *Actis eruditiorum 1724. mense Julii p. 287.* Locus *Celsi* habetur in *Lib. III. Cap. XIX. de Cardiacis*, ubi dicit: „Ultimum est auxilium, in alvum pitifanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, siquidem id quoque vires tuetur. Abierunt circa hanc rem medici in diversas sententias, quorum alii affirmant, aliquem usum clysterum nutrientium esse, alii negant. Inter illos est *Theod. Craanen*, qui in *Tractatu Physico medico de Homine Cap. XI. de Clysteribus p. 93.* præprimis contra illos pugnat, qui lactea vasa in intestinis crassis negant, & clysteres nutrientes propterea commendat. Provocat ad experientiam his verbis: „hominem phrenitide laborantem per X. dies fuisse servatum in vita, idque solo usu clysteris nutrientis. Danturque alia exempla in aliis morbis acutis, ubi homines solo usu clysteris nutrientis conservati fuerunt aliquandiu; sic in angina laborantibus hoc sæpe obti-

„obtinuit, ubi ægri ne guttam liquoris quidem assumere possunt, propter gulam oclusam, tunc nisi succurratur ægris clysteribus nutrientibus, necessario mori deberent. Progreditur deinceps ad demonstrationem existentie vasorum lacteorum, quam his verbis concludit: Libenter quidem concedimus, quod multo pauciora lactea reperiantur in crassis, quam tenuibus intestinis, quod etiam ipsa ratio docet; in primordio generationis, cum intestina essent adhuc mollia, & eorum integumenta ita essent, ut rudimenta eorum tantum essent jacta, chylus ex ventriculo effusus in intestina priora dilabatur, illic oscula sibi parat, intestina pertundit, & lactea describuntur, ex quo sequitur, illic plurima reperiri oscula, id est plauribus in locis pertundi intestina, ubi copiosior existit chylus, at chylus copiosior reperitur in prioribus intestinis, cum ex ventriculo statim in illis deponitur, ita ut pauca vel saltem exigua ejus copia progrediatur ad crassa intestina; concludimus, in primordio generationis illic reperiri plura lactea, ubi est copiosior affluxus chyli, at hoc est in intestinis prioribus, ergo habuit majorem occasionem chylus perforare intestina, ad lactea formanda, in prioribus intestinis. Valde equidem dubio fore, ut idem multos consentientes inveniat, quantum ad theoriam ejus, de vasorum lacteorum generatione, in prima formatione, attinet. Nihil tamen secius exempla recensentur ab auctoribus singularia, quibus, nutritionem per clysteres factam esse, perhibetur.

THESIS IX.

Exempla ab aliis auctoribus allata.

Inter illa notatu dignissimus est casus, qui in *Actis Physico Med. Academiæ naturæ curiosorum Vol. III. observ. VI.* inter alios a *D. Vallisnerio* ad Academiæ præsidem *B. Baierum* missus recensetur. Virgo nimirum religiosa, post integrum biennium febre lenta laborans, incidit tandem in ischuriam molestissimam seu totalem urinæ suppressionem, ob quam per quindecim menses nausea & vomitu urinæ genuinæ laboravit, tandem tamen, excluso vesica calculo plano, polito, triangulari, & urina hoc ipso ordinariam viam recuperante, à gravissimo hoc morbo liberata, convaleuit. Durante autem ischuria cum nausea & vomitu urinæ, uti refert observationis hujus Auctor, necessitas efflagitavit, ut ad clysteres confugeretur; quorum etiam usu, dicta virgo per 15. menses vitam produxit. Per omne enim hoc temporis spatium ischuria, cum vomitu urinæ & nausea, constanter duravit, excepto tantum brevi quodam intervallo, in quo, cum urina per vias urinarias, quamvis parce admodum, excerneretur, confestim vomitus cessavit, & hinc nonnihil cibi levioris ægra assumere potuit; quod tamen per universum morbi decursum, accuratissimo computo, quantitate

tem 20. ovorum non æquavit, si forte excipias rarum sacchari perlati frustum, & paucas julepi guttulas quotidie sumas. Occasionem hoc dedit observationis hujus Auctori, duo illa phænomena, admirationem in hoc casu moventia, examinandi: „ primo, quomodo & per quas vias urina „ ad stomachum pervenerit; secundo, quomodo ova in jusculo conquassa „ ta, & in forma clysteris adhibita, quum à stomacho nequaquam di „ gesta sint, virtutem nutriendi, ægrotamque per longum adeo tempus „ vivam conservandi, exerere potuerint. Mitimus prius argumentum, cum hoc ad nostrum præsens negotium non pertineat, de posteriori tantum solliciti erimus. Præmissò supposito illo, quod clysteres ultra colon non penetrent, propter valvulam in principio illius positam, isti tamen in ægrotâ, per omne temporis spatium, deficiente alia materia, nutrimentum suppeditarint, necessario credendum esse, inquit, eosdem in intestino colo suam sustinuisse digestionem, adeoque hoc intestinum non esse simplicem cloacam, sed simul instrumentum, ad digestionem alimenti idoneum, & hoc nomine ventriculi succedaneum, contendit. Ad hujus asseri probationem facere dicit, quod religiosa subinde excrementa dura reddiderit, colore ovis applicatis similia; unde haud obscure colligit, ova cum jusculo soluta & infusa, prius digesta fuisse in colo, & pro meliori saltem parte ad vasa chyliifera transiisse, magis vero crassam materiam in intestino remansisse, & in excrementa globulorum forma coisse. Quod vero facultatem hanc digerendi intestinum colon habeat, probat ex analogia ejus cum tenuibus intestinis, ipsoque ventriculo, quod tunicas, vasa & glandulas, ut ita suo loco, perinde ac stomachus, cum reliquis intestinis digerere valeat. Provocat ad testimonium *Bohnii*, qui in *Cap de Chylif.* monuit: „ nolit sibi quis persuadere, solum ventriculum huic „ muneri vacare, prout à plerisque hactenus factum, sed chylicationem „ in ventriculo inchoatam, in intestinis continuari & absolvi; quatenus „ ratione non minus substantiæ solidæ seu tunicarum, quam fluidæ seu „ lymphæ affluens, hæc ventriculus revera continuatus existunt. Pergit deinceps ad intestinum colon, quod licet in ordine quidem ultimum, adeoque magis ad recipienda excrementa, quam ad digerendum, esse destinatum videatur. Non tamen ideo ab illo officio excludi debere, monet, & adducit propterea *Glissonium*, qui *Capite XI. de intestinis*, redarguit Aquapendentem, addens hæc verba: „ Quod vero nec in homine sola „ excrementa contineantur in crassis, elucet ex eo, quod venæ lactæ „ ad hæc quoque intestina satis numerosæ dissergantur, indeque succum „ lacteum eliciant; & in alio loco, lactæ intestini coli venæ nec infrequenter nec obscure reperiuntur, & quidem lacteo succo opulento refertæ cernuntur, unde constat, non solis excrementis damnari, sed & crassioris chyli attractioni inservire. Concludit demum Auctor observationis, exemplo hujus virginis religiosæ dissolvi quæstionem, a medicis tam frequenter agitatam, utrum clysteres nutriant.

THESIS

T H E S I S X.

Existencia vasorum lacteorum in crassis, a recentioribus Anatomicis admissa.

Quod vero attinet ad vasa lactea in intestinis crassis, ea non tantum illustri *Heisterus* in *compendio anatomico* n. 213. p. 84. admittit, eaque in equo observata, cum *Ephemeridibus naturæ curiosorum* communicavit, vid. cent. 5. p. 234. sed etiam du *Vernoi* in *Commentariis Academiæ Scientiarum Petropolitane Tom. I.* cujus recensio habetur in *actis eruditorum* 1719 *Mense Octobri*, observavit intestina cum crassa, tum tenuia, istiusmodi vasis gaudere, eorumque numerum versus finem intestinorum continuo decrescere. Nec dissentit ab his *Morgagnus*, qui in *Adversariis Anatomicis III. Animadversione XVII. p. 31.* lactea ex crassis intestinis oriri, non esse negandum docet, quia ad eorum existentiam probandam faciant observationes clysmatum, vel nunquam redditorum, vel longo tempore nutrientium, quo in genere maxime admiranda sit illa historia, quam *Ramazzinus* ipsi narravit, atque illo hortante, constitutionibus suis epidemicis adjecit. Reperitur hæc historia in dictis *constitutionibus epidemicis* p. 173. ubi testatur *Ramazzinus*, virginem nobilem paralyti œsophagi affectam fuisse, quam ob rem usque ad 66 dies nihil esculenti aut potulenti descendere potuerit in stomachum, quæ tamen per solum clysterem, ex jure cum duobus vitellis ovi, singulo die meridianis horis inditum, vixit. Inde concludit: „ asserere itaque oportet, clysterum nutrientium usum non esse, ut quidam „ putant, improbandum, hocce experimento, rei veritatem attestante, „ credere itaque necesse est, venarum lactearum ramos dispergi per intestinum rectum, & ab iis succum alibilem in summa necessitate absorberi.

T H E S I S X I.

Conclusio.

EX hactenus expositis exemplis degluttonis impedite clarum esse judicamus, quanto cum vitæ periculo ea sit conjuncta, inprimis ubi a causis latentibus & profundius hærentibus dependet, quæ sæpissime non nisi post mortem cognosci, multoque minus curari, possunt; & quam parum propterea ad ejus curam valeat medicina. Nihil tamen secius in casu ancipiti nihil negligendum est a medico, sed omnia tentanda sunt remedia, quibus causas istas removere, aut symptomata mitigare, vel saltem vitam ad aliquod

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

Ffff

tem.

tempus fervare, possit. Eam itaque ob causam alienum non esse a medico rationali judicamus, in summo necessitatis casu suadere applicationem clysterum nutrientium, quia exempla supra allata, & experientia auctorum fide dignissimorum confirmata, de eorundem utilitate testantur. Docent etiam casus a nobis propositi, imprimis 1, 2 & 4. ægrotos, ob deglutitionem inhibitam, in præsentissimo vitæ discrimine constitutos, indefessa remediorum applicatione non raro in vita servatos esse.

F I N I S.

ALEXAN.

XXXIX.

ALEXANDRI BRUCE,
DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
HYDROPHOBIA.

Edimburg 10 Junii 1755.

E E E E 2

Medicinam adfectanti, varia mihi obversabantur argumenta, quibus solenni academix instituto obsequerer. Quum vero medicorum sit non leviora tantum mala amovere, & gravioribus succurrere mederique, sed etiam deploratissima quæque debellanda aggredi, omnique opera casus humanos lenire; *Hydrophobiam*, malum mortalibus maxime horrendum, potissimum selegi, de cujus medela, quæ tenuitati nostræ liceat, disseram, quæque si minus satisfaciant, me consolet, quod magnis tamen excidam ausis.

Ἵδροφοβία, aqua metus, vel ab aliis *ὕγροφοβία*, uti monuit Aurelianus (a), quia non solum aquæ, sed cujusvis liquoris metus, a cane rabido morfos infestat. *Δυσκατάποσι* tamen, deglutiendi difficultatem, nominari maluit Meadius (b).

Latinis plerumque dicitur *rabies canina*: quoniam vero ab aliis animalibus præter *canem* oritur morbus, & ejus fere solum est signum pathognomicum *hydrophobia*, hocce vocabulo potiore utimur.

Ab aliis animalibus, maxima ex parte, genus humanum vitatur: observata tamen quædam docuerunt eundem in *homine* morbum sponte productum fuisse.

Sic quidem narratur (c) de juvene viginti novem annorum, temperamenti biliosi, qui summa excandescens ira, proprium digitum momordit, unde intra viginti quatuor horas *hydrophobus* factus est; & quidem adeo, ut ad solam aquæ mentionem strangulari videretur.

Salius Diverfus (d) in muliere triginta sex annorum, febre pestilenti detenta primo, dein hoc morbo expugnato, dysenterica reddita, atque denuo curata, manente tamen quadam febricula, vidit *hydrophobiam* nasci, & eatenus quidem, ut alios coram se bibentes sustinere non posset: mens tamen semper constabat, & octavo die mortua est. „Ægra autem & „mater ejus sancte asseverabant, quod nunquam, nec à *canis rabido*, nec „à *fano*, tacta fuisset, cum nec domi unquam *canem* educasset, nec ex „ternis unquam communicasset.”

Casum notabilem memorat Van Swieten (e), quem, uti ait, auditoribus suis Boerhaavius recitare solebat, „vidisse se licitorem, qui carnificem aliunde accersere debuerat, ut publica de scelesto homine sumeretur pœna, incidisse in febrim ardentissimam, omnemque potum oblatum „summo cum horrore repudiavisse, & tertio die periisse. Miser ille calidif- „sima

Ffff 3

(a) Acutor. morb. l. 3. c. 9. p. 218.

(b) Essay on poisons, p. 146.

(c) Epistol. Joh. Bapt. Scaramucci ad Ant. Magliab. in miscel. curios. dec. 3. a. 9. & 10. append. p. 249.

(d) De febre pestilenti, c. 19. p. 362.

(e) Comment. in Boerhaav. aphor. tom. 3. p. 537.

„sima tempestate multum corpus moverat, deinde per quatuor horas nudato capite, solis radiis exposito, in scapha federat, totoque hoc die, solo fere spiritu vini usus fuerat.”

Johannes Imes, haud ita pridem clarus in hac academia medicinae professor (f), refert, hydrophobiam, ventriculi inflammationi cum convulsionibus supervenientem, larga & repetita sanguinis missione, sanatam fuisse.

Aliam Wauchius (g), a tumore in oesophago natam; quo rupto, puris copia & odore ancilla fere suffocata est.

Meadius (h) observat, se vidisse horrendum hocce symptoma in acme morbi hysterici violenti, per plures horas, donec gutturis motus convulsi- vi medicaminibus idoneis sedati essent. Quod sane & ipse vidi in juvene hypochondriaco.

Melancholiam communem in hydrophobiam fataliter terminatam, notant Galenus (i), Aëcius (k), & Celsus (l).

Plura hisce de rebus apud autores inveniuntur.

De antiquitate hujus morbi multa afferuntur.

Aurelianus locum Homeri (m) citat, ubi Teucer nuncupat Hectorem *κυνά λυσσητήρα*. Alia tamen loca magis sunt apposita. Sic vaser Ulysses introducitur compellans Achillem heroem (qui medicinam studiis interposuerat) his verbis (n).

— Ἐκτωρ δὲ μέγα σθένει βλεμεαίων,
μαίνεται ἐκπάγλως, πίσυνας Διὶ, οὐδέ τί τρει
Ἄνερας, οὐδὲ θεοῦς κρατερῆ δὲ εἰ λύσσα δέδυκεν.

Iterum (o), a Neptuno Hector nuncupatur *λυσσωδης*; & observandum est, quod *λύσσα*, *λυσσητήρ*, & *λυσσωδης*, proprie significant hanc rabiei speciem: ita enim usurpantur à Galeno (p), & Dioscoride (q).

Plura quidem circa hanc rem collegit Le Clerc (r).

Animalia huic malo præ cæteris obnoxia sunt (s), canes, lupi, vulpes,

(f) Medical Essays, vol. 1. obs. 29.

(g) Medical Essays, vol. 1. obs. 27.

(h) Essay on poisons, p. 146.

(i) De ther. ad Pis. l. 1. c. 16.

(k) l. 6. c. 24.

(l) l. 5. c. 27.

(m) Iliad. viii. l. 299.

(n) Iliad. ix. l. 237.

(o) Iliad. xiii.

(p) De loc. affect. l. 6.

(q) l. 6.

(r) Hist. de la med. part. 2. l. 4. §. 1. c. 6. p. 463.

(s) Boerh. aphoriz. 1132.

pes, feles, equi, asini, muli, boves, sues, simiæ, galligallinacei (t), homines, aliquando etiam ursi & leopardi; quæ *rabiola* id vitium in alios propagant: frequentius vero cæteris, cani, lupo, & vulpi, quippe quod ejusdem fere sint generis, à causis internis, absque contagio, morbus oritur.

Horrendi adeo morbi causas operæ pretium erit indagare in cane, quo plerumque in humanum genus propagatur.

Canes etiam valide exercitatos nunquam sudare notum est; eorum enim cutis nullatenus madida invenitur: sed dum æstuant, glandulæ salivales magnam liquoris copiam effundunt. Præterea carnivori sunt, & semiputrida sæpissime devorant. Alacres, in iram proni, & dum, secundum Boerhaavii experimentum, cibano immittuntur, in putredinem facillime versis humoribus donati apparent.

A natura autem adeo constituti sunt, ut vice perspirationis, præter majorem salivæ excretionem, in sacco quem odoriferum vocant, juxta perinæum sito, foetida subflavaque secernatur materia, quæ humorum acerrima pars esse videtur. Ea si, quacunque de causa obturato ductu, in sanguinis massâ retineatur, acrimonia sua mala summa pariet. Ad hoc præcavendum, vi quadam mechanica utuntur canes, scilicet, dentibus hæc partes rodunt, & sedentes, easdem antrorsum protrahendo, humi corradunt. Sacculus porro rectum inter & ani sphincterem positus, sæcibus duris per anum transeuntibus, quasi prelo utrinque comprimitur, & per ductus in limine se aperientes, liquorem, ad lubricanda sæcum itinera, effundit.

Observatur etiam, quod, in æstate, sub solis ardoribus, sit piger eorum venter, & albescant fæces, hac materia inungente destitutæ, ab obstructis ductibus odoriferis; sic humor inimicus in sanguinem resorbetur, vel ex eo rite minus secernitur. Si vero adsit aquæ defectus, saliva spissescens parvulas oesophagi glandulas infereiet: unde oritur rabies. Sic quidem vir fide dignus me certiores fecit de cane *molloso*, qui, capistro constrictus, & quatuor vel quinque milliaria, fervente æstate, ductus, proximo die in rabiem incidit. Ex ultima causa conjicere licet, unde *oesophagum* præcipue morbus afficiat, orta nempe primo in ejus glandulis obstructione: & cum eas vi quadam specifica affectat *mercurius*, in reserandis glandularum obstructionibus pollens adeo remedium; canibus in hoc morbo *mercurialia* haud inutiliter videntur adhibenda, præsertim antequam ad summam rabiem pervenerint. Atque ita medicus quidam Gallus, Default dictus, & Richardus James, Anglus, *mercurium* tanquam certum hujus veneni antidotum prædicarunt. Posterior, instituto experimento (u), duobus canibus *rabidis* turpethi mineralis grana duodecim primo die exhibebat; die sequenti, grana viginti quatuor, tertio die, grana quadraginta & octo, seque-

(t) Baccius de venen. & antid. p. 16. & 71.

(u) James's new method of curing madness, &c. p. 45.

sequebatur ptyalismus, vomitus, purgatio: sed & simul eo usque debellabatur morbus, ut lac tepidum sponte biberent. Die quarto, alteri adhuc cani data fuerunt turpethi mineralis grana viginti, alteri nulla. Prior salivam uberrime effudit, & diris cruciatibus agitabatur; eventus tamen erat profperus. Alterum morbus, nondum penitus devictus, denuo aggressus est & confecit.

Postea, in ducentis animalibus a rabido cane vulneratis, hæc adeo feliciter cesserunt, ut ex tanto numero, ne vel unum periret: unde concludit autor ille, morbum hunc gravissimum, saltem ubi primum gradum non excefferit, mercurio, sive salivam moveat, sive non moveat, cedere. Atque adeo in homine ejus usum laudat. Experimenta autem, quibus illud probare aggreditur, in hoc laborant, quod hominibus non mercurium solum, sed alia quidem remedia notabilia exhibuerit, viz. lapidem contrayerva, theriacam Andromachi, & his similia.

Præterea, toto cælo diversus in homine & cane est morbus, uti postea patebit.

Magnis sub æris fervoribus, & sicca simul tempestate, frequentius rabiosos fieri canes, fere omnes testantur. Ita olim Ægineta (w), Aëtius (x), & Dioscorides (y); simul tamen agnoverunt, interdum, & intensissimo sub frigore, rabiem nasci. Victus etiam ex carne putrida; potus absentia; vermes renibus, intestinis, cerebro, cavis narium olfactoriis innati; sunt causæ præcedentes (z).

„Cum primum incipit rabies, sunt tristes, solitarii, se abscondentes; „muti quoad latratum, murmurantes tamen; cibum, potumque omnem „adversantes; in ignotos quoslibet irati & irruentes, heri tamen adhuc & „memores & reverentes; aures, caudamque dimittentes; somnolentorum „instar incedentes. Hactenus primus gradus mali eis adest: morsusque tum „exceptus, periculosus quidem, non vero pessimus est.

„Dein anhelare; linguam exserere; spumam plurimam emittere; hia- „re; nunc segniter ut semisopiti, nunc subito celeriter incedere, nec recta „semper via; mox ne herum quidem amplius agnoscere; oculos habere de- „missos, lachrymosos, pulverulentos; linguam plumbeo habere colore; „subito gracilescere, insanire, furere. Hic secundus est gradus mali, quem „vix triginta horis ferunt, quin moriantur. Morsus hoc tempore fere in- „sanabilis: quo vero animal vehementius fuit, diutius malo laboravit, „morti propius est, eo morsus lethalior, acutior, & symptomata citissi- „me creans violentissima; & contra”. Hæc optime collegit Boerhaav- „vius (a).

Aliud

(w) l. 5. c. 3. p. 74.
 (x) l. 6. c. 24. p. 107.
 (y) Theriac. c. 1. p. 423.
 (z) Boerhaav. aphor. 1134.
 (a) Aphorism. 1135.

Aliud signum memoratur ab autore recentiore (b), nempe, quod omnes alii canes rabiosum fugiant instinctu naturali, capita nutando, cum notis magni terroris.

Aliud etiam adjici potest, latratus tonum prorsus mutari, & fuscum raucumque videri.

In ultimo morbi stadio, ab omnibus facile cognoscuntur; haud tamen ita res se habet in incipiente. Magni igitur momenti est primordia observasse, vel ut rabiosum statim occidatur animal, ne hominibus aliisve noceat; vel ut a cane non rabido morsus, ab anxietudine liberetur. Aliquando tamen accidit, ut in dubio hæreat an rabiosus fuerit canis occisus. Hoc in casu forsitan haud abs re foret experimentum capere; nempe, frusto carnis elixæ fricentur fauces, dentes, & gingivæ canis mortui, & deinde illa offeratur cani sano: si mortuus fuerit rabiosus, oblatam carnem repudiabit cum clamore & ejulatu; sin minus, avide comedet (c).

Ut igitur minus humano generi communicetur morbus adeo terribilis, obtinendum; præsertim ubi, si qua fides adhibenda est historiis, quas tradiderunt viri sane magni nominis, vix ullius veneni sit tam multiplex contagium (d): absque enim vulnere per cutim integram transit (e); ab halitu solo communicatur (f); salivæ contactu etiam exsiccatae, labiis vel lingua exceptæ (g); esu carnis (h) sanguinis (i).

Hæc quamvis recentiorum observationibus consentanea minus appareant, tamen magna opus est cautela, ut, ubi vel minima contagii suspicio est, evitetur dirus ille morbus (k).

Ubi vero venenum in corpus humanum receptum est, sæpe diu latet antequam vim suam exferat, aliquando per plures menses; imo post integrum annum a morsu suscepto hominem hydrophobum vidit Galenus (l); quendam, undecim post menses, furentem, Meadius (m); frequentissime vero circa quadragesimum a suscepto veneno diem (n). Interdum tamen etiam primo die, præsertim ubi saliva immediate infecta fuerit, sese ostendere, mulieris exemplo, probat Sauvages (o).

Quæ

(b) James's new method, &c. p. 36.

(c) Acad. des sciences 1723. hist. p. 39.

(d) Boerhaav. aphorism. 1136.

(e) Sauvages dissert. sur la rage, p. 7.; & Palmar. de morb. contag. p. 266.

(f) Aurel. acut. morb. l. 3. c. 9. p. 218.; & Aret. morb. acut. l. 1. c. 7. p. 5.

(g) Aurelian. acut. morb. l. 3. c. 9. p. 219.; & Hildan. observ. chir. cent. 1. n. 86.

p. 61.

(h) Fernel. de morb. contag. c. 14. p. 509.

(i) Acad. des sciences 1707. hist. 30.

(k) Van Swiet. comment. tom. 3. p. 545.

(l) Comment. 2. in l. 1. prædict. Hippocrat. chart. tom. 8. p. 735.

(m) Essay on poisons, p. 137.

(n) Æginet. l. 5. c. 3. p. 74.; & Aët. l. 6. c. 24. p. 107.

(o) Dissert. sur la rage, p. 4.

Quæ de *hydrophobia* viginti post annos erumpente narrantur, fide minus digna videntur, & potius a varia admodum causa originem traxisse.

„ *Diversitas* autem hæc forsitan pendet à calore tempestatis anni, à vario gradu morbi in animali mordente, à temperie *hominis* morbi, à diverso victu medica mentisque adhibitis (p).”

Signa *incipientis rabiei* apud alios autores sparsim tradita, summa cura co legit Boerhaavius (q), qui longe accuratissimam & elegantem simul sic depingit morbi hujus imaginem.

„ Dolet (r) locus, cui impressa *contagii* labes primo fuit; dein vagi per alia maxime vicina loca, dolores, lassitudo, gravitas, tarditas in toto musculofo genere; somni inquieti, turbati, terribiles, cum convulsionibus & subsultibus; inquietudo assidua; suspiria; tristitia; solitudinis studium: atque his fere *primus mali incurfus* incipit, his ferme *primus* ejus *gradus* finitur: sanguis tunc venis emissus omni nota bonus (s).

„ Tum postea, prima augentur; acceditque porro ingens circa præcordia angustia; respiratio difficilis, suspiriosa; horror; ad conspectum aquæ, liquorum quorumcunque, & rerum vel pellucidarum, vel instar speculi reflectentium, horripulatio, tremor (t); prostratus appetitus, deglutitio tamen solidæ cujusque offæ possibilis (u); attactus humoris cujusque, maxime labiis vel lingua, incredibilem anxietatem, tremorem, convulsionones immanes, atque furorem fere creans; vomitus glutinis fusci, biliosi, aut bilis porraceæ (v); incallescencia; febris (x); vigilæ assiduæ; priapismus (y); cogitationum alienarum & insuetarum perturbata valde series. Sic procedit malum; atque hic solet *secundi gradus* limites ponere.

„ Postea autem omnia enarrata exacerbantur continenter; soletque ferè qui linguæ asperæ exfertio; hiatus oris; vox rauca; sitis ingens; furor ad conatum bibendi, humorum adspectum, contactumve; spumæ in ore collectio; eam in alios exspuendi conatus vel invitus; ardor obvia quæque mordendi invitus, nec tamen à voluntate comprimendus; spumante rictu frendit; pulsus & respiratio deficient; sudor gelidus; *rabies summa*, dum interim, quod mirabile, mens prudens, constans, aliis à se metuens adest: hinc intra quartum fere semper à primo gradu diem, *mors* convulsiva cum summa in respirando angustia.”

Alia

(p) Boerhaav. aphorism. 1137.

(q) Ibid. 1138.

(r) Sauvages dissert. sur la rage, p. 52.

(s) Philos. Transact. abridg. tom. 3. p. 277.

(t) Sauvages dissert. sur la rage, p. 12. in notis.

(u) Philos. Transact. abridg. tom. 3. p. 277. 280.

(v) Ibid. tom. 5. p. 366.

(x) Sauvages dissert. sur la rage, p. 12. in notis.

(y) Bonet. sepulchr. anatom. tom. 1. p. 216.

Alia quidem his adjecit Meadius (z) mirabilia, & ad reconditi hujus morbi naturam eruendam, haud paululum conducentia; quæ in *hydrophobis* fere omnibus, gradu tantum varia, se manifestare solent.

Objectorum in sensus impressionem ægre ferunt. Attrectatio quæcunque dolorifica est. Sonitus quicumque levis molestiam adfert. Forium motus, dum aperiuntur vel occluduntur, terrorem excitat æque ac domus ruina. Oculi lucem adeo horrent, ut rei cujusdam albidæ conspectum pati nequeant. Pulmonibus aura lenis ingrata est. Ægritudinem in meatibus urinaris etiam lotii egestio parit. Aspectus horridus, furibundus vel lamentabilis.

In *hydrophobo*, quem in clinicis tractaverat Cl. *Johannes Ruherfoordius* medicinæ professor, urina erat pallida; manus gelidæ; gemitibus altis & corporis convulsionibus sæpissime somnus interrompebatur; validos, plerumque etiam irritos vomendi conatus faciebat, aliquando tamen materiem pellucidam & viscidam ejiciebat; spasmi & tormina ab inferiori abdominis parte incipientia ventriculum versus omnia comprimebant: his tandem quasi suffocatus animam efflavit miser.

Ut vero magis elucescat morbus, haud à proposito alienum erit, quæ docuerunt *cadaverum dissectiones*, enarrare.

Deglutitionis organa sæpe inflammata (a) inveniuntur. In altero autem non tantum œsophagus, sed & ventriculus & intestina inflammata rubescebant (b). Nulla tamen aliquando apparent inflammationis signa (c). Meadius (d) quoque affirmat in *hydrophobi* cadaveris capite, faucibus, pectore, & ventriculo, insoliti nihil ostendi: in quo etiam inventa fuit ingens copia viscidæ, viridescentis bilis; uti quidem fere omnes testantur. Pericardium siccum (e). Nigerrimus in dextro cordis ventriculo sanguis inveniebatur, quo omnino carebat sinister: erat autem hic, per pulmones mire accensos & tumidos, plurimus dispersus (f). Cordis ventriculi, majora vasa circa cor & pulmones, omnia concreto sanguine, omni prope modum sero fluido destituto, plena (g). In alio dextra auricula insigniter tumebat, dexter ventriculus sanguine grumoso plenus erat (h). Arteriæ plenæ, venæ vacuæ; cruor valde liquidus, & vix in aere concrevens, quamvis, dum viveret, e vena missus ante triduum concreverat (i). Omnes muscoli, viscera, cerebrum, spinalis medulla, sicciora solito (k).

G g g g 2

In

(z) Essay on poisons, p. 135.

(a) Acad. des sciences, 1699. hist. p. 55.

(b) Hernandez rerum Mexic. thesaur. p. 494.

(c) Bonet. sepulchr. anat. l. 1. § 8. p. 211.

(d) Philos. Transact. abridg. tom. 5. p. 368.

(e) Bonet. sepulchr. anat. tom. 1. p. 212.

(f) Hernandez rerum Mexic. thesaur. p. 494.

(g) Bonet. ibid. § 13. tom. 1. p. 342.

(h) Ibid. § 8. p. 212.

(i) Acad. des sciences 1699, hist. p. 55. 56.

(k) Ibid. p. 156; & Bonet. tom. 1. l. 1. § 8. p. 210. & 212.

In *cadavere hydrophobi*, cujus antea mentionem fecimus, post mortem die proximo, inveniuntur intestina magna in immensam molem aëre distenta; coli sacculus caput humanum magnitudine æquans, in quo, præter aerem, fæces quædam induratae aderant; ilei levis inflammatio cum maculis paucis lividis; hepatis portio livida; ventriculus inanis, & haud valde contractus; viscera omnia abdominalia è situ suo amota; in thorace nihil insoliti: quo minus cranii contenta, laryngem & pharyngem, scrutaretur quis, consanguinei impediebant.

Hicce pensatis, quis non in *systemate nervoso* tragœdias ludere *venenum* dixerit? Hæc enim omnia fere in *hystericis* mulieribus symptomata evenire, nemini non notum est. Ita quidem censebant *veteres*, uti patet ex usu medicamentorum *nervosorum*. *Recentiores* etiam hoc confirmarunt. Sic Hoffmannus (1) ait "venenorum omnium, & præsertim hujus, actionem referendam esse ad violentas & convulsivas *nervosarum* partium contractiones."

Meadius observat (m), alios esse morbos, præter hunc, (& omnes quidem generis *nervosi*), in quibus horrenda hæc symptomata notantur.

Ipse quoque Boerhaavius (n), secum reputans morbi hujus decursum & phænomena, concludit, eum "primo consistere in *affectione nervorum*, proxime referenda ad *convulsiones*, quæ viscera, horumque vasa occupent."

Atque hæc sententia confirmatur testimonio Cl. Rutherfordii, qui, post omnia sedulo observata in prædicto *hydrophobo*, in prælectionibus suis docuit quotannis, morbum hunc omnino referri debere ad illos, qui a turbato genere *nervoso* nascuntur, & remediis *antispasmodicis*, non quidem *antiphlogisticis*, curandum esse.

Autor denique *recentissimus* (o) omnino *convulsivum* hunc esse morbum asserit. Quamvis autem sæpiissime corpus *hydrophobi* *convulsiones* patiatur; tamen, quia satis longa sint intervalla, in quibus nulla adsint *convulsivæ* signa, mallem existimare eum esse *systematis nervosi* statum, ut, à levi causa, externa vel interna, muscoli ferme universi in *motu convulsivo* agantur.

His positis, opus nunc arduum aggredimur; scil. *rationem symptomatum systema nervosum* occupantium. Terra quidem hæc est quasi incognita; si igitur labi deprehendar, eo facilius veniam me impetraturum esse confido.

Dolet locus; cui impressa contagii labes primo fuit; dein vagi per alia, maxime vicina loca, dolores. Certissimum *instantis rabiei* signum hoc esse olim

(1) Tom. 1. p. 2. c. 2. §. 23.

(m) Essay on poisons, p. 146.

(n) Aphorism. 1142.

(o) Nugent's Essay on the hydrophobia, p. 48.

olim credidit Salius Diverfus (p). Pro universali regula statuit Aurelianus (q), & rationem addidit: "Præpatitur enim ea pars, quæ morfu fuerit, vexata, unde initium denique passionem sumere nemo negat." Non secus ac in *variolis* ab insitione fit; cum primo in actum deducitur illud contagium, simul tunc vulnus incipit dolere atque inflammari; quia & ibi pars hujus contagii *notabilis* remanserat.

Lassitudo, gravitas, tarditas, in toto musculo generis.] *Spontaneas lassitudines* morbos denunciare, dixit Hippocrates (r); *κόποι αυτοματοί φασί σοι υδρούς*. In variis morbis, varias agnoscunt causas. Patet enim experimentis, requiri liberum commercium inter encephalon & musculos movendos, per nervos intermedios, ut motus muscularis causa illis applicari possit. Sic, ubi adest liquidorum *visciditas*, qua adunatæ sanguinis moleculæ non patiuntur se separari, ut per ultimos vasorum fines transire queant: sive errore loci, dilatata minorum vasorum orificia majores moleculæ ingressæ fuerint, per ultimas illorum angustias transitui ineptæ: vel *spasmi turbato systemate nervoso*, uti potissimum in hoc casu evenit, liber spirituum influxus in musculos prohibetur. Præterea, iidem producentur effectus, cum *sanguinis arteriosi* in corpore est defectus, & nimis languet ejus motus; liquidi enim *nervosi* secretio & motus æquabilis per cerebri medullam & nervos, requirunt applicationem sanguinis *arteriosi*, debita copia & impetu, ad corticis fabricam; sic à defectu spirituum animalium. Oriuntur denique a magno nimis eorum *dispendio*, uti fit post labores diuturnos, vigiliis, &c. quæ quidem in *hydrophobis* locum habent.

Somni inquieti, turbati, terribiles, cum convulsionibus & subultibus.] Ab eodem fonte proveniunt: vel, *sanguiferis* vasibus *spasmo* contractis, sanguis è corde dextro per pulmonem transire non potest, adeoque suffocatio & mors imminet; vel *spiritus* animales minus recte immittuntur ad perficiendas vitales actiones, cerebello aut nervis *spasmo* affectis: ut enim placidus fiat somnus, necesse est abesse omnem irritationem in capite & corpore toto; dolores autem corporis animique, & omnia quæ non fiunt spiritus in sensorio communi quiescere, aut nervos collabi, somnum arcent. Hinc etiam.

Suspiria.] Quia sanguis in pulmone hæret & præcordiorum vasis, hinc, ut transitus ejus promoveatur, magnas *inspirationes* efficiunt: porro, ubi corporis pars quævis dolet, *suspiria* semper edimus. Hinc quoque

Tristitia, & solitudinis studium.] Levissimo enim strepitu afficiuntur; universis *nervosi systematis* morbis symptoma commune. Hæc vero omnia inde confirmantur, quod

Sanguis venis emissus omni nota bonus.] Et quidem in *hydrophobo* nosa-

G g g g 3

comi-

(p) De affect. partic. c. 19. p. 364.

(q) Acut. morb. l. 3. c. 14. p. 226.

(r) Aphorism. 4. §. 2.

comico, per totum morbi decursum, bonus erat sanguis, nullaque inflammationis signa exhibebat.

Primus hic morbi *gradus* in quibusdam durat diutius, in aliis cito succedit *hydrophobia* (s).

Durante adhuc morbo, omnia augeantur symptomata necesse est; tandemque terribilis serici antesignanus apparet.

Horror.] Qui cutis motus est *undulatorius*, à spasms vasorum exhalantium ora afficientibus, ortus; eadem ratione qua corpus, dum nudum frigori exponitur: forte etiam subito sic retropellitur humor exhalans, & inlueto quasi motu percussum corpus horret totum.

Tandem vero heu! ad conspectum aquæ, liquorum quorumcunque, & rerum vel pellucidarum, vel instar speculi reflectentium, horripulatio, tremor.] Mirus sane corpus inter ac mentem consensus est: certæ enim ac perpetuæ observationis est, quod corpori communicata venena menti vim inferant, eique sanæ rationis usum eripiant: nihil vero est, quod sensum ac mentis usum tam vehementer inturbet, quam graves ac violentæ partium *nervosorum* contractiones, quibus sanguis ad caput cum impetu urgetur, & liberior ejus cursus per cerebri vasa mire distenta, intercipitur: unde est quod *hypochondriaci* plerumque phantasia vitiosa laborant, & erga quædam mirabili quadam antipathia afficiuntur. Quamvis testante Meadio (t), multi, sub morbi initium saltem, nequaquam *aquæ visum expavescant*, neque à *liquoribus abhorreant*; sed, è contrario, cum *jucunditate* aspiciant; bibere cupiant siticulosi; aggredientes autem, quid impediatur, mirentur; dum interim, ut potiantur variis contentur modis, fugendo per calamum, &c.; fieri tamen nequit, exclament! Hinc, cum in variis tentaminibus mala adeo multa mens sit perpessa, non mirum est si causam, & quicquid causæ simile est, postea cum *horrore* repudiet. Præterea, quum sensiles admodum sint partes *nervosæ*, & ista, quæ averfantur vivide lucem reflectant, organa visus fortiter nimis stimolata, sensu quodam ingrato afficiuntur, & fere spasmos excitante: non secus ac in sani oculis subito expegefacti, ubi lux, alias haud nimis vivida, immittitur, nervi diaphragmatis, &c. in convulsiones trahuntur, & fit ille motus *convulsivus*, stertutatio.

Prostratus appetitus.] Totum enimvero corpus turbatur; haud rite procedunt secretiones, & *viscida*, *gravi materia* ventriculus oneratur; quod in *cadaverum dissectionibus* videre licuit.

Deglutitio tamen solidæ cujusque offæ possibilis; attactus humoris cujusque, maxime labiis vel lingua, incredibilem anxietatem, tremorem, convulsiones immanes, atque furorem fere creans.] Vel quia deglutitionis organa (quæ sunt præcipue dorsum linguæ, posterior palati pars, & œsophagi superior) efficacius amplecti queunt, & agere vi juncta melius in *solida*

(s) Sauvages dissert. sur la rage, p. 12. in notis.
(t) Essay on poisons, p. 137.

solida quam *fluida*; præterea epiglottidem, quæ quidem, hoc tempore, semper arcte debet claudi, *liquido* fortius deprimat *solidum*: quando igitur harum partium vis *convulsionibus* tollitur, *liquidorum* pars in asperam arteriam illapsa suffocationem minatur (u). Vel quia majorem ad deprimendam *liquida* vim edi necesse est, haud etenim fulcrum adeo stabile exhibent ac *solida*; hinc *paralytici* fere muscoli convelluntur. Revera tamen fatendum est, *aqueosis* ignoti quoddam inesse, quo stimulant *nervos*: cum enim primum ori immissa fuerant, antequam ad deglutitionis organa pervenerint, intumuit ventriculi regio (w): sic oris vasa tangens *liquor* excitat *spasmos*, qui fere statim, adeo mobile est *genus nervosum*, cum diaphragmate, ventriculo, &c. communicantur. *Hypochondriacum* novi, qui mane e lecto surgens, absorpta, uti mos erat, *aqua frigida*, ut os lavaret, statim summa vi *laticem* rejecit, *convulsione* toto corpore mirifice turbato: hic, tussi *convulsiva* sæpissime vexatus, ab ore arido & salivalibus ductibus quasi *spasmo* clausis, paroxysmum ingruentem præsentiebat.

Vomitibus glutinis fusci, biliosi, aut bilis porraceæ.] Hoc aliquando tantum observatur; attamen facile evenire potest, *spasms* sursum prementibus *bilem*, ut in aliis morbis *spasmodicis* non raro accidit.

Incalescentia, febris.] Hæc quoque non semper eveniunt; quidam enim casus ab auctoribus recensentur, ubi *hydrophobi* perierunt, absque ulla etiam incalcescentia (x). Nugentius (y) casum narrat mulieris, quæ, à *rabido cane* demorsa, paucos post dies demortua est, uti videbatur, è mera *debilitate* & *languore*. Plures (z) memorantur, ubi *febris nulla* aderat: quin imo Salius Diversus (a) idem testatur; exceptis duobus casibus, quorum in uno, *cane rabido* demorsus vir, ulcere jam sano, ingentem in imo ventre contusionem acceperat, unde valida *febre*, & paulo post *rabie* correptus, tertio die vita functus est; in altero, absque *contagio*, in morbo acuto *hydrophoba* facta est mulier: his exceptis, ait, "reliquorum *rabientium*, quos ego vidi, neminem sensi ulla conflictari *febre*; nec hujus adesse suspicionem, ne dixerim signum, observavi. Hinc colligo, *rabientes*, ratione proprii virus, non febricitare; si autem aliquando febricitent, hoc è corporis prævia altera indispositione fieri."

Ex his & antedictis conjicere licet, cum alii casus ab auctoribus fide dignis memorentur, ubi fortiter quidem *febricitabantur hydrophobi*, morbum à diversa plerumque causa, quam à *rabidi canis* morfu, originem duxisse. Quamvis tamen nullus dubito, quin ipse morbus in principio *nervosus*, sub finem, postquam terribiles adeo convulsiones perpessi sint ægri, inflam-

(u) Mead's Essay on poisons, p. 145.

(w) Philos. Trans. abridg. tom. 3. p. 277.; Bonet sepulchr. anat. tom. 1. p. 215.

(x) Sauvages dissert. p. 12. in notis.

(y) Essay on the hydrophobia, p. 90.

(z) Miscel. curios. dec. 3. an. 9. 10. supplem. p. 254.

(a) De febre pestilent. p. 558.

inflammationis signa, tandemque gangrænam, adsciscat. Sic enim aliquando fit in morbis hysteriis & hypochondriacis.

Vigiliæ assidua.] Ab eadem causa, qua *sonni turbati*, paulo majore. Priapismus.] Perpetua est & constans membri virilis erectio, sive adit acer in venerem stimulus sive non. In pluribus hoc morbo detentis observatum est symptoma. Affectio est *spasmodica*, &, dum corpus *spasmo* afficitur, plerumque evenit, haud, uti vult celeberrimus Meadius (b), à penis musculis erectioribus *spasmodice* affectis; anatomici enim recentiores (c) illos hoc officio defungi negant: ab aucto potius motu vasorum *oscillatorio* (d).

Cogitationum alienarum & insuetarum perturbata valde series.] A sensorio communi *spasmi* turbato.

Linguae asperæ exfertio; hiatus oris.] Sic in epilepsia, musculi *spasmo* laceffiti quasi *paralytici* deveniunt: relaxatis igitur linguae & maxillæ inferioris musculis, hæ partes gravitate sua delabuntur; sic hiat os, exsertaque lingua ab aere fit arida, aspera. Silentio tamen hic mirabilem præterire casum vix sane deceret; ipse enim loquitur Meadius (e), *Hydrophobum* vidi validis reftibus lecto constrictum, qui uno nisu omnes perfregit, & statim *paralyticus* morti occubuit.

Vox rauca.] Quia musculi glottidem arctantes quasi *paralytici* deveniunt, & vocem modulari nequeunt; vel deficiente liquido inungente, arefcit fistula; fere enim universæ, præter salivam, cohiberi videntur secretiones.

Sitis ingens.] Ab acrimonia salivæ nerveas fibrillas stimulant; liquor enim diluens quicumque repudiatur.

Furor ad conatum bibendi, humorum adfectum contactumve.] De his antea.

Spumæ in ore collectio.] Salivæ, etiam sanis, nisi omni fere momento deglutiretur, fat cito magna fieret in ore collectio; in *hydrophobis*, etiam suo in fauces stimulo, augetur, &, hiante ore compressis ductibus salivalibus, exprimitur; ipse porro ventriculus afficitur, quem inter & os magnus est *nervorum* consensus: hæc vero saliva, sæpius in ore agitata, *spumæ* formam induit.

Eam in alios exspuendi conatus vel invitus.] Salivæ, magna in ore facta collectione, si forte pars in fauces delabatur, nervis in pharynge irritatis, violenti statim fiunt *motus convulsivi*, quibus *latex* inimicus summa vi, ægro etiam invito, projicitur, non secus ac in sano homine dum *liquores* laryngem invadunt. Quamvis autem, *spasmi* liber, damnum alicui inferre nolit; tamen, his invadentibus, *mania* specie corripitur, & sanæ rationis usus, pro tempore, abripitur: unde etiam.

Ardor

(b) Essay on poisons, p. 133.

(c) Halleri primæ lineæ, p. 526.

(d) Whytt on vital and involuntary motions, p. 100.

(e) Essay on poisons, p. 136.

Ardor obvia quæque mordendi invitus, nec tamen à voluntate comprimendus; spumante rictu frendit.]

Pulsus & respiratio deficiunt.] A pulmonum vasis *spasmo* constrictis, vel à defectu spirituum animalium, affecto communi sensorio, adeo ut diaphragma & musculi intercostales munere suo non rite fungantur.

Sudor gelidus.] Adeo fortiter agunt *spasmi*, ut tandem venæ afficiantur, & humor, inhalantibus absorptus, *sudoris gelidi* specie exprimitur: vel potius, ut in omnibus fere morbis paulo ante mortem, à totius corporis *paralyfi*, fit syncope.

Dum interim mens prudens, constans, aliis à se metuens adest.] Intervallum habere videntur, in quo *spasmi* paululum cessant, vel in viscera nobiliora haud agunt; uti quidem fit in aliis morbis intermittentibus vel remittentibus dictis. Hinc igitur observatu dignum est, etiam in hoc stadio, non multum lædi cerebrum, & si, qua ratione, potuerimus *spasmos* sedare, vel *materiem morbosam* debellare, etiamnum adhuc scopum attingi; &, dum vita est, nequaquam spem abjici debere: hinc, "nihil crudelius, quam, abjecta curatela omni, statim negligere, aut suffocare;" uti humanissimus exclamat Boerhaavius (f).

Alia quidem omnia symptomata, quamvis mirabilia, tamen facilem ex antedictis explicationem accipiunt.

De *phenomenis* in *cadaveribus hydrophoborum* obiter notandum est, mirum non esse, si dubitetur, an omnia inflammationem indicantia, in *cadaveribus* inventa, à *rabie canina* ortum duxerint: sic enim, in eo quod dilecuerat Meadius, talia quidem nulla invenit, & in *hydrophobo nosocomio* fere nulla inveniebantur: attamen hæc evenire posse sub finem morbi, etiam in vera *hydrophobia*, non negaverim. Ita Hoffmannus (g), quo nemo melius morbi hujus naturam indagasse videtur. "*Spasmodium* est soboles, quibus sanguis, intra vasa congestus, irretitus ac refluere nefcius, statim concipit; tandemque in putredinem abit, unde *sphaceli*, &c."

Alia autem omnia *spasmodorum* vestigia adeo plane indignant, ut explicatione haud opus sit.

Sic, posita morbi natura, variisque ante & post mortem *phenomenis*, nunc de *prognosi* agendum est.

Magnum esse *discrimen*, omnes uno ore agnoscunt; haud tamen tam *desperandum* mihi videtur malum, quam multi crediderunt: major autem certe vel minor est spes, prout symptomata hæc leviora vel graviora fuerint.

Morbi igitur ingenium secuti, ad ipsum debellandum enixe operam demus, veteris adagii memores,

Disput. Medico-Pract. Tom. I.

H h h h

Prim-

(f) Aporism. 1145

(g) Vol. 1. p. 2. c. 2. §. 25.

*Principiis obsta; sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.*

OVIDIUS.

Antequam pergamus, monendum est, summa opus esse cautela, ut *hydrophobia* causam compertam habeamus; variæ etenim species varia admodum ratione tractari debent: e. g. *hydrophobia*, febris acutæ & inflammatoriæ comes, se iciter *vena sectione* & *antiphlogisticis* excipitur, si vero sit *nervosa*, vel a *rabidi canis* morfu orta, sane diversa prorsus medendi ratione opus est.

Curatio prophylactica in demorso requirit, ut, "primo, statim à contagio suscepto, totus locus affectus, una cum vicinis, profundis percutiatur *scarificationibus*, multumque mittat sanguinis; applicentur magne *cucurbitæ* fortiter trahentes; vel ferro inuratur ignito satis profunde; dein adigatur in *suppurationem perpetuam*, applicatu eorum, quæ assidua rosione exulcerant; interim toto illo tempore, ab initio in finem, semper foveatur *miria* ex *sale marino* & *aceto*, nunquam intermittendo; id continuetur usque ad sextum quidem mensem. Hæc Boerhaavius (b), Galenum (i), Aetium (k), Celsum (l), & Hildanum (m), secutus.

Præter hæc, laudaverunt veteres *animalia viva discissa* partibus demorsis admota. Quod etiam imperat Celsus (n): "Vivum oportet *gallinæ*, *ceum pullum* per medium dividere, & protinus calidum super vulnus imponere, ut pars interior corpori jungatur; facit id etiam *hadus agnus*, quæ discissus, & calida ejus caro statim super vulnus imposita".

Ita etiam *pultos gallinarum*, vel eorum podices admovendos, suadet Forestus (o).

"Neque alia profecto ratione juvat *viscus*, vel pars quædam *animalis rabidi*, quod plagam indixit, apposita, vel *oleum scorpionum* tantopere adversus eorum ictus commendatum, quam emolliente ac demulcente virtute," inquit Hoffmannus (p).

Omnium tamen efficacissimum auxilium ab igne expectavit Dioscorides (q), merito, ut ait Van Swieten (r): "Cum omnia destruat *vivus ignis*, sic cuncta lustret venena, simulque separatio *escharæ* inultæ
diu-

(b) Aphorism. 1143.

(i) De theriac. ad Pison. l. 1. c. 16.

(k) l. 6. c. 24.

(l) l. 5. c. 27.

(m) Observ. cent. 1. obs. 87.

(n) l. 5. c. 27.

(o) Observ. chirurg. 34. l. 6.

(p) Tom. I. part. 2. c. 2.

(q) Theriac. c. 2. p. 424.

(r) Comment. in Boerhaav. aphor. §. 1143. Tom. III. p. 569.

diuturnius tempus requirat, adeoque cita consolidatio vulneris prohibeatur. Simul monet, *eschara* separata, crudum *vinus falsis* & *acribus* irritandum esse, ne coalescat; & si ante quadragesimum diem coiverit, renovandum vulnus esse, sive *scalpello*, sive *nova unctione*. Recentiorum autem observata docuerunt, non sufficere levem & superficialem *injectionem*; sed requiri profundam, ut certi simus venenum vulnere inhaerens integre per *ignem* destructum fuisse".

Mirabilem sane pro comperto casum habeo, à matrona mihi in insula Barbada carissima, quæ servulo Æthiopi à *rabido cane* demorso, *candenti ferro* statim vulnus profundum inuri iussit; quo facto, nihil inde mali sensit. Alter autem, qui alium agnoscebat dominum, ab eodem *cane* vulneratus, paulo post *hydrophobus* periit.

Alia quidem similia leguntur apud Hildanum (s).

Unguentum mercuriale vulnere illinitum laudat Desaultius (t).

Hanc tradit medelam Nugentius (u): vulnere applicata valent, *sal*, *cepe assula*, *raphani rusciani rasura*, *cantharides*, *acetum*, *spiritus vini camphorati*, vel alia quævis stimulantia innocua. Præterea, *oleo* quodam penetrante & leniente *camphora* imprægnato circumcirca vulnus partes fricentur: hunc scopum *olea* quædam *animalia* melius quam *vegetabilia* quæcunque forsitan attingere valent, cum plerumque magis sint penetrantia, haud tamen lenia minus.

Præter hæc, suadet Boerhaavius (v), "ut vestimenta, & cætera, quæ venenum attingere vel afflare potuit, caute abjiciamus, vitemus".

Nunc ad *generalia*, externa & interna, *prophylactica*, pergamus.

Veteribus in more fuit veneno tactos *balneo calido* immittere; quod Celsus (x) hisce verbis testatur. "Quidam post *rabiosi canis* morsum agrum, protinus in *balneum* mittunt, eumque ibi patiuntur *desudare*, dum vires corporis finunt, vulnere aperto, quo magis ex eo quoque virus destillat; deinde multo meracoque *vinis* excipiunt, quod omnibus venenis contrarium est. Idque cum ita per triduum factum est, tutus esse homo à periculo putatur". Eodem loco gravissimus hic autor suadet, *vinum* calidum cum *ruta* quamplurimum ingerendum, & in *calidum balneum* mittendum esse eum, qui cicutam bibit". Quod curationis genus, apud veteres usu receptum, probat Hoffmannus (y), aitque, "*Temperatum balneum* in omni infania ego magnopere laudo atque commendo; quia partium nervosarum stricturas laxat, poros cutis recludit,
&

(s) Observ. chirurg. cent. 1. obs. 87. p. 66.

(t) Dissert. sur la rage, p. 173.

(u) Essay on the hydrophobia, p. 178.

(v) Aphorism. 1143.

(x) l. 5. c. 27.

(y) Tom. I. part. 2. c. 2. §. 26.

„ & motum sanguinis, spasmodum vi, ad cerebrum retroversum, ad eor.
 „ poris exteriora revocat: poris autem apertis, *vinum* propinatum san-
 „ guinis motum liberiores reddit, & transpirationem juvando, omnem
 „ conceptam venis virulentam materiem ex intimis sedibus expellit. Qui-
 „ busdam vero magni nominis viris commendatur *immersio* in *aquam fri-*
 „ *gidam*. Id vero remedii genus non semper securum, sed valde infi-
 „ dum esse puto; quia verendum est, uti ait Celsus, ne infirmum cor-
 „ pus *aqua frigida* vexatum nervorum distensio absumat. Nam si *balneum*
 „ *frigidum* in ejusmodi casibus juvat, illud exinde contingit, quod ter-
 „ ror, & vehementior sanguinis ad interiora repulsio in robustis & cali-
 „ dioribus subjectis, motum sanguinis & humorum intensiorem cum ca-
 „ lore ac sudore efficiant, quo vis morbi infringitur & venenum elimi-
 „ natur. Quum vero id non semper & ubivis eveniat; hinc utique fri-
 „ gus, spasmi à veneno excitati vehementiam augens, majorem potius
 „ noxam affert. Quam ob rem Celsus, loco citato, monet, ut, si ta-
 „ lis spasmus incidat, æger protinus à *piscina* in *oleum* vel *balneum calidum*
 „ demittatur. Hæc magnus ille vir. Quid igitur sentiendum est de usu
 „ *balnei frigidi*, fere omnibus etiam vulgo remedii decantatissimi? Hæc ta-
 „ men profert Boerhaavius (2). “Statim post infectionem, magno cum
 „ apparatu, metu incusso, sæpe minitando, tandem præcipitem in *mare*
 „ vel *fluvium* dando, aliquamdiu submersum tenendo, iterum mergendo,
 „ id repetendo aliquoties, cum iisdem omnino circumstantiis: eas enim
 „ sanare *spiritum turbando*, non *aquam salsam*, docuit funestus exitus ho-
 „ minis post morsum naufragi, multis horis natantis, sæpe diu fluctibus
 „ submersi, tamen postea hydrophobi”.

Cui respondet Nugentius (3). Nonne exemplum illud allatum, à *ter-*
roribus quoque Boerhaavium abalienare sufficeret, doceretque eos, æque
 ac *immersiones*, parum valere? Cum enim misero illi, *submersiones* inter
 & *conflictus*, quos in naufragio passus est, *timoris* haud minus incuteretur,
 ac si, sanandi causa, arte productos tolerasset. Narrato tunc casu, in
 quo feliciter minus hæc cefferant, pergit: *his*, non tantum non amo-
 vebatur, nec inducias ferebat morbus, sed & omnia augebantur *sympto-*
mata; præterea, inter innumeros *arabido cane* demorsos, & *hydrophobia*
 interfectos, pauci tantum infidum hoc speciale remedium neglexerant.

Acetum ac *theriacam* laudat Hoffmannus (4); hæc enim, asserit, “in
 „ omnibus fere venenorum generibus, solis corrosivis exceptis, discuti-
 „ do ac sudorem movendo, opem ferunt præstantissimam. Quod reme-
 „ dii genus adversus viperarum morsus jam olim commendatum fuit à
 „ Celfo, quia spissescentem intus humorem discutit, & hæc ratione sanita-
 „ tem dat”.

Ubi,

(2) Aphorism. 1143.

(3) Essay on the hydrophobia, p. 191.

(4) Tom. I. part. 2. c. 2.

Ubi, primis diebus, neglecta erat medela, nec amplius fatis educi po-
 terat viras, quod per vulnus communicatum fuerat; Dioscorides (c) *pur-*
gantia commendat, dicitque, “Alia curationis ineunda ratio; nimirum
 „ imperanda *purgatio*, quæ, dum, corpus agitando, ipsius habitum tran-
 „ mutat, magnum adfert adjumentum”. Laudat *hieram*; uti etiam Aë-
 tius (d) & Egineta (e), imprimis illam, quæ, addita *colocynthide*,
 purgabat fortius.

Omnium autem efficacissimum remedium notabat *helleborismum* Dioscori-
 des (f), si frequentius ante diem quadragesimum, vel etiam postea, ad-
 hiberetur. “Tantam enim vim habet id genus auxilii, ut nonnulli, qui
 „ jam *aqua metu* prehendebantur, in ipso *primo morbi insultu*, *helleborum*
 „ fumentes, evaserint incolumes: nam ipso malo jam detentos ne quidem
 „ *helleborus* servare posset”.

Magnis laudibus extulit *hellebori* usum Salius Diverfus (g) in hoc mor-
 bo, & tuto dari posse ejus *infusum* certis experimentis se novisse affirmat:
 ubi majorem hujus remedii efficaciam desideraret, dabat *merum helleborum*,
 sed prius binis coctionibus in *aceto* mitigatum.

Alia autem monuit Dioscorides (h): “Præter hæc, *sudores* & ante
 „ cibum & post cibum eliciendi, qui & *dropaces* & *sinapismi* universo cor-
 „ pori alternatim applicandi”. Postea *cibus acres* (*σπινοφάριος*) & *me-*
racos potus, quibus vis veneni egregie retundi potest, quotidie assumendos
 suadet. Magnum imprimis effectum expectabat ab *alliis*, *porris*, & *cepis*.

Baccius (i) tradit, Rhazem & Joannem Damascenum, antidotum ex
cantharidibus commendasse; si, nempe abscissis alis ac pedibus, infusæ per
 noctem & diem, in lacte ebutyrato & acetoso, mox exsiccatæ, ac in len-
 ticulæ farina exceptæ, formarentur in trochiscos ad pondus scrupuli unius
 ex vino, & exhibeatur trochiscus ad multos dies. Si autem æger sangui-
 nem eminxerit, lacte recenti attemperari posset urinæ acrimonia.

Post hos, idem remedium ab aliis medicis commendatum legitur (k).

Hoffmannus (l), postquam *sudoriferorum* laudes extulerit, ait, “Ex
 „ quo perspicitur, quam, egregie ad expellendum venenum conferat solus
 „ *motus*, & *exercitatio* corporis, qua *sudor* prolicitur. Et quoniam in *ta-*
 „ *rantismo* spasmi cutim constringunt, unde *sudor* gelidus fluit, & corpus
 „ refrigeratur, quod etiam in scorpionum moribus observatum fuit; hinc
 „ etiam *motus*, & corporis *agitatio*, quæ *sudorem* provocat, optimum &

H h h h 3

fre.

(c) Theriac. c. 2. p. 426.

(d) L. 6. c. 24. p. 108.

(e) L. 5. c. 3. p. 75.

(f) Theriac. c. 3. p. 425.

(g) De febre pestilen. p. 171.

(h) Theriac. c. 3. p. 425.

(i) De venenis & antidot. p. 80.

(k) Medical Essays, Tom. V. part. 2. p. 985.

(l) Tom. I. part. 2. c. 2.

„ frequenti experientia comprobatum in *tarantismo* est præsidium. Probe enim animadversum fuit à sagacioribus, non *musicam*, qua tantopere delectantur *tarantula isti*, genuinum esse *tarantisimi* remedium, sed potius *motui ac sudori*, quem movet *sultatio* adscribendum esse, quidquid *musica* præstari fingitur.”

Quoniam vero de *musicæ* usu in *tarantismo* agitur, haud alienum videtur, quæ de hac re memoriæ prodidit Meadius (m), præcipua attingere. Eo prodest, quod *motus* membrorum continuus protulit *sudorem*, quo particule inflammatorie auferuntur, & spirituum animalium febris minuitur: præterea & ad vim determinatam & specialem tremuli aëris vibrationi modulationem, chordis musicis ad elasticas cerebri fibras allatam, aliquid forsan referendum: corpora enim contractilia certo quodam motus gradu in fluido ambiente afficiuntur; quanquam gradus major varie modificatus effectus haud similes efficiat: v. g. in instrumentis musicæ duobus apte modulatis, si chordæ unius feriantur, chordæ alterius concordantes sonant: tamen motus in aëre multo major, ab alia causa, fere nullos, qui sentiri possunt, effectus producet. Alios homines aliud delectat *musicæ* genus; tenet enim varia ratione eorum fibræ, iisdem agitationibus non afficiuntur. Apud veteres frequens erat *musicæ* usus. Sic refert Galenus, Æsculapium, illos quibus animi motus violenti temperamentum corporis fervidum induxerant, *μελει* & *cantu* ad sanitatem revocasse: ejusdem meminuit hisce verbis, *μυλακαίς επαίδαίς*, Pindarus (n): unde etiam nomen *incantamenti* originem cepisse videtur.

His missis, ad *specifica* dicta progrediamur, quæ non tantum in primo morbi gradu, sed & *ultimis stadiis* fere omnia laudantur.

Cinere *cancrorum*, vel solum, vel additis *radice gentiane* & *thure*, laudat Galenus (o), tanquam remedium natura sua efficacissimum ad hunc morbum præcavendum, si homini demorso quotidie detur per quadraginta dies, ad mensuram magni cochlearis. Ubi vero non statim à morso inflicto, sed post aliquot dies datur hocce remedium, tunc duplicatam dosin requiri monebat. Modum autem præparandi sequebatur, quem Æschriion empiricus, medicamentorum peritissimus, tradiderat: *cancros* enim viventes comburebat, in patella æris rubri, in cineres, qui in pollinem facite conteri poterant: decem partibus *cinerum cancrorum* addebantur quinque partes *radicis gentiane*, & una pars *thuris*: vulnere simul imposuit *emplastrum e pice*, *opopanace*, & *aceto acerrimo* (p). Idem remedium commendant Dioscorides (q), & Aëtius (r).

Scribo-

(m) Essay on poisons, p. 118.

(n) Pyth. d. 3.

(o) De simpl. med. facult. l. 11. c. 2. n. 34. Charter. tom. 13. p. 310. 311.

(p) Van Swiet. comment. in Boerh. aph. §. 1147. p. 584.

(q) Theriac. c. 11. p. 423. 424.

(r) l. 6. c. 24. p. 107.

Scribonius Largus (s) mentionem facit antidoti, quam quotannis componebat præceptor ejus Apuleius Celsus, & in Siciliam mittebat, quia ibi sunt plurimi *canes rabiosi*. Componebatur è *nardo Syriaco*, *croco*, *myrrha*, *costo*, *casia*, *cinnamomo*, &c. & *opio*. Dabatur autem fabæ Egyptiæ magnitudine ex aqua, per dies triginta, demorsis hominibus, ad præcavendam *hydrophobiam*; imo etiam jam *aquæ metu* correptis (t).

Palmarius (u) tradit remedium, cujus tantam esse credebatur efficaciam, ut, nulla etiam vulneris habita cura, quacunq; victus ratione uterentur demorsi, certa sanatio ab ejus usu sperari posset, non tantum *prophylactica*, sed etiam dum *aquæ metus* aderat. Hujus est formula. ꝛ Foliorum *rutæ*, *verbene*, *salviæ minoris*, *plantaginis*, *foliorum polypodii*, *absinthii vulgaris*, *menthe*, *artemisiæ*, *melissophylli*, *betonicæ*, *hyperici*, *centaurii minoris*: singulorum æquale pondus in pulverem tenuissimum redigebatur, & hujus drachmam dimidiam demorsis quotidie præbebat, cum duplo *sacchari*, vel ex vino, vel ex pomaceo, vel ex jusculo, vel ex butyro, vel ex melle, opiata forma, jejuno stomacho, & tribus horis ante cibum. Drachmam unam & dimidiam aut drachmas duas credit sufficere, tum homini, tum omni animali, quantumvis crudeliter sauciato: interim monet non nociturum, si ad tres quatuorve drachmas detur; imprimis, si longo post morsum tempore, vel nata jam *hydrophobia*, curatio instituat: vulnus autem foveri jussit, bis vel ter de die, *vino* aut *hydromelite*, in quo ejusdem pulveris drachma diluta fuerit; dein more communi tractandum vulnus jubet, illudque cicatrizari posse asserit, absque ullo *hydrophobia* metu (w).

Alterum exhibuit Mayernus in actis societatis regie Londinensis (x). Sumebantur *rutæ* foliorum à caulibus mundatorum & contusorum uncie sex, *theriacæ* Londinensium, vel Venetæ, *alii* contriti, & tenuis *limatura stanni*, singulorum uncie quatuor: vase terreo, rite clauso, digerebantur in quatuor libris *vini* albi generosi, vel & *Canariensis*, balneo per quatuor horas, leni ebullitione, cavendo ne vapor exiret; dein colatura expressa servabatur. Pro tenera vel calida ægri constitutione, loco *vini* substituebatur *cerevisia* generosa bene fermentata. Dabatur ille liquor medicatus ad duas vel tres uncias, in quibusdam ægris etiam majori copia, omni mane per novem dies; & à cibo, per tres horas post sumptum remedium, debebat abstinere æger. Fæces residuæ, quæ in colo remanserant, applicari debebant vulnere, & singulis viginti quatuor horis renovari. Simul monetur, illud remedium potari debere frigidum, vel saltem leviter tantum tepidatum, propinarique ante nonum diem post morsum inflictum; secus enim sanguis veneno jam nimis infectus esset.

Simile

(s) N°. 171. 172. p. 120.

(t) Van Swiet. comment. ib. p. 585.

(u) De morb. contag. p. 276.

(w) Van Swiet. comment. in Boerh. aph. §. 1147. p. 586.

(x) N°. 191. p. 409.

Simile remedium ibidem describitur electuarii forma, nisi quod *scordium*, *serpentaria Virginiana*, & *hyperici flores* addantur (y).

A Meadio (z) celebratur *pulvis antilyssus*, quem hac ratione prescribit.

℞ *Lichenis cinerei* pulverizati unciæ dimidium, *piperis nigri* in pulvere triti drachmas duas. Hoc modo exhibebatur: præmissa *venesectione* in brachio ad novem aut decem uncias. Pulveres bene misti in quatuor doses dividebantur, quarum una quatuor diebus successivis mane, vacuo ventriculo, dabatur cum dimidia libra lactis vaccini calidi; his quatuor dosibus sumptis; omni mane jejunos æger, *balneo aqua frigida*, per mensis spatium, immergi debebat, hac lege, ut totus mergeretur, & tantum per dimidium minutum horæ, in aqua maneret, si admodum frigida esset. Postea adhuc sexies eodem balneo uti debebat, duarum septimanarum spatio.

Apud Chineses pro certo remedio habetur sequens formula. ℞ *Moschi* optimi grana sedecim, *cinnabaris nativæ*, *factitiæ* ana grana viginti. Scorsim terantur in pulverem impalpabilem, dein misceantur, & exhibeantur cum haustulo *spiritus fermentati ex oriza preparati* (Arrack). Plerumque intra duarum aut trium horarum spatium, blandus sequitur somnus & perspiratio (a). Laudatur & ad curam *prophylacticam*, si statim post morsum inflicto, vel quam fieri potest citissime, detur; tuncque per triginta dies ab *hydrophobia* tutum reddit hominem demorsum; quo tempore elapso, datur denuo eadem dosis. Ubi vero jam aliqua signa *hydrophobia* adsunt, tunc secunda dosis *hujus pulveris*, tribus horis post primam dosin assumptam, dari debet, & certa promittitur cura (b). Successisse hanc curationem sæpius testantur autores (c).

Alii laudant *mercurialium* usus. Sic Desfaultius (d), qui exempla perhibet hominum duorum alupo rabido vulneratorum, quibus statim cicatrices vulnerum & totum brachium illevis *unguento mercuriali*; tribus diebus successivis hanc *inunctionem* repetiit; tuncque inceperunt cicatrices, antea elevatae & induratae, deprimi ac emolliiri; dedit simul *pulverem Palmariæ* quotidie: postea, alternis diebus, *inunctionem mercurialem* adhibuit, tali cum eventu ut uterque curatus fuerit integre.

Eadem cura successit (e) in juvene à *canis rabido* demorso, cui post sex dies jam aderat insolita mœstitia, tremores, somni perturbati, tendinum subfultus; datus fuit vesperi bolus confectus è quatuor granis *turpethi mineralis*, scrupulo *lapidis contrayervæ*, & *theriaca Andromachi* pauculo,

(y) Van Swiet. comment. in Boerh. aph. §. 1147. p. 587.

(z) Essay on poisons, p. 164. 165.

(a) Philos. Trans. N°. 474. vol. 42. p. 226.

(b) James's new method, &c. p. 33. 34.

(c) Ibid. & Sauvages dissert. sur la rage, p. 34. Philos. Trans. N°. 474. vol. 43. p. 215. 216.

(d) Dissert. sur la rage. 1734, in 12mo.

(e) James's new method, &c. p. 4. 5.

ut inde bolus fieri posset. Nocte sequente bis alvum liquidam deposuit: die sequente vesperi *similem bolum* sumpsit, unde somnus longior & sudor largior; bis etiam alvum deposuit, atque omnia symptomata minuebantur. Tertium autem bolum sumpsit vesperi denuo; unde placide dormivit, & mane sanus vegetusque surrexit: in *frigidum balneum* quotidie per dies quatuordecim descendit, postea sanus vixit. Crusta autem arida, quæ vulnus manui inflicto tegebat, post *tertium bolum* sumptum, sponte decidit, vulnusque probe cocto pure per aliquot dies manavit, dein facile sanatum. Hæc omnia adduxit Van Swieten (f), *mercurialis* laudaturus.

In muliere *hydrophoba*, quæ *pulverem antilyssum*, &c. frustra tentaverat, sequenti medela felici cum eventu usus est Nugentius (g).

Statim fiebat *venesectio* ad uncias quindecim. *Emplastrum è galbano cum extracti thebaici* unciæ dimidia, gulae & collo statim applicabatur. Dein quamprimum tertia quaque hora exhibebatur chartula *remedii Chinesis* ad hanc formulam. ℞ *Cinnabaris nativæ* & *factitiæ* ana grana viginti quatuor; *moschi optimi* grana sedecim: in pulverem subtilissimum redacta. M. f. bolus syrupo quovis simplice. Una cum his dabatur pilula granorum duorum *extracti thebaici*, donec conciliaretur somnus. Vulnerata manus & totum illud brachium *calido oleo* sæpius de die fricabatur, toto morbi decursu.

Enema è vino antimoniali injiciebatur, & cum aliis, pro re nata, repetebatur.

Pro potu communi ptisanarium nitratum, ut sedaretur sitis. Postea quibusdam symptomatibus recrudescens, optime successit sequens remedium. ℞ *Ase fetida* grana duodecim; *moschi* grana decem; *camphora* grana sex. M. f. bolus statim sumendus, interpositis haustibus salinonervosis. Optima tanquam remedia in hoc morbo, laudat *camphoram*, *asam fetidam*, *moschum*, *opium*, *castoreum*, & *valerianam sylvestrem*. Observat denique (h), in omnibus fere morbis spasmodicis, sudoris excretioni valde proclivem esse naturam; nihilque adeo feliciter spasmos solvere, ac solutos indicare; & quidem antispasmodica insigniter diaphoresin promovere; porro in muliere *hydrophoba* variis convalescentiæ gradibus *sudorem* semper præiisse (i).

Mihi autem observata quædam subicere liceat.

Imo, Non tantum ante sed etiam post *hydrophobiam* enatam, solis *nervinis* & *sudoriferis* sanatorum fide dignæ narrantur historię: & in aliis, ubi adjectis medicaminibus tribuebantur laudes, merito quidem his tribuendæ videntur.

2do,

(f) Comment. in Boerh. aph. vol. 3. p. 581.

(g) Essay on the hydrophobia.

(h) Ibid. p. 104.

(i) Ibid. p. 34.

2do, Nullam vidisse contigit historiam fide dignam, ubi, sine his, alia adhibita perfectam sanationem effecerint.

Nunc autem, ut ex antedictis optimam medendi rationem pro virili hauriamus, æquum est.

Indicationes curatoriaæ hæc sunt.

In primo morbi gradu.

Prima est, quam ocyssime ulteriorem veneni progressum sistere.

Secunda, accepti expulsionem tentare.

In ultimis gradibus.

Prima est, spasmos quam primum sopire.

Secunda, venenatam materiem eliminare, sudorem movendo.

Primi gradus indicationi primæ, satisfaciunt remedia ad rationem Boerhaavianam: attamen magnopere comprobo *injectionem* à Dioscoride & aliis haavianam: attamen magnopere comprobo *injectionem* à Dioscoride & aliis adeo laudatam, partibus vulneratis profunde adactam: dein haud abs re foret ipsas oleo quodam animali camphorato sæpius inungere.

In secunda forsitan & usui foret *balneum tepidum*, in quo bis de die ægro desudare liceat; antea mane & vesperi accepta dosi *remedii Chinesis*, cum vini cujusdam generosi cyatho. Interdum *rhei*, *elixiris sacri*, vel *unctura hellebori nigri*, decantati adeo remedii, dosin parvulam accipiat, ut primæ viæ leniter purgentur: hæc enim in morbis *hypochondriacis* sæpe profunt.

Vitanda autem sunt omnia, quæcunque nimium debilitant corpus; quod reficiendum est *ruris amenitate*, *exercitiis* omnium generum, præsertim *equitatione* varia; vel etiam *saltatione* ad sonum *instrumenti musici*, quocunque maxime delectetur. Tranquilla, quantum fieri potest, servanda mens est. Hæc per mensis spatium continuentur: tum postea per bimestre spatium, omni mane & vesperi, ad molem nucis castaneæ sumat electuarium sequens. R. *Corticis Peruviani* pulverizati unciam; *theriacæ* Pharmacopœiæ pauperum unciam dimidiam. M. f. electuarium cum *syrupo croci* q. f. Sæpius in diæta *cepis* & ejusdem generis radicibus utatur.

Hæc vero, si morbum hunc truculentum arcere non valeant, ad medicamina *ultimis gradibus* adaptata festinandum est.

Ad primam indicationem, nihil melius videtur, quam statim Nugentii *emplastrum nervinum* gulæ imponere; dein interna alia ejusdem antea memorata; qualia sunt *opii* grana duo omni trihorio, cum chartula *pulveris Chinesis*: hæc enim *spasmos* optime sedant, & quidem *sudorem* movendo inserviunt etiam.

Secundæ indicationi, cui & aliud ejus remedium è *camphora* &c. prioribus aliquando interponere operæ erit pretium. Hæc medicamina si deglutire nequeat æger, in ore tamen dissoluta forsitan probe satis effectus suos exferent.

San.

Sanguinis missio, quamvis multum laudetur; tamen, quia ægrum debilitet, nisi in ore, pulsu, & urina inflammationis indicia sint vel præsentis vel cito à *spasmo* orituræ, vix celebranda videtur. Alvus, si nimis tarda sit, *enemate* quovis leniente, vel *oleo mero*, solvatur; si vero æger aquosa ano immissa horreat, *suppositorio* è *sapone* in *sale* convoluto utendum.

Musica etiam nunc forsitan auxilio erit, & *saltatio* quæ *sudorem* elicit.

Vitanda sunt omnia quæcunque spasmos excitare queunt; talia sunt, aquæ visus, tactus, vel rei cujuscunque aquosæ aut lucidæ: ne quidem minimo strepitu turbetur homo, vel ingratae ullius rei mentione: in loco lucis radijs pervio minus detineatur: aër, quantum fieri poterit, moderate caleat.

Si quidem, his cautelis ac medicamentis feliciter inducias ferat morbus, nullum novi remedium aptius ad *recidivam* præcavendam; quam *cortex Peruvianus* electuarii forma, ut antea.

F I N I S.

X L.
RUDOLPHI JACOBI CAMERARII
ET
THEOD. CHRISTOPH. SCHARFF,
DISPUT. INAUGULARIS
DE
ALYSSO CLAVE.

Tubingæ 1709. Mens. Mart.

RUDQ.

liii 2

T H E S I S I.

P Agus est, hinc versus occasum situs, distans ab urbe ultra milliare, *Altingen* dictus; ad hunc frequens hominum fit confluxus ex vicinia, si quos per infortunium contingat morderi à cane (a) rabido, ut liberentur à periculo metuendæ noxæ (b), per cauterificationem (c) ibi sustinendam.

I I.

Operationis instrumentum [vel si mavis medium, quia usurpatur ignitum] dicitur esse clavis (d), sed talis profecto mihi non comparuit, quicquid olim fuerit; nam non superest nisi vix sphenam longum ferri frustulum, ligneo manubrio infixum, nescio quo casu vel longo usu multam de sua substantia deperdidit. Interim servat communiter nomen per omnem viciniam clavis, & diminutionem sui tantam passâ, nihil tamen suæ virtutis præterditur amisisse.

I I I.

Materia ipsius non videtur alia, quam communis clavium, ferrum; Quamquam dicuntur esse, qui metallum (e) aliud, vel illud singulariter præpa-

(a) De rabiosi canis morfu sermonem aliis venenis animalibus præposuit *Dioscorides* Mat. Medic. lib. 6. cap. 36. quod id animal domesticum ac frequens esse consuevit, & in rabiem sæpius agitur, ab eoque cavere difficile, inde periculum inevitabile hominem manet, nisi multis utatur auxiliis. *Listerus* autem in Exerc. med. tert. vehementer miratur, id non frequentius contingere, idcirco divinam magnopere laudat providentiam, à morbo omnium longe sevilissimo humanum genus etiam invitum tueri quæ velit.

(b) Præterquam quod inde mors est fati certa, iter ad mortem est nimis miserabile. *Cornel. Celsus* de re med. lib. 5. cap. 27. *Miserrimum* genus morbi, in quo simul æger & siti & aqua metu cruciatur, inter angores & inquietudines, ad ipsam usque rabiem interdum; non semper. Ita limitantur verba *Helmontii* in tum. pest. Pavet de morsus, stata periodo, ad liquidorum cunctorum conspectum, concipit caninam invadentem, optatque viventes omnes posse perdere, suamque multiplicare rabiem; Item illud *Listeri* l. c. novam inde naturam caninam aliquatenus homini superinduci.

(c) Actum Medico-Chirurgicum, vi aphorismi Hippocrati adscripti: Quæcunque Medicamenta non sanant, ea ferrum sanat; quæ ferrum non sanat, ea ignis sanat; quæ ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet.

(d) Hinc famosum etiam clavis nomen servavi, & ipsam dixi *Alysson*, eo sensu, quo herbam Græci, quæ nomen accepit juxta *Plinium* nat. hist. l. 24. c. 11. quod à cane commorsos rabiem (lyssam) sentire non patitur. Maxime, cum *alysson* veterum vel sit dubium, vel non usuale inter nos. Sic & ad ipsos audit bona *glycyrrhiza*.

(e) Auri & argenti pro cauterio ad hunc usum mentionem facit *Matthioli* in comment. *Dioscor.* c. l. Cupri etiam *Helmontius filius* d. Marc. & *Mirc.* Prunam ardentem morsui viperæ destinat, quin pulverem pyrium desuper accendi jubet, *Lemery* curf. chym. An & W. ten Rhine moxa locum haberet?

præparatum, velint arguere ex hoc, quod non exciter vesicam, cuti admotum, sed nigrum modo circulum relinquat (f), non ultra triduum durabilem, quin sensim evanescat.

I V.

Ferrum istud perhibetur esse nullis conspicuum externis prærogativis, non insignitum characteribus, figuris, aut sigillis (g), sed ut aspectu vile, ita sola vetustate & prætenfa facultate celebre.

V.

Origo (h) ejus incerta est, principium vel ignorant vel occultant pagi incolæ, totus autem ipsorum processus nititur traditione majorum, & auctoritate antiquitatis (i).

V I. Locus

(f) Ubi omnino habenda ratio tam gradus ignitionis, quam modi impressionis, quia dolor ab ustione levis esse dictus contactum arguit levem atque superficialem. Et ipsos rusticos rationem habere teneritudinis personarum, ex discursu comperi. Inclemens tamen hic esse potest clementia, docente Tulpio ob. l. 1. c. 21.

(g) De qualibus vide sis Em. König Regn. Anim. Matthioli Comment. l. c. cap 37. Ad figuram spectat, quod è vulgo quidam claves cum Crucis signo quascunque similibus viribus pollere nuper prætulerunt; qualiter cruciatam nostram non possum dicere. Ad Frommannium de fascin. remittens, de crucis signaculo si quis plura velit.

(h) Altius ascendendum sibi putavit pro remedio hydrophobiae Plinius; ita enim l. 25. c. 2. *Anceps ratio inventionis herbarum, quippe etiam in repertis alias invenit casus, alias [ut vere dixerim] Deus. Injanabilis ad hosce annos suis canis rabidi morsus, pavorem aqua, potiusque omnis afferens odium. Nuper cujusdam militantis in prætorio mater vidit in quiete, ut radicem Sylvestris rose, quam Cynorrhodon vocant, eblancidam sibi aspectu pridie in fruteto, miseret filio bibendam in lacte. In Lusitania res gerebatur, Hispania proxima parte: cusuque accidit, ut milite à morsu canis incipiente aqua expavescere, superveniret epistola orantis, ut paret religioni, servatusque est ex insperato: Et postea quisquis auxilium simile tentavit. Pervenerunt ad nostra usque tempora hæ laudes rubi vel rose caninæ, [an communis, an odoratæ?] leguntur ut passim, sic & in anat. præct. Boneti; sed confer seq. thesin. nr. 18.*

(i) Cæli Rhodigini verba huc omnino transcribenda ex l. 9. c. 53. antiquarum lectionum, ubi medicamen recenset, item coelitus petitur: *Est in Rhodigini paludibus Divi Bellini templum, miraculorum frequentia celeberrimum, Et affluxu hominum etiam notissimum. Erecta adis, causa fere publica est; Pulsus is Divus Patavio, grassantibus nobilitum plerisque, quod severius, sanctiusque, quam ab illis probari posset, Episcopum ageret, insectantibusque inimiciter adversariis, in palustre agri nostri solum quindecim millibus passuum Rhodigio distans, divertit, cum manus hominum evasisset videretur, canum rabiem non evasit, à quibus è vestigio convulsus discerptusque mox in Divorum indigentia relatus, templum in illis emeruit locis, in quo Et arca marmorea ferreis ocellis cancellis latet sanctissimum ejus corpus. Templi o, ex necis genere ea est celestis proprietas, si quis clavem sibi quaesierit, qua adis valvæ recludantur, ac ea candente, quicquid rabie agitari visum sit, attigerit, presentissimum est remedium, Et morbum non verum. Similes alibi laudantur claves Petri. Si clavis esset vel fuisset illud Altingense ferri frustum, forte Rhodigo aut aliunde ipsis missa posset credi; Jam vero ubi, an vel cui, aut à quo, sancto fuerit consecratum, nos latet.*

V I.

Locus operationis non est templum (k), ubi olim hoc cauterium afferbatur, nec curia, ubi etiam olim læsi solebant uri, sed vstrina, sive officina publica fabri ferrarii, ubi alias toties candeferi solet ferrum.

V I I.

Locus custodiæ non amplius est templum, ego quippe id ferrum inveni in ædibus prætoris sive Sculteti; unde & operator est faber pagi; Directores duo Senatores rustici, unus sacris (l) Pontificiis addictus, alter Evangelicus, qui totius operationis curam gerunt specialem.

V I I I.

In casum casus tamen etiam per duos illos thesauri custodes, clavis mittitur extra pagum, ad demorfos hinc inde, siquidem eo venire nolint vel nequeant.

I X.

Habent porro, quod curent duo illi sive testes sive custodes, scil. ut post usum ferrum hoc ignitum sensim sponte refrigeretur in aqua (m), quod omnino caveri voluit.

X.

Operator nullas dicitur observare ceremonias, nihil mystitate, nullas audiri

(k) Baglivius dissert. d. Tarantul c. 12 ubi de frequenti copia canum rabidorum in Apulia sub exurentissimo Solis calore, hoc addit: *Benignitate tamen summi nominis à rabidis canibus homines demorfi brevi sanantur, si ante quadragesimum à morsu diem se contulerint ad oppidum S. Viti, ubi effugit ad Deum pura mente precibus, Divi illius intercessione mox liberantur, ut cuius in Apulia constat. Sed confer quæ de Pharmacopoeo c. 7. Item Viti chorea dicitur affinis tarantatis; atqui Tarantule nullum Sanctum opponit, ab ea lætis nullum Patronum assignat. Alias, ut ex Schol. Colloq. Erasmi didici, Hubertus, creditur esse nescio formidabilis aut amabilis, hydrophobiam vel immitendo vel pellendo. At non pro amentia hæcenus quod sciam Patronum aliquem invocant coelitem, addit Helmontius tr. demens idea.*

(l) Matthioli l. c. postquam tractationem medicam morforum à rabido proposuisset, subjungit: *Verum enim vero, per pauci nostra hæc ætate habentur à rabioso cane demorfi, qui Medicos consultant. Nam tanta est religionis eis, ut omnes, quos mororderint, partim ad Divi Donni templum confugiant, partim v. ad Divi Bellini sacellum. Et Helmontius l. c. Catholici desperantes nec fidentes remediis academiæ, nostrates ad S. Hubertum confugiunt. Præsidem vel Patronum inter coelites hujus curationis, ut dictum, Altingenses vel non habent, vel ipsi non norunt, nisi celent.*

(m) Cui ad latus poni poterit illud, quod prudentioribus cautum est, vulnus aqua non esse eluendum.

audiri precatiunculas (*n*), nec quid fieri singulare vel gestibus, vel verbis (*o*); Item operationem peragi gratis; Eleemosynæ, si quæ detur, duas partes cedere fisco pauperum, tertiam operatori.

X I.

Ex parte subjecti nihil requiritur, non est, quod dicat, vel faciat, sed habet morsus se pure passive: Farinam (*p*) tamen in pago per amorem Dei emendicare jubetur, quæ prætereaque nihil inspergi debeat parti adultæ.

X I I.

Forfan & hoc notari meretur, quod averso (*q*) vultu sustineat adultio- nem homo, tergum ultrinæ obvertens.

X I I I.

Uritur tandem vola (*r*) manus, monticulus pollicis (*s*) substratus, brachio retrorsum reflexo ad dorsum; Locus hic homini omni & soli est unus & idem. (*t*).

XIV. Buta

(*n*) *Matthiolus* locis citatis exorcismos institui scripsit.

(*o*) Præsentem Judæorum curationem verbalem communicat sub finem epistolæ de hydroph. *Cel. Leuitius*.

(*p*) *Bagivius* l. c. c. 8. ubi de cauteriis in genere: *Succo petroselinæ immixta pars brevis de se escharam emittit, si super ambustum locum insuffletur flos farinæ tritici, in tenuissimum alcohol redacta, &c.*

(*q*) *Helmontius* inculcat, ritus talium curationum extraordinariarum esse præcisè observandos, sub gravi periculo.

(*r*) Hoc præcipuum paradoxum, non ubi locum affectum, partem ipsam morsu læsam, cui communiter omnes auctores destinant cauterium. *Dioscorides* c. 38. *Contra virulentos ictus istic expeditissimum est auxilium, ut pote cum ignis cetera viribus præstet, quod virus domet, & ferri penitus non patitur, simul quod pars ignem ex- perta postea non vulgare fundamentum curationi futura præbeat, manente diutius exul- ceratione.* Limitat tamen *Celsus*: *Si locus neque nervosus neque musculosus est, vultus id adhibendum est: si ubi non potest, &c.* Et *Dioscorides* tandem etiam occipiti & post aures urentia cataplasmata destinat. Qui de frequenti inustionis usu apud Japones prolixus agit *W. ten Rhyne*, hoc quam maxime inculcat, in ultorio hoc artificio omne momentum acumen atque experientiam in locorum electione esse positam; ita ut simplici locorum prævaricatione membri alicujus motus depravari, vel etiam visceris cujuspiam vitalis facultas vitari queat.

(*s*) Equum videtur postulare, ut *Chiromantæ*, si quam habent, hujus loci dant rationem.

(*t*) Ordinarie hoc fit in dextra & semel modo. Reiterari actum post aliquot dies rarum est: Factum tamen aliquando, cum in loco essent vel vicinia, quibus magis periclitari vis certius ita prospici putabant.

XIV.

Bruta vero aduruntur in fronte (*u*) seu antica parte capitis, nrm & ad illa se extendit hæc curatio, e. g. ad canes (*x*) à rabido morsos, pro quibus præ homine candefaciunt ferrum.

X V.

Hac occasione incidit, me oblitum quærere, an cum isto suo ferro etiam urant à lupis morsos? Hos enim canibus similes similiter rabiosos fieri, passim legitur; Commune itaque ambobus videtur destinari remedium.

X V I.

Remedium hoc est exclusivum (*y*) aliorum, removeri jubetur, si quid parti læsæ prius fuerit (*z*) impositum, nec aliud intra triduum im- poni

(*u*) *Helmontius*: Præscindunt nostrates de stola Huberti partem, ut filamentum sin- gulis demorsis à rabido intra cutim frontis incarnent.

(*x*) *Helmontius* iterum tr. d. mag. cur. *Contra canem rabidum nullum animal se tuetur aut defendit, quoniam est potestas magica ligans, contra quam non valent dentes aut cornua.* Sed in tum. pest. *Mirum, quod canis venaticus omnium suæ matris primogenitus solus canem rabidum adoritur & superat. Dos ipsi est inviolata imaginatiois, etiam, ut si à rabido demorsus, minime tamen rabiosus fiat; ubi interim reliqui omnes per morsum rabiem contrahunt, à rabido fugiunt, nec se contra hunc, defendere au- dent.* Talia confirmari merentur, interim ita consternatum tale animal, sic actum quasi est de ipso, antequam patiat; secus ac homo, qui tam ignarus, ut *Baldus J. Crus*, quem pugna & reluctans, ut rusticus *Zwingeri* in E. N. C. huic fato æque succumbit, ac pavidus.

(*y*) Dubium, cur excludantur quæcunque alia, vel solum ut superflua, qualia in proverbio dicuntur non nocere, vel ut incompatibilia? An irritum reddunt illud reme- dium? An distrahunt animum? Aliter *Dioscorides* l. 6. c. 37. postquam auxilium ex caneris proposuisset, quod optimum vocat, quod & plerisque unum satisfecerit, & quo cum fiducia uti liceat, tamen addit: *Sed ut aliis etiamnum auxiliis contra inevitabile peri- culum muniamur, nihil ceteris nisi prohibet. Satis autem multo fuerit tubumano: to- lerare cruciatus, quam per inertiam ac desidiam in discrimen adduci.*

(*z*) Externorum passim magnus legitur numerus; non minus autem admirationis ha- bent prælidia, quæ defumuntur ab ipso cane. *Dioscorides* l. 2. c. 38. *Utiuntur ad arcon- dos aqua pavores dente, qui caninus dicitur; hunc à cane, qui momordit, exemptum & folliculo inditum, pro amittito brachio admittunt.* *Pinius* l. 29. c. 5. *Aliqui & ver- mem è cadavere canino adaligavere, &c.* Ipsius cauda pilos combustos insuere vultu- ri. Hoc posterius mansit ad nostra tempora, abiit in proverbium & applicatur capiti ab hesternæ crapula dolenti consilium de viro adversus vini noxam remedio. Sed hæc famosa questio: *Quid de pilorum canis rabidi impostione vultu per ejus morsum invidio facta tenendum?* peculiari dissertatione sub præsidio *Schæperi* fuit ventilata; Ubi periculofum id, suspectum, inefficax, dubia proin conscientia non suadendum, concluditur. Nos certorem experientiam desideramus, antequam judicemus, notan- tes paucis discrimen inter pilos impositos ita crude, & eos juxta *Pinium* ustos, qualia plus minus falsecunt. Commune sal morsui etiam virulento utiliter inspergitur.

poni volunt (a), quia prætenditur illud solum sufficere.

XVII.

De medicamentis internis (b) nulla facta fuit mentio, nec alexipharmaca vel specifica (c) vel generalia exhiberi dicuntur, sed absolvitur curatio sola cauterificatione.

XVIII.

Denique remedium illud oportet esse tempestivum (d), nam præservativum

(a) Sufficiens an sit Altingensium ustio, determinatu non est facile, quia qui ex urbe eo fuerunt ducti, scarificationem, cucurbitulas, reliquamque chirurgi tractationem, non neglectis alexipharmacis internis prius sustinuerunt. Omisissis & neglectis omnibus præsidis medico-chirurgicis, qui sola ustione fuerint præservati, talium exempla produci deberent. Ex vicinio quodam pago puer septem annorum, ut ab ipsis parentibus habeo, altero statim à morfu die Altingæ ustus, mansit quidem sine omni alia ope liber ad usque finem illius medicæ, quam *Wedelius* vocat, quadragesimæ, sed tunc inopinato factus hydrophobus periit acutissime, scilicet intra 24. horas, maxime cum diris viscerum imi ventris ad medium contentionibus, & miris cursitationibus, vociferationibus, frictionibus imo lacerationibus sui capitis: Morfus autem fuerat ad labium superius & frontem, qui locus alias valde suspectus, perdiderat simul dentem, & effluentis sanguinis nonnihil deglutiverat, quod etiam considerandum. Adde hoc: Neminem morfu petiit, nec alia ratione quenquam infectum hic puer.

(b) Panes characteribus obsignatos a sacerdotibus templi D. *Donini* exhiberi tradidit *Matthiolus* l. c.

(c) Iterum mederi, qui læsit, canis creditur. *Plinius* l. 29. c. 5. *Salvuntur canes eorum, qui rabidi fuerunt ad eadem remedia cibo danda. Multo tamen utilissime jector ejus, qui in rabie momorderit, datur, si possit fieri, crudum mandentum: si minus, quoquo modo coctum, aut jus incoctis carnibus.* Idem ex *Dioscoride* proponit *Matthiolus*, sed addit ex *Galeno*: Scio certe quosdam qui ipsum fuisse mansisse superstititer, verum non illo solo: siquidem aliis præterea remediis usi sunt, quorum secimus periculum in rabiosorum moribus. *Audivi vero quosdam, cum illi soli fidem habuissent, postea mortuos.* Etiam *Listerus* agnoscit, quod à suis adhibeatur jecur canis rabidi, sed cum addito, quantum intelligo frustra. *Mibi quidem videntur antiquitatis religiosa quedam deliramenta [quod ipsi vix condonabunt alii.] alia certe antidota supra comprehensa non negligant, suadeo.* Sed talium modo satis est; nisi forte accersenda videatur etiam fabula *Ajsopi* nr. 25. edit. *J. Camer.*

(d) Si cum illo suo ferro valerent curare dirum malum, tum utique haberent, de quo gloriarentur Altingenses; sic autem communi subsunt fato, nec melior est ipsorum conditio. *Eracastorius* olim l. 3. c. 9: *In principio si debita adhibeantur remedia, totus interficietur morbus.* (Dixerat autem l. 2. c. 10. nec febrem ullam sentiri, nec ullum aliud malum in principio, nesciente ægro, quanta pernicietas lateat.) *Si vero principium jam præterisse putet, & contagem jam radices altius egisse, ne quidem verendum esse amplius locum vult.* Nec opus est cumulare confessiones propriae impotentiae veterum vel recentiorum, quæ passim prostant: *Ger. Job. Vossius* theol. gent. & phys. crit. lib. 3. c. 96. l. 4. c. 37. universaliter pronuntiat de suis collectaneis, ea solum prodesse ante aquarum formidine: postea malum esse immedicabile. Ad exempla autem perpauca curatorum

tivum est, non curativum, aque adeo quam certum (e) & efficax ad præcavendam prætendunt, tam frustraneum adversus præsentem hydrophobiam fatentur ipsi rustici.

XIX.

An ergo necessarium (f) est illud remedium? an opus esse videtur illo ferro, num vero illo carere possimus?

XX.

Historia huc usque deducta, quæritur: quid de curatione hæctenus paradoxa sit judicandum? An religiosa, superstitiosa, vel medica sit dicenda †?

torum respondet distinguendo, canis rabiosi præsentius esse venenum, quam furiosi hominis, quem canis momorderat. Et tunc quidem tempus perbreve est, nam hydrophobia, si vel maxime tardet, uti dictum, ubi tamen semel erupit, cito hominem conficit; cum aqua formidine raro superstites in diem tertium vel quartum, vidit *Tulpius*. In hoc frangenti qui heterogeneum cantharidibus per vias urinarias cum sero, & si hoc non sufficit cum ipso sanguine, fuderit, aut helleboro hydrophobos bene tortis & purgatis præcordiis, ut insanos, liberarit, sive tandem mercurio intus dato, extusve illito hoc, uti illud *Siphylidis*, fermentum per salivæ organa eduxerit, quo quidem natura tendit in ægris, qui *Listero* notante canem oretenus plus imitantur &c. nondum in publico comparuit. Nec tum refert, talium quosdam forte tandem bibere, nam ejusdem *Tulpii* senex rabiosus potuit interdum bibere, licet moleste, præsertim sub finem vitæ bibisse dicitur affatim, nihilominus periit convulsus.

(e) Interim modo certa sit experientia & fides præservationis! Optarem fidele proecollum multorum ustorum, & diligentem annotationem eventuum.

(f) *Dioscorides* l. c. cap. 36. de hydrophobia: *Molestissimum genus morbi, à quo multos antea quam ipsum experirentur vindicavimus, & complices ab aliis medicis servatos novimus.* Item *Wedelius* in *Exerc. semiot. patholog.*: *Rarus inter nos affectus, siquidem citius soleamus bezoardicis debitis rem expedire.* Nec in urbe quenquam morsum ex iis, qui Altingam non fuerunt ducti, aliquid mali passum fuisse constat, sed ordinaria medicina atque chirurgia fuerunt præservati. Ex alio capite dubitari posset de necessitate clavis Altingensis, scilicet ex illo *Eracastorii*, quod quidam à cane rabido morfu contagem tamen non contrahunt, vel superant: à talium enim ustione, & consequente immunitate ad ipsius utilitatem, non valeret consequentia. Quales autem sint illi, vel unde sit tale privilegium, non determinat. An similes illi cani venatico, de quo in schol. ad thes. 14? nisi id fiat ex rationibus à *Listero* propositis l. c. p. m. 128. Memento tamen diffidere! Cave etiam confundas diversos diverforum canum morfus, quippe juxta *Hebmontium* & *C. Musitanum* trut. chir. morfus canis ludentis tutus, irati periculosus, omnino periculosissimus rabidi.

† Sc. quid de facto fiat, satis constat, non æque de hac quæstione: quam recte? An licitum sit hoc remedium; & approbandus vel tolerandus ille confluxus? Nostrine mittendi Altingam, vel retrahendi? Si prius experientiae fides, de cujus certitudine vel universalitate dubitare adhuc

licet, rite firmaretur, in rationibus dein quærendis & iudicio ferendo liberius exercere se possent, quibus liber. Itali satis confidenter loquuntur de suis etiam paradoxis curationibus: applicabo interim illorum verba ad nostrum casum, in quo sane ad hæc tria præcipua videtur redire tota difficultas, utrum ex his tribus sit potius: clavis, locus, ultiō. *Fracastorius* de Sacerdotibus, ad quos deducantur, qui demorſi sunt, scripsit olim, quod hos curent tum religione, tum medicorum officio & instrumentis utentes; urunt enim & ipsi locum. *Matthiolus* comm. ad. cap. 37. *Diosc.* hæc habet: *Cogitanti mihi, quonam pacto hoc tam facile eveniat, nonnullæ sese obtulerunt rationes, quas libere dicam. Haud dubie imprimis divina auxiliatur gratia: quippe cum non parum molestiæ malique morſu canis rabiosi affectu inferre possint cacodæmones, ut qui in atrabilariis humoribus suam habeant sedem, ii quidem exorcismi cedentes abeunt, & afflictorum corpora munda relinquunt, sublato secum veneno.* Sed hæc ratio *C. Musitano* est barda, quia Dæmon obsedurus non indiget morſu canis, & quia exorcismus non est prophylacticum hydrophobiæ, quod tamen modo dixerat ipse, quia tandem non sit perpetuum sese immiscere dæmones, quod eo ipso in tantum concedit. In nostro casu de exorcismo ullo non constat: ad divinam gratiam quis non anhelet? Quis non in solidum adscribat ipsi omne bonum? Sed cur non ausingt ægri eam accedere, nisi interposito sancto, quibus suppetit foter: & an fas sit præterdere miracula ordinarie sanari sine medijs, aut cum medijs non adæquatis? De spiritibus vero morbiferis quid olim senserit *Job. Sophr. Kozak*, & quales requisiverit medicos, vel ex dedicatione & præfationibus ad tractatum ejus de hæmorrhagia singularem constat.

Pergit *Matthiolus*: illud præterea addiderim, quod fortasse Sacerdotes ipsi aliquod nobis occultum habent antidotum, quod panibus admiscentes agris deorandum præbent. Hoc iterum cum circumstantiis nostris prius allegatis non convenit: vidi utique panes in diminutivo tales, quasi trochiscos, apud Arch. Würt. Exc. *Meglingum*, figuræ quadratæ, cum ductis diagonalibus lineis parallelis, & in scriptis literis, sed quas explicare l. combinare ego quidem non possum; nec *Altinga* tales conficit, nec interni quid præbet.

Tandem addit *Matthiolus*: His denique accedit magna laborantium fides, quam suscipit Deus opt. max. cujus solius mutare omnia nostra delentur incommoda, atque omnes auferuntur ægri tudines. Hic *Musitanus* distinguit inter fidem christianam, cui talia competunt prædicata, quæque operatur mirabilia, & inter fiduciam sive confidentiam, tanquam medium animositatis naturale, pugna, & valide terrori resistens, quoposito anima in p. n. se adigebat motus. Nec ista fides debet esse positiva, credo, sed potius negativa, non horrens, non timens; hæc confidentiæ idea vita, quæ est morborum effectoricæ, virulentiam non amplius sentit, imo per partem demorsam, urinant, & transpirationem aliosque ductus foras propellit.

In

Ita nostro casu forsan locum habere aliquando poterunt animi pathemata. Hæc enim inter positiones medicas, quas dedit olim *Præfidi B. Parens*, fuit tertia: *Passiones animi sepe causa, frequenter productum, non raro remedium morborum, nonnunquam impedimentum curationis sunt.* Fides quædam forte medica hic posset concipi ex fama publica, intendi spes desiderium in itinere, suspensus expectare animus, averso corpore ultiōnem prætolans, donec sub ipso actu complementum acquirat: Sed fides non est omnium, uti omnes advenæ uruntur indiscriminatim à rusticis. Alia itaque animi perturbatio per ultiōnem superveniens, nempe terror, hic videri posset, universalior & majoris esse momenti, in tantum vel in totum, ad reprimentam aliorum vel superandam forte omnino hydrophobiam, quia non tam firmat, quam atterat illam perversas turbas molientem animam, percellendo ipsam motu non solum novo sed & alieno, averso; sive concipiatur anima male nimis morſui intenta revocari aliorum, ad hoc objectum, per modum quasi revulsionis, sive sufficiat simpliciter excitari hæc ideam metuendi ignis, sine determinatione loci, uti quidem videtur *Helmontio* filio, conformiter theſi Parentis, qui in tum. pest. pro curatione requirit remedium, quod possit ingenerare æquivalentem, aut præpollentem fatuæ ideam. Nam non potest dici peregrinus hospes, hostis verius, in limine ad huc ædium interfici, quia pars ipsa læsa non writur. Quin potius videtur huic similive curationi non bene convenire cum tanta potentia veneni, salis, mumie, fermenti, &c. Quod per morſum inferri & absolute irritare atque immutare prætenditur, utpote cui nullum ibi opponitur remedium, & cui non amplius subjacet, ex hypothesi, quem semel ita dicta clavis tetigit.

Illam vero *Musitani* vita, per fidem obfirmata, quæ non destructo virulentæ salivæ stimulo cum fermento, sed quasi neglecto, potest non moveri, non infici, aut vias alias modosve tenet meliores, quibus illum aggrediatur & superet, quonam extra hunc casum fatali errore abripitur, ut perverti & stimulari se pariat in propriam injuriam, idem ille morborum faber, qui autor sanitatis, at hic impetum faciens ad intercionem sive per se, sive per accidens, male verificaturus adagium: Nemo nisi à se ipso læditur; ut loqui amat *Helmontius* in d. febb. Gæterum, ut hoc addam, famosa submersio (de qua post alios *Sachſus* in *gammarologia*.) à *Tulpio* etiam ex inopinato maxime terrore efficax ad integre expellendum aquæ metum creditur: Ipse utique tales non blandius haberi, sed vel invitos aqua satiari vult; ut dubites, utrius, terroris an haustus, potior sit ratio. Neque (addit) vidi hætenus quendam, (licet viderim plurimos), cui tempestive in mare projecto, quicquam sinistri postmodum evenerit.

Verum enim vero, siquidem hic est processus, vel hæc subest ratio curationi illi rusticæ, ut pavor modo ignis sit, qui præveniat pavorem

aquæ.

aquæ, tunc videretur utique cauterium quodcumque aliud pollicis admotum idem posse præstare; imo plus, quod parti læsæ. Et cur fonticulus brachio non inuritur, qui servari posset apertus, ad libitum. Ejus autem periculum in se fieri, nondum suppetit læsus, qui sustinuerit. Quod si non tam rustici prætenderint contrarium, quam vel ipsi vel quicumque alii debite comprobaverint, secus se rem habere, & esse prærogativam uestionis Altingensis, præ alia vulgari, tunc profecto naturalis illa fides atque error vix sufficient. Et quid supererit, quam ut (in talem nondum probatam eventum), causa, quæ in tantum elevat vile instrumentum, agnoscat alterius vel altioris conditionis; Nisi quis ex hoc ipso; quod ita dicta clavis nihil valet adversus præsentem hydrophobiam, contrarium arguat, scil. tale ac tantum non subesse principium, quia perinde sit absolutæ potentiæ, liberare à morbo præsentem æque ac futuro.

Tamen, ex hypothese ista, cur frustraneum est remedium, si non sit tempestivum? An, quod non amplius informabilis animæ præ confusione interna non attendens tantillam impressionem externam? Aut non amplius valens corrigere, quæ vel ipsa fecit, vel fieri passa est? Est in medicolegalibus *P. Zachie* quæstio, huc spectans: An irrationabilis sit tunc formido aquarum, scil. præter rationem, non præter causam, an vero rationabiliter timeant miseri, quia ab eis nocumentum percipiunt, i. e. patiuntur dolorem, vel damnum, periculum vident, aut videre putant. *Fracassorius*, uti dubius, an solidas partes nerveas prius, an humores velit affici, sic ambigit, an culpa potius sit in principio vel organo, à defectu phantasiæ, vel ab indispositione corporis? Talis foret prætexta ab aliis, sed non concessa ab omnibus, faucium inflammatio: Sic non possent bibere. *Listerus* ait, esse curandum, non ut bibant, sed ut bibere velint, qui tamen idem vult ipsos cruciari à potu, vel à saliva cum potu, ut non ausint bibere. Alias quos ordinaria destituunt subsidia, ad analogismum confugiunt medici: Videtur autem quidam intercedere inter hydrophobiam & spasnum cynicum; quo aliunde correpti, etiam plerique pereunt. Dedit quæ huc spectant *Wepferus* in *E. N. C.* 3. 2. scil. vim spasmodicæ & mortificationum signa, quibuscum conferri merentur, quæ in eodem tomo communicavit *Gahrliop*. Nondum ista satis ex obscuritate naturæ sunt eruta: Pathologia utique hydrophobiæ vix est clarior, quam quæcumque talis paradoxa ejus therapia præservatoria; Uti nec ex hoc ejus processu quidquam facile colligas, pro declaranda causæ occasionalis conditione & idearum ortu. Ipsæ anatomicorum observationes nondum satis conspirant, quæ prostant in sepulchro *Boneti*, in *Ephemericis Naturæ Curiosorum*, in laudata epistola *Lentilii*; Et duplex ipsi relinquunt dubium; quid universale sit, aut non, quid causæ, quidve producti habeat rationem? (Hoc tamen suppetit phænomenon, impune secta fuisse hydrophoborum cadavera, perinde ac tractata per chirurgos

rurgos nostros vulnera, nihil hactenus mali passos. (Quæsi alibi vel aliquando ipsam canum rabiem plenius exprimant morfi, faciles *Galenus* & *Cartesius* dabunt theses suas: *Mores animi sequi temperamentum corporis. Cogitationes mentis correspondere corporis motibus.* Sed applicatio specialis non erit ita facilis. *Dioscorides* quidem l. c. cap. 35. videtur reprehendere aliquos medicos, qui affectus à virulentis animalibus contrahi solitos vocarunt cacos, i. e. quorum ratio minime iniuri possit; quin & ea, quæ iisdem auxiliantur, nulli pariter esse addicta causæ: Sit tamen ita quandoquidem occultum est, quo vivimus. Concludendum est tandem respondendo ad quæstionem propositam: Properet Altingam, qui volet, negligatque suo periculo medicinam. Ego defendam & sequar prophylaxin Laudatorum hactenus Practicorum.

X X I.

Denique, cur per annum nuperum canum multi facti sunt rabiosi?

Quo minus huic modo quæstioni possit satisfieri, duo sunt, quæ nos remorantur. Primum est defectus historiæ, quam plenam comparare non licuit, an uti verba jacent, multi canes fuerint in rabiem acti? an verus & alter rabidos alios momorderit, qui citius tardiusve eadem passione correpti porro plures invaserint? *Musitanus*: *Canis rabidus semel mordet, & morsum non repetit, sed statim, quem momordit, deserit, & ad alios properat, Cælius Rhodiginus*: *Non modo aquam expavescere, quos ita affectus canis momorderit, sed & ipsos item retinere vim, eundem imprimendi morsum, atque ita deinceps fieri hydrophobicos omnes, ut fiat quedam rabidorum catena.* Secundo, adhuc in desideratis nostris est, cognoscere, utrum apud nos modo fuerint frequentiores ac olim tales canes, an vero etiam alibi? Et quo usque se extenderit eorum passio? Dum hæc circumstantiæ expediantur, tangemus interim paucis causas, rabiei primigeniæ assignare quas solent: Tales sunt aer tam æstuosus, qualis tamen non fuit anno præterito, sed per ipsam æstatem frigidus-humidus, quam gelidus, qualis etiam nupero Januario in excessu non tulit canes rabidos; Decembri tamen iterum talis per urbem cucurrerat. Aërem regunt astra: Alios itaque aspectus oportebit quærere per veris quadrantem. An venus verna commovit vel emovit quosdam? De ira dictum fuit supra. Etiam periclitari possunt, quos fames vexat. Et hæc quidem videntur causæ validæ ad canes turbandos, sed vix promiscue omnes; verum eos modo, qui dispositi præexistunt ab intra: In quibus forte jam latet fundamentum ideæ, à vulnere vel ipsis vel parentibus olim per morsum rabidi inflictio. Aut quænam alia proegumene per istas procatarticas deducitur in actum? An verminosa? qualem multis, magnis & obscuris morbis subfuisse historia docet, qualemque passim per corpus iuporum & canum invenerunt anatomici; & quam præ aliis firmare studuit *Ch. Fr. Paullini*. Hanc ingenerare potest diæta, quam præ aliis *Matthiolus*, *Disput. Medico-Pract. Tom. I.* L 111 &

& confirmat observatio in E. N. C. 2. 6. 7. *Wepfferi* de morticinis ad folliculos ventriculorum vemicinosos; cui ad latus etiam poni potest illud de aquis *Secretæ* in d. febr. castr. f. i. c. 6. inde suspectis. *Est vermiculus, Plinius* l. 29. c. 5. in lingua canum, qui vocatur à Græcis *litta*, (*lyssa*) quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. Atqui ex pedis tumore exempto verme desit rabies in E. N. C. Sublingualem vermem diu desideratum obtinere non potuit, quod autem vel tandem obtinuit, pro verme habere vix potuit *Laud. Dn. D. Magling*, ut ex benevola informatione ab ipso didici. Sed satis est dubiorum, & eheu! periculorum nimis. Igitur, bene monente Poëta, *Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano, soli Deo gloria.*

TABULA DISPUTATIONUM

VOLUMINIS PRIMI

PARS PRIMA

Ad Capitis Morbos.

- I. J. NICOLAI PACHLIN de *Apoplexia* Disputatio inauguralis Leydæ 1667. Recepti hanc in nostram collectionem, tum ob ingenium famamque viri, tum quod ventriculorum cerebri inanitatem, inque iis collectam pituitosam materiem meatus spiritum obstruentem apoplexiæ causam refutarit, tum quod varias minime spernendas observationes intersperferit: etiam effectus, quem opium in cane vivo produxit. P. g. 1
- II. J. STEPHANI DES HAIS (vel potius FRANCISCI BOISSIER de SAUVAGES) Disp. de *Hemiplegia per electricitatem curanda* Monspel. 1749. plurima primo habet physiologica, quæ clari viri dictatis respondent, & ad electricam naturam spirituum animalium confirmandam pertinent; deinde, cum in nerveo influxu incitando hemiplegiæ curationem ponat, sequuntur exempla curationum, quæ eò auxilio perfectæ sunt, commotione electrica excitata, præbente sumtus Præfecto Provinciæ LR NAIN. Ii conatus sæpe felices fuerunt in hemiplegia, œdemate pedum, epilepsia, quam certe levarunt. Non tamen diffitetur AUCTOR, frustra alias hoc auxilium tentatum fuisse. Observatum est, crurum facilius quam brachiorum motum restitui, artus in hoc malo fere semper rigidos esse, salvam mota electricitate accelerari, hinc in phtisi eam curationem nocuisse, musculus sternomastoideum ad oppositum latus caput convertere, quod quidem nupera mea experimenta confirmant. 17
- III. SAMUELIS THEODORI QUELMALZ de *viribus electricis medicis* Lipsiæ 1753. Prævisas prius vires medicas excitatæ naturæ electricæ experimentis confirmavit, usus vehemente administratione, quæ celerrime scintillas cietet, aucta imprimis ea vi, per longiora fila metallica hominem inter & globum confricatum interposita. Ita digitos incurvatos subito extendere docuit, impotentiam artuum paralyticam celerrimè sustulit, iridi mobilitatem restituit, & in amaurosi visum hactenus reddidit. 47
- IV. CAROLI LINNÆI & Auctoris PETRI ZETZELL *consellaria Electrico Medica* Upsal. 1754. Minus felicia hæc experimenta fuerunt, & vis electrica etiam Muschenbroekiana commotione in usum revocata adversus an. urosin. arthritidem, cephalæam, surditatem, malum ischiadicum, odontalgiam, frustra omnino fuit, in contractis tamen artibus & ganglio non omnino inutilis visa. Imaginariæ illæ alvi solutiones per effluvia medicamentorum purgantium motæ, ex his experimentis de novo referantur. 57
- V. MATTHIÆ ERNESTI BORETI & J. GOD. ARNOLDI de *Epilepsia ex depresso cranio* Regionont 1724. Memorabiles satis historias habet convulsionum & epilepsiæ, in quibus malum unice a compresso cerebro, aut a depresso cranio natum, eoque vitio sublato sanatum fuit. 63
- VI. CAROLI AUGUSTI BERGEN & J. MART. FRIDER. MULLER Disp. de morbo epidemico spasmodico convulsivo contagii experite Francof. ad Viadr. 1742. Morbus in convulsione rigida musculorum flexorum artuum positus fuit, in LIII 2
Gan-

gangranam tamen, ut alii morbi a clavo fecalino nati, non transit. Causam in pane fecalino corrupto recte ponit auctor; verum morbum hujus frumenti non definit, rubiginem cum ustilagine, hanc cum clavo ita confundit, ut neget absque ustilagine clavum nocuisse. Observavit tamen corruptum fecale & suis perniciem intulisse, & omnino mulcis. In curatione frictionem & vesicatoria laudat. Pag. 75

VII. PHILIPPI CONRADI FABRICII & J. GEORGII ALBRECHT KIRPING de *paralyfi brachii unius & pedis alterius lateris dysentericis familiari* Helmstadt 1750. Morbi vulgo non notissimi historiam ad autopsiam descripta & curatio. 97

VIII. SAMUELIS THEODORI QUELMALZ *Programma de musculorum capitis extensorum paralyfi* Lips. 1754 aliquot historias hujus mali describit vir clar. in quo caput antrosum sponte delabitur. 115

IX. HENRICI LUDOLPHI HARMES *Diff. in causas morborum & mortis subiecti Maniaci* Regiomont. 1714. Etsi facile prævideo, methodum non placitum omnibus, observationes tamen ex incisis cadaveribus natas conservare non visum est inutile, in tanta historiarum hujus generis raritate. 123

X. J. WOLFG. FRID. BOENNEKEN *biga casuum Medicorum απο της ποσειδος νοσηματων observatorum* Werthemæ 1744. Fusa, ut ipsa multitudine minutiarum fidem sibi parere queat, historia deliriorum vehementium, nondum tamen diuturnorum, quæ insulo in aquam modico sanguine asini sublata sunt. Uti non decet præcipitem fidem ejusmodi remediis tribuere, ita etiam minus convenit rejicere, quæ publicè utilissima futura prævidemus, si repetitis experimentis confirmata fuerint. 157

XI. J. JAC. HARDER & auctoris JOH. HOFER *de nostalgia* Disput. Basil. 1678. Alteram fusiorem Zwingerianam hujus affectus descriptionem vetuit hic repetere lex, quam nobis ipsis sanximus, ne alibi collectas disputationes recusas redederemus. Brevis hæc nostra & vera est, quantum ad historiam spectat, simillimas enim mali, per solam spem de reditu sublatis, historias ipse vidi. 181

XII. FRIDER. LEBEGOTT PITSCHER de *Hydrocephalo interno, Epistola ad J. Adamum Kumium* Lips. 1741. Puer, qui satis recte valere visus fuerat, sensim caput intumuit. Cum annum excessisset, convulsiones & rachitidis signa ingruerunt, & periit infelix, sanæ tamen cum rationis signis. Erat cerebri enormis mutatio, ut pars non modica nobilissimi visceris colliquata evanuerit, reliquæ pars in membranam spongiosam degeneraverit, quæ vesicæ modo sex & ultra aque libras contineret. 191

XIII. ALEXANDRI CAMERARII *inauguralis Disput. de Apopasmate pia Materis* Tubing. 1722. Habet tamen in re non gravissima pretium aliquod, non indoctis exemplis comitata observatio. 197

XIV. VALENTINI SCHEID & MARCI MAPPI. *Disput. de duobus ossiculis in cerebro humano mulieris apoplexia extincta repertis* Argentor. 1687. Ossicula ejusmodi non sunt rarissima: captus vero auctor, supra seculi morem, de caliculis in cerebro repertis dubitat, & pinealis etiam conarii lapillos ægre admittit. Tab. I. 210

XV. JUSTI GODOFRI GUNZII *programma quod lapillos glandula pinealis in quinque mente alienatis inventos proponit* Lips. 1753. Docte, ut solebat auctor, ostendit, plerisque certe homines, in quibus in ea mali nominis glandula lapilli reperti sunt, mente vacillasse, etsi fatetur in nonnullis, nullum animi vitium fuisse. Varia ad historiam etiam anatomicam conarii confert. 233

XVI. ABRAHAMI VATER *programma de plica polonica rarissima* Vitteberg 1748. equidem in *Philosophicis transactionibus* editum fuisse nunc reperio, duarum tamen pagellarum huic historiæ impensarum non poentiet. 251

XVII. GEORGII FRIDERICI STABEL *respondente* MACKIO Halæ a 1724. defensa 251

defensa disputatio exhibens singulares observationes de plica polonica confirmat contagiosum malum esse, ex immunditia, aerisve vitio non oriri, criseos modo erumpendo maximos morbos aut occupare ut maniam, cepheam, mortem subitam, aut jam natos tollere: Succisam, suppressamve plicam ad symptomata venereorum, ad finia, tabem, dysenteriam, serophulas & ossium fragilitatem ducere. Curandi etiam modum exponit, quam potissimum decocto lycopodii perficit, quo caput fovetur. Mercurialia medicamenta rejicit. Pag. 253

XVIII. GEORGII ERNESTI STAHL *progr. de fistula lacrymali* Hall. 1702. Potissimum ad Chirurgicas Disputationes referre, hic vero tanquam à Medico Practico profectum adjeci. Reprobatur vulgares illas erosiones, materiam purulentam unice ex superiori puncto lacrymali, nunquam ex inferiori, profundi monet, deinde curationem proponit, qua meatus ad nares ducens chorda chelyos introducta aperitur. 2-8

XIX. ALEXANDRI CAMERARII & Auctoris JULII FRIDERICI BREYER *Disput. de Ophthalmia Venerea & peculiari in ea operatione* Tubing. 1714. Imprimis gonorrhoeæ metastasin ad oculum describit, in qua sub conjunctiva membrana materies, purulentæ illi urethræ saniei simillima, effunditur. Eam incisa conjunctiva emittere suadet, & curationum exempla adfert. 283

XX. ABRAHAMI VATER & CHRISTIANI HEINICKE *diff. qua visus vitia duo rarissima, alterum duplicati, alterum dimidiati physio-logice & pathologice considerata exponuntur* Vitteberg. 1723. Prior quidem morbus à fulgure illapso pupillis in diversa doctis natus est. Alter, in quo dimidium objectum visum fugiebat, ex minori pictura exque mærore profectus dicitur. Inde in causam visus dimidiati auctor inquirat, & hypothesein profert, in qua quilibet cerebri lobus dimidiam nervi optici & retinæ partem dextro, dimidiam sinistro oculo mittit. 305

XXI. J. J. KLAUHOLD *de visu duplicato* Argent. 1746. De causa, cur sanus homo objecta simplicia videat, neque gemina, primum inquit, deinde ostendit quibus modis obtineatur, ut duplicia cernantur: imprimis, experimento facto, dum alter oculus sursum, deorsum alter premitur. Tunc ex numerosis auctoribus casus varios hominum eo vitio adfectorum decerpit, suam propriam gemini visus ex altera pupilla sursum, altera deorsum versa, nati descriptionem addit, ex historiis istis classes hujus morbi constituit. 119

XXII. CAROLI AUGUSTI BERGEN & J. CHRISTIANI WEISE *Disput. de Nyctalopia seu cecitate nocturna* Francof. ad Viadr. 1754. Hanc Disputationem conservatam volui, quod rari morbi ab Ill. Præside observati historiam contineat, qua nonnulla Boerhaavii effata corriguntur. Curationem halitu tolli & calentis hepatis peractam addit, antiquo & confirmato à recentioribus medicis auxilii genere. 359

XXIII. CAROLI FRIDERICI KALTCHMID *programma de nervis optici in cadavere latente inventis à compressione per tardas facta causa ante mortem subsecuta gutta serena* Jenæ 1752. Titulus fere historiam declarat, qua non vulgarissima causa amauroseos declaratur. 375

XXIV. SAMUEL THEODORI QUELMALZ *programma de naribus earumque septi incurvatione* Lipsiæ 1750. Morbum minus notum describit, qui tamen & spiritus necessarium iter arctat, & olfactui nocet. Curvari septum aut a casu aliquo, aut a mala inserti digiti consuetudine, aut a polypo, aut a carie, aut ab aliis, quas hic repetere nolo, causis docet Auctor, & luxari demum aque ossibus maxillaribus divelli septum, per exempla ostendit. 377

XXV. JOHANNIS SALZMANNI & respondentis ERNESTI CHRISTIANI HONOLD *disp. de Verme naribus excusso* Argentor. 1721. Exemplum verminationis subcutaneæ funestæ, per totum primo corpus erepentis proponit, deinde duas historias crucarum, vel animalium certe cornutorum multipedum, erucis

- similium, de naribus excufforum. Sedem his bestiolis propriam in sinibus pituitariis, & maxime in frontali adsignat, cephalalgiam inter præcipua signa recenset. Aliud exemplum addit teretis lumbrici, ut videtur, cujus cadaver de naribus ejectum est. *Tab. II.* Pag. 385
- XXVI. BERNARDI ALBINI & GEORGII CONRADI DE HORN Disput. de *salivatione mercuriali* Francof. ad Viadr. 1689. Multa quidem Cartesiana, & nostro seculo parum aut grata habet aut utilia; sed miscentur etiam practicæ cautelæ, & observationes non vulgares mercurii, cujus per sudorem efficacia exserta fuit, mercurii dulcis inuncti & salivam moventis, decocti raparum in gargarismis optimi. 405
- XXVII. CHRISTIANI ROEPERI & ABRAHAMI FLAMINII GASTONIS de *salivatione critica in morbis acutis & chronicis* Hall. 1702. Habet proprium enormis salivationis spontaneæ in homine Venereo exemplum, deinde sputationem scorbuticam (qua occasione, vinum, cui viride aeris immisum, ad laxitatem gingivarum scorbuticam laudat) phlogisticam, anginofam, autumnalem hanc utilem & perspirationis vicariam, demum in febribus abortivam proponit. Hujus cum erosione gingivarum natæ exempla adducit. Ultima est variolosa illa, sputatio Sydenhamio dicta. 444
- XXVIII. SAMUELIS THEODORI QUELMALZ program. de *ptyalismo febrili* Lipsi 1748. Epidemicam, neque criticam, sed per plures paroxysmos redeuntem salivationem, analogam mercuriali, neque tamen ab eo metallo ortam desinit. 469
- XXIX. ELIÆ CAMERARII & GEORGII THOMÆ WEISSMANN Disput. exhibens casum de *salivatione sine salivatione* Tubing. 1711. nempe fumi mercurialis, & inunctionis repetitæ usum, neque tamen salivationi producendæ parem proponit. Sudorem decoctis lignorum motum non superasse virus venereum, quod soli argento vivo cesserit, testatur idem, primus noster Præceptor. 471
- XXX. SAMUELIS THEODORI QUELMALZ progr. quod *hydrargyri vires à sulfure suspensus expendit* Lipsi. 1748. Expertus est, sulfur exhibitum vires argenti vivi frangere, bonosque ejus metalli effectus jamque motam salivationem destrueret. Hinc cinnabarin pro inerto medicamento habet, nisi ea natura fuerit, in qua nimia argenti vivi copia habitat, quam sulfur adeo ligare nequeat, & a qua omnis sit efficacia, quam adversus virus venereum Cl. viri experti sunt. 493
- XXXI. J. DAMIANI CHEVALIER & LUDOVICI RENATI PETRI FELICIS LE THIEULLIER Thesis in hæc verba *Ergo per suffitum felicitior & tutior, quam per inunctionem mercurialem morbi venerei curatio* Paris. 1752. Negat salivationem ad curandum malum requiri, & inunctum, ad dimidiam de die drachmam, argentum vivum, menstruo usu, absque moto sputo, optime conferre. Magis tamen vividam, & penetrabilem vim esse æthiopsis credit, cum quadruplo sulfure facti, ad unam drachmam carbonibus injecti, ut combusti halitum æter tentorio tectus excipiat. De ejus remedii securitate ducentis exemplis auctori constat. 502
- XXXII. JACOBI GRAINGER de modo excitandi *ptyalismum & morbis independentibus* Edimburg. 1753. Eximia Dissertatio, & inter paucas utilis, sapientis medici, & experti Sputatio, quibus morbis conferat inquirat. Nocet eadem in Epilepsia, graviditate, morbis narium. Argenti vivum, fumi specie susceptum, vehementia symptomata movet, dulcis mercurius vix fini respondet, perque alvum ducit. Optime cuti illinitur & fricatur: Dosis est drachmæ metalli bis de die inuncti, per sex fere dies. Si tunc testis sputatio moratur, emetico expeditur. Lenio usu melius operatur. Putrefacit omnino sanguinem, fetidum reddit, sulfus perinde multiplicat, uti febres solent. Hinc colorem in cubiculo non majorem tolerat, quam 60 graduum, ne duplex causa sanguinem corrumpat.

- rumpat. Etiam absque calore ptyalismus recte procedit. Cum nimio calore sanguinem per omnia organa secretoria exturbat. Inde symptomata graviora percurrit AUCTOR, quæ ptyalismo superveniunt, ut dysenteriam valde funestam, in qua mineralia acida præter castrorum usum improbat, sulfur vero mercurii efficaciam moderari recte suspicatur. Præstare diuturniorem usum metalli copiosi monent. Decrescere post salivationem homines, & testium cuticulam delabi observat. Pag. 509
- XXXIII. HENRICI MICHAELIS MISSA & GUIDONIS DANIELI DESPATUREAUX auctoris Thesis in hæc verba *Ergo luti Venereæ hydrargyri campboratus* Paris 1756. Laudat vim camphoræ, quæ argenti vivi vim salivam moventem frangit, conservata ea vi, qua virus venereum debellat: adhibet autem in unguento, & sex primis diebus duas drachmas argenti vivi quotidie illinit, postea bis unciam dimidiam: effectum moderatur camphoræ usu, & felicia curationum exempla producit. 525
- XXXIV. CHRISTIANI AREND SCHERRER Disput. de *Calculis ex ductu salivali excretis* Argentor. 1737. Propter historiam ægri, cui duo calculi de maxillari ductu prodierunt, locum hic invenit. 533
- XXXV. MARCI MAPPI Disput. inauguralis de *gurgulionis prolapsu* Argentor. 1660. Breviter & perite distinguit a pituitoso infarctu inflammationem, remedia ad utrumque malum docet. 553
- XXXVI. GEDEONIS DE RABOURS & CAROLI AUGUSTI VANDERMONDE Thesis in ea verba *An in ulcere tonsillarum gangrenoso antiseptica* Paris. 1749. A putredine morbum deducit, & a calida ætate aereque fædis vaporibus gravido. Inde curandi ratio. 567
- XXXVII. SIMONIS PAULI HILSGHER Program. de *insigni quodam vaucitatis remedio*. Jenæ 1747. nempe vapore aquæ calidæ per infundibulum recepto. 574
- XXXVIII. ABRAHAMI VATER respondente FRIDERICO AUGUSTO EMMANUELE ZINCKERNAGEL egregia disputatio de *deglutitionis difficultate & impeditæ causis abditis* Vitteberg. 1750. Quatuor memorabiles casus, duo ab impactu corpore acuto, tertius a duplici ventriculi & jejuni intestini aut contusione aut abscessu, quartus a terrore, quem abscessus œsophagi secutus est, natus, & feliciter utique ad exteriores partes nato tumore discussus. A clysteribus nutientibus mortis moram sperat. 577
- XXXIX. ALEXANDRI BRUCE Disput. de *hydrophobia* Edimburg. 1755. Præter utilem collectionem habet historiam propriam incisi cadaveris hydrophobici. Morbum refert ad genus nervosum ejusque sensibilitatem auctam; ex ea causa symptomata explicat. 595
- XL. RUDOLPHI JACOBI CAMERARII & THEODORI CHRISTOPHORI SCHARF dispu. de *abyssu clave* Tubing. 1709. Ferri igniti continuo admoti veram efficaciam confirmat. In Altingensi vero ferramento mirum fuerit, si vera utilitas subsit, cum parti vulneratæ minime applicetur. Merito adeo in puero frustra adhibitum fuit. 621

FINIS.

† (a. 2011)
K 748

П
Новая цена

25р.

Aleph
M. 2634373

2500 lei

6939K/k748

